

BESZÁMOLÓ AZ ALAPVETŐ JOGOK
BIZTOSÁNAK ÉS HELYETTESEINEK
TEVÉKENYSÉGÉRŐL 2021

BESZÁMOLÓ AZ ALAPVETŐ JOGOK
BIZTOSÁNAK ÉS HELYETTESEINEK
TEVÉKENYSÉGÉRŐL 2021

B/18284

BESZÁMOLÓ AZ ALAPVETŐ
JOGOK BIZTOSÁNAK
ÉS HELYETTESEINEK
TEVÉKENYSÉGÉRŐL 2021

Minden jog fenntartva

ISSN 2064-1125

Kiadó: Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

1055 Bp., Falk Miksa u. 9-11.

Telefon: 475-7100, Fax: 269-1615

Internet: www.ajbh.hu

Felelős kiadó: Dr. Kozma Ákos

Szerkesztő: Dr. Láposy Attila

Olvasószerkesztő: Starkné Osvát Anna

Tördelés: ProduCom Kft.

Készült a Varg Hungary Kft. nyomdában

Tartalom

ELŐSZÓ	7
Miért készül a biztosi beszámoló?	9
1. Az alapvető jogok biztosának tevékenysége és eredményei 2021-ben	11
1.1. Az ombudsmani jogvédelem fókuszai a járványidőszakban	11
1.1.1. Megszólalások, tapasztalatok és vizsgálatok	11
1.1.2. Biztosi intézménylátogatások	13
1.2. Az alapvető jogok biztosára vette át az Egyenlő Bánásmód Hatóság feladatait	16
1.3. Biztosi közreműködésre gyermekvédelmi intézmények felújításában vett részt a BVOP	16
1.4. Az ombudsman nemzetközi szerepvállalása	17
1.5. Kiemelt ügyek, vizsgálatok és jelentések	18
1.6. A nemzetiségi biztoshelyettes tevékenységének fókuszai	19
1.7. A jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes tevékenységének fókuszai	20
1.8. A biztos és a biztoshelyettesek által fenntartott jogalkotási javaslatok	22
1.9. A Hivatal működésével kapcsolatos adatok	22
2. Az ombudsman nemzetközi szinten és a nyilvánosságban	29
2.1. Nemzetközi kapcsolatok	29
2.1.1. Az ENSZ Nemzeti Emberi Jogi Intézményeként végzett tevékenység	29
2.1.2. Együttműködés az Európa Tanáccsal	31
2.1.3. Az Európai Unió és az európai hálózatok	32
2.1.4. További kiemelt nemzetközi események	33
2.1.5. Az együttműködés egyéb formái	34
2.2. Sajtóelemzés	35
3. Hatásköri és eljárási alapkérdések	37
4. Az alapvető jogok biztosának alaphatáskörben végzett tevékenysége	39
4.1. A gyermekek jogainak védelmével kapcsolatos ügyek és vizsgálatok	39
4.1.1. A gyermekotthonok intézményi működésének vizsgálata	39
4.1.2. A gyermekek jogainak védelme az oktatás és a felsőoktatás területén	43
4.1.3. További kiemelt, speciális tárgykörű gyermekjogi ügyek	51
4.1.4. A gyámhatósági eljárást érintő ügyek vizsgálata	53
4.2. A fogyatékkal élő személyek jogaival kapcsolatos vizsgálatok	58
4.2.1. A bentlakásos intézményekkel kapcsolatos ombudsmani vizsgálatok	58
4.2.2. Speciális ombudsmani intézménylátogatások a járványügyi intézkedések kapcsán	64
4.3. A leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelme	65
4.3.1. A hajléktalan és más, egzisztenciálisan rászoruló személyek jogainak védelme	65
4.3.2. Az idősek jogainak védelme az időügy intézményi oldala kapcsán	68
4.3.3. A betegek jogainak érvényesülése és az egészségügyi ellátórendszer	72
4.3.4. A fogvatartottak jogainak védelmével kapcsolatos ügyek	76
4.4. További kiemelt ombudsmani ügyek és vizsgálatok	77
5. Az alapvető jogok biztosának külön hatásköreiben végzett tevékenysége	83
5.1. Az ombudsman rendőrségi panaszok vizsgálatával kapcsolatos hatásköre	83
5.1.1. A Rendészeti Igazgatóság 2021. évi tevékenységének rövid bemutatása	83
5.1.2. A Rendészeti Igazgatóság által folytatott vizsgálatok rövid ismertetése	85
5.1.3. Visszásság megállapításával és ajánlás megfogalmazásával záruló jelentések	87
5.1.4. Érdemi vizsgálat után kiadott, visszásság megállapítása nélkül zárult jelentések	93
5.2. Az ombudsman egyenlő bánásmód érvényesülésének vizsgálatával összefüggő hatásköre	96
5.2.1. Az ombudsman egyenlő bánásmód érvényesülésével kapcsolatos feladatai	97
5.2.2. Az egyenlő bánásmód érvényesülésének ombudsmani vizsgálatával kapcsolatos szakmai tevékenység bemutatása	97
5.2.3. Az egyenlő bánásmód érvényesülésével kapcsolatos jogesetek	98
5.3. Az ombudsman OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmusként végzett tevékenysége	113
5.3.1. Az ombudsman NMM tevékenysége keretében kiadott jelentései	114
5.3.2. A büntetés-végrehajtási intézetek OPCAT NMM látogatása	114
5.3.3. A rendőrségi fogva tartást érintő OPCAT NMM vizsgálatok	116
5.3.4. A gyermekvédelmi intézmények OPCAT NMM látogatása	118
5.3.5. A bentlakásos szociális intézmények OPCAT NMM látogatása	120

5.3.6. Az OPCAT NMM által szervezett nemzetközi szakmai rendezvények	121
5.4. A közérdekű bejelentők jogainak ombudsmani védelmével kapcsolatos tevékenység	122
5.4.1. A közérdekű bejelentések megtételére és nyilvántartására szolgáló elektronikus rendszer üzemeltetése a számok tükrében	122
5.4.2. A közérdekű bejelentések legjellemzőbb tárgyai	122
5.4.3. A közérdekű bejelentések jellemző esetei	122
5.4.4. A közérdekű bejelentésekkel kapcsolatban eljárásra jogosult szervek megfelelő intézésének felülvizsgálata	125
5.4.5. A közérdekű bejelentéseket kivizsgáló szervek eljárásának felülvizsgálata során jelentésben megállapított visszasságok	125
5.5. A jogszabályok véleményezése, illetve a jogalkotást érintő ombudsmani tevékenység	127
5.5.1. A jogszabálytervezetek ombudsmani véleményezése	127
5.5.2. Az ombudsman jogalkotást érintő javaslatai	128
5.6. Az ombudsman normakontrollt indítványozó jogkörével kapcsolatos tevékenysége	129
5.7. A nemzetbiztonsági ellenőrzések felülvizsgálati eljárása	129

6. Beszámoló a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes 2021. évi tevékenységéről

6.1. A nemzetiségi jogok magyarországi helyzete és a biztoshelyettes tevékenységének általános keretei	131
6.2. Ügystatisztikák és tendenciák	132
6.2.1. A nemzetiségi biztoshelyettes 2021. évi tevékenységének legfontosabb mutatói	132
6.2.2. A biztoshelyettes által irányított nemzetiségi jogterület hivatali adatai, együttműködési területei	135
6.3. Közös jelentések és elvi állásfoglalások	136
6.4. Kiemelt ügycsoportok a nemzetiségi jogterületen	137
6.4.1. Nemzetiségi, illetve az egyenlő bánásmód követelményét érintő nevelés-oktatással és gyermeki jogokkal összefüggő ügyek	137
6.4.2. Nemzetiségi önkormányzatok működésével, jogaik gyakorlásával összefüggő ügyek	139
6.4.3. Egyéni és közösségi nemzetiségi jogok	141
6.4.4. Gyűlöletbeszéddel és a gyűlölet motiválta cselekményekkel kapcsolatos ügyek	142
6.4.5. Súlyos szociális életkörülményekkel, lakhatási problémákkal összefüggő ügyek	143
6.4.6. Egyéb ügyek (temetkezési ügy, nyugdíjügyek, végrehajtási ügyek, egészségügyi ellátással, pandémiával, málenkij robottal, postai szolgáltatással kapcsolatos ügyek)	145
6.4.7. Büntető-, szabálysértési és rendőri eljárást érintő ügyek	147
6.4.8. Büntetés-végrehajtási ügyek	151
6.5. A nemzetiségi biztoshelyettes szakmai kapcsolattartásának keretei	153

7. Beszámoló a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes 2021. évi tevékenységéről

7.1. A szószóló eszköztárának bemutatása	158
7.2. A természet védelme	160
7.2.1. A biológiai sokféleség védelme	160
7.2.2. Erdővédelem	162
7.2.3. Ökoszisztéma-szolgáltatás	163
7.3. Az épített környezet és örökség védelme	164
7.3.1. A települési szintre vonatkozó építésügyi joganyag átfogó módosításának jövő nemzedékek érdekeinek védelmét érintő vetületei	164
7.3.2. Természeti kincseinket veszélyeztető beruházások	165
7.3.3. A versengő érdekek alkotmányos rendje a területek használatában	166
7.4. A táj védelme	166
7.5. A vizek védelme	167
7.6. Körforgásos gazdaság	170
7.7. Klíma és energia	172
7.8. A közigazgatás, a gazdaság és az önszabályozás eszközei a környezetvédelem területén	173
7.9. A társadalmi részvétel fontossága	174
7.10. Hazai szakmai, valamint társadalmi kapcsolatrendszer	175

8. Alapjogvédő szervezetek összesített statisztikája

ELŐSZÓ

Közel két éve élünk hullámokban fellángoló járványhelyzetben, az azzal járó folytonos ideiglenességben, rendes rendkívüliségben. Az elszenvedett egyéni és közös veszteségeink, a sokasodó problémák pedig jóformán közhellyé koptatták a „kihívás” kifejezést. Ha azonban túllátunk a bizonytalanságok telén, akkor azt a bizalom és remény tavasza követheti, és csak így szabad, így érdemes a jövőbe nézni. A 2021-es évről visszatekintő ombudsmani beszámoló számos olyan apró történést, eredményt, kisebb vagy nagyobb lépést mutat meg, amely reményre ad okot, amit a nyilvánosság állandó zajában hajlamosak vagyunk észre sem venni. A remény azonban nem azonos az elégedettséggel: beszámolónk azt is láttatni akarja, ahol azonnali vagy akár rendszerszintű lépésekre van szükség a megállapított visszasság orvoslására.

Az ombudsman képes összekapcsolni embereket és helyeket. Nagy örömmel számolok be itt is arról az újszerű, minden érintett számára örömteli kezdeményezésünkről, amelynek nyomán 2021 karácsonyára, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának és a fogvatartottak lelkiismeretes munkájának hála, több vidéki gyermekotthon, illetve lakásotthon helyiségei újulhattak meg rövid idő alatt.

Az ombudsmannak van mozgástere és lehetősége konstruktív, segítő javaslatok megfogalmazására. Ezeket általában jelentés vagy állásfoglalás formájában tárja a nyilvánosság elé. Így tettünk 2021-ben akkor, amikor értékeltük a védettségi igazolvány alkalmazásakor érvényesítendő alapvető alkotmányossági követelményeket, valamint a felmerült problémák megoldását segítő javaslatokat fogalmaztunk meg.

Fontos visszaigazolása, elismerése Hivatalunk szakmai munkájának, ha jelentéseink, megállapításaink visszatükröződnek bírósági, alkotmánybírósági döntésekben, protokollokban, ha azok oktatási anyagként segítik a jogalkalmazást. A nyilvános vita és a problémafelvetés pedig akkor is előrevisz, ha nincsenek azonnali eredmények, ha nem valósul meg maradéktalanul minden ajánlás, de elindul az érdemi alkotmányos párbeszéd.

Az ombudsman mindenkori küldetése, hogy a hatóságok és közszolgáltatók munkáját és döntéseit alapjogi megközelítésben monitorozza. Ügyek tucatjai üzenik, hogy ahol létezik jó szakmaiság, ahol igazi műhelyek vannak, ahol tere van a képzésnek, továbbképzésnek, ahol van szembenézés a hibákkal, és ahol a nehéz helyzetekben is van megfelelő vezetői támogatás, ott a jogsértések szinte eltűnnek. A „jó közigazgatás” és az alapjogvédelem kéz a kézben járnak.

Ombudsmanként hivatalba lépésem óta hiszek abban, hogy a cselekvés, a személyes jelenlét folyamatosan ki kell, hogy egészítsék az emberi jogi üzeneteinket. Intézmények tucatjainak meglátogatása számomra azt bizonyítja, hogy a személyes tapasztalatok, beszélgetések és találkozások, nyíltság, őszinteség és bizalom nélkül a jogvédelmi munka nem lehet teljes. A járványhelyzet sem akadályozhatott meg sem engem, sem a munkatársaimat abban, hogy ezeket a speciális látogatásokat, helyszíni vizsgálatokat megtartsuk. A legnagyobb gondosság mellett kerestük a lehetőségeket a tapasztalatgyűjtésre, elemzésre Csáfordjánosfától Nagybjomig, Salgótarjántól Bácsalmásig. Munkatársaimmal számos konferencián vettünk részt online formában, ahol pedig lehetőség volt, ott személyesen, emellett sok rangos nemzetközi találkozónak is otthont adott Hivatalunk megújult Falk Miksa utcai épülete.

2021-ben újabb feladatkörrel bővült az ombudsmani portfólió: az Országgyűlés döntése nyomán létrehoztuk az Egyenlő Bánásmódért Felelős Főigazgatóságot, amely közigazgatási hatósági eljárás keretében jár el az egyenlő bánásmódot és az esélyegyenlőség előmozdítását érintő ügyekben.

Simone Weil szerint: „Minden emberben van valami szent. De ez nem a személye. Nem is maga az emberi személyiség. Hanem egyszerűen maga az ember. Úgy, ahogy van.” Tevékenységünk, munkánk értelme, hogy a megoldandó ügyekben mindig meglássuk az embert, és segítsünk biztonságot, mindenekelőtt jogbiztonságot teremteni. Az igazi kihívás pedig tisztában lenni azzal, hogy soha sem elégedhetünk meg az elért eredményekkel, a szükség mindig több és nagyobb, mint amennyi feladatot el tudunk végezni.

Bibó István írja a szabadságszerető ember politikai tízparancsolatának utolsó pontjában, hogy a szabadságszerető ember *„bízik a közösség erejében, az emberek többségének tisztességében és abban, hogy ezt elegendő bátorsággal és igyekezettel érvényre is lehet juttatni”*. Meggyőződésem, hogy a bizalomban és a tisztességben való hit olyan építőelemek, amelyekből az ombudsmani jogvédelmi munka folyvást építkezhet és építkeznie kell.

Budapest, 2022 januárjában

Dr. Kozma Ákos
az alapvető jogok biztosa

MIÉRT KÉSZÜL A BIZTOSI BESZÁMOLÓ?

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (ombudsmantörvény) rendelkezik az alapvető jogok biztosának parlamenti beszámolási kötelezettségéről.

A biztos minden évben tájékoztatja az Országgyűlést az alapjogvédelmi tevékenységéről, önállóan bemutatva az alábbi területekkel kapcsolatos intézkedéseit:

Az ombudsman eljárása a magyar alapjogi gyakorlatra, elsősorban az Alkotmánybíróság gyakorlatára építkezik. Az alapvető jogok biztosa *autentikus alkotmányértelmezői szereppel* bír, ennek keretében pedig az alkotmányos funkciójához igazodó alapjogi érvelésre van lehetősége. Hatáskörének értelmezésekor is jelentős mozgástérrel rendelkezik, például abban a kérdésben is, hogy mely csoportokat tekint a leginkább veszélyeztetettnek a felsoroltakon túl.

MIT TARTALMAZ A 2021. ÉVI BESZÁMOLÓ?

- a 2021. évben lezárt vizsgálatokat
- a vizsgált ügyekben kiadott jelentéseket, állásfoglalásokat, megszólalásokat
- az alapjogok érvényesülésével kapcsolatos tendenciákat, tapasztalatokat

A vizsgálatok akár több alapjogi jogsérelmet is feltárhatnak, a jelentésekben pedig több kiemelt alapjogi szempont is megjelenhet. Ennek nyomán vannak olyan átfogó és összetett jelentések, amelyek alapjogi aspektusai – eltérő hangsúlyokkal – a beszámoló több fejezetében is megjelenhetnek.

BEVEZETÉS

Az ombudsmani előszót követően az **1. fejezet** rövid összefoglaló áttekintést nyújt a biztos 2021. évi tevékenységéről, a tapasztalt tendenciákról, az elért eredményekről. A fejezet hangsúlyt helyez a 2021-ben is folyamatosan fennálló, veszélyhelyzeti intézkedéseket igénylő, hullámokban jelentkező járvány kezelésével, megelőzésével kapcsolatos ombudsmani tevékenységre. A bevezetés kitér a 2021. év legfontosabb eseményeire, ügyeire, a biztos hatáskörének változására, illetve a Hivatal munkájára vonatkozó statisztikákra.

MEGJELENÉS A NEMZETKÖZI SZÍNTÉREN ÉS A NYILVÁNOSSÁGBAN

A biztos elősegíti az emberi jogok érvényesülését és védelmét, ennek során társadalmi tudatformáló, felvilágosító tevékenységet is végez, és együttműködik azon civil szervezetekkel és intézményekkel, amelyek célja az alapjogok védelmének előmozdítása.

A biztosi intézmény működésének szinte egésze a szakmai és társadalmi közvélemény előtt zajlik: valamennyi jelentés, indítvány, biztosi megszólalás *a nyilvánosságnak és a nyilvánosságról szól*. Az ombudsman számára a meggyőző alapjogi-alkotmányjogi érvelés mellett a nyilvános kritika ereje biztosítja az eredményes működést.

A **2. fejezet** ennek jegyében foglalkozik az ombudsmani tevékenység sajtóvisszhangjával, a tárgyév lényeges nemzetközi rendezvényeivel, eseményeivel, amelyek a külföldi partnerekkel, nemzetközi szervezetekkel való hatékony együttműködést szolgálják.

HATÁSKÖRI ÉS ELJÁRÁSI ALAPVETÉS

A **3. fejezet** átfogó képet ad az ombudsman hatáskörébe tartozó területekről, a biztosi vizsgálat alapvető feltételeiről.

KIEMELT VIZSGÁLATI TERÜLETEK

A **4. fejezet** a *fokozottan védendő csoportok* jogainak érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatokra összpontosít, önállóan tárgyalva

- a gyermekek,
- a fogyatékos-sággal élő személyek, valamint
- a különösen védendő csoportok – így különösen a hajléktalanok, a betegek, az idősek és a fogvatartottak – jogait, továbbá
- e fejezet foglalkozik az alapjogok érvényesülését feltáró, további kiemelt vizsgálatok és ügyek bemutatásával is.

KÜLÖN OMBUDSMANI HATÁSKÖRÖK

Az **5. fejezet** bemutatja az alapvető jogok biztosának

- a benyújtott *rendőrségi panaszok* vizsgálatát érintő tárgyevi munkáját
- az *egyenlő bánásmód érvényesülésének* vizsgálatával összefüggő hatósági hatáskörét,

- az *OPCAT* nemzeti megelőző mechanizmusaként végzett tárgyévi tevékenységét,
- a *közérdekű bejelentők* védelmével összefüggő munka és vizsgálatok tárgyévi tapasztalatait,
- a *jogalkotással összefüggő* tevékenysége lényeges elemeit, ezen belül a számára előzetesen megküldött egyes jogszabály-tervezetek és előterjesztések véleményezésének eredményeit,
- a *normakontroll-eljárás* kezdeményezését érintő tevékenységét: az ombudsmannak ugyanis lehetősége van arra, hogy az Alkotmánybíróság vagy a Kúria előtt a jogszabályi rendelkezés felülvizsgálatát kezdeményezze.

A BIZTOSHELYETTESEK BESZÁMOLÓJA

A biztoshelyettesi tevékenységről külön-külön fejezetben adunk alapos, teljes körű áttekintést. A **6. fejezetben** és **7. fejezetben** olvashatnak

a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak,

illetve

a jövő nemzedékek érdekeinek

védelmével kapcsolatos vizsgálatokról, a széles értelemben vett jogvédő tevékenységről, a biztos és a biztoshelyettesek közötti szakmai együttműködés legfontosabb tapasztalatairól.

STATISZTIKA

A 8. fejezet az alapjogvédő szervezetek összesített statisztikáját mutatja be.

A Beszámolóban említett, kiemelt törvények és a rövidítésük

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény
(ombudsmantörvény)

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény
(alkotmánybírósági törvény)

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény
(jogalkotási törvény)

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény
(rendőrségi törvény)

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény
(egyenlő bánásmód törvény)

A panaszokról és a közérdekű bejelentésekről
szóló 2013. évi CLXV. törvény
(panasztörvény)

A nemzetbiztonsági szolgálatokról
szóló 1995. évi CXXV. törvény
(nemzetbiztonsági törvény)

1. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK TEVÉKENYSÉGE ÉS EREDMÉNYEI 2021-BEN

1.1. AZ OMBUDSMANI JOGVÉDELEM FÓKUSZAI A JÁRVÁNYIDŐSZAKBAN

1.1.1. MEGSZÓLALÁSOK, TAPASZTALATOK ÉS VIZSGÁLATOK

Panaszbeadványok és vizsgálatok

2021-ben jellemző tapasztalat volt, hogy a járványhelyzet és az azzal összefüggő intézkedések, korlátozások – változó intenzitással – annyira átszöttek az állampolgárok mindennapjait, hogy az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala gyakorlatában is egyre kevésbé különültek el egymástól a járvánnyal összefüggő és az attól különböző jellegű ügyek, problémák, panaszok. Jelentős **kihívás** volt, hogy a Hivatal ne pusztán technikailag tartsa fenn a folyamatos működését, a növekvő számú panaszbeadvány fogadását, hanem a biztos – munkatársai közreműködésével – állandóan „képpen legyen”, azaz a megváltozott helyzetben nyomon kövesse a szabályok gyors változását, az összetett jogalkalmazási helyzetet, illetve soron kívül tudjon állást foglalni, eljárni, valamint közérthető módon tájékoztatást adni a hozzá forduló panaszosok számára. Egyszerre kellett tekintettel lenni a rendkívüli jogrenddel kapcsolatos indokolt jogkorlátozások magyarázatára, ugyanakkor felhívni a hatóságok figyelmét az alapjogok érvényesülésére is.

A tárgyév során is változatos kérdésekben érkeztek az ombudsmanhoz **panaszbeadványok** és **jelzések** közvetlenül a járványhelyzet nyomán elrendelt és alkalmazott intézkedések, valamint hatásaik, következményeik miatt. Ide sorolható az a jelentős mennyiségű beadvány, amelyben a panaszosok a **védettségi igazolványok alkalmazásának** szabályait mint jogkorlátozásokat sérelmezték általános jelleggel vagy saját egyedi élethelyzetükben. A gyors és alapos válasz érdekében az ombudsman **állásfoglalást** adott ki, amelyben a védettségi igazolványok alkalmazásakor érvényesítendő alkotmányossági követelményeket elemezte és javaslatokat fogalmazott meg. Több panaszos fordult a biztoshoz a jogi szabályozás hiányosságai és bizonytalansága miatt az **elektív egészségügyi ellátás igénybevételekor kötelező PCR és antigén tesztelés szükségessége és önfinanszírozása kapcsán is**. A rehabilitációs ellátások és elektív beavatkozások előfeltételeként sem a PCR, sem az antigén teszt kötelező elvégzésének előírását nem tartalmazta jogszabály. Szintén panaszbeadványok nyomán kérte fel egy másik jelentésében a biztos a szaktárcát arra, hogy teremtsen meg a **maszkviselésre egészségügyi okból képtelen**

személyek egyedi szempontok alapján történő mentesítésének jogszabályi lehetőségét.

Az ombudsman korábban is felhívta a figyelmet a **fogvatartottak jogainak védelme** nyomán a mobil- és közösségi telefonhívások percdíjainak csökkentésére, a digitális kapcsolattartás elérhetőségének, hozzáférhetőségének javítására. E felhívásoknak a járványhelyzettel szükségszerűen együtt járó kapcsolat-tartási korlátozások csak további nyomatékot adtak.

A tárgyévben is számos, az oktatás területét és a járványhelyzeti intézkedéseket érintő, az iskola eljárását sérelmező szülői beadvány érkezett a biztoshoz, amelyek nyomán több jelentés is született. Az ombudsman jelentésben fejtette ki az álláspontját és állapított meg visszasságot egy egyedi ügyben, **a digitális oktatásban való részvétel elmaradása miatt megszüntetett tanulói jogviszony** kapcsán. Egy másik ügyben pedig általános jellegű megállapításokat is tett a járványhelyzet miatti iskolai távolmaradás megítélése kérdését érintően. Számos további panasz érintette az **iskolai kötelező maszkhasználat** összefüggő intézményi szabályokat, ezek nem kellően egyértelmű, következetlen alkalmazását, illetve túlzott szigorát. Jellemzőek voltak a **szociális ellátásokkal** kapcsolatos panaszok: ezekben a beadványozók felhívták a figyelmet a járványhelyzet miatti korlátozások és bizonytalanságok nyomán megrendült egzisztenciális helyzetükre, például az ellenük indított végrehajtási eljárás kapcsán.

Az alapjogi biztos az ombudsmantörvény nyomán a tárgyévben is több, hivatalbóli vizsgálatot indított, amelyek közül kiemelhető a **fővárosi hajléktalan-ellátás intézményrendszerének** téli krízisidőszaki monitoringja. A biztos jelentése feltárta, hogy a hajléktalan-ellátórendszer intézményei a járvány első hullámának tapasztalatai birtokában megfelelően reagáltak a megváltozott intézményi feladatokra, ehhez a finanszírozási háttér is alapvetően biztosított volt. A biztos ugyancsak hivatalból indított átfogó vizsgálatot **az első járványhullám időszakában történt lefolyásának alapjogi összefüggései** kapcsán, jelentésében pedig olyan következtetéseket igyekezett levonni, amelyek a jövőre nézve segítséget nyújthatnak a bentlakásos szociális ellátórendszer működésének emberi jogi szempontból történő javítására. A járványhelyzet és az annak nyomán elrendelt rendkívüli intézkedések értelemszerűen a tárgyévben is jelentős hatással voltak a **bentlakásos zárt intézmények működésére**, az ott élő, kiszolgáltató személyek alapjogainak érvényesülésére; ennek megfelelően folytatódta az ombudsman kifejezetten **járványfókuszú, személyes intézménylátogatásai** is.

Közlemények

Az egyes vizsgálatokról, azok eredményeiről, illetve az ombudsmani tevékenységről, kiemelt eseményekről kiadott tárgyszerű tájékoztatáson túl az alapjogi biztos 2021-ben is számos, az emberi jogok szempontjából meghatározó **világnapról közleményben** emlékezett meg. Ezek során külön is felhívta a figyelmet a járványhelyzettel kapcsolatos aktualitásokra.

A nemzetközi nőnap (március 8.) alkalmából kiadott közleményében a biztos hangsúlyozta, hogy a nők egyenjogúsága, emberi méltóságuk tisztelete, a rájuk, különleges helyzetükre való folyamatos odafigyelés nem ünnepi ajándék, hanem mindennapi feladat. A nők jogai túlmutatnak egy kódex zárt rendszerén: a társadalom ereje, a szolidaritás mértéke attól függ, hogy a közösségeink miként gondolnak azokra az emberi jogokra, amelyek kifejezetten a nőket illetik meg. Mindez jelenleg, a járvány okozta kihívások idején különösen fontos, a felmerülő nőjogi kérdésekre leginkább az egyetemes emberi értékek alapján lehet jó válaszokat adni.

Az autizmus világnapja (április 2.) előtt tisztelgő közleményében a biztos arra hívta fel a figyelmet, hogy az elmúlt évek mindenkit nagy próba elé állítottak, a rendkívüli vált szinte mindennapivá. Ezekben az időkben sem szabad azonban megfeledkezni azokról az emberekről, akik autizmussal élnek, azokról a családokról, akik autista gyermeket nevelnek. Az ismeretlentől ugyan általában tartunk, de egy új perspektívának, így az autista emberek nézőpontjának megismerése minket is gazdagít. Számukra pedig ez a kevés nagyon sokat jelent.

A közlemény hangsúlyozta, hogy az értéshez tudás kell, amit az érintett szakmai szervezetek bevonásával akár egy speciális szakértői csoport felállítása révén is lehet garantálni. Ma már a tudomány és a gyakorlat is az egyénre szabott diagnózis lehetőségében látja a fejlődést, elsősorban a megismerés és az elfogadás elvei mentén. Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az elszántság, a türelem, az odafigyelés teszi emberibbé, jobb helyé a világot.

A homofóbia és a transzfóbia elleni világnap (május 17.) alkalmából az ombudsman közleményében emlékeztetett arra, hogy ez az a nap, amikor a világ számos országában megemlékezünk arról, hogy az Egészségügyi Világszervezet (WHO) – immár több mint három évtizeddel ezelőtt – törölte a mentális betegségek jegyzékéből a homoszexualitást. Az ombudsmani intézmény mindig is nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy fellépjen az egyenlő emberi méltóság védelmében, és biztosítsa azt, hogy valamennyi sérülékeny csoportba tartozó ember egyenlő módon, diszkriminációtól mentesen gyakorolhassa az alapjogait. A közlemény szerint a valódi jogegyenlőség megteremtése valamennyi állami szerv felelőssége. E körben a biztos kiemelt feladatának tekinti, hogy elősegítse: minden ember – függetlenül bőrszínétől, életkorától, nemétől, egészségi állapotától, szexuális irányultságától, nemi identitásától vagy bármely más védett tulajdonságától – biztonságos, befogadó környezetben élhessen.

Az **idősek világnapja (október 1.)** alkalmából az ombudsman arra hívta fel a figyelmet, hogy az idős emberek életére egyszerre gyakorol hatást az elhúzódó válsághelyzet, a közösségek szerkezetének átrendeződése, az átfogó technológiai fejlődés. Az időseket megillető jogok, autonómia, és a rájuk nehezedő terhek, kötelezettségek között továbbra sincs egyensúly, világszerte egyre világosabban látszik az idős emberek kiszolgáltatottsága, annak szociális, egészségügyi és közéleti dimenziói. Eközben azonban egyre egyértelműbbé kellene, hogy váljon az is, hogy egy társadalom nem képes egészséges fejlődésre az időskorú generációja nélkül. Az alapjogi biztos a közleményben azt is kiemelte, hogy mindannyiunk közös felelőssége a méltó, aktív, önálló és egészséges időskor megteremtése.

A biztos a **gyermekek jogainak világnapján (november 20.)** emlékeztetett arra, hogy minden, a gyermekeket érintő döntés és intézkedés meghozatalakor a gyermeki jogok érvényesülése és a gyermekek nézőpontjának figyelembevétele a viszonyítási pont. Az alapjogi biztos arra is felhívta a figyelmet, hogy a járványhelyzet egyúttal olyan fordulópontot is jelent, amely alkalmat nyújt annak az átgondolására, miként válhatna mostani világunk jobb helyé gyermekeink és a következő generációk számára. Az ombudsman utalt arra, hogy történelmi jelentőségű, küzdelmes idők állnak mögöttünk, és éppúgy a gyermekek mögött is, és jelenleg is rendkívüli időszakot élünk. Az egészségügyi kockázatok mérséklése érdekében korábban bevezetett korlátozó intézkedések – a digitális oktatás, az otthoni munkavégzés, a személyes találkozások beszüklése – új típusú társadalmi kihívásokat és párbeszédet indítottak el. Ám a járványhelyzet egyúttal lehetőséget is kínál arra, hogy újraértékeljük, mi fontos a számunkra: változtatásra, átgondolásra is ösztönöz bennünket, és mindez a gyermekek életére is hatást gyakorol. Az ombudsman szerint ugyanakkor nem változik, nem változhat az, hogy a sorsukat érintő döntések során a gyermeki jogok érvényesülése jelenti a mércét.

A biztos a fogyatékossgal élő emberek világnapja (december 3.) alkalmából kiadott közleményében arra emlékeztetett, hogy egy társadalomban a kommunikáció, egymás megértése, jól értése önmagában jogosultság, és további jogok gyakorlásának előfeltétele. A közlemény hangsúlyozta, hogy a fogyatékossgal élő emberek álláspontjának értő meghallgatása, számukra a magán- és közéleti kommunikációs terek biztosítása, hozzáférhetősége alapvető feladat. Az ombudsman egyúttal felhívta a figyelmet arra is, hogy mindennek fontosságát még tovább erősítik a jelenlegi világjárvány erőteljes kihívásai. A biztos kiemelte, hogy a fogyatékossgal élő emberek valós szükségleteinek felismeréséhez és az ezeket biztosító, az emberi méltósághoz való jog érvényesülésén alapuló jogi szabályozás és gyakorlat kialakításához nélkülözhetetlen a megfelelő tudás és ismeretszerzés egyénileg, közösségi és társadalmi szinten egyaránt. Az ombudsman álláspontja szerint emellett kulcsfontosságú az országos, a regionális és a világszintű együttműködési fórumok megteremtése az állandó emberi jogi párbeszéd fenntartása érdekében.

Az **emberi jogok világnapja (december 10.)** alkalmából kiadott közös közleményükben a biztos és helyettesei hangsúlyozták, hogy mások méltóságának, minden ember egyenlőségének a feltétlen tisztelete együtt kell, hogy járjon a kiszolgáltatottak felé fordulással, az aktív szolidaritással és a jövő nemzedékek iránti felelősséggel: csak közös erőfeszítéssel és párbeszéddel lehet a járványokkal, az emberiséget érő más, környezeti kihívásokkal eredményesen szembenézni. A közlemény szerint a több mint másfél éve tartó járványhelyzet, az annak nyomán bekövetkező egyéni tragédiák és súlyos társadalmi-gazdasági problémák szerte a világon felerősítették a meglévő egyenlőtlenségeket, felszínre hozták a hosszú távú gondolkodás hiányát, a kommunikáció nehézségeit, a bizalom általános megrendülését. Mindezek a kisebb-nagyobb közösségeket szükségszerűen elgondolkodtatják: mivel is lehetne előmozdítani az egymás iránti odafigyelést, közös ügyeinkben a hiteles kommunikációt, a fenntarthatóságot, az egyenlőtlenségek hatékonyabb felszámolását.

A Civil Konzultációs Testület ülései

A **Civil Konzultációs Testület (CKT) 2021. szeptember 22-én** tartotta meg **alakuló ülését** a Hivatalban. A testület tagjainak köre kibővült, a korábbi nyolc taghoz képest immár **tizen-négy tagot** számlál. A CKT mandátuma három évre szól, tagjai az ügyrend értelmében javaslatot tehetnek az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus (NMM) éves látogatási tervének tartalmára, vizsgálati prioritásokra, indítványozhatják fogvatartási helyek meglátogatását. Az ombudsman köszöntőjében jelezte, hogy az NMM 2021 szeptemberéig nyolc büntetés-végrehajtási intézetet, három rendőrségi létesítményt, illetve négy gyermekvédelmi intézetet és idősotthont látogatott meg. A **CKT 2021. évi második ülésére** – a járványhelyzetre tekintettel online formában – 2021. december 17-én került sor. A biztos köszöntőjében kiemelte, hogy az OPCAT NMM az alakuló ülése óta is számos helyszínt, köztük büntetés-végrehajtási intézeteket és rendőrségi létesítményeket, továbbá gyermekvédelmi intézményeket és idősotthonokat keresett fel, majd tájékoztatást adott a Hivatal tevékenységéről.

1.1.2. BIZTOSI INTÉZMÉNYLÁTOGATÁSOK

A biztos a változó intenzitású, hullámokban jelentkező járványhelyzet okán a tárgyévben is kiemelten fontosnak tartotta **a személyes kapcsolattartást, párbeszédet és az aktuális helyzettel kapcsolatos tapasztalatszerzést.** A 2020 tavaszán indított ombudsmani országos látogatássorozat ennek megfelelően 2021-ben is folytatódott. E látogatásoknak továbbra is az volt a céljuk, hogy a biztos nyomon követhesse a járvány megelőzésével, kezelésével kapcsolatban tett rendkívüli intézkedéseket és hatásait. Az ombudsman 2021-ben is vizsgálta azt, hogy a társadalom legsérülékenyebb csoportjai számára biztosítottak legyenek a jogaik. Az alapvető jogok biztosa az általános alapjogvédelmi, illetve az OPCAT Nemzeti Megelőző

Mechanizmus (NMM) hatáskörében eljárva a látogatássorozat során munkatársaival megbeszéléseket folytatott az intézmények vezetőivel, megismerkedtek első kézből az ott élők, így a gyermekek, ellátottak, közepes és súlyos fogyatékossgal élők, valamint a fogvatartottak életkörülményeivel, továbbá megismerhették az intézmények veszélyhelyzeti stratégiáját.

A biztos a járvány miatt elrendelt veszélyhelyzet 2021. január 1-jétől december 31-ig fennálló időszakában összesen **86 magyarországi helyszínre** látogatott el. Az egyes látogatásokat részletesen a beszámoló **4.1.-4.3.** fejezetrészei, az **5.1. és 5.3.** fejezetrésze mutatja be.

Látogatás a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 2021.01.14-én

Az ombudsman alaphatáskörében és OPCAT NMM hatáskörében eljárva is monitorozhatja a büntetés-végrehajtás intézményeit, illetve más fogvatartási helyeket, figyelemmel különösen az ott fogvatartott személyek jogainak érvényesülésére. 2021-ben a biztos ezért látogatássorozata keretében az alábbi **14 büntetés-végrehajtási intézetet** kereste fel munkatársaival.

Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Baracska-Annamajor
Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet
Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
Márianosztrai Fegyház és Börtön
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
Tolna Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
Zala Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
Szegedi Fegyház és Börtön algyő-nagyfai objektuma
Győr-Moson-Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet

Az ombudsmant a helyszíneken az adott intézmény parancsnoka mellett a legtöbb esetben a **büntetés-végrehajtás országos parancsnoka is** fogadta. A biztos a büntetés-végrehajtási intézetek mellett általában megtekintette azokat az üzemeket és cégeket is, ahol a fogvatartottak a járvány elleni

védekezéshez is használható egészségügyi védőfelszereléseket készítenek és ahol a büntetés-végrehajtási intézetekkel együttműködésben fogvatartottakat foglalkoztatnak. A látogatások során kiemelt jelentőséget kapott a járvány kapcsán a fogvatartottak és a szolgálatot teljesítő **személyi állomány egészségének védelme** érdekében bevezetett megelőző intézkedések végrehajtásának vizsgálata, továbbá a büntetés-végrehajtási szervezet férőhely-bővítési programja keretében átadott új épületszárnyaknak a megtekintése, illetve az intézmények biztonsági rendszerének a bemutatása. Az ombudsman megtekintette a járványhelyzetben a fogvatartottak hozzátartozóikkal történő **kapcsolattartását** lehetővé tévő informatikai rendszereket és a működtetésükhöz szükséges eszközöket is.

A biztos emellett **2021. november 3-án szakmai egyeztetést folytatott a büntetés-végrehajtás országos parancsnokával**, aki tájékoztatta a korábban ezen a területen kiadott ombudsmani jelentésekkel összefüggésben megtett érdemi intézkedésekről.

Az ombudsman egyik fontos feladata a fogyatékossgal élő személyek, illetve a különösen sérülékeny, **veszélyeztetett társadalmi csoportok** jogainak védelme. A biztos és munkatársai ezért a látogatássorozat során az alábbi **5 szociális bentlakásos intézményt** keresték fel.

Szentgotthárdi Szakosított Otthon
Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület fenntartásában működő gödi Gondviselés Háza – Fogyatékos Emberek Otthona
Győr-Moson-Sopron Megyei Gondoskodás Szociális Központ csásfordjánosfai Időskorúak Otthona
Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság fenntartásában működő Belpátfalvai Idősek és Fogyatékosok Otthona
Veszprém Megyei Fogyatékos Személyek, Pszichiátriai és Szenvedélybetegek Integrált Intézményének dákai székhelye

Dr. Kozma Ákos a Szentgotthárdi Szakosított Otthonba látogatott 2021. február 18-án

A biztos kiemelt küldetése a gyermekek jogainak védelme. Az ombudsman munkatársaival a tárgyévi látogatássorozata során az alábbi **12 gyermekotthonba, speciális gyermekotthonba, illetve lakásotthonba** látogatott el országszerte. Látogatásai során személyesen győződhetett meg a gyermekek jogainak érvényesüléséről, a járvány hatásairól, az aktuális helyzetről és a tapasztalatokról a védekezési és megelőzési eszközöktől egészen az online oktatásig.

Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat nagybajomi Kékmadár Gyermekotthona
Fejér Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat székesfehérvári Tüzér utcai Gyermekotthona
Eszterházy György Gyermekotthon, Általános Iskola és Speciális Szakiskola
Nógrád Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat salgótarjáni Fészek Gyermekotthona
Fonyód-alsóbélatelepi Somogy Megyei II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthon
Csongrád-Csanád Megyei Dr. Waltner Károly Otthon Gyermekotthona
Komárom-Esztergom Megyei Gyermekvédelmi Központ, Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat és Általános Iskola Különleges Gyermekotthona
Heves Megyei Gyermekvédelmi Központ Lőrinci Gyermekotthonához tartozó Fészek Gyermekotthon
Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató Bácsalmási Gyermekotthon lakásotthonai
Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Központ Bóbita Különleges Gyermekotthona
Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató Dr. Foltán József Országos Egyházi Módszertani Gyermekotthon lakásotthona

Az intézménylátogatások során a biztos megtekintette a járvány terjedésének megakadályozása érdekében hozott egészségügyi rendelkezések végrehajtását, a gondozottakat ellátó dolgozók munkáját és a gondozottak életkörülményeit, illetve a munkakörülményeket.

Dr. Kozma Ákos 2021. október 13-án a Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató Bácsalmási Gyermekotthon 2. számú Lakásotthonába látogatott

Az alapvető jogok biztosa 2021-ben ellátogatott azokhoz a szakemberekhez is, akik mindennap a védekezés frontvonalában dolgoznak a veszélyhelyzetben elrendelt előírások és határátlépési szabályok betartásának ellenőrzésén. Az ombudsman a tárgyévben összesen **14 határátkelőhelyet keresett fel**, ahol megtekintette a nemzetközi tranzit-, teher- és személyforgalom biztonságos áthaladása, a járvány terjedésének megakadályozása érdekében hozott egészségügyi in-

tézkedések magyar hatóságok általi végrehajtását, valamint a határvédelmet. A biztos külön tájékoztatást kért a bevezetett intézkedésekkel szemben esetlegesen felmerülő, benyújtható állampolgári panaszok helyzetéről, illetve intézésének menetéről, az állampolgárok panasztételi jogosultságáról szóló tájékoztatás részleteiről.

A biztos két alkalommal is látogatást tett a **Mórahalmi Határrendészeti Távfelügyeleti Irányító Központban**, valamint megtekintette **Röszkén** az ideiglenes biztonsági határzárát és az ott szolgálatot teljesítő állomány munkáját, továbbá tájékoztatást kapott a határőrizettel és a migrációval összefüggő aktuális rendőri feladatokról. Az ombudsman a **rendőrség**, valamint az **Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság** és a **Magyar Honvédség intézményeibe** is ellátogatott. A biztos a tárgyévben **12 rendőr-főkapitányságot, egy rendőrkapitányságot és egy rendőrőrsöt keresett fel**, ahol tájékoztatást kapott az aktuális közbiztonsági és bűnügyi helyzetről, a szolgálatot teljesítő iskolaőrök munkájáról, valamint a járvány terjedésének megakadályozására hozott egészségügyi intézkedésekről. A megbeszéléseken részt vevők a rendőri intézkedésekkel szemben benyújtott panaszok aktuális helyzetét is áttekintették.

A Mórahalmi Határrendészeti Távfelügyeleti és Irányító Központban tett látogatást az ombudsman 2021. szeptember 30-án

A biztos látogatást tett a **Mohácsi Vízi Határátkelőhelyen**, megtekintette a katasztrófavédelem Dunán szolgálatot teljesítő, 2021. április 30-án felavatott speciális Tűzmadár járőrhajóját, ami egyebek mellett vegyi, biológiai és sugárzásmérő műszerekkel felszerelt mobil laboratóriumként is működik, továbbá a veszélyes áruk vízi szállításának ellenőrzésére, műszaki mentésre és tűzoltásra is alkalmazható. Az ombudsman emellett 2021-ben is ellátogatott az **Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Észak-alföldi Regionális Igazgatóság debreceni központjába**, ahol részletes tájékoztatást kapott a régió idegenrendészeti helyzetéről, az Igazgatóság működéséről és feladatairól, az intézménynek a járvány megelőzésére tett intézkedésekről.

A **Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányságon tett látogatása** során a biztos a **megyében szolgálatot teljesítő iskolaőrök munkájával kapcsolatos monitorozási tevékenység megkezdését** jelentette be. A szakmai egyeztetésen a megyei rendőrfőkapitány, az ORFK és a rendőr-főkapitányság vezető munkatársai, valamint az iskolaőri tevékenység irányító járasi rendőrségi koordinátorok is részt vettek. Az ombudsman tájékoztatást kapott a megyében szolgálatot teljesítő iskolaőrök munkájáról, képzéséről, illetve feladatellátásuk körülményeiről. 2021-ben a biztos **több iskolába is ellátogatott**, ahol az intézményvezetők és az ott szolgálatot teljesítő iskolaőrök számoltak be tapasztalataikról.

1.2. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA VETTE ÁT AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD HATÓSÁG FELADATAIT

Az Országgyűlés által elfogadott törvénymódosítás értelmében 2021. január 1-jétől a megszűnt Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) feladatait az alapvető jogok biztosa vette át: **e feladatokat** 2021. január 1-jétől a Hivatal elkülönült szervezeti egysége, az **Egyenlő Bánásmódért Felelős Főigazgatóság** végzi. Az ombudsman **közigazgatási hatósági eljárás keretében** jár el az egyenlő bánásmódot és az esélyegyenlőség előmozdítását érintő ügyekben, a vonatkozó eljárási szabályoknak megfelelően. Az ügyfelek ezen ügyekben is a korábban megszokott módokon fordulhatnak az alapvető jogok biztosához; beadványukban feltüntetendő, ha azt szeretnék, hogy az egyenlő bánásmód sérelmét felvető ügyüket a biztos ne az alaphatáskörében, hanem – az Egyenlő Bánásmódért Felelős Főigazgatóságon dolgozó munkatársak közreműködésével – közigazgatási hatósági eljárás keretében vizsgálja ki.

1.3. BIZTOSI KÖZREMŰKÖDÉSRE GYERMEKVÉDELMI INTÉZMÉNYEK FELÚJÍTÁSÁBAN VETT RÉSZT A BVOP

A **Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága** szerepet vállalt a Vas megyei Rumi Különleges Gyermekotthon, valamint a Szent Ágota Gyermekvédelmi

Szolgáltató által fenntartott bajai speciális lakásotthon felújításában. A közreműködésről a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka és a biztos közös egyeztetésén állapodtak meg.

A megállapodás és a szerepvállalás **közvetlen előzménye** az volt, hogy a Hivatal munkatársai 2021 nyarán a Rumi Különleges Gyermekotthonban előre be nem jelentett helyszíni vizsgálatot folytattak. A vizsgálat tapasztalatai nyomán kiadott jelentés – amelynek részletes tartalmát a **4.1. fejezet** mutatja be – rögzíti többek között, hogy az intézmény egyes helyiségei felújításra szorulnak, a Gyermekotthon udvara nincs körbekevert. A másik intézményben, a bajai speciális lakásotthonban nem folyt vizsgálat, de a fenntartó álláspontja szerint a tárgyi feltételek javítása jelentősen hozzájárulna a gyermekek jobb életkörülményeihez.

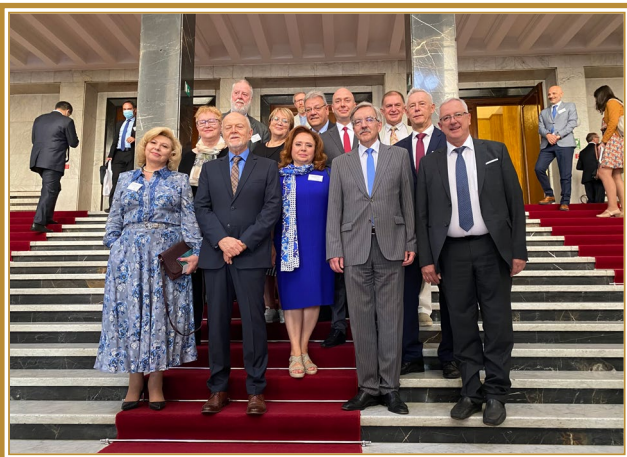

Dr. Kozma Ákos ombudsman és dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, bv. tanácsos, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka 2021. december 9-én a Vas megyei Rumi Gyermekotthonba látogatott, ahol megtekintették az intézmény felújítását

A biztos felkérésére **az országos parancsnok felajánlotta**, hogy a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága **(BVOP) részt vesz a két intézmény renoválásában**. A Rumi Gyermekotthonban többek között felújítanak egy terápiai célú foglalkozások tartására alkalmas csoportszobát, elvégzik az udvar körbekerítését, valamint sportolásra és látogatók fogadására alkalmas helyiségeket alakítanak ki. A bajai speciális lakásotthonban pedig ezzel párhuzamosan a belső terek kifestését és a bútort felújítását végzik majd el. Az **ombudsman üdvözölte a BVOP intézkedését**, amely szerinte a kifejezése annak, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet lehetőségeihez mérten kiemelt figyelmet fordít a gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő, illetve fogyatékossgal élő gyermekek támogatására, és nyitott a Hivatal javaslatainak érdemi megfontolására. Kiemelendő, hogy a Rumi Különleges Gyermekotthon felújításában a **Szombathelyi Erdészeti Zrt.** is szerepet vállalt. Az alapjogi biztos, a BVOP vezetői, illetve a Szombathelyi Erdészeti Zrt. vezérigazgatója december végén **látogatást tettek** az érintett intézményekben, **megtekintették a befejeződött korszerűsítési munkálatok eredményeit**.

1.4. AZ OMBUDSMAN NEMZETKÖZI SZEREPVÁLLALÁSA

A nemzetközi szervezetekkel, külföldi társintézményekkel fenntartott személyes találkozók alapuló kapcsolattartás 2020 márciusától az egész világon terjedő járvány nagyban nehezítette. Az évente megrendezésre kerülő nemzetközi konferenciák, továbbképzések, egyeztetések többsége ennek eredményeként 2021-ben is az **online térben** zajlott. A járvány kezelésével összefüggő emberi jogi kihívások a konferenciák tematikáját is nagymértékben meghatározták. A tárgyévben a biztosnak és munkatársainak több alkalommal volt lehetősége – a járványügyi előírásokat betartva – egyes konferenciákon, egyeztetéseken személyesen is részt venniük.

Az Európai Ombudsmani Intézet (European Ombudsman Institute – EOI) a szerbiai Újvidéken tartotta elnökségi ülést és éves közgyűlését 2021. szeptember 2–3. között

V4-es ombudsmani csúcstalálkozó Visegrádon 2021. október 20–22. között

Az 1978-ban létrehozott **Nemzetközi Ombudsmani Intézet** (International Ombudsman Institute, IOI) az egyetlen globális szervezet, amely világszerte több mint 100 ország csaknem 200 független ombudsmani intézményének együttműködését szolgálja. Az IOI közgyűlését évente, míg világkonferenciáját négyévente rendezik meg. A Hivatal és az IOI rendszeresen tartja a kapcsolatot, hírlevelek és eszmecserék formájában, aktív, szavazati joggal rendelkező tagként. 2021. május 26–27.

között Dr. Kozma Ákos az **IOI éves közgyűlésén** és **online világkonferenciáján** vett részt. A „Giving Voice to the Voiceless” című online konferencia a világjárvány hatását vizsgálta a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportokra nézve.

A Hivatal a 2021-es év folyamán is aktívan részt vett az innsbrucki székhelyű **Európai Ombudsman Intézet** (European Ombudsman Institute, EOI), valamint az 1996-ban alapított Európai Ombudsmanok Hálózata (European Network of Ombudsmen, ENO) munkájában is.

Az EOI független, nonprofit szervezet, amelyet 1988-ban hoztak létre azzal a céllal, hogy népszerűsítse az ombudsmani intézményt, valamint elősegítse a nemzeti, európai és nemzetközi tapasztalatcserét. Az **EOI 2021. augusztus 13-án Budapesten tartotta évi első elnökségi ülését**, amelyet házigazdaként az alapjogi biztos nyitott meg. A biztos előadásában kiemelt figyelmet szentelt a járvány alatt bevezetett intézkedésekkel kapcsolatos hazai ombudsmani gyakorlatnak, az általa 2020 tavaszán indított országos látogatássorozatnak, továbbá a Hivatal kibővült hatáskörei bemutatásának. Az EOI a szerbiai Újvidéken tartotta elnökségi ülését és éves közgyűlését 2021. szeptember 2–3. között. A konferencián ismét a szervezet elnökségi tagjává és az ügyvezető elnökség tagjává választották Dr. Kozma Ákos ombudsmant. A találkozó helyszínén Dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosja **bilaterális megbeszéléseket** is folytatott számos **nemzeti ombudsmani intézet vezetőjével**, valamint emberi jogi képviselőkkel. Többek között Eshmatova Feruza Farxodovna asszonnyal, Üzbegisztán emberi jogi biztosával, Mamytov Tokon úrral, Kirgizisztán ombudsmanjával és Prof. dr. Augustinas Normantas úrral, Litvánia ombudsmani intézményének vezetőjével. A felek az intézményeik tevékenységének bemutatása mellett egyeztettek a jövőbeni együttműködés lehetőségeiről is.

„Az ombudsmanok szerepe a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelmében a COVID-19-világjárvány idején” címmel került megrendezésre a **V4-es ombudsmani csúcstalálkozó Visegrádon 2021. október 20–22. között**. A V4-ek ombudsmanjai 2004 óta évente üléseznek, hogy megosszák tapasztalataikat, tevékenységük aktuális eredményeit és kihívásait, továbbá bemutassák az elmúlt időszak gyakorlatát. A Hivatal által szervezett **kétnapos konferencián** részt vett dr. Mária Patakyová szlovák ombudsman, dr. Stanislav Křeček cseh ombudsman és dr. Stanisław Trociuk lengyel ombudsmanhelyettes, továbbá Dr. Szalayné Dr. Sándor Erzsébet, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelméért felelős biztoshelyettes, valamint Dr. Bándi Gyula, a jövő nemzedékek érdekeinek védelméért felelős biztoshelyettes is.

A **csúcstalálkozó során** a felek többek között áttekintették a rendészeti jellegű panaszok helyzetét, az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus (NMM) szerepét és helyét az ombudsmani alapjogvédelemben, és foglalkoztak a nemzetiségek jogainak, valamint a jövő nemzedékek érdekeinek ombudsmani védelmével is. A rendezvény záróakkordjaként Dr. Kozma Ákos a V4-es partnereivel kétoldalú megbeszélések keretében

is megvitatta az országaik állami alapjogvédelmi intézményei közötti kapcsolatok fejlesztésének kérdéseit, továbbá megegyezett a felhalmozott tudás és a jó gyakorlatok egymásnak történő átadásáról, valamint kétoldalú együttműködési megállapodások jövőbeli aláírásáról.

2021. augusztus 27-én Dr. Kozma Ákos ombudsman és Dr. Szalayné Dr. Sándor Erzsébet, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó ombudsmanhelyettes fogadta a Hivatalban **Kairat Abdrakhmanovot, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) nemzeti kisebbségi főbiztosát**. A megbeszélés során az ombudsman tájékoztatta az EBESZ nemzeti kisebbségi főbiztosát a Hivatal feladatairól és hatásköreinek bővüléséről, a Hivatalnak a Magyarországon élő nemzetiségek támogatása és jogainak biztosítása tekintetében végzett tevékenységéről. A nemzetiségi ombudsmanhelyettes bemutatta mindazon tevékenységeket, amelyeket a Hivatal a nemzetiségi jogvédelem területén ellát. Az EBESZ nemzeti kisebbségi főbiztos a megbeszélés során nagyrabecsülését fejezte ki a Hivatal magas színvonalú jogvédelmi munkájáért, valamint kiemelte, hogy Magyarország pozitív példa a kisebbségi kérdések kezelése tekintetében, a nemzetiségi jogok folyamatos biztosításában.

1.5. KIEMELT ÜGYEK, VIZSGÁLATOK ÉS JELENTÉSEK

Az ombudsmantörvény előírásaival összhangban, a tárgyévben is **kiemelt figyelmet szentelt** a biztos a **kiszolgáltatottak**, a gyermekek, a fogyatékossgal élők, az idősek, a betegek, a hajléktalanok jogai védelmének. 2021-ben több olyan, nagy visszhangot kiváltott átfogó jelentés is született, amely kifejezetten ehhez az **alapjogvédelmi fókuszhoz** kapcsolódott.

A tárgyév első negyedében egy kiemelt jelentőségű vizsgálat zárul le, amelyben a biztos szülői panaszbeadványok nyomán vizsgálta átfogó jelleggel **az iskolakezdés elhalasztásának kérelmezésével** kapcsolatos új eljárásrendet és a gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos kérdéseket. A **kiadott jelentésben** az ombudsman az eljárásrend bevezetésének módja, annak közvetett és közvetlen hatásai, a jogi szabályozás bizonytalanságai, valamint az Oktatási Hivatal és a szakértői bizottságok eljárása kapcsán is visszasságokat tárt fel, és ajánlásokat fogalmazott meg a szaktárca irányában. A jelentésben szereplő alkotmányossági, alapjogi megállapítások később részben visszaköszöntek a tárgykörben kiadott alkotmánybírói határozatban. Mindezek nyomán az iskolaérettség megállapítására vonatkozó eljárásrend szabályai átalakultak.

A tárgyévben ezen túl számos, az oktatást, az iskolai működést érintő jelentést adott ki a biztos.

A **védettségi igazolványok alkalmazásával** összefüggésben jelentős számú, néhány nap alatt közel 800 panaszbeadvány érkezett a biztoshoz, amelyek egyedi és általános alkotmányossági és gyakorlati kérdést vetettek fel. **Az ombudsman soron kívül kiadott állásfoglalásában értékelte a védettségi igazolvány alkalmazásakor érvényesítendő alkotmányossági követelményeket, és ezek nyomán a felmerült problémák megoldását segítő javaslatokkal** fordult az Operatív Törzs vezető belügyminiszterhez és emberi erőforrások miniszteréhez.

Az alapjogi biztos 2021 nyarán egy panaszügy vizsgálatát lezáró jelentésében megállapította, hogy a **rehabilitációs ellátások és elektív beavatkozások előfeltételeként** sem a PCR, sem pedig az antigén teszt kötelező elvégzését nem jogszabály, hanem **körlevelek**, illetve **egyedi miniszteri utasítások írják elő**, így a nem megfelelő szabályozási szint, illetve a további tartalmi bizonytalanságok okán sérül a jogállamiság elve. A jelentésre reagálva rövid időn belül orvosolta a Kormány az aggályos helyzetet: kihirdették a tervezhető fogászati ellátások, a rehabilitációs ellátások és a tervezhető invazív beavatkozások veszélyhelyzeti rendjéről szóló **kormányrendeletet**, amely kitért a jelentésben vizsgált kérdések rendezésére is.

Az alapjogi biztos 2021-ben is kiemelt figyelmet szentelt a **bentlakásos intézmények**, így a gyermekotthonok, az idősök otthonai és a fogyatékosokkal élőket ellátó intézmények **működési körülményei** – a korábban bemutatott járványhelyzeti, szűkebb fókuszú látogatásokhoz képest – **átfogó jellegű, helyszíni vizsgálatának** a hozzá érkező panaszok és jelzések nyomán vagy akár hivatalból eljárva. A tárgyévben a gyermekotthonok helyszíni ellenőrzései közül a legnagyobb sajtóvisszhangja az **EMMI Kalocsai Gyermekotthonának működését** monitorozó jelentésnek volt. A Gyermekotthon szakmai létszáma, a szakképzett dolgozók aránya, a fluktuáció csökkenése tekintetében a korábbi vizsgálathoz képest volt előrelépés. Azonban az intézmény tárgyi feltételei, a tagiskola működése, valamint további kérdések tekintetében a súlyos, konkrét és rendszerszintű problémák orvoslására a biztos ajánlásokat fogalmazott meg.

A fogyatékosokkal élő személyek jogainak védelme kapcsán kiemelendő a Heves Megyei **Harmónia Egyesített Szociális Intézmény Fogyatékos Személyek Otthonának** vizsgálata. A biztos jelentésében megállapította, hogy az intézmény gyakorlata, az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek ellátási körülményei aggályosak. Az ombudsman a tapasztalt konkrét problémák, hiányosságok, a rendszerszinten, az autizmus spektrumzavarral élő gyermekek ellátása, a halálesetek megfelelő kivizsgálása, a bentlakásos intézményekben tapasztalt szakember-hiány orvoslása érdekében a szaktárca intézkedését kérte. A biztos a tárgyévben végzett egyéb intézményi vizsgálataiban is hangsúlyozta, hogy a nagy létszámú intézmények létjogosultsága a múlté: a fogyatékos személyek

alapvető joga az önálló életvitel, a közösségi életben való aktív részvétel; az intézményi **férőhely-kiváltás folyamata** aktuális és sürgető feladat, az ellátottak részére az egyetlen esély a méltó, önállóságot jelentő emberi létre. A biztos szerint emellett elengedhetetlen a gondnokság alatt álló, **pszichoszociális fogyatékosokkal élő személyek** közösségi alapú támogató szolgáltatásainak megfelelő fejlesztése.

A biztos egy fogvatartott panaszbeadványa nyomán a vizsgálati jelentésében megállapította, hogy a **büntetés-végrehajtás alatt álló személyek telefonos kapcsolattartásának** hatályos szabályozása, így különösen az irányadó díjtételek meghatározása a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot sértik. Az ombudsman ezért a helyzet rendezése érdekében ajánlásaival a büntetés-végrehajtás országos parancsnokához fordult. **Jelentős eredmény**, hogy a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka tájékoztatta a biztost arról, hogy a szolgáltatóval egyeztetve intézkedést tett a percdíjak csökkentésére, emellett pedig az irányadó eljárásrend is a fogvatartottak jogainak szempontjából kedvezően módosult.

Mindezen ügyekről, jelentésekről részletesebben a beszámoló 4. fejezetében olvashatnak.

1.6. A NEMZETISÉGI BIZTOSHELYTTESSÉGI TEVÉKENYSÉGÉNEK FÓKUSZAI

A **világjárvány** és az ennek nyomán elrendelt **veszélyhelyzet** 2021-ben is megkerülhetetlenül jelen volt a világban, így továbbra is nehezítette a hatóságok, intézmények és közszolgáltatók működését, valamint az állampolgárok mindennapi életkörülményeit, foglalkoztatási helyzetét. A **gazdasági-társadalmi élet fokozatos újraindulása** azonban a nemzetiségi közélet és a nemzetiségi közösségek többsége számára is az újraindulás lehetőségét jelentette. A **roma közösség helyzete ugyanakkor kivételt jelentett**, a világjárvány következtében jelentkező gazdasági problémák ugyanis súlyosabban érintették a hátrányos helyzetű lakosságot; gazdasági, társadalmi kirekesztettségük az újraindulási lehetőségeiket is szűkítette.

A fenti folyamatok hatással voltak a **nemzetiségi biztoshelyettes munkájára, jelentős kihívást jelentettek**, és befolyásolták a beadványok számát és típusát is. 2021-ben a **nemzetiségi érintettségű ügyek** száma **11%-os növekedést** mutatott a 2020-as adatokhoz képest. Ez csak visszatérés volt a világjárványt megelőző évek ügyforgalmi trendjéhez, amely azonban az újraindulási folyamat egyik fontos indikátorának tekinthető. A **klasszikus nemzetiségi jogi ügyekben** az egyedi visszahívásokat kifogásoló beadványok helyett kevesebb, de **nagyobb elvi jelentőséggel bíró beadványok érkeztek** a nemzetiségi közösségek tagjaitól, míg az **egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos problémák** esetén a szinte kizárólagosan roma származású panaszosok túlnyomó többsége **egyedi élethelyzeteket sérelmező beadványokkal** fordult a nemzetiségi biztoshelyetteshez. Aggasztó jel volt a **gyűlöletbeszéddel és gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos**

panaszok számának további növekedése: a beadványok még csak elszigetelt eseteket sérelmeztek, de összefüggéseik már negatív tendenciára utaltak.

2021-ben a nemzetiségi jogterületen **tizenhat stratégiai jelentőségű** szakmai dokumentum került publikálásra: **négy közös jelentés** és öt elvi állásfoglalás született, **hét ügyben** pedig **jogalkalmazási javaslatot tartalmazó zárólevelet** adott ki a biztoshelyettes.

A **közös jelentések** a temetkezéssel és a **kegyeleti joggal, az együttműködési kötelezettség megszegésével**, fokozott ellenőrzés keretében foganatosított **rendőrségi intézkedések vizsgálatával**, valamint a nemzetiségi nevelést-oktatást folytató általános iskolát érintő **helyi népszavazás elrendelésével** összefüggésben készültek. Kiemelt jelentőségű elvi állásfoglalások születtek **a nemzetiségi nyelven való egyéni és közösségi névhasználatra, a nemzetiségi közszolgálati rádióadások elérhetőségének aktuális helyzetére, valamint a gyöngyöspatai gyermekek nevelési-oktatási helyzetével kapcsolatban feltárt egyedi és általános problémákra** vonatkozóan.

A nemzetiségi biztoshelyettes a beszámoló önálló, **6. fejezetében** a 2021. évi tevékenységének átfogó bemutatására vállalkozott. A nemzetiségek jogairól szóló törvényben biztosított **„klasszikus” nemzetiségi jogok érvényesítése** kapcsán e fejezet mutatja be többek között a nemzetiségi nevelés-oktatás, a nemzetiségi önkormányzatok, valamint az egyéni és közösségi nemzetiségi jogok területeit érintő legfontosabb jellemzőket, tendenciákat és változásokat. A főként roma nemzetiségi közösség tagjait érintő – nevelési-oktatási diszkriminációval, szociális és lakhatási problémákkal összefüggő, továbbá büntetőeljárás és szabálysértési, valamint büntetés-végrehajtási – ügycsoportok az **egyenlő bánásmód követelménye érvényesítésének** akadályai, a leszakadás, kirekesztettség, a megfordíthatatlannak tűnő esélyegyenlőtlenség és a járványhelyzet következményeivel voltak kapcsolatosak.

2021-ben is kiemelten fontos volt a biztoshelyettes számára a **partneri együttműködés** a nemzetiségi országgyűlési képviselővel, a szószólókkal, az országos önkormányzati elnökökkel és képviselőkkel, a hazai és nemzetközi szakértőkkel, szakmai szervezetekkel. A biztoshelyettes a pandémia ellenére törekedett személyes kapcsolattartásra a közösségek helyi képviselőivel és tagjaival, a nemzetiségi intézmények munkatársaival. A kapcsolattartás új eszközei a beszámoló évében kidolgozott, **digitálisan hozzáférhető és rendszeresen megújuló online kiadványok** lettek, amelyek egyben a nemzetiségi biztoshelyettes digitális kommunikációt megújító stratégiájának részei.

A nemzetiségi jogterületen folytatott munka részleteit a beszámoló 6. fejezete tartalmazza, az aktuális eseményekről, szakmai anyagokról a biztoshelyettes a www.nemzetisegijogok.hu honlapon és a www.facebook.com/ombudsmanhelyettes oldalon is folyamatosan beszámol.

1.7. A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME ÉLLÁTÓ BIZTOSHELYETTES TEVÉKENYSÉGÉNEK FÓKUSZAI

Az élővilág változatossága bolygónkon korábban nem tapasztalt mértékben hanyatlik. 2021-ben a világjárvány hatására a természetet igénybe vevő területhasználat nemcsak tovább folytatódott, de esetenként még fel is gyorsult. **Életvitelünkben és döntéshozatalunkban** sürgető **alapvető változásokra van szükség** annak érdekében, hogy az emberi léthez és jólléthez is elengedhetetlen biológiai sokféleség és ökoszisztéma-szolgáltatások hosszú távon fennmaradjanak. A szemléletváltás elősegítése érdekében a szószóló a 2021. évben **figyelemmel kísérte a Nemzeti Biodiverzitás Stratégia megalkotását**, valamint számos közleményben, figyelemfelhívásban emelte ki **az Alaptörvény P) cikkében rögzített, a nemzet közös örökségének részét képező értékek, köztük a biológiai sokféleség védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése kötelezettségét**.

A szószóló ennek szellemiségében **figyelemfelhívást adott ki a természeti tőke, ezen belül a fák értékelésének fontosságáról**, amelyben hangsúlyozta, hogy a településeken belüli zöldfelületek, különösen a fák jelenléte és állapota, valódi értéknek megfelelő kezelése a településen élők életminőségének szempontjából alapvető fontosságú.

A biológiai sokféleség megőrzésében és az élelmiszerellátásban nélkülözhetetlen szerepet játszó **beporzó rovarok védelme témájában tartott** műhelybeszélgetés során a szószóló felhívta az önkormányzatok figyelmét a települési zöldfelületek megóvására a beporzók védelmében is. Szakmai műhelymunka keretében foglalkozott a **szűnyogyérítés jelenlegi gyakorlatával** a vegyszerek élővilágra kifejtett kedvezőtlen hatásainak csökkentése érdekében.

Az egészséges környezethez és a tulajdonhoz való jog – két versengő alapjog – közötti összhang megteremtésének szándékával adta ki a szószóló **elvi állásfoglalását a természetvédelmi célú korlátozásokból eredő kártalanítási igények kielégítésének szabályairól**. Az állásfoglalás a jogszabályi keretek és az alaptörvényi követelmények tisztázásával igyekszik elősegíteni **az erdőgazdálkodási és a természetvédelmi érdekek összehangolását**.

A szószóló természetvédelemmel kapcsolatos hosszabb távú stratégiai munkájának egyik központi eleme, hogy hozzájáruljon az alapvető emberi szükségletekhez elengedhetetlen **ökoszisztéma-szolgáltatások valós értékelését lehetővé tevő jövőbeli jogszabályi környezet** alapjainak megteremtéséhez. Ebben a témában a **2021. évben két műhelybeszélgetést is szervezett**; a márciusban megrendezett közös szakmai rendezvényén a szakértők a természeti tőke elemei értékelésének szükségességét és a már használt, illetve lehetséges értékelési módszerek sajátosságait tekintették át, novemberben pedig a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat részeként

tartotta meg a második műhelybeszélgetését az ökoszisztéma-szolgáltatások jogrendszerbe való beépítése témakörében.

A szószóló a nemzet közös örökségének részét képező értékek közt – a természeti környezet állapotát és terhelhetőségét alapvetően meghatározó és a kulturális örökség elemeit hordozó tényezőként – kiemelt figyelmet szentel **az épített környezet, a területhasználat** témakörének.

A szószóló **az építésügy szabályozási reformja** immáron hat éve tartó munkálatainak **több éves folyamatában aktívan részt vett** a rendelkezésére álló eszköztár alkalmazásával, **szakmai-tudományos műhelyekkel, közleményekkel, elvi állásfoglalásokkal, több ízben a törvényalkotási folyamat során kiadott figyelemfelhívással.**

2021-ben a reform utolsó lépése, a települési szintet átalakító törvénymódosítás tervezete kapcsán **figyelemfelhívásban** hangsúlyozta a szószóló, hogy **az épített környezet alakítására és védelmére vonatkozó joganyag** a környezet általános védelmét szolgáló szabályozásként **kiemelt jelentőséggel bír a jövő nemzedékek érdekeinek védelmében.** A környezeti hatásvizsgálati szabályozás átalakítása miatt nem csupán **a visszalépés tilalmába ütközés** lehetőségét jelezte, hanem a vonatkozó nemzetközi és uniós jogi szabályozás lehetséges sérelmét is. A szószóló kiemelte, hogy a jövő nemzedékek érdekeinek védelme nem lehetséges a szakmai előkészítések, a társadalmi viták alapos és körültekintő lefolytatása nélkül, és ez kihat Alaptörvényben vállalt kötelezettségeink, a P) cikkben foglalt államcél megvalósíthatóságára.

A nemzet közös örökségének részét képező **természeti kincseinket veszélyeztető beruházások és a bányászati célú kutatási tevékenység** hatósági engedélyezése során **a természetvédelmi célok megfelelő hatósági érvényesítéséről szóló figyelemfelhívásokban** egyfelől a hatósági döntéshozatal, másfelől a hazai jogrendszer túlműködésének merültek fel. Előbbi körben a szószóló általános jelleggel kimondta, hogy **bármely hatósági engedélyezési eljárásban a közérdek véendő,** nem pedig a – sokszor magánérdeket megtestesítő – gazdasági vagy fejlesztési célok megvalósítása.

A közérdekek közül is kiemelkednek **a természet védelme, a területhez kapcsolható természetvédelmi célok, amelyek következetes érvényesítése a hatóságok alkotmányos kötelezettsége engedélyezési eljárásaik során.** A természetvédelmi területeket érintő beruházások kapcsán a hazánkat sújtó lehetséges jogkövetkezmények miatt is hangsúlyozni kell: **az állam jövő nemzedékekkel kapcsolatos, valamint nemzetközi jogi és uniós kötelezettsége olyan stabil, meghatározott viszonyítási és hivatkozási alapot jelent, amit sem a hazai jogalkotási, sem a jogalkalmazási gyakorlat nem ronthat le.**

A szószóló 2021-ben a Nemzetközi Táj Napja ötödik, ünnepi alkalmából **elvi állásfoglalásban ismertette a táj alapjogi vetületeit.** Ebben egyfajta „**alapjogi-katalógusként**” **a nemzetközi tudományos eredményekkel összhangban a jövő nemzedékek érdekein és az egészséges környezethez, továbbá a testi-lelki egészséghez való alapvető jogokon túl** mind-

azon emberi jogok és alapjogi értékek szerepelnek, amelyek érvényesítésében a táj alapvető szerepet tölt be. A táj e jogok érvényesíthetőségében egyfelől a jogokat lehetővé tevő fizikai közeg, másfelől eredmény, mutató – ennél fogva **a táj változásainak tudatos, alapjogi keretek között tartása elemi alkotmányos érdek.**

Fogyasztói társadalmunkban egyre rövidebb a megvásárolt termékek életciklusa, az ellátási láncok pedig egyre hosszabbak. Természeti erőforrásainkra fokozódó nyomás nehezedik mind a kitermelés, az előállítás, mind a hulladékmennyiség növekedésének oldaláról. A körforgásos gazdaság célja – szemben a jelenlegi lineáris gazdasági modellel –, hogy a termékek és azok alkotóelemei, alapanyagai minél hosszabb ideig és minél magasabb minőségben a gazdaság vérkeringésében maradjanak. Az Alaptörvény P) cikke értelmében az állam és mindenki kötelessége a nemzet közös örökségének védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése. Ennek megvalósításához elengedhetetlen a jelenleg nagy anyagigényű, lineáris gazdasági és fenntarthatatlan fogyasztási rendszereink átalakítása. Ez segíthet nekünk teljesíteni a Fenntartható Fejlődési Célok 12. célkitűzését, a fenntartható fogyasztás és termelés megteremtését, továbbá az Európai Unió erőforrás-hatékony és körforgásos gazdasághoz kapcsolódó, valamint az Európai Zöld Megállapodás révén születő új cselekvési irányok koncepciójának megvalósítását.

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata során – egyebek mellett – hangsúlyozta, hogy az Alaptörvénybe foglalt, az állampolgárokat terhelő, **a természeti erőforrások megőrzésére vonatkozó kötelezettségből az a tényleges elvárás származik, hogy a fogyasztók a véges természeti erőforrásokat takarékos módon, azt nem pazarolva használják. A jelenlegi, lineáris gazdasági rendszerünk átalakítása közvetlen kapcsolatban áll az Alaptörvény P), illetve XX. és XXI. cikkeivel,** hiszen befolyásolja a jelen és a jövő nemzedékek életfeltételeit. Ezért is követi kiemelt figyelemmel a szószóló ezt a területet és indított **a körforgásos gazdasággal foglalkozó műhelybeszélgetés-sorozatot,** amelynek révén lehetőséget kíván biztosítani minden érintett számára a felmerült kérdések megvitatására. Az első műhelybeszélgetést követően a további rendezvények a Magyar Tudományos Akadémia Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottsága és annak Fenntartható gazdaság munkacsoportja társszervezésében valósulnak meg.

Nemzetközi szinten is egyedülállónak tekinthető a jövő nemzedékek érdekeinek ombudsmani típusú jogvédelme, ezért a biztoshelyettesi intézmény számos esetben **mind a mandátum szempontjából, mind konkrét tapasztalatokat illetően mintaként szolgál.** A 2021. év során a Nemzeti, illetve Európai Emberi Jogi Intézmények Globális Hálózata (GANHRI és ENNHRI), az ENSZ Emberi Jogokért és Környezetvédelemért Felelős Különleges Jelentéstevője, valamint számos országban (pl. Anglia, Franciaország, Norvégia) működő szakértői csoportok mutattak élénk érdeklődést a szószóló tevékenysége iránt.

A szószóló tevékenysége, elvi állásfoglalásai, figyelemfelhívásai a nemzetközi jó gyakorlatot bemutató jelentések és publikációk szerves részévé váltak. A szószóló tevékenységéről részletesen a beszámoló **7. fejezetében** olvashatnak.

1.8. A BIZTOS ÉS A BIZTOSHELYETTESEK ÁLTAL FENNTARTOTT JOGALKOTÁSI JAVASLATOK

Az ombudsmantörvény feljogosítja az alapvető jogok biztosát, hogy ha a vizsgált hatóság vagy felügyeleti szerve az érdemi állásfoglalás kialakítását és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztja, vagy az alapjogi biztos az állásfoglalással, illetve a megtett intézkedéssel nem ért egyet, **az ügyet az éves beszámoló keretében az Országgyűlés elé terjeszthesse**. Az ombudsman – élve ezzel a jogosultságával – az elmúlt években megfogalmazott **azon jogalkotási javaslatai** közül, amelyek megvalósítását az érintett minisztérium nem támogatta, e beszámolóban az alábbiakat terjeszti az Országgyűlés elé.

1. A biztos **gyermek átadásával kapcsolatos végrehajtási eljárás** méltatlanul hosszú idejű elhúzódásával összefüggő jelentésében a gyermek-átadásra vonatkozó szabályozás áttekintését, ennek nyomán pedig a szükséges intézkedések megtételét kérte az önkéntes teljesítés elmaradása esetén az érintett gyermekek legjobb érdekének megfelelő gyors eljárás biztosítása érdekében. Az Igazságügyi Minisztérium a válaszában ígéretet tett arra, hogy törekedni fog az érintett tárcák bevonása mellett további, az eljárást gyorsabbá és hatékonyabbá tevő garanciák kidolgozására a gyermekek jogai védelmében. **A végrehajtási törvény módosítása azonban e tekintetben nem valósult meg.** (AJB-272/2019.)
2. A biztos **a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítást érintő szabályozással összefüggésben kiadott jelentésében** felkérte a pénzügyminisztert a rendeleti szintű szabályozás olyan módosítására, ami egyértelműen rendezi a kártörténeti adatok biztosítók által történő felhasználásának szabályait, és a károkozó pótdíj értékét korlátok közé szorítja. A pénzügyminiszter a jelentésben foglaltak megvitatására a Magyar Nemzeti Bank és a Magyar Biztosítók Szövetsége részvételével egyeztetést hívott össze, valamint informális megkérésrel élt az Európai Unió egyes tagállamai felé az általuk alkalmazott kötelező gépjármű-felelősségbiztosítási díjak jogszabályi szintű szabályozásáról. **A javasolt jogszabály-módosítás azonban nem valósult meg.** (AJB-39/2020.)
3. 2020-ban az ombudsman és a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese egy környezetveszélyeztetéssel összefüggésben kiadott közös jelentésben több tárcát is felkért a környezetvédelmi célú pénzügyi biztosítékok rendszerének részletesebb kidolgozására, a „szennyező fizet” elvének szem előtt tartásával elő-

re nem látható kockázathoz kapcsolódóan a környezethasználó számára pénzügyi fedezet képzésére vonatkozó kötelezettség előírására. A tárcák a tárcaközi munkabizottság létrehozásáról tájékoztatták az alapjogi biztost, azonban **a szükséges jogalkotásra nem került sor.** (AJB-2037/2020.)

E korábbi években megfogalmazott javaslatokat a biztos továbbra is fenntartja, egyben kéri az Országgyűlést, hogy segítse elő a megvalósításuk érdekében szükséges jogalkotást.

1.9. A HIVATAL MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATOS ADATOK

A panaszosok 2021-ben **7354 beadvánnyal** keresték fel az alapvető jogok biztosát. Ezek közül a Hivatal **5995 ügyet fejezett be**, zárt le. A tárgyév végén még 1887 folyamatban lévő ügy szerepelt a nyilvántartásban.

Beérkezett ügyek	
Beadványként iktatott ügyek	7354
Befejezett ügyek	5995
Évzáráskor folyamatban lévő ügyek	1887

Az ombudsmanhoz fordulásra vonatkozóan – az egyenlő bánásmód hatósági, illetve a közérdekű bejelentő-védelmi tevékenységet kivéve – a beadványozók számára **nincsen semmilyen formakényszer**, így az **adatok helyes értelmezése érdekében** az alábbi szempontok mérlegelendők. A beadványokat minden esetben meg kell vizsgálni abból a szempontból, hogy azzal a beadványozó új panaszt kíván előterjeszteni, vagy egy korábbi panaszát kívánja kiegészíteni, esetleg új hatósággal szemben vagy újabb körülményre hivatkozva kívánja azt kiegészíteni. Egy beadvány tehát lehet egy panasz – egy ügy, de lehet akár több panasz és több ügy is.

Egy beadványban általában egy panaszt fogalmaznak meg, ami alapvetően egy visszásság gyanúját veti fel, de egy beadványozónak több panaszát vagy több panaszos azonos visszásság gyanúját felvető beadványát is lehet egy vagy több ügyként kezelni, attól függően, hogy annak kezelésére – előreláthatóan – egy ombudsmani eljárásban vagy több eljárásban kerülhet-e sor.

A továbbiakban tehát **nem lehet azonosnak tekinteni a beadványok, a panaszok, illetve az ügyek számát**, ezeket minden esetben csak önmagukkal lehet összevetni. Előrebozsátandó, hogy ugyancsak meg kell különböztetni egymástól a jelentések számát, a jelentéssel lezárt ügyek számát, illetve az azokban megfogalmazott ajánlások számát is.

A korábbi évek tendenciáinak megfelelően egyre inkább elterjed a panaszosok körében is az **elektronikus kommunikációs rendszerek használata**. Évről évre nő azok aránya, akik az ombudsman valamelyik elektronikus „elérhetőségét” választották beadványuk eljuttatásához. 2021-ben e-mailben, a portálunkon vagy a közérdekű bejelentések fogadására létrehozott rendszeren, illetve a Parlament elektronikus rendsze-

A tárgyévben az ügyek jelentős hányadát, **917 ügyet az alkotmányossági jogszabálykritika** jellegű ügyek képezték. A büntetőeljárás, büntetés-végrehajtás és a rendőrség eljárását érintő beadványokat kezelő **Rendészeti Igazgatóság**, illetve a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzését célzó **OPCAT NMM Főosztály** összesen **778 ügyet** intézett. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma tevékenységét érintő **szociális, munkaügyi, oktatási és egészségügyi panaszok** száma **761** volt.

Az önkormányzati és hatósági ügyek (571) keretében alapvetően az önkormányzati eljárásokat és a járási hivatali ügyintézkedést érintő panaszokat kezeltük. Polgári jogi jellegű panaszokat 558 esetben kezeltünk, amelyek között a szerződésen alapuló nyugdíj- és egészségbiztosítási ügyeket, valamint a bírósági és végrehajtási panaszokat vizsgáltuk.

A következő nagy csoportot a **közérdekű bejelentésekkel** kapcsolatos 546 ügy jelentette. A **jövő nemzedékek szószólója** 449 környezetvédelmet érintő ügyben járt el, a Magyarországon élő **nemzetiségek jogainak védelmét ellátó ombudsmanhelyettes** 381 ügyben intézkedett.

Gyermekjogi, családjogi, gyámügyi panaszok vizsgálatát 331 beadvány kapcsán zártuk le.

A Hivatalba 2021. január 1-jével integrálódott Egyenlő Bánásmód Főigazgatóság 324 ügyet zárt le. 278 ügyben a közszolgáltatásokat érintő panaszokat vizsgáltuk meg. Pénzintézeteket, adó- és illetékügyeket érintő panaszok 99 esetben kerültek a biztos elé. Az ilyen, nagyobb számot kitevő ügytípusok közé nem sorolható 996 esetet az egyéb ügytípusba osztottuk. Az ombudsmanhoz intézett beadványokat az alábbiakban a befejezés módja szerint rendeztük.

A panaszok legnagyobb részét, **2997 beadványt a biztosnak el kellett utasítania** – ezek az 1-essel jelzett befejezési kategóriák –, mert ezek esetében a törvény kizárta, korlátozta a vizsgálati lehetőségét. A **leggyakoribb elutasítási okok** a következők voltak: 1131 panasz esetén – a további esetleges jogorvoslati lehetőségeken túl – arról tájékoztatta a biztos a hozzá fordulót, hogy a jelzett probléma nem érintett alkotmányos alapjogot. 664 ügyfél nem merítette ki a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőséget, 598 panaszos nem valamelyik hatóság eljárását kifogásolta, 215 ügyben pedig a megindított bírósági eljárás zárta ki a vizsgálati lehetőséget.

Ha egy beadványból egyértelműen megállapítható, hogy az valamely hatóság hatáskörébe tartozik és a beadványozó nem kérte nevének diszkrét kezelését, az ügyet áttettük az eljárásra jogosult hatósághoz – ezek a 2-essel jelzett befejezési kategóriák. Erre a tárgyévben 100 esetben került sor. A 3-as típusú befejezési kategóriát az 1566 megszüntetett beadvány képezte. A 4-es típusú befejezések körébe 960 beadvány tartozik, ezekben a vizsgálatot követően – például mert a megkeresett szervek válasza tisztázta a visszasság gyanúját – utasítottuk el a panaszokat.

Jelentéssel a biztos 269 ügyet fejezett be, ezek közül 147 esetben a jelentés intézkedéssel, ajánlással, határozattal zárult, további 14 ügyet pedig a rendőrségi törvény szerinti eljárásban intézkedéssel zárt. Több ügy összevonásával is készülhet egy-egy jelentés. A jelentéssel lezárt ügyekből a biztos 108 esetben ajánlás, intézkedés nélkül fejezte be a vizsgálatot.

A tárgyévben **29 jogszabály-véleményezésre** kérték fel az alapvető jogok biztosát.

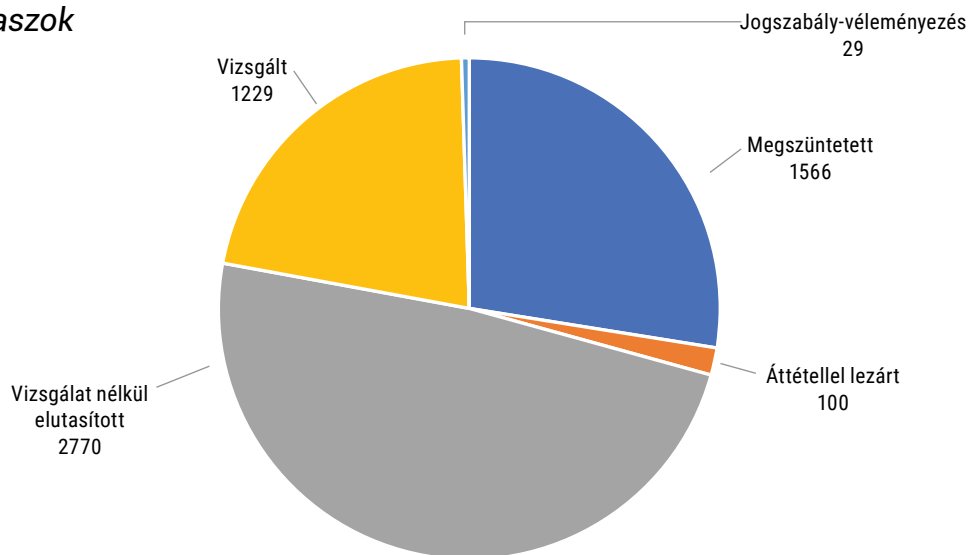
A befejezés módja

		Esetszám	Összesen
1	1989. október 23-ánál régebbi ügy	1	
	a bejelentés nem minősül közérdekű bejelentésnek	156	
	a sérelem alkotmányos jogot nem érint, vagy nyilvánvalóan alaptalan	1131	
	ismételt, új adatot nem tartalmazó beadvány	73	
	jogerőre emelkedés óta több mint egy év telt el	42	
	jogorvoslat kimerítésének elmulasztása (hatáskörelvonás tilalma)	664	
	megindított bírósági eljárás	215	
	nem hatóság, e minőségében folytatott eljárása elleni panasz	598	
	nem jogosulttól származó beadvány	28	
	a panasz nem vizsgálható Rtv. 92. § szerinti eljárásban	2	
	a panaszt az előterjesztő aláírásával nem erősítette meg (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	31	
	nem a jogosulttól származó beadvány (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	1	
	sikertelen azonosítás	55	
Összesen		2997	
2	áttétel – hatáskör hiányában – a hatáskörrel rendelkező szervhez	75	
	beadvány továbbítása eljárás megfontolása céljából	1	
	beadvány továbbítása figyelemfelhívással	4	
	KBV áttétel	20	
	Összesen		100

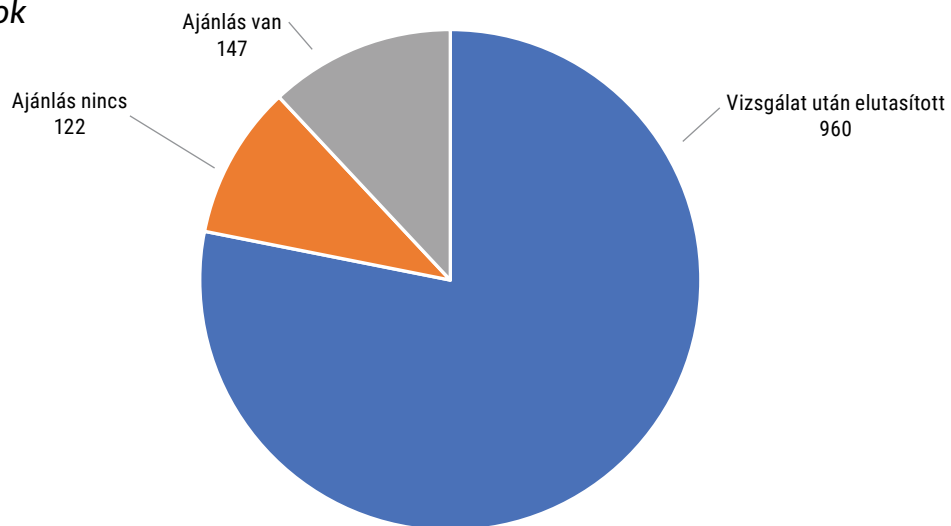
3	alkotmánybírósági indítvány kezdeményezésének elutasítása	109	
	állásfoglalással	223	
	eljárás közben rendeződött panasz	78	
	jogszabály alkotmányellenességének megállapítása iránti kérelem elutasítása	19	
	KBV eljáró szerv válaszának megküldésével	272	
	lezárt ügy utóélete, ha új ügyet nem keletkezett	20	
	nem értékelhető beadvány (MC-típusú ügyek, indulatos beadványok, nyílt levelek)	98	
	névtelen beadvány (e-mail esetében a teljes név vagy a postai cím ismeretének hiánya is)	39	
	panaszos halála miatt (ennek ismerete tértivevényből vagy hatóság, hozzátartozó közléséből)	1	
	panaszos kérelmére (a hiánypótlás elmaradása, a diszkrét adatkezelési kérés is ide tartozhat)	99	
	panaszos kérésére írásbeli tájékoztatással	231	
	panaszos szóbeli tájékoztatását követően (panaszirodai, telefonos vagy közvetlen e-mail)	47	
	a panaszos panaszát visszavonta (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	1	
	a sérelmes rendőri intézkedés nem beazonosítható (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	1	
	a törvényes képviselő nem kérte a vizsgálat lefolytatását (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	1	
	tájékoztatás az Alkotmánybíróság döntéséről	15	
	tájékoztatás ellenére többször megismételt panasz	5	
	technikai zárás (pl.: ügyek egyesítése, hivatalból indított ügy lezárása)	307	
Összesen		1566	
4	alkotmányos visszásság hiányának megállapítása	716	
	csekély jelentőség miatt	16	
	más ügyben készült jelentéssel lezárva	68	
	vizsgálat megkezdése utáni elutasítás (megkeresett szerv válasza alapján)	160	
	Összesen		960
5	jelentés a megoldódott panaszra, megtett intézkedésre tekintettel ajánlás nélkül	1	
	jelentés figyelemfelhívással	25	
	jelentés visszásság megállapítása nélkül (pl. utó-vizsgálat esetén)	33	
	jelentés intézkedéssel, ajánlással	147	
	érdemi elutasítás (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	47	
	jelentés intézkedéssel (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	14	
	jelentés visszásság megállapítása nélkül figyelemfelhívással (Rtv. 92. § szerinti eljárásban)	2	
Összesen		269	
6	alkotmánybírósági indítvány kezdeményezése	1	
	Összesen		1
7	Jogszabály-veleményezésnél – érdemi észrevételt nem tettünk	7	
	Jogszabály-veleményezésnél – érdemi észrevételt tettünk	21	
	Jogszabály-veleményezéssel – egyetértettünk	1	
	Összesen		29
8	EBF tájékoztatás	73	
	Összesen		73
Mindösszesen			5995

Befejezett panaszok

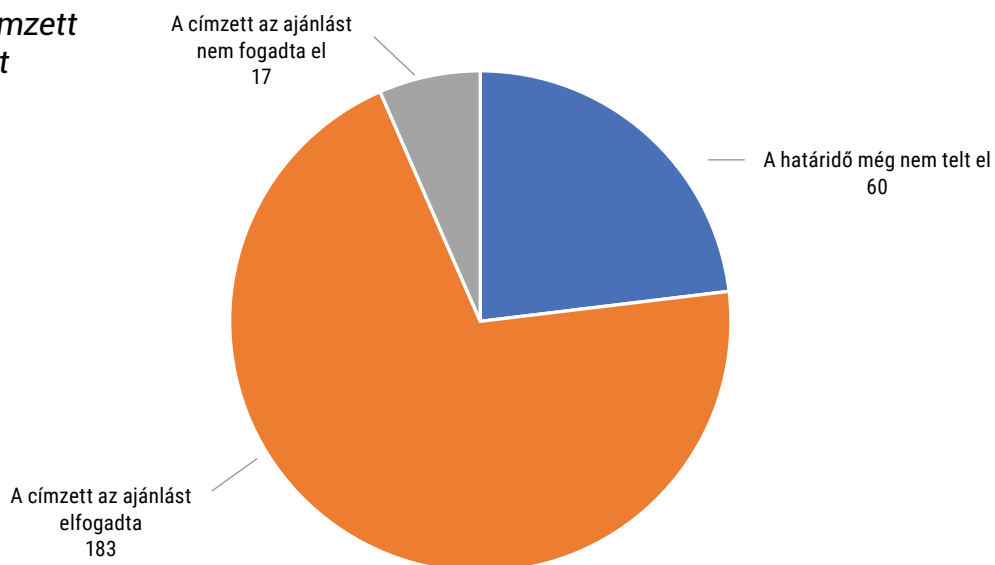
Összesen: 5665

Vizsgált panaszok

Összesen: 1229

Ajánlások a címzett válasza szerint

Összesen: 260

A **269 jelentéssel befejezett panaszbeadvány** ügyében **147 ajánlást** is tartalmazó **jelentés készült**, amelyekben az ombudsman összesen **260 ajánlást** fogalmazott meg, egy-egy esetben akár több címzettnek is. Ezek közül 183 esetben az ajánlás

címzettjei a kezdeményezéseket elfogadták, 17 esetben pedig elutasították. A beszámoló adatainak zárásakor 60 ügyben még szakmai egyeztetés, illetve véleménycseré volt folyamatban.

Ajánlások a címzett válasza szerint			
Ajánlás típusa	Címzett válasza	Összesen	
Ajánlás a felügyeleti szervnek	a határidő még nem telt le	5	
	az ajánlást a címzett elfogadta	50	
	az ajánlást a címzett nem fogadta el	4	
	Összesen		59
Ajánlás a vizsgált szervnek	a határidő még nem telt le	33	
	az ajánlást a címzett elfogadta	86	
	az ajánlást a címzett nem fogadta el	5	
	Összesen		124
Javaslat kormányrendelet alkotására	az ajánlást a címzett elfogadta	2	
	Összesen		2
Javaslat kormányrendelet módosítására	a határidő még nem telt le	3	
	az ajánlást a címzett elfogadta	4	
	Összesen		7
Javaslat közjogi szervezetszabályozó eszközöknek módosítására	az ajánlást a címzett elfogadta	2	
	Összesen		2
Miniszteri rendeletet érintő javaslat	a határidő még nem telt le	5	
	az ajánlást a címzett elfogadta	6	
	az ajánlást a címzett nem fogadta el	3	
	Összesen		14
Települési önkormányzat rendeletét érintő javaslat	az ajánlást a címzett elfogadta	5	
	az ajánlást a címzett nem fogadta el	1	
	Összesen		6
Javaslat törvény módosítására	a határidő még nem telt le	4	
	az ajánlást a címzett elfogadta	10	
	az ajánlást a címzett nem fogadta el	1	
	Összesen		15
Kezdeményezés jövőbeni helyes jogértelmezésre, jogalkalmazásra	a határidő még nem telt le	8	
	az ajánlást a címzett elfogadta	19	
	az ajánlást a címzett nem fogadta el	3	
	Összesen		30
Ügyészi óvás kezdeményezése	az ajánlást a címzett elfogadta	1	
	Összesen		1
	Mindösszesen		260

Ügyfélszolgálati statisztika

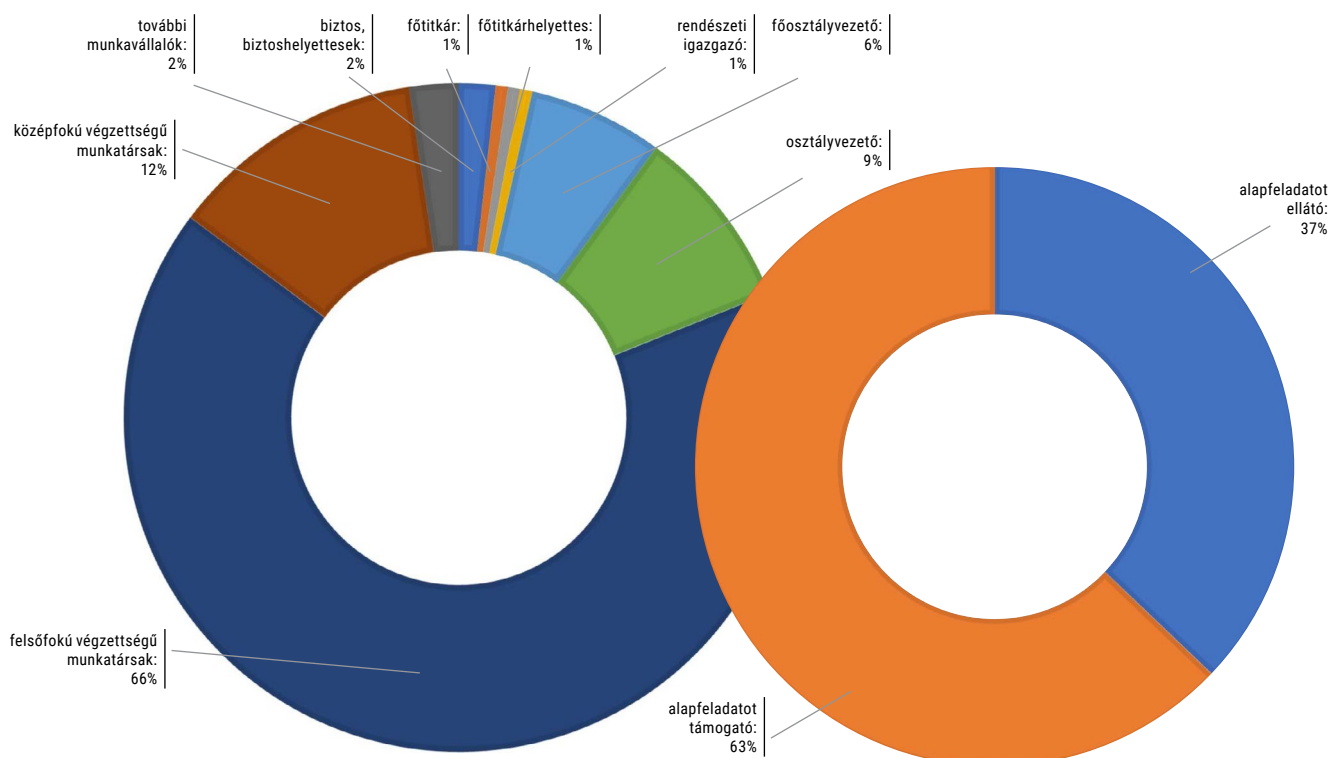
A Hivatal 2021-ben telefonon **10289** állampolgári érdeklődést fogadott, a Panaszirodán pedig előre egyeztetett időpontban **406** olyan ügyfelet hallgattak meg, akik konkrét panaszuk ügyében kérték személyes meghallgatásukat.

Telefonos			Személyes				Összes
Időpont vagy tájékoztatás kérés	Beadványa ügyében	Telefonos jegyző-könyvezés	Személyes jegyző-könyvezés	Beadványa ügyében	Iratleadás, irat-betekintés	Időpont vagy tájékoztatás kérés	
Általános alapjogi panaszok							
4283	4980	306	171	66	29	103	9938
Nemzetiségi joggal kapcsolatos panaszok							
73		3	2				78
Egészséges környezethez való joggal kapcsolatos panaszok							
52							52
Rendészeti panaszok							
267		45	15				327
EBF kérelem							
265		15	20				300

A Hivatal szervezetének adatai

A Hivatal feladatai közé tartozik – az ombudsmantörvényben meghatározott alapjogvédelmi funkcióján, feladatain túl – az intézmény gazdálkodásának, pénzügyi, számviteli, informatikai, humánpolitikai, műszaki üzemeltetési és adminisztrációs feladatainak ellátása is.

A Hivatal 2021. évi záró statisztikai létszáma **166 fő**, melyet az alábbi grafikon tagoltan mutat. A 2021. évi záró munkajogi létszám **176 fő**. A két létszámadat közötti különbség a tartósan távollevő munkatársak számából fakad.

2. AZ OMBUDSMAN NEMZETKÖZI SZÍNTÉREN ÉS A NYILVÁNOSSÁGBAN

2.1. NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

A világhátrány okozta nehézségek, akadályok ellenére az alapvető jogok biztosának 2021. évi tevékenysége során is sikerült **szoros kapcsolatot tartania a hazai és a nemzetközi emberi jogi védelem területén működő intézményekkel**. E szervezetek munkáját állásfoglalásaival, szakmai anyagokkal, szükség szerint pedig konzultációk tartásával is segítette. Az ombudsman nemzetközi kapcsolatainak 2021. évi összefoglalója az emberi jogok védelmének nemzetközi szervezeti struktúráját követve elsőként az ENSZ intézményeivel, szerveivel, majd az Európa Tanács és az Európai Unió intézményeivel való kapcsolatokat, együttműködést veszi számba.

2.1.1. AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYEKÉNT VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Az alapvető jogok biztosja – mint az ENSZ nemzeti emberi jogi intézménye – tagja az ENSZ Emberi Jogi Főbiztossága (UN OHCHR) mellett tevékenykedő, a nemzeti emberi jogi intézményeket tömörítő, munkájukat segítő Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Globális Szövetségének (GANHRI). Részt vesz a hálózat európai regionális szervezetének, a 2013-ban életre hívott Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Európai Hálózatának (European Network of National Human Rights Institutions, ENNHRI) tevékenységében.

2021 februárjában a Hivatal Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztálya hozzájárulást készített az ENSZ Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó (CEDAW) Bizottság 80. ülészak-előkészítő munkacsoporttal találkozáshoz. A munkaanyagban bemutatták a 2019–2020 során nőjogi témában lefolytatott ombudsmani vizsgálatokat és a beérkezett közérdekű bejelentéseket.

A 2020-ban megkezdett gyakorlatnak megfelelően az **ENNHRI 2021 márciusában is elkészítette az európai jogállamiság helyzetével foglalkozó jelentését**, amelyben az ENNHRI tagintézményei lehetőséget kapnak arra, hogy egy közös módszertan alapján áttekintsék saját országukban a jogállamiság különböző aspektusait, így például a fékek és ellensúlyok működését, az emberi jogvédők és a civil szféra helyzetét, a médiapluralizmust és a korrupciót. A biztos 2021-ben is bekapcsolódott ebbe a munkába, és egy közel húszoldalas jelentésben vizsgálta meg a jogállamisággal kapcsolatos fejleményeket Magyarországon.

A biztosnak tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet kell fordítania a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezmény, a **CRPD végrehajtásának** segítésére,

védelmére és ellenőrzésére. Magyarország 2007-ben ratifikálta az Egyezményt, amelynek 35. cikke értelmében a részes államoknak időszakonkénti jelentéstételi kötelezettségük van. A biztos több alkalommal szakmai anyagok küldésével segítette az ENSZ Emberi Jogi Tanács 35/6. számú határozatával meghosszabbított mandátumú, a fogyatékossgal élő személyek jogaival foglalkozó **ENSZ különleges jelentéstevő munkáját** és a **CRPD** monitoring égisze alatt tájékozódni kívánó bizottságokat, illetve jelentéstevőket. 2021 márciusában a **CRPD Bizottság új általános kommentárt** készített elő a munka és foglalkoztatás témakörét érintően (az Egyezmény 27. cikke kapcsán), amelyhez – a Hivatal korábbi munkajogi témájú vizsgálataira támaszkodva – az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály állította össze a Hivatal hozzájárulását.

Az **ENNHRI 2021. április 26–27-én** online formában **tartotta magas szintű értekezletét**, amelyen a biztos is részt vett. A konferencia kiemelt témája az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának hatékony, pluralista és független nemzeti emberi jogi intézmények fejlesztéséről és megerősítéséről szóló ajánlásához kapcsolódó feladatok áttekintése volt. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának német elnöksége és az ENNHRI által közösen szervezett értekezlet alkalmat teremtett arra, hogy az ENNHRI tagszervezeteinek magas rangú képviselői, európai ombudsmanok, emberi jogi intézmények és bizottságok elnökei, valamint az Európa Tanács tagjai megbeszéléseket folytassanak az együttműködés további lehetőségeiről.

A Hivatal az ENNHRI több munkacsoportjában, így a CRPD-vel foglalkozó munkacsoportban (CRPD Working Group), a jogi munkacsoportban (Legal Working Group), valamint az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljainak eléréséért és az emberi jogok érvényesüléséért végzett tevékenységek összehangolására létrehozott munkacsoportban (SDG Working Group) vállal szakmai konzultációs szerepet.

2021. április 29-én az ENNHRI és az Equinet közös webinar-t rendezett a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló, 2021 és 2030 közötti időszakra vonatkozó stratégiáról. A webinar célja az EU fogyatékossgügyi stratégiájának összefoglalása, szempontjainak ismertetése és elemzése volt. A Hivatal részéről az OPCAT Főosztály vezetője vett részt az eseményen.

2021. június 2–3-án kétnapos magas szintű értekezlet szervezett az ENNHRI „A migránsok emberi jogai tiszteletben tartásának biztosítása a határokon: a nemzeti emberi jogi intézmények szerepe” címmel. Az eseményen, ahol az ENSZ, az Európai Bizottság, az Európai Parlament, az Amnesty International és a NATO képviselői is felszólaltak az NHRI-k szerepével kapcsolatban, az Általános Vizsgálati és Hatósági Főosztály

munkatársa képviselte a Hivatalt. A résztvevők szorgalmazták olyan független, nemzeti monitorozó mechanizmusok létrehozását, amelyek segítségével biztosítható a menedékjoghhoz való hozzáférés, megelőzhető a jogsértések a határokon, és szavatolható az elszámoltathatóság.

2021. június 9–14. között ülésezett az ENSZ Emberi Jogi Főbiztos Hivatalának Akkreditációs Albizottsága (SCA), amelyenél jelenleg is folyamatban van Hivatalunk re-akkreditációja az ENSZ „A” státuszú nemzeti emberi jogi szervezeteként. Az SCA online interjú keretében hallgatta meg a Hivatal Akkreditációs Munkacsoportjának tagjait. A magyar nemzeti emberi jogi intézmény (NHRI) 2014 októberében kapott először „A” státuszt. 2019 októberében az SCA úgy döntött, hogy elhagyja a döntéshozatalt a magyar NHRI re-akkreditációját illetően, majd 2021 júniusában az SCA „B” státuszt javasolt számára. A GANHRI Alapszabályzatának 18.1 cikke értelmében az ajánlás egy év időtartamig nem lép hatályba. Ennélfogva a magyar NHRI legalább 2022 márciusáig megőrzi „A” státuszát. Az SCA 2022 márciusában hoz majd döntést azzal kapcsolatban, hogy megerősíti-e ajánlását az intézmény státuszára vonatkozóan, vagy pedig úgy találja, hogy a magyar NHRI teljes összhangban működik az ENSZ Párizsi Alapelveivel.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (Committee on the Rights of the Child, CRC) 2021 májusában kérdőíves konzultációt végzett az alternatív gondozásban részesülő gyermekekkel és gyermekekért dolgozó intézmények körében, amelyen a Hivatal is részt vett. A konzultáció eredményeit a 2021. szeptember 16–17-én tartott, a gyermekjogok és az alternatív gondozás köré szerveződő általános vitán ismertették.

A járvány terjedésére való tekintettel a GANHRI 2020-ban nem rendezte meg szokásos éves közgyűlését, hanem pontos dátum megjelölése nélkül a 2021-es évre halasztotta. **2021. június 29. és július 1. között a GANHRI végül online formában tartott nagyszabású rendezvényt,** amelynek három napja alatt a vezetőség rendes tanácskozásán és a jogyakorlatok megosztásán túl megtartották a GANHRI közgyűlését is, valamint sor került magas szintű megbeszélésre a GANHRI globális akciótervnek elindításáról az emberi jogvédőkkel és a civil szervezetek mozgásterével kapcsolatban. Az eseményen a Hivatal főtitkára képviselte az intézményt.

Az Európa Tanács, a FRA, az ENNHRI és az Equinet közös rendezésében 2021. szeptember 27-én online tanácskozásra került sor az idősek jogainak témakörében. Az eseményen az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály szakértő munkatársa képviselte a Hivatalt.

Magyarország emberi jogi helyzetének harmadik átfogó vizsgálatára 2021. november 2-án került sor a genfi székhelyű Emberi Jogi Tanács előtt az Egyetemes Időszakos Felülvizsgálat (Universal Periodic Review – UPR) 39. ülésén. A felülvizsgálatra az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatalán (OHCHR) keresztül a Hivatal is benyújtotta jelentését. A felülvizsgálati ülésen való korlátozott részvétel miatt a civil szervezetek és a nemzeti emberi jogi intézmények számára a UPR-al kapcsolatos infor-

mációgyűjtésben tevékeny UPR Info nevű civil szervezet (NGO) szervezésében előzetes ülésre is sor került 2021. október 7-én. Ezen a szervezetek saját szemszögükből mutathatták be az adott ország emberi jogi helyzetét. Az ülésen a Hivatal főtitkára vett részt, valamint videoüzenetet is küldött a találkozóra.

Soron következő magyarországi országlátogatása kapcsán **2021. november 18-án kereste fel a Hivatalt Irene Khan, az ENSZ szólás- és véleménynyilvánítás szabadságához való jog előmozdításával és védelmével foglalkozó különleges jelentésteveje.** Irene Khant, valamint kollégáját, Thibaut Guillet-t, az ENSZ Emberi Jogi Főbiztos Hivatalának emberi jogok helyzetével foglalkozó tisztségviselőjét a Hivatal főtitkára fogadta. Az ENSZ különleges jelentésteveinek országlátogatásai a közvetlen és első kézből származó információk megszerzésének alapvető eszközei, amelyek lehetővé teszik az emberi jogok helyzetének közvetlen megfigyelését az adott országban, egyúttal az érintett állami hatóságokkal történő intenzív párbeszédet is elősegítik és megkönnyítik. Az országlátogatások lehetővé teszik emellett a kapcsolatfelvételt az adott országban jelen lévő civil társadalmi képviselőkkel, újságírókkal, emberi jogi képviselőkkel, emberi jogi védelmezőkkel, nemzeti emberi jogi intézményekkel, a tudományos szférával, illetve az ENSZ és a nemzetközi közösség képviselőivel, és lehetőséget teremtenek az információszerezésre is. A különleges jelentésteve magyarországi országlátogatásának célja volt, hogy az együttműködés és a párbeszéd szellemében, illetve a megbízatásával összefüggésben megvizsgálja a véleménynyilvánítás szabadságának helyzetét Magyarországon. A különleges jelentésteve a látogatásról jelentést készít, amely az Emberi Jogi Tanács 2022 júniusában tartandó 50. ülészakához készülő tematikus jelentés mellékletét fogja képezni.

2021. december 3-án került sor az ENNHRI éves közgyűlésére, amelyet a koronavírus-világjárvány miatt idén is online rendeztek meg. Az eseményen elfogadták a szervezet 2022–2025 közötti stratégia tervét, továbbá új tisztségviselőket is választottak, akik 2022 márciusától kezdik meg munkájukat. A résztvevők elfogadták az ENNHRI 2022-es költségvetését és a pénzügyi stabilitására vonatkozó javaslatot, amely többek között tartalmazta a tagdíj növelését is a szervezet pénzügyi problémáinak orvoslására. Az eseményen a Hivatal főtitkára vett részt.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét (CRC) az ombudsman-törvény közvetlenül nem nevesíti, de rendelkezik arról, hogy az ombudsmani munkában kiemelt figyelmet kapjon a gyermekek jogai érvényesülésének segítése, ezért a biztos több, gyermekjoggal foglalkozó nemzetközi szervezet munkájában is részt vesz. Az ombudsman hivatalba lépésekor kifejtette, hogy kiemelt fontosságúnak tartja a gyermekek és az elesettek jogainak védelmét, és ezen ügyekben szeretne minél hangsúlyosabban fellépni, valamint felhasználni a számára rendelkezésre álló jogi lehetőségeket. A Hivatal továbbra is együttműködik az **UNICEF Magyar Bizottsággal,** amely a gyermekek jogainak szószólója, és fontos szerepe van a CRC végrehajtásának ellenőrzésében.

A Hivatal a nemzetiségi ombudsmanhelyettes képviselte 2021-ben az **ENSZ Kisebbségi Jogi Fórumának** előkészítésében, amelyben aktívan közreműködött. A nemzeti emberi jogi intézmények kiemelt figyelmet fordítanak az ENSZ emberi jogi egyezményeiben és az azokhoz kapcsolódó kiegészítő jegyzőkönyvekben foglalt emberi jogi kötelezettségek betartására. Jelenleg az ENSZ emberi jogi joganyagai közül Magyarország 7 egyezményt és 9 Kiegészítő jegyzőkönyvet ratifikált. Az ombudsmantörvény szerint a biztos ellátja a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve 3. cikke szerinti Nemzeti Megelőző Mechanizmus (OPCAT NMM) feladatait. A biztos e minőségében eljárva végzett tevékenységét a beszámoló 5.3. fejezete tartalmazza.

2.1.2. EGYÜTTMŰKÖDÉS AZ EURÓPA TANÁCCSAL

Az Európa Tanács az emberi jogok védelme tekintetében kiemelt partner az európai alapjogvédők számára. A szervezet egyik legjelentősebb vívmánya az Emberi Jogok Európai Egyezménye. Az Egyezményben foglalt jogok megsértése esetén az Emberi Jogok Európai Bíróságához lehet fordulni: ennek ítélkezési gyakorlatát a Hivatal is figyelemmel kíséri. Az Európa Tanács számos, az emberi jogi jogvédők számára jelentős egyezményt, illetve az egyezmények betartását segítő, monitorozó mechanizmust hozott létre.

A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény végrehajtásának monitorozása érdekében az **Európa Tanács Miniszteri Bizottsága Tanácsadói Bizottságot** állított fel, amely országlátogatásokkal és jelentések készítésével segíti az Európa Tanács munkáját a kisebbségvédelem területén. A Tanácsadói Bizottság tagjai elismert szakértelemmel rendelkeznek a nemzeti kisebbségek védelme területén. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a nemzetiségi ombudsmanhelyettest beválasztotta a Kisebbségvédelmi Keretegyezmény Tanácsadói Bizottságának állandó tagjai közé. Mandátuma 2016. június 1-jétől 4 évre szól, a következő aktív mandátumig pedig póttagnak választották.

A Hivatal rendszeresen együttműködik az ET fő szerveivel, bizottságaival, jelentésteveivel – többek között az Európai Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusával, az Emberi Jogok Biztosával, valamint a Velencei Bizottsággal.

2021. február 1-jén a magyar ombudsman online megbeszélést folytatott **Dunja Mijatović** asszonnal, az **Európa Tanács emberi jogi biztosával**. Az egyeztetés során az ombudsman tájékoztatta az Európa Tanács emberi jogi biztosát a Hivatal kiemelt feladatairól, hatásköreinek bővüléséről, valamint közösen áttekintették az alapvető jogok érvényesülésének aktuális helyzetét. A megbeszélés végén Dunja Mijatović asszony és a biztos is reményét fejezte ki a jövőbeni együttműködés tekintetében. Az Európa Tanács emberi jogi biztosának intézményét 1999-ben hívták életre azzal a céllal, hogy előmozdítsa az emberi jogok tudatosítását és tiszteletben tartását az Európa Ta-

nács tagállamaiban. Az emberi jogi biztos független és pártatlan, szerepe a tanácsadás; elemzések és ajánlások formájában segíti a tagállamokat törvényhozási hiányosságai megszüntetésében, és gyakorlati útmutatókkal szolgál az emberi jogok megsértésének megelőzéséhez. Az emberi jogi biztos feladatai közé tartozik a nemzeti emberi jogi intézmények támogatása, valamint az együttműködés más nemzetközi szervezetekkel. Az emberi jogi biztos intézkedéseket tehet a kormányoktól, nemzeti parlamentektől, ombudsmanoktól és hasonló intézményektől, személyektől és szervezetektől kapott lényeges információk alapján, speciális ügyekben pedig jelentést, ajánlást vagy véleményt terjeszthet az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága és Parlamenti Közgyűlése elé.

2021. szeptember 14-én az alapvető jogok biztosja és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes a **Velencei Bizottság (European Commission for Democracy through Law, Venice Commission) képviselőivel folytatott online konzultációt**. Az egyeztetés során a biztos és a biztoshelyettes kifejtette a Hivatalra vonatkozó, az Európa Tanács független alkotmányjogászokból álló tanácsadó testülete képviselőinek kérdéseivel kapcsolatos álláspontját, valamint tájékoztatást adott a Hivatal működéséről.

Az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni küzdelmet a **Rasszizmus és Intolerancia elleni Európai Bizottság (European Commission Against Racism and Intolerance, ECRI)** irányítja. Az Európa Tanács állam- és kormányfőinek első, 1993. október 9-i csúcstalálkozóján fogadták el a Bécsi Akciótervet, amely létrehozta a Rasszizmus és Intolerancia elleni Európai Bizottságot. 1997. október 11-én, a második csúcstalálkozón határozták el az ECRI tevékenységének megerősítését, majd 2000. október 13-án a tagállami kormányok ismét elkötelezték magukat az ECRI megerősítése céljából folytatott tárgyalások mellett. A szervezet alapszabályát 2002. június 13-án fogadta el az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága. Az ECRI az Emberi Jogok Európai Egyezménye és annak kiegészítő jegyzőkönyvei és az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjoga alapján végzi tevékenységét. Célja a rasszizmus, a faji alapú megkülönböztetés, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni küzdelem. E jelenségek ellen különböző módokon lép fel, így vizsgálja a releváns tagállami törvényhozást, politikákat és egyéb intézkedéseket, valamint ezek hatékonyságát, javaslatokat tesz helyi, tagállami és európai szinten, országjelentéseket ír, állásfoglalásokat tesz aktuális politikai és társadalmi események kapcsán, általános iránymutatásokat fogalmaz meg a tagországok számára, továbbá figyelemmel kíséri a nemzetközi jog változásait.

Az ECRI öt éves periódusokban valamennyi tagországról jelentést készít. Magyarországról eddig 1997-ben, 2000-ben, 2004-ben, 2009-ben és 2015-ben, illetve 2021-ben publikált jelentést. A Magyarországról készített hatodik országjelentésben foglalt következtetések teljesítését és a magyarországi viszonyokat **2021. november 15. és 19. között szakmai látogatás keretében vizsgálták az ECRI szakértői: Johan Friestedt, az**

ECRI főtitkára Svédországból, Maria Daniella Marouda Görögországból, Sarunas Liekis Litvániából és Zeynap Usal Kanzler az ECRI Titkárságáról. A delegáció tagjai november 16-án tettek látogatást a Hivatalban, ahol a nemzetiségi biztoshelyettes és titkárságvezetője fogadta őket.

2.1.3. AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS AZ EURÓPAI HÁLÓZATOK

A Hivatalt régi, jól kiépített kapcsolat fűzi az Európai Unió Alapjogi Ügynökségéhez (European Union Agency for Fundamental Rights, FRA), amely 2007. március 1-jén jött létre a Tanács 168/2007/EK rendelete alapján. Az Európai Unió Alapjogi Chartája meghatározza az Európai Unióban élő személyek személyes, állampolgári, politikai, gazdasági és szociális jogait. Az Alapjogi Ügynökség az EU e területre szakosodott független szerve, amelynek megbízatása kiterjed a Chartában meghatározott jogok teljes körére. A tárgyév során hozzájárulással segítette a Hivatal a FRA munkáját; a kérdőíves konzultáció a jövőben prioritásként kezelendő témák kiválasztására irányult.

A Hivatal 2019-ben csatlakozott a Network of European Integrity and Whistleblowing Authorities-hez (NEIWA), amely egy újonnan létrejött nemzetközi antikorrupciós, bejelentővédelmi témájú hálózat. A Hivatal szakértő munkatársai részt vettek a Hágában tartott alakuló ülést követően a hálózathoz csatlakozó, a közérdekű bejelentők védelmét ellátó nemzeti szervezetek találkozásánál Párizsban.

2021. március 12-én online lezajlott a NEIWA soron következő, rendkívüli ülése. A Hivatalt a Közérdekű Bejelentővédelmi és Ügyviteli Főosztály szakértő munkatársa képviselte. A résztvevők többek között tájékoztatást kaptak az EU Szakértői Bizottságának néhány nappal korábban lezajlott találkozásáról, amelyen a beszámoló szerint minden tagország képviseltette magát. A Bizottság ülésén felmerült az EU-s jogszabályok megsértése esetén alkalmazható külön bejelentési csatorna felállításának kérdése is. Az ülést vezető holland tag, Wilbert Tomesen álláspontja szerint a NEIWA tevékenysége és aktivitása megérett arra, hogy az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését monitorozó európai szervezethez, az EQUINET-hez hasonlóan ténylegesen bemutatkozzon az EU Szakértői Bizottsága előtt, és anyagi támogatását kérje. Ezzel kapcsolatban a szükséges intézkedéseket elindították.

A soron következő **rendkívüli ülést 2021. június 4-én tartották meg**, a járványhelyzetre való tekintettel továbbra is online. A Hivatalt ez alkalommal is a Közérdekű Bejelentővédelmi és Ügyviteli Főosztály szakértő munkatársa képviselte.

A Hivatal legrégebbi múltra visszatekintő nemzetközi kapcsolata az Egyenlő Bánásmód Szervezetek Európai Hálózatával (European Network of Equality Bodies, EQUINET) való együttműködés. A 2002-ben alapított együttműködési fórum 2007-től vált önálló jogi személyiséggel rendelkező nemzetközi szervezetté, és jelenleg is a diszkrimináció különböző formái ellen lép fel. A 36 európai országban működő

48 tagszervezet sok helyütt eltérő felhatalmazásokkal, jogkörökkel, eszközökkel küzd a hátrányos megkülönböztetés különböző formái ellen. Az EQUINET a Hivatal egyik legfontosabb nemzetközi partnere, amelynek több munkacsoportjában, szakmai konzultációiban és konferenciáin aktív és rendszeresen vesznek részt a Hivatal munkatársai.

2021. március 31-én online tartotta meg az EQUINET 2021. évi első kerekasztal-beszélgetését, amelyen az Egyenlő Bánásmóddért Felelős Főosztály szakértő munkatársa képviselte a Hivatalt. Az esemény témája az Európai Bizottság első, LMBTQI-személyek egyenlőségéről szóló stratégiájának (2020–2025) végrehajtása volt. Az Európai Bizottság 2020 novemberében fogadta el ezen stratégiát, amely e témában a Bizottság első formális politikai dokumentuma. Célja, hogy az Európai Unióban az LMBTQI-személyek számára diszkriminációmentes és biztonságos környezet jöjjön létre, ahol ők is teljeskörűen részt vehetnek a társadalmi életben. A stratégia az Európai Bizottság és a tagállamok számára is meghatároz feladatokat. Fontos szereplőként nevesíti a tagállamok egyenlő bánásmóddal foglalkozó szervezeteit (equality bodies), amelyek az egyes tagállamokban különböző jogi státuszúak ugyan, de kulcsszerepet játszanak az LMBTQI-személyeket ért konkrét diszkriminációs panaszok vizsgálatában.

2021. április 29-én online került megrendezésre az Európai Bizottság fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló, 2021 és 2030 közötti időszakra vonatkozó stratégiájának megbeszélése. A Hivatal részéről az OPCAT NMM Főosztály szakértő munkatársa vett részt az eseményen. A webinar célja az EU fogyatékossgügyi stratégiájának összefoglalása, szempontjainak ismertetése, elemzése volt. Az EQUINET és az egyenlő bánásmóddért felelős szervezetek kulcsfontosságú partnerek a stratégia végrehajtásában. A stratégia kialakítása az ENSZ CRPD Egyezményben gyökerezik, tükrözi az Európai Unióról szóló Szerződésben és a Chartában megfogalmazott értékeket, hozzájárul a Szociális Jogok Európai Pillérében foglalt alapelvek implementálásához. A Stratégia a CRPD valamennyi cikkére tekintettel van, ezek tükröződnek a megfogalmazott cselekvési célokban. A járvány következtében a fogyatékossgal élő személyek még nehezebben jutottak hozzá az egészségügyi szolgáltatásokhoz. A Stratégia a fogyatékossgal élő személyek és a társadalom többi tagja között fennálló résekre fókuszál, amelyek a COVID időszakban csak tovább tágultak.

2021. május 12-én tartották az EQUINET Nemi Egyenlőség Munkacsoport ülést, amelyen a Hivatalt az Egyenlő Bánásmóddért Felelős Főosztály szakértő munkatársa képviselte. Az eseményen három napirendi pontot tárgyaltak meg: a fizetések átláthatóságáról szóló irányelv-tervezet hatása az egyenlő bánásmód testületek munkájára, az egyenlő bánásmód testületek szerepe a nemi alapú erőszak kezelésében és a háztartási alkalmazottakról szóló munkacsoporti jelentés előkészítése. Az irányelv-tervezet megfigyelő testületek létrehozását is előírja, ami különbözik az egyenlő bánásmód testülettől. A tagállamok azonban a megfigyelő testületi feladatokat egy

létező szervezethez, pl. az egyenlő bánásmód testülethez delegálhatják. A megfigyelő testületek feladata az adatgyűjtéshez, -elemzéshez és -terjesztéshez kapcsolódik. Az irányelv-tervezet különlegessége, hogy megjelenik benne az „interszekcionalitás” fogalma. A munkacsoporton belül létrejött a Fizetési Átláthatósági Almunkacsoport.

Az **EQUINET 2021. november 21-én** online formában **tartotta éves közgyűlését**, amelyen az európai esélyegyenlőségi szervezetek vezetői a szervezet működésével kapcsolatos döntéseket hoztak, valamint megválasztották az EQUINET vezetői testületének tagjait, továbbá annak elnökét is Laurence Bond, az írországi esélyegyenlőségi szervezet vezetőjének személyében.

Az 1997-ben alapított Európai Gyermekjogi Ombudsmannok Hálózata (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC) fő feladata a CRC által rögzített gyermeki jogok védelmének előmozdítása.

Az ENOC 2021. március 17-én webinar formájában tartotta éves konferenciáját. A Hivatal az OPCAT NMM Főosztály szakértő munkatársa képviselte az eseményen. Az online szemináriumot „A szabadságtól megfosztott gyermekekről szóló ENSZ globális tanulmány ajánlásainak végrehajtása nemzeti szinten és európai kontextusban: lehetséges szerepek, fellépések és hatások a független gyermekjogi intézmények bevonásával” címmel rendezték meg. A konferencia célkitűzése volt, hogy az ENOC tagszervezetei a szabadságuktól megfosztott gyermekekről szóló ENSZ globális tanulmány ajánlásainak végrehajtása érdekében tett intézkedéseiket összehangolják. Az ENOC tagszervezetek között számos olyan szervezet van, amelynek hatáskörébe tartozik a releváns intézmények monitorozása, egyéni panaszok kivizsgálása, illetve a kapcsolódó jogszabályalkotás folyamatának befolyásolása. A rendezvény célja az volt, hogy párbeszéd induljon az ajánlások végrehajtásával összefüggő kihívások, lehetőségek kapcsán, valamint hogy megalapozza a tagszervezetek közötti információ-megosztást, tudástranszfert, nemzeti és regionális szintű együttműködést, a lehetséges stratégiák kialakítását.

2021. június 1-jén tartotta meg az ENOC a „COVID-19 és a gyermekek jogai: Tanulás a jövőért” című online szemináriumát. A Hivatal munkatársai közül az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály szakértő munkatársa vett részt az eseményen. A szeminárium résztvevői arra a következtetésre jutottak, hogy a veszélyhelyzeti intézkedések meghozatalakor nem tartották kellőképpen szem előtt a gyermekek jogait. A gyermekek véleményének meghallgatása, a koruknak megfelelő hatékony tájékoztatásuk, a gyermekközpontú döntések meghozatala elengedhetetlen. A közös munka, együttgondolkodás során a résztvevők sok olyan problémára világítottak rá, amely Európa legtöbb országában jelen van. A készülő állásfoglalás segítséget nyújt a gyermeki jogok érvényesítéséhez veszélyhelyzetben is.

A 2004-ben, az Európai Gyermekjóléti Fórumból (European Forum for Child Welfare – EFCW) alakult, 35 európai országban mintegy 200 gyermekjogi tagszervezetet

tömörítő ernyőszervezet, a Eurochild kiemelt szerepet szán a gyermekek éhezése elleni, valamint a gyermekekkel való rossz bánásmóddal szembeni fellépésnek.

A Eurochild 2021. június 17–18-án megtartott közgyűlésén a Hivatal az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály szakértő munkatársa képviselte. A járvány miatt a közgyűlést és a vele párhuzamosan futó szemináriumokat szintén online rendezték meg. A közgyűlés határozatképes volt, a tagok elfogadták a Eurochild módosított alapszabályát, belső szabályait és a hálózat első Etikai Kódexét is. Az esemény folyamán négy különböző webinar zajlott párhuzamosan. Az „Élet a Covid után” szemináriumot a fiatalok, gyermekek, az Eurochild Gyermektanácsa vezette. A szemináriumon a járvány hatásait elemezték a fiatalok, valamint az egész társadalom szemszögéből.

2.1.4. TOVÁBBI KIEMELT NEMZETKÖZI ESEMÉNYEK

2021. szeptember 8-án Lengyelországban a kétnapos **Karacsony Gazdasági Fórum** keretében a „Civil Society – Support or Problem for the Authorities” címmel rendezett kerekasztal-beszélgetésen vett részt előadóként az alapvető jogok biztosa. A fórumon a magyar ombudsman kiemelte, hogy a civil szervezetek tevékenységére nem lehet, nem szabad akadályként tekinteni; a napjaink egyre összetettebb problémáira történő válaszkeresésben nélkülözhetetlen a civil társadalom szervezeteinek partnerként való kezelése, mert a válaszok megtalálása csak együtt sikerülhet. Hangsúlyozta, hogy a biztos Civil Konzultációs Testületet (CKT) hozott létre 2021 tavaszán, amelynek mandátuma három évre szól. A Civil Konzultációs Testület tagjai javaslatot tehetnek az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus éves látogatási tervének tartalmára, a vizsgálati prioritásokra, indítványozhatják egyes fogvatartási helyek meglátogatását.

A több mint harminc éves múltra visszatekintő konferenciasorozat lehetőséget adott arra, hogy az alapjogvédelemmel foglalkozó szakemberek, a szociális, gazdasági és civil szféra szereplői a világ minden tájáról érkezve megoszthassák egymással jógyakorlataikat, valamint tevékenységük, feladatköriük és intézményük működésének bemutatása révén szakmai segítséget nyújthassanak a hasonló területen tevékenységet végző külföldi kollégáik részére.

2021. szeptember 30-án az alapvető jogok biztosa az Európai Parlament Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottságának (LIBE) delegációját fogadta. A 68 tagú bizottság az Európai Bizottsággal, az Európai Tanáccsal és a nemzeti parlamentekkel együttműködve jár el. A héttagú küldöttség a jogállami normák érvényesüléséről tájékozódott Magyarországon, ennek keretében látogatott el Hivatalunkba.

Az 1989-ben alapított Hajléktalanokkal Foglalkozó Nemzeti Szervezetek Európai Szövetsége (European Federation of National Organisations Working with the Homeless, FEANTSA) az egyetlen olyan európai civil szervezet, amely kizárólag a hajléktalanság elleni küzdelemre összpontosít.

Végső céljuk a hajléktalanság megszüntetése Európában. Több mint 120 tagszervezetük van 30 országból, köztük 27 Európai Unió tagállamból. Hivatalunk 2008 óta dolgozik szoros együttműködésben velük.

A FEANTSA 2021. március 26-án szervezett online sajtóeseményt annak érdekében, hogy ismertesse a szervezet hajléktalan nőkkel kapcsolatos stratégiáját, valamint a European Women's Lobby ehhez fűződő állásfoglalását. Az online eseményen Hivatalunkat az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály szakértő munkatársa képviselte. A nőkre fókuszáló hajléktalanügyi stratégiák kidolgozása során a rugalmas lakhatási lehetőségek megteremtése lehet az eredményes megoldás, illetve a már működő, ún. Housing First („elsőként lakhatást”) jellegű, komplex támogatási formákat is célszerű a női ügyfelek szükségleteihez adaptálni. Mindehhez a szociális szakemberek mellett több szakterület képviselőinek együttműködése is szükséges.

2021. május 6-án a Foundation Abbé Pierre és a FEANTSA hatodik alkalommal szervezte meg – ezúttal, a járványhelyzet miatt, online formában – a **hajléktalan-ellátással kapcsolatos értékelő egyeztetését**, amelyen a Hivatal részéről az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály szakértő munkatársa vett részt. A rendezvényt a FEANTSA elnöke, Kjell Larsson nyitotta meg, majd Ana Mendes Godinho, Portugália szociális és munkaügyekért felelős minisztere üdvözölte a virtuálisan jelen lévő szakembereket.

2021. szeptember 14-én az Academy of European Law (ERA) tartott szakmai webinar-t „A gyermekek biztonsága és az internet: a tudatosság növelése és a kockázatok csökkentése” címmel. A Hivatalt az Esélyegyenlőségi és Gyermekjogi Főosztály szakértő munkatársa képviselte az eseményen. A megbeszélésen a gyermekek, az iskola és a szülők szerepét hangsúlyozták a gyermekbántalmazás megelőzésében. Kiemelték, hogy ami online történik, nem marad online; a következmények az offline térben is hatnak. Mivel a sérelmeket bátrabban jelentik be segélyhívó vonalon, mint közvetlenül a rendőrséghez, ezért a megelőzés mellett a segélyhívó vonalak kiemelt szerepét is hangsúlyozták. A résztvevők egyetértettek abban, hogy a gyermekek számos veszélynek vannak kitéve az online jelenlét során. Éppen ezért van kiemelt fontossága a megelőzésnek és a tudatosításnak. Ezen a területen még számos erőfeszítést szükséges tenniük az egyes országoknak.

2021. október 11-én az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség Alapjogi Hivatalából (Frontex Fundamental Rights Office – FRO) érkező delegációt fogadta a Hivatal. A FRO delegációja a célból látogatott Magyarországra, hogy felmérje az alapvető jogok helyzetének alakulását az országban az Európai Unió Bíróságának 2020. december 17-én hozott ítélete (C-808/18. sz. ügy) óta eltelt időszakra vonatkozóan, különös tekintettel a határvédelem és a bevándorlás kezelésével kapcsolatosan fennálló helyzetre. A találkozó célja az volt, hogy a delegáció tagjai megvizsgálják a határvédelem és a bevándorlás kezelésével kapcsolatos alapvető jogok jelenlegi helyze-

tét Magyarországon (jogi és gyakorlati szempontok figyelembevételével). A magyarországi látogatás keretében a delegáció a Hivatal munkatársain kívül megbeszéléseket folytatott a Belügyminisztérium munkatársaival, a Rendőrség határigazgatási tisztviselőivel, az Igazságügyi Minisztériummal, valamint nemzetközi és magyar társadalmi szervezetekkel is.

2.1.5. AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS EGYÉB FORMÁI

Az alapvető jogok biztosa tevékenysége során törekszik **minél szélesebb körben kapcsolatot ápolni a nemzetközi emberi jogi védelem területén működő intézményekkel** Európán belül, illetve Európán kívül is. A nemzetközi szervezetek, intézmények, más országok ombudsmani intézményei, a civil szervezetek, az NGO-k munkáját az ombudsman állásfoglalásaival, szakmai anyagaival, illetve konferenciákon, szemináriumokon, webinar-okon, workshopokon való részvétellel, szükség szerint konzultációk, képzések tartásával segíti.

Együttműködő partnereink felkérésére szakértő munkatársaink rendszeresen küldenek szakmai hozzájárulásokat vagy töltönek ki szakmai kérdőíveket. A más ombudsmani intézményekkel, nemzetközi szervezetekkel folytatott **bilaterális és multilaterális együttműködési lehetőségek bővítése magában foglalja e szervezetek fogadását** a Hivatalban, illetve az általuk rendezett konferenciákon való részvételt, valamint a Hivatal bekapcsolódását az e szervezetek által indított projektek megvalósításába.

A Hivatal által nyújtott adatszolgáltatások közül 2021-ben szintén jellemzőek voltak a járványhelyzet nyomán tett intézkedések alapjogi aspektusait vizsgáló kérdőívek, valamint a fő ernyőszervezeteink (EQUINET, GANHRI, ENOC adatgyűjtések), illetve a fő partnereink (ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala, különleges jelentéstevők) tájékozódását és a jó gyakorlatok feltérképezését célzó kérdőívek, amelyekkel ezen szervezetek munkáját segítettük.

A Hivatal válaszolt az IOI „Giving Voice to Mental Health Patients” témájú kérdőívére és az idősek jogainak támogatásáról tartott konferencia előkészítésével kapcsolatos megkeresésre. Hozzájárulásunkkal segítettük a FRA konzultációját a szervezet által a jövőben prioritásként kezelendő témák kiválasztásában, az ODIHR kérdőívében pedig a támadásnak kitétt nemzeti emberi jogi intézményekkel kapcsolatban adtunk válaszokat. A Hivatal hozzájárult Magyarországi 9. időszakos CEDAW jelentése védésének alapjául szolgáló dokumentumhoz is. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének bizottsága által a gyermekek jogairól és a helyettesítő védelemről szervezett szakmai nap megbeszéléseihez tartalmi elemeket küldtünk.

2021-ben az Európai Bizottság által elkészítendő **jogállami jelentéshez** a Hivatal két csatornán keresztül is hozzájárult. Egyfelől közvetlenül is nyújtott információt a Bizottságnak, másfelől az ENNHRI készített közös átfogó jelentést a jogállamiság érvényesüléséről a tagállamaiban.

A biztos **2021. július 12-én online vett részt a Frankofón Ombudsmanok és Szószólók Egyesületének** (Association des Ombudsmans et des Médiateurs de la Francophonie, AOMF), valamint a Monacói Hercegség ombudsmani intézményének szervezésében Monacóban tartott **konferencián**. A kétnapos tanácskozás azt vizsgálta, hogyan valósult meg az alapvető jogok védelme a koronavírus-világjárvány alatt. A biztos előadásában kiemelt figyelmet szentelt a Hivatal szervezeti struktúrája és működése bemutatásának, a járvány alatt bevezetett intézkedésekkel kapcsolatos hazai ombudsmani gyakorlat megismertetésének, valamint a magyar ombudsmani intézmény jövő nemzedékek érdekeinek védelmével kapcsolatos tevékenységének is.

2021. szeptember 29–30. között a Hivatalban tartotta során következő tanácskozását az **OPCAT Délkelet-európai Nemzeti Megelőző Mechanizmus Hálózat**. A kétnapos rendezvény résztvevőit az alapvető jogok biztosa köszöntötte, aki beszédében kiemelte, hogy a világ minden országában, minden kultúrájában komoly kihívást jelent a zárt intézmények felügyelete. E tevékenységgel a legkiszolgáltatottabb emberek jogait védjük, ezért csak teljes odaadással lehet ezt a munkát végezni. A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (OPCAT) kihirdetéséről szóló törvény értelmében Magyarországon Nemzeti Megelőző Mechanizmusként (NMM) személyesen vagy munkatársai közreműködésével a biztos jár el. Az NMM keretében büntetés-végrehajtási intézeteket, rendőrségi fogdákat, fogyatékossgal élők otthonait, gyermek-, valamint idősothonokat ellenőriz az ombudsman.

Az év során az alapvető jogok biztosa **kétoldalú találkozási keretében** Hivatalában fogadta Trine Skymoen norvég és Johannes Haindl német nagykövetet is. A megbeszélések során az ombudsman tájékoztatást adott a Hivatal feladatairól, a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelme kapcsán végzett tevékenységéről, továbbá bemutatta az elmúlt időszak kihívásait és a járványhelyzettel kapcsolatban kialakított jó gyakorlatokat.

2.2. SAJTÓELEMZÉS

Az alapvető jogok biztosa kiemelten fontosnak tartja az állampolgárokkal való kapcsolattartást, ennek részeként a **közvélemény és a sajtó folyamatos tájékoztatását** az alapvető jogokat érintő aktuális kérdésekről, valamint az ombudsmani tevékenységről. Ennek érdekében hivatalba lépésekor, 2019 őszén a magyar ombudsmani intézmény hivatalos weboldalát – www.ajbh.hu – tette a Hivatal kommunikációjának első számú felületévé. Ezen 2021-ben a lefolytatott vizsgálatokról készített 152 jelentés mellett a Hivatal összesen 176 közleményt jelentetett meg. Ezenfelül szintén külön hangsúlyt helyezett a közösségi médiában való megjelenésre is: a tárgyalat esztendőben a Hivatal tovább növelte aktivitását Facebook-platformjain, amelyeken összesen 263 megjelenést

generált. A magyar ombudsmani intézmény 2021-ben egyúttal az MTI Országos Sajtószolgálathoz (MTI OS) 17 közleményt juttatott el, ami szintén növekedést jelent. A Hivatal által végzett sajtófigyelés alapján a magyarországi online média-platformokon 10 400 híradás kapcsolódott az alapvető jogok biztosa és helyettesei tevékenységéhez, továbbá a Hivatalt érintő ügyekhez.

A magyar ombudsmani intézmény kommunikációjának a fókuszában az alapvető jogok biztosa és helyettesei által kiadott jelentések és közlemények, valamint az ombudsman belföldi hivatali tevékenységének bemutatása mellett az előző esztendőhöz hasonlóan 2021-ben is a járvány kapcsán kialakult rendkívüli helyzetnek és intézkedéseknek az alapvető jogok érvényesülését érintő kihívásai álltak. A Hivatal így a vizsgált évben is folyamatosan tájékoztatta a közvéleményt megállapításairól és cselekményeiről, a biztos által 2021-ben is folytatott országos látogatássorozatról, a járvánnyal összefüggő problémák, jogsérelemek nyomán indított vizsgálatairól, üzeneteiről.

A fent említett közlemények között a Hivatal a járvánnyal összefüggésben zajló ombudsmani **belföldi látogatássorozat** valamennyi, összesen **86 helyszínéről**, továbbá az egyes állomásokon több alkalommal tett látogatásokról is beszámolt weboldalán és online felületein. Ezen felül a tárgyalat esztendőben is hírt adott az ombudsman mindazon látogatásairól is, amelyek az iskolaörök tevékenységének a monitorozását célozták. Emellett szintén tájékoztatott az alapjogi biztosnak a járványhelyzet alatt is aktívan folytatott hazai és külföldi szakmai tevékenységéről: további bel- és külföldi útjairól és hivatalos egyeztetéseiről, valamint az online platformokon megrendezett nemzetközi – köztük ombudsmani – konferenciákon és megbeszéléseken való részvételéről, előadásairól és felszólalásairól is.

A 2021. január 1. és december 31. közötti időszakban az Observer Budapest Médiafigyelő Kft. kvantitatív médiaelemzése szerint a Hivatal, az alapvető jogok biztosát és helyetteseit – az előző évhez hasonlóan szintén témamegjelölések nélkül – 1915 megjelenés nevesítette, amelyek közül 1511 online, 224 print (nyomtatott sajtó) és 180 RTV (rádiós vagy televíziós) felületeken valósult meg. E megjelenések száma a 2020. évhez viszonyítva valamennyi médiatípus esetében növekedett a tárgyalat időszakban, a legnagyobb emelkedés a rádiós vagy televíziós szegmensben mutatkozott.

Mindennek a reklámegyenértéke a vizsgált médiakör egyes forrásainak hirdetési listáiról alapján összesen 2 784 837 000 Ft – print: 234 420 000 Ft, online: 1 111 764 000 Ft, RTV: 1 438 653 000 Ft AVE-érték. A média-megjelenések összesen 10 665 000 potenciális elérést generáltak – az azokat közlő médiumok olvasssága, nézettsége, hallgatottsága alapján a nyomtatott sajtón keresztül 1 179 000, az online felületeken 4 820 000, a rádiós vagy televíziós műsorok által 4 666 000 emberhez juthattak el.

A Hivatal tevékenysége e tekintetben a havi bontásra vonatkozó összegzések alapján 2021 augusztusában érte el a legnagyobb sajtólefedettséget – összesen 423 megjelenés,

850 034 000 Ft AVE-érték és 6 901 000 fő elérés. E hónap kiugró adatai minden bizonnyal összefüggésben állnak azzal, hogy a Hivatal online felületén és az MTI OS-ben július 30-án közleményt bocsátott ki, amelyet az MTI is átvett, és amelyben az elektív egészségügyi beavatkozások esetén a PCR- és az antigényorvosok szükségességének és önfinanszírozásának előírásával összefüggésben foglalt állást a biztos. Az ombudsman megállapításaira rendkívül gyorsan, augusztus elején érdemben reagált a Kormány a tervezhető fogászati ellátások, a rehabilitációs ellátások, valamint a tervezhető invazív beavatkozások veszélyhelyzeti rendjéről szóló kormányrendelettel, amellyel összefüggésben az AJBH augusztus 6-án újabb közleményt adott ki weboldalán és az MTI OS-ben.

A **megjelenésszámokat figyelembe véve** a második helyen 2021 májusa (összesen 228 megjelenés), a harmadik helyen 2021 februárja (összesen 222 megjelenés) áll. A havi megjelenések AVE-értékét tekintve 2021 októberre (696 426 000 Ft) végzett másodikként, míg 2021 júliusa (306 058 000 Ft) harmadikként, az összes megjelenés potenciális elérésének havi bontásában pedig szintén 2021 októberre (6 144 000 fő) lett a második, amelyet 2021 februárja (6 119 000 fő) követ a harmadik helyen.

E számottevő érdeklődés – az ombudsmani aktivitás, így az országos látogatássorozata mellett – a biztosnak a többi között a kalocsai gyermekotthonban, valamint az iskolaérettség, az iskolaeközés elhalasztásának kérelmezésével kapcsolatos új eljárásrenddel és annak alkalmazásával összefüggésben folytatott vizsgálataival, azok eredményeivel, továbbá a védettségi igazolványok szabályozásával és alkalmazásával, a büntetés-végrehajtás alatt álló személyek telefonos kapcsolattartásával, a gyermek- és serdülőkori szuicid magatartások megelőzésével, valamint a tesztek előírása és finanszírozása kapcsán a www.ajbh.hu weboldalon és az MTI OS-ben megjelentetett közleményeire vezethető vissza. Egyebek mellett ugyanakkor annak is köszönhető, hogy az Országgyűlés októberben vitatta meg és fogadta el az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek a 2020. évi tevékenységéről szóló beszámolóját, továbbá ebben a hónapban rendezte meg a Hivatal a V4-ek ombudsmanjainak csúcstalálkozóját Visegrádon, amely eseményről szintén tájékoztatta a közvéleményt.

A 2021-es esztendő egészét tekintve ugyancsak a fenti, az Observer Budapest Médiafigyelő Kft. által a **műtétekhez szükséges Covid-tesztek ingyenessége** gyűjtőcím alá sorolt témát kísérte a legnagyobb sajtóérdeklődés, összesen 306 megjelenéssel (228 online, 44 print és 34 RTV). A médiaelemzés adatai szerint ezt sorrendben a következő ügyek követték: **vizsgálat a kalocsai gyermekotthonban** (85 megjelenés), **gyermekvédelmi törvény** (82 megjelenés), védettségi igazolványok szabályozása (82 megjelenés), **fogvatartottakkal kapcsolatos intézkedések** (71 megjelenés). E tárgykörök jelentőségét mutatja, hogy az éves megjelenésszám harmada hozzájuk köthető.

Az ombudsman és helyettesei **média-megjelenéseinek vonatkozásában** 2021-ben is a biztos nevéhez kapcsolódóan

jelent meg a legtöbb, összesen 499 hír, amely adat az előző évhez viszonyítva szintén emelkedést mutat. A jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes 78, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes pedig 27 sajtómegjelenésben nevesítették.

Az Observer Budapest Médiafigyelő Kft. a 2021-es média-megjelenésekkel kapcsolatban – az előző esztendőhöz hasonlóan – szintén elemezte azt is, hogy azok **hogyan oszlottak meg az adott médiatípusokon belül az egyes sajtóorgánuk között**. A nyomtatott sajtóban az első öt helyen sorrendben a Népszava (40 megjelenés), a Magyar Hírlap (17), a Magyar Hang (10), a Magyar Nemzet (9), valamint az Élet és Irodalom (8) foglalkozott a leggyakrabban az ombudsman, helyettesei, illetve a Hivatal tevékenységével. Az online platformok esetében e tekintetben a merce.hu jelentetett meg legtöbbször hírt (56 megjelenés), amelyet az olkt.net (44), a harmadik helyen az index.hu (39) és a nepszava.hu (39), valamint a hirklikk.hu (37) követ. A rádiós és a televíziós szegmensben a Klubrádió (50 megjelenés), majd az RTL Klub (39), az ATV (38), a Spirit FM (10), valamint a Jazzy Rádió (7) volt a legaktívabb.

3. HATÁSKÖRI ÉS ELJÁRÁSI ALAPKÉRDÉSEK

MIRE TERJED KI AZ OMBUDSMAN HATÁSKÖRE?

Az ombudsman alaphatásköre a tág értelemben vett hatósági jogalkalmazás alapjogi szempontú vizsgálatára terjed ki.

A cél:

annak feltárása, hogy a jogalkalmazási tevékenység vagy az azt szabályozó joganyag miatt fennáll-e alapjogsérelem vagy annak közvetlen veszélye, azaz

alapjogi visszásság.

A jogszabályi háttér:

az Alaptörvény 30. cikk (1)-(2) bekezdése szerint

a biztos alapjogvédelmi tevékenységet lát el,
amelynek keretében

a tudomására jutott visszásságokat vizsgálja
vagy kivizsgálhatja, orvoslásuk érdekében

általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez.

Ehhez kapcsolódóan a konkrét alapjogsérelem és az ezen alapuló panaszok megelőzése érdekében áttekinti a releváns jogi szabályozást, feltérképezi és jelzi a jogalkotásért felelős szervezetnek a felmerülő aggályokat.

Az ombudsman külön hatáskörei:

- véleményezi a hatáskörét érintő jogszabály-tervezeteket és javaslatot tehet az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására, a nemzetközi szerződések kötelező hatályának elismerésére,
- vizsgálja a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben foglaltak alapján előterjesztett rendőrségi panaszokat,
- ellátja a 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve szerinti nemzeti megelőző mechanizmus feladatait,
- vizsgálja a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló törvény szerinti közérdekű bejelentések hatósági kezelésének gyakorlatát, valamint kérelemre az egyes közérdekű bejelentések megfelelő intézését,
- a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényben meghatározottak szerint vizsgálja a nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálati eljárása elrendelését és lefolytatását az alapvető jogokkal összefüggő visszásság megállapítása érdekében,
- ellátja a közigazgatási hatósági eljárás keretében az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényben meghatározott feladatokat.

MI ALAPJÁN INDULHAT BIZTOSI VIZSGÁLAT?

Kérelemre

- Ki és miért fordulhat a biztoshoz?
- Milyen feltételekkel kérhető a biztos vizsgálat?

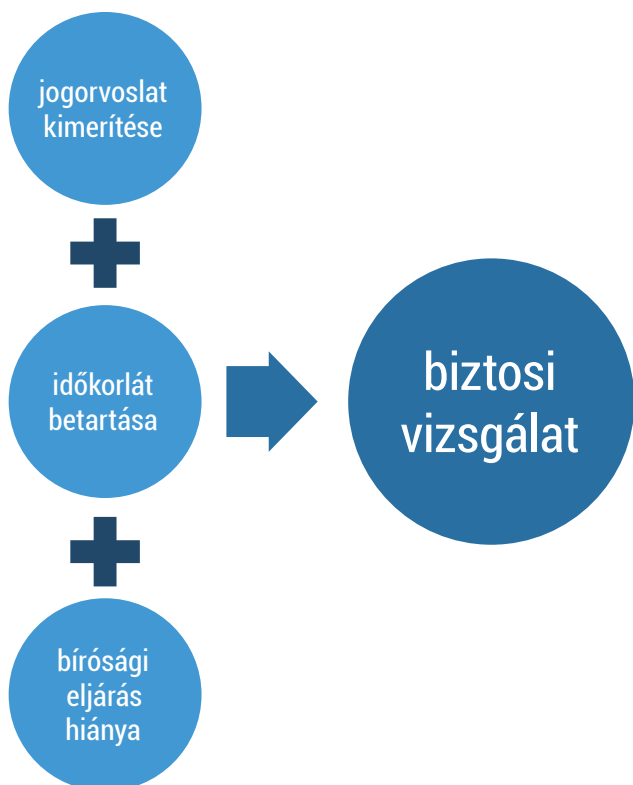
Hivatalból

- Alapjogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében a biztos hivatalból is eljárhat,
- akár egy jelzés, bejelentés vagy sajtóhír alapján.

KI ÉS MIÉRT FORDULHAT A BIZTOSHOZ?

- *Bárki* (minden magyar, külföldi vagy hontalan, természetes vagy jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet), ha
- megítélése szerint valamely *hatóság*, illetve *közszolgáltatást végző szerv* a tevékenysége során
- a beadványt benyújtó személy
- *alapvető* jogaival összefüggésben
- visszásságot okozott.

MILYEN FELTÉTELEKKEL KÉRHETŐ A BIZTOSI VIZSGÁLAT?

Jogorvoslat kimerítése:

Az ombudsman vizsgálatának kezdeményezéséhez a *rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati* lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – ki kell meríteni. E szabály alól kivétel, ha jogorvoslati lehetőség nincs biztosítva.

Időkorlát betartása:

- Ha a sérelmezett ügyben jogerős vagy véglegessé vált közigazgatási határozat született, az alapvető jogok biztosához ennek közlésétől számított *1 éven* belül lehet beadvánnyal fordulni.
- A biztos vizsgálati lehetősége az *1989. október 23-át követően* indult eljárásokra terjed ki.

Bírósi eljárás hiánya:

A biztos nem járhat el olyan ügyben, amelyben a sérelmezett közigazgatási határozat ellen *közigazgatási per* indult, vagy amelyben *jogerős bírósi* határozat született.

MI MINŐSÜL HATÓSÁGNAK A BIZTOS VIZSGÁLATA SZEMPONTJÁBÓL?

- közigazgatási szerv
- helyi önkormányzat
- nemzetiségi önkormányzat
- kötelező tagság alapján működő köztestület
- a Magyar Honvédség
- rendvédelmi szerv
- közigazgatási jogkörben eljáró egyéb szerv e jogkörében
- nyomozó hatóság vagy az ügyészség nyomozást végző szerve
- közjegyző
- önálló bírósági végrehajtó
- közszolgáltatást végző szerv

A *közszolgáltatást végző szerv* fogalmát az évtizedes ombudsmani gyakorlat alakította ki. Közszolgáltatások alapvetően három formában teljesíthetők: elláthatják azt a közigazgatás, a közintézmények, vagy ellátásukkal megbízhatóak a versenyszférában működő vállalkozások is. A közszolgáltatás tömeges jellegű, általában valamely alapszükségletet elégít ki, nem tartoznak ide a luxus jellegű szolgáltatások. Az ombudsmani gyakorlat közszolgáltatónak tekinti azokat a hatóságoknak nem minősülő, állami vagy önkormányzati feladatot, szolgáltatást ellátó szervezeteket, amelyek esetében a kérelmezőnek nincs lehetősége annak megválasztására, hogy a szolgáltatás igénybevételére kivel szerződjön, mivel az csak korlátozott számú vagy kizárólag egyetlen szervtől vehető igénybe.

Az ombudsmani gyakorlat **közszolgáltatást végző szervnek** tekinti:

- az önkormányzati törvényben meghatározott feladatot ellátó szervezeteket,
- az állami támogatások lebonyolításában részt vevő szervezeteket,
- az egészségügyi intézményeket,
- a helyközi (távolsági) tömegközlekedési társaságokat,
- az egyetemes elektronikus szolgáltatókat,
- az egyetemes postai szolgáltatókat,
- a közszolgálati műsorszolgáltatókat,
- a felsőoktatási intézményeket,
- a kötelező felelősségbiztosítási szolgáltatást nyújtó biztosítókat,
- a közüzemi szolgáltatókat,
- az autópálya-üzemeltetőket.

4. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK ALAPHATÁSKÖRBE VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE

Az alapvető jogok biztosának alkotmányos **alapfeladata**, hogy a beérkezett panaszbeadványok alapján, illetve jelzés vagy más információk nyomán hivatalból vizsgálja a hatóságok tevékenységét, alapjogi visszásság fennállása esetén pedig jelentésében intézkedést fogalmazzon meg. Az ombudsmantörvény a biztos számára több **kiemelt jogvédelmi területet, fókusz** határoz meg, ilyenek a gyermeki jogok, a fogyatékossgal élő személyek jogai, valamint a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogai.

4.1. A GYERMEKEK JOGAINAK VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS ÜGYEK ÉS VIZSGÁLATOK

A gyermeki jogok ombudsmani védelme körében a biztoshoz forduló panaszosok – jellemzően a szülők vagy más törvényes képviselők, ritkábban maguk a gyermekek – elsődlegesen a **gyámhatóságok eljárását**, az eljárás elhúzódsát, a döntések tartalmát kifogásolták, ezen belül domináltak a szülői, nagyszülői **kapcsolattartást** érintő, valamint **örökbefogadási, védelembe vételi, illetve nevelésbe vételi eljárásokat** sérelmező ügyek. Az ombudsman ugyanakkor nemcsak panaszbeadványok alapján jár el, hanem – a törvényi felhívással összhangban – a hozzá érkező jelzések és más információk alapján **hivatalból** is átfogó vizsgálatokat folytat. A fejezet ezeket a kiemelt ügyeket, a vizsgálatokat, az azok nyomán kiadott jelentéseket, a biztos intézkedéseket, az azokra adott válaszokat, az eredményeket, azaz az ügyek utóéletét tekinti át.

A gyermekek jogainak védelme területén ez az általános jellegű **jogtudat-formáló, információs és koordinációs feladat** külön értelmet nyer: a biztosnak meg kell tudnia szólítani az összes érintettet, mindenekelőtt a gyermekeket – lehetőleg minél fiatalabb korban –, de éppen úgy a **szülőket, az iskolákat, a pedagógusokat, a szakmai-civil jogvédelmi szférát**, illetve egyéb, gyermeki jogokkal, gyermekvédelemmel foglalkozó szakembereket képző felsőoktatási intézményeket. Az elmúlt évekhez hasonlóan a Hivatal munkatársai a tárgyévben is rendszeres résztvevői voltak a **gyermekvédelem, a gyermeki jogok területét érintő szakmai konferenciának**. A munkatársak a biztos képviselőjében rendszeresen részt vettek az **Emberi Jogi Munkacsoport Gyermekek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoportjának**, a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának ülésein. Az együttműködés körében az ombudsman meghívott, tanácskozási jogkörrel rendelkező tagja a legnagyobb civil gyermekjogi ernyőszervezetnek, a **Gyermekjogi Civil Koalíciónak** is.

4.1.1. A GYERMEKOTTHONOK INTÉZMÉNYI MŰKÖDÉSÉNEK VIZSGÁLATA

Az alapvető jogok biztosja minden évben kiemelt figyelmet szentel a **gyermekotthonok, speciális gyermekotthonok működési körülményei vizsgálatának**, mind a hozzá érkező panaszok és jelzések nyomán, mind hivatalból eljárva. Az átmenetileg vagy tartósan intézményi ellátásba kerülő, családjukból korábban kiemelt vagy család nélkül maradt **gyermekek jogai** ugyanis **különösen sérülékenyek, hétköznapi érvényesülésük pedig nehézkes**. A tárgyévben **három kiemelt intézményi vizsgálat zárult kiadott jelentéssel**, ezek eredményeit, tapasztalatait mutatja be a beszámoló. Mindezt követően egy rövid áttekintés olvasható a járványhelyzettel összefüggő, folyamatosan zajló biztos látogatásokról is.

Az ombudsman a Vas Megyei Gyermekvédelmi Központ Általános Iskola és Gyermekvédelmi Szakszolgálat Rumi Különleges Gyermekotthonjának működéséről

AJB-125/2021. Egy súlyos visszaélésekről beszámoló beadvány nyomán az alapvető jogok biztosja átfogóan vizsgálta a Rumi Különleges Gyermekotthon működését, annak személyi-tárgyi feltételeit, a gyermekek elhelyezésének körülményeit. Az ombudsman jelentésében több konkrét, rendszerszintű visszásságot tárt fel, ennek nyomán fogalmazta meg ajánlásait a szaktárca, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, a fenntartó és az intézmény felé.

Az intézmény egyik volt dolgozójától jelzés érkezett a biztoshoz a Rumi Különleges Gyermekotthon működése kapcsán. A beadvány szerint az intézményben sok a **súlyos visszaélés**, a gondozott gyermekeket bántalmazzák, az étlapon más szerepel, mint amit a gyermekek ténylegesen kapnak. A szakmai vezetőnek nincs megfelelő képzése, és a csoportokban nincs egyáltalán fejlesztő pedagógus, nem tudni azt sem, hogy mire költik a gyermekek zsebpénzét.

A beadvány nyomán a **biztos hivatalból vizsgálatot indított**, és a **Gyermekotthonban 2021. június 16-án előre be nem jelentett helyszíni vizsgálatot tartott**. A vizsgálaton részt vevő munkatársai bekérték az intézmény működését meghatározó valamennyi dokumentumot, illetve áttanulmányozták a gyermekek zsebpénznyilvántartását, a csoportnaplót, valamint írásbeli adatszolgáltatást, illetve tájékoztatást kértek a dolgozói és gondozotti létszámadatokról.

A gondozott gyermekek bántalmazását a helyszíni vizsgálat tapasztalatai, az ott készült interjúk nem igazolták. A jelentés rögzíti, hogy a középsúlyosan, súlyosan fogyatékos gyermekeket ellátó Gyermekotthon **egyes csoportjai a jogszabályban és a működési engedélyben meghatározott gondozotti létszámot túllépve működnek**. A vizsgálat tapasztalatai szerint ráadásul állandó probléma a **szakdolgozói létszám és a megfelelő képzés, illetve tapasztalat hiánya**.

Az intézményben élők mindennapjait az is nehezíti, hogy – megfelelő szociális intézményi férőhely hiányában is – **kénytelenek ellátni egy utógondozói ellátásban lévő, súlyos autizmus spektrumzavarral küzdő fiatal felnőttet is**, miközben ilyen ellátásra a Gyermekotthon nem alkalmas. Az érintett fiatalember személyes szabadságának rendszeres, folyamatos, a megfelelő létszám és szakmai kompetencia, illetve ellátási körülmények hiányából is adódó korlátozása nem összeegyeztethető az emberi méltósághoz való joggal. A fiatalember számára kizárólag az állapotának megfelelő ellátást nyújtó szakosított intézmény tudna megfelelő ellátást biztosítani.

A Gyermekotthon közösségi helyiségei és a lakószobái szépen berendezettek, barátságosak, tiszták, de **sem közös naplói, sem sportolásra és a látogatók fogadására alkalmas terem, a terápiás célú foglalkozásokhoz, korrepetáláshoz csoportszoba nincs**. Az emeleti fürdőkert ruhák tárolására használják, a Gyermekotthon udvara pedig nincs körbekerítve.

Az áttanulmányozott, **hiányosan vezetett étlapok** alapján nem volt eldönthető, hogy a gyermekek a korosztályuknak megfelelő mennyiségű energiaszükséglethez hozzájutnak-e, az elfogyasztott élelmiszerek minősége, mennyisége megfelel-e az egészséges táplálkozás követelményeinek. A biztos ismét kiemelte, hogy a gyermekek étkeztetésének jogi garanciáit meghatározó jogszabályi rendelkezések nem egyértelműek. **A gyermekek zsebpénzének nyilvántartására vonatkozó szabályok** sem világosak, ugyanis a jogszabály azon gyermekeket sem mentesíti az aláírási kötelezettség alól, akik részére zsebpénzt – koruknál vagy állapotuknál fogva – nem fizetnek ki. A vizsgálat feltárta, hogy nem írja elő jogszabály a csoportok folyamatos működéséről információkat tartalmazó **csoportnapló vezetésének kötelezettségét** sem.

A biztos fenntartotta azt a korábbi intézkedését, amelyben a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (SZGYF) főigazgatóját felkérte, hogy támogassa az egyes intézmények kezdeményezéseit és részvételét az intézményi férőhely-kiváltási stratégiában, különös tekintettel a **magas támogatási szükségletű, autizmussal élő személyek ellátásának megszervezésére**. A biztos emellett az emberi erőforrások miniszterének **több jogszabályi rendelkezés módosítására, pontosítására, illetve egyértelműsítésére tett javaslatot**. Az ombudsman az SZGYF főigazgatójánál kezdeményezte a Gyermekotthonban élő **fiatalember állapotának megfelelő intézményi elhelyezés soron kívül biztosítását**. A jelentésben az intézmény fenntartójától kérte, hogy intézkedjen a szakmai létszám és a tárgyi feltételek jogszabályban foglaltaknak megfelelő biztosításáról.

Ezen túl az alapjogi biztos további konkrét kezdeményezéssel élt a szakszolgálat és a gyermekotthon vezetője felé.

A jelentés utóélete

A **szakszolgálat és a gyermekotthon vezetője a kezdeményezésnek eleget tett**. A fenntartó arról tájékoztatta a biztost, hogy **igyekszik eleget tenni** az intézményben dolgozók létszámára, szakképzésére vonatkozó jogszabályi kötelezettségnek. Az **SZGYF** főigazgatójának válasza szerint az autizmus spektrumzavarral küzdő, utógondozói ellátásban részesülő fiatalember szükségleteinek megfelelő intézményben történő elhelyezése érdekében lépéseket tett. A szakárca a jogszabály-módosításokra tett javaslatokkal részben egyetértett, válaszáat elfogadta az ombudsman. A biztos kezdeményezésére a **Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága** vállalta a Gyermekotthonban tapasztalt **tárgyi feltételek orvoslásában való közreműködést**: felújították a terápiás célú foglalkozásokhoz alkalmas csoportszobát, elvégezték az udvar körbekerítését, sportolásra, látogatók fogadására alkalmas helyiségeket alakítottak ki.

Az ombudsman az EMMI Kalocsai Gyermekotthonának működéséről

AJB-416/2021. Az ombudsman a hozzá érkező jelzés, sajtóhírek alapján hivatalból, helyszíni ellenőrzés keretében vizsgálta a Kalocsai Gyermekotthon működését. A biztos megállapította, hogy a Gyermekotthon szakmai létszáma, a szakképzett dolgozók aránya, a fluktuáció csökkenése tekintetében a korábbiakhoz képest van előrelépés. Az intézmény tárgyi feltételei, a Tagiskola működése és további kérdések tekintetében azonban súlyos, konkrét és rendszerszintű problémák tapasztalhatóak, ezért ajánlásokat fogalmazott meg.

Egy országgyűlési képviselő fordult a biztoshoz arra a sajtóhíre hivatkozva, amely alapján az ott dolgozó nevelők és gondozottak szerint **súlyos lelki, fizikai bántalmazások helyszíne** a Gyermekotthon. Az ombudsman indokoltan látta a Gyermekotthon vizsgálatát, az aggályok valóságtartalmáról pedig **helyszíni ellenőrzéssel** kívánt meggyőződni. A biztos megkereste a gyermekjogi képviselőt, a gondozott gyermekek gyermekvédelmi gyámjait, munkatársai pedig a Gyermekotthonban **2021. február 4-én előre be nem jelentett helyszíni ellenőrzést tartottak**, konzultáltak az intézmény vezetőivel, meghallgattak több szakdolgozót és gyermeket.

A Kalocsai Gyermekotthonban **immár harmadik alkalommal** (legutóbb 2016-ban) folytatott ombudsmani vizsgálat összege vegyes volt. A munkatársak a helyszíni ellenőrzés idején a szakmai létszám, a szakképzett dolgozók aránya, a fluktuáció csökkenése tekintetében a korábbi adatokhoz képest javulást, **a tárgyi feltételek kapcsán súlyos hiányosságokat** tapasztal-

tak. Kiderült, hogy a jogszabályban meghatározott, **gyermek-ek étkeztetésére fordítható összeg** a fejlődő szervezet számára szükséges mennyiségű egészséges táplálék biztosítására nem elegendő. A gondozott gyermekeket szakdolgozó részéről **ért bántalmazást azonban a vizsgálat nem igazolta**. A vizsgálat során megállapítható volt, hogy a Gyermekotthon a járványhelyzet indokolta egészségvédelmi lépéseket a tavaszi-nyári és az őszi-téli hullámban is megtette.

A vizsgálat a **Gyermekotthon Tagiskolájának működése tekintetében** is számos visszasságot tárt fel. A Tagiskolában több a betöltetlen pedagógus álláshely: nincsen a természettudományi, a matematika, az ének-zene tantárgy szakképzettségének megfelelő szakos pedagógus. A gyógypedagógus matematikát tanított, és az idegen nyelvet sem szaktanár tanította. Néhány tanulóánál **elmaradt a fejlesztéssel kapcsolatos szakértői vélemény felülvizsgálata**, számos esetben a gondozási hely megváltoztatásakor **nem került sor az iskolaváltoztatással kapcsolatos szakértői bizottság előtti eljárás kezdeményezésére sem**. Rendszerszintű probléma, hogy a gyermekotthonba került tanulók korábbi tanulmányai kapcsán **semmilyen információ nem állt az új gondozási hely rendelkezésére**. A vizsgálat feltárta, hogy a gyermekek – életkoruk szerinti – iskoláztatása továbbra is több éves elmaradásban van.

A jelentés kiemeli, hogy a legsúlyosabb állapotú, különleges védelemre szoruló, fokozott szakmai munkát igénylő gyermekek ellátására létrehozott központi speciális Gyermekotthonba – férőhely hiányában – **csak több hónapos várakozást követően lehet bekerülni**. Több gyermekotthoni csoportban pedig az elhelyezett **kettős szükségletű** (speciális és különleges ellátást egyidejűleg igénylő) **gyermekek száma meghaladta a jogszabályban meghatározott létszámot**. Továbbra is probléma, hogy a gyermekek többsége **már dohányosként kerül be**, és jelentős a **kortárs agresszió** jelenléte. A jelentés kiemelte: a rendszerbántalmazás kategóriájába tartozik, ha a szakdolgozók nem védik meg a gyereket, közvetve legalizálják az egymás közti agresszió bármely formáját. A dolgozók számára a prevenciós programok, agressziókezelési tréningek szervezése, tartása, a dohányzásról való leszoktatás, a „függőség” kezelése kihívás.

A visszasságok orvoslására **a biztos részletes ajánlás-cso-maggal fordult az emberi erőforrás miniszteréhez**, illetve a Gyermekotthon fenntartójához és vezetőjéhez. Többek között arra kérte a minisztert, hogy adjon ki a különleges gyermekotthonok tekintetében a speciális ellátási szükségletű gyermekek oktatására, képzésére vonatkozó **módszertani útmutatót**, valamint vizsgálja felül **az étkezési normatíva minimális összegére vonatkozó előírást**. Kezdeményezte olyan komplex szakmai támogató program létrehozását, ami segítene az intézményeknek, az ott nevelkedő gyermekeknek a **dohányzásról való hatékonyabb leszokásban**. Kezdeményezte a fenntartónál, hogy számoljon be a Gyermekotthon karbantartási munkáinak elvégzésére, tárgyi feltételeinek javítására készített intézkedési terv ütemezéséről.

Felkérte a Gyermekotthon Tagiskolájának vezetőjét, hogy a működési gyakorlatot és az azt meghatározó dokumentumokat tekintse át, és tegye meg a szükséges intézkedéseket. Az illetékes megyei főügyészt pedig felkérte, hogy a Gyermekotthonban az **éves ellenőrzési kötelezettségének teljesítése** során kísérelje figyelemmel a gyermek bántalmazásával szembeni zéró tolerancia elvének érvényesülését.

A jelentés utóélete

Az érintettek a biztos **jelentésben megfogalmazott ajánlásait és kezdeményezéseit elfogadták**, az emberi erőforrások minisztere **az étkezési normatíva emelésével** szakmailag egyetértett, válasza szerint azonban annak megvalósítása a mindenkori költségvetési helyzettől függő kérdés.

Az ombudsman a Kossuth Lajos Gyermekotthoni Központ működéséről

AJB-3105/2021. A biztos a hozzá érkező jelzések alapján helyszíni vizsgálatot folytatott a Kossuth Lajos Gyermekotthoni Központ és Általános Iskola működésének feltárására. Az ombudsman megállapította, hogy a korábbiakhoz képest a tárgyi feltételek javultak, azonban a fenntartónak intézkednie kell az intézmény alacsony kihasználtságának, szakmai létszámának és a Belső Iskola működési feltételeinek javítása érdekében.

A panaszosok a **Kossuth Lajos Gyermekotthoni Központ és Általános Iskola működését és vezetőjének tevékenységét sérelmezték**. Jelezték, hogy a tagintézményekben a járványhelyzet alatt az online oktatás nem valósult meg, a vezető nem biztosította a szükséges informatikai eszközöket. A panaszosok szerint a Gyermekotthon **Belső Iskolája** csupán a kötelező szakmai létszám felével rendelkezik. A csoportokban a nevelők száma a törvényi előírás töredéke.

A Gyermekotthonban korábban két alkalommal, legutóbb 2020-ban volt ombudsmani vizsgálat. A biztos **a jelzés alapján vizsgálatot indított, és előre be nem jelentett helyszíni ellenőrzést rendelt el**. A lefolytatott helyszíni ellenőrzés tapasztalata szerint a Gyermekotthon Belső Iskolájának teljes körű felújítása lezajlott. A Gyermekotthon tornatermét felújították, elkészült a futball- és röplabdapálya is. Összességében az derült ki, hogy **a Gyermekotthonban a megfelelő tárgyi feltételek biztosítására a fenntartó a szükséges intézkedéseket megtette**.

A jelentés szerint a Gyermekotthon 103 engedélyezett férőhelyén 34 gyermeket, fiatal felnőttet helyeztek el, ami **mindössze 33 százalékos kihasználtságot jelent**. A speciális gyermekotthoni részlegen nem volt gyermek elhelyezve. A helyszíni vizsgálatkor a csoportok létszáma, a csoportbeosztás a hatályos jogszabálynak megfelelt. A biztos a Gyermekvédelmi Szakszolgálat igazgatójától kért a gondozási hely kijelölésére váró gyermekek számára vonatkozó adatokat, és mindezekre

figyelemmel hangsúlyozta, hogy **aggályos az engedélyezett férőhelyek ilyen alacsony kihasználtsága és a Speciális Gyermekotthoni Egység teljes kihasználatlansága.**

A Gyermekotthonban a helyszíni vizsgálat idején 4 gyermekotthoni csoport működött. Az engedélyezett összesen 103 főre vetítve ugyan nem, de a működő gyermekotthoni csoportokra vetítve a szakdolgozók létszáma megfelelt a jogszabálynak. A **szakdolgozók képzése** azonban csak részben tett eleget a jogszabályi kívánalmaknak, ráadásul a többségük 2020-ban, 2021-ben kezdett az intézményben dolgozni. A biztos kiemelte, hogy **a szakdolgozók csoportokhoz rendelése** sem felelt meg minden esetben a jogszabályi követelményeknek. A gyermekotthoni csoportokban pedig a gyermekjogi képviselő elérhetősége és a házirend nem voltak kifüggesztve.

A vizsgálat feltárta, hogy a **Gyermekotthon Belső Iskolája** súlyos hiányosságokkal küzd a betöltött tanári álláshelyek száma, valamint a szükséges szakos ellátottság tekintetében. A Gyermekotthon az oktatás tantermen kívüli, digitális munkarendre való átállásának időszaka alatt – az intézmény technikai adottságaiból is eredően – **nem volt képes az elvárt technikai követelményeket biztosítani** a külső iskolával tanulói jogviszonyban álló tanulói számára.

A biztos **felkérte a Gyermekotthon fenntartóját**, intézkedjen, hogy az intézmény szakmai létszáma és a szakdolgozók képzése megfeleljen a hatályos jogszabálynak. A biztos a fenntartótól tájékoztatást kért a felújítás befejezéséről és arról, hogy mely időponttól tudnak az engedélyezett létszámnak megfelelő gyermeket fogadni. Kérte a fenntartót, hogy intézkedjen a Belső Iskola álláshelyei betöltése, a szakos ellátottság biztosítása érdekében. Kezdeményezte, hogy egy esetleges digitális oktatásra való átállás esetére teremtsen meg a külső iskolába járó tanulók oktatáshoz való hozzáférést biztosító technikai feltételeket. Az ombudsman a **Gyermekotthon igazgatóját** felkérte: gondoskodjon arról, hogy az intézmény lakóegységeiben a házirendet és a gyermekjogi képviselő elérhetőségét jól látható helyen függeszték ki.

A jelentés utóélete

A **fenntartó** az ombudsmani ajánlásokkal, javaslatokkal kapcsolatban részletes tájékoztatást adott a válaszáig meg tett, valamint az azt követően tervezett intézkedésekről, továbbá tájékoztatta a biztost, hogy a jelentés alapján 2021 novemberében az SZGYF Pest Megyei Kirendeltségével és a Gyermekotthonnal együttműködve **szakmai szintű megbeszélést tartott**. Az alapjogi biztos kezdeményezésének emellett az intézmény vezetője is eleget tett. Az ombudsman az ajánlásai nyomán tett intézkedésekkel egyetértett, azokat elfogadta.

Speciális fókuszú ombudsmani intézménylátogatások a gyermekvédelmi intézményekben

A biztos a **járvány második évében, az egyes hullámok során** továbbra is kiemelt feladatának tekintette a bentlakásos intézményekben, **a gyermekotthonban, speciális gyermekotthonban nevelkedő gyermekek helyzetének monitorozását**. E célzott, speciális ombudsmani tájékoztató látogatásokra a tárgyévben is – jellegénél fogva, illetve a veszélyhelyzetből fakadó felkészülés biztosítása, valamint a gondozott gyermekek, a szakdolgozók és a látogatócsoport tagjainak a fertőzéssel szembeni védelme érdekében – előre bejelentett módon került sor. A biztos tájékozódni kívánt arról, hogy az intézményekben a járvány elleni védekezés kapcsán elrendelt intézkedések milyen változást idéztek elő a gyermekek felügyeletének ellátásában, élelmezésében, az oktatáshoz, fejlesztéshez való hozzájutásukban. A járványhelyzetnek, a megelőzésnek az ellátott gyermekekre és az ő jogaikra gyakorolt hatása szempontjain alapuló, **szűkebb fókuszú helyszíni vizsgálatról** készült jelentés az intézmény vezetősége által elmondottakat, a gyermekotthonban élők körülményeinek megtekintése alapján levont megállapításokat tartalmazza. A helyszíni látogatás tapasztalataira tekintettel az alapjogi biztos a látogatásokról szóló rövid jelentéseiben külön intézkedést nem tett, az abban foglaltakat **figyelemfelhívásnak szánta**.

A tárgyévben a biztos általános alapjogvédelmi hatáskörében az alábbi **tíz gyermekvédelmi intézményben** tett ilyen speciális látogatást.

2021. január 20.	AJB-769/2021	Fejér Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Gyermekotthona
2021. január 21.	AJB-765/2021	Eszterházy György Gyermekotthon, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Készségfejlesztő Szakiskola
2021. február 2.	AJB-1123/2021	Nógrád Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Fészek Gyermekotthona
2021. június 2.	AJB-3868/2021	Pest Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Monori Gyermekotthona
2021. július 22.	AJB-4559/2021	Csongrád-Csanád Megyei Dr. Waltner Károly Otthon Gyermekotthona
2021. augusztus 5.	AJB-4668/2021	Komárom-Esztergom Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Tatai Különleges Gyermekotthona
2021. október 7.	AJB-5293/2021	Heves Megyei Gyermekvédelmi Központ Fészek Gyermekotthona
2021. október 13.	AJB-5333/2021	Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Agota Gyermekvédelmi Szolgáltató Bácsalmási Gyermekotthona
2021. október 19.	AJB-5311/2021	Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Központ Bóbita Különleges Gyermekotthona
2021. december 1.	AJB-5889/2021	Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Agota Gyermekvédelmi Szolgáltató Dr. Foltán József Lakásotthona

A látogatások **általános tapasztalata** volt, hogy **az intézmények és fenntartók a járványhelyzet kezelése által megkívánt szükséges lépéseket megtették.** A járványhelyzet során elrendelt **online oktatásból adódó nehézségeket** az intézményekben – gyakran komoly túlmunkával és egyéb erőfeszítésekkel – sikerült kezelni, **a gyermekek a tanuláshoz segítséget kaptak a nevelőktől.** Az egyik intézmény mellett iskola gyógypedagógusai a járványhelyzet első hullámában a sajátos nevelési igényű gyermekek tantermen kívüli oktatásához a feladatlapok és színezők készítésével nyújtottak segítséget. A járvány kapcsán elrendelt intézmény-elhagyási és -látogatási tilalom idején a gondozott gyermekek alapvetően **telefonon és interneten tartották a kapcsolatot a hozzátartozóikkal, gyámjukkal és a gyermekjogi képviselővel.** A biztos **köszönetét fejezte ki a dolgozóknak** a járvány idején tanúsított helytállásuk, különösen a megbetegedések megelőzése, valamint a járvány terjedésének megakadályozása érdekében tett erőfeszítéseik, továbbá az online oktatás kapcsán a gyermekeknek nyújtott segítségük kapcsán.

A **gyermekvédelmi gyámoknak** a távolabbi gyermekotthonokban is rendszeresen látogatniuk kell a gyámoltjaikat, e látogatások rendszerint egy egész napot igénybe vesznek, azonban a távolság miatt nem mindig tudják megfelelően képviselni gyámoltjaik érdekeit. Jelezték azt is a szakemberek, hogy hasznos lenne, ha a gyermekotthonokban **alkalmaznának egészségügyi szakdolgozót,** aki az iskolai védőnő szerepét töltené be, ehhez azonban szükség lenne a rendeletben meghatározott szakmai létszámra vonatkozó előírás módosítására.

Kiemelték, hogy **a nevelőszülői gondoskodásból egyre több gyermek kerül be vagy vissza a gyermekotthonokba, lakásotthonokba.** Tipikus eset, hogy a nevelőszülők a kamaszkori problémák jelentkezésekor kéri a gondozási hely megváltoztatását, így 13-15 éves gyermekek kerülnek intézményi ellátásba. A nevelőszülők e problémák kezelésére nincsenek megfelelően felkészítve; a rendkívüli helyzetben az online kapcsolattartási lehetőség a nevelőszülői tanácsadókkal, gyermekvédelmi gyámokkal és egyéb segítő szakemberekkel a felmerült nevelési problémák megoldására nem volt alkalmas. A **gyermekek családból való kiemelése** sem minden esetben megalapozott, lenne olyan családtag, aki a gyermek nevelését vállalná, arra alkalmas is lenne. A gyermekek **anyagi okok miatti családból való kiemelését** is tapasztalják a gyakorlatban, a gyermekjóléti alapellátás, a forráshiányos önkormányzatok eszköztelenek.

Problémát jelentett, hogy a járványhelyzet miatt **szüneteltek a szakértői vizsgálatok,** mivel az intézményeknek szakértői vélemény hiányában is fogadni kellett a gyermekeket. Így előfordult, hogy olykor hónapokig nem az állapotuknak és a gondozási szükségletüknek megfelelő intézményben voltak. Több vezető is utalt **a szakemberhiányra.** A gyermekotthoni munkára szakképzetlen, alulképzett munkavállalók jelentkeznek, akik rossz szociális körülmények között élnek, képességeik nem haladják meg a gondozott gyermekek ugyancsak hátrányos helyzetű szüleinek kompetenciáját. Így nőtt a szakdolgo-

zók által elkövetett bántalmazási esetek száma. A szakemberhiány miatt a pszichológus, fejlesztő- vagy gyógypedagógus munkakörben foglalkoztatott munkatársak kénytelenek gyermekjogi feladatokat is ellátni.

4.1.2. A GYERMEKEK JOGAINAK VÉDELME AZ OKTATÁS ÉS A FELSŐOKTATÁS TERÜLETÉN

Az oktatás területe az egyik legjellemzőbb ombudsmani vizsgálati terület, a biztoshoz érkező **panaszbeadványok az óvodától a felsőoktatásig bezárólag minden intézménytípust érintenek.** Jellemzőek a pedagógusok munkáját sérelmező ügyek, jelentősek a tanulók egymás közötti bántalmazásával kapcsolatos beadványok is. A szülők, tanulók az iskolák, illetve fenntartók fellépésének módját, annak hiányát sérelmezik. Kiemelkedő számban érkeznek a biztoshoz szülői beadványok **a sajátos nevelési igényű, beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek** esetében **a megfelelő pedagógiai szakszolgáltatásokhoz** (pl. logopédus, pszichológus) vagy **a szakértői bizottság által előírt fejlesztő foglalkozásokhoz való hozzáférés hiánya,** illetve adott esetben **a nem megfelelő iskola kijelölése** miatt.

A korábbi évekhez hasonlóan 2021-ben is több jelentés kitért a szülői panaszok iskolai, illetve fenntartói kezelésének és érdemi vizsgálatának hiányosságaira, a törvényi garanciák figyelmen kívül hagyására, az egyedi mulasztásoktól egészen a rendszerszintű szabályozási problémákig.

Az iskolakezdés elhalasztásának kérelmezésével kapcsolatos új eljárásrend alkalmazásáról

AJB-694/2021. A biztos szülői panaszbeadványok nyomán az iskolakezdés elhalasztásának kérelmezésével kapcsolatos eljárásrendet és az eljárásrend gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos kérdéseket vizsgálta átfogóan, alapjogi, gyermekjogi oldalról. Az ombudsman jelentésében az eljárásrend bevezetésének módja, annak közvetett és közvetlen hatásai, a jogi szabályozás bizonytalanságai, az Oktatási Hivatal és a szakértői bizottságok eljárása kapcsán is visszasságokat tárt fel, és ajánlásokat fogalmazott meg a szaktárca irányában.

Az iskolaérettség, a tankötelezettség megkezdésének elhalasztására vonatkozó eljárás szabályok módosítása kapcsán **közel 40 szülői panaszbeadvány érkezett a biztoshoz.** A szülők ismertették gyermekük egyedi helyzetét, és hangsúlyozták, hogy az **iskolaérettség** nem egy dátumhoz kapcsolódik, hanem a **gyermek biológiai, pszichikai, szociális érettségéhez.** Az ombudsman az egyedi ügyeket egy eljárásban egyesítve, a tankötelezettség megállapításának új rendelkezéseire vonatkozó eljárásrenddel összefüggésben átfogó vizsgálatot indított.

A biztos hangsúlyozta, hogy az iskolába járás megkezdésének, az iskolaérettség állapotának meghatározása **komplex szakmai, alapjogi és morális természetű kérdés**, amelyben különböző szereplők jogait, érdekeit és szempontjait kell összhangba hozni az irányadó alkotmányos kötelezettségekkel. A **tankötelezettség előírása nem állami öncél**: mögötte a gyermek legjobb érdekének védelme és oktatásban való részvételének biztosítása áll. Az **új eljárásrend bevezetésének indokolása** szerint a gyermek érdekét szolgálja, hogy a megfelelő óvodai felkészítés után minél előbb megkezdhesse iskolai tanulmányait. Szülői kérésre indokolt esetekben biztosított az iskola megkezdésének legfeljebb egy évvel történő elhalasztása, az erről való döntés jogát pedig a jogalkotó egy állami szervhez, az Oktatási Hivatalhoz telepítette.

A biztos rámutatott arra, hogy a tankötelezettség alóli felmentés részletes szabályait meghatározó jogszabályokat a jogalkotó csak 2019. novemberben és decemberben hirdette ki, ami **a 2020. január 1-i hatálybalépéshez képest rendkívül késői időpont**. Azt sem mérte fel, hogy a szabályok alkalmazásához szükséges feltételek minden érintettnél rendelkezésre állnak-e. A **szabályozás rugalmatlansága** is jelentős probléma, hiszen a benyújtási határidő után is bekövetkezhet a gyermek állapotában olyan tény vagy körülmény, amely a gyermek legjobb érdekével összhangban a tankötelezettség elhalasztását igényelheti.

Az **iskolaérettség eldöntése** a magyar alapjogi gyakorlat szerint **nem kizárólagosan a szülő joga**, de **a felelősségi körébe tartozik véleményének kifejtése**. Az új jogszabályi rendelkezések alapján a szülőknek van a gyermekük tankötelezettsége alóli felmentésének kezdeményezésére vonatkozó jogosultságuk, kérdés azonban, hogy az ilyen kérelmezéssel milyen mértékben, milyen feltételek esetén tudnak élni. A vizsgálat a korábbi évek arányszámait, illetve a statisztikai adatok elemzésével feltárta, hogy **az előző évekhez képest mintegy harmad annyi szülő élt az iskolakezdés halasztásával**. A biztos az adatok összevetése nyomán azt valószínűsítette, hogy nagy számban lehettek azok a kisebb érdekérvényesítési képességgel rendelkező szülők, akik eleve **nem éltek, nem tudtak élni** felmentési kérelemmel, miközben az indokolt lett volna.

A biztos vizsgálta az eljárásra kijelölt központi szerv, az **Oktatási Hivatal tankötelezettség alóli felmentéssel kapcsolatos gyakorlatát**. A jelentésben megállapította, hogy a Hivatalnál a szervezet egészét tekintve az új hatáskör gyakorlásához a szükséges személyi alapfeltételek rendelkezésre álltak. Az ombudsman a kirendelt szakértő vizsgálatáról készült szakvélemények ismertetésével kapcsolatosan üdvözölte az Oktatási Hivatal szándékát, miszerint a jövőre nézve meg kívánják teremteni a **technikai feltételét** annak, hogy a szülők – külön kérés nélkül is – kapjanak egy példányt a szakvéleményből. A biztos ugyanakkor felhívta a figyelmet arra is, hogy a szakvélemény ügyféllel való ismertetésének módja és formája a hatósági eljárás garanciális eleme, amely automatikusan nem hárítható át a szakértői bizottságokra.

A hatósági eljárásban kirendelt szakértő eljárása kapcsán a biztos megállapította, hogy **a szakértői bizottságok a kirendeléseket alapvetően az előírt határidőben teljesítették**. Több bizottságnál nem álltak azonban rendelkezésre a feltételek, ezért ott átirányított munkaerővel, túlórában dolgoztak. A vizsgált megyékben **a leterheltségben komoly eltérés volt**, amiben szerepet játszott az is, hogy még az eljárási rend megváltoztatása előtt a szakértői bizottságok eljártak-e a szülői kérelmek alapján. A túlterheléssel szembesülő szakértői bizottságoknál a nem szakértői tevékenység körébe tartozó feladataik elvégzése jellemzően elhúzódott, háttérbe szorult és átütemeződött, közvetetten tehát jelentős hatással volt a más irányú tevékenységükre.

A Hivatal tájékoztatása szerint a **kérelmet úrlap formájában kitöltve** elektronikus úton, ügyfélkapun keresztül vagy azt kinyomtatva, postai úton lehetett beküldeni. A biztos szerint e benyújtási korlátozás nemcsak a törvényi szabályokkal megy szembe, hanem alapjogi aggályokat is felvet. A **kisebb erőforrásokkal rendelkező, hátrányos helyzetű településeken, nehezebb szociális körülmények között élő, alacsonyabb érdekérvényesítő képességgel bíró szülők** esetén a technika korlátozottan áll rendelkezésre: előfordulhat, hogy ezeknek a szülőknek nem nyílik módjuk gyermekük óvodában maradásának kezdeményezésére.

A jelentés további eljárási problémákra is felhívta a figyelmet, így arra, hogy a Hivatal a kisebb számban előforduló **téves kirendeléseket „jogosultság átadással” oldotta meg**, ami a garanciális törvényi rendelkezésekkel nem egyeztethető össze. Az eljárásrendben emellett az egyes fogalmak használata nincs összhangban a közigazgatási rendtartási és a szakértői törvény fogalmaival, ami a jogalkalmazás elbizonytalanodásához vezet, így szintén aggályokat vet fel.

A biztos **kezdeményezte az emberi erőforrások miniszterénél**, hogy tekintse át a szakértő bizottságok eljárására vonatkozó szabályozást, illetve biztosítsa azt, hogy a tankötelezettség megkezdését akadályozó változás esetén a felmentési kérelem a megállapított határidőn túl is benyújtható lehessen. Felkérte a minisztert arra is, hogy átfogó felmérés keretében vizsgálják a 2020/2021-es tanév első osztályosaival kapcsolatos iskolai tapasztalatokat, azok eredményéről adjon tájékoztatást. A biztos kérte azt is, hogy biztosítsák a szükséges feltételrendszert a szakértői bizottságok valamennyi feladatának ellátásához. Az iskolakezdéssel érintett **szülők számára pedig közerthető, hozzáférhető hagyományos és online tájékoztató anyagok** segítségével biztosítsák a megfelelő tájékozódást a jogaikról, lehetőségeikről, az eljárás menetéről és elemeiről. Az ombudsman végül kezdeményezte az **Oktatási Hivatal elnökénél**, hogy a hatósági eljárás során a törvényi előírásoknak megfelelően biztosítsa a szakvélemények megismerését.

A jelentés utóélete

Válaszában az **Oktatási Hivatal elnöke** a kérelem benyújtását érintő kérdések kapcsán arra hivatkozott, hogy

a gyakorlatban nemcsak a honlapjáról elérhető űrlap kitöltésével benyújtott kérelmeket, hanem a szabadon megfogalmazott formában előterjesztett kérelmeket is befogadta. Utalt arra is, hogy a 2020. januári eljárásokban a szakértőként eljáró bizottságok szakvéleményeit nem ismerhették meg automatikusan a szülők. 2021-re sikerült annak technikai feltételeit kialakítani, hogy a törvényes képviselők minden esetben az érdemi döntés kézhezvételével együtt és a szakvélemény megismerésére irányuló szándékuknak külön jelzése nélkül értesülhessenek az abban foglaltakról, illetve megkapták a szakvélemény egy példányát. Az Oktatási Hivatal elnöke hangsúlyozta, hogy a szakértői bizottságok részére adott felhatalmazás nem a bizonyítékok megismertetési kötelezettségének áthárítására irányult, hanem azt a megoldást keresték, amivel a leggyorsabb, leghatékonyabb, legegyszerűbb úton ismerhetik meg a szülők a vizsgálat eredményét, figyelembe véve, hogy e lehetőségnek a biztosítását a szülők is kérték.

A **miniszter** nem értett egyet a jelentéssel, álláspontja szerint ugyanis a kirendelés szabályait meghatározó végrehajtási rendelet és a miniszteri rendelet szabályai egymással koherensek, és nem mondanak ellent sem a közigazgatási rendtartási törvény, sem az igazságügyi szakértői törvény szabályainak. A kirendelések során tapasztalt eljárásjogi hibák elkerülése érdekében a pedagógiai szakszolgálati intézményeket írásban tájékoztatták. Módosították a jogszabályt úgy, hogy három nappal meghosszabbították a felmentési kérelem benyújtására vonatkozó korábbi határidőt. Mindezen túl válaszában utalt arra is, hogy a jövőben a szülőn kívül már a gyámhatóság is kezdeményezheti a gyermek tankötelezettsége megkezdésének halasztását.

Az ombudsman **viszontválaszában** az ismertetett miniszteri álláspont és a megtett intézkedések ismételt megfontolását kérte. A szakértő újabb válaszában a kirendelésre vonatkozó fogalmak jogszabályban való pontosításának jövőbeli lehetőségét vázolta, a többi kérdésben azonban fenntartotta álláspontját. Az ombudsman viszontválaszában – tekintettel arra, hogy intézkedései azok címzettje számára kötelező erővel nem bírnak – a szakértő válaszáat tudomásul vette.

Egy súlyosan aggályos iskolai fegyelmi eljárás lefolytatása és annak következményei

AJB-1040/2021. A biztos egy gyermekvédelmi gyám panasza alapján azt állapította meg, hogy jogsértő módon zárták ki az általános iskolából fegyelmi eljárás keretében a tanköteles korú gyámolt gyermeket. Az ombudsman vizsgálata feltárta, hogy mind az iskola, mind a tankerület eljárása sértette a kiszolgáltatott gyermek jogait, a fennálló magatartási problémákat segítségnyújtás helyett eltávolítással kívánták megoldani.

Egy **gyermekvédelmi gyám** kezdeményezte a biztos vizsgálatát, mivel **a tanköteles gyámoltját a mátészalkai általános iskola fegyelmi büntetéssel kizárta az iskolából.** A gyám sérelmezte, hogy a fellebbezését a tankerület elutasította, döntését pedig azonnal végrehajthatóvá nyilvánította. A gyám szerint az iskola és a tankerület a fegyelmi döntés meghozatalakor nem vette figyelembe azt, hogy a gyermek tanköteles korú volt, illetve az iskola a másik, új iskola megtalálásáig **kifejezetten megtiltotta azt, hogy a tanuló az iskolába belépjen.**

Az ombudsman vizsgálata feltárta, hogy **az iskola a gyermeket agresszív verbális és fizikai megnyilvánulásai miatt fegyelmi büntetéssel kizárta az iskolából.** A jelentés kiemelte, hogy erre akkor van lehetőség, ha a fegyelmi vétség rendkívüli vagy ismétlődő. A vizsgált ügyben az igazgató a fegyelmi vétség ismétlődésére hivatkozott, ez azonban jogi értelemben téves megállapításon alapult. Kiderült ugyanis, hogy a tanulóval szemben az iskola korábban nem állapított meg fegyelmi vétséget, hanem fegyelmezési intézkedéssel élt. A biztos különösen aggályosnak találta, hogy **egy családjából kiemelt gyermek ügyében az iskola nem járt el fokozott gondossággal.** A tárgyaláson a kötelességszegés kapcsán nem tárta fel teljeskörűen a tényállást, nem értékelte a kiváltó okokat, a **gyermek mentális állapotát sem vette figyelembe.**

Az ombudsman szerint mindezen túl sem az iskola, sem a tankerület **nem vette figyelembe a gyermek életkorát, vagyis, hogy a 14. életévét sem töltötte be, így még tanköteles.** Emiatt vele szemben az iskolából kizárás azonnali végrehajtását a köznevelés törvény eleve nem teszi lehetővé. Az alapjogi biztos jelentésében felhívta a figyelmet, hogy súlyosan aggályos, ha egy tanuló jogviszonyát az iskola fenntartja a nyilvántartásokban, de emellett a tanuló számára nem biztosítja a jogviszonyból eredő jogokat, kötelességeket, így **a tanuló tényleges iskolába járását ellehetetleníti.** Az iskola ugyanis megtiltotta a gyermeknek az oda való belépést.

A biztos hangsúlyozta, hogy ha **egy gyermeknek súlyos, ismétlődő gondja van a tanulással, az iskolai közösségbe való beilleszkedéssel, akkor az iskolának a gyermek érdekében intézkedési kötelezettsége keletkezik.** Ez pedig nem merülhet ki önmagában a fegyelmi intézkedések alkalmazásában vagy adott esetben a fegyelmi eljárás lefolytatásában. A tanuló és tanuló társai oktatáshoz való jogának érvényesülése érdekében szükséges a tanuló segítése, a kiváltó okok feltárása és az okok ismeretében a problémák megoldására törekvés. Mindehhez az **iskola pszichológust vonhat be** (sőt akár köteles is lehet bevonni), illetve kezdeményezheti adott esetben a gyermek szakértői bizottsági vizsgálatát. A vizsgált ügyben mindezen segítő intézkedések megtételére a biztos az iratok alapján nem kapott választ.

Időközben az érintett gyermek számára másik iskolát jelölték ki, így **az egyedi ügy kapcsán nem, csak a visszasságok jövőbeli megelőzése érdekében tehetett intézkedéseket a biztos.** A jelentésében **kezdeményezte az iskola igazgatójánál, hogy fordítson kiemelt figyelmet a tanköteles korú tanulóknak.**

fegyelmi büntetésével kapcsolatos jogszabályi rendelkezések teljes körű betartására. A **tankerület igazgatóját** a fegyelmi ügyekben eljáró másodfokú szerv vezetőjeként arra kérte, hogy fokozott figyelemmel járjon el a jogorvoslati kérelmek elbírálásakor, juttassa érvényre a fegyelmi eljárást meghatározó garanciális rendelkezéseket.

A jelentés utóélete

A tankerületi központ és az általa fenntartott iskola a jelentésben foglaltak elfogadásáról és az **ajánlások nyomán meg tett intézkedésekről** tájékoztatták a biztost.

Egy tankerület aggályos beiskolázási gyakorlatáról, annak jogi-alapjogi háttéréről

AJB-1042/2021. A biztos egy szülői panasz vizsgálata kapcsán feltárta: a jogi szabályozás nem kellően egyértelmű abban, hogy a kötelező felvételt biztosító iskolát a gyermek lakóhelye vagy a tartózkodási helye alapján kell-e megállapítani akkor, ha mindkettővel rendelkezik. Az ombudsman alapjogilag aggályosnak tartja azt a tankerületi beiskolázási gyakorlatot, ami a szülőtől további elfogadható iskolák megjelölését kéri, jogállami szempontból pedig visszásnak a Klebelsberg Központ mindezt megalapozó ajánlását.

Egy édesanya a **Tankerületi Központ beiskolázási gyakorlata** miatt fordult az ombudsmanhoz. Sérelmezte, hogy a beiskolázási konferenciát követően a választott iskolában elutasították a gyermeke felvételét, majd a **Tankerület olyan iskolát javasolt, amelybe nem kívánták beírni a gyermekeket. A tartózkodási hely szerinti iskola igazgatója** pedig a Tankerület igazgatójának utasítására hivatkozva vonakodott a gyermeket felvenni.

A biztos vizsgálatot indított, és jelentésében **hangsúlyozta a kötelező felvételt biztosító iskola funkcióját**: ha a gyermeket a választott iskola nem veszi fel, akkor lennie kell olyan iskolának, amely nem utasíthatja vissza a tanköteles gyermek felvételét, így biztosítva a gyermek tankötelezettségét. Garanciális elem, hogy **a kötelező felvételt biztosító iskolára vonatkozó jogi rendelkezés kellően egyértelmű legyen.** A gyakorlatban jogi szempontból kérdés akkor merül fel, ha **egy gyermeknek egyszerre lakóhelye és tartózkodási helye is van.** Ilyenkor több alternatíva is felmerülhet, hogy a gyermek melyik címe határozza meg a kötelező felvételt biztosító iskolát. A biztos ennek kapcsán megállapította, hogy **a bizonytalan jogi szabályozás** miatt kialakult helyzet, illetve a fenntartók és az oktatási intézmények erre épülő bizonytalan jogalkalmazása, jogértelmezése az oktatáshoz való joggal összefüggő visszásságot okoz.

Az általános iskolai felvétel rendje kapcsán a biztos utalt arra, hogy a tanulói jogviszony feltétele a jelentkezés, amely az igazgatónak a tanuló felvételéről szóló döntésével jön létre. Az ügyben

a szülő a jelentkezési kérelmet a választott iskola igazgatójához benyújtotta, amelyhez **kérték egy nyilatkozatot is a további elfogadható iskolák tekintetében.** E gyakorlat kapcsán az ombudsman a jogbiztonság követelményének sérelmét tárta fel. A további iskolákat tartalmazó nyilatkozatról döntő személy ugyanis **ismeretlen, a megjelölt iskolák tekintetében a döntéshozatali eljárás rendezetlen.** A biztos megállapította, hogy az e tárgyban **a Klebelsberg Központ (KK) által hozott ajánlás egy pszeudonorma**: a kiadása aggályos, mert nélkülözi a közjogi szervezetszabályozási eszközökre vonatkozó jogalkotási követelményeket, és alkalmas arra, hogy megtévessze a címzeteket, akik annak tartalmát kötelező előírásként követik.

Az ügyben **a fenntartó Tankerület a szülő jogorvoslati kérelmét elutasította**, mivel a szülő által választott iskola szabad férőhellyel nem rendelkezett. A törvény szerint, ha a választott iskola a gyermek felvételét elutasító döntést hoz, akkor a szülő a gyermekét a döntés jogerőre emelkedését követő 5 napon belül köteles beírni a kötelező felvételt biztosító iskola első évfolyamára. A Tankerület azonban a szülő kérése ellenére sem adott tájékoztatást a gyermek kötelező felvételi iskolájáról, hanem **egy olyan iskolát javasolt, amelyet nem választottak, amely nem minősült kötelező felvételt biztosító iskolának sem.** A biztos szerint a Tankerület döntése a gyermek iskolába való beírását akadályozta, így a jogbiztonság követelményével, a tisztességes eljáráshoz és a jogorvoslathoz való joggal összefüggő visszásságot okozott.

A vizsgálat során fény derült arra, hogy a választott iskolába és a nyilatkozatokban megjelölt további iskolába való felvételtől valójában **a tankerületi igazgatói értekezleten születik döntés, amelyen jelen van a Tankerület vezetője és az összes iskolaigazgató.** A biztos álláspontja szerint, ha a felvételt megelőzően a döntés meghozatalában a fenntartó személyes egyeztetéssel önmaga is részt vesz, az a tisztességes eljáráshoz való joggal és a jogorvoslathoz való joggal összefüggő visszásságot okoz a szülő jogorvoslati kérelme esetében.

A biztos **az emberi erőforrások miniszterének intézkedését kérte** abban, hogy a lakóhely és a tartózkodási hely fogalma kapcsán egyértelműen megállapítható legyen a kötelező felvételi iskola, figyelemmel a különélő szülők gyermekeinek váltott gondoskodásban történő nevelésére is. Kérte továbbá, hogy a szülői kérelem fenntartói elbírálása során a tételes jogi szabályok mellett érvényesüljenek az alapvető eljárási jogelvek. A biztos kezdeményezte a miniszternél, hogy biztosítsa a beiratkozást a kötelező felvételt biztosító iskolákba, szüntesse meg a visszás gyakorlatot. A KK elnökénél kezdeményezte, hogy a jövőben a belső normaalkotó tevékenysége feleljen meg a jogalkotás alkotmányos követelményeinek.

A jelentés utóélete

A **KK elnöke válaszában** kifejtette, hogy az SZMSZ-e alapján csak egy tájékoztatót adott ki, amelynek célja segíteni a beiratkozás folyamatát. Az ombudsman viszontválaszában kifejtette, hogy a KK által kiadott tájékoztató anyag a gyakorlatban

jogszabályi rendelkezés funkcióját töltötte be. Ráadásul annak egyes részei (így a többes iskolai jelentkezés, a tankerületi igazgatói értekezlet informális döntése az egyes iskolákba felvehető gyerekekről) lerontják a jogszabályi rendelkezéseket, az ezekhez fűződő alapvető garanciális követelményeket. Egyben tájékoztatta a KK elnökét a köznevelésért felelős államtitkártól kapott válaszárol, miszerint a szaktárca a jelentésben foglaltakkal összefüggésben felkérte a KK elnökét, hogy valamennyi tankerületi központ figyelmét hívja fel arra, hogy a jogszabályoknak megfelelően biztosítsák a tanulók iskolai beiratkozását a kötelező felvételt biztosító iskolákba, és szüntessék meg a jogszabályi követelményekkel ellentétes gyakorlatot. **A szaktárca a jogszabályok módosítására vonatkozó ombudsmani ajánlással ugyanakkor nem értett egyet.** A biztos **vizontválaszában** a jelentésben foglaltak fenntartása mellett a szaktárca ilyen irányú álláspontját tudomásul vette, és elfogadta a tankerületi központok figyelmének felhívására tett minisztériumi intézkedést.

Digitális oktatásban való részvétel elmaradása miatt megszüntetett tanulói jogviszony

AJB-1312/2021. A biztos egy szülői panaszbeadvány nyomán folytatott vizsgálata során megállapította, hogy a Technikum a mulasztások körülményeire való tekintet nélkül, a tanítási év lejárta előtti napokban szüntette meg a digitális oktatásba önhibáján kívül bekapcsolódni nem tudó, „problémás” tanulójának jogviszonyát. Az ombudsman szerint a Technikum digitális „hiányzásokkal” kapcsolatos jogértelmezése, illetve a jogviszony megszüntetésével kapcsolatos eljárása jogsértő volt, ezért a döntés felülvizsgálatát kérte.

A szülő azért fordult a biztoshoz, mert lánya tanulói jogviszonyát a Technikum vezetője **a digitális oktatásra való áttérést követően összegyűlt igazolatlan mulasztása miatt a 2019/2020-as tanítási év vége előtt megszüntette.** A panaszos sérelmezte a döntést, illetve annak körülményeit, különösen azt, hogy jelezték a Technikum felé, miszerint a tanuló esetében nem álltak rendelkezésre a digitális oktatásban való részvételhez szükséges technikai feltételek.

A biztos vizsgálata feltárta, hogy **a járványhelyzetben az oktatás tantermen kívüli, digitális munkarendjének időtartama alatt** a Technikum a már meglévő igazolt mulasztásai mellé **további 47 igazolatlan foglalkozást rögzített.** Álláspontja szerint ugyanis **a tanuló nem kellő aktivitással vett részt a digitális foglalkozásokon.** A Technikum igazgatója annak ellenére döntött így, hogy **a tantermen kívüli, digitális oktatási formában igazolatlan mulasztásként, vagyis hiányzásként semmilyen formában nem értelmezhető,** ha a tanuló nem vesz részt személyesen a foglalkozásokon. E követelményt pedig az oktatási ágazatok irányításában részt vevő szervek, az illetékes minisztériumok is hangsúlyozták.

A Technikum vezetése tudomással bírt továbbá arról is, hogy **a tanulója problémákkal küzd,** a szülő egyedül neveli, nincs megfelelően működő technikai eszköze a digitális oktatásban való részvételhez. A Technikum a tantermen kívüli, digitális oktatásban való részvételhez szükséges technikai eszközt csak a szülői jelzést követő közel **másfél hónap elteltével biztosította volna** a tanulójának. A Technikum **a hiányzásokról orvosi igazolásokat kért,** miközben tudott arról, hogy tanulója nem beteg, nem vett igénybe egészségügyi ellátást. Vizsgálata során a biztos megállapította azt is, hogy a tanuló eszközhiányra vonatkozó jelzéseivel és problémájával kapcsolatban érdemi segítséget a Technikumtól nem kapott. A Technikum vezetése – a helyzetéből adódó nehézségeken való átsegítés helyett – inkább akadályozta a tanuló oktatáshoz való hozzáférhetőségét, fokozta a tanuló iskolából való lemorzsolódását.

A jelentés rögzíti, hogy végül **az igazgató a tanuló jogviszonyának megszüntetéséről döntött,** de nem észlelte, hogy időközben nagykorúvá vált a tanulója, így a hiányzásokkal összefüggő értesítéseket nem neki küldte meg, így a tanuló jogviszonya megszüntetésének sem álltak fenn a feltételei. **A döntés kapcsán** pedig a biztos különösen aggályos elemnek találta, hogy annak a meghozatalára **a tanítási év végét megelőző tanítási napon került sor.** Mindez a jelentés szerint összességében oda vezetett, hogy a szakképző intézmény nem kellően körültekintő eljárása és intézkedései miatt a tanuló teljes tanítási éve bizonyítványának kiadása hiányában elveszett.

Az ombudsman megállapította, hogy a Technikum eljárása a tanuló oktatáshoz való jogával összefüggő visszasságot okozott, az általa követett gyakorlat pedig nem felelt meg a jogbiztonság követelményének. Az alapjogi biztos kezdeményezte a **Szakképzési Centrum főigazgatójánál,** hogy a Technikum bevonásával tegyenek lépéseket az érintett tanuló tanulói jogviszonyának helyreállítása és tanulmányainak folytathatósága érdekében, ehhez biztosítsák a szükséges feltételeket. Kezdeményezte, hogy a jövőre nézve a tantermen kívüli, digitális oktatási formában igazolatlan mulasztásként, hiányzásként semmilyen formában ne legyen értelmezhető önmagában az, ha a tanuló nem vesz részt személyesen a foglalkozásokon.

A jelentés utóélete

A **Szakképzési Centrum főigazgatója válaszában** tájékoztatást adott arról, hogy a Technikum igazgatója a tanuló jogviszonyának helyreállítása érdekében írásban kereste meg a tanulót, aki azonban nem élt a felkínált lehetőséggel. Ezen túlmenően **felhívta a Szakképzési Centrumhoz tartozó igazgatók figyelmét** a tantermen kívüli, digitális oktatás során alkalmazandó eljárási szabályokra, különösen a hiányzások kezelésének kérdésére, valamint a jelentés tartalmát mint jogesetet ismertette az igazgatói értekezleten, ezzel is elősegítve a helyes jogalkalmazást. Az ombudsman a válaszban ismertett intézkedésekkel egyetértett.

A járványhelyzet miatti iskolai távolmaradás megítélése kérdésének vizsgálatáról

AJB-2289/2021. Az alapjogi biztos egy panaszbeadvány vizsgálata kapcsán feltárta, hogy mind az iskola, mind a fenntartó tankerület alapjogilag visszaszámítva jár el a tanulók iskolából való távolmaradási kérelmeinek elbírálásakor. Az ombudsman felhívta a figyelmet, hogy a járványhelyzetben is érdemben kell vizsgálni az egyéb alapos indokból való mulasztás fennállását, a szülők számára pedig megfelelő információkat kell biztosítani.

A biztoshoz forduló szülők azt sérelmezték, hogy egy esztendő általános iskola **igazgatója a járványhelyzetre való tekintettel benyújtott távolmaradási kérelmük alapján nem hozott döntést.** Sérelmüket ráadásul a fenntartó tankerület sem orvosolta, ehelyett az Oktatási Hivatalhoz irányította őket azzal, hogy **kérelmezzenek egyéni munkarendet.** A panaszos szülők szerint jogukban áll arról dönteni, hogy gyermekeik a járványveszély miatt ne járjanak iskolába, az otthonmaradásból adódó hiányzásokat pedig az iskolának alapos indokból való mulasztásnak kell minősítenie, illetve kérelmüket tisztességesen kell elbírálnia.

Az ombudsman a megkeresett tankerületi igazgató válasza nyomán **elemezte a járvány terjedésének megakadályozása érdekében bevezetett,** az iskolákat érintő kormányzati **intézkedéseket,** valamint a **tanulók „egyéb alapos indokból” való mulasztására vonatkozó szabályokat.** Mindezek ismeretében vizsgálta az Iskola és a Tankerület eljárását, a szülő által vitatott intézkedés mérlegelésének szempontjait. A jelentés kiemeli, hogy minden tanulónak joga van a nevelési-oktatási intézményben történő, biztonságban és egészséges környezetben való neveléshez és oktatáshoz. Vizsgálata során az ombudsman figyelemmel volt a **Nemzeti Népegészségügyi Központ tájékoztatójában** foglaltakra, amelynek értelmében a járvány terjedésének megelőzése érdekében kiemelten fontos az emberi érintkezések, találkozások lehető legnagyobb mértékű csökkentése, a hiteles információkból való folyamatos tájékozódás.

A jelentés rögzíti: a tankerületi állásponttal szemben a tanuló iskolai mulasztásának egyéb alapos indokból való hiányzásnak minősítésére nem csupán az EMMI ilyen értelmű iránymutatásának kiadását követően nyílt mód. A miniszteri rendelet alapján **ugyanis ez eleve fennálló jogi lehetőség:** ha a tanuló „egyéb alapos indok miatt nem tudott kötelezettségének eleget tenni”, akkor a mulasztást igazoltnak kell tekinteni. A biztos hangsúlyozta, hogy e meghatározás **egy olyan generálklauzula,** ami kifejezetten a jogalkotó által előre nem látható eseteket foglalja magában (időjárási vis major, tömegközlekedési akadályok, baleset vagy akár a szülő betegsége). Közös jellemzőjük, hogy fennállásuk esetén az iskolában való megjelenés lehetetlen, illetve különösen nagy erőfeszítést igényel a tanulótól. Az ombudsman szerint fentiekkel azonos jellegű, ha

valamely tanuló a járványhelyzet kapcsán – de nem betegség vagy karantén miatt – mulasztani kényszerül az iskolából. Sem a szülőtől, sem pedig a tanulótól nem várható el ugyanis a jelenlét akkor, ha a gyermek, majd rajta keresztül a szülők fertőződéssel veszélyeztetettek vannak kitéve.

Az ombudsman egyben hangsúlyozta azt is, hogy **a járványhelyzetre tekintettel általánosan, előre meg nem határozott időre igazolt tanulói mulasztás indokolatlan:** a mulasztások indokoltságát a döntésre jogosultnak a kérelmező körülményeinek és a járvány alakulásának függvényében aktuálisan mérlegelnie, illetve felülvizsgálnia szükséges. Egy egészségügyi kockázat alapján történő mérlegelésnek azonban **nem lehet a tárgya a tanuló tanulmányi eredménye,** tanulmányi kötelezettsége körébe tartozó feladatainak elvégzése, esetleges hiánya sem. A jelentés utalt arra, hogy a tanulmányi kötelezettségek nem teljesítéséhez ugyanis a köznevelési törvény rendelkezései teljesen más következményeket fűznek.

A feltárt tényállás szerint a tankerületi fenntartásban működő iskolák **a saját hivatalos átfertőzöttségi adataikról anonim, be nem azonosítható módon nyilvános, az adott intézményt érintő, bárki által megtekinthető tájékoztatást nem tettek közzé.** Az ombudsman kiemelte, hogy e fenntartói, intézményi gyakorlat jelentősen nehezítette a szülők számára az iskolai jelenléttel együtt járó fertőzésveszély tényleges kockázatának a mérlegelését, akadályozta a tanuló egészségben és biztonságban való oktatása, nevelése körülményeinek megismerését.

Az iskola igazgatója **az első kérelem tárgyában nem hozott döntést,** míg a második kérelem tárgyában elmulasztotta az elutasító döntését határozatba foglalni, így pedig a panaszos szülők azt sem ismerhették meg, hogy milyen szempontokat mérlegelt döntésének meghozatalakor. A jelentés kiemeli, hogy a Tankerület minden alakszerűséget, az eljárási és tartalmi követelményeket figyelmen kívül hagyó **egyszerű válaszelevele nem felelt meg a szülői kérelem elbírálását meghatározó törvényi követelményeknek.** Számos korábbi jelentéshez hasonlóan a biztos rámutatott arra, hogy a fenntartói „döntés” e formája, a határozati forma elmaradása kizárta annak a lehetőségét is, hogy jogorvoslattal éljenek a sérelmezett ügyben. Mindezek alapján a biztos megállapította, hogy az Iskola és a Tankerületi Központ a panaszosok tisztességes eljáráshoz és jogorvoslatához való jogával összefüggő visszasságot okozott.

Az ombudsman **kezdemenyvezte az igazgatónál,** hogy a jövőben a szülők által benyújtott távolmaradási kérelmet jogszerűen, azok tartalma szerint bírálja el, valamint a járványhelyzet ismételt fennállása esetén az iskola átfertőzöttségi adatait (pl. a fertőzött tanulók, pedagógusok száma, digitális oktatásra áttért osztályok) folyamatosan aktualizálva, anonim módon tegye nyilvánosan elérhetővé. A biztos **a Tankerület igazgatójától is kérte** a szülői kérelmek garanciális szabályok mentén való elbírálását, valamint azt is, hogy a járványhelyzet ismételt fennállása esetén a fenntartásában működő iskolák átfertőzöttségi adatainak anonim nyilvánosságra hozatala érdekében tegye meg a szükséges intézkedéseket.

A jelentés utóélete

A **Tankerületi Központ** igazgatója a biztos ajánlásait tudomásul vette, és az ajánlásoknak megfelelő intézkedések megtételéről, valamint az általa fenntartott iskoláknál a tárgykörben elrendelt belső ellenőrzésről adott tájékoztatást. A választ az ombudsman elfogadta. A jelentés rögzítette, hogy a szülő által benyújtott távolmaradási kérelemről való iskolaigazgatói döntés során elsődlegesen milyen szempontokat kellene mérlegelni. Így azt, hogy a tanulóknak az iskolában való jelenléte, illetve az oda- és hazajutása során milyen feltételek biztosítottak a fertőzés megelőzésével összefüggésben; egy esetleges megfertőződésnek milyen hatása lehet nemcsak a tanulóra, hanem a szülő egészségi állapotára nézve, illetve a gyermek megfertőződése, rajta keresztül szülei átfertőzöttsége milyen hatással járhat a gyermek jövőbeli nevelkedésére; valamint a gyermek korára figyelemmel biztosítható-e felügyelete az iskolából való távolmaradás alatt. **Az ombudsman jelentését tájékoztatásul megküldte a szaktárcának, aki azt a válaszában megköszönte.** Az Oktatási Hivatal honlapján közzétett, 2022. január 17-től hatályos Intézkedési tervben pedig a jelentésben rögzített szempontrendszer a tanulói hiányzások igazolásával összefüggésben előírásaként jelent meg.

Egy tanuló közötti bántalmazási eset kapcsán az iskola és a tankerület eljárásáról

AJB-1038/2021. A biztos egy szülői panaszbeadványra vizsgált iskolai bántalmazási ügy kapcsán tett intézkedéseket, és megállapította, hogy a magatartási zavarokkal küzdő bántalmazó tanuló osztályból való kizárása vizsgált volt. Az ombudsman jelentése feltárta, hogy az iskolapszichológusi szolgáltatás tényleges hozzáférhetőségén javítani kell, a tanulók egymás közötti bántalmazási eseteinek hatékonyabb megelőzése érdekében is intézkedések kellene, így ennek kapcsán fogalmazta meg ajánlásait.

A panaszos szülők beadványukban előadták, hogy a **gyermeküket az Iskolában egy másik tanuló bántalmazta**, és a bordája megzúzódott. Az igazgatóval megállapodtak ezt követően abban, hogy a bántalmazó tanulót az osztályból kiemelik, külön folytathatja tanulmányait, és majd a pszichiátriai vizsgálatot követően kerülhet vissza az osztályba. A szülők sérelmezték, hogy a **Tankerület a megállapodás jogszerűtlensége miatt a bántalmazó tanulót az osztályba anélkül helyezte vissza**, hogy intézkedett volna a többi tanuló jogainak megóvásáról, a bántalmazó tanuló dühkitöréseivel, agresszív magatartásával szembeni védelmükről.

A feltárt tényállás szerint **egyértelmű volt, hogy iskolai tanítási órán az egyik tanuló a másik tanulót fizikailag bántalmazta.** A biztos hangsúlyozta, hogy az iskolai bántalmazások kezelésében a legfontosabb a **megelőzés**, ami jogos elvárás

az iskola felé a szülők és tanulók részéről. Ha egy tanuló jogai azért sérülnek, mert egy másik tanuló megszegi kötelezettségét, akkor az iskolának intézkedési kötelezettsége keletkezik. A vizsgálat feltárta, hogy az Iskola belső szabályzatai a tanulók kötelességeinek megfogalmazásán, az agresszió tiltásán, azok megsértése esetén alkalmazható fegyelmezési intézkedéseken kívül **nem térnek ki a tanulók egymás közötti bántalmazásának megelőzésére vonatkozó intézkedésekre.**

A biztos szerint a Tankerületnek **a tanuló osztályba való visszahelyezésére vonatkozó döntése jogszerű** volt. Az alapjogi tesztet követve a jelentés rámutatott, hogy az Iskola intézkedésével járó jogkorlátozás szükségesnek tekinthető. Az eset összes körülményeit figyelembe véve ugyanakkor a lépés **az arányosság mércéjének már nem felelt meg**: az oktatásból ugyanis egy tanulási zavarral küzdő tanulót úgy zárt ki, hogy eközben nem biztosította a tananyag elsajátításához szükséges pedagógiai feltételeket. A biztos rámutatott, hogy az Iskola és a szülők megállapodásának nem volt jogszabályi, illetve belső szabályzatban lefektetett alapja.

A vizsgálat feltárta, hogy az igazgató a bántalmazó tanuló osztályba való visszahelyezését **pszichiátriai vizsgálathoz kötötte.** Álláspontja szerint erre azért volt szükség, mert az iskolapszichológus csak heti 10 órát van az Iskolában, és így túlterhelt. A biztos kifejtette, hogy az **intézkedésnek nem volt jogalapja**, magyarázatként pedig az iskolapszichológusi tevékenység iskolán belüli nem megfelelő feltételrendszerére való hivatkozás nem elfogadható. A jelentés utalt arra is, hogy **a szakértői vélemény felülvizsgálatának kezdeményezésével is élhetett volna az Iskola.** A bántalmazó tanulónál ugyanis nemcsak tanulási nehézségek voltak észlelhetők a tanévben, hanem magatartási problémák is, és a korábbi vizsgálat óta két év telt el. Egy esetleges újabb szakértői vélemény alapján pedig a tanuló nemcsak a megállapított tanulási problémái, hanem a magatartási zavarai kapcsán is kaphatott volna szakszerű segítséget.

Az ombudsman végül – immár sokadszorra – azt is megállapította, hogy a **Tankerületnek minden alakszerűséget, az eljárási és tartalmi követelményeket figyelmen kívül hagyó egyszerű válasza** nem felelt meg a szülői kérelem elbírálását meghatározó törvényi követelményeknek. A fenntartói „döntés”, tájékoztatás e módja, a határozati forma elmaradása kizárta annak a lehetőségét is, hogy a panaszosok jogorvoslattal éljenek a sérelmezett ügyben.

A biztos **az Iskola igazgatójánál kezdeményezte**, hogy intézkedjen a bántalmazás és az iskolai erőszak megelőzése érdekében, fordítson kiemelt figyelmet a tanulók közötti konfliktusokat kiváltó körülmények kellő időben való felismerésére, illetve a konfliktusok kirobbanásakor az ügyben érintett tanulók jogainak a biztosítására. Továbbá a jövőben indokolt esetben kötelezze a gyermeket az iskolapszichológus foglalkozásán való részvételre, éljen a szakértői vélemény felülvizsgálatának iskola általi kezdeményezésével. **A Tankerület igazgatójától** ezen túlmenően kérte, hogy intézkedjen

az Iskolában az iskolapszichológusi szolgáltatás hozzáférhetőségéről, és a szülői kérelmek elbírálásakor a törvényi rendelkezések megfelelő alkalmazásával járjon el.

Egy tanuló körzeti iskolai átvételének elutasításával kapcsolatos visszás eljárásról

AJB-1039/2021. Az alapvető jogok biztosa egy szülői panaszbeadvány vizsgálata során azt állapította meg, hogy mind az iskola, mind pedig a fenntartó Tankerület visszás módon járt el, amikor a felvételi körzetében lakó tanuló átvételi kérelmét elutasította. Az ombudsman hangsúlyozta jelentésében, hogy ennek kapcsán nem lehet kifogás az, hogy az adott tanuló igazoltan beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzd; törvényi felhatalmazás nélkül pedig nincs lehetőség pszichiátriai szakvélemény bekérésére.

A szülő azért fordult beadvánnyal az alapjogi biztoshoz, mert **a körzeti Iskola jogsértő módon utasította el gyermeke iskolai átvételi kérelmét.** A panaszos beadványában sérelmezte emellett azt is, hogy az Iskola az átvételi kérelemről szóló döntését jelentős késedelemmel hozta meg, s a döntés meghozatalához a gyermek szakorvosi véleményének megküldését is kérte.

A biztos vizsgálatot indított, és jelentésében rámutatott, hogy **az Iskola kötelező felvételt biztosító iskolának minősült:** a tanuló az általános iskola felvételi körzetében életvitelszerűen lakott, tartózkodási helye az Iskola felvételi körzetében volt. Az Iskola és a Tankerület részéről így **az Iskola felvételi körzetében lakó gyermek átvételi kérelmének elutasítása** a jobbiztonság követelményét és a tisztességes eljárásból való jogot is sértette.

Az ombudsman felhívta a figyelmet, hogy az Iskola és a Tankerület a tanuló átvételét éppen **az őt megillető különleges bánásmódra való jogosultságára hivatkozással utasította el.** Eszerint a gyermek beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzd, és jelenlegi iskolájában a szükséges fejlesztések biztosíthatóak. A biztos ennek kapcsán azt is hangsúlyozta, hogy **a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő tanuló**t valamennyi köznevelési intézménynek kötelessége el látni, számukra a szakértői bizottság nem jelölhet ki iskolát.

A jelentésben feltárt tények szerint az Iskola **a szülőtől a tanulóra vonatkozó pszichiátriai szakvéleményt is bekérte** az átvételi döntése meghozatala érdekében. A biztos szerint az iskolák számára a különleges bánásmódra jogosult tanulóik kapcsán kiemelten fontos, hogy az e tanulók tekintetében a szakértői bizottság által kiadott érvényes véleményeket megismerjék. A tanulóik állapotából adódó kedvezményeket, mentességeket és fejlesztéseket ugyanis csak a vélemények ismeretében tudják biztosítani. A biztos megállapította, hogy **az Iskola törvényi felhatalmazás nélkül kérte** a gyermek különleges adatait tartalmazó pszichiátriai szakvélemény benyújtását, ezen eljárásával pedig visszasságot okozott.

Az ombudsman **az Iskola vezetőjénél kezdeményezte,** hogy a panaszos gyermeke átvételi kérelme ügyében vegye fel a kapcsolatot a szülővel, és ha a szülő az eltelt időre tekintettel is kéri gyermeke átvételét, akkor annak tegyen eleget. Kérte, hogy a jövőre nézve tartózkodjon a gyermekekre vonatkozó pszichiátriai szakvélemények bekérésétől, ezen adatok jogalap nélküli kezelésétől. Az ombudsman **felkérte a Tankerület igazgatóját,** hogy a szülői kérelmek elbírálásakor fordítson kiemelt figyelmet a köznevelési jogszabályok teljes körű betartására, illetve betartatására, továbbá biztosítsa a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézségekkel élő tanulók oktatásának jogszabályi feltételeit az Iskola erre vonatkozó igénye alapján.

Egy egyetem önköltséges képzésre való átsorolási gyakorlata anomáliáiról

AJB-4652/2021. Az alapjogi biztos egy neve elhallgatását kérő hallgató beadványa nyomán hivatalból vizsgálta egy egyetem korábbi, az önköltséges képzésre történő átsorolásával kapcsolatos gyakorlatát és az irányadó szabályzatmódosításokat, amelyek nyomán visszasságokat tárt fel. A jelentés felhívta a figyelmet a tájékoztatáshoz való jog érvényesülésének, az egyetemi szabályzatok nyomon követhetőségének fontosságára.

Egy panaszos hallgató az egyetemnek **az állami ösztöndíjas képzési formáról az önköltséges képzésre történő átsorolásával kapcsolatos gyakorlatát, az erre vonatkozó egyetemi szabályzat** – a felmenő rendszer figyelmen kívül hagyásával történő – **módosításának és közzétételének körülményeit** sérelmezte. A panaszos kifogásolta, hogy az új követelmények meghatározása nem volt előre látható, azokra nem volt kellő ideje felkészülnie. Másrészről a szabályzatot nem szabályosan tették közzé, nem hívták fel a hallgatók figyelmét a változásra.

A biztos vizsgálatot indított, és áttekintette a sérelmezett átsorolás idején hatályos nemzeti felsőoktatási törvény és a **végrehajtási rendelete rendelkezéseit,** a belső egyetemi szabályzatokat, azok módosításait. Ezek nyomán az ombudsman megállapította, hogy az intézményi szabályzatok az irányadó jogszabályok adott időállapotnak megfelelő, hatályos rendelkezései **tartalmazzák az átsorolásra vonatkozó tanulmányi követelményeket, az átsorolás részletszabályait, a jogorvoslati lehetőségeket.** A szabályzat egyik módosításáról azonban kiderült, hogy az átsorolás kapcsán **szigorúbb tanulmányi követelményeket** vezetett be. Emellett **nem tartalmazott időbeli alkalmazhatóságot** szabályozó rendelkezéseket, nem tisztázta a tanulmányi átlagra vonatkozó követelmény bevezetésének időbeli alkalmazhatóságát.

A biztos kiemelte, hogy a hallgatók számára **az egyértelműség biztosítása érdekében** szükséges a belső szabályzat megalkotása során arról is kifejezetten rendelkezni, hogy a korábban szabályozott feltételek szerint kell átsorolni minden-

kit, aki az átsorolásra vonatkozó új tanulmányi követelmény változásának évében már az intézmény hallgatója, egészen addig, amíg ezen évfolyamok kifutnak. Mindezek alapján az ombudsman azt állapította meg, hogy a **hiányos, a hallgatók számára nem kellően egyértelmű intézményi szabályozás** a jogállamiság elvével és a hallgatók tisztességes eljárásához való jogával összefüggő visszásságot okozott. A vizsgálat feltárta a **rektor által mellékelt anonimizált határozatból** az intézmény által alkalmazott szempontrendszert. A kar a már hallgatói jogviszonnal rendelkező hallgatókra a korábbi szabályozást alkalmazta, a határozat az akkor hatályos jogszabályoknak megfelelt, a „bent lévő” hallgatót a korábbi tanulmányi követelmények alapulvételével sorolta át.

A tájékoztatáshoz való jog érvényesülése kapcsán a biztos utalt arra, hogy a hallgató joga, hogy a jogszabályokban és az intézményi szabályozásban meghatározottak szerint teljes körű, pontos és hozzáférhető formában információt kapjon a tanulmányai megkezdéséhez és folytatásához. E rendelkezés nem rögzíti a tájékoztatás nyújtásának módját, annak rendjét, így az intézmények szervezeti autonómiájuk keretében maguk alakíthatják azt ki. A felsőoktatási intézmény részéről kötelezettség a **tájékoztatáshoz való jog biztosítása**, a hallgató nem hivatkozhat azonban arra, hogy nem volt tudomása egy adott körülményről, ha arról tájékozódhatott volna.

A vizsgálatkor az egyetem honlapján a szabályzatok, így az alapdokumentumok, a szervezeti és működési szabályzat, a gazdasági szabályzatok, valamint az elnöki, a rektori, a kancellári utasítások és körlevelek kóddal és jelszóval voltak elérhetőek. Mindezekre figyelemmel a honlapon található információkhoz való hozzáféréshez szükséges bejelentkezési kód, illetve a dokumentumtár karbantartása okán **a szabályzatok elérhetőségéről a biztosnak nem volt lehetősége meggyőződni**. A konkrét probléma kapcsán így az ombudsmannak a tájékoztatáshoz való jog érvényesülésére vonatkozóan megállapítást tenni nem állt módjában. Mindazonáltal felhívta a figyelmet a hallgatói jogok és kötelezettségek tekintetében irányadó intézményi dokumentumok elérhetőségének, akadálymentes nyomon követhetőségének biztosítására.

Az ombudsman jelentésében **felkérte az egyetem rektorát**, hogy tegyen intézkedést az egyetem valamennyi intézményi dokumentumának a hallgatók számára történő egyértelmű, teljes körű, a jogállami garanciáknak megfelelő megalkotására.

A jelentés utóélete

Az **egyetem rektora válaszában** a hiányosságok megszüntetéséről biztosította az ombudsman. Tájékoztatta, hogy a szabályzatok megalkotása során a jogállamiság elvét szem előtt tartva, a kellő felkészülési idő biztosítására figyelemmel lesz, azokat a tisztességes eljárásához való jognak megfelelően teszi közzé a hallgatók számára. A rektor ígéretet tett arra, hogy a hatályos és a már hatályon kívül helyezett szabályzatokat, a Tanulmányi Tájékoztatót közzéteszi az egyetem honlapján, gondoskodnak az intézményi dokumentumok folyamatos el-

érhetőségéről. A biztos viszontválaszában üdvözölte a jelentésben kifejtett szempontok figyelembe vételét, a hallgatók tisztességes eljárásához való jogának, valamint az intézményi dokumentumok folyamatos elérhetőségének biztosításával kapcsolatos intézkedéseket, a feltárt hiányosságok megszüntetését. Rámutatott ugyanakkor arra, hogy az intézmény honlapján a dokumentumtár a válaszadás pillanatában is karbantartás alatt van, így ismételt felhívta a rektor figyelmét az egyetemi szabályzatok teljes körű hozzáférhetőségének mihamarabbi biztosítására.

4.1.3. TOVÁBBI KIEMELT, SPECIÁLIS TÁRGYKÖRŰ GYERMEKJOGI ÜGYEK

2021-ben is folytak olyan speciálisabb, a gyermekek jogainak gyakorlásához, a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvéhez közvetlenül vagy közvetve kapcsolódó, átfogó megközelítésű ombudsmani vizsgálatok, amelyek nyomán jelentés kiadására is sor került.

Az apaság megállapítása iránti perindítás és az örökbefogadás engedélyezése kapcsán

AJB-1152/2021. Az alapvető jogok biztosa egy egyedi panaszügy vizsgálatakor feltárta, hogy a hatályos jogi szabályozás nem biztosítja, hogy az örökbefogadás kérdésében eljáró gyámhatóság minden esetben értesüljön a gyermeket érintő apasági per megindításáról. Az ombudsman a szaktárcától a jogszabályi rendelkezések egyértelműsítését kérte.

A biztoshoz a **kiskorú lányának örökbefogadási eljárását sérelmező panaszos** fordult. A beadványa szerint a gyermeke születésétől kezdve **több ízben kísérelt meg teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot tenni a gyámhatóság előtt**, de nem működtek vele együtt, nem rögzítették a beadványát. A gyermeket végül örökbefogadásra alkalmasnak nyilvánították, majd a gondozásba való kihelyezéséről határoztak, végül **engedélyezték az örökbefogadását**. A panaszos az apasága megállapítása iránti keresetet nyújtott be a bíróságon, azonban azt a bíróság visszautasította. Arra hivatkoztak ugyanis, hogy más férfi apaságának megállapítására nem irányulhat a per, ha **az apai státusz – az örökbefogadás révén – betöltött**.

A biztos jelentésében rámutatott: a panaszbeadvány által felvetett kérdések vizsgálata kapcsán a kiindulópont a **gyermekvédelmi törvény előírása**. Eszerint, ha az örökbefogadás engedélyezése az apaság előzetes megállapításától függ, akkor a gyámhatóság az ez iránti eljárást az apaság megállapítása iránt folyamatban lévő per jogerős befejezéséig felfüggeszti. A vizsgált ügyben azonban az örökbefogadás engedélyezése iránt megindult eljárást a gyámhivatal annak ellenére **nem függesztette fel, hogy a panaszos apaság megállapítása iránti keresetet nyújtott be**.

A keresetindítást megelőzően betöltetlen volt az apai jogállás a gyermek születési anyakönyvi kivonata szerint, de addigra a gyámhivatal már engedélyezte a gyermek örökbefogadását.

A **gyámhivatal tájékoztatása szerint** a gyermek örökbefogadása ügyében indult eljárást azért nem függesztették fel, mert **nem volt tudomásuk a panaszos bírósági keresetéről**. A bíróság elnöke válaszában hangsúlyozta, hogy a **bíróságnak nincs tájékoztatási kötelezettsége** a gyámhivatal irányában a gyermeket érintő személyi állapotot érintő perek kapcsán. Az államtitkári válasz alapján a szaktárca is felismerte az eset kapcsán jelentkező, a jogbiztonság követelményét és az érintett gyermek jogainak érvényesülését érintő aggályokat.

A biztos kiemelte: ahhoz, hogy a gyermekvédelmi törvény hivatkozott rendelkezése célját és funkcióját be tudja tölteni, **elengedhetetlen, hogy az apaság megállapítása iránti eljárás megindításáról a gyámhivatal tudomást szerezzen**. Az ombudsman megállapította, hogy a jelenlegi bizonytalan jogi helyzet, az apaság megállapítása iránti eljárásról való hatósági tudomásszerzés eshetőségessége nem egyeztethető össze a jogbiztonság követelményével, a gyermek legjobb érdekét figyelembe vevő eljárás elvével, hatásában alkalmas arra, hogy a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon.

Az alapjogi biztos azt **javasolta az igazságügyi miniszternek**, hogy kezdeményezze a polgári perrendtartásról szóló törvény módosítását az örökbefogadást követően induló, folyamatban lévő apaság megállapítása iránti perről való hivatalos tudomásszerzés biztosítása érdekében.

A serdülőkori öngyilkossági kísérletek hatékonyabb megelőzésének kérdéséről

AJB-1151/2021. A biztos egy egyedi ügy vizsgálata során arra jutott, hogy akadályokba ütközik jelenleg a serdülőkori potenciális öngyilkos magatartások felismerése, illetve hatékony megelőzése. A kapuőr szerepét betöltő iskolapszichológusok feladatai kapcsán pedig megfelelő szakmai szabályozók és gyakorlat hiányában sérülnek a gyermekek jogai, ezért az ombudsman a szaktárcától külön munkacsoport felállítását kérte.

A biztoshoz a panaszost képviselő **Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány** fordult azzal, hogy a panaszos gyermeke az Alapítvány közösségi oldalán kért segítséget, és arról érdeklődött, hogy a Heim Pál Kórház Pszichiátriai Osztályán fogadják-e őt szülei nélkül. Kiderült, hogy a **gyermeknek nagyon aggasztó szuicid gondolatai, késztetései voltak**, és már önsértést is elkövetett. Egy héttel később a gyermek ismét jelentkezett az Alapítványnál, így **jelezték a gyermek iskolapszichológusának**, hogy a gyermeknek pszichés támogatásra van szüksége. Az iskolapszichológus válasza szerint új kliens nem tud vállalni, a gyermeknek vagy a szülőnek kellene őt felkeresnie. Az Alapítvány jelzéssel élt az illetékesnek vélt kerü-

leti gyermekjóléti szolgálat felé, ebben hangsúlyozták, hogy az öngyilkossági gondolatok miatt mielőbb vegyék fel a családdal a kapcsolatot, hogy a gyermek megfelelő pszichés támogatást kapjon. A **megkeresett gyermekjóléti szolgálat** elektronikus úton továbbította a jelzést az **illetékes gyermekjóléti szolgálat felé**. Az Alapítvány jelzése végül **két héttel később** érkezett az illetékes kerületi gyermekjóléti szolgálatához, majd megkezdődött a családsegítői munka.

A biztos vizsgálatot indított, jelentésében pedig felhívta a figyelmet arra, hogy a **potenciális öngyilkossági kísérletek, azok lehetősége kapcsán kulcsszerepe az iskolapszichológusnak van**: jellemzően őt keresik meg problémáikkal, neki jelezhetnek a gyermekek vagy a helyzetről tudomást szerző más személyek. Az iskolapszichológus tehát bizonyos értelemben „kapuőr”, aki képes megítélni a helyzet, az öngyilkossági szándék potenciális komolyságát.

A jelentés kitért arra, hogy a gyakorlatban – miként a vizsgált esetben – előfordul, hogy az **iskolapszichológusok csak a szülő írásos beleegyezésének birtokában kezdik meg a tanulók pszichés támogatását**. Ha tehát az iskolapszichológus a szuicid készletéről csak jelzést kap, akkor előfordul, hogy arra kéri a jelzést tevőt, hogy jelzését tegye meg a szülő felé is, irányítsa a családot a gyermek és serdülő pszichiátriai ambulanciára és tegye meg jelzését a gyermekjóléti központ felé. Így azonban **a segítségnyújtás elakad**, ami különösen akkor lehet probléma, ha maga a szülő az, akinek szerepe van a gyermek veszélyeztetett helyzetében.

Az ombudsman megállapította, hogy **az ilyen gyakorlat elentmond a szakmai szabályozónak**, alkalmas arra, hogy **a gyermekek védelemhez való jogával összefüggő visszásságot okozzon**.

A jelentés szerint a gyermekek öngyilkossági kísérletével, annak lehetőségével összefüggő esetek megfelelő időben való felismerése, a soron kívüli segítségnyújtás és célzott kezelés, a potenciális öngyilkossági, súlyos önsértési helyzetek megelőzése valamennyi szakember számára **komoly kihívást jelent**. Az Alapítvány tájékoztatása szerint az ügyben érintett gyermek története nem egyedi. 2018-ban 990 (35142 összes megkeresésből), 2019-ben 1230 (50276 összes megkeresésből), míg 2020-ban 1174 (46656 összes megkeresésből) szuicid megkeresést fogadtak. A biztos rámutatott, hogy a gyermek jogainak védelme, illetve **az állam életvédelmi kötelezettsége e területen is komplex szakmai-jogi szabályok megalkotását, alkalmazását követeli meg**. Az ombudsman megállapította, hogy ehhez képest jelenleg hiányzik egy egységes, átfogó, külön irányelv a preventív beavatkozás, kezelés mikéntje, azaz a gyermek- és serdülőkori öngyilkos magatartás felismerése, ellátása, megelőzése tárgyában.

A biztos **kezdeményezte ezért az emberi erőforrások miniszterénél**, hogy hozzon létre olyan **szakmai munkacsoportot**, amely áttekinti a jelenlegi gyakorlatot, illetve egységes fogalomhasználaton alapuló, átfogó jellegű szakmai szabályozókat alakít ki a gyermek- és serdülőkori öngyilkos magatartás felismerése, ellátása és megelőzése tárgyában.

A jelentés utóélete

Az EMMI közigazgatási államtitkára a biztosnak adott válaszában jelezte, hogy **2021 októberétől kezdeményezte egy munkacsoport létrehozását**, amelynek feladata a tárgykörben rendelkezésre álló tapasztalatok összefoglalása, a jelen gyakorlat áttekintése és megvitatása, továbbá egy egységes fogalomhasználaton alapuló szakmai szabályozó kidolgozása lesz. Az **alpjogi biztos üdvözölte az intézkedést**, egyben azt kérte a szaktárcától, hogy a kezdeményezés megvalósulásáról, a munkacsoport munkájáról a későbbiekben tájékoztassák.

A titkos menedékházban tartózkodó gyermek és a távollévő szülő rendezetlen kapcsolattartása

AJB-4636/2021. Az alapvető jogok biztosa egy panaszbeadvány nyomán vizsgálta a titkos menedékházban tartózkodó gyermek és a távollévő szülő kapcsolattartásával összefüggő kérdéseket, mivel előfordulhat, hogy ilyen esetekben a kapcsolattartás joga nincsen jogilag korlátozva. Az ombudsman megállapította, hogy szükséges lenne az adott krízishelyzet kezeléséhez igazodó világos jogi szabályozás, ezért ajánlásával a szaktárcához fordult.

A panaszos szülő a **gyermekével való kapcsolattartása ügyében** fordult a biztoshoz. Előadta, hogy a gyermeke és a felesége **egy titkos menedékházban tartózkodnak**. A panaszos állítása szerint vele szemben távollétet nem rendeltek el, és a kapcsolattartási jogát nem korlátozták vagy szüntették meg. Sérelmezte mindezek alapján, hogy semmilyen formában nem tud gyermekével kapcsolatot tartani, illetve nem gyakorolhatja szülői felügyeleti jogait.

A biztos a panaszügy tényeit alapul véve vizsgálatot indított a **titkos menedékházban tartózkodó gyermek és a távollévő szülő kapcsolattartásával összefüggő gyakorlati és jogi kérdések áttekintésére**. Jelentésében rámutatott: ha szabályozva van, akkor a gyermek és a szülő közötti kapcsolattartásnak a gyámhatósági, illetve bírósági döntésben foglaltak szerint kell megvalósulnia. Ha azonban a távollévő, valószínűsíthetően bántalmazó szülő kapcsolattartási jogát korlátozó **hatósági vagy bírósági döntés nem született**, akkor a kapcsolattartás joga a hatályos szabályok szerint megilleti a bántalmazót. A gyermek és a bántalmazott szülő titkos menedékházban tartózkodása esetén **akadályokba ütközik a távollévő, valószínűsíthetően bántalmazó szülő kapcsolattartási jogának (és kötelezettségének) érvényesülése**. Különösen abban az esetben merülhetnek fel aggályok, amikor a távollévő szülő neveléshez való jogának, ezzel összefüggésben kapcsolattartáshoz való jogának korlátozására nem került sor: azaz vele szemben nincsen folyamatban rendőrségi vagy más intézkedés, nem áll ezek hatálya alatt, a **kapcsolattartáshoz való jogának gyakorlása tehát jogi értelemben nem akadályozott**.

Az ombudsman hangsúlyozta azt, hogy egy jogállamban az ilyen helyzetekre **olyan jogi megoldást kell találni**, amely messzemenően figyelembe veszi az érintett krízishelyzetben lévő szülő és gyermek jogait, azok gyakorlását, ugyanakkor a helyzetből adódóan nem helyezi egyfajta jogon kívüli térbe a távollévő szülő kapcsolattartáshoz való jogának gyakorlását. A szülő jogának korlátozása ugyanis egyben a gyermek kapcsolattartáshoz való jogát is korlátozza.

A vizsgálat feltárta, hogy jelenleg **nincs olyan speciális, az adott krízishelyzet kezeléséhez igazodó világos jogi szabályozás**, amely a titkos menedékházban akár hosszabb ideig tartózkodó gyermek és a távollévő szülő közötti kapcsolattartást az érintettek számára egyértelműen rendezné. A biztos megállapította, hogy a titkos menedékházban tartózkodó gyermek és a távollévő szülő kapcsolattartására vonatkozó **speciális jogi szabályozás hiánya** sérti a jogállamiság elvéből következő jogbiztonság követelményét, valamint a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogának részét képező kapcsolattartáshoz fűződő jogával összefüggő visszasságot okoz, a jogsérelem bekövetkeztének veszélyét hordozza magában.

Az ombudsman mindezekre figyelemmel **felkérte az emberi erőforrásokért felelős minisztert**, tekintse át a titkos menedékház szolgáltatást nyújtó intézményeknek a titkos menedékházban tartózkodó gyermek és a távollévő szülője közötti kapcsolattartásra vonatkozó gyakorlatát, ennek nyomán kezdeményezze a hatályos jogszabályi rendelkezések kiegészítését a titkos menedékházban tartózkodó gyermek és a távollévő szülő közötti kapcsolattartás rendezésére.

4.1.4. A GYÁMHA TÓSÁGI ELJÁRÁST ÉRINTŐ ÜGYEK VIZSGÁLATA

2021-ben több olyan ügy is volt, amelyben a panaszos beadványa nyomán a biztos az egyes gyámhivatalok elhúzódo eljárását és annak okait, összefüggéseit, illetve hátterét vizsgálta, számos ügyből ugyanakkor átfogóbb jellegű problémákra is fény derült.

A gyermekek gondozási helyének azonnali megváltoztatásával kapcsolatos eljárásról és a nevelőszülői veszélyeztetés jogkövetkezményeiről

AJB-484/2021. Az alapjogi biztos egy nevelőszülői panaszbeadványt vizsgálva arra jutott, hogy jogszerű és indokolt volt a nála évek óta nevelkedő gyermekek gondozási helyének azonnali megváltoztatása, sőt arra – a gyermekvédelmi gyám és a gyámhatóság mulasztása miatt – késedelmesen került sor. Az ombudsman jelentése az egyedi ügyön túl felhívta arra is a figyelmet, hogy a gyakorlatban akadályok merülnek fel a gyermeket bántalmazó, elhanyagoló nevelőszülő büntetőjogi felelősségre vonása tekintetében.

A **volt nevelőszülő panaszos** a beadványában arról tájékoztatta a biztost, hogy **a szakmai vezetője telefonon értesítette, hogy a nála nevelkedő négy gyermeket elviszik tőle.** A panaszos sérelmezte, hogy a gyermekek gyermekvédelmi gyámja és a nevelőszülői hálózat szakmai vezetője az értesítést követő egy órán belül a gyermekeket azonnali intézkedésként más gondozási helyre vitték. A panaszos **sérelmezte az intézkedést** és annak végrehajtását.

A biztos vizsgálatot indított, a feltárt tényállás szerint pedig nem merült fel olyan körülmény, amely a gyermekek gondozási helye megváltoztatásának indokoltságát megkérdőjelezte volna, **az intézkedés összhangban volt a gyermekvédelmi törvény előírásaival.** Az ombudsman áttekintette az intézkedés előzményeit és rámutatott, hogy azok ismeretében a gondozási hely megváltoztatására való javaslattétel **már jóval előbb,** a gyermekek nevelésbe vételének felülvizsgálata tárgyában indult eljárások során, **soron kívül is indokolt lett volna.**

Az áttekintett iratok alapján megállapítható volt, hogy **a gyermekek gyermekvédelmi gyámja a jogszabályi kötelezettségének csak formálisan tett eleget,** az általa leadott adatlapok tartalmukat tekintve alkalmatlanok voltak a gyermekek tényleges körülményeinek nyomon követésére. **A gyámhivatal pedig mulasztott akkor,** amikor nem észlelte a gyermekvédelmi gyám kötelezettségét elhanyagoló, a gyámolt gyermekei jogait veszélyeztető magatartását, annak megszüntetése érdekében a szükséges intézkedéseket nem tette meg. A biztos megállapította, hogy a sérelmezett ügyben az azonnali intézkedésként a gyermekek biztonságos gondozási helyre vitele **szükséges lépés volt, de jelentősen késedelmes** is. Mindez pedig összességében az érintett gyermekek jogaival összefüggő visszásságot okozott.

A megkeresett **Gyermekvédelmi Szakszolgálat vezetője válaszában** aggályosnak tartotta, hogy a gyermekvédelmi gyámok feljelentése nyomán indult büntetőeljárásokat jelentős számban megszüntetik **a kiskorú veszélyeztetése büntetnének megvalósulásához szükséges súlyos kötelezettségzegésre valló magatartás hiányára történő hivatkozással.** Az eljáró hatóságok nem tekintik ugyanis súlyos kötelezettségzegésnek a lelki bántalmazást vagy a megalázó bánásmódot, de még az elcsattanó néhány pofont sem. A jelentés ennek kapcsán kiemeli: a gyermekvédelmi törvény a bántalmazás valamennyi formáját tiltja, annak megszegésekor a nevelőszülő kapcsán fogalmaz meg jogkövetkezményt: ilyenkor a nevelőszülői jogviszony azonnali hatályú felmondására kerül sor. A biztos jelentésében rámutatott arra, hogy a **nevelőszülő** ebben a helyzetben nem szülő, azaz nem rendelkezik a szülő neveléshez való jogával, hanem – a gyermekvédelmi gyámhoz hasonlóan – **az állam képviselőjében jár el,** tevékenysége átmeneti jellegű a gyermek sorsának rendezéséig (hazagondozás, örökbefogadás) családpótló szolgáltatást nyújt, e tekintetben **jogi felelőssége még fokozottabb.**

Az ombudsman **felkérte az emberi erőforrásokért felelős minisztert,** hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek jogainak mind teljesebb körű érvényesülése érdekében – jelentése megküldésével egyidejűleg – hívja fel valamennyi

gyermekvédelmi szakszolgálat, valamint a nevelőszülői hálózatot működtető figyelmét az együttműködés jelentőségére. A biztos további **konkrét intézkedéseivel** a gyámhivatal és a szakszolgálat vezetőjéhez fordult, a vizsgálatot lezáró jelentését pedig tájékoztatásul megküldte az igazságügyi miniszternek.

A jelentés utóélete

A **szak tárca** és az **érintett gyámhivatal vezetője** a kezdeményezést elfogadta. Az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat szakmai koordinációs igazgatóhelyettese külön jelezte, hogy a jelentésben a gyermekvédelmi gyámsággal, elhelyezéssel, illetve a szakértői vizsgálatokkal összefüggésben lévő szakszolgáltatásokat végző munkatársaik iránymutató gyermekjogi megállapításokat találtak. Véleménye szerint a jelentésben foglaltak a napi gyakorlatot formálják.

A gyámhatóság eljárása nevelésbe vett gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánítása kapcsán

AJB-869/2021. Az alapjogi biztos egy születése óta a kórházban élő gyermek sorsrendezése, illetve lehetséges örökbefogadásának ügyében azt tárta fel, hogy **a gyámhivatal késedelmes eljárása, egyes mulasztásai és jogértelmezése alapjogi visszásságot okozott.** Az ombudsman kezdeményezte a gyámhatóság vezetőjénél a jogszabályi előírások fokozott megtartását.

A Gyermekklinika Újszülöttsebészeti Osztályának vezetője egy 2019 februárjában született, **rendezetlen családi jogállású, 2020. március 10-én nevelésbe vett gyermek ügyében** fordult a biztoshoz. A panaszbeadvány szerint a gyermeket születése óta az Újszülött Osztályon kezelték. 2020 novemberében azonban több orvosi beavatkozást követően már több mint fél éve nem szorult kórházi kezelésre. A gyermeket az édesanyja nem látogatta, és nem is érdeklődött felőle, ezért a gyermekvédelmi gyám 2020. július 30-án **kérte a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánítását, a kérelemről azonban a beadvány benyújtásáig érdemi döntés nem született.**

Az ombudsman eljárása során a **gyámhivatal eljárásának alapjogi aspektusait,** jogállami követelményeit vizsgálta. Kiemelt figyelmet szentelt annak, hogy az érintett gyermek legjobb érdekét figyelembe vevő eljárás elve miként érvényesült. A jelentés kitért arra, hogy a Polgári Törvénykönyv az eljárás megindulásakor hatályos rendelkezése szerint a gyámhatóság a nevelésbe vett gyermeket legfeljebb két évre örökbefogadhatónak nyilvánítja – többek között – akkor, ha a szülőjének szülői felügyeleti joga nem szűnt meg és **a szülő önhibájából gyermekével fél éven át semmilyen formában nem tart kapcsolatot.** A gyámügyi eljárásról szóló kormányrendelet előírása szerint pedig az örökbefogadhatónak nyilvánítás kérdésében a gyámhivatalnak soron kívül kell eljárnia. Az örökbefogadhatóvá nyilvánítási eljárásban a vizsgált időszakba

a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésének időtartamát is be kell számítani.

A gyermek ügyében első körben eljáró gyámhivatal 2019. augusztus 22-én hivatalból eljárást indított a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezése tárgyában. 2019. október 3-án a gyermek részére eseti gyámot rendelt a gyermek egészségügyi ellátásával összefüggő jogok gyakorlására a gyermek ideiglenes elhelyezéséig. Arról a biztosnak nem volt információja, hogy **a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezése tárgyában miért nem született döntés**, nevelésbe vételére miért csak 2020 márciusában került sor. A biztos vizsgálata a gyámhivatalnak a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezése tárgyában folytatott eljárására nem terjedt ki. Az örökbefogadhatónak nyilvánítási eljárás során a kapcsolattartási időpontok tekintetében a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésének időtartamát is be kell számítani, így a biztos lényegesnek tartotta kiemelni, hogy ha a gyámhivatal a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezése tárgyában indított eljárásában a gyermekvédelmi törvényben meghatározott határidőn belül meghozta volna a döntését, **a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánítására jóval korábban megnyílt volna a lehetőség**. Az édesanyja a gyermeket a születését követően mindössze kétszer látogatta meg, a 2019. október 3-a, az eseti gyám kirendelését követően pedig semmilyen formában nem tartott kapcsolatot vele.

A feltárt tényállás szerint a gyermekvédelmi gyám kérelme alapján a gyámhivatal 2020. augusztus 7-én indított eljárást a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánítása tárgyában. A gyermek nevelésbe vételéről rendelkező határozat 2020. március 10-én kelt, így az örökbefogadhatóvá nyilvánítási eljárás szempontjából a szülő rendszeres kapcsolattartásának időpontjait, illetve a kapcsolattartás teljes hiányát a gyermek nevelésbe vételéről döntő határozat véglegessé válásától kell számítani. A gyermek nevelésbe vételéről döntő határozat 2020. március 10-én vált véglegessé, azt a gyermek édesanyja 2020. március 12-én átvette, ellene jogorvoslati kérelmet nem nyújtott be. Mindebből következően a teljes kapcsolattartás hiánya miatt örökbefogadhatóvá nyilvánításának tárgyában 2020. szeptember 10-én indulhatott legkorábban eljárás.

A közigazgatási rendtartási törvény értelmében a hatóság a kérelmet visszautasítja, ha az eljárás megindításának jogszabályi feltétele hiányzik, és e törvény ahhoz más jogkövetkezményt nem fűz. Mindezek alapján **a gyermekvédelmi gyám 2020. július 30-án benyújtott kérelmét a gyámhivatalnak vissza kellett volna utasítania**. E visszautasításnak pedig azt a **felhívást** kellett volna tartalmaznia, hogy ha a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánításának feltételei továbbra is fennállnak, akkor a gyermekvédelmi gyám a kérelmét 2020. szeptember 10-én ismét nyújtsa be. Ezt követően soron kívüli eljárásnak lehetett volna helye. A gyámhivatal azonban a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánításáról csak 2021. január 25-én döntött.

A biztos megállapította, hogy **a gyámhivatal eljárása, illetve jogértelmezése** a jobbiztonság követelményével és a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszásságot

okozott. Megállapította azt is, hogy a gyermek életkora, továbbá a tény, hogy születésétől kezdve kórházban él, valamint, hogy örökbefogadására reális esély van, hatásában alkalmas volt arra, hogy a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon. A biztos **felkérte ezért a gyámhivatal vezetőjét**, hogy a jövőben az örökbefogadhatóvá nyilvánítás tárgyában indult eljárások során a jogszabályi előírásoknak és a gyermek legjobb érdekének megfelelően, kellő határidőben hozzon döntést, illetve adjon tájékoztatást az érintett gyermek sorsának rendezése érdekében tett intézkedéseiről is.

A jelentés utóélete

A **gyámhivatal vezetője a biztos kezdeményezését elfogadta**, a hatóság pedig a gyermeket 2021. május 28-ától kötelező gondozásra kihelyezte az örökbefogadó szülőkhöz.

A gyámhatóságok elhúzódo eljárását, döntéshozatalát érintő vizsgálatok

AJB-888/2021. Az alapjogi biztos egy nagyszülőnek a másodfokú gyámhatósági eljárás elhúzódoását sérelmező beadványát vizsgálva állapított meg visszásságot. Az ombudsman szerint a gyámhatóságnak az ügyintézési határidő túllépéséből fakadó törvényes fizetési kötelezettségével összefüggő jogértelmezése is aggályos volt, ezért erre is intézkedést tett.

A **panaszos nagyszülő a másodfokon eljáró gyámhivatal elhúzódo eljárását** sérelmezte. A panaszos jelzése szerint a gyámhivatal előtt a panaszbeadványa benyújtásakor három ügy volt folyamatban. A tényállás szerint a panaszos unokája édesanyjának az apai kapcsolattartás elmaradása miatt eljárási bírságot kiszabó végzés ellen 2018. december 10-én benyújtott fellebbezéséről a gyámhivatal érdemben 2021. február 22-én döntött. A gyámhivatal a 2018. szeptember 12-én kelt, a nagyszülői kapcsolattartás szabályozása tárgyában benyújtott fellebbezés nyomán a 2021. március 23-án kelt határozatával a fellebbezési eljárást megszüntette.

A gyámhivatal egy 2018-ban kelt végzésével a panaszos unokájának édesanyját az elmaradt nagyszülői kapcsolattartás miatt eljárási bírsággal sújtotta, valamint költségtérítésre kötelezte.

A végzés ellen az anya által benyújtott fellebbezésről a másodfokon eljáró gyámhivatal 2021. március 30-án döntött. A másodfokú gyámhivatal a fenti döntéseiben a közigazgatási rendtartási törvényben meghatározott fizetési kötelezettségről nem rendelkezett. A gyámhivatal vezetője a biztost tájékoztatta, hogy az elmúlt időszakban a fellebbezési eljárások késedelmes lezárását a szakügyintézők jelentős fluktuációja, illetve elvándorlása okozta, a hatáskörébe tartozó intézkedések megtételével azonban törekszik a fennálló helyzet mielőbbi

rendezésére, valamint az eljárásoknak a jogszabályokban meghatározott határidőben történő lezárására.

A jelentésben a biztos ismét rögzítette, hogy **az ügyintézési határidőkről**, valamint azok **túllépéseinek következményeiről** a közigazgatási rendtartási törvény rendelkezik. Ha a hatóság az ügyintézési határidőt túllépi, az **illetéknek** vagy az igazgatási szolgáltatási díjnak megfelelő összeget, ennek hiányában tízezer forintot megfizet a kérelmező ügyfélnek, aki mentesül az eljárási költségek megfizetése alól is. A feltárt tényállás alapján a másodfokú gyámhivatal érdemi döntést az eljárási határidő jelentős túllépésével hozott. A késedelem kapcsán a gyámhivatal vezetőjének tájékoztatását a biztos tudomásul vette, a mulasztás tekintetében **a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszásság** megállapítását azonban nem mellőzhette.

A másodfokú hatóság **nem hozott fizetési kötelezettséget megállapító döntést** és nem intézkedett annak az ügyfél számára történő megfizetéséről. A jelentés kiemelte, hogy a törvény alapján a kompenzációs kötelezettség nem fakultatív feladat, hanem jogi garancia: a gyámhivatal e mulasztása ugyancsak a panaszos tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő visszásságot okozott. A másodfokú gyámhatóság vezetőjének tájékoztatása nyomán a biztos újabb intézkedést nem látott indokoltnak. Az ombudsman felkérte a gyámhivatal vezetőjét, hogy haladéktalanul hozzon fizetési kötelezettséget megállapító döntést, intézkedjen annak megfizetéséről.

A jelentés utóélete

A gyámhivatal válasza szerint a nagyszülői kapcsolattartás szabályozása tárgyában, a panaszos által megjelölt kapcsolattartás végrehajtási ügyekben az ügyintézési határidő túllépéséből fakadó **törvényes fizetési kötelezettsége a gyámhivatalnak nem áll fenn, így intézkedési kötelezettsége sem keletkezett.** A biztos **viszontválaszában** hivatkozott a **Miniszterelnökség szakmai álláspontjára**, miszerint a határidő túllépésével hozott, de a határidő túllépésére vonatkozó rendelkezéseket mellőző hatósági döntés jogszabálysértő. A mulasztás ténye megalapozza az eljárás lefolytatásáért fizetendő illetéknek vagy a közigazgatási hatósági eljárásokért, igazgatási jellegű szolgáltatások igénybevételeért fizetett igazgatási szolgáltatási díjnak megfelelő összeg, ennek hiányában tízezer forint megfizetése iránti kötelezettséget a kérelmező ügyfél felé, aki egyúttal mentesül az eljárási költségek megfizetése alól is. A fizetési kötelezettség a jogszabály rendelkezésénél fogva beáll. A határidő túllépés jogkövetkezményeit a jogorvoslati eljárások során is alkalmazni kell, melynek mulasztása esetén – így a jogszabálysértő döntés ellen – az általános szabályok szerint van helye jogorvoslatnak. A feltárt tényállás szerint azonban az elhúzó eljárások tekintetében **a jogorvoslati kérelmet nem a panaszos nyújtotta be**, így erre az összegre nem a panaszos jogosult, vele szemben a gyámhivatalnak fizetési kötelezettsége valóban nem keletkezett.

AJB-1635/2021. Az alapjogi biztos egy panaszos szülő beadványa nyomán állapította meg azt, hogy kapcsolattartási eljárások végrehajtásakor mulasztott a másodfokú gyámhatóság. Az ombudsman jelentése emellett érintette a másodfokú gyámhatósági döntések határidőn túli meghozatalát követően kérelmezett díj ügyfélnek történő megfizetése kérdését is.

A panaszos édesapa a beadványában arról számolt be, hogy a gyámhivataltól a gyermekével való kapcsolattartása végrehajtása tárgyában **46 ügyben folytatott másodfokú eljárás elhúzódomása miatt** döntésenként tízezer forint megfizetését kérte. A panaszos sérelmezte a gyámhivatal azon tájékoztatását, miszerint a díj megfizetése a hatóság mulasztásának adminisztratív szankciója, a hatósági ügy járulékos eljárásjogi kérdése, amelyre önálló eljárás nem alapítható, a kérdésben önálló érdemi döntést hozni nem lehet, a gyámhatóság feladatkörében a határidő mulasztás kérdése önálló ügyként nem kezelhető, külön eljárásként értelmezhetetlen. Minthogy ilyen hatáskör nincs, így panaszos által benyújtott beadvány alapján eljárás nem folytatható, arról érdemi döntés nem hozható. A gyámhivatal tájékoztatta a panaszost, hogy ha a döntésekkel nem ért egyet, azokkal szemben kifogása merült fel, úgy keresetet nyújthat be a bíróságon.

A gyámhivatal vezetője tájékoztatta a biztost: **iránymutatást kért a Miniszterelnökségtől** a másodfokú gyámhatósági döntések határidőn túl történő meghozatalát követően kérelmezett díj ügyfélnek történő megfizetése vonatkozásában felmerült jogalkalmazási probléma okán. A Miniszterelnökség álláspontja szerint ügyintézési határidők betartása során nem különböztethető meg egymástól az első- és másodfokú eljárás. A mulasztás ténye megalapozza az eljárás lefolytatásáért fizetendő illetéknek vagy az igazgatási szolgáltatási díjnak megfelelő összeg, ennek hiányában tízezer forint megfizetése iránti kötelezettséget a kérelmező ügyfél felé.

A gyámhivatal vezetője e szakmai álláspontot figyelembe véve arról tájékoztatta a biztost, hogy a panaszos által sérelmezett 46 másodfokú döntéssel szemben **az általános szabályok szerint gyakorolhatja jogorvoslati jogát.** A panaszos azonban egyetlen másodfokú döntéssel szemben sem nyújtott be keresetet. A gyámhivatal vezetője jelezte azt is, hogy az ügyféli jogok maradéktalanul érvényre juttatása érdekében gondoskodik a döntések jogszabályban meghatározott határidőben történő meghozataláról, másrészt – ha a hatóság túllépi az eljárási határidőt – rendelkezik az ügyfél számára a jogszabályban meghatározott összeg megfizetése iránt.

A feltárt tényállás alapján a gyámhivatal **a jogszabályban meghatározott határidő túllépésével hozott döntést**, a végzéseiben az eljárási határidő túllépése okán a panaszos részére a tízezer forint megfizetése iránt nem intézkedett. Azután sem rendelkezett a végzések visszafizetési kötelezettséget tartalmazó kiegészítéséről, hogy a panaszos a végzések kézhezvétele

után a tízezer forint megfizetésére vonatkozó határozott kérelmet terjesztett elő.

A biztos megállapította, hogy a **gyámhivatal téves jogértelmezésen alapuló döntései, illetve mulasztásai** a jogbiztonság követelményével és a panaszos tisztességes hatósági eljáráshoz, valamint jogorvoslathoz való jogával összefüggő visszásságot okoztak. Az ombudsman felkérte a gyámhivatal vezetőjét, hogy intézkedjen a végzéseknek a jogszabályban foglaltakkal való kiegészítéséről, illetve a panaszos részére a végzésenként a tízezer forint megfizetéséről.

A jelentés utóélete

A **másodfokú gyámhivatal vezetője válaszában jelezte**, hogy a kezdeményezésnek eleget tett és az elsőfokú gyámhivatalt arra kötelezte, hogy a panaszos kapcsolattartási ügyében soron kívül hozza meg döntéseit és rendelkezzen a panaszos által sérelmezett végzések kiegészítéséről, illetve a kérelmező részére végzésenként tízezer forint megfizetéséről.

AJB-1674/2021. Az alapjogi biztos egy nevelőszülői panaszbeadvány nyomán vizsgálta a gyámhatóság ideiglenes hatályú elhelyezéssel kapcsolatos késedelmes felülvizsgálati eljárását. Az ombudsman ismét az eljárási határidők és garanciális szabályok betartására hívta fel a figyelmet a jelentésében, és ajánlásával a gyámhatóság vezetőjéhez fordult.

A **panaszos nevelőszülő a gyámhatóság elhúzó eljárását sérelmezve fordult a biztoshoz**. A tájékoztatása szerint a 2020 februárjában született kislányt a gyámhatóság 2020. március 30-án ideiglenes hatállyal a panaszosnál helyezte el. A panaszos sérelmezte, hogy a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésének **felülvizsgálata tárgyában nem született döntés**.

A feltárt tényállás szerint a gyámhatóság a felülvizsgálati eljárás során az első eljárási cselekményét a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését követő két hét múlva tette meg. A gyámhatóság 2020. április 27-én értesült arról, hogy a gyermek édesapja teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot tett. 2020 májusának közepén a gyámhatóságnak a rendelkezésére állt a gyermekvédelmi szakszolgálat és a gyermekjóléti központ javaslata a gyermek nevelésbe vételére, valamint a szülők nyilatkozata arról, hogy gyermeküket szeretnék nevelni. Erre tekintettel a gyámhatóság 2020. május 15-én a szülők vizsgálatára igazságügyi pszichológus szakértőt rendelt ki. A gyámhatóság az anyai nagyszülőket nyilatkoztatta arról, hogy a szülők nevelésre való alkalmatlansága esetén vállalnák-e a kislány nevelését. Az apai nagyszülőktől erre vonatkozó nyilatkozatot azonban a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatról való értesülést követően nem kértek, és a családbafogadás lehetőségéről sem tájékoztatták a szülőket.

A felülvizsgálati eljárásban a gyámhatóság arról dönt, hogy a gyermek visszakerülhet-e vér szerinti szüleihez, illetve sorsa

családbafogadással, harmadik személynél történő elhelyezéssel rendezhető. A gyermek nevelésbe vételére csak e lehetőségek hiányában kerülhet sor. A gyámhatóság csak a szakszolgálat szakértői bizottsága és a kirendelt igazságügyi pszichológus szakvéleményének ismeretében dönthetett megalapozottan arról, hogy a szülők alkalmasak-e a gyermek nevelésére. A feltárt tényállás szerint az igazságügyi pszichológus szakértő véleménye 2020. augusztus 7-én, a szakértői bizottság véleménye pedig 2020. október 22-én – a nevelésbe vétel felülvizsgálatára nyitva álló határidőt jóval túllépve – érkezett a gyámhatósághoz. Egyik sem javasolta a gyermek vér szerinti szüleihez való visszakerülését.

A biztos álláspontja szerint a gyermek legjobb érdekét szolgáló döntés sok esetben a törvényben meghatározott határidőben valóban nem hozható, de **mindez nem jelentheti az eljárási határidők szabadon kezelését, parttalaná válását**. Indokolatlan és indokolhatatlan mulasztás, hogy a gyámhatóság a felülvizsgálati eljárás megindulását követően az első eljárási cselekményét mintegy két hét múlva tette meg, továbbá, hogy a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatról való tudomszerzést követően nem tájékoztatta a szülőket a gyermek apai nagyszülők általi családbafogadásának lehetőségéről. **Nem elfogadható az eljárás azon eleme sem**, hogy a gyámhatóság csak az amúgy is késedelmesen elkészült szakvélemények átvételét követő több hét múlva, a szülők és az apai nagyszülők kérelmének benyújtását követően indított eljárást, a gyermek további sorsának rendezése érdekében érdemi döntést a beérkezett szakvélemények ismeretében nem hozott. A vonatkozó jogszabály alapján 2020. január 1-től a nevelőszülő a nevelésbe vett gyermek után jogosult a gyermekgondozási díjra. A gyámhatóság több mint egy éve húzó eljárása a nevelőszülőnek e jogosultságához való hozzájutására is hatással volt.

A biztos megállapította, hogy a gyámhatóság eljárása több szempontból is visszás volt. A biztos a **gyámhatóság vezetőjét arra kérte**, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezésre vonatkozó döntés felülvizsgálatára irányuló eljárási cselekményeit a határozat meghozatalát, az erről való értesülést követő napon haladéktalanul kezdje meg, és a jogszabályi előírásoknak megfelelően döntsön.

A jelentés utóélete

A **gyámhatóság vezetője a kezdeményezést elfogadta**, a gyermeket pedig nevelésbe vették.

4.2. A FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK JOGAIVAL KAPCSOLATOS VIZSGÁLATOK

A fogyatékosügy az elmúlt csaknem két évtizedben az ombudsman egyik legjelentősebb vizsgálati fókusza, kötelezettsége. A törvény maga is rögzíti, hogy a biztos tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezmény, a **CRPD végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére**.

A 2021-as beszámolási évben is **szinte valamennyi fogyatékosági csoport** megjelent a biztos látókörében egy-egy konkrét egyedi ügy vagy panaszbeadvány kapcsán. Leginkább ezúttal is az egyenlő emberi méltóság és az esélyegyenlőség érvényesülése körében, különösen a **bentlakásos intézmények tekintetében** volt erőteljes a biztos alapjogi narratívája.

Az ombudsman a tárgyévben is az EMMI égisze alatt életre hívott **Fogyatékosügyi Tárcaközi Bizottság** állandó meghívottja volt. Emellett pedig számos, a fogyatékossgal élő személyek életét közvetlenül érintő kérdés vizsgálatára megalkult munkacsoportban segítette javaslataival a jogalkotási folyamatokat. Az **Igazságügyi Minisztérium Emberi Jogi Munkacsoportjának Fogyatékosügyi Tematikus Munkacsoportja** tagjaként több kérdésben kérte e szakértői grémium a biztos állásfoglalását. Szakértő munkatársai révén a biztos partnere az **ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Fogyatékossgtudományi Műhelyének**. A **Kúria gondnoksági rendszert érintő joggyakorlat elemző munkacsoportjában** pedig tudományos szakértőként továbbra is jelen van a biztos munkatársa.

A biztos a **fogyatékossgal élő emberek világnapja alkalmából kiadott közleményében arra hívta fel a figyelmet**, hogy egy társadalomban a kommunikáció, egymás megértése, jól értéke önmagában jogosultság, és további jogok gyakorlásának előfeltétele. A fogyatékossgal élő emberek álláspontjának értő meghallgatása, számukra a magán- és közéleti kommunikációs terek biztosítása, hozzáférhetősége alapvető feladat. Az ombudsman egyúttal arra hívja fel a figyelmet, hogy mindennek fontosságát még tovább erősítik a jelenlegi világjárvány erőteljes kihívásai.

4.2.1. A BENTLAKÁSOS INTÉZMÉNYEKSEL KAPCSOLATOS OMBUDSMANI VIZSGÁLATOK

A nagy létszámú szociális bentlakásos intézmények működésének anomáliáival hosszú évek óta foglalkozik az ombudsman hivatala. A CRPD kifejezetten az önálló élet és autonómia alapelveit védi, amivel eleve összeegyeztethetetlen a nagy létszámú otthonok üzemszerű működése. Mindezzel összhangban alapjogi szempontból a **szociális intézményi férőhelyek kiváltása, a kitagolás** és annak végrehajtása áll

a megoldások fókuszában. Addig is működniük kell azonban az intézményeknek, miközben az ellátás minősége továbbra is nagyon változó, az intézmények rengeteg akut problémával küzdenek, s a koronavírus-járvány csak tovább nehezítette a helyzetet. A beszámolási időszakban több olyan jelentést adott ki a biztos, amely fogyatékosokat ellátó intézménynek vagy magának a rendszernek a működésére fókuszált.

AJB-816/2021. A biztos egy civil beadvány nyomán helyszíni vizsgálatot rendelt el, és feltárta, hogy a Heves Megyei Harmónia Egyesített Szociális Intézmény Fogyatékos Személyek Otthonának gyakorlata, az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek ellátási körülményei aggályosak. Az ombudsman a tapasztalt konkrét problémák, hiányosságok, a rendszerszinten, az autizmus spektrumzavarral élő gyermekek ellátása, a halálesetek megfelelő kivizsgálása, a bentlakásos intézményekben tapasztalt szakember-hiány orvoslása érdekében a szaktárca intézkedését kérte.

A biztoshoz forduló civil jogvédő szervezet **beadványában** az Otthon működését, az ellátottakkal szembeni bánásmódot sérelmezte. A panaszbeadvány kiemelten foglalkozott egy 15 éves, autizmus spektrumzavarral küzdő fiúval, aki 2018-ban egy hónapig egy ketrecbe zárva élt. Kifogásolták az ellátottak elhelyezését, valamint azt is, hogy az Intézményben nincs megfelelő számú, autizmus spektrumzavarral élő személyek ellátására felkészült szakmai dolgozó. A beadványozó beszámolt két, nem tisztázott halálesetről is, valamint aggályosnak tartották az autizmus spektrumzavarral küzdők gyógyszeresítésével kapcsolatos gyakorlatot.

2020. július 29-én a biztos munkatársai előre be nem jelentett helyszíni ellenőrzést tartottak az Intézményben, konzultáltak a vezetőkkel, szakdolgozókat és ellátottakat hallgattak meg. A helyszíni vizsgálat elsődlegesen a panaszbeadványban foglalt problémákra fókuszált.

A jelentés megállapította, hogy a **gyermekek és a felnőtt korú ellátottak együttes elhelyezése, az egészségi állapotuk, fogyatékossguk változó mértékének figyelmen kívül hagyása visszás. A személyi feltételek** kapcsán a biztos kiemelte, hogy az Intézményben tapasztalható szakemberhiány, a tárgyi feltételek tartós hiányosságai együttesen az ellátottak emberi méltóságához való jogát sértik. A vizsgálat feltárta, hogy aggályokat vet fel a **valamennyi szakdolgozóra kiterjedő, külső professzionális szupervízió hiánya is**.

Az Intézményben a **kapcsolattartásra vonatkozó dokumentációt** nem vezették egységesen. A nagykorú gondnokolt gyógyszerellátáshoz való hozzájárulásának megtagadása kapcsán a vizsgálat gyámhatósági mulasztást tárt fel. Az ombudsman a **15 éves, autizmus spektrumzavarral élő fiúval szemben a több mint egy hónapon át tartó, sorozatosan elrendelt elkülönítés időtartamával, módjával**, illetve a dokumentáció

hiányával összefüggésben is súlyos alapjogi visszasságokat alapított meg. A helyszíni vizsgálat **a fiú ketreccserű tárgyban való bezárását nem igazolta egyértelműen**, annak a lehetőségét sem lehetett azonban kizárni, hogy annak alkalmazására a korábbiakban sor kerülhetett az Intézményben.

Az áttekintett dokumentumokból kiderült az is, hogy **az Intézmény korlátozó intézkedésekre vonatkozó szabályzata** több vonatkozásban is szembemegy a garanciális jogszabályi előírásokkal, így különösen a korlátozó intézkedés elrendelésére jogosultak köre, a jogszabályi határidőket figyelmen kívül hagyó utólagos felülvizsgálat és dokumentáció, a korlátozó intézkedés előre és valószínűsíthetőségen alapuló elrendelése tekintetében. Az ombudsman szerint az **e rendelkezéseken alapuló intézményi gyakorlat** visszasságot okoz.

A **beadványban nevesített halálesetek okának pontos megítélése** orvosszakmai kérdés, ennek vizsgálatára, felülbírálatára a biztosnak nem volt lehetősége. A rendelkezésre álló dokumentumok, illetve a kapott válaszok alapján nem merült fel olyan nyilvánvaló, jogi szempontból azonosítható mulasztás, amely nyomán megállapítást lehetett volna tenni. A jelentés azonban arra hívta fel a figyelmet, hogy továbbra sem megoldott, hogy **a bentlakásos intézményekben bekövetkezett halálesetek kapcsán** független vizsgálatra kerüljön sor.

A vizsgálat kiterjedt **az autizmus spektrumzavarral élő gyermekek ellátásnak lehetőségére**. A kapott információk alapján a jó vagy kiemelkedő intellektuális képességekkel rendelkező, de autizmus spektrumzavar miatt speciális ellátást igénylő, illetve az autizmus mellett súlyos viselkedésszindrómával élő, gyakran már krízishelyzetben lévő gyermekek részére egyetlen releváns, bentlakásos elhelyezést nyújtó intézmény sincs Magyarországon.

A biztos **ajánlásaival** az emberi erőforrás miniszteréhez, az SZGYF megyei igazgatójához, az Intézmény, valamint a gyámhatóság vezetőjéhez is fordult. A miniszternél kezdeményezte a jogi szabályozás kiegészítését, hogy az intézményi ellátásban részesülő, fogyatékossgal élő személyek halálának okát minden esetben független szerv nyilvános vizsgálat keretében vizsgálja ki, illetve adja ki az ezzel összefüggő szakmai standardokat rögzítő eljárásrendet. Kérte, hogy vizsgálják meg, hogy milyen további, a bérezést érintő intézkedések szükségesek, hogy a bentlakásos intézményekben tapasztalt rendszerszintű szakemberhiány csökkenjen. Felkérte a minisztert, hogy az érintett szakmai szervezetek bevonásával kezdeményezze egy speciális szakértői csoport felállítását az autizmus spektrumzavar miatt speciális ellátást igénylő gyermekek részére bentlakásos elhelyezést nyújtó intézmények kialakítása érdekében.

A jelentés utóélete

A biztos kezdeményezéseit **az intézmény, a fenntartó és a gyámhatóság is elfogadta**. A **szakértő** a kifogásolt jogszabályi rendelkezés hatályon kívül helyezésére, valamint módosítására vonatkozó ajánlásnak **eleget tett**. Szakértői szintű egyeztetést kezdeményezett **az intézményi ellátásban**

részesülő fogyatékos személyek halálának okát kivizsgáló független szerv létrehozása, az eljárásrend kidolgozása kapcsán. A fogyatékos személyek jogainak, kiemelten az autista személyek speciális szükségletei érvényesülése érdekében felkérte az Autisták Országos Szövetségét, hogy vegyen részt a szakmai munkafolyamatban az autista személyek speciális igényeire való tekintettel a személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátást nyújtó intézmények megfelelő működése és a kis létszámú lakhatást biztosító ellátások kialakítása érdekében. A bérezés kapcsán javasolt intézkedések tekintetében a szakértő arról tájékoztatta a biztost, hogy sor kerül a minimálbér 200.000 Ft-ra történő emelésére, ami a garantált bérminimum emelkedésével is együtt jár. A következő évek során a szociális ágazatban is további béremelésre lehet számítani. A szakértő válaszáat a biztos tudomásul vette.

AJB-288/2021. A biztos jelzés alapján folytatott vizsgálatot a nagy létszámú, dunakeszi Életfa Fogyatékos Személyek Rehabilitációs Intézményének működése kapcsán, és ennek nyomán több konkrét visszasságra hívta fel a figyelmet. Az ombudsman szerint rendszerszinten is kellene lépések: az önálló életvitel, a közösségi életben való aktív részvétel megteremtése érdekében gyorsítani kell a férőhely-kiváltási programon.

A **beadványozó jelzésében** a dunakeszi Életfa Fogyatékos Személyek Rehabilitációs Intézményének működésével, az ott élő 100 fő ellátott személy mindennapjaival kapcsolatos aggályos esetekre hívta fel a biztos figyelmét. A beadványban problémaként említette az érdekképviselői fórum működésképtelenségét, az ellátottjogi képviselő tevékenységét, a munkaterápiás foglalkozás megszüntetését, illetve két ellátott esetében az intézményi jogviszony megszűnését. Kifogásokat fogalmazott meg továbbá a szakmai létszámot érintő fluktuáció, a helytelen járványügyi óvintézkedések és a szexuális visszaélések kivizsgálása tekintetében.

Az ombudsman vizsgálatot indított, és **jelentésében felhívta a figyelmet** az érdekképviselői fórum jogszerű működésének, az ellátottjogi képviselő érdemi tevékenységének és az esetleges szexuális jellegű visszaélésekre vonatkozó jelzések alapos kivizsgálásának garanciális jelentőségére. A biztos szerint olyan, az emberi méltóság és az egyéni autonómia érvényesülését szolgáló alapjogvédelmi mechanizmusokról van szó, amelyek **nem lehetnek formálisak**, épp a méretüknél fogva üzemszerűen működő nagy létszámú bentlakásos intézmények, így az ügyben érintett **Intézmény diszfunkcióit hivatottak kiküszöbölni**. A jelentés az érdekképviselői fórum működése és a szexuális visszaélés belső intézményi vizsgálata kapcsán az Intézmény vonatkozásában alapjoggal összefüggő visszasságot tárt fel.

A jelentés kitért arra is, hogy az alacsonyabb érdekérvényesítő képességű, fogyatékossgal élő ellátottak **egyedi**

igényeikhez és szükségleteikhez is igazodó ellátás biztosítását illetően a megfelelő járványügyi óvintézkedések bevezetése, a **szakmai létszám biztosítása** az ilyen nagy létszámú bentlakásos intézmény vonatkozásában kiemelt jelentőséggel bír. Ezen belül a **szakemberek megfelelő rendelkezésre állása, magas szintű képzettsége** rendkívül fontos a bentlakásos intézményekben. A biztos hangsúlyozta, hogy a kötelező mentálhigiénés és szocioterápiás foglalkozás jelentősége a fogyatékossgal élő fiatal felnőttek ellátása során önmagában hatékonyan elősegítheti az erőszakos magatartások megelőzését.

Az ombudsman ismét rámutatott: **a nagy létszámú intézmények létjogosultsága a múlté:** a fogyatékos személyek alapvető joga az önálló életvitel, a közösségi életben való aktív részvétel. Ezt támasztják alá a **CRPD elvárásai** és a vonatkozó magyar szabályozás felelősségrendszerre is. Ezek világos állami kötelezettségként rögzítik azon szolgáltatásoknak az egyenlő esélyű hozzáférést, amelyek a fogyatékossgal élő személyek számára alternatívát jelentenek a „zárt” intézményi léttel szemben. Az intézményi férőhely-kiváltás folyamata aktuális és sürgető feladat, és több ezer ellátott részére az egyetlen esély a valóban méltó, önállóságot jelentő emberi létre.

A biztos **felkérte az emberi erőforrások miniszterét**, kezdeményezze olyan stratégia és protokoll kidolgozását, amely alkalmas a bentlakásos intézményekben felmerült szexuális visszaélések megelőzésére, a szexuális visszaélésekkel kapcsolatos esetek kivizsgálására, az érintettek szükségleteinek észlelésére, személyre szabott támogatásuk biztosítására. A biztos emellett **több konkrét kezdeményezéssel** élt az Intézmény vezetője és fenntartója felé is.

A jelentés utóélete

Az intézményvezető és a fenntartó a jelentésben foglaltakat elfogadta, ennek nyomán pedig a szükséges intézkedéseket megtette. Külső szakértő vizsgálata alapján a fenntartó valamennyi intézményében egységesen alkalmazandó abúzus protokollt dolgoztak ki az erőszakos, szexuális visszaélésekkel kapcsolatos cselekmények megelőzésére, illetve kivizsgálására. A vonatkozó szakmai dokumentumokat, így a házirendet és a szakmai programot módosították, a munkatársaik pedig kapcsolódó továbbképzéseken fognak részt venni.

AJB-466/2021. A biztos egy jelzés alapján vizsgálta a nagy létszámú Vas Megyei Szakosított Otthon Csákánydoroszlói Telephelyének működését, ennek nyomán a személyi és tárgyi feltételek súlyos, már 2019 óta fennálló hiányosságaira, a COVID 19-járvány kezelésével kapcsolatos hiányosságokra hívta fel a figyelmet. Az ombudsman a vizsgálat megindítása után a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület fenntartásába került intézményhez és az emberi erőforrások miniszteréhez is ajánlásokkal fordult.

A biztoshoz a Vas Megyei Szakosított Otthon Csákánydoroszlói Telephelye működése kapcsán érkezett **jelzés**. A beadványozó az Intézmény átfogó vizsgálatát kérte, kiemelt figyelemmel a vezető ápolóknak a munkatársakkal, az ellátottakkal való bánásmódjára.

Az ombudsman a **jelzés alapján vizsgálatot indított**, és feltárta, hogy a tárgyi és a személyi feltételeket illetően súlyos hiányosságok állnak fenn 2019 óta az Intézményben. A jelentés szerint a vizsgált időszakban az **Intézményben folytatott hatósági, illetve fenntartói ellenőrzések megállapításai is dokumentálhatóan igazolják a problémákat**, amelyek az érintett személyek ellátásának megfelelő minőségére is komoly hatással vannak. A vizsgálat megindítását követően 2021. július 1-től az Intézmény azzal a céllal került a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület fenntartásába, hogy az ellátást magasabb színvonalon, a meglévő szakmai és módszertani tapasztalatok felhasználásával biztosítsák. Az Egyesület munkatársai az igények és a szükségletek felmérése után konkrétizálják majd a rövid és hosszabb távú terveket.

Az alapjogi biztos jelentésében megállapította, hogy az Intézményben **már 2019-ben detektált tárgyi és személyi feltételekben fennálló tartós és súlyos hiányosságok** az ellátott személyek tekintetében a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek védelmének állami kötelezettségével összefüggő visszasságot okoztak, továbbá nem egyeztethetők össze a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi emberi jogi kötelezettségekkel sem.

Az ombudsman hangsúlyozta ugyanakkor azt is, hogy a járványhelyzet rendkívüli terhet ró a szociális ellátórendszerre, ezen belül különösen a nagy létszámú bentlakásos intézményekre, s ennek súlyos következményei azonnal érezhetőek voltak. A 2020. évi szakmai ellenőrzés rögzítette, hogy az eleve alacsony dolgozói létszám mellett a kialakult járványhelyzettel járó távollétek időnként **kritikus helyzetet teremtettek** az Intézményben. Az SZGYF Központjának belső vizsgálata szerint pedig a fertőzésben elhunyt ellátottak esetében a halál okai között a legyengült egészségi állapot mellett az ápolási, gondozási hiányosságok is felmerültek.

A jelentés kitért arra is, hogy az egyes, nagy létszámú bentlakásos szociális intézményi élet diszfunkcionális jellemzőiből fakadó körülmények a járványhelyzet következtében tovább romlottak, erre a népegészségügyi hatóság szakfelügyeleti ellenőrzése során feltárt hiányosságok is utalnak. A biztos megállapította, hogy mindez az érintettek tekintetében az emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével és a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben visszasságot okozott, nem egyeztethető össze a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi emberi jogi kötelezettségekkel sem.

Az ombudsman az emberi erőforrások miniszterétől e vizsgálat tapasztalatai kapcsán is kérte, hogy támogassa **a közösségi alapú támogató szolgáltatások fejlesztését** annak érdekében,

hogyan a fogyatékosokkal élő személyek lakókörnyezetükben minél önállóbb életet élhessenek. A biztos emellett felkérte a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület Nyugat-Magyarországi Regionális Központ ügyvezetőjét, hogy fordítsanak kiemelt figyelmet a korábbi fenntartói ellenőrzések megállapításaira és javaslatokra a fenntartói intézkedések meghatározásakor, és kezdeményezzék az Intézmény férőhely-kiváltási programban való mielőbbi részvételét.

A jelentés utóélete

A **szociális ügyekért felelős államtitkár arról tájékoztatta válaszában** a biztost, hogy az európai uniós források tervezése során a szociális fejlesztéseknél kiemelt célcsoportként jelennek meg a fogyatékos személyek. Fontos cél a szaktárca számára rendelkezésre álló szociális szolgáltatásoknak – így az otthon-közeli, közösségi alapú ellátásoknak – az igénybevételek szükségleteihez igazított fejlesztése, továbbá a támogatott lakhatás férőhelyeinek bővítése.

AJB-566/2021. Egy hozzátartozó beadványa alapján vizsgálta átfogóan az ombudsman a Zala Megyei Gondoskodás Egyesített Szociális Intézmény Napraforgó Otthonának működését, amely érintette a járványügyi intézkedések végrehajtását és azok hatását is a nagy létszámú intézményben. Figyelemfelhívó jelentésében a biztos külön hangsúlyozta a jogszabályi garanciák kellő számonkérésének, az egyes cselekmények felismerésének, a feltárást segítő intézményi protokollnak, a fogyatékos-specifikus ismereteknek a szerepét.

2020 márciusában **egy hozzátartozó fordult az alapjogi biztoshoz** a Zala Megyei Gondoskodás Egyesített Szociális Intézmény Napraforgó Otthonának működése kapcsán. Előadta, hogy **nagykorú, autizmussal élő gyermeke** szerinte nincs biztonságban, mivel az intézmény nem gondoskodik megfelelően a járvány megelőzésével kapcsolatos intézkedésekről. Felhívta a biztost figyelmét, hogy az influenzajárványkor az Intézményt lezárták, és azóta a bentlakók nem tudtak hozzátartozóikkal kapcsolatot tartani, csomagot fogadni.

A biztos az ügyben **vizsgálatot indított**, amelynek **célja** annak feltérképezése volt, hogy a járványhelyzet során kialakult körülmények mennyiben érintették az intézményben élő fogyatékos személyek alapvető jogait, a szakmai vezetés és a vizsgálat második szakaszában a fenntartó intézkedéseivel miként igyekezett biztosítani az ellátottak megfelelő gondozását, jogaik érvényesülését, egyúttal az őket gondozó munkavállalók egészségének a védelmét.

A jelentés rögzíti, hogy a járványügyi intézkedések között bevezetett korlátozások nemcsak a nagy létszámú intézmények lakóinak és munkavállalóinak mindennapjait nehezítették meg, hanem a látogatási tilalom és zárlat elrendelésével **megfosztották a hozzátartozókat is attól, hogy szeretteik**

állapotát figyelemmel kísérhessék, szükségleteikre ők is figyelemmel legyenek. A biztos azt is kiemelte, hogy a külső kapcsolatok hiánya, a zárt elhelyezés és az ebből fakadó stressz olyan pszichés megterhelést jelenthetnek, amely révén egyes esetekben a lakók komoly fizikai és szellemi állapotromlását idézték elő a szigorítások.

Az **Intézmény teljes kapacitását a fertőzésveszély elleni védekezés kötötte le**, a gondozók feladatai növekedtek, a hatóságok rendes ellenőrzéseket nem tarthattak és a hozzátartozók sem léphettek be az épületekbe. Emellett a szociális intézmények olyan egészségügyi szakmai feladatokkal szembesültek a pandémia idején, amelyekkel korábban nem, vagy ritkán találkoztak, és amelyekre sem infrastrukturálisan, sem személyi feltételeikben nem voltak, nem lehettek felkészülve; amint a fenntartó is utalt rá, több szociális intézményben hiányzik az olyan szakember, akitől az egészségügyi szakmai munka elvárható lenne.

A **bentlakásos szociális intézmény dolgozóinak munkakörülményei rendkívül fontos minőségi tényezője** az ellátórendszernek: nagymértékben befolyásolják az ellátottakhoz való viszonyt, a velük való bánásmódot. A **létszámhiányból fakadó túlerheltség** pedig primer meghatározója a gondozás minőségének. Az intézmények felelőssége ugyanakkor nem korlátozódik az ellátások teljesítését szem előtt tartó szociális kérdésekre és a gondozási tevékenység kielégítő biztosítására, a CRPD előírásaival összhangban az emberi jogi paradigma jelentősége is helyet kapott a szociális rendszer dinamikus jogfejlődésében.

Az **Intézményben történt tömeges fertőződés** is ráirányíthatja a figyelmet a szociális bentlakásos szolgáltatások egy másik neuralgikus pontjára, a nagy létszámú intézmények helyzetére, létjogosultságára. A nagy létszámú bentlakásos intézmények azonban nemcsak járványügyi szempontból tekinthetők fokozottan kockázatosnak. Természeténél fogva alapjog sértő jellegük a fogyatékosügy területén hosszú évek óta ismert, több ombudsmani jelentés is foglalkozott a nagyintézmények működésével, az ott élő kiszolgáltatott emberek életének alapvető kérdéseivel. A járványhelyzet rávilágított a szociális szektor és azon belül a bentlakásos szociális ellátás strukturális problémáira. A fogyatékosokkal élő emberek heterogén csoportot alkotnak, különböző képességekkel rendelkeznek az élet szinte minden területén, ezért ellátásuk során is differenciálásra van szükség. Az egyénre szabott bánásmód követelménye olyan ellátottjogi alapvetés, amelyet a járvány okozta veszélyhelyzetben elrendelt korlátozó intézkedések megvalósítása során sem teveszthetünk szem elől.

A feltárt események, a fenntartó eljárása egyenként, de összességében is arra világított rá, hogy **az egyes cselekmények felismerése**, a feltárást segítő **intézményi protokoll**, a hatósági eljárások résztvevőinek **fogyatékos-specifikus ismerete** jelentősen elősegítheti a fogyatékosokkal élő emberek egyenlő méltóságú személyként való kezelését, de az előnyben részesítés követelményét is, minden, velük kapcsolatos

eljárásban. A formális megközelítésen túl a jogszabályi kötelezettségek komolyan vétele, a jogállami eljárási garanciák léte és számonkérése pedig a jogegyenlőség elvét és a megelőzés jelentőségét erősíthetik.

AJB-1572/2021. A biztos egy fogyatékossgal élő, nagykorúvá váló gyermeket nevelő szülő panaszbeadványának vizsgálata során arra jutott, hogy sérült az esélyegyenlőség elve a gyermek oktatáshoz való hozzáférése, illetve bentlakásos intézményi ellátásának megoldatlansága, a jogorvoslati jog biztosítása kapcsán. Az ombudsman szerint az egyedi eset is olyan rendszer-szintű problémára utal, amely miatt szükséges a szabályozás és az intézmények által követett aggályos gyakorlat felülvizsgálata is.

A panaszos édesanya **rövid időn belül nagykorúvá váló, magas támogatási szükségletű**, középsúlyos értelmi fogyatékos és autista fia bentlakásos intézményi ellátása kapcsán kérte az ombudsman vizsgálatát. A vidéken élő, három gyermeket nevelő panaszos munkája mellett és a közösségi támogató szolgálatok elérhetősége hiányában nem tudta ellátni fia 24 órás felügyeletét. Jelezte, hogy a család lakóhelye közelében nem található olyan intézmény, amely a gyermek állapotának megfelelő fejlesztő ellátást biztosította volna. A panaszos beszámolt arról, hogy hiába kereste a megfelelő bentlakásos intézményt, kérelmeit sorra visszautasították a többéves várólisták, a gyermek állapotának megfelelő ellátási körülmények hiánya miatt. Végül egy távoli megyében sikerült férőhelyet találniuk, ahol az ellátás addig megoldott, amíg tankötelezettségét a szakértői bizottság meghosszabbítja.

Az **ombudsman vizsgálata** feltárta, hogy a gyermek otthonál szolgáló településen vagy annak közvetlen közelében egyáltalán nem volt megoldható az iskoláztatása, mindez pedig a gyermek oktatáshoz való jogával, az egyenlő bánásmód követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben visszásságot okozott. A vizsgált esetben a helyben lakó kortársaihoz hasonlóan a gyermek **az állapotának megfelelő iskolai oktatáshoz csak az ország másik régióiban juthatott hozzá, sőt a befogadás érdekében új lakcímet kellett létesítenie**. A biztos hangsúlyozta, hogy a panaszos tisztességes eljáráshoz és jogorvoslatihoz való jogát sértette a szociális intézmények azon eljárása, illetve gyakorlata, amely szerint a panaszos kérelmeit elutasító döntéseikben nem tájékoztatják a döntéssel szembeni, törvényben biztosított jogorvoslati lehetőségéről.

A jelentés utalt arra a korábbi megállapításra, amely szerint **a gyógypedagógiai intézmények esetében az országos, illetve több megyére vagy a főváros teljes területére kiterjedő ellátási körzetek felállítása** oda vezet, hogy a lakóközösségükben élő többi személytől eltérő módon biztosítható csak a sajátos nevelési igényű tanulóknak az állapotukhoz igazo-

dó oktatáshoz való hozzájutás. E helyzet pedig sérti az esélyegyenlőség alkotmányos alapelvét, az érintettek oktatáshoz való jogát, az irányadó nemzetközi emberi jogi kötelezettségeket. A biztos újra felhívta a figyelmet, hogy számos korábbi vizsgálata során is arra következtetett, hogy az intézményi férőhely-kiváltás folyamatának további gyorsítása, a támogató és közösségi alapú szolgáltatások megszervezése, fejlesztése aktuális és sürgető állami feladat.

A biztos az **emberi erőforrások miniszterének javasolta**, hogy kezdeményezze a külön nevelésre jogosult sajátos nevelési igényű tanulók oktatását biztosító köznevelési intézmények felvételi körzetét meghatározó szabályok megalkotását, amely igazodik az érintettek tényleges és szűkebb lakókörnyezetéhez. Az ombudsman emellett **felkérte az SZGYF főigazgatóját**, hogy támogassa az intézmények részvételét a férőhely-kiváltási stratégiában, különösen a magas támogatási szükségletű, autizmussal élő személyek ellátása kapcsán. Kezdeményezte emellett a főigazgatónál, hogy gondoskodjon arról, hogy a fenntartásába tartozó intézmények vezetői az eljárásuk során a jogszabályi előírások betartásával járjanak el, kiemelt figyelemmel a döntéseikkel szemben érvényesítendő jogorvoslati jogról való tájékoztatásra.

A jelentés utóélete

A **kapott válasz szerint a panaszos gyermekének lakóotthoni elhelyezése megtörtént**. A köznevelésért felelős államtitkár ugyanakkor **nem értett egyet a biztos ajánlásával**, hogy a külön nevelésre jogosult sajátos nevelési igényű tanulók oktatását biztosító köznevelési intézmények olyan felvételi körzeteinek kialakítására van szükség, ami igazodik az érintettek tényleges, szűkebb lakókörnyezetéhez. Válaszában jelezte, hogy a tankerületi központok folyamatosan monitorozzák az igényeket, lehetőségeket, évente egyeztetnek a Klebelsberg Központtal és az Emberi Erőforrások Minisztériumával, és átszervezési feltevéseik során különös figyelmet fordítanak arra, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók a lakóhelyükhöz legközelebb férjenek hozzá a szükséges szolgáltatásokhoz.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Gondviselés Háza Fogyatékos Emberek Otthona

AJB-3751/2021. Az alapjogi biztos a látogatása nyomán kiadott, figyelemfelhívó jellegű jelentésében a gödi Magyar Máltai Szeretetszolgálat Gondviselés Háza Fogyatékos Emberek Otthona működését, a fenntartó-váltással együtt járó szakmai koncepcióváltást tekintetbe át, a mintaszerű kitagolási programot jó gyakorlatként is szemléltette.

A 2017-es ombudsmani jelentés – és az időközben nemzetközi szervezetek által kiadott, az intézményben tapasztalt

elhelyezési körülményekről szóló összefoglaló – értékelését követően az intézményben átfogó ellenőrzési folyamatok történtek a fenntartó, a szakhatóságok és az EMMI bevonásával, és soron kívüli intézkedéseket rendeltek el. Mindezek nyomán még 2018 folyamán az intézmény átalakuláson ment keresztül, 1,89 milliárd Ft állami támogatás mellett a 2051/2017. (XII. 27.) Korm. határozat értelmében a **Magyar Máltai Szeretetszolgálat** vette át a működtetését, amely az intézményi férőhely-kiváltási folyamatban is közreműködik.

A járványhelyzetben hozott intézkedések áttekintésén túl külön is figyelemre méltó a nagy létszámú bentlakásos intézményeket érintő intézmény-kiváltás kapcsán az **Otthon kitagolási programja, innovatív stratégiája**, amely a magas támogatási szükséglettel rendelkező lakók lakóotthonokba történő kiköltöztetésével úttörő vállalkozás a hazai kitagolási folyamatban.

A fenntartóváltást követően új, a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő SZMSZ, Házirend, Szakmai Program alkalmazását vezették be az intézményben. Módszertani anyagként pedig Intézményi Férőhely Kiváltási Terv készült, hogy a kitagolás során követendő szakmai szempontokat rögzítsék, és a lakók számára megtalálják az állapotukhoz leginkább illő gondozási formát. A férőhelykiváltás folyamatát a **lakók komplex szükségletfelmérése** előzte meg: ez alapján a lakók közül 111 főnek van ún. „természetes támogatója”, vagyis olyan személy a szociális kapcsolatrendszerében, aki többé-kevésbé rendszeresen látogatja őt, kapcsolatot tart vele, ez rendkívül fontos a kiváltási folyamat során. Az intézményben élők többsége egyedülálló, mikroközösségek is elenyésző számban működnek az Otthonban, ezért az új lakóotthonok kialakítása során a közösség létrehozása is szakmai szempont volt.

A lakók támogatási szükséglete – fogyatékoságuk jellegéből is adódóan – nagyon magas, ezért a kitagolást megelőzően nemcsak az alapvető önellátási és háztartási ismereteket és képességeket (pl. öltözködés, takarítás, étkezéssel kapcsolatos tevékenységek) kell fejleszteni a legtöbbjükénél, hanem az **egészségügyi és szakellátásuk biztosítását** is új keretek közé kell szervezni (pl. gyógytorna, fizioterápia, gyógyszerrendelés), és a foglalkoztatás megszervezése is újszerű feladatot jelentett. Az eredményes változáshoz a lakók közvetlen környezetének átalakítása mellett a **gondozók és a családtagok szemléletformálása is elengedhetetlen**. Az első lakóházba költöző ellátottak elhelyezését követően további családias ingatlanok kialakítása várható, amelyekben maximum 12 főnek nyújtanak otthont, akadálymentesített, az ott élők egyéni szükségleteihez igazított infrastrukturális megoldásokkal.

A helyszíni látogatás során az intézmény vezetősége beszámolt arról, hogy a kitagolás folyamata elindult, s ezzel kapcsolatban **2021 utolsó negyedében komoly eredményt várnak**. Az első 12 lakó körülből egy éve költözött támogatott lakhatási szolgáltatásokat nyújtó családias házba. A folyamat kezdeteként felmérték a lakók szükségleteit, előkészítették a közösségi befogadást. Az előkészítési fázisban a lakókat az ún. KILINCS projekt keretében, külső képző szervezet bevo-

násával készítették fel az új életformára, és a munkatársak is kompetencia-fejlesztő képzésen vettek részt, amelyek a jövőben is folytatódnak.

A program további megvalósítása során az ingatlanfejlesztésen túl figyelemmel kell lenni a **szolgáltatásfejlesztésre**, valamint feladatként jelenik meg a **lakók és a munkatársak, továbbá a szomszédok felkészítése** is. A célra családi házakat vásároltak meg, amelyek részét képezik a településnek, utcának, szomszédsággal rendelkeznek. Jelenleg is zajlik a hat ház átalakítása, amely összesen 68 ember otthona lesz hamarosan. Az egyik házba kifejezetten magas támogatási szükséglettel bíró 12 fő ellátott költözik, erre még nincs példa, ismert gyakorlat az országban. A kitagolással járó számos előny mellett ugyanakkor megoldandó kihívást jelent a szükséges munkaerő biztosítása, hiszen arányaiban ugyanannyi szakemberre lesz szükség: ténylegesen több fővel lehet biztosítani a szükséges ellátást. A 12 fő ellátását biztosító családias, kedvezőbb munkakörnyezet, munkafeltételek ugyanakkor a jelenleginél nagyobb vonzerőt jelenthetnek majd a szociális szakemberek számára. A házak 30 km-es körzetben helyezkednek el, tömegközlekedéssel való megközelítésük kifejezetten jó, ami a munkába járás szempontjából is kedvező körülmény. Várhatóan összesen 2x24 fő olyan gondozott él az Otthonban, akik nem költöztethetők ki, az ő gondozásuk az intézmény területén épülő új épületekben fog megvalósulni. A kitagolás megvalósítására irányuló munka során szülői, hozzátartozói ellenállással, kételyekkel is találkoztak, amelyek az ismeretlen, új lehetőség miatt alakultak ki, és elsősorban a hozzátartozók biztonságával voltak kapcsolatban.

A pszichoszociális fogyatékosággal élők közösségi alapú támogató szolgáltatásai

AJB-1893/2021. A biztos a hozzá forduló, fogyatékosággal élő panaszos ügyében feltárta, hogy a sürgősségi pszichiátriai ellátása indokolt volt, azonban a kórház eljárása a bíróság értesítése vonatkozásában aggályos volt. Az ombudsman jelentése az ügy kapcsán rámutatott: elengedhetetlen a gondnokság alatt álló, pszichoszociális fogyatékosággal élő személyek közösségi alapú támogató szolgáltatásainak megfelelő fejlesztése.

Az alapjogi biztoshoz **egy cselekvőképességét részlegesen korlátozó gondnokság alatt álló, pszichoszociális fogyatékosággal élő panaszos** fordult beadvánnyal. A panaszos a pszichiátriai ellátása 10 hónapos időtartamát, a **gondnokának** vagyonekezelési tevékenységét, illetve a bentlakásos szociális intézményben való elhelyezésének kérelmezését sérelmezte.

A vizsgálat feltárta, hogy a panaszos 10 hónapos kórházi tartózkodását indokolta egyrészt a közvetlen veszélyeztető, illetve veszélyeztető magatartása, másrészt a koronavírus-fertőzés miatti ellátása. A biztos rendelkezésére bocsátott iratok alap-

ján az ellátás alatt a kórházi ellátás orvosszakmai indoka fennállt. A jelentés szerint a kifogásolt intézeti gyógykezelés szükségességének felülvizsgálatára vonatkozó garanciális eljárási szabályokat, így a bírósági felülvizsgálatot a törvényi előírások szerint megtartották. A vizsgálat ugyanakkor nem tért, nem is térhetett ki az illetékes bíróság eljárásának, a bírói szemle személyi, tárgyi feltételeinek érdemi, tartalmi elemzésére, mivel a biztos nem vizsgálhatja a bíróság tevékenységét.

A biztos a jelentésében megállapította, hogy a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszásságot okoz **a pszichiátriai intézetnek az olyan, az eljárás kezdeményezésére irányuló, a bíróságnak címzett értesítése, kérelme, amely nélkülözi a közvetlen veszélyeztető magatartást megvalósító magatartás** részletes, kifejezett megjelölését.

A jelentés a hivatásos **gondnok vagyongazdálkodási tevékenysége nyomán rámutatott**: a gondnoknak a gondnokolt rendelkezésére kell bocsátania azon összeget, amelyből igényeit és a szükségleteit fedezheti. Mindez természetesen szükséges, de nem feltétlenül elégséges: emellett ugyanis a pszichoszociális fogyatékosokkal élő gondnokoltak olyan életvezetési támogatásra is szüksége lenne, amely nyomán az életvezetési készségei fejlődhetnek, így képes lehet az önállóbb életre, a közösségi élet aktív résztvevőjévé válhat.

A biztos szerint problémát jelent, hogy a **hivatásos gondnokoknak sem kompetenciájuk, sem pedig kapacitásuk nincs arra, hogy gondnokoltjukat ilyen támogató segítségben részesítsék**. E támogató segítséget lenne hivatott biztosítani **a támogató és közösségi alapú szolgáltatások gyűjteménye**: ennek hiánya megfosztja a nagy létszámú bentlakásos intézményekben kényszerülő fogyatékos és jellemzően gondnokság alatt álló személyeket – így a jelen ügyben érintett panaszost is – attól, hogy közvetlen lakókörnyezetük tevékeny résztvevői lehessenek.

A jelentés kitért arra is, hogy a panaszos bentlakásos intézményi elhelyezésének indokaként a gondnok hivatkozott **a panaszos férje általi esetleges bántalmazására**, ezzel kapcsolatos jelzést azonban nem tett, intézkedést sem kezdeményezett. Az ombudsman megállapította, hogy a gondnok és a gyámhatóság mulasztott, amikor a korábbi tudomásszerzésük ellenére nem tettek lépéseket a kiszolgáltattott panaszos bántalmazása körülményeinek feltárására.

Jelentésében a biztos **a közösségi alapú támogató szolgáltatások fejlesztésének támogatására** kérte a szaktárcát, hogy a fogyatékosokkal élő személyek lakókörnyezetükben maradvan a lehetőségeik és képességeik szerint minél önrendelkezőbb életet élhessenek. Kezdeményezte emellett a gyámhatóság vezetőjénél, hogy a jövőben fordítsanak kiemelt figyelmet a gondnokoltak kapcsán felmerülő bántalmazásra utaló körülmények vizsgálatára. Az ombudsman **felkérte a kórház igazgatóját**, hogy a korlátozó intézkedésekkel kapcsolatos eljárásuk során a betegjogi képviselő értesítését és a törvényes képviselő tájékoztatásának megtörténtét igazolható módon dokumentálják, a sürgősségi gyógykezelés kezdeményezésére irányuló bírósági értesítéseik pedig a közvetlen veszélyeztető magatartást részletesen rögzítsék.

sági értesítéseik pedig a közvetlen veszélyeztető magatartást részletesen rögzítsék.

A jelentés utóélete

A **kormány megbízott** válasza szerint felhívta a kormányhivatal illetékességi területéhez tartozó gyámhatóságok figyelmét arra, hogy a jövőben fordítsanak kiemelt figyelmet a gondnokoltakkal kapcsolatban felmerülő bántalmazásra utaló körülmények kivizsgálására. Bántalmazás, párkapcsolati erőszak gyanúja esetén tegyék meg a szükséges intézkedéseket, rendőrségi feljelentést, gondnok és gondnokolt meghallgatását, illetve hívják fel a hivatásos gondnokok figyelmét, hogy minden esetben körültekintően járjanak el. A biztos jelentését továbbképzés keretében ismertették a hivatásos gondnokokkal. A **szociális ügyekért felelős államtitkár** válasza szerint a 2021-27-es Európai Unió tervezés során a Kormány kiemelt célként határozta meg a fogyatékos személyeknek és pszichiátriai beteg személyeknek nyújtott speciális alapszolgáltatások megerősítését és a hozzáférés javítását a nyitvatartási idő bővítésével, figyelembe véve a fogyatékos személyek és pszichiátriai beteg személyek egyéni szükségleteit. A fogyatékos személyek és pszichiátriai beteg személyek társadalmi részvételét megalapozó szolgáltatások kialakítása kapcsán több pályázati program van folyamatban.

4.2.2. SPECIÁLIS OMBUDSMAN INTÉZMÉNYLÁTOGATÁSOK A JÁRVÁNYÜGYI INTÉZKEDÉSEK KAPCSÁN

A hullámokban jelentkező járványhelyzetre figyelemmel 2021-ben is tovább folytatódott az ombudsman **intézménylátogatási programja**, ennek során a biztos célzottan **a járványügyi helyzetet, annak következményeit, a védekezés, megelőzés különböző lépéseit, tapasztalatait személyesen, munkatársai közreműködésével térképezte fel**.

A biztos 2021-ben is kiemelt feladatának tekintette a bentlakásos intézményekben, így a fogyatékosokat ellátó intézményekben élők napi tevékenységének monitorozását. A fogyatékos-sággal élő személyek bentlakásos intézményi életét a korábbi ombudsmanok is folyamatosan figyelemmel kísérték. A biztos a rendkívüli helyzetben is elengedhetetlennek tartotta látogatása során **a szakemberek által jelzett és észlelt problémák feltárását és rögzítését**. Az alapjogi biztos 2021-ben személyesen, munkatársaival együtt három ilyen intézményt keresett fel: a Szentgotthárdi Szakosított Otthon pszichiátriai beteg, illetve pszicho-szociális fogyatékos személyeket ellátó intézményét (2021. február 18.), a Bélapátfalvi Idősek és Fogyatékosok Otthonát (2021. szeptember 28.), valamint a Dákán található Veszprém Megyei Fogyatékos Személyek, Pszichiátriai és Szenvedélybeteg Intézményét (2021. október 14.).

A látogatások nyomán kiadott jelentések – a járványügyi intézkedések és körülmények áttekintése mellett – egyfajta helyzetképet is szemléltetnek. Felhívják a figyelmet a **szociális ágazat egészét és különösen a szakosított ellátást nyújtó**

intézményeket érzékenyen érintő pályaelhagyás, munkaerőhiány problémájára. A meglévő, hosszú évek, évtizedek óta dolgozó munkavállalók jelentős számban történő nyugdíjba vonulása, illetve nyugdíjazásuk időpontjának közeledése, a munkaerő előregedése a helyükbe lépő új, fiatal és szakképzett munkaerő hiányában tovább **növeli a munkaerőhiányt.** A munkaerőhiány pedig a szolgáltatásnyújtás szakmai színvonalcsökkenésének kockázatát fokozza, veszélyezteti az alapfeladatok elvégzését, a biztonságos intézményi ellátás és gondozás biztosítottóságát, továbbá jelentősen megterheli a meglévő munkatársi kollektívát, ami a kiégés és a stressz következtében újabb pályaelhagyást eredményezhet. A kisebb előrelépések ellenére továbbra is **jelentős probléma az ágazatban dolgozók alacsony szakmai és anyagi megbecsülése.** A szociális dolgozók tényleges bérét jelentősen befolyásolja a közalkalmazotti törvény szerinti illetménytáblában meghatározott – nagyrészt a garantált bérminimummal megegyező – összeget kiegészítő szociális ágazati összevont pótlék. A munkaerőhiány és ennek egyik okául szolgáló alacsony javadalmazás problémájának enyhítése érdekében a Kormány döntése alapján 2022. január 1-től 20 %-kal növekszik az ágazatban foglalkoztatottak bére. Fontos, hogy a fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhely-kiváltási program tovább folytatódjék, valamint bővüljön a támogatott lakhatás szolgáltatásban részesülők száma.

4.3. A LEGINKÁBB VESZÉLYEZTETETT TÁRSADALMI CSOPORTOK JOGAINAK VÉDELME

A sérülékeny társadalmi csoportok körébe sorolt személyek eltérő okok miatt minősülhetnek veszélyeztetettnek. Az **egzisztenciális helyzet, az életkor, az egészségi, mentális állapot** gyakran jelent **kiszolgáltatottságot** a közhatalmi beavatkozással szemben. Esetükben súlyos és közvetlen következményekkel járhat az is, ha az állam – valamely intézményén keresztül – nem tesz eleget alkotmányos feladatainak a speciális, rászorultakat segítő szabályozás, gyakorlat kialakításával, hiszen **az érintettek jog- és érdekérvényesítő képessége alacsony.**

A 2021-es év különös fénytörést adott a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok életének, jogaik érvényesülésének. **A járványhelyzet és az annak nyomán tett intézkedések** számos, eddig is meglévő kérdést, problémát helyeztek erősebb megvilágításba. Ami eddig sem volt egyszerűen végrehajtható állami feladat, az most annál is több problémát, szükségesszerű változtatást, a szorult helyzetben elkerülhetetlen szembenézést kényszerített ki az intézményektől, a fenntartóktól és a szaktárcától. Az egészségügy helyzete, a bentlakásos idősotthonok járványhelyzet-megoldásai több átfogó vizsgálatot eredményeztek, amelyekről a lezárásukat követően a következő évi ombudsmani beszámoló ad majd tájékoztatást.

4.3.1. A HAJLÉKTALAN ÉS MÁS, EGZISZTENCIÁLISAN RÁSZORULÓ SZEMÉLYEK JOGAINAK VÉDELME

A **hajléktalanság társadalmi, jogi megítélése** meglehetősen vegyes, ugyanakkor továbbra is szinte minden esetben a kiszolgáltatott léttel azonosítható. A szegénység legégetőbb formáival panaszok nyomán találkozott ezúttal is a biztos. A fedél megtartása a létfenntartás egyik lényeges szempontja, ám a mélyszegénységben élők számára a kiszolgáltatottság fokozatai beláthatatlanok. A hajléktalanok a társadalom peremén élők, rendkívül kiszolgáltatott emberek, akik számára létkérdés a fokozott állami védelem. Az állam számára nem mindig egyértelmű a helyzetük, a megfelelő intézményi ellátásuk tekintetében a fokozott – de a lehető legkevesebb jogkorlátozással járó – beavatkozás a kivezető utat is jelentő megoldási alternatíva. Az állam életvédelmi kötelezettsége arra ad lehetőséget, hogy a közvetlen életveszélybe került hajléktalan ember önrendelkezési jogát korlátozza olyan mértékben, amilyen mértékben a veszély indokolja. A hajléktalanok jogérvényesítési képességgel szinte alig rendelkező emberek, akik bármilyen jogkorlátozással szemben kiszolgáltatottak.

A tárgyévben a biztos a **hajléktalan emberek intézményi ellátását**, egészségügyi problémáik megoldásának lehetőségeit, a hajléktalanszállók írott és íratlan szabályait érintő panaszokkal is számos esetben találkozott. A panaszbeadványok jellemzően a szállók befogadás-rendjét, a nappali melegedők szolgáltatásainak kapacitáskorlátját érintették. Ilyen esetekben az intézmények vezetőivel való rövid egyeztetés után a panaszos részletes tájékoztatásával lezárhatóak voltak az ügyek. A **hajléktalanság alapjogi értelmezésében** az emberi méltósághoz való jog, a szociális biztonsághoz való jog és a normarendszer jogállami követelményei, garanciái szerint mérlegelte a biztos az ombudsmani eszközök lehetőségeit.

A fővárosi hajléktalan-ellátás intézményrendszerének ombudsmani vizsgálata

AJB-170/2021. A biztos megállapította, hogy a hajléktalan-ellátórendszer intézményei a járvány első hullámának tapasztalatai birtokában megfelelően reagáltak a megváltozott intézményi feladatokra, ehhez a finanszírozási háttér is alapvetően biztosított volt. Az ellátások igénybevételéhez eljárásrendet léptettek életbe a rossz egészségi állapotuk miatt fokozott gondoskodásra szorulóknak életének védelme, a fertőzések megelőzése érdekében. Az ombudsman szerint ugyanakkor az egyes speciális szükségletű, helyzetű ellátotti csoportok tagjairól való kiemelt gondoskodás érdekében további lépések kellenek.

A 2020–2021. évi krízisidőszakban a hajléktalan-ellátó rendszer számára nem kizárólag a fedél nélkül élő rászorulókat veszélyeztető téli időjárási körülmények jelentettek kihívást, hanem a járványhelyzet miatt ismételt kihirdetett rendkívüli intézkedések is új feladatok elé állították a szociális szakembereket. A járványhelyzet új kihívást jelentett a hajléktalan-ellátó szervezetek számára: az első magyarországi hullám éppen a 2019–2020-as év téli krízisidőszakára esett, a következő évben fellépő második járvány-hullám kezdetekor az érintett szociális szakemberek a korábbi tapasztalatok birtokában gyorsabban reagáltak az ellátással összefüggő változásokra.

A hajléktalan-ellátó szervezetek **szakmai feladatellátásához szükséges finanszírozási háttér** kapcsán kiemelt fontosságú volt, hogy a pályázati lehetőségeket koordináló Hajléktalanokért Közalapítvány **önálló pályázati kiírással támogatta** azoknak a szervezeteknek a tevékenységét, amelyek a járvánnyal kapcsolatos óvintézkedések megvalósítására igényeltek további forrást az éves költségvetési keretükön felül. A hajléktalan személyek többsége idős, 50 év fölötti, rossz egészségi állapotú; körükben gyakoriak a krónikus megbetegedések. Számukra rendkívül nagy jelentőséggel bírt a **2021 januárjában megszervezett vakcinázás**. Az oltás megszervezése során az egészségügyi és szociális ellátást végző szakemberek együttműködése gördülékeny volt, így a hajléktalan ügyfelek védettsége jelentősen emelkedett.

A megkeresett szervezetek beszámoltak arról, hogy a fertőtlenítő- és tisztítószer beszerzése mellett **rendkívüli munkaszervezési megoldásokkal** törekedtek a munkatársaik védelmére. Az is a hajléktalan-ellátó szervezetek elkötelezettségét tükrözte, hogy **intézményre szabott működési protokollokat dolgoztak ki** a fertőzés terjedésének megakadályozása érdekében. Mindezek eredményeként a vizsgálat során nem is érkezett hajléktalan-ellátó intézményben észlelt jelentős megbetegedéssel kapcsolatos információ.

Problémát jelent ugyanakkor továbbra is, hogy a forgalmas közterületeken, illetve a főváros kevésbé látogatott településrészein jelen vannak azok a **speciális szükségletű** – és a felkínált szálláslehetőségeket igénybe nem vevő – **hajléktalan csoportok**, amelyek a szociális szakemberek további fokozott együttműködését igénylik. E személyek nemcsak az általánosan jellemző mentális és addiktológiai problémáik miatt kötődnek a nem minden esetben biztonságos lakókörnyezetükhöz, hanem részben a **szociális hálójukból, lakókörnyezetükből származó rendszeres „jövedelemforrás”** (pl. rendszeresen adakozó járóelők, jótékonykodó üzletláncok, lapárusítókat támogató magánszemélyek) **miatt sem szívesen választják az intézményi lakhatás lehetőségét**. A járvány jelentette veszélyhelyzettel összefüggésben elrendelt kijárási korlátozás miatt a szociális szakemberek arra is felhívták a figyelmet, hogy e csoportok nemcsak a jövedelemszerzési lehetőségek megcsappanása miatt kerültek a segítő szervezetek látókörébe, hanem az **utcai gondozó szolgálatok** is törekedtek arra, hogy rendszeresen kapcsolatba lépjenek az ügyfelekkel, annak ér-

dekében, hogy az esetlegesen – szociális vagy egészségügyi okokból – bekövetkező életveszélyt mielőbb elháríthassák.

A vizsgálat lezárását követően, sajtóhírekből értesült a biztos arról, hogy a fővárosi hajléktalan-ellátó rendszer egyik legnagyobb ügyfélforgalmú, rossz egészségi állapotú hajléktalanok ellátását is végző intézménye, a **BMSZKI által üzemeltetett XIII. kerület Szabolcs utcai egészségügyi centrum a közeljövőben megszünteti a működését**. Tekintettel arra, hogy a vizsgálat során megkeresett szervek egyike sem jelzett az épületben elérhető szolgáltatásokkal kapcsolatos fenntartói vagy üzemeltetési nehézségeket, a jelentés nem tért ki a fentiekre. A járványhelyzet miatt fokozott terhelésnek kitett szociális és egészségügyi ellátórendszer működésének sajátosságaira figyelemmel a biztos azt hangsúlyozta, hogy az ingatlanban működő egészségügyi szolgáltatás, amely többségében idős, beteg hajléktalan személyek komplex egészségügyi és szociális ellátását jelenti, olykor speciális egészségügyi utógondozás keretében, kulcsfontosságú a budapesti hajléktalan-ellátó rendszerben. Mindezek nyomán pedig **hiánypótló jellege miatt az intézményben nyújtott szolgáltatások további biztosítása elengedhetetlen**.

A rossz egészségi állapotuk vagy idős koruk miatt speciális elhelyezési szükségletekkel rendelkező ügyfelek ellátása ugyanakkor továbbra is nehézséget jelent a hajléktalan-ellátásban dolgozó szakemberek számára a járványhelyzetben. Az intézményi infrastruktúra működéséhez szükséges keretszegek ugyan a krízisidőszak során megfelelő ütemezésben az ellátók rendelkezésére álltak, **egyes ügyfélcsoportok további kiemelt gondoskodást igényelnek**. Fokozott szakmai támogatásra van szükségük azon ellátottaknak, akik **magas ápolási szükséglettel járó, hosszú kórházi tartózkodást megkövetelő egészségügyi beavatkozás után** vagy **krónikus alaptergéségekkel** válnak valamely hajléktalan-ellátó intézmény ügyfelévé. Növekszik az igény az idős személyek számára szállást nyújtó hajléktalanok otthonában elérhető férőhelyekre is. Az egészségügyi támogatást igénylő ügyfelek szakszerű segítéséhez szintén olyan **intézményi háttér szükséges**, amelyre az alapszintű szociális ellátást nyújtó intézmények – például egy nappali melegedő – nincsenek minden esetben felkészülve.

A jelentés ezúttal is alapvetően figyelemfelhívás volt. A biztos javasolta az emberi erőforrások minisztere és a főpolgármester számára, hogy fontolják meg a járványügyi veszélyhelyzetben kialakított, hatékony szakmai egyeztetési protokollok továbbfejlesztését a szociálisan rászoruló, hátrányos helyzetű társadalmi csoportokat érintő programok kidolgozása során.

A jelentés utóélete

Válaszában a **szociális ügyekért felelős államtitkár** kiemelte, hogy a rendelkezésre álló költségvetési forrásokból megfelelően gondoskodtak a hajléktalan személyeket ellátó szakmai intézmények a járvány miatt megnövekedett finanszírozási szükségleteiről, hangsúlyozta a szakmai együttműködések és a vakcinához való hozzáférés fontosságát. A **főpolgármester**

szintén kiemelte, hogy a Fővárosi Önkormányzat kiemelt fontosságú feladatai között tartja számon a szociálisan rászoruló, hátrányos helyzetű csoportok, így a hajléktalan személyek támogatásával kapcsolatos intézkedéseket, és ennek érdekében együttműködik a fővárosi szakmai és civil szervezetekkel. Válaszában kitért arra, hogy a Főváros az éves költségvetéséből 1 milliárd forintot különített el részvételi költségvetés címen, ezzel a szociálisan rászoruló társadalmi csoportok, köztük a hajléktalan emberek számára biztosítanak aktuálisan szükséges szolgáltatásokat nem csak a szakmai szervezetek, hanem a lakossági javaslatok alapján is. Kitért a Szabolcs utcai hajléktalan kórház helyzetének megoldására, ezzel összefüggésben a területen dolgozó valamennyi szereplő folyamatos együttműködésének a szükségességére.

A legszegényebb emberek helyzete ombudsmani vizsgálatok fényében

Az **anyag helyzetük miatt kiszolgáltatott embereket érintő szociális ügyek** kezelésével kapcsolatos tapasztalatok leginkább a figyelem hiányáról, a szegénység tüneteinek fel nem ismeréséről szólnak. A tárgyévben egy olyan jelentés is született, amely a szociális tűzifához való hozzájutás kapcsán kifejezetten az egzisztenciálisan rászoruló emberek helyzetét érintette.

Érdemes kiemelni azt is, hogy a biztos 2021 elején jogalkotási lépést javasolt annak érdekében, hogy a járvány időszakában továbbra is hatályban maradjon az ingatlanok végrehajtását felfüggesztő kilakoltatási moratórium. A pandémia idején számos magánszemély és család került fokozottan nehéz helyzetbe, ami munkájukat, megélhetésüket, így lakhatásuk biztonságát is veszélyeztetheti. A járványhelyzet káros gazdasági hatásainak mérséklése a társadalom széles rétegeit érintő gyors és határozott szociális intézkedéseket igényel. E körben kiemelt figyelmet szükséges fordítani azon személyek – köztük gyermekes családok – helyzetére, akik – jogalkotói intézkedés hiányában – az elkövetkező hetekben a folyamatban lévő végrehajtás miatt elveszítenék a lakhatásukat. A végrehajtás általános szabályai szerint a téli kilakoltatási moratórium 2021. április 30-ig tart, ennek időtartamát a jogalkotó a járvány miatt elrendelt szigorított védekezéshez kapcsolódóan május 4-ig meghosszabbította.

A kilakoltatási moratórium fenntartása a járványveszély időszakában nemcsak a végrehajtás alá vont adósok és közvetlen lakókörnyezetük védelmét szolgálja, hanem összetársadalmi érdek is. A fentiek okán a biztos az ingatlan-végrehajtások – járványidőszakban való – felfüggesztésére vonatkozó javaslatát a belügyminiszternek és az igazságügyi miniszternek küldte meg.

AJB-540/2021. Az alapjogi biztos egy rászoruló panaszos beadványa nyomán vizsgálta meg az egyik önkormányzatnak a szociális tűzifa biztosításával kapcsolatos eljárását és az ennek alapjául szolgáló rendeleti szabályozást. Az ombudsman megállapította, hogy a rendeletben előírt feltételek nem feleltek meg sem a törvényi előírásoknak, sem pedig a kúriai gyakorlatnak, ezért az önkormányzattól ezek mielőbbi felülvizsgálatát kérte.

A biztoshoz forduló panaszos **a szociális tűzifa támogatás rászorulóknak részére történő megállapításával és biztosításával** kapcsolatos **önkormányzati eljárást** sérelmezte. Előadta, hogy a tél folyamán több rászoruló személy nem kapott támogatást a településen, mivel az önkormányzat az igénylés lehetőségéből kizárta azon személyeket, akiknek helyi adótartozásuk van. A támogatás iránti kérelemhez pedig mellékelni kell a lakóhelyül szolgáló ingatlanban tartózkodás jogcímét igazoló tulajdoni lapot. A panaszos jelezte, hogy eltérő mértékegységben történik a támogatásként adható tűzifa mennyiségének meghatározása, illetve szétoztása, nem biztosított a kimért fa mennyiségének ellenőrzése. A biztos vizsgálatot indított, megkereste a polgármestert, áttekintette a szociális tűzifa támogatásról szóló helyi rendeletet.

A rendelet a belügyminisztériumi pályázattal összhangban egyértelműen szociális juttatásként határozza meg a szociális tűzifa támogatást azzal a céllal, hogy a településen élők részére támogatást nyújtson rászorultság alapján. Az önkormányzati rendelet ezen túl azonban a szociális célú tüzelőanyag támogatásban való részesülést ahhoz köti, hogy a kérelmezőnek az önkormányzattal szemben ne legyen adótartozása és egyéb köztartozása.

A jelentés kiemelte, hogy **önkormányzati rendeletben felhatalmazás hiányában nem lehet a szociális támogatás feltételévé tenni nem szociális jellegű szempontokat.** A szociális törvény és a helyi önkormányzatokról szóló törvény nem rendelkeznek arról, hogy önkormányzati rendelet a szociális juttatást meghatározott fizetési kötelezettség határidőben való teljesítéséhez kötheti. Az önkormányzatnak az az eljárása tehát, amely szerint az adótartozással rendelkező lakos nem igényelhet szociális célú tűzifa támogatást, **a jelentésben hivatkozott kúriai döntés értelmében aggályosnak minősül.**

A jelentés kitért arra is, hogy a tűzifa támogatás megállapítása iránti eljárás során a kérelemhez csatolni kell a rendeletben **meghatározott igazolásokat**, köztük **a lakóhelyül, tartózkodás helyül szolgáló lakásban tartózkodás jogcímét igazoló iratot vagy annak másolatát.** A szociális törvény azt rögzíti, hogy a szociális ellátásra való jogosultság elbírálásához a hatóság felhívhatja a kérelmezőt vagyoni, jövedelmi viszonyairól történő nyilatkozattételre, azok igazolására. Emellett arra van lehetőség, hogy felhívják a kérelmezőt az általa lakott lakás, saját és a családja tulajdonában álló vagyon fenntartási költségeit igazoló dokumentumok benyújtására. A **nyilvántartásban**

szereplő adatok körét is egyértelműen rögzíti a törvény. Mindezek alapján a szociális célú tűzifa ellátásra való jogosultság, a rászorultság és egyéb jogosultsági feltételek megállapításához **nem indokolt és nem is** megalapozott a lakásban tartózkodás jogcímét igazoló irat vagy annak másolatának kezelése.

Az ombudsman megállapította, hogy **a rendelet kifogásolt előírásai** a jogállamiság elvéből következő jogbiztonság követelményével, valamint a szociális biztonsághoz való joggal összefüggő visszásságot okoznak. A jelentés emellett utalt arra is, hogy a szociális tűzifa juttatás biztosítása érdekében az önkormányzat által kapott központi költségvetési támogatás mértékességét erdei köbméterben határozták meg, a polgármester tájékoztatása szerint erdei köbméterben történt a rászorulóknak juttatott tüzelőanyag kimérése is. A rendelet szövegében azonban a tűzifa mértékegységének meghatározására az egyik rendelkezésben a köbméter, egy másikban pedig az erdei köbméter szerepelt. Így ennek **a szövegnek a pontosítása** is indokolt.

Az alapjogi biztos mindezek alapján a jelentésében **felkérte az önkormányzat képviselő-testületét**, hogy végezze el a szociális tűzifa támogatásról szóló helyi rendeletet kifogásolt rendelkezéseinek a saját hatáskörben történő törvényességi szempontú felülvizsgálatát.

A jelentés utóélete

Az önkormányzat az ombudsmani intézkedéssel egyetértett, azt elfogadta, a szociális tűzifa támogatás megállapítását és biztosítását szabályozó rendeletét megfelelően módosította.

4.3.2. AZ IDŐSEK JOGAINAK VÉDELME AZ IDŐSÜGY INTÉZMÉNYI OLDALA KAPCSÁN

Az **idős kor** a rászorultságot, a kiszolgáltatott helyzetet előidéző körülményként különös módon érinti a társadalom érzékenységét. Az **idősügy** kapcsán lényeges arra rámutatni, hogy nem tisztán alapjogi, hanem elsősorban társadalomtudományi kérdésről van szó, a vizsgálatok így főleg az intézményi ellátásra reflektáltak. A biztos munkatársai útján állandó meghívott résztvevője a Nemzeti Szociálpolitikai Intézet kiemelt projektjének, a **Demencia Munkacsoportnak**, amelynek alapvető célja a korunk egyik legnagyobb kihívását jelentő időskori demencia szakszerű kezelése, az intézményekben dolgozó szaktanácsadók képzése.

A biztos az idősök világnapján kiadott közleményében felhívta a figyelmet arra, hogy idős emberek életére egyszerre gyakorol hatást az elhúzó válsághelyzet, a közösségek szerkezetének átrendeződése, az átfogó technológiai fejlődés. Az idősöket megillető jogok, autonómia, és a rájuk nehezedő terhek, kötelezettségek között továbbra sincs egyensúly, világszerte egyre világosabban látszik az idős emberek kiszolgáltatottsága, annak szociális, egészségügyi és közéleti dimenziói. Eközben pedig egyre egyértelműbbé kellene, hogy váljon, hogy a társadalom nem képes egészséges fejlődésre az időskorú generációja nélkül.

AJB-509/2021. A biztos hivatalbóli átfogó vizsgálatot folytatott az első járványhullám időszotthonokban történt lefolyásának alapjogi összefüggései kapcsán, hogy megkíséreljen következtetéseket levonni, a jövőre nézve pedig segítséget nyújtani a bentlakásos szociális ellátórendszer működésének emberi jogi szempontból történő javítására. A Pesti Úti Idősek Otthona és három további intézmény vizsgálata is megerősítette, hogy a fokozott erőfeszítések ellenére a meglévő rendszerhibáknak, a személyi és tárgyi feltételek tekintetében fennálló alapvető hiányosságoknak súlyos következményei lehetnek.

A járvány különösen súlyosan érintette az idős embereket, és jelentős munka hárult az időseket ellátó bentlakásos szociális intézményekre is. A biztos sajtóhírekből értesült arról, hogy a járvány első hulláma során a **Fővárosi Önkormányzat Pesti Úti Idősek Otthonában** számos idős lakó és gondozó fertőzött meg koronavírussal, az ország egyik legnagyobb ellátotti létszámmal bíró intézményében **kritikus állapotok alakultak ki**. Az ombudsman **hivatalból vizsgálatot indított** annak feltérképezésére, hogy a járvány első hulláma során kialakult körülmények mennyiben érintették az időszotthonokban élők jogait, az intézmények szakmai vezetői miként próbálták biztosítani a fenntartók intézkedéseinek segítségével az ellátottak megfelelő gondozását, egyúttal az őket gondozó munkavállalók egészségének a védelmét. A vizsgálat **négy otthont érintett**: a Fővárosi Önkormányzat Pesti Úti Idősek Otthona mellett három vidéki intézményt: a jászapáti „Fehér Akác” Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Idősek Otthonát, a verőcei Migazzi Otthont, a Zalaegerszegi Gondozási Központ Idősek Otthonát.

A Pesti Úti Idősek Otthona tekintetében a jelentés részletesen bemutatta a járvány lefolyását az intézményben, az Otthon, a fenntartó és az ellenőrzéseket folytató hatóságok intézkedéseit. A biztos megállapította, hogy a fertőzés elterjedésében, az esetszámok gyors növekedésében **számos tényező közrejátszott**, ennek feltárása azonban ombudsmani vizsgálat keretei között nem lehetséges. A hatóságok tapasztalatai alapján **a veszélyhelyzet előtt lefolytatott szakmai ellenőrzések rendre hiányosság megállapítása nélkül végződtek**, a járvány kezelése során pedig az Otthon dolgozói **fokozott erőfeszítéseket tettek** a további megbetegedések megelőzése érdekében. A gondozottak ellátása, ápolása során igyekeztek az infekciókontroll szabályait betartani, egyéni védőfelszereléseket használtak, a fertőtlenítés gyakoriságát fokozták, a feladatellátáshoz szükséges eszközök, fertőtlenítő- és tisztítószerek rendelkezésre álltak. Az ellátottak érdekeit szem előtt tartva próbálták a járvány terjedését meggátolni. Ugyanakkor az ellenőrző hatóságok **a feltárt hiányosságok** miatt bírság kiszabása mellett határozatlan kötelezték azok megszüntetésére az intézményt és fenntartóját.

Az intézményben azonban évek óta probléma a létszámbeli hiány, ami közvetlen hatással lehet az intézményben folyó gondozási tevékenységre, valamint az ellátottak jogainak érvényesülésére.

re, így különösen a kapcsolattartás elősegítésére, a gondozottak kielégítő tájékoztatására, ami járványhelyzet esetén kiemelt jelentőségű. A jelentés szerint az Otthon működését érintően sem a veszélyhelyzet idején, sem az elmúlt években nem érkezett a biztoshoz panaszbeadvány vagy jelzés, az idős lakók gondozásával összefüggésben sem állapítottak meg szakmai mulasztást a hatósági ellenőrzések. A biztos szerint a **gondozói munkakör területén mutatkozó tartós szakemberhiány** alkalmas arra, hogy az ellátottak alapvető jogaival és a jogszabályban foglalt ellátotti jogok érvényesülésével összefüggésben visszásságot okozzon.

A vizsgálattal érintett **további vidéki idősotthonok tekintetében a biztos visszásságot nem állapított meg**. A jelentés rögzíti, hogy az intézmények megtették mindazon intézkedéseket, amelyekkel a járvány terjedését megakadályozhatták. Lehetőségeikhez mérten felkészülten jártak el, megalkották és aktualizálták a belső szabályzatokat, maradéktalanul követték a hatósági útmutatásokat; az együttműködés eredménye hatósági ellenőrzési dokumentumokban is nyomon követhető. Törekedtek arra, hogy a veszélyhelyzet során kialakuló körülmények között se sérüljön a lakók emberi méltóságához és kapcsolattartáshoz való joga.

A jelentés kitért arra is, hogy a járvány az idősotthonokban Európa- és világszerte rendkívül súlyos problémaként jelentkezett, **e bentlakásos intézmények nem csak Magyarországon, de Európa számos országában gócpontokká váltak és válnak**. A járvány rávilágított a szociális szektor, **az idősgondozás és a bentlakásos szociális ellátás strukturális problémáira**. A járvány során kiadott útmutatók, hazai és nemzetközi ajánlások általános jellegű, teljes körű teljesítése a hazai idősotthonok többsége számára vélhetően nem lenne zökkenőmentes. A szociális intézmények **olyan egészségügyi szakmai feladatokkal szembesültek** a pandémia idején, amelyekkel korábban nem, vagy ritkán találkoztak, s amelyekre sem infrastruktúráisan, sem személyi feltételeikben nem voltak és nincsenek felkészülve. Több szociális intézményben például **nincsen olyan szakember**, akitől ez az egészségügyi szakmai munka elvárható lenne.

Az ombudsman utalt arra is, hogy a Pesti Úti Otthonnál tapasztalt **létszámhiány országos probléma**. Egy hasonló pandémia megjelenése esetén mindez egyes intézmények vagy akár – szélsőséges esetben – **az egész ellátórendszer működését ellehetlenítheti**. A szociális ellátórendszert gyakorlatilag csak az ellátó személyzet szakmai és emberi elkötelezettsége, lelkiismerete működteti. A **pálya nem vonzó a képzett szakemberek számára**, az intézmények önerőből nem képesek megfelelni a megváltozott gondozási igényű idősotthoni ellátottak szakszerű ápolása által megkövetelt személyi követelményeknek. A veszélyhelyzeti működés során sem csökkenhet az intézményekben élő ellátottak gondozásának szakmai színvonala, élethez és emberi méltóságához való joguk nem szenvedhet csorbát.

A szociális bentlakásos intézmények mindennapi működése is nehézkes, mind infrastruktúráisan, mind személyi feltételeik

tekintetében nehezen várható el tőlük, hogy jelen körülmények között **kvázi egészségügyi intézményként működve** járvány esetén maradéktalanul helytálljanak. A szociális ellátórendszer, a tartós bentlakásos intézmények helyzetében mutatkozó hiányosságok orvoslása immár elodáztatatlan, az államnak pozitív intézkedésekkel és folyamatos, komplex szakmai támogatás megszervezésével segítenie kell az intézmények működését.

A biztos **felkérte az emberi erőforrások miniszterét**, hogy tekintse át a szociális ágazat szakember-ellátottságának helyzetét, gondoskodjon olyan stratégia, illetve célzott intézkedések kidolgozásáról, amelyek mentén a szociális ellátás megfelelő szakmai színvonalú működtetése, legfőképpen a munkaerőhiány orvosolható. Felkérte a minisztert arra is, hogy a járványhoz kapcsolódó, normál ellátási körülmények során is fennálló feladatok, az azokra való felkészülés érdekében a szociális és egészségügyi ágazati szakmai együttműködés keretei között törekedjen arra, hogy a tartós bentlakásos intézmények sajátosságai és szempontjai a járványhelyzet idején alkalmazandó szakmai protokollokban kiemelten megjelenjenek, a döntéshozatalban az intézmények képviselői részt vehessenek, az intézmények a szükséges szakmai támogatást a szakminisztérium, valamint a népegészségügyi hatóság részéről megkapják.

A biztos felkérte a fenntartó Fővárosi Önkormányzatot és a Pesti Úti Idősek Otthona vezetőjét, hogy a hatósági ellenőrzésekkor feltárt hiányosságok pótlása érdekében tegyék meg a szükséges intézkedéseket, és fordítsanak fokozott figyelmet a határozatokban kifogásolt körülmények orvoslására. Az ombudsman ajánlást fogalmazott meg az **Integrált Jogvédelmi Szolgálatot vezető jogvédelmi biztos** részére is, miszerint a jelenleg is érvényben lévő látogatási tilalomra, illetve az ellátottak különösen kiszolgáltatott helyzetére tekintettel fordítsanak fokozott figyelmet a bentlakásos szociális intézményekben élő ellátottak jogainak érvényesülésére.

A jelentés utóélete

A **felhívott intézmények vezetői** határidőben válaszoltak a biztos ajánlásaira, a jelentésben foglaltakat pedig elfogadták, illetve további intézkedéseket vezettek be annak érdekében, hogy az ellátotti jogokat teljeskörűen biztosítsák az egyes intézményekben.

AJB-1263/2021. Dolgozói jelzésre vizsgálta az alapjogi biztos a Fejér Megyei Integrált Szociális Intézmény polgárdi-tekerespusztai telephelyének működését, és jelentésében több konkrét és rendszerszintű, a tárgyi-személyi feltételekkel kapcsolatos visszásságot tárt fel. Az ombudsman az intézményben uralkodó, tartósan fennálló átmeneti elhelyezési körülmények, a gondozás tárgyi feltételeinek hiánya, a rendkívül magas szakemberhiány miatt az intézmény és a fenntartó vezetője mellett a szaktárca intézkedését is kérte.

A **Fejér Megyei Integrált Szociális Intézmény** polgárdi-tekerespusztai telephelyének egy volt dolgozója fordult a biztoshoz az intézmény gondozási tevékenységét, higiéniai állapotát, a személyzet rossz munkavégzési körülményeit, a szakmai munkát megnehezítő létszámlhiányt sérelmezve. A panasz szerint a kitagolásra készülő intézményt folyamatosan hagyják el a gondozók, az épület az 5 éve rosszul kivitelezett felújítási munkálatok következtében beázik, életveszélyes állapotban van, a szakmai munka színvonala sokat romlott az elmúlt években.

A biztos vizsgálatot indított, és a megkeresésekre beérkezett válaszok **a panaszbeadványban foglalt kifogások jelentős részét alátámasztották**. A 2015-ben elkezdett felújítási munkák következményeként a két lakóépület beázik, az érintett épületek mennyezetének, falainak állaga romlik, a beépített szekrények, bútorzatok, vakolatok és falfestések tönkremennek. A lakókat **más helyiségekbe kellett költöztetni**, ellátottakat helyeztek el az otthon konditermében, társalgójában, zsúfoltság alakult ki az intézményben. Az átcsoportosítások közel 80 férőhelyet érintettek. Mindezt súlyosbítja **a magas munkaerőhiány; a fluktuáció** során megüresedett szakmai álláshelyek betöltésére az intézményi intézkedések nem bizonyulnak elegendőnek.

A **szakdolgozói hiány kapcsán** a polgárdi-tekerespusztai, a gánti és a bicskei intézményekben is rendkívüli helyzet áll fenn, amely az elkövetkezendő időben még inkább súlyos működési zavart eredményezhet. A rendkívüli helyzetet jelentették a fenntartónak, aki a jelzést továbbította az EMMI felé. A kormány megbízott tájékoztatása szerint **a tekerespusztai telephelyen 23 fő szakdolgozó hiányzott a vizsgálat idején**, az akkori tárgyi és személyi feltételek hiánya miatt a kormányhivatal határozatában megtiltotta új ellátottak felvételét.

A jelentés megállapította, hogy a kialakult körülmények között az intézmény vezetése és az elkötelezett gondozók legjobb szándéka ellenére is **aligha biztosítható az ellátottak speciális helyzetét, állapotát figyelembe vevő, szükségleteikre reagáló szolgáltatásnyújtás**. Számos korábbi ombudsmani jelentés rögzítette azt is, hogy az ágazatban kialakult szakdolgozó hiány kritikus mértékű. Egy váratlan, rendkívüli esemény, mely jelentősen befolyásolja az addig is nehéz munkakörülményeket és nagymértékben növeli a munkaterhet, a dolgozók tömeges kilépéséhez vezethet, s ezzel ellehetetleníti a kiszolgált helyzetben lévő, különösen sérülékeny csoportok ellátását. A fenntartók és az intézmények egyre kevésbé képesek önerőből pótolni a hiányzó munkaerőt: az álláshirdetésekre nincs jelentkező, vagy ha van is, nagy részük alkalmatlan, illetve szakképzetlen. Meglátásuk szerint megoldást a szociális dolgozók átfogó bérrendezése jelenthet olyan módon, hogy az ágazatban is olyan mértékű bért kaphassanak az ápoló-gondozó munkakörben dolgozók, mint az egészségügyben.

A biztos hangsúlyozta, hogy az **intézményi férőhely-kiváltás folyamatában biztosítani kell** a nagy létszámú intézményekben élő fogyatékos emberek számára az ápolásukhoz-gondozásukhoz szükséges **tárgyi és személyi feltételeket**, az

emberi méltóság jogával összeegyeztethető életkörülményeket, ehhez pedig nélkülözhetetlen az elegendő számú szakképzett gondozó személy. A **férőhely-kiváltás koncepciója a megfelelő létszámú és szakképzett dolgozó, segítő nélkül nem lehet sikeres**, nem képes megvalósítani a fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelét támogató, egyéni igényeikhez igazodó szolgáltatásnyújtást. A biztos jelentésében utalt a **CRPD Bizottság 2020 áprilisi jelentésére**, amely kritikákat fogalmazott meg többek között a férőhely-kiváltási program magyarországi megvalósulásával összefüggésben is.

A biztos jelentésében megállapította, hogy az intézményben kialakult, tartósan fennálló átmeneti elhelyezési körülmények, a gondozás tárgyi feltételeinek hiánya, valamint a rendkívül magas szakemberhiány az ellátott fogyatékos és időskorú személyek emberi méltóságához való jogát sérti, illetve a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggésben visszasság gyanúját és bekövetkezésének lehetőségét veti fel.

Az alapjogi biztos **felkérte az emberi erőforrások miniszterét**, hogy vizsgálja meg, miként orvosolhatóak a leghatékonyabban és legrövidebb idő alatt a tárgyi intézményben kialakult elhelyezési körülmények, a folyamatot figyelemmel kísérve biztosítsa a szükséges támogatást az épület mihamarabbi helyreállítása érdekében. Kérte, hogy a szaktárca tekintse át a szociális szféra szakember-ellátottságának helyzetét, gondoskodjon olyan stratégia, célzott intézkedések kidolgozásáról, amelyek mentén a szociális ellátás megfelelő szakmai színvonalú és az ellátott személyek alapvető jogait érvényre juttató működtetése, a munkaerőhiány orvosolható.

Az ombudsman **felkérte továbbá a fenntartó és az intézmény vezetőjét**, hogy gondoskodjon az épület helyreállításáról annak érdekében, hogy az intézmény lakói méltó elhelyezési körülmények között élhessenek, alapvető jogaik érvényesülése mellett. A **kormány megbízott** számára pedig azt az ajánlást fogalmazta meg, hogy a jövőben is kísérje fokozott figyelemmel és segítse az intézmény jogszabályoknak megfelelő működését, annak érdekében, hogy az intézményben élő ellátottak alapvető jogai maradéktalanul érvényesüljenek.

A jelentés utóélete

Az **SZGYF főigazgatója** válaszában arról számolt be, hogy a korábbi hibás felújítási munkák következtében kialakult méltatlan lakhatási körülmények ismételt javítási munkákat követően megszűntek. A lakók a lakhatás céljára szolgáló felújított, korszerűsített helyiségekben élnek, és a munkaerőhiány megszüntetése érdekében is tettek célzott intézkedéseket. A szociális ügyekért felelős államtitkár a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban foglalkoztatottak bérének 2022. január 1-től megvalósuló, 20 %-os emeléséről tájékoztatta a biztost.

AJB-1264/2021. Egy beadványban tett jelzés nyomán vizsgálta kvázi utóvizsgálatként az ombudsman a Somogy Megyei Dr. Takács Imre Szociális Otthon Park intézmény patalomi telephelyének működését. Az alapjogi biztos e jelentésében is a súlyos dolgozói létszámhiány, a vezetői fluktuáció, mindezeknek az ellátottak jogait érintő következményei, valamint további mulasztások kapcsán állapított meg visszasságokat és tett ajánlásokat.

A biztos **névtelen panaszbeadvány nyomán indított vizsgálatot** az intézmény patalomi telephelyének működése kapcsán. A beadvány a gondozási tevékenységet, a tisztaságot, a lakók higiénés körülményeit kifogásolta. Az Otthon működését érintően 2018-ban már folyt ombudsmani vizsgálat, a kiadott jelentés számos hiányosságot tárt fel, így jelen vizsgálat **utóvizsgálatnak is tekinthető**. A megkeresett hatóságok a biztos felkérésére helyszíni ellenőrzést folytattak, valamint tájékoztatták az elmúlt évek fejleményeiről, az ajánlások megvalósulásáról. A jelentés megállapította, hogy érezhető pozitív irányú elmozdulás, de a korábbi intézkedési tervben foglaltak nem valósultak meg teljeskörűen. Az intézmény vezetése részéről a vizsgálat idején is kompetenciahiány volt érzékelhető, az egyes folyamatok szabályozottsága nem megfelelő, hiányzik a vezetői kontroll, a hatékony ellenőrzés, a szakmai támogatások ellenére sem sikerült érdemi előrelépést tenni.

Az **intézmény dolgozói létszámhiánnyal küzd, a gondozók leterheltek**, és ha dokumentált módon is, de a **kompetenciájukat meghaladó tevékenységet végeznek**, sőt a lakószobákat is ők takarítják. A **vezető ápoló** pozíciójára az intézmény mindezidáig sikertelenül próbált tartós munkavégzésre szakképzett ápolót találni. Az **intézmény tisztasága, a lakók környezeti higiénája** erősen kifogásolható volt. A telephelyen kialakult és állandósult helyzet legfőbb oka, hogy az elmúlt időszakban **sok vezető ápoló váltotta egymást**, állandó személyzet nem tudott kialakulni. A vezető ápolók szakmai munkáját nem lehetett nyomon követni, volt olyan vezető ápoló, akinek az iskolai végzettsége sem volt megfelelő. A helyzet kialakulásában meghatározó szerepet játszik, hogy **kevés a szakképzett dolgozó, nagy a dolgozók leterheltsége, magas a fluktuáció**. Az intézményben nincs az ápolásra, gondozásra irányuló belső képzés sem.

Az ombudsman jelentésében aggályosnak találta, hogy az intézmény idősek otthona mellett **pszichiátriai betegek otthona szolgáltatást is nyújt**, de a pszichiátriai beteg ellátottak **nem külön gondozási egységben vannak elhelyezve**. A demens gondozottak ellátására szolgáló részlegben fogyatékosokkal élő és pszichiátriai beteg ellátottak is élnek, az intézmény a demens részlegben („intenzív gondozási egység”) helyezi el orvosi szakvélemény alapján a nehezen kezelhető lakóit állapotjavulásukig, adott esetben **függetlenül betegségüktől** (demencia, értelmi/testi fogyatékos vagy épp pszichiátriai betegség), gondozási szükségletüktől.

A biztos álláspontja szerint a nem specifikus gondozási környezet nem tud tekintettel lenni az ellátottak eltérő állapotából, betegségéből adódó eltérő gondozási szükségleteire, az elegendő számú és adott esetben megfelelő szakképzettséggel rendelkező dolgozók hiánya pedig **indokolatlan korlátozó intézkedésekhez vezethet**, egyben növeli a konfliktusok lehetőségét, és nem képes az ellátottak valós szükségleteire irányuló szolgáltatás nyújtására. A jelentés utalt ennek kapcsán arra a **törvényi garanciára**, hogy a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézményi ellátást igénybe vevő ellátottnak joga van szociális helyzetére, egészségi, mentális állapotára tekintettel az intézmény által biztosított teljes körű ellátásra, egyéni szükségletei, speciális helyzete, állapota alapján az egyéni ellátás, szolgáltatás igénybevételére.

A jelentés ismételt felhívta a figyelmet a szociális szektorban az utóbbi évek óta fennálló **szakemberhiányra és az ebből fakadó problémákra**. A korábbi jelentések is megállapították, hogy a szociális gondozói szakma társadalmi, anyagi megbecsülése rendkívül alacsony, így a valódi szaktudással rendelkező munkavállalók számára sokszor nem jelent tényleges választási lehetőséget. Az ombudsman szerint mindez összességében hozzájárul ahhoz, hogy a szociális bentlakásos otthonokban kialakult állapotok, a szakemberhiány mértéke **immár rendszerszinten veszélyezteti, sérti a mindenkit egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való jogot**. Az alapjogi biztos megállapította, hogy az Otthonban továbbra is fennálló, az intézmény és a lakók higiénájával, valamint a gondozási tevékenységgel összefüggésben feltárt körülmények és hiányosságok, a személyi feltételek hiánya az ellátottak emberi méltósághoz való jogával és a szociális törvényben foglalt ellátotti jogokkal összefüggésben súlyos visszasságot okoznak.

A biztos **felkérte az emberi erőforrások miniszterét**, hogy vizsgálja meg a patalomi intézményben hosszú idő óta fennálló tárgyi és személyi feltételekben, szakmai tevékenységben feltárt hiányosságok eredőjét, valamint azt, hogy orvoslásuk milyen célzott intézkedésekkel valósulhat meg a leghatékonyabban, legrövidebb idő alatt és tartósan. Az ombudsman felkérte az **SZGYF vezetőjét és az intézményvezetőt**, hogy továbbra is biztosítsák a patalomi telephely részére szükséges szakmai támogatást, hogy szoros kontroll mellett megvalósulhassanak az intézményben az elvárható színvonalú elhelyezési körülmények és szakmai tevékenység. A biztos a **kormány megbízottat** arra kérte, hogy kísérje fokozott figyelemmel a jogszabályoknak megfelelő intézményi működést, hogy az ellátottak jogai maradéktalanul érvényesülhessenek.

A jelentés utóélete

A biztos ajánlásait az intézmény, a fenntartó és a kormányhivatal is **elfogadta**. Az ombudsman pedig a jelentése nyomán megtett egyes intézkedésekkel **egyetértett, azokat tudomásul vette**. **Viszontválaszában** ugyanakkor jelezte, hogy az intézmény részéről mindenképp folytatni kell a hiányosságok felszámolása és a jogszerű állapot megteremtése érdekében

az intézkedési tervben megfogalmazottak megvalósítását, az elért eredmények, pozitív változások fenntartása mellett. A fenntartó SZGYF és a működést engedélyező Kormányhivatal részére továbbra is javasolt az intézményi működés, a szakmai feladatellátás szoros ellenőrzése és támogatása.

4.3.3. A BETEGEK JOGAINAK ÉRVÉNYESÜLÉSE ÉS AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÓRENDSZER

A betegek, a páciensek jogainak tényleges érvényesülése továbbra is jelentős és érzékeny probléma az egészségügy aktuális helyzetében. Kiemelt fókuszban voltak ezúttal is a szülő nők, a pszichiátriai betegek és velük összefüggésben a kórházak intézkedései. A **betegjogok érvényesülésének változásai**, az elfogadottság dinamikája szempontjából meglehetősen lassú az adaptáció az ellátások specializálódása miatt is, mindez pedig jól tapasztalhatóan eleve növeli a kiszolgáltatottságot, különösen a járványhelyzet miatti rendkívüli időszakban.

Állásfoglalás a védettségi igazolványok alkalmazásával összefüggésben

Az ombudsman a Hivatalához érkezett beadványok kapcsán soron kívül kiadott állásfoglalásában elemezte és értékelte a védettségi igazolványok alkalmazásakor érvényesítendő alkotmányossági követelményeket. Az alapjogi biztos e szempontokra építve a felmerülő gyakorlati kérdések megoldását célzó javaslatokat fogalmazott meg.

A védettségi igazolvány alkalmazása több alkotmányossági és gyakorlati kérdést is felvet: ezt mutatja, hogy magánszemélyektől néhány nap alatt több mint **nyolcszáz panasz** érkezett a biztoshoz. A biztos áttekintette a panaszokat, és a jogi szabályozás alkotmányossági szempontú értékelése mellett a **felmerült jogalkalmazási problémák megoldását segítő javaslatokkal fordult az Operatív Törzset vezető belügyminiszterhez és emberi erőforrások miniszteréhez.**

Az ombudsman felhívta a figyelmet, hogy a védőoltás ugyan Magyarországon nem kötelező, azonban **a jogi szabályozás a minél szélesebb körű oltásra ösztönöz.** A védőoltások ugyanis nem kizárólag az oltott személy, hanem **az egész társadalom, az érintett közösség védelmét szolgálják.** A védőoltás felvétele tehát **társadalmi felelősségvállalás** egyben. Ez az ösztönzés mindaddig nem kifogásolható alkotmányossági szempontból, ameddig elvben a teljes beoltható lakosság beoltására elegendő vakcina rendelkezésre áll, **az érintettek saját döntésén múlik a vakcina felvétele,** illetve amíg a szabályozás nem alapvető jogok gyakorlását vagy alapvető szükségletek kielégítését köti a védettség igazolásához. A hatályos szabályozás alapvetően **a szabadidő aktív eltöltését szolgáló programokon való részvételt** – sportrendezvényen, kulturális eseményen nézőként, vendéglátó üzlet belső terében, szálláshelyen vendégként való tartózkodást – **köti a védettségnek az e célra szolgáló okmánnyal történő igazolásához.**

A biztos állásfoglalása kiemeli, hogy a lakosság **a COVID-19 elleni védettség szempontjából összességében két nagy csoportra osztható:** akiknél orvosi szempontok alapján **valószínűsíthető a védettség valamilyen foka** (volt már oltásuk az engedélyezett vakcinák valamelyikével, illetve átettek a fertőzésen és igazolhatóan rendelkeznek antitestekkel) és akiknél ilyen **védettség objektív okok alapján nem valószínűsíthető.** Tömeges járvány esetén ezért nem észszerűtlen a sokak együttes jelenlétét lehetővé tévő fakultatív szolgáltatások igénybevételét olyan feltételhez kötni, amely figyelembe veszi annak kockázatát, hogy az adott személy a közelmúltban mekkora eséllyel kaphatta el a fertőzést és fertőzhet meg aktuálisan másokat. A védettségi igazolvánnyal rendelkező személyek számára nyitva álló **szabadidős tevékenységekből a védettnek nem tekinthető személyek kizárására** járványvédelmi okból kerül sor, ami alapjogi szempontból e tekintetben nem kifogásolható megoldás.

Eltérő alkotmányossági megítélése lenne ugyanakkor annak, ha a jogalkotó vagy jogalkalmazó szervek esetlegesen **alapvető jogok gyakorlását vagy a mindennapi élet viteléhez szükséges tevékenységek folytatását kötnék a védettség igazolásához.** A védettségi igazolvány hatályos szabályozása összességében tehát **alapjogilag nem visszas,** mindazonáltal az egyes részletszabályokkal összefüggésben felmerülhetnek alapjogi szempontú **korrekciós igények.**

A védettségi igazolvány szabályait kiadó **Kormány feladata és felelőssége,** hogy ha az egyes szabadidős létesítmények látogatását védettségi igazolványhoz kívánja kötni, akkor az igazolvány kiállítására abban az időpontban kerülhessen sor, amikor az **orvostudomány mai állása szerint már vélhetően kialakult az egyéni védettség,** illetve **az oltottal kapcsolatba kerülő más személyek megfertőzése elleni védelem szükséges szintje.** Egyes szolgáltatások védettségi igazolványhoz kötésének lehet olyan közvetett hatása is, hogy az igazolvány megszerzése érdekében azok is oltatást kérnek, akik saját egészségük, környezetük védelme érdekében azt nem tartanák magukra nézve szükségesnek. Mindez ellenében hathat azonban, hogy azok, akik kizárólag „pragmatikus okokból”, a védettségi igazolvány megszerzése érdekében igénylik a védőoltást, nem lesznek érdekelték abban, hogy a magasabb szintű, hosszabb ideig tartó védettséget biztosító második oltáson is megjelenjenek. A biztos ezért a védettségi igazolvány kiállításáról szóló rendelkezések felülvizsgálatát javasolta.

A védőoltáshoz kötött védettségi igazolványon **nincs felüntetve az érvényessége,** az igazolvány kiállításának egyéb eseteiben pedig a jogi szabályozás **hat, illetve négy hónapos érvényességet ír elő.** A biztos felhívta a figyelmet, hogy a védettségi igazolvány érvényességi idejét úgy kell meghatározni, hogy az orvostudomány jelenlegi állása szerint valószínűsíthetően fennálló védettségi időszakra terjedjen ki. Szükséges ezért, hogy a Kormány a veszélyhelyzet fennállása alatt folyamatosan vizsgálja, felmerül-e olyan új, releváns körülmény, ami miatt szükséges a védettségi igazolvány érvényességi idejére vonatkozó rendelkezés felülvizsgálata.

A biztos rámutatott: az egymás iránti szolidaritásból és felelősségvállalásból is következő, fontos követelmény, hogy azon személyek esetében, akik a felmerülő egészségügyi kockázatok miatt nem kaphatnak védőoltást, **a fertőzés visszaszorítása érdekében tett intézkedések** (különös tekintettel egyes jogosultságok védettségi igazolványhoz kötésére) **ne járjanak alapvető jogaik korlátozásával**. Az ombudsman felhívta arra is a figyelmet, hogy a **jogegyenlőség sérelmét veti fel**, ha a jogi szabályozás a külföldön beoltott személyek részére nem biztosít azonos jogokat a Magyarországon ugyanolyan engedélyezett vakcinával oltottakhoz képest, miközben ennek észszerű indoka nem állapítható meg. Javasolta ezért, hogy a jogalkotó tekintse át, hogyan biztosítható, hogy a külföldön (különösen, de nem kizárólagosan az Európai Unió területén) igazolt módon oltott személyek gyakorolhassák azokat a jogokat, amelyekre Magyarországon az azonos típusú COVID-19 elleni védőoltás feljogosít.

Egészségügyi okból maszkviselésre képtelen személyek mentesítése lehetőségének hiánya

AJB-376/2021. Az alapjogi biztos szerint a maszkviselés széles körben történő előírásának szükségessége a járványhelyzet miatt nem vitatható, annak arányosságát azonban épp azok a garanciák teremthetik meg, amelyek az egyes betegcsoportok és a fogyatékkal élő emberek egyenlő emberi méltósághoz való jogának érvényesülését szem előtt tartják. Az egyes védelmi intézkedések meghozatalakor pedig az érintett személyek szempontjait azonos tisztelettel, körültekintéssel kell mérlegelni. Az ombudsman felkérte a szaktárcát, hogy teremtsen meg a maszkviselésre egészségügyi okból képtelen személyek egyedi szempontok alapján történő mentesítésének jogszabályi lehetőségét.

A panaszos beadványában elsődlegesen azt sérelmezte, hogy **egészségügyi okból képtelen a száját és az orrát egyszerre takaró maszk viselésére**, így pedig a járvány megfékezésével összefüggésben hozott, kötelező maszkviselést elrendelő jogszabály előírásainak betartására is.

A jelentés rögzíti, hogy **a járványügyi készültségi időszak védelmi intézkedéseiről szóló rendelkezések** az orrot és száját folyamatosan elfedő maszk viselését írják elő. A 10 000 főnél nagyobb lakónépességű település belterületén az önkormányzat által kijelölt közterületen, nyilvános helyen – kivéve a sporttevékenység során, valamint a parkokban, illetve zöldterületeken – is **kötelezővé vált a maszkviselés**. A települések belterületén az épületeket elhagyva az utcán, közterületen mindenki köteles maszkot viselni 2021 márciusától.

Mindez számos betegcsoport és fogyatékkal élő személy számára jelentett megoldhatatlan nehézséget. Az érintett betegek, fogyatékkal élő személyek, valamint törvényes képviselőik nehéz helyzetbe kerültek: a szabályo-

zás betartása számukra azt jelentette, hogy **végző soron nem hagyhatták el a lakást**. Az értelmi, pszichoszociális fogyatékkal, autizmus spektrumzavarral élők esetében – ombudsmani jelzésre is – már 2020 novemberében megtörtént a mentesítés, az egyéb egészségügyi okból maszkviselésre képtelen emberek számára azonban a szabályozás azóta sem biztosít kimentési lehetőséget.

A jelentés szerint vitathatatlan tény, hogy **a maszkhasználat fontos, a járvány terjedését lassító védelmi intézkedés**, annak **kötelezővé tétele nem egyedi jelenség**. Azon személyek számára, akik egyébként is valamilyen alapbetegséggel küzdenek, súlyosabb kimenetelű lehet a fertőzés. Mindent el kell követni tehát annak érdekében, hogy a súlyos járványhelyzet során az emberek maszkot viseljenek akkor, ha elhagyják otthonukat.

Az ombudsman szerint ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy vannak olyan betegek, akik számára nem megoldható az orrot és a száját egyszerre, folyamatosan fedő maszk viselése. Az érintettek elemi érdeke, hogy **igénybe vegyenek minden olyan szolgáltatást, segítséget, ami a számukra biztonságosnak tekinthető otthonukban tartózkodásukat segíti** (egyben védelmet jelent maszkhasználat nélkül), de bizonyosan előfordulhatnak olyan helyzetek, amelyek szükségessé teszik azt, hogy kimozduljanak otthonról.

Az **Egészségügyi Szakmai Kollégium Tüdőgyógyászat tagozatának elnökével** egyetértve a biztos szerint is szükséges a **kivételes helyzetek méltányos és egyéniesített kezelése**. A jelentés hangsúlyozta, hogy az állam a döntésének meghozatalakor nem kötelezhet lehetetlenre, sem fizikai, sem jogi szempontból. Megállapította azt is, hogy a szabályozás az egészségügyi okból maszkviselésre képtelen emberek számára nem tartalmaz ezzel kapcsolatos garanciákat, egyértelmű kimentési lehetőséget, a döntés nem felel meg a jogbiztonság követelményének.

Az **egyedi mentesítés lehetősége megteremtésének és egyéb alternatív szolgáltatások kötelező és kiszámítható biztosításának hiánya** pedig olyan méltatlan helyzeteket idézhet elő az érintett betegek tekintetében, amelyek súlyosan sértik az emberi méltóság alapjogát. Az ombudsman ezért **felkérte az emberi erőforrások miniszterét**, hogy – más európai országok gyakorlatához hasonlóan – teremtsen meg a maszkviselésre egészségügyi okból képtelen személyek egyedi szempontok alapján történő mentesítése jogszabályi lehetőségét.

A jelentés utóélete

A **szaktárca válaszában** arról tájékoztatta a biztost, hogy az egyedi szempontok alapján történő mentesítés jogszabályi lehetőségének megteremtése komplex kérdés, az orvosi szakma véleménye nem egységes abban a kérdésben, hogy milyen esetekben, egészségi állapotok tekintetében lenne indokolt a mentesítés.

Elektív egészségügyi beavatkozások esetében PCR és antigén tesztek szükségességének és önfelkészítésének alapjogi kérdései

AJB-3479/2021. Az ombudsman feltárta, hogy a rehabilitációs ellátások és elektív beavatkozások előfeltételként sem a PCR, sem pedig az antigén teszt kötelező elvégzésének előírását nem tartalmazza jelenleg jogszabály; a nem megfelelő szabályozási szint, a tartalmi bizonytalanságok okán sérül a jogállamiság elve.

A panaszos beadványában jelezte, hogy 4 éves gyermeke elektív, azaz az egészségi állapot tartós romlásának kockázata nélkül halasztható műtétjének elvégzéséhez az egészségügyi szolgáltató **a gyermek és a kísérő felnőtt esetében is a beavatkozás előtt két nappal készült negatív PCR teszt és a beavatkozás napján végzett negatív antigén teszt bemutatását kérte.** A panaszos sérelmezte, hogy védettségi igazolványuk nincsen, ezért a tesztek díjait nekik kellene kifizetniük. A biztos vizsgálatot indított, és **áttekintette az elektív egészségügyi beavatkozáshoz való hozzáférés hatályos szabályait.** Kiderült, hogy hiányoznak a kifogásolt gyakorlat alapjául szolgáló jogszabályi előírások, ezért megkereste az egészségügyért felelős államtitkárt. A válasz szerint az egészségügyi szolgáltatások igénybevételét érintő **szabályokat körlevelekben, illetve egyedi miniszteri utasításokban rögzítették.**

A vizsgálat feltárta, hogy a konkrét esetben a panaszos gyermek számára a tesztek **elvben** (még a kiadott utasítások és körlevelek szerint is) **az intézménynek térítésmentesen kellene elvégeznie.** Arra vonatkozó szabályt ugyanakkor nem tartalmaz egyetlen utasítás sem, hogy a **teszteket mikor szükséges elvégezni,** de a megfogalmazásból kitűnik, hogy a 0–16 éves korosztályt nem tekintik az automatikusan kötelezően tesztelendők csoportjába tartozóknak. Nem derült ki az sem, hogy a **kísérő személyek számára** kell-e negatív PCR és antigén teszt a kiskorú melletti tartózkodáshoz, és annak esetleges finanszírozási kérdései sem világosak.

A biztos **vizsgálta a szabályozási szint megfelelőségét:** lehetséges-e egyedi miniszteri utasításokban és a Nemzeti Népegészségügyi Központ (NNK) körleveleiben rögzíteni a teszteléssel, azok finanszírozásával kapcsolatos előírásokat. A jelentés rámutat, hogy az Alaptörvény alapján általánosan kötelező magatartási szabályt kizárólag jogszabály állapíthat meg. A tesztek szolgáltatók általi megkövetelésének előírása közvetett magatartási szabály, amely az ellátást igénybe venni kívánó magánszemélyek oldalán is kötelezettséget keletkeztet: nekik kell elvégeztetniük e vizsgálatokat, illetve megfizetniük azokat. Az ombudsman megállapította, hogy a PCR és antigén tesztek követelménye és azok költsége megtérítésének miniszteri utasításban történő előírása mindezek alapján **sérti a jogállamiság elvét.**

Az alapjogi biztos **felkérte az emberi erőforrások miniszterét,** hogy a rehabilitációs ellátások és elektív beavatkozások tekintetében kiadott valamennyi utasítását vonja vissza, az NNK irányító szerveként pedig intézkedjék az e tárgyban kiadott körlevelek visszavonásáról.

A jelentés utóélete

2021. augusztus 6-án hirdették ki a tervezhető fogászati ellátások, a rehabilitációs ellátások és a tervezhető invazív beavatkozások veszélyhelyzeti rendjéről szóló **kormányrendeletet.** Ebben mások mellett a jelentés tárgyát képező elektív egészségügyi beavatkozások esetén szükséges PCR és antigén gyorstesztek szükségességének és finanszírozásának kérdését is jogszabályi szinten rögzítették. **A biztos álláspontja szerint** előrelépés, hogy a kormányrendelet orvosolja azt a visszásságot, hogy a rehabilitációs ellátások és az elektív beavatkozások előfeltételeként a PCR- és az antigén gyorstesztek elvégzésének előírását eddig nem jogszabály fogalmazta meg. Az ombudsman üdvözölte, hogy a kormányrendelet megnyugtató megoldást talált arra a problémára is, hogy nem volt egyértelmű, a kísérők számára kell-e – és milyen finanszírozás mellett – negatív PCR- és antigén teszt a gyermek mellett tartózkodáshoz. E nagykorú kísérők esetében a tesztek az egészségügyi intézménynek térítésmentesen kell elvégeznie.

Az önkormányzat eljárási lehetősége egészségügyi alapellátást érintő panasz kapcsán

AJB-622/2021. Az alapvető jogok biztosa egy gyermek fogászati kezelését érintő szülői panasz hatósági kivizsgálása kapcsán állapított meg az egyedi ügyben, illetve a feltárt mulasztásokon túlmutató, a jogorvoslás rendszerét érintő alapjogi visszásságokat. Az ombudsman a panaszjárások gyakorlatára vonatkozóan több ajánlást is megfogalmazott.

A panaszos szülők beadványukban arról számoltak be, hogy a fogászati alapellátást nyújtó egészségügyi szolgáltató egy kezeléssorozat során **súlyos hibákat követett el gyermekük fogászati kezelése során.** Az egészségügyi dokumentáció kiadását követően tapasztalták, hogy a szolgáltató **dokumentációs kötelezettségének** sem tett megfelelő módon eleget. Mindezekre tekintettel a Magyar Orvosi Kamara Fogorvosok Területi Szervezete Etikai Bizottságához, az illetékes népegészségügyi osztályhoz, az alapellátási feladattal érintett önkormányzathoz mint feltételezett fenntartóhoz fordultak. A panaszosok sérelmezték, hogy panaszaik és az abban foglaltak – így a tájékoztatáshoz való jog – kapcsán **érdemi vizsgálatra nem került sor.**

Az adott konkrét eseten túl, általános jelleggel merült fel kérdésként az, hogy ha a kifogással érintett egészségügyi szolgáltató tekintetében az alapellátás biztosításáért felelős önkormányzat nem minősül fenntartónak, úgy biztosított-e az, hogy

szükség esetén tudomást szerezzen az általa feladatellátási szerződésben megbízott egészségügyi szolgáltató mulasztásáról. Vagyis az, hogy végső soron **van-e az önkormányzatnak feladata az általa kötelezően biztosítandó alapfeladattal összefüggésben keletkező panaszok kivizsgálásával összefüggésben**. A vizsgálat alapján a biztos megállapította, hogy az egészségügyi hatósági és igazgatási tevékenységről szóló törvény alapján jelenleg **jogszabályi szinten biztosított az**, hogy a szükséges esetekben az önkormányzat értesüljön az alapellátási kötelezettségét érintő, a feladat-ellátási szerződés keretében ellátó egészségügyi szolgáltató mulasztásáról.

A jelentés kiemelte: a hivatkozott, **az egészségügyi államigazgatási szerv által lefolytatott panaszvizsgálási eljárás** céljában, eszközeiben és fókuszpontjában is eltér az egészségügyi törvény alapján lefolytatott hagyományos panaszvizsgálástól. **Az átruházás az ellátási kötelezettséget, illetve felelőséget nem érinti** az önkormányzat feladatellátási szerződéssel átruházott alapfeladata vonatkozásában. Az önkormányzatnak, különösen konkrét panasz esetén, joga van a feladatellátási megállapodásban foglaltakat ellenőrizni. A biztos szerint az önkormányzatoknak érdekük is, hogy panasz, közérdekű bejelentés esetén megvizsgálhassák azok hátterét, különösen a feladatellátási megállapodásból eredő kötelezettségek tekintetében.

Az **eljárás kereteit a panasztörvény adja meg**, célja pedig fentiek alapján megegyező az egészségügyi törvényben szabályozott eljárás céljával, még ha az eljárás alapját ebben az esetben nem az egészségügyi törvény adja is meg. A panaszt pedig a panasztörvény alapján a panasz elintézésekor a megtett intézkedésről vagy annak mellőzéséről, az indokok megjelölésével, haladéktalanul értesíteni kell. A vizsgálat feltárta, hogy az egészségügyi államigazgatási szerv hivatalból lefolytatott ellenőrzései **főként higiénés fókuszpontúak, a dokumentáció, így pedig a tájékoztatáshoz való jogon alapuló egészségügyi önrendelkezési jog érvényesülése** egyetlen alkalommal sem képezte az ellenőrzések tárgyát.

A biztos szerint **nem megfelelő a települési önkormányzat azon gyakorlata**, hogy a kötelező feladatát érintő vizsgálat lefolytatását mellőzve a panaszt az egészségügyi államigazgatási szervhez irányítja, tekintettel arra, hogy a két eljárás célja nem azonos, így kiváltani sem tudják egymást. A biztos kiemelte: a panasztörvény szabályainak megfelelően, illetve az egészségügyi törvényben szabályozott eljárás céljával és hatókörével azonosan szükséges az önkormányzatok részéről a feladat ellátását minőségében is feltáró, belső vizsgálat lefolytatása.

Az ombudsman felkérte az önkormányzat jegyzőjét, hogy a jövőben hasonló esetben idejében indítsa meg eljárását a panasztörvény alapján, tegye meg az annak alapján szükséges lépéseket. Kezdeményezte a népegészségügyi osztály vezetőjénél, hogy ha nem esik egybe az alapellátási feladattal felelős önkormányzat a panasszal érintett egészségügyi szolgáltató fenntartójával, akkor éljen a jogszabály adta lehetőségével, a panaszvizsgálás eredményéről **tájékoztatassa az önkormányzatot**, különösen akkor, ha az a vonatkozó

szakmai szabályok vagy jogszabályok megsértését állapította meg. Kérte, hogy az ellenőrzési tervében kellő hangsúllyal szerepeltessék a tájékoztatáshoz való jog és az azon alapuló egészségügyi önrendelkezési jog érvényesülésének megvalósulását is. Az ombudsman felkérte a szaktárcát, hogy **az országos hatósági ellenőrzési terv elkészítésekor** fordítsanak kiemelt figyelmet a tájékoztatáshoz való jog és az azon alapuló egészségügyi önrendelkezési jog érvényesülését biztosító szempontok megjelenítésére.

A jelentés utóélete

A **szaktárca ajánlásra adott válaszában** arról tájékoztatta a biztost, hogy felhívta az NNK figyelmét, hogy az országos hatósági ellenőrzési terv elkészítésekor fordítsanak kiemelt figyelmet a tájékoztatáshoz való jog és az azon alapuló egészségügyi önrendelkezési jog érvényesülését biztosító szempontok megjelenítésére. Az önrendelkezéshez való jog érvényesülésének ellenőrzése kapcsán kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a tájékoztatás szerint a beavatkozás invazív vagy non-invazív jellegének a beleegyezés dokumentálása kapcsán. A **szaktárca jelezte az NNK felé**, hogy szakmai irányítási tevékenységük körében juttassák érvényre azt az álláspontot, amely szerint azon esetekben, amelyekben az alapellátási feladattal felelős önkormányzat nem esik egybe a panasszal érintett egészségügyi szolgáltató fenntartójával, a hatóság éljen a jogszabály biztosította lehetőségével, tájékoztassa az önkormányzatot a panasz kivizsgálásának eredményéről, különösen akkor, ha az a vonatkozó szakmai szabályok vagy jogszabályok megsértését állapította meg. A népegészségügyi osztály vezetője és a főjegyző **elfogadta a jelentésben megfogalmazott ajánlásokat**.

Munkavédelmi előírások betartása egészségügyi intézmény műtőhelyiségei kapcsán

AJB-4849/2021. Az alapjogi biztos hivatalból indított vizsgálata feltárta: az egészségügyi intézmények működésével összefüggésben az állam objektív életvédelmi, egészségvédelmi kötelezettsége jelenleg részben valósult meg: eltérő normák vonatkoznak ugyanis a műtőben munkavállalóként részt vevő dolgozókra és az egészségügyi szolgáltatást igénybe vevő betegekre. Az ombudsman a jogalkotási javaslataival és a feltételek biztosításával, valamint megfelelő ellenőrzésükkel összefüggő ajánlásaival a szaktárcákhoz fordult.

Az ombudsman **sajtóhírek és egy országgyűlési képviselő jelzése alapján tájékozódott**, majd hivatalból vizsgálatot folytatott egyebek mellett azzal összefüggésben, hogy **az egészségügyi intézmények műtőjében** mint speciális munkavégzési helyen **milyen munkavédelmi előírások léteznek a levegőkörnyezeti értékek tekintetében**. Vizsgálta, hogy

mely hatóság feladatkörébe tartozik a vonatkozó munkavédelmi szabályok **ellenőrzése**, és ez megvalósul-e.

A jelentés a **munkavédelmi és megbiztonsági szabályozás összhangja kapcsán kiemelte**, hogy az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés alapvető követelményeinek szabályait a munkavédelmi törvény, illetve a munkahelyek munkavédelmi követelményeinek minimális szintjéről szóló rendelet rögzíti. A biztos hangsúlyozta: eltérő normák vonatkoznak a műtőben munkavállalóként dolgozóakra és az egészségügyi szolgáltatást igénybe vevő betegekre, utóbbiak számára ugyanis a munkavállalókhöz képest magasabb szintű standardok biztosítják az egészséget nem veszélyeztető környezetet a műtőben. E standardokat azonban nem jogszabály, hanem módszertani levél rögzíti, így nem lehet számon kérni ellenőrzéskor.

A jelentés kitért arra, hogy a munkavédelmi törvény szerint a munkáltatónak haladéktalanul ki kell vizsgálnia a tudomására jutott rendellenességeket és haladéktalanul meg kell tennie a szükséges intézkedéseket. A **munkavégzést azonban csak közvetlen veszély esetén kell leállítania**. A hatályos munkavédelmi szabályozás alapján arra a kérdésre azonban nem adható egyértelmű válasz, hogy **milyen hőmérsékletértéktől beszélhetünk egy műtét közben közvetlen veszélyről**. A biztos áttekintette emellett azt is, hogy jelenleg **mennyire hatékonyan működik a meglévő szabályok végrehajtásának ellenőrzése**: kiderült, hogy sem az NNK, sem pedig a munkavédelmi felügyelet nem végzett a műtők mint munkahelyek megfelelő hőmérsékletének és légcseréjének biztosítottságával összefüggő vizsgálatot.

Az ombudsman szerint megoldást jelenthetne a gyakorlatban, ha az országos tisztifőorvos műtéti sebfertőzés megelőzéséről szóló módszertani levelében rögzített **szakmai tartalmat** jogszabályban, például **az egészségügyi szolgáltatások nyújtásához szükséges szakmai minimumfeltételekről szóló rendeletben, azaz a minimumrendeletben rögzítené**. Mind ezt pedig olyan módon kell megtenni, hogy azt az egészségügyi államigazgatási szerv ellenőrizni tudja, továbbá a munkavédelmi jogszabályokban konkrétan meg kellene határozni, hogy milyen környezeti határérték az, amely esetén a munkavégzést fel kell függeszteni.

A biztos felkérte az emberi erőforrások miniszterét, hogy fontolja meg a megfelelő **klima- és légcserélő berendezés szerepeltetését a műtőegység tárgyi feltételei között** a minimum-rendeletben. Kérte, hogy a megfelelőség felmérését követően kezdjék meg az egészséget nem veszélyeztető, biztonságos munkavégzés követelményeinek biztosítására képes, a betegek biztonságát szem előtt tartó berendezések beüzemelését. Az ombudsman felkérte az innovációs és technológiai minisztert, fontolja meg **a munkavédelmi jogszabályokban annak konkrét meghatározását**, milyen környezeti határértékek esetén kell a munkavégzést felfüggeszteni a műtőegységekben, valamint a munkavédelmi ellenőrzéseik során, különösen

a nyári időszakban, fordítsanak hangsúlyt a műtők hőmérsékletének ellenőrzésére.

A jelentés utóélete

Az **innovációs és technológiai miniszter tájékoztatta a biztost**, hogy álláspontja szerint a probléma a minimumrendeletben szereplő műtőkre vonatkozó tárgyi feltételek megfelelő módosításával orvosolható: annak megsértése ugyanis a műtő használatának felfüggesztését eredményezi. Tájékoztatta a biztost, hogy 2022-ben hőségriasztáskor országos célvizsgálatot rendel el, amely minden megyében a műtők hőmérsékletének ellenőrzésére is irányulni fog.

Az **egészségügyért felelős államtitkár válaszában** kiemelte: a szabályozási és ellenőrzési problémák, hiányosságok orvoslása kapcsán a biztos ajánlásokkal általánosságban egyetért. Jelezte, hogy az **Országos Kórházi Főigazgatóság (OKFŐ) felmérte** a fekvőbeteg-ellátó intézményekben a klíma- és légcserélő-berendezésekkel való ellátottságot. A felmérést egyúttal kiterjesztették az egyéb helyiségekre is, valamint az egyetemi klinikai központokra és az egyházi fenntartásban lévő intézményekre. A klimatizáltsági helyzetre irányuló felmérés alapján, ha a jelentés által vizsgált műtői környezetre vonatkoztatták a szükségleteket, az előzetesen becsült költségek alapján 13 milliárd forint összegű beruházás megvalósítása szükséges. Ha az igényfelmérés fókuszát kiterjesztik a műtőkön felüli fent említett további helyiségekre is, úgy mindösszesen 51 milliárd forint forrás biztosítása szükséges a helyzet komplex megoldásához. A **beruházások kapcsán** cél, hogy azok lehetőség szerint európai uniós forrásból valósuljanak meg, az egyeztetéseket ezért már megkezdték az Innovációs és Technológiai Minisztériummal. A tájékoztatás szerint a **minimumrendelet kiegészítésére** vonatkozó ajánlást csak a szükséges forrásoknak az érintett intézmények részére való rendelkezésre bocsátását, illetve a szükséges fejlesztések lebonyolítását követően tudják megtenni annak érdekében, hogy biztosítható legyen az érintett intézmények jogszabályi előírásoknak való maradéktalan megfelelése.

4.3.4. A FOGVATARTOTTAK JOGAINAK VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS ÜGYEK

A veszélyeztetett társadalmi csoportok **egyik legvitatottabb köre a büntetés-végrehajtás egyes intézményeiben élő fogvatartottak**. Éppen a fogva tartás körülményei és jellege miatt szükséges azonban a kiszolgáltatottak halmazához sorolni a büntetésüket töltő embereket. Lényeges kiemelni, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet, illetve az alapjogi biztos célja végső soron egy ponton mindenképpen találkozik: **a szabadságelvonást ugyanis egyértelműen az emberi jogok maradáktalan tiszteletben tartásával kell végrehajtani**.

AJB-2236/2021. A biztos jelentésében megállapította, hogy a büntetés-végrehajtás alatt álló személyek telefonos kapcsolattartásának hatályos szabályozása, különösen pedig az irányadó díjtételek meghatározása a magán- és családi élet tisztelgésben tartásához való joggal összefüggő visszasságat okoz. Az ombudsman ezért a helyzet rendezése érdekében ajánlásaival a büntetés-végrehajtás országos parancsnokához fordult.

Egy büntetés-végrehajtás alatt álló személy a fogvatartási körülményeinek több aspektusával összefüggésben beadvánnyal fordult a biztoshoz, és egyebek mellett **a büntetés-végrehajtás keretében használható mobiltelefonok magas percdíjai tekintetében** fejezte ki aggályait. A biztos hivatalból **átfogó vizsgálatot indított, áttekintette** az érintett szabályozást és gyakorlatot. Kiadott jelentésében aláhúzta, hogy a büntetés-végrehajtás alatt álló személyek telefonos kapcsolattartása szoros összefüggésben áll a magánélet védelméhez való joggal, a büntetőeljárásban a védelemhez való joggal. A vizsgálat keretében megkereste a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát (BVOP) és az innovációs és technológiai minisztert, hogy adjanak tájékoztatást a hatályos szerződési feltételek, díjak és a telefonhasználat jelenlegi körülményeivel és feltételeivel kapcsolatban a fogvatartottak vonatkozásában.

A jelentés kiemelte, hogy egy **alapjog korlátozással összefüggésben** az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint arra kell figyelemmel lenni, hogy alapvető jog kizárólag más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tisztelgésben tartásával korlátozható. A biztos szerint jelen esetben a szabályozásból és a kapott válaszokból sem lehet következtetni arra, hogy a telefonos percdíjak magas összegének és a közösségi telefonhasználatnak, valamint az elektronikus kapcsolattartásnak a korlátozó szabályait valamely alapvető jog vagy alkotmányos érték védelme érdekében állapították volna meg. Az ombudsman elismerte, hogy a **fokozatos és arányos szabályozás szempontjából érthető és indokolható** a büntetés-végrehajtási érdekből eredő azon szabályozási megoldás, miszerint az egyes rezsimkategóriákban eltérő feltételekkel van lehetőség a telefonos és az elektronikus kapcsolattartásra. Az **a modell azonban, amelyben bizonyos fogvatartotti kör pusztán pénzügyi érdekből akár szinte teljes mértékben kizárható e kapcsolattartási formákból**, a magán- és családi élethez való jog szükségtelen és aránytalan korlátozását eredményezi.

Az alapjogi biztos jelentésében **felkérte a büntetés-végrehajtás országos parancsnokát**, hogy a bv. intézetekkel és az érintett szolgáltatókkal együttműködésben, szükség esetén pedig az innovációs és technológiai miniszter bevonásával egyeztessen **a mobil- és közösségi telefonhívások percdíjainak csökkentéséről**. A biztos kezdeményezte a parancsnoknál

olyan belső szabályozás kialakítását, amely a rezsimkategóriákkal arányban áll, ugyanakkor **a nehéz anyagi körülményekkel rendelkező fogvatartottak számára is garantálja** a magán- és családi élethez való jog, valamint a védelemhez való jog minél teljesebb körű érvényesülését, azaz lehetővé teszi az elektronikus kapcsolattartás biztosítását, kiszélesítését.

A jelentés utóélete

A **büntetés-végrehajtás országos parancsnoka tájékoztatta a biztost** arról, hogy a Magyar Telekom Nyrt.-vel egyeztetve intézkedést tett a percdíjak csökkentésére. A parancsnok arról is tájékoztatta a biztost, hogy a telekommunikációs eszköz útján történő elektronikus kapcsolattartás eljárásrendjéről szóló **utasításának módosításával, 2021. december 1-jétől biztosított**, hogy a szigorúbb rezsimbe sorolt fogvatartottak részére indokolt kérelemre – reintegrációs tisztai időszakos értékelés és osztályvezetői döntés alapján – az elektronikus kapcsolattartás engedélyezhető legyen havonta egyszer, maximum 30 perc időtartamban. Az engedélyező döntésnek tájékoztatást kell tartalmaznia, hogy a fogvatartottat együttműködő magatartása esetén általános rezsimkategóriába lehet sorolni, ahol pedig az elektronikus kapcsolattartásra bővebb lehetősége is biztosított. Ezen **eljárásrend** esetén az elektronikus kapcsolattartás lehetősége az utasítás szerint is valamennyi fogvatartottra kiterjed, miközben a vonatkozó miniszteri rendeletben megfogalmazott progresszív rezsimszabályok sem sérülnek. Az ombudsman a megtett intézkedésekkel egyetértett, azokat üdvözölte.

4.4. TOVÁBBI KIEMELT OMBUDSMANI ÜGYEK ÉS VIZSGÁLATOK

Az alapvető jogok biztosa 2021-ben a fent bemutatott, **A** egyes kiemelt vizsgálati területeken kiadott jelentésin túl **több ügyben folytatott vizsgálatot**, amelyekről érdemes a beszámoló keretében is áttekintést adni. A biztos hatósági eljárásokat monitorozó gyakorlatában jellemzőek a **végrehajtási, a fogyasztóvédelmi, a pénzügyi, adóhivatali eljárásokkal** kapcsolatos ügyek, ezek közül a tárgyévben is több olyan eset volt, amelynek nyomán jelentés kiadására került sor.

2021-ben **változatos témákban** több olyan panaszbeadvány is a biztos elé került, amelyek **jogi szabályozással összefüggő alapjogi-alkotmányossági kérdéseket** vetettek fel. A visszas helyzetek megoldása érdekében **jelentésben fogalmazta meg álláspontját és jogalkotási javaslatait** a biztos például a közterületi pórázhasználat elmulasztásának központi és helyi szankcionálása, víziközmű-szolgáltatás korlátozása, a telekadó és a temetői díjak megállapítása kapcsán. E fejezet ezen általánosabb fókuszú jelentések tartalmáról is rövid áttekintést nyújt.

AJB-192/2021. Egy panaszbeadvány vizsgálata nyomán az ombudsman jelentése a közterületi pórázhasználat elmulasztásának szankcionálását érintő, a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszásságot okozó szabályozási problémákat tárt fel.

A biztoshoz forduló panaszos a **közösségi együttélési szabályokról szóló önkormányzati rendelet** azon rendelkezését sérelmezte, amely lehetővé teszi a település közigazgatási területén a **pórázhasználati kötelezettség elmulasztásának bírsággal való szankcionálását**. Mindezek alapján azt kérte, hogy a biztos kezdeményezze a kifogásolt jogszabályi előírás felülvizsgálatát.

Az alapjogi biztos az ügyben vizsgálatot indított, és jelentésében megállapította, hogy a közösségi együttélési szabályokról szóló **önkormányzati rendelet sérelmezett rendelkezései több tekintetben is aggályosak**. Leszögezte, hogy a közterületi pórázhasználat előírása a kedvtelésből tartott állatok tartására vonatkozó **ágazati szabályozási tárgykörbe** tartozik. Az önkormányzati rendelet így a jogalkotási felhatalmazás keretein kívül esik, a törvényi előírásoknak nem felel meg. Másrészt a biztos arra a következtetésre jutott, hogy kifejezett törvényi felhatalmazás hiányában az önkormányzat a kedvtelésből tartott állatok tartására vonatkozó jogszabályok megsértésének szankcionálására **eleve nem alkothat rendeletet**, ugyanis az a jogalkotási törvény által tiltott indokolatlanul párhuzamos, többszintű szabályozást eredményez.

A biztos szerint **a magasabb szintű jogszabályba ütköző önkormányzati rendelet alapján lefolytatható hatósági eljárás lehetősége** a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszásságot okoz. A szabálysértési törvény tekintetében fennálló párhuzamos szabályozás miatt az önkormányzati rendelet a közterületi pórázhasználat elmulasztásának kettős, illetve eshetőleges szankcionálását teszi lehetővé. Az ombudsman felkérte a kormány megbízottat, hogy törvényességi felülvizsgálata során végezze el az önkormányzati rendeletnek a vizsgálatát.

Az alapjogi biztos vizsgálata feltárta, hogy **nem egyedi, kivételes esetről van szó**, ugyanis több önkormányzat tekintetében is **hasonló jogalkotási gyakorlatot** észlelt. A helyzet rendezése érdekében az ombudsman ezért felkérte a Miniszterelnökséget vezető minisztert, hogy a kormányhivatalok tevékenysége felett gyakorolt szakmai irányítás keretében szükség szerint **állásfoglalás kiadásával**, illetve – a kormányhivatalok útján – a tárgykörben alkotott rendeletek **célvizsgálat keretében történő ellenőrzésével** biztosítsa, hogy a jogrendszerből kikerüljenek az önkormányzatok által a közösségi együttélés alapvető szabályai között a belterület közterületén a pórázhasználat elmulasztásának szankcionálására alkotott rendeleti szabályok.

A vizsgálat a kedvtelésből tartott állatok tartására vonatkozó **központi szabályok kapcsán is tárt fel alkotmányossági problémát**. Az ombudsman felhívta az agrárminisztert, hogy

kezdeményezze a kedvtelésből tartott állatok tartására vonatkozó rendeleti szintű szabályok megalkotására felhatalmazó törvényi rendelkezések olyan tartalmú módosítását, kiegészítését, amely a jogalkotási keretek beazonosíthatóságára vonatkozó, az indokolatlan párhuzamosságot kizáró garanciális követelménynek eleget tesz. A biztos felkérte az agrárminisztert, hogy **tekintse át a kedvtelésből tartott állatok tartásával összefüggő szankciókat**, hogy milyen intézkedés kell ahhoz, hogy a kormányrendeleti szintű belterületi kötelező pórázhasználat elmulasztásának szankciója a jogalkalmazók számára egyértelműen beazonosítható legyen.

A jelentés utóélete

A **kormány megbízott** az ajánlással egyetértett, és törvényességi felhívással élt az érintett önkormányzati rendeleti szabályozás hatályaon kívül helyezését javasolva. Arról is tájékoztatta az ombudsmant, hogy megvizsgálja a megye más településeinek önkormányzati rendeleteit is, hogy feltérképezze a párhuzamosságokat az állatvédelmi bírsággal sújtott magatartások, különösen a közterületi pórázhasználat előírása, hosszabb távon pedig valamennyi ágazati, illetve szabálysértési szabályozás tekintetében. A **Miniszterelnökséget vezető miniszter válaszában jelezte**, szakmai egyeztetést kezdeményez az agrárminiszterrel és a belügyminiszterrel, amelyről tájékoztatást kapnak a fővárosi és megyei kormányhivatalok is. A **válasz szerint a** szaktárca és a helyi önkormányzatokért felelős miniszter álláspontjának megismerését követően van lehetőség arra, hogy a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért való felelősség keretében a kormányhivatalok tevékenysége felett gyakorolt **szakmai irányítási jogkörben olyan álláspontot alakítsanak ki**, amely megnyugtató válaszokkal szolgál a felvázolt kérdésekben.

AJB-656/2021. Egy egyedi panaszügyben folytatott eljárása nyomán az alapjogi biztos a víziközmű-szolgáltatás korlátozása alkotmányosságának a kérdését vizsgálta.

A biztoshoz forduló panaszos a beadványban előadta, hogy cége végrehajtási eljárás keretében lebonyolított ingatlan-árverés eredményeként, tehát **árverési vevőként vásárolt ingatlant**. A panaszos a vételt követően szembesült azzal, hogy az ingatlanára **a víziközmű-szolgáltató a teljes körű vízszolgáltatást** akkor hajlandó nyújtani, ha az új tulajdonos kifizeti a korábbi tulajdonos tartozását. A panaszos kifogásolta, hogy a végrehajtási árverés kapcsán sem a hirdetményből, sem más módon nem kapott tájékoztatást a fogyasztási helyen fennálló vízdíj-tartozás tényéről, annak összegéről, sem pedig az ingatlanon található épület alapterületéről.

A biztos vizsgálatot indított, és megállapította, hogy **jogalkalmazói jogértelmezéssel nem minden esetben oldható fel az a jogi kérdés, hogy a víziközmű-szolgáltató jogszerű módon alkalmazhat-e korlátozó intézkedéseket** olyan új

tulajdonos esetében, aki nem tekinthető a korábbi tartozást felhalmozó felhasználó szerződéses jogutódjának vagy egyébként a tartozásért felelős személynek. A szabályozás e hiányossága sérti a normavilágosság, így a jogbiztonság követelményét, a jogállamiság elvét, valamint **az ivóvízhez történő hozzáféréshez fűződő joggal** összefüggő visszássághoz vezet a jogalkalmazás során. Mindez felveti, hogy indokolt volna a jogi szabályozás, különösen pedig a víziközmű-szolgáltatási törvény felülvizsgálata.

A jelentés rögzíti: a szabályozás felülvizsgálatakor tekintettel kell lenni a víziközmű-szolgáltatók jogos érdekeinek védelmére. A korábbi tartozás alapján érvényesíthető korlátozások tekintetében észszerűen felmerülhet a differenciálás lehetősége. **A kellően differenciált szabályozás kialakítása a jogalkotó feladatkörébe tartozik.** A biztos ezért kezdeményezte az innovációért és technológiáért felelős miniszternél, illetve az igazságügyért felelős miniszternél azt, hogy tekintsék át a releváns jogszabályokat, és fontolják meg a vonatkozó rendelkezések megfelelő módosítását.

A jelentés utóélete

Az **innovációért és technológiáért felelős miniszter** arról tájékoztatta a biztost, hogy **a víziközmű törvény soron következő módosításakor figyelembe veszik és megvizsgálják a jelentésben foglaltakat, a probléma rendezése érdekében.** A víziközmű-szolgáltatásra vonatkozó ágazati szabályozáson túlmutató, kapcsolódó kérdések tekintetében ugyanakkor az igazságügyi miniszter azt rögzítette a válaszában, hogy jelenleg nem látja szükségesnek a bírósági végrehajtási törvény, a bírósági végrehajtásra vonatkozó egyéb joganyag módosítását.

AJB-1369/2021. Az alapjogi biztos vizsgálata a temetői díjakkal összefüggésben a temetői törvény és egy vizsgált önkormányzati rendelet szabályozási hiányosságai, pontatlanságai kapcsán állapított meg a jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot.

A panaszos a települési önkormányzat köztemetőkről és a temetkezés rendjéről szóló rendeletében meghatározott **temetői díjakkal összefüggésben fordult a biztoshoz.** Az ügy kapcsán felmerült a temetői törvény vizsgálatának szükségessége, mivel az önkormányzatnak a temető üzemeltetésével, fenntartásával kapcsolatos **díj-megállapítási jogköre az e törvényben kapott felhatalmazáson alapult,** ezért a biztos eljárását a keretszabályokra is kiterjesztette.

A biztos a jelentésében megállapította, hogy **a temetői törvény nem tartalmaz egyértelmű szabályt a köztemetők üzemeltetőjének díjszabályozására,** egyes releváns rendelkezéseinek a nyelvtani, valamint jogalkotói és jogalkalmazói értelmezése között olyan bizonytalanság feszül, hogy a szabályozás nem áll összhangban a jogbiztonság követelményével.

A biztos **felkérte a belügyminisztert,** hogy fontolja meg e törvényi rendelkezések olyan irányú pontosítását, amely eredményeként a köztemetők esetében a települési önkormányzatok számára egyértelművé válik többek között az, hogy az önkormányzat temető üzemeltetésével és fenntartásával kapcsolatos díj-megállapítási jogköre korlátozott, valamint egyértelmű lesz az is, hogy a köztemetők üzemeltetője szedhet-e díjat. **A módosítással egyértelművé kell tenni,** hogy a nem köztemetőkre vonatkozóan állapítja meg azt a szabályt, hogy az üzemeltető a szabályzatban megállapított díjakon felül más díjat nem állapíthat meg, és az ott megjelölt három díjfajta nemcsak a nem köztemető üzemeltetője, hanem annak tulajdonosa sem veheti ki.

A biztos megkeresésének kézhezvételét követően **az önkormányzat a kifogásolt rendeletének módosítása mellett döntött.** A módosítás eredményeként a sírkő, síremlék állítási munkák, valamint sírkő, síremlék felújítási munkák esetén területhasználati díjat már nem határoz meg a rendelet. E módosításra figyelemmel a biztos a rendeletet érintően további intézkedést nem tett.

AJB-281/2021. Az ombudsman jelentésében a helyi építési szabályzat szerint közel 20 éve kötelező szabályozással érintett telek után fizetendő telekadó önkormányzati rendeleti szabályozását vizsgálva állapított meg alapjogi visszásságot és tett intézkedést.

A panaszos a **budapesti ingatlanát terhelő telekadó fizetési kötelezettsége kapcsán** fordult beadvánnyal az alapjogi biztoshoz. A panaszos beadványában előadta, hogy az érintett kerületi önkormányzat **helyi adó rendelete alapján telekadó fizetési kötelezettsége áll fenn** a telke után, annak ellenére, hogy a telekre építési engedély nem adható ki. A panaszos sérelmezte a jegyző eljárását, az egyes helyi adókról szóló önkormányzati rendelet vonatkozó szabályait is.

A biztos vizsgálatot indított, és áttekintette a helyi adóakra vonatkozó központi szabályozást, az önkormányzati rendelet telekadóra vonatkozó rendelkezéseit. A jelentés rögzíti: az önkormányzat jogalkotói autonómiájába tartozik, hogy a helyi adókról szóló törvény alapján milyen körre terjeszti ki a **telekadó alóli mentesség lehetőségét.** Az ombudsman ugyanakkor megállapította, hogy az önkormányzat visszásságot okozott azzal, hogy a rendeletében az érintett telkek tekintetében nem biztosított telekadó mentességet, és a helyi sajátosság körében nem értékelte a területen fekvő egyéb ingatlanok általánostól eltérő azon helyzetét, vagyis hogy beépítésre szánt övezetben találhatóak, de jelenleg építési engedély nem adható ki rájuk.

A biztos **felkérte az önkormányzat képviselő-testületét,** hogy vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a kötelező szabályozással érintett ingatlanok esetében **adómentességi okként helyi sajátosság körében értékelhető-e a panasszal érintett ingatlan,** az érintett területen fekvő egyéb ingatlanok

általánostól eltérő azon helyzete, hogy bár beépítésre szánt övezetben találhatóak a telkek, jelenleg és az elmúlt 20 évben építési engedély nem adható ki rájuk. Az ombudsman emellett annak vizsgálatát is kérte, hogy a panaszos kérelme esetén az adózás rendjéről szóló törvény alapján fennálló adó tartozás elengedésének feltételei fennállnak-e.

A jelentés utóélete

A helyi adókról szóló rendeletének kifogásolt rendelkezéseit **a kerületi önkormányzat képviselő-testülete a jelentésben foglaltaknak megfelelően módosította még 2021-ben.**

AJB-1844/2021. Az alapjogi biztos a hozzá forduló panaszos ügyében egy pénzügyi szervezetnél előterjesztett panasz kapcsán a Magyar Nemzeti Bankhoz (MNB) intézett fogyasztóvédelmi kérelem vizsgálata után elmulasztott hitelintézeti válaszadás miatt állapított meg a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszásságot.

A biztos jelentése rögzíti, **a lakástakarék-pénztári panaszkezeléssel szemben előterjesztett**, a panaszkezelési kormányrendelet rendelkezéseit sértő eljárás pénzügyi fogyasztóvédelmi eljárás tárgyát képezi – szemben a kifogásolt eljárásban hozott határozat megállapításával. Az ombudsman utalt arra: az MNB törvény ezt erősíti meg azzal, hogy a fogyasztóvédelmi eljárás megindításának feltételeként határozza meg azt az esetet, amikor a fogyasztó a pénzügyi szervezetnél előterjesztett panaszára nem kapott választ. Az eljárás megszüntetésének indokaként megjelölt, a személyesen előterjesztett írásbeli fogyasztói panasz átvétele igazolásának kérdésköre kifejezetten **a panaszkezeléssel és a panasz megválaszolásának kötelezettségével összefüggő kérdés**, amit a fogyasztóvédelmi eljárás keretében nem lehet figyelmen kívül hagyni. A rendelet és a panaszkezelési szabályzatok egyaránt tartalmaznak a szóbeli/írásbeli panasz rögzítésére, jegyzőkönyvezésére, kivizsgálására vonatkozó szabályokat.

A biztos megállapította: **a tisztességes eljáráshoz és a petíciós joghoz való joggal összefüggő visszásságot okozott az MNB végzése**, amely az eljárást hatáskör hiányára hivatkozva megszüntette a személyesen előterjesztett írásbeli fogyasztói panasz átvételének igazolására vonatkozó kifogás tekintetében. Mindezt azzal az indokolással, hogy az MNB törvény ezen esetre nézve nem tartalmaz szabályozást. Aggályos volt az **MNB fogyasztóvédelmi eljárás lezáródásáról szóló határozata is**: ebben a hitelintézetet felhívta a panaszok határidőben való megválaszolására vonatkozó jogszabályi rendelkezések betartására, és fogyasztóvédelmi bírságot rótt ki. Az MNB ugyanis a jogkövetkezményeket nem alkalmazta teljeskörűen, nem intézkedett a panasz kivizsgálásának és megválaszolásának előmozdítása érdekében.

A biztos **felkérte a Magyar Nemzeti Bank elnökét**, hogy tegyen eleget törvényben foglalt pénzügyi felügyeleti ható-

sági feladatai részét képező ellenőrzési kötelezettségének és kezdeményezze az ügyben a hitelintézeti panaszkezelés, a panasz megválaszolására vonatkozó hitelintézeti kötelezettség teljesítését. Kezdeményezte a biztos, hogy a fogyasztóvédelmi eljárásaiban az MNB legyen kiemelt figyelemmel a pénzügyi szervezetek panaszkezeléssel, a panaszok megválaszolásával összefüggő törvényi rendelkezések teljesítésére.

A jelentés utóélete

Válaszában az **MNB elnöke egyetértett a jelentésben foglaltakkal**, és arról tájékoztatta a biztost, hogy megtette a szükséges intézkedéseket a hitelintézetnél a panasz kivizsgálása, panaszos tájékoztatása és panaszkezelés megfelelő intézése, szabályozása érdekében.

AJB-2000/2021. Jelentésében egy hagyatéki eljárás kapcsán állapított meg a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggésben visszásságot az ombudsman.

A panaszos szerint **az adóhatóság öröklési illetéket kiszabó eljárása és az annak alapjául szolgáló közjegyzői eljárás aggályos volt**. A beadványában jelezte azt, hogy elhunyt testvére után nem örökösként, hanem megajándékozottként jutott a hagyatékhoz, így illetékfizetési kötelezettsége sem keletkezett, annak fennállásáról a közjegyző sem tájékoztatta.

A biztos vizsgálatot indított, amelynek fókuszában a **hatósági tájékoztatási kötelezettség és annak gyakorlati érvényesülése állt**. A tényállás szerint a panaszos és testvére tulajdonostársai voltak egy nagy összegű jelzáloghitellel terhelt lakóingatlanok. A panaszos testvére végrendelet nélkül elhunyt: a törvényes örökös szülők azonban úgy döntöttek, hogy az ingatlanrészt a hagyatéki eljárás során másik gyermeküknek, a panaszosnak engedik át, aki azt nyilatkozatával el is fogadta. A panaszos az öröklési illetékfizetési kötelezettségéről az adóhatóság határozatából értesült, a fellebbezésében arra hivatkozott, hogy ő nem örökös.

Az ombudsman vizsgálatát során kiemelte, hogy az illetéktörvény rendelkezései szerint a hagyatéki eljárás során átengedett örökséget megszerző személy úgy fizeti az öröklési illetéket, mintha a hagyaték közvetlenül az örökgyőről szállt volna rá, erről az adóhatóság a panaszost fellebbezést elbíráló határozatában megfelelően tájékoztatta. Mindezek alapján megállapította a biztos, hogy **az adóhatóság eljárása alapjoggal összefüggő visszásságot nem idézett elő**.

A **közjegyzői eljárás kapcsán** azonban a biztos szerint sértült a tisztességes eljáráshoz való jog. A jegyzőkönyvből nem lehetett megállapítani, hogy a panaszos részletes, érthető tájékoztatást kapott-e az illetékfizetési kötelezettségéről és annak mértékéről. A biztos hangsúlyozta: **a közjegyzői tájékoztatásnak** igazodni kell a felek eljárás során tett nyilatkozataikhoz, minden olyan lényeges körülményre ki kell terjednie, amely ismerete a kötelezettség teljesítéséhez kell.

A jegyzőkönyvben úgy kell rögzíteni, hogy a tartalma egyértelműen megállapítható legyen.

Az ombudsman mindezekre figyelemmel **felkérte a közjegyzőt** az eljárási gyakorlatának módosítására azért, hogy a jövőben a feleket jogaik és kötelezettségeik tekintetében megfelelő tájékoztatással segítse. A biztos **kezdemenyezte a Magyar Országos Közjegyzői Kamara (MOKK) elnökénél**, hogy tekintse át, milyen lehetőségei vannak arra, hogy a jövőben a közjegyzők figyelmét felhívja tájékoztatási kötelezettségük maradéktalan teljesítésére.

A jelentés utóélete

A **biztos ajánlását mind az ügyben eljáró közjegyző, mind pedig a MOKK elnöke elfogadta**. A vizsgálat idején sor került **az illetéktörvény módosítására**, ennek eredményeként a testvér utáni öröklési illetékfizetési kötelezettséget lakóingatlan esetében megszüntették. Az említett jogszabály-módosítás azonban a panaszos ügyét utólag már nem érintette.

AJB-446/2021. Az alapjogi biztos jelentésében megállapította, hogy a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszasságot okozott a végrehajtó, amikor az érintett ügyben észszerű határidőn túl tett eleget a törvényben előírt betérjesztési kötelezettségének. Az ombudsman ezért felkérte a végrehajtót, hogy fordítson kiemelt figyelmet azon ügyek bíróság elé terjesztésére, ahol a végrehajtást kérő nem tett eleget a nyilatkozattételi kötelezettségének.

A panaszos a vele szembeni **végrehajtási eljárással összefüggésben fordult panasszal a biztoshoz**. Sérelmezte, hogy a végrehajtási eljárásban érvényesíteni kívánt követelés részbeni aplotalansága tárgyában a végrehajtó felé küldött levelére nem kapott választ, és a végrehajtási eljárásban sem tapasztalt változást. A biztos vizsgálata feltárta, hogy a panaszos kérelmét a végrehajtó helyesen, a végrehajtást kérő felé ugyan továbbította, a végrehajtást kérő nyilatkozatának elmaradása ellenére azonban az ügyet nem terjesztette be a végrehajtást foganatosító bírósághoz, és az ügyről további tájékoztatást nem adott a panaszosnak.

A jelentés kiemeli, hogy a végrehajtó a törvényben előírt betérjesztési kötelezettségének csak az ombudsmani megkeresés után, több mint egy évvel az eredménytelen határidő elteltét követően tett eleget. A biztos megállapította, hogy **a végrehajtó a kötelezettségének észszerű határidőn túl tett eleget, és ezzel a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő sérelmet okozott**. Az ombudsman ugyanakkor egyetértett a végrehajtóval, hogy a végrehajtást kérő nyilatkozata hiányában az adós felé tájékoztatást nem tud küldeni, ugyanakkor ez nem akadályozta annak, hogy az ügy a végrehajtást foganatosító bíróság elé betérjesztendő legyen.

A jelentés utóélete

A **végrehajtó válaszában úgy nyilatkozott, hogy az ajánlással egyetért**, a jövőben pedig kiemelt figyelmet fog fordítani azon ügyek bíróság elé terjesztésére, ahol a végrehajtást kérő törvény szerinti határidőben nem tett eleget nyilatkozattételi kötelezettségének.

AJB-809/2021. Az ombudsman egy végrehajtási eljárás vizsgálata kapcsán, a részletfizetés lehetőségével kapcsolatos tájékoztatás elmaradása miatt egy másik ügyben is a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét állapította meg. A biztos jelentése kitért a végrehajtási törvény által biztosított, a megélhetéshez minimálisan szükséges pénzeszközöz való hozzájutás kérdésére, aminek kapcsán a vonatkozó jogszabályi rendelkezések ellentmondásosak.

A panaszos szerint a **végrehajtási eljárás során** figyelmen kívül hagyták a járványhelyzet vagyonzbiztonságot, nemzetgazdaságot veszélyeztető hatásainak enyhítése céljából kiadott rendeletet: a természetes személyek által felvett hitelek visszafizetésének, törlesztésének módját, a végrehajtási eljárás egyes cselekményeit a pandémia idejére a korábbiaktól eltérően rendező előírásokat. A végrehajtáskor a panaszos szerint a létfenntartása is veszélybe került, mivel az eljárás alatt az illetményének egészét a végrehajtói letéti számlára utalták át.

A jelentés kiemelte: a végrehajtót a végrehajtható okirat kiküldésekor még nem terhelte tájékoztatási kötelezettség a részletfizetés speciális lehetőségéről. A panaszos azonban csak a kormányrendelet hatályba lépése után vette kézhez a végrehajtható okiratot, így esetében már alkalmazható lett volna a kedvezőbb rendelkezés, amelynek alapján a végrehajtó a végrehajtást kérő hozzájáruló nyilatkozata nélkül is dönthetett volna a részletfizetés tárgyában.

Az ombudsman hangsúlyozta: **a panaszos ügyében elmaradt mind a részletfizetés, mind a pandémia okán biztosított speciális részletfizetés lehetőségéről való megfelelő, kellően részletes, jól érthető tájékoztatás**. A panaszos speciális részletfizetéssel kapcsolatos sérelme azonban utólag már nem volt orvosolható. A biztos szerint a részletfizetés lehetőségéről való tájékoztatás a kormányrendelet előírásaitól függetlenül, a végrehajtási törvény alapján kiemelt jelentőséggel bír. Az ombudsman a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése érdekében **a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar intézkedését kérte**, hogy a végrehajtási eljárás megindítása során az adósok részletfizetéséről való egyidejű, a jogi ismerettel nem rendelkező panaszosok számára is érthető tájékoztatása általános végrehajtói gyakorlattá váljon.

A **panaszos illetménye egészének végrehajtás alá vonása kapcsán** a biztos utalt arra, hogy a végrehajtási törvény szabályozása szerint nagy összegű tartozás behajtására irányuló

végrehajtás során a teljes tartozást nem fedező egyenlegű bankszámla esetén legfeljebb 71.250 forint marad a természetes személy adós fizetési számláján. A jelentés szerint az inkasszó teljesítése során alkalmazni kell a pénzforgalmi szolgáltatási törvény azon előírását is, amely alapján a pénzforgalmi szolgáltató a pénzügyi fedezet hiánya miatt nem teljesíthető hatósági átutalást a kedvezményezett azonnali visszaküldést kérő rendelkezése hiányában a teljesítéshez szükséges fedezet biztosításáig – legfeljebb azonban 35 napig – sorba állítja.

A jelentés szerint a panaszos esetében a 2020 áprilisában és májusában utalt összegeket „összevonták”, vagyis **a 35 napos sorbaállítási kötelezettség okán a végrehajtás alóli mentességet nem az egyes jóváírásoknál külön-külön, hanem együttesen érvényesítették.** A panaszos emiatt a végrehajtási törvény által biztosított, a megélhetéséhez minimálisan szükséges pénzeszközhöz sem jutott hozzá. A biztos megállapította, hogy a panaszos fizetési számláját érintő végrehajtási ügyben felmerült visszas helyzet nem önmagában a jogalkalmazás hiányosságára vezethető vissza, hanem a két törvény hivatkozott rendelkezéseivel függ össze. **Mindezek vonatkozásában ezért az ombudsman külön vizsgálatot indított.**

AJB-4461/2021. A biztos a Magyar Országos Közjegyzői Kamara és a Magyar Ügyvédi Kamara elnökének közös beadványában felvetett, az Állami Számvevőszéknek (ÁSZ) a köztestületek tekintetében fennálló ellenőrzési jogosultsága kapcsán folytatott vizsgálatot. Az ombudsman jelentésében felkérte az igazságügyi minisztert, hogy az érintettekkel együttműködésben vizsgálja meg az ÁSZ törvény módosításának a lehetőségét.

A Magyar Országos Közjegyzői Kamara és a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke – az általuk képviselt szervezetek képviseletében eljárva – **közösen jegyzett beadványukkal** fordultak a biztoshoz az **ÁSZ köztestületek tekintetében fennálló ellenőrzési jogosultsága határainak egyértelművé tétele érdekében.** A biztos az ügyben megkereste az ÁSZ elnökét.

Az Alaptörvényre hivatkozva **a beadványozók álláspontja szerint** az ÁSZ ellenőrzési jogköre a köztestületek esetében akkor áll fenn, ha a köztestület az államháztartásból támogatásban részesül, vagy az államháztartásból meghatározott célra ingyenesen juttatott vagyon felhasználási jogosultságával rendelkezik. A beadványozók jelezték, hogy miközben az ÁSZ kiemelt fontosságú feladata a közpénzekkel való törvényes gazdálkodás ellenőrzése, a köztestületek vonatkozásában részére az Alaptörvény általános ellenőrzési jogosultságot nem biztosít; arra az ÁSZ törvény csak kivételesen, az ott írt esetkörben ad felhatalmazást. Az olyan köztestületek esetében azonban, amelyek az ÁSZ törvény szerinti támogatásban, illetve ingyenes vagyonszállításban nem részesültek, bármely, e tény ellenőrzésén túli számvevőszéki ellenőrzés az Alaptörvénnyel ellentétes módon terjeszteni ki az ÁSZ hatáskörét, ami a bead-

ványozók szerint a jogbiztonság követelményét, a köztestületek államtól való függetlenségét veszélyezteti.

Az **ÁSZ elnöke válaszában** többek között kiemelte, hogy a törvényességi felügyelet (vagyis a „második védelmi vonal”, ahol is a szervezeten belüli ellenőrzés az „első védelmi vonal”) a köztestületek esetében nem terjed ki ezen szervezetek gazdálkodásának, a könyvvizetés szabályosságának ellenőrzésére, az átláthatóság biztosítására. A közfeladatellátásra, az ehhez igénybe vett forrásokra tekintettel pedig elengedhetetlen, hogy az Országgyűlés ellenőrző funkciójaként eljáró Számvevőszék ezt a rést – monitoring ellenőrzés keretében, tanácsadó jelleggel – betöltse, vagyis a külső ellenőrzés, a „harmadik védelmi vonal” szerepét ellássa.

Az ombudsmantörvény értelmében **a biztos nem vizsgálhatja az ÁSZ tevékenységét.** A biztos ezért a megjelölt számvevőszéki ellenőrzések elrendelése, lefolytatása, bármely megállapítása, a mindezekre vonatkozó ténybeli hivatkozások kapcsán vizsgálatot eleve nem folytathatott le.

A jelentésében a biztos **a törvényi szabályok elemzésével** arra a megállapításra jutott, hogy lehetőség és igény mutatkozik az ÁSZ köztestületek tekintetében gyakorolható ellenőrzési jogosultságát szabályozó törvényi rendelkezések pontosítására. Különösen fontos lenne itt annak áttekintése, hogy pontosan mely körülmények fennállása esetén van lehetőség az ÁSZ számára vizsgálat lefolytatására a köztestületek tekintetében. A biztos szerint a szabályozás ilyen felülvizsgálata hozzájárulhat az érintett, ellenőrzés alá vont szakmai és gazdasági kamarák tisztességes eljáráshoz való jogának lehető legteljesebb érvényesüléséhez, egyben előrelépést jelenthet a jogállamiság, jogbiztonság alkotmányos értékeinek érvényesülésében.

A biztos jelentésében ezért felkérte az **igazságügyi minisztert** arra, hogy **vizsgálja meg az ÁSZ törvény módosításának lehetőségét.** Az ombudsman szerint ugyanis **indokolt lehet pontosítani**, hogy az ÁSZ a köztestületek tekintetében ellátandó feladatai kapcsán mely feltételek fennállása esetén gyakorolhatja e szervezetek vonatkozásában az ellenőrzési jogosultságait. Az ombudsman a miniszternek jelezte azt is, hogy a hivatkozott jogszabály-módosítás előkészítése során az **ÁSZ vezetőivel együttműködésben**, a köztestületek, így a jogászai hivatásrendeket képviselő kamarák **érdemi bevonásával** járjon el.

A jelentés utóélete

A jelentés kézhezvételét követően az **ÁSZ elnöke** jelezte, hogy a jogalkotási javaslatot az ÁSZ részéről mérlegelés tárgyává tették, és a szabályozás pontosításával összefüggő álláspontjukat továbbították az Igazságügyi Minisztérium részére. A **Magyar Ügyvédi Kamara elnöke** válaszevélben tájékoztatta a biztost arról, hogy a jelentésben alkalmazott intézkedést, illetve a jogalkotási javaslat megfogalmazását a Kamara Elnöksége tudomásul vette.

5. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK KÜLÖN HATÁSKÖREIBEN VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE

Az előző fejezet bemutatta az alapvető jogok biztosának alaphatáskörében, a hatóságok eljárásának, illetve döntéseinek alapjogi kontrollja körében végzett tevékenységét. E fejezet pedig a biztosnak a tárgyévben a további, külön törvényi hatáskörei keretében zajlott munkáját, vizsgálatait és eredményeit foglalja össze röviden. **Új elemként** e hatáskörök tekintetében a fejezet második részében az ombudsman egyenlő bánásmód érvényesülésének vizsgálatát érintő tevékenységével összefüggő tapasztalatokat mutatja be a beszámoló.

5.1. AZ OMBUDSMAN RENDŐRSÉGI PANASZOK VIZSGÁLATÁVAL KAPCSOLATOS HATÁSKÖRE

A 2020-ban újonnan létrehozott önálló szervezeti egység, a **Rendészeti Igazgatóság** feladatkörébe tartozik a kifejezetten a Rendőrség, a Terrorelhárítási Központ, a Nemzeti Védelmi Szolgálat és az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság intézkedéseivel, valamint a szabálysértési, a büntetőeljárás, illetve a büntetés-végrehajtási szervek cselekményeivel szembeni panaszok vizsgálata. A Rendészeti Igazgatóságot a **rendészeti igazgató** vezeti, tevékenységét közvetlenül irányítja. A Rendészeti Igazgatóság vezetése alatt működik a **Rendészeti Főosztály**, amely két osztályból áll. A **Rendészeti Területi Osztály I.** végzi a rendőrségi törvény szerinti panaszeljárásokhoz, míg a **Rendészeti Területi Osztály II.** az általános eljárás körébe tartozó rendészeti, a büntetőeljárás és a büntetés-végrehajtással összefüggő beadványok és panaszok vizsgálatához kapcsolódó feladatokat.

A rendőrségi panaszeljárás sajátosságai

A rendőrségi törvény szerinti **panaszeljárás körében** jogorvoslattal lehet élni a **kifejezetten intézkedésként nevesített rendőri cselekményekkel** (pl. az igazoltatás, az elfogás és előállítás, az elővezetés), valamint a **kényszerítő eszközök** (pl. testi kényszer, bilincs) **alkalmazásával** szemben. Jogorvoslat kérhető a rendőri tevékenységet meghatározó **alapvető elvek és kötelezettségek** (pl. az intézkedési kötelezettség, az arányosság elve, a segítségnyújtási kötelezettség) **esetleges megsértése** esetén. A rendőrségi intézkedésekhez kapcsolódó egyéb eljárások cselekményei (pl. szabálysértési, büntető-, végrehajtási eljárások) viszont nem tartoznak e körbe: szabályozási keretük, illetve jogorvoslati rendjük is eltérő.

A **biztos rendőrségi panaszeljárásban való szerepe sajátos**: a rendőrségi törvény magát a rendőrség hatósági eljárását egészíti ki az ombudsmani vizsgálat lehetőségével. Alaphatáskör-

ben az ombudsman vizsgálatának előfeltétele, hogy a vizsgálatot kérő kimerítse a rendelkezésére álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket, míg rendőrségi panasz eljárás esetén az **ombudsmani vizsgálat megelőzi a hatósági panasz eljárásban hozott döntést, közvetlen hatást gyakorolva a rendőrség jogalkalmazói gyakorlatára**. Különösen jelentős lehet az ombudsman hatása annak fényében, hogy a jelentések címzettjei kifejezetten **a legfőbb rendőrségi vezetők** – például az országos rendőrfőkapitány –, akiknek a jelentésben foglaltakra reagálva kell **végleges hatósági döntést hozniuk** a panaszos ügyében.

Az ombudsman vizsgálata nem automatikus, a panaszosnak minden esetben választania kell, hogy közvetlenül az intézkedést foganatosító rendőri szervhez fordul, vagy kéri, hogy panaszát – az ombudsman vizsgálatát követően – a vizsgált rendőri szerv kilétének megfelelő legfőbb rendőrségi vezető bírálja el. A **párhuzamos döntés lehetősége így tehát kizárt**.

5.1.1. A RENDÉSZETI IGAZGATÓSÁG 2021. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉNEK RÖVID BEMUTATÁSA

A Rendészeti Igazgatóság a hatékony szakmai együttműködés fenntartása érdekében **formális keretek között rendszeres konzultációkat folytat** az Országos Rendőr-főkapitányság Ellenőrzési Szolgálat vezetőivel, valamint a Megyei Rendőr-főkapitányságok vezetőivel. 2021-ben a biztos és a rendészeti igazgató **megyei rendőr-főkapitányságoknál tizenkét alkalommal, rendőrkapitányságnál, rendőrőrsnél pedig két alkalommal** tett látogatást. A látogatások során részletes tájékoztatást kaptak a kapitányságok működéséről és fő feladatairól, a megyék közbiztonsági és bűnügyi helyzetéről, illetve a rendőri intézkedésekkel szemben benyújtott panaszokról, a megyékben szolgálatot teljesítő iskolaőrök munkájáról, valamint a járvány terjedésének megakadályozása érdekében alkalmazott speciális intézkedésekről (lásd a 84. oldalon lévő táblázatot).

Határszemlék

A biztos és a rendészeti igazgató 2021-ben összesen **tizenhárom alkalommal látogattak meg határátkelőhelyeket és határrendészeti kirendeltségeket**. E látogatások során tájékozódtak azon intézkedésekről, amelyeket a járvány miatt elrendelt veszélyhelyzet idején a forgalom akadálymentes áthaladásának a biztosítása érdekében hoztak, tájékoztatást kaptak az aktuális határforgalmi adatokról, valamint találkoztak az ott szolgálatot teljesítő rendőri állomány tagjaival. A szolgálatparancsnok és a szolgálatban lévő rendőri állomány tagjai beszámoltak a szolgálatellátás körülményeiről és a határ aktuális helyzetéről.

	Látogatások helyszínei	Látogatás időpontja
1.	Zala Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. január 20.
2.	Vas Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. január 21.
3.	Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. január 26.
4.	Balassagyarmati Rendőrkapitányság	2021. február 2.
5.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. február 10.
6.	Tolna Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. február 18.
7.	Győr-Moson-Sopron Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. február 19.
8.	Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. május 26.
9.	Heves Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. június 16.
10.	Békés Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. július 22.
11.	Villányi Rendőrőrs	2021. július 28.
12.	Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. július 29.
13.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. szeptember 21.
14.	Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság	2021. november 11.

Nógrádszakál, határlátogatás

A látogatások során megtekintették a határon áthaladó teherforgalom ellenőrzését, illetve a helyszíni szemlék során tájékoztak a helyszínen szolgálatot teljesítő rendőri vezetőktől a rendőri intézkedésekkel szemben benyújtható panaszokról, az állampolgárok panasztételi jogosultságáról szóló rendőri tájékoztatásról. Felvilágosítást kaptak a régiók idegenrendészeti helyzetéről, működéséről és feladatairól, egyes helyeken a jelenlegi migrációs helyzetről, ahol megtekintették a biztonsági határzárát és az ott szolgálatot teljesítő állomány munkáját (lásd a 85. oldalon lévő táblázatot).

Látogatás az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Észak-alföldi Regionális Igazgatóságán

A látogatás során az ombudsman és a rendészeti igazgató részletes tájékoztatást kapott a régió idegenrendészeti helyzetéről, valamint az Igazgatóság működéséről, feladatairól.

Látogatás a Villányi Katasztrófavédelmi Őrsön

Az ombudsman és a rendészeti igazgató megtekintette a 2021 februárjában átadott tűzoltórs épületét, a rendelkezésre álló technikai felszereléseket és a gépjárműparkot, emellett részletes tájékoztatást kaptak az űrs működéséről és fő feladatairól.

Látogatás Villányban a Katasztrófavédelmi Őrsön

Látogatás a Magyar Honvédség 5. Bocskai István Lövészdandárnál

A biztos és a rendészeti igazgató tájékozódott a koszovói misszióra készülő 25. kontingensről.

Hajdúhadháza, kiképzési gyakorlat

	Látogatások helyszínei	Látogatás időpontja
1.	Röszke-Horgos, határátkelő	2021. január 14.
2.	Hercegszántó, határátkelő	2021. január 15.
3.	Letenye, határátkelő	2021. január 20.
4.	Rábafüzes-Heiligenkreutz, határátkelő	2021. január 21.
5.	Nógrádszakál, határátkelő	2021. február 2.
6.	Tornyosnémeti, határátkelő	2021. február 10.
7.	Bánréve, határátkelő	2021. február 10.
8.	Hegyeshalom, határátkelő	2021. február 19.
9.	Komárom, Erzsébet híd	2021. május 26.
10.	Révkomárom, Monostori híd	2021. május 26.
11.	Nagykerek-Bors II. határátkelő	2021. július 14.
12.	Mórahalmi Határrendészeti Távfelügyeleti Irányító Központ	2021. szeptember 30.
13.	Röszke, határátkelő	2021. december 1.

Látogatás a Magyar Honvédség 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki Ezredénél

A biztos és a rendészeti igazgató a Tiszán tartott átkelési képzési foglalkozást tekintette meg.

A Mohácsi Vízi Határátkelőhelynél tett látogatás

A biztos és a rendészeti igazgató megtekintette a katasztrófavédelem Dunán szolgálatot teljesítő Tűzmadár járőrhajóját. A 2021. április 30-án felavatott speciális járőrhajó vegyi, biológiai és sugázmérő műszerekkel felszerelt mobil laboratóriumként is funkcionál, valamint a veszélyes áruk vízi szállításának ellenőrzésére, műszaki mentésre és tűzoltásra is alkalmazható.

Tűzmadár járőrhajó a Dunán

A büntetés-végrehajtási intézetekben tett látogatások

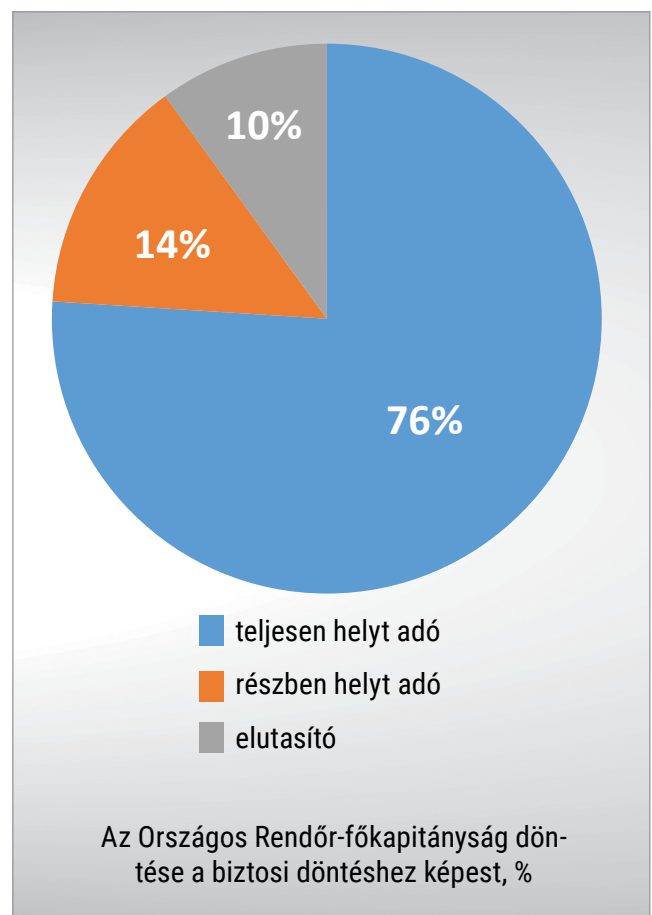
A biztos és a rendészeti igazgató a látogatások során részletes tájékoztatást kapott a nyíregyházi és a gyulai büntetés-végrehajtási intézetek működéséről, a fogvatartottak jelenlegi létszámáról.

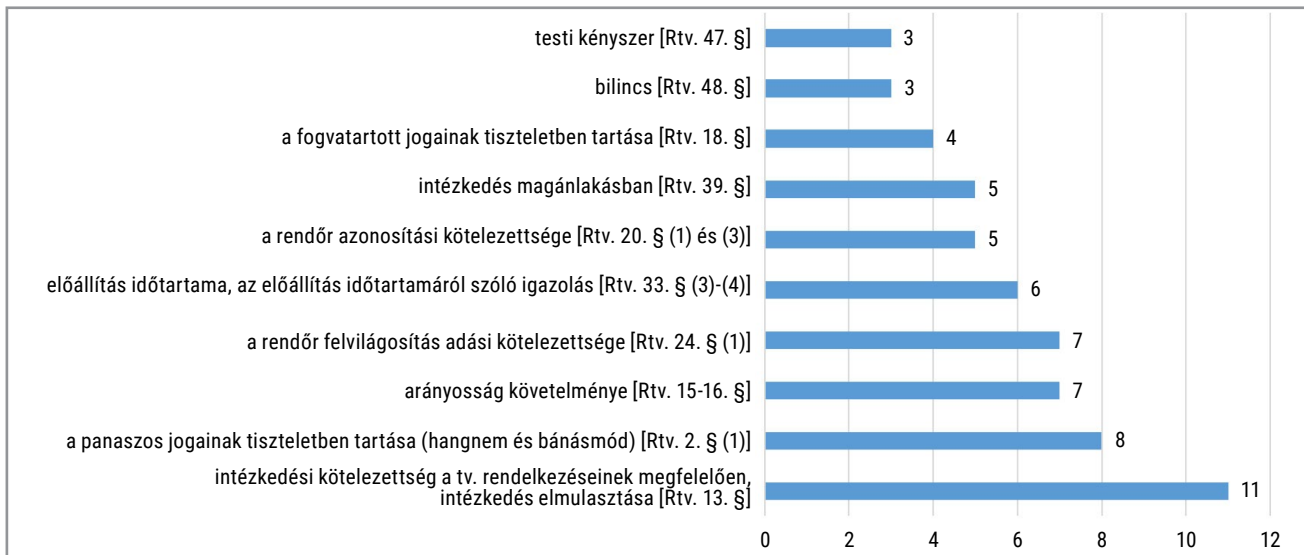
5.1.2. A RENDÉSZETI IGAZGATÓSÁG ÁLTAL FOLYTATOTT VIZSGÁLATOK RÖVID ISMERTETÉSE

A tárgyévben **767 ügy** keletkezett a Rendészeti Igazgatóságon. Rendőri intézkedéssel szemben **163 panasz**, a szabálysértési, a büntetőeljárás, továbbá a büntetés-végrehajtási cselekményekkel kapcsolatosan **529 beadvány** érkezett. Hivatalból megindított

eljárással érintetten 75 ügy keletkezett az iskolaórség intézményének monitorozásával kapcsolatban. A 2020. évből áthúzódo ügyek tekintetében 464 ügyet, míg a 2021-ben keletkezett ügyekből 232 ügyet, **összesen 696 ügyet zárt le** az Igazgatóság.

A biztos 2021-ben rendőri intézkedéssel szembeni panasz tárgyában **30 esetben adott ki jelentést, melyek közül 21 tartalmazott megállapított visszássággal kapcsolatos ajánlást.** A jelentéssel érintett rendőri intézkedések mindegyikében **az országos rendőrfőkapitány** – a biztos megállapításaira figyelemmel – **lefolytatta a hatósági eljárást.** 16 esetben a biztosi jelentéssel teljesen, három esetben részben megegyező, két esetben a biztos állásfoglalásával ellentétes döntést hozott az országos rendőrfőkapitány.

Az érdemben kivizsgált ügyekben a rendőrségi törvény rendelkezései tekintetében leggyakrabban sérelmezett rendőri intézkedések, darab

Az érdemben vizsgált ügyek áttekintése alapján megállapítható, hogy a panaszolt rendőri intézkedések közül **kimagasló számúak az intézkedési kötelezettséghez kapcsolódó kifogások**, valamint a **rendőri hangnem és bánásmód**, az **arányosság** követelményéhez kapcsolódó, továbbá a **rendőr felvilágosítás-adási kötelezettségével** összefüggő sérelmek.

Az iskolaőrség működésével kapcsolatos vizsgálat megállapításai

A Rendészeti Igazgatóság munkatársai a tárgyévben is folytatták az iskolaőrség működésére irányuló, 2020-ban megkezdett vizsgálatot, és ennek keretében rendszeres helyszíni látogatásokat tettek az ország olyan intézményeiben, ahol **az iskola vezetésének kérésére iskolaőrség működik**. E látogatások során mind az adott intézmény igazgatóját, mind az iskolaőrt meghallgatták az iskolaőrség igénybevételének okairól, a megszerzett tapasztalatokról, különös tekintettel az intézkedések foganatosításának, illetve kényszerítő eszközök alkalmazásának a körülményeiről.

2020. szeptember 1-től az **ország kijelölt köznevelési és szakképzési intézményeiben** segíti iskolaőr az intézmény rendjének fenntartását. A rendőrség munkavállalói állományában foglalkoztatva, telephelyenként egy fő látja el az iskolaőri szolgálatot. A biztos kiemelt figyelmet fordít a bevezetett intézmény működésének monitorozására és az esetleges visszasságok feltárására. Ennek egyik legfőbb indoka, hogy az integrált oktatási rendszerű intézményekben különösen sérülékeny csoportokat is érinthet az iskolaőr tevékenysége. Másik oka, hogy az iskolaőr intézkedésével szemben is lehetőség van panasztételre.

A rendészeti igazgató vezetésével a munkatársak 2021 szeptemberében és októberében látogatták meg a **Borsod-Abaúj-Zemplén megyei oktatási intézményeket** annak érdekében, hogy az iskolaőri tevékenységről valós és teljes körű tapasztalatokat szerezzen a biztos.

A biztos, a rendészeti igazgató és a megyei rendőrfőkapitány 2021. szeptember 21-én nyitó értekezletet tartott a **Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányságon**, ezzel egyidejűleg elindult a megyében az iskolaőri tevékenységek ellenőrzése.

Az alapvető jogok biztosának köszöntője a miskolci nyitó megbeszélésen

Csoportkép, miskolci nyitó megbeszélés

A vizsgálat menete

A Rendészeti Igazgatóság munkatársai a megyében **összesen 75 oktatási intézményt látogattak meg**, ezek közül a 2021. évben 40 esetben adott ki jelentést az alapvető jogok biztosa. A monitorozások keretében **meghallgatták**

a **szolgálatot teljesítő iskolaőröket**, megvizsgálták az iskolaóri tevékenységhez szükséges tárgyi feltételeket, meghallgatták az intézményvezetőket. Felmérték az érintett iskolaőrök személyi körülményeit, szakmai felkészültségét, az adott tanintézményhez való személyes kötődéseit, a napi szolgálat menetét és körülményeit, továbbá az intézményvezetőktől külön felvilágosítást kértek és kaptak az eddigi tapasztalatokról, az iskolaóri jelenlét szükségét megalapozó indokokról, a tényleges jelenlét hatásairól, a végrehajtott intézkedésekről (azok körülményeiről), a visszajelzésekről, panaszokról, valamint az iskolai közösséggel (különösen pedig a tanulókkal) való kapcsolatáról.

Encs, iskolaóri látogatás

A vizsgálat tapasztalatai

A meghallgatott intézményvezetők többsége arról számolt be, hogy az iskolaőrséghez való csatlakozást megelőzően **komoly nehézségekbe ütközött a diákok egy részének fegyelmezése**, illetve sok esetben problémát jelentett az egyes, vélt vagy valós sérelmek miatt **dühös szülők kezelése** is. Az intézményvezetői értékelés alapján **az iskolaóri jelenlét jelentősen csökkentette a magatartási problémákat**, visszaszorította a tanulók egymás közötti, a tanulók és tanárok közötti konfliktusokat, hozzájárult továbbá a szülői közösséggel való jobb kommunikáció kialakításához. Az **intézményvezetők sikeresnek értékelték az iskolaóri rendszert**, megállapították, hogy az intézménybe járók biztonságérzete javult.

Az az általános tapasztalat szűrhető le, hogy az iskolai közösségek – rövidebb vagy hosszabb idő után – **elfogadták az iskolaóri jelenlétét**, elismerték tekintélyét. Az iskolaőrök a speciális járványvédelmi szabályok megtartásában is komoly segítséget nyújtottak.

A látogatások során tapasztaltak alapján elmondható, hogy a szolgálatot teljesítő iskolaőrök **rendelkeznek a szolgálat-teljesítéshez szükséges ismeretekkel**, tisztában vannak az intézkedési lehetőségeikkel, azok korlátaival. Az intézményvezetői és iskolaóri beszámolóik alapján megállapítható, hogy kifejezetten ritkán fordult elő, hogy a felszólításon túl egyéb intézkedésre lett volna szükség a vizsgált időszakban. A tapasztalatok alapján elmondható, hogy már önmagában az iskolaóri jelenlét elegendő visszatartó erővel bír mind a problémás tanulók, mind pedig az indulatos szülők számára.

Gyakorta előfordul, hogy verekedő tanulók szétválasztására kerül sor, de komolyabb **iskolaóri fellépésre** csupán egy esetben volt szükség, amikor a verekedő tanulókat az iskolaóri testi erővel nem tudta szétválasztani, így végül rendőrbot és bilincs alkalmazására is sor került.

Az **iskolaóri beszámolókból** egyértelműen az szűrhető le, hogy a tanulók megbarátkoztak az iskolaóri jelenléttel, bátran fordulnak kérdéseikkel, kéréseikkel az iskolaőrökhöz, akik – a tőlük elvárható szinten – rendelkezésre is állnak. Az iskolaőrök az iskolai közösség szerves részévé váltak, munkájuk kapcsán **főleg pozitív visszajelzések érkeztek**. Az intézményvezetői beszámolóik alapján elmondható, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók esetében sem jelentkeztek pszichológiai, magatartásbeli problémák az iskolaóri jelenlét következtében.

Általánosságban megállapítható volt, hogy a meghallgatott iskolaőrök egyöntetűen hivatásuk elsősorban preventív jellegét emelték ki, céljuk az intézményekben a nyugalom fenntartása, a konfliktusos helyzetek kialakulásának megelőzése, a tanulók és a tantestület biztonságának, valamint a tanórák rendjének garantálása, amely célt mindenekelőtt **pedagógiai, pszichológiai, békés módszerekkel** kívánják elérni, lehetőség szerint úgy, hogy intézkedésre, kényszerítő eszköz használatára ne kerüljön sor. Tisztában vannak intézkedési lehetőségeikkel, valamint az intézkedésükkel szembeni jogorvoslati lehetőségekkel és fórumokkal.

5.1.3. VISSZÁSSÁG MEGÁLLAPÍTÁSÁVAL ÉS AJÁNLÁS MEGFOGALMAZÁSÁVAL ZÁRULÓ JELENTÉSEK

AJB-4352-5/2021. A panasz szerint 2019. október 9-én a **Miskolci Rendőrkapitányság rendőrei** intézkedést kezdeményeztek panaszossal szemben zaklatás vétségének gyanúja miatt. A rendőrök közölték a gyanúsítás tényét, majd azt, hogy őt előállítják a helyi rendőrségre. A panaszos beadványában sérelmezte, **hogy a rendőrök átvizsgálták a ruházatát, őt előállították, valamint vele szemben testi kényszert, majd bilincset alkalmaztak.**

Az intézkedés alapját a zaklatás sértettjének feljelentése és az általa szolgáltatott bizonyítási eszközök adták. A begyűjtött információk alapján a rendőrség úgy értékelte, hogy a panaszos vonatkozásában az idézés feltételei bár fennálltak, az az eljárás érdekeire figyelemmel nem volt célszerű. A panaszos ruházatát a helyszínen átvizsgálták, aminek eredményeként egy hegyes végű műanyag fésű, valamint egy – a sértettnek szánt – levél került elő. A panaszossal szemben a helyszínen kényszerítő eszközt alkalmaztak. Felmerült annak lehetősége, hogy a panaszos saját magában vagy másban kárt okoz, esetleg szökést kísérel meg a következők miatt: zaklatás elkövetésének gyanúja; zavart világkép; rendőrökről kialakított negatív képzet; ismeretlen tartózkodási helye; zavarttá és izgatottá váló viselkedés; hegyes végű műanyag fésű birtoklása.

	Érintett szervek	A jelentés dátuma	Ügyszám
1.	Miskolci Rendőrkapitányság	2021. július 15.	AJB-4352-5/2021.
2.	Budapesti Rendőr-főkapitányság IV. Kerületi Rendőrkapitányság	2021. augusztus 11.	AJB-4352-9/2021.
3.	Csongrád-Csanád Megyei Rendőr-főkapitányság Határrendészeti Kirendeltség, Szeged	2021. augusztus 11.	AJB-4352-13/2021.
4.	Budapesti Rendőr-főkapitányság Tevékenység-irányító Központ	2021. augusztus 11.	AJB-4352-15/2021.
5.	Budapesti Rendőr-főkapitányság VIII. kerületi Rendőrkapitányság	2021. augusztus 11.	AJB-4352-16/2021.
6.	Szigetszentmiklósi Rendőrkapitányság	2021. szeptember 16.	AJB-4352-21/2021.
7.	Debreceni Rendőrkapitányság	2021. október 20.	AJB-4352-30/2021.
8.	Gödöllői Rendőrkapitányság	2021. október 28.	AJB-4352-32/2021.

A vizsgálat során a biztos úgy foglalt állást, hogy a panaszos előállítására kellő jogalap birtokában, az arányosság elvének megfelelően került sor, továbbá ruházatának átvizsgálása is jogszerű és szükséges volt, így **ezek tekintetében visszásság nem történt.**

A biztos visszásnak értékelte ugyanakkor a panaszos bilincselését. A panaszos büntetlen előéletű volt, az intézkedés során a rendőrökkel szemben sem fizikailag, sem verbálisan nem viselkedett erőszakosan vagy fenyegető, ellenszegülő módon, sőt együttműködő volt, továbbá összesen 5 fő rendőr tartózkodott a helyszínen az intézkedés során, biztosítva annak eredményességét. A panaszosnál talált hegyes végű műanyag fésű sem volt veszélyesebb, mint egy átlagos fém toll, így ha – akár korábbi cselekmények kapcsán, akár az intézkedés során tanúsított magatartás alapján – nem vetődik föl annak reális veszélye, hogy azt az intézkedés alá vont személy rendeltetésével össze nem egyeztethető módon támadásra vagy önkárosításra kívánja használni, nem tekinthető veszélyes eszköznek, nem utal önkárosító, esetleg támadó hozzáállásra. Bár elvileg fennállt annak a lehetősége, hogy a panaszos az intézkedés során önkárosító, esetleg támadó magatartást tanúsít, szökést kísérel meg, **mindez nem vetette fel azok tényleges kockázatát, reális és jelenvaló veszélyét, így a bilincs alkalmazása sértette a panaszos személyi szabadsághoz való alapvető jogát és emberi méltóságát.**

A vizsgálat eredményeként **a biztos ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. Az országos rendőrfőkapitány megküldte az ügyben hozott határozatot, amelyben **az ajánlásban foglaltakkal ellentétes tartalmú döntést hozott.** Álláspontja szerint a rendőrök helyesen mérték fel a körülményeket és döntöttek úgy, hogy a bilincselés alkalmazása őrésbiztonsági szempontból preventív intézkedésként is szükségszerű. Álláspontja szerint a rendőrök döntésének helyességét erősíti, hogy a 2020. szeptember 11-i igazságügyi elmeorvos-szakértői vélemény szerint a panaszos téveszmés elmebetegség kórisme tüneteit mutatja.

AJB-4352-9/2021. A panasz szerint 2019. december 28-án az I. r. panaszos gyermekét annak édesapja rángatni és fenyegetni kezdte az utcán, erőszakkal be szeretne volna tenni a gyermeket az autóba. Az I. r. panaszos kinyitotta a kaput, hogy gyermeke be tudjon menni, ekkor a család

többi tagja is kirohant. A kialakult vita tettelegességig fajult, a gyermek édesapja „mindenkit ütött”, így az I. r. panaszos a 112-es segélyhívó rendszeren keresztül rendőri intézkedést kért.

A **BRFK IV. Kerületi Rendőrkapitányság rendőrei** a segélyhívást követően megjelentek a helyszínen. A panaszosok elmondták a rendőröknek, hogy mi történt, majd a rendőrök a gyermeket sérülései miatt kórházba vitték; az I. r. panaszos elkísérte gyermekét.

Az I. r. panaszos sérelmezte, hogy **nem kapott tájékoztatást az intézkedés körülményeiről**, továbbá kifogásolta, hogy **a rendőrök nem intézkedtek gyermeke édesapjával szemben.** Az I. r. panaszos nem érti továbbá, hogy az intézkedés során édesapját, a II. r. panaszost, valamint testvérét, a III. r. panaszost miért állították elő. Az I. r. panaszos külön sérelmezte végül, hogy **nem engedték** számára, hogy a II. r. panaszos részére **gyógyszert vihessen be** a kapitányságra, annak ellenére, hogy a rendőrök tudták, hogy a II. r. panaszos szívbeteg.

A II. r. és III. r. panaszos sérelmezte, hogy nem tájékoztatták őket az előállítás okáról, sem a jogorvoslati lehetőségeikről, „azt hitték, hogy tanúvallomás miatt viszik be őket”. A II. r. és III. r. panaszos kifogásolta az előállítás időtartamát, a velük szemben alkalmazott bánásmódot: a rendőrök levetkőztették őket, ujjlenyomatot vettek tőlük, úgy kezelték őket, mint a bűnözőket.

A panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján a biztos nem tudta feloldani, így nem állt módjában állást foglalni azon sérelmek tekintetében, amelyek a ruházatátvizsgálás módjára, az intézkedés körülményeiről való tájékoztatás hiányára vonatkoztak. A vizsgálat során úgy foglalt állást, hogy a II. r. és a III. r. panaszos fogvatartottként kezelésének, személyes adataik bűnügyi nyilvántartásba vételének, a II. r. panaszos gyógyszerhez jutásának körülményei, az I. r. panaszos gyermeke apjával szembeni fellépés elmulasztásának sérelme vonatkozásában **visszásság nem történt.**

A II. r. és III. r. panaszos személyi szabadságát bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt korlátozták, és őket büntetőeljárás alá vonták, ezért a jogszabályoknak megfelelően az előállítás során őket fogvatartottként kellett kezelni, tőlük ujj- és tenyérynymatot kellett venni. A panaszosok és a rendőrség álláspontja között ellentmondás feszül a tekintetben, hogy

kérték-e, hogy gyógyszert vihessenek be a II. r. panaszos számára. II. r. panaszos úgy nyilatkozott, hogy az előállítás ideje alatt nem kell bevennie a gyógyszerét. A gyermek édesapjával szemben is intézkedést kezdeményeztek, őt szintén büntetőeljárás alá vonták, gyanúsítottként kihallgatták.

A bejelentés és a helyszínen tapasztalt körülmények felvették bűncselekmény elkövetésének gyanúját, ami megfelelő jogalapot biztosított a II. r. és III. r. panaszos személyi szabadságának korlátozásához. A rendőrök kiérkezésekor jogellenes magatartást azonban már nem tanúsítottak, őket nem üldözte vagy tartotta vissza senki, tehát az elfogásuk feltételei nem álltak fenn. II. r. és III. r. panaszos előállításának figyelembe veendő akadálya egyébként nem volt, annak célszerűsége, szükségessége pedig a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében igazolható volt, így a személyi szabadság korlátozása nem volt jogsértő.

A biztos ugyanakkor jelentésében felhívta a figyelmet arra, hogy **minden olyan esetben fennáll a személyi szabadság sérelmének közvetlen veszélye, amikor a fent értelmezett tettenérés nem áll meg, és a rendőrség mégis a rendőrségi törvényre hivatkozva, automatikusan és mérlegelés nélkül elfogja az intézkedés alá vont személyt.**

Értékelte az ombudsman II. r. panaszos előállításának időtartamát is. Az előállítás időtartamáról szóló igazolások alapján a II. r. panaszos személyi szabadságát összesen 8 óra 38 percen át, a III. r. panaszos személyi szabadságát összesen 7 óra 38 percen át korlátozták. Az előállítás során végrehajtott, a II. r. panaszossal szembeni intézkedéshez kapcsolódó eljárási és adminisztratív cselekmények indokoltak és szükségesek voltak; ugyanakkor **az előállítás úgy haladta meg a törvényes objektív időtartamot, hogy azt a rendőrkapitányság vezetője nem hosszabbította meg.** Mindez a II. r. panaszos személyi szabadsághoz és tisztességes hatósági eljáráshoz való alapvető jogával összefüggő visszasságot okozott.

A jelentésében **a biztos két ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. Egyrészt kérte, hogy hívja fel az érintett szolgálati állomány figyelmét arra, hogy a tettenéréshez szükséges a lehetséges szándékos bűncselekmény elkövetésének rendőrségi észlelése és az intézkedés alá vont személy elfogása között **fennálló folyamatosság.** E feltételek konjunktívnak tekintendők. Ha tehát e feltételek bármelyike hiányzik, és a rendőrség mégis a rendőrségi törvényre hivatkozva, automatikusan és mérlegelés nélkül elfogja az intézkedés alá vont személyt, az mindenképpen személyi szabadságot érintő visszasságot okoz. A biztos kérte, hogy az országos rendőrfőkapitány hívja fel a figyelmet arra, hogy a rendőrségi törvény szerinti elfogás és előállítás időtartamának törvényi maximumaként megjelölt 8 óra objektív határidő, amit – szükség esetén, törvényes úton való egyszeri meghosszabbítás nélkül – indokolt esetben sem lehet átlépni. Az országos rendőrfőkapitány válaszaival megküldte az ügyben hozott határozatokat, amelyek egybevágtak a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-13/2021. A panasz szerint 2020. június 6-án lépett át a **röszkei határon** a panaszos családjával. A határon, amikor a panaszos angolul próbált kommunikálni, az egyik rendőr – a panasz szerint – elfogadhatatlan módon reagált. A panaszos ugyan nem tud magyarul, de a kifejezéseket felismerte és sértőnek érezte. A panaszos hiába kérte a rendőrt, hogy azonosítsa magát és hívja oda előljáróját, hogy panaszt tehessen, a rendőr mindezt megtagadta.

A dokumentumok tanúsága szerint az intézkedő rendőr személyre, nemzetiségre irányuló sértő jelzést vagy kifejezést nem tett, erre oka nem volt. Amikor az utasok az ajtót kinyitották, a rendőr a jármű ajtaja és a kezelőfülke közé szorult, ekkor indulatból **obszcén kifejezést** használt. A dokumentumok szerint rendőrtől a panaszos és társai a nevét és jelvéyszámát nem kérték el. Később ugyan kérte a panaszos az intézkedő rendőr azonosító adatait, de az érintett rendőr akkor már nem tartózkodott a határátkelő fülkéjében. A kirendeltség álláspontja szerint az utasok nem kívántak panaszt tenni a helyszínen. A panaszos távozását követően egy szerb határőr jelezte, hogy a panaszos sérelmezte az intézkedő rendőr trágár hangnemt, ezért panasszal kíván élni. Tájékoztatást, hogy panaszát az Autópálya Határátkelőhelyen teheti meg.

A **panaszosi és rendőrségi álláspontok közti ellentmondást** a rendelkezésre álló információk alapján **a biztos feloldani nem tudta**, így nem állt módjában állást foglalni abban, hogy pontosan milyen tartalmú és hangvételű volt a kommunikáció a panaszos és társai, valamint az intézkedő rendőr között, hogy a panaszos kívánt-e panaszt tenni az intézkedés ideje alatt, illetve hogy az intézkedő rendőrök megtagadták-e a panasz felvételének bármilyen lehetőségét.

Visszásnak értékelte az ombudsman ugyanakkor az azonosítási kötelezettség, valamint a panasztételi tájékoztatási kötelezettség teljesítésének elmulasztását. Az intézkedő rendőr nem azonosította magát, miközben főszabály szerint **már az intézkedés megkezdésekor automatikusan közölni kell** a szükséges azonosító adatait. Nem elfogadható tehát a kirendeltség azon álláspontja, hogy azt a panaszos nem kérte az intézkedés során.

A panaszos külön nem sérelmezte, de a rendelkezésre álló információk alapján egyértelműen megállapítható volt, hogy az intézkedő rendőr az intézkedés végével nem adott felvilágosítást a panaszos számára a panasztételi lehetőségeiről és az előterjesztésre nyitva álló határidőről sem. A panasztételi lehetőségekről az intézkedést követően **automatikusan és teljeskörűen tájékoztatni szükséges az intézkedés alá vont személyt**, függetlenül attól, hogy az intézkedés alá vont személy jelezte-e panasztételi szándékát vagy sem.

A vizsgálat során **a biztos** észlelte, hogy a kirendeltség által lefolytatott panasz eljárás sem volt megfelelő. Jelentésében ezért arra is felhívta az országos rendőrfőkapitány figyelmét, hogy a panasztörvény szerinti panasz eljárásra **csak akkor**

kerülhet sor, ha a panasz vagy kérelem olyan egyéni jog- vagy érdeksérelem megszüntetésére irányul, amelynek elinté- zése **nem tartozik más** – így különösen bírósági, közigazgatási – **eljárás hatálya alá.**

A vizsgálat nyomán a biztos **három ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. Az országos rendőr- főkapitány megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma részben egybevágott a jelentésben foglaltakkal. A pa- nasz nem terjedt ki a panasztételi tájékoztatási kötelezettség kérdésére, így annak érdemi vizsgálatát mellőzték.

AJB-4352-15/2021. A beadvány szerint a panaszos 2019. november 29-én 18 óra körül a 112-es segélyhívó rendszeren keresztül rendőri intézkedést kért, mert aznap 18 órakor gyermekével kapcsolattartásra lett volna joga- sult, de a gyermek édesanyja ezt nem tette lehetővé, „nem adta át a gyermeket”. A panaszos szerint „bejelentése alapján egyértelmű volt, hogy a gyermek édesanyja vétsé- get követ el, és ezáltal a kiskorú gyermeket veszélyezteti”, ennek ellenére nem küldtek járőrt a helyszínre. A pana- szos **séreلمezte az intézkedési kötelezettség elmulasz- tását**, és hogy a hívást fogadó személy nem tájékoztatta a panasztételi lehetőségeiről.

A biztos szerint jelen ügyben nem okozott visszásságot az, hogy a hívást fogadó személy külön a panasztételi lehetőségek- kel kapcsolatban nem tájékoztatta a panaszost. A híváskezelő személy azért nem tájékoztatta a panaszost a panasztételi le- hetőségekről, mert rendőri intézkedés nem történt a panaszos- sal szemben. Bejelentések esetén arra irányuló konkrét kérdés nélkül is szükséges megadni a panasztételi lehetőségekre vo- natkozó tájékoztatást azokban az esetben, amikor az intézke- dést kérő hallhatóan nem fogadja el azt, hogy rendőri intézke- désre nem kerül sor. Kiemelendő ugyanakkor, hogy a panaszos számos alkalommal élt a panasztétel jogával, gyermekével való kapcsolattartási nehézségek miatt kért rendőri intézkedések- kel kapcsolatban, így maradéktalanul tisztában volt panaszté- teli lehetőségeivel és az előterjesztésre nyitva álló határidővel, amely körülmény a rendőrség számára is ismert volt.

Az ombudsman visszásnak értékelte a rendőri intézkedés elmulasztását. A panaszos segélyhívását tartalmazó rögzített hangfelvételen hallható, hogy a panaszos elmondta a hívást fogadó személynek, hogy a gyermek édesanyjával szemben a bíróság már többször bírságot szabott ki a kapcsolattartás kikényszerítése érdekében, azonban így sem biztosítja a pana- szos láthatási jogát. **Rendőri intézkedésre tehát annak ellené- re nem került sor, hogy a bejelentés tartalma egyértelműen felvetette a kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása bűncselekmény elkövetésének intézkedési kötelezettséget keletkeztető mértékű gyanúját. A mulasztás okán sérült a panaszos tisztességes hatóságai eljárásához való joga.**

A vizsgálata eredményeként a biztos **egy ajánlást fogalma- zott meg az országos rendőrfőkapitány számára.** Kérte, hogy hívja fel az érintett szolgálati állomány figyelmét arra, hogy ha egy bejelentés bűncselekmény elkövetésére utal és nincs olyan konkrét érdemi információ, amely már a bejelentés so- rán a felvetett bűncselekmény gyanúját egyértelműen cáfolná, a rendőrségnek a rendőrségi törvény alapján intézkedést kell kezdeményeznie. Az országos rendőrfőkapitány a jelentés- re adott válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-16/2021. A panasz szerint panaszost a rend- őrok a késő esti órákban kirángatták a lakásából, a lépcső- ház falához taszították, megbilincseltek, majd előállították a **BRFK VIII. Kerületi Rendőrkapitányságra**, ahol később földhöz is vágták a rendőrök. A panaszost azonban nem igazoltatták, és más eljárási cselekményeket sem hajtottak végre vele szemben, csupán a folyosón hagyták. A panasz szerint a szomszéd szintén a rendőrségen tartózkodott és rágalmozta a panaszost. A panaszos nem írta alá a jegyző- könyvet, mert szerinte ártatlanul kellett elszenvednie az in- tézkedést és bántalmazást.

A vizsgálat során a biztos úgy foglalt állást, hogy jogszerűen kezdeményezett intézkedést a rendőrség a panaszossal szem- ben. Kiderült, hogy 4 olyan bejelentés érkezett, amely a lakó- környezetet indokolatlanul és panaszra okot adó mértékben zavaró hangoskodásra utalt, két alkalommal a rendőrök a hely- színen észlelték a csendháborítást. A biztos a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján nem tudta feloldani, így nem állt mód- jában állást foglalni azon sérelmek tekintetében, amelyek az előállítás jogalapjára és szükségességére vonatkoztak.

Az ombudsman visszásnak értékelte ugyanakkor a pana- szos bilincselését és az előállítás időtartamát. A panaszos verbális ellenszegülést tanúsított, továbbá kerülte a szem- kontaktust, kereste a biztonsági háromszögből való kibújás lehetőségét. Mindez ugyanakkor önmagában nem teszi szük- ségessé a bilincselés alkalmazását. A rendelkezésre álló rend- őrségi dokumentumok **nem tárgyalják kellő részletességgel és alaposággal a bilincselés körülményeit és okait.** Nincs arra vonatkozó információ, hogy a panaszos a verbális ellen- szegülésen, a menekülés lehetőségének vizuális kereséseként értékelhető viselkedésén túl, bármely más olyan módon ellen- szegült, szökni próbált volna, amely kizárta, hogy a rendőrök – a fokozatosság elve nyomán – enyhébb korlátozással próbálják meg kezelni a helyzetet. Olyan, a panaszos személyével, lehet- séges múltjával összefüggő információ sem áll rendelkezésre, amely tetteleges ellenszegülés, szökési kísérlet hiányában is kellő alapot biztosított volna a bilincselés preventív alkalmazá- sára. **A fokozatosság elvét figyelmen kívül hagyó bilincselés**

következtében sérült a panaszos emberi méltósága, valamint személyi szabadsága.

A biztos álláspontja szerint a panaszos személyi szabadsága korlátozásának időtartama nem volt jelentős, azt indokolhatták az előállításához, valamint a felelősségre vonásához kapcsolódó adminisztratív és egyéb cselekmények. **A rendőrség azonban – az erre vonatkozó kérdés ellenére – nem indokolta az előállítás időtartamának szükségességét.** Az előállítás ugyanis nem szankció, hanem intézkedés, az ahhoz kapcsolódó eljárás eredményességének biztosítója. **Így az előállítás időtartama szükségességének minden esetben indokolhatónak kell lennie, ellenkező esetben fennáll az alapjogsérelem okozásának közvetlen veszélye.**

A vizsgálat eredményeként a biztos **két ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. Az országos rendőrfőkapitány megküldte az ügyben hozott határozatot, amelyben **a panaszt – a megfogalmazott ajánlások ellenére – teljes mértékben elutasította.** Álláspontja szerint a panaszos magatartásából – zaklatott állapotából, verbális és non-verbális megnyilvánulásaiából – alappal következettek az intézkedő rendőrök arra, hogy fennáll a szökés reális és jelenvaló veszélye. Az előállítás időtartamának szükségességét a határozat az előállítással kapcsolatos adminisztrációs feladatok elvégzésével indokolta.

AJB-4352-21/2021. A beadvány szerint a panaszos ingatlanát **végrehajtási eljárás keretében elárverezték.** A végrehajtó azonban a panaszost nem értesítette, hogy volt egy árverés, amelyen egy személy megvette az épületet. A földhivatali bejegyzés megtörtént az árverési vevő részére, amiről a panaszos 2019. december elején kapott tájékoztatást, így az épület tulajdonosa a vevő lett. A beadvány szerint a panaszos 2019. december 11-én arra érkezett az irodájához, hogy a kapu zárva van, nem tudja azt kinyitni. **A panaszos végül bejutott, de ott két ismeretlen férfi megfogta és kidobta őt, ezért ezt követően rendőri segítséget kért.**

A panaszos a kikerülő rendőröknek előadta, hogy bent vannak az értékei és a munkájával kapcsolatos iratok. Odaadta a rendőröknek a lakcímkártyáját, kérte, hogy biztosítsák, hogy be tudjon menni az ingatlanba, mert nagy értékű ingóságai vannak odabent. A beadvány szerint a rendőrök beszéltek a két személlyel, majd közölték a panaszossal, hogy nem tudják biztosítani, hogy bemenjen az ingatlan területére. A panaszos ismét rendőri segítséget kért, ezúttal a megyei rendőr-főkapitányságtól, ám ugyanazok a rendőrök érkeztek ki, mint korábban, érdemi segítséget ekkor sem kapott. A panaszos sérelmezte a rendőri intézkedés elmulasztását.

A biztos visszásnak értékelte a rendőri tájékoztatás terjedelmét, valamint az intézkedési kötelezettség elmulasztását. A helyszíni információk alapján felmerült annak a lehe-

tősége, hogy az új tulajdonos nem a végrehajtási törvényben rögzített módon vette birtokba az ingatlant. Jogszerű igénynek nem a törvényes módon szerzett érvényt, továbbá ténylegesen – és ha a panaszos beszámolója megfelelt a valóságnak, erőszakkal – megakadályozta a panaszost még abban is, hogy személyes dolgait, értékeit magához vegye. Az ingatlanban található, ahhoz nem tartozó ingóságok visszatartása nem lehetett az ingatlan új tulajdonosának jogos igénye. E körülmények **felvethették az önbíráskodás büntetvének intézkedéshez elegendő gyanúját is. A rendőröknek tehát intézkedési kötelezettségük keletkezett.**

Az intézkedő rendőrök nem tettek meg minden szükséges lépést a tényállás tisztázása érdekében, a lehetséges önbíráskodás gyanúját sem ismerték fel, így annak lehetőségét nem is vizsgálták, annak tárgyában nem intézkedtek. Felvilágosítást is csupán a jogérvényesítés tekintetében adtak, a bántalmazás miatti feljelentés vonatkozásában nem. A rendőröknek az elvitetel joga alapján figyelmeztetniük kellett volna a jelenlévőket, hogy lehetővé kell tenniük a panaszos számára, hogy bemenjen az ingatlan területére és elhozza onnan a személyes dolgait.

Mindezek alapján a biztos jelentésében megállapította, hogy **a rendőrök nem tettek eleget a rendőrségi törvény szerinti tájékoztatási és intézkedési kötelezettségüknek, ezért sérült a panaszos tisztességes hatósági eljáráshoz való alapvető joga.**

A vizsgálat eredményeként a biztos **két ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. Javasolta, hogy **szervezzenek oktatást az állomány számára** az ilyen szituációkban való rendőri fellépés módjáról, ezzel összefüggésben pedig a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szükséges felvilágosítás tartalmáról. Kérte az országos rendőrfőkapitányt, hogy hívja fel a szolgálati állomány figyelmét arra, hogy **a helyszíni vizsgálat során törekedni kell a tényállás minél teljesebb körű feltárására**, ennek egy ilyen szituációban akár az életvitelszerű ott lakás körülményeinek tisztázására is ki kell terjednie.

Az országos rendőrfőkapitány végzésével az Ákr. szerinti megelőzésre hivatkozva megszüntette az eljárást. A panaszos először a rendőrkapitányságon tett panaszt, amely azt el is bírálta, de a panaszos fellebbezéssel élt, valamint panaszt tett a Független Rendészeti Panasztestületnél, így a Rendőrkapitányság elsőfokú döntése nem lett végleges. Az országos rendőrfőkapitány úgy értékelte, hogy mivel az eljárás előbb indult meg a rendőrkapitányságon, amely az elsőfokú eljárást le is folytatta, a jelen eljárás megszüntetése indokolt. Végül a **Pest Megyei Rendőr-főkapitányság** hozott végleges döntést, amelynek tartalma részben egybevágott a jelentésben foglaltakkal. A határozat szerint – szemben a jelentésben foglaltakkal – a rendőrök megfelelő tájékoztatást adtak a panaszos számára.

AJB-4352-30/2021. A panasz szerint 2019. augusztus 17-én a panaszos társasága szóváltásba keveredett egy másik társasággal, ami tettlegességig fajult. Az esetet követően a panaszos elhagyta a helyszínt. Nem sokkal később két civil ruhás rendőr vonta intézkedés alá a panaszost, amelynek során faggatni kezdték párjáról, aki részese volt az intézkedést megelőző konfliktusnak. A panaszos közölte, hogy nem tudja, hol tartózkodik a párja. A két civil ruhás rendőr közölte, hogy addig nem engedi el, amíg el nem árulja, hogy hol van a párja, majd miután ezzel nem érték el a céljukat, közölték vele, hogy előállítják. A **Debreceni Rendőrkapitányságon** egy szobába vitték, ahol őt a két férfi és mások folyamatosan faggatták arról, hogy ki a párja, mutassa meg őt közösségi oldalakon. A panasz szerint kihallgatása 2 órán keresztül zajlott, ennek során folyamatosan megalázták, fenyegették. A panaszost végül fogdába helyezték, ahol állítása szerint nem tették lehetővé számára a mosdó használatát.

A panaszos nem tudja, hogy mennyi ideig tartották fogva. Beszámolója szerint végig abban a hitben volt, hogy börtönbe viszik, de végül a második kihallgatását követően, reggel 8 óra körül szabadon bocsátották. A **panaszos jogi képviselője** beadványában sérelmezte, hogy a panaszossal szemben civil ruhás rendőrök nélkül intézkedtek, majd állították őt elő, hogy közölték volna rendőri minőségüket és azonosították volna magukat, továbbá az előállítása során annak ellenére kezelték bűnözőként, hogy csak tanúként hallgatták meg.

A **jelentés szerint** az intézkedésre kellő jogalap birtokában került sor, annak során a rendőrségi törvény felhatalmazása alapján, jogszerűen kértek felvilágosítást a panaszostól a párja mint lehetséges elkövető személyazonosságáról és elérhetőségeiről, személyi szabadságát pedig jogszerűen és arányosan korlátozta a rendőrség. Az intézkedés tényének és céljának közlése, a fogva tartása során alkalmazott bánásmód, a rendőrség hozzátartó értesítésére vonatkozó kötelezettsége tekintetében a panaszosi és a rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így e sérelmek tekintetében visszászágnak fennállásáról a biztosnak nem állt módjában állást foglalni.

A panaszos élni tudott a petíciós jogával, és mind a sérelmezett intézkedés, mind pedig az intézkedő rendőrök személye beazonosítható volt, így az azonosítási kötelezettség esetleges hiányos teljesítése vagy nem teljesítése a panaszos számára hátrányt nem okozott. **Az ombudsman felhívta a figyelmet ugyanakkor arra, hogy a törvényi kötelezettségek nem vagy nem megfelelő teljesítése minden esetben magában hordozza az alapjogsérelem közvetlen veszélyét.** Jelentésében a biztos **jelezte továbbá** azt is, hogy **az előállítás jogalapját minden esetben pontosan szükséges megjelölni**, ellenkező esetben nehezen ellenőrizhető, hogy az intézkedő rendőrök megfelelően mérlegelték-e a helyszínen értékelhető, bűncselekmény elkövetésének gyanúját erősítő vagy gyengítő körülményeket.

A vizsgálat eredményeként a biztos **két ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-32/2021. A panasz szerint 2020. március 1-jén intézkedést kezdeményeztek a panaszossal szemben arra hivatkozva, hogy ittas állapotban vezette gépjárművét. A panaszost a szonda megfújását követően előállították a **Gödöllői Rendőrkapitányságra**. A panaszos sérelmezte a vele szembeni intézkedés tényét és annak egyes körülményeit, így az azonosítási kötelezettség elmaradását, az előállítás időtartamát és az ügyvéd értesítésének megtagadását. A panaszos szerint annak ellenére állították elő járművezetés ittas állapotban vétség elkövetése miatt, hogy autója az intézkedés idején működésképtelen volt, nem vezethette azt.

A jelentés szerint a rendőrök észlelték, hogy a korábbi intézkedésekről ismert panaszos elindul és behajt az ingatlan területére, majd a vezetőülésről kiszáll. A rendőrök ellenőrizték a jármű rendszámát, amelynek alapján kiderült, hogy a jármű műszaki érvényessége lejárt. A rendőrök ezt követően intézkedést kezdeményeztek a panaszossal szemben. A rendőrök a napszaknak megfelelően köszöntek, közölték nevüket és rendfokozatukat, majd közölték az intézkedés tényét és célját. A rendőrségi iratok szerint a panaszos a helyszínen nem hivatkozott a gépjármű működésképtelenségére; az, hogy nem vezette az autót, addig fel sem merült, amíg a járőrök nem közölték vele, hogy elő fogják állítani. A panaszos megtagadta a szonda megfújását, így őt előállították mintavételre. A rendőrségi előállítás időtartamáról szóló igazolás tanúsága szerint a panaszos személyi szabadságát 22 óra 4 perctől 23 óra 40 percig korlátozták, ugyanakkor másnap 0 óra 10 perctől 0 óra 35 percig gyanúsítottként kihallgatták. A rendőrségi dokumentumok szerint a panaszos hozzátartozó vagy más személy értesítését nem kérte.

A vizsgálat során a biztos úgy foglalt állást, hogy az intézkedés kezdeményezésére, valamint az előállításra kellő jogalap birtokában került sor. A biztos a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem tudta, így nem állt módjában állást foglalni a tekintetben, hogy a rendőrök megfelelően azonosították-e magukat, továbbá bárkinek megtiltották volna, hogy az intézkedésről felvételt készítsen.

Az ombudsman visszászágnak értékelte ugyanakkor a szabadon bocsátás, valamint a hozzátartozó vagy más személy értesítésének körülményeit. A panaszost formális szabadon bocsátását követően – akarata ellenére – kihallgatták. A biztos hangsúlyozta, hogy a személyi szabadság korlátozását **nem elég formálisan lezárni, annak ténylegesen is meg kell történnie.** Ellenkező esetben nem beszélhetünk az intézkedés alá vont személy szabadon bocsátásáról. **A panaszos személyi szabadságát** ennek megfelelően – **a formális szabadon bocsátást követően – alapjogsértő módon korlátozta a rendőrség.**

A Rendőrkapitányság **nem bocsátotta rendelkezésre** a hozzátartozó vagy más személy értesítésének szándékára vonatkozó panaszosi nyilatkozatot. A személyi szabadságában korlátozott személy erre vonatkozó nyilatkozatása törvényes kötelezettség, garanciális jelentőségű: általában véve hozzájárul a jogok gyakorlásához, illetve a kötelezettségek tudomásulvételéhez és teljesítéséhez. **Így e nyilatkozat a jogérvényesítés egyik garanciális eszköze, amelynek elmaradása mindenképpen visszásságnak tekintendő.**

A vizsgálata nyomán a biztos **két ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. Az országos rendőrfőkapitány megküldte az ügyben hozott határozatot, amelyben **az ajánlásban foglaltakkal részben ellentétes tartalmú döntést** hozott. Álláspontja szerint a panaszost átadták a nyomozhatóság tagjainak, a rendőrségi törvény szerinti előállítás lezárult, így a panaszost az intézkedő rendőröknek formálisan szabadon kellett volna bocsátaniuk.

5.1.4. ÉRDEMI VIZSGÁLAT UTÁN KIADOTT, VISSZÁSSÁG MEGÁLLAPÍTÁSA NÉLKÜL ZÁRULT JELENTÉSEK

AJB-4352-2/2021. A biztos a panasz alapján egy szabálytalan parkolással kapcsolatos rendőrségi intézkedéssel összefüggésben úgy foglalt állást, hogy a rendőrség kellő jogalap birtokában kezdeményezett intézkedést a panaszossal és feleségével szemben. A panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így a biztosnak nem állt módjában állást foglalni a tekintetben, hogy a járőr megfelelő módon és tartalommal adott-e tájékoztatást a panaszos számára, továbbá megfelelő hangnemben kommunikált-e a panaszossal és feleségével. Az országos rendőrfőkapitány megküldött határozatának tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-3/2021. A panasz szerint a kerületi rendőrkapitányság rendőrei egy felszámolással érintett épület tartozékainak bontása kapcsán úgy léptek magánterületre és úgy intézkedtek, hogy annak a panaszos szerint hiányzott a megfelelő jogalapja.

A vizsgálat során a biztos úgy foglalt állást, hogy a bejelentés alapján a rendőrségnek intézkedési kötelezettsége keletkezett, amelynek keretében a rendőrök jogszerűen és arányosan jártak el, így ezek tekintetében a panaszolt rendőri intézkedés visszásságot nem okozott. A biztosnak nem állt módjában állást foglalni a tekintetben, hogy szükséges volt-e a panaszos kérése alapján igazoltatni valakit, a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást ugyanis a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett. Az országos rendőrfőkapitány megküldött határozatának tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-4/2021. A beadvány szerint a panaszos rendőri intézkedést szeretett volna kérni lopás miatt, de a rendőrök „kidobták, elzavarták” őt a váróból. A panaszos a történet miatt megalázva érezte magát, és pszichésen is megterhelő élmény volt számára. Állítása szerint azért használta a mellékhelyiséget, mert a rendőrök három órán keresztül várakoztatták. A panaszos sérelmezte, hogy elfogadhatatlan hangnemben kommunikáltak vele, továbbá, hogy a rendőrök három órán keresztül várakoztatták.

A jelentés szerint a panaszos olyan intézkedéseket (vagyonmentés, leltárfelvétel) akart kérni, amelyek nem a rendőrség feladatai közé tartoznak, így a rendőrségnek nem volt intézkedési kötelezettsége. A biztos megítélése szerint a panaszos alapvető jogát érintő visszásság nem történt. A biztosnak nem állt módjában állást foglalni azon sérelmek tekintetében, amelyek a rendőrök hangnemére és bánásmódjára vonatkoztak,

	Érintett szervek	A jelentés dátuma	Ügyszám
1.	Hajdúszoboszlói Rendőrkapitányság	2021. július 8.	AJB-4352-2/2021.
2.	Budapesti Rendőr-főkapitányság XVII. Kerületi Rendőrkapitányság	2021. július 8.	AJB-4352-3/2021.
3.	Soproni Rendőrkapitányság	2021. július 8.	AJB-4352-4/2021.
4.	Pécsi Rendőrkapitányság	2021. augusztus 11.	AJB-4352-14/2021.
5.	Törökszentmiklósi Rendőrkapitányság	2021. szeptember 23.	AJB-4352-22/2021.
6.	Készenléti Rendőrség, Budapesti Rendőr-főkapitányság Tevékenység-irányítási Központ	2021. szeptember 23.	AJB-4352-23/2021.
7.	Budaörsi Rendőrkapitányság	2021. szeptember 23.	AJB-4352-24/2021.
8.	Budapesti Rendőr-főkapitányság XIII. Kerületi Rendőrkapitányság	2021. szeptember 23.	AJB-4352-25/2021.
9.	Budapesti Rendőr-főkapitányság XVIII. Kerületi Rendőrkapitányság	2021. október 14.	AJB-4352-29/2021.
10.	Debreceni Rendőrkapitányság	2021. október 29.	AJB-4352-33/2021.
11.	Debreceni Rendőrkapitányság	2021. december 14.	AJB-4352-35/2021.
12.	Szentendrei Rendőrkapitányság	2021. december 14.	AJB-4352-36/2021.
13.	Budapesti Rendőr-főkapitányság IX. kerületi Rendőrkapitányság, Budapesti Rendőr-főkapitányság Tevékenység-irányítási Központ	2021. december 20.	AJB-4352-38/2021.

a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást ugyanis a rendelkezésre álló információk alapján nem lehetett feloldani. Az országos rendőrfőkapitány megküldött határozatának tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-14/2021. A panaszos sérelmezte, hogy vele szemben otthonában kezdeményeztek intézkedést, majd őt előállították a rendőrkapitányságra. Később kiderült, hogy egy már végrehajtott szabadságvesztés büntetés miatt intézkedtek vele szemben.

A vizsgálat során a biztos úgy foglalt állást, hogy a sérelmezett intézkedés visszásságot nem okozott, kellő jogalap birtokában vonták intézkedés alá a panaszost magánlakásában, jogszerűen fogták el, ugyanis az intézkedés idején a panaszos valóban körözés hatálya alatt állt. A panaszos nem sérelmezte a bilincselés tényét és körülményeit, így a biztos a vonatkozó gyakorlat alapján csupán felhívta az országos rendőrfőkapitány figyelmét, hogy a rendőrségi törvény esetei megvalósulásának pusztán lehetősége nem biztosít kellő jogalapot a bilincselés preventív alkalmazásához. Az országos rendőrfőkapitány határozatának tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal, megfogalmazott sérelem hiányában pedig a bilincselés érdemi vizsgálatát mellőzte.

AJB-4352-22/2021. A panaszos, akinek házát elárverezték, panaszában nem ennek tényét, hanem kényszer kilakoltatását sérelmezte. A panaszos szerint hiába próbált élni jogorvoslati lehetőségeivel, minden jogszerű védekezési lehetőségétől megfosztották őt.

A vizsgálat során a biztos úgy foglalt állást, hogy a panaszolt rendőri intézkedés visszásságot nem okozott. A jelentés szerint a rendőrségnek pusztán annyiban szükséges a végrehajtás jogszerűségét értékelni, hogy a megkeresés és annak alapjául szolgáló végrehajtható okirat alakilag megfelelő volt-e. A megkeresés alapján a rendőrségnek biztosítania kellett a panaszossal szembeni végrehajtási eljárást, e kérdésben mérlegelési lehetősége nem volt. A rendőrség számára ismert volt a panaszos végrehajtási eljárással szembeni álláspontja, ez reálisan felvette a panaszos azzal való ellenszegülésének lehetőségét. Így a rendőrségnek olyan létszámú rendőri jelenléte kellett biztosítania, amely alkalmas az ellenszegülő magatartásnak és következményeinek megelőzésére. A panaszos a végrehajtottakkal szemben riasztópisztollyal lépett fel, kihátrálásra kényszerítve őket, mindez pedig már intézkedési kötelezettséget keletkeztetett. Az országos rendőrfőkapitány határozatának tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-23/2021. A panaszos szerint megfelelő jogalap nélkül intézkedtek vele szemben a Készenléti Rendőrség rendőrei, a panaszos állítása szerint ugyanis nem követett el közlekedési szabálysértést (elsőbbségadási kötelezettség figyelmen kívül hagyása). A panaszos sérelmezte az intézkedés tényét, módját, így az intézkedés hosszát, az intézkedő rendőr hangnemét, a megfelelő tájékoztatás hiányát.

A jelentés rögzíti, hogy a megfogalmazott sérelmek kapcsán a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján nem lehetett feloldani, így a biztosnak nem állt módjában állást foglalni. Az országos rendőrfőkapitány határozatának tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-24/2021. A panasz szerint a panaszosok arra ébredtek, hogy valaki a bejárati ajtót rugdossa, ütlegeti és kiabál. A panaszosok kinyitották az ajtót, ott négy személy tartózkodott (a panaszosok két szomszédja, az egyik szomszéd édesapja és egy polgárőr). A négy személy erőszakosan és fenyegető módon kommunikált, így rendőri segítséget kértek. A panaszosok szerint az intézkedő rendőrök részrehajlóan jártak el, szondát és vérvételt nem „alkalmaztak” a szomszédokkal szemben, mert a helyszínen tartózkodó polgárőrrel baráti viszonyban vannak. A panaszosok sérelmezték az intézkedés módját, részrehajló voltát, a tanúkutatás, adatgyűjtés és tájékoztatás hiányát, továbbá, hogy a rendőr szolgálati jelvénye nem volt látható.

A biztos szerint az intézkedő rendőrök elvégezték a tényállás tisztázásához szükséges, az intézkedési kötelezettségükből fakadó feladataikat. Önmagában az a körülmény, hogy külön tanúkutatás, valamint mintavétel nem történt, visszásságot nem okozott. A biztosnak azon sérelmek tekintetében nem állt módjában állást foglalni, amelyek a panasztételi lehetőségekre vonatkozó elégtelen tájékoztatásra, az intézkedő rendőr szolgálati jelvényének láthatóságára, illetve az intézkedés részrehajló voltára vonatkoztak, a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján nem lehetett feloldani. Az országos rendőrfőkapitány határozatának tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

JB-4352-25/2021. A panasz szerint a kerületi rendőrkapitányság rendőrei intézkedést kezdeményeztek a panaszos lakcímén, mivel kalapácsolásról kaptak bejelentést. A panaszos szerint sérült a részrehajlásmentes intézkedés követelménye, illetve a rendőrök nem adták meg neki a szükséges felvilágosítást. Az intézkedés alapját egy a segélyhívó rendszeren érkezett, csendháborításra utaló bejelentés adta.

A biztos szerint a bejelentés tartalma, továbbá az a körülmény, hogy a zajt a rendőrök is észlelték a lépcsőházban, egyértelműen felvetette a csendháborítás szabálysértés elkövetésének gyanúját, így pedig kellő jogalap birtokában kezdeményeztek intézkedést a rendőrök, visszásság e tekintetben nem történt. Az intézkedő rendőrök jelentései szerint a panaszost az intézkedés során megfelelően tájékoztatták, a bejelentőt adatvédelmi okokból nem jelölték meg név szerint. A biztos úgy foglalt állást, hogy az intézkedő rendőrök eleget tettek felvilágosítás-adási kötelezettségüknek; önmagában az a körülmény, hogy a bejelentő személyével kapcsolatban nem tájékoztatták a panaszost, a panaszos alapvető jogát érintő visszásságot nem okozott. Az országos rendőrfőkapitány határozatának tartalma ezúttal is egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-29/2021. A panaszos közterületen alkoholt fogyasztott, amikor egy rendőrautó állt meg az úton, amelyből kiszállt két rendőr. A rendőrök figyelmeztették, hogy közterületen ne igyon alkoholt, felszólították, hogy viseljen maszkot. A rendőrök távoztak, a panaszos pedig átkelt az úttesten és folytatta az alkoholfogyasztást. A panaszos megjegyezte, hogy hajléktalan, így nem tudja máshol elfogyasztani az italt. Ezt követően a rendőrök felszólították a panaszost, hogy szálljon be a gépjárműbe, ugyanis előállítják a rendőrkapitányságra. A panaszos beadványában sérelmezte az előállítás tényét, terjedelmét és annak dokumentációját.

A panaszos cselekménye megvalósíthatta a közterületi szeszital fogyasztás szabálysértési tényállását, a kötelező maszkviselés szabályainak megszegését, a panaszos e cselekményeket az abbahagyásra irányuló rendőri felszólítás ellenére is folytatta, így előállítására megfelelő jogalappal került sor. A biztos vizsgálta, hogy az iratok tartalmából lehet-e következtetni arra, hogy az előállítás végrehajtása a helyszínen értékelhető tények mérlegelésén alapult-e. Álláspontja szerint a panaszossal szembeni intézkedéshez kapcsolódó eljárási és adminisztratív cselekmények indokoltak, szükségesegek voltak. Az előállítás végrehajtásáról szóló igazolást kiállították, azon megfelelő módon szerepel a panaszos előállításának időtartama (és ezen igazolást a panaszos alá is írta), így visszásság e tekintetben sem történt. Az országos rendőrfőkapitány határozatának tartalma ezúttal is egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-33/2021. A panaszos sérelmezte, hogy a rendőrség bilincset alkalmazott vele szemben, annak ellenére, hogy együttműködő volt az intézkedés során. A bilincset ráadásul annyira szorosan helyezték a csuklójára, hogy kezei sebessé és érzéketlenné váltak. A panaszos sérelmezte továbbá, hogy nem tudott a hátrabilincselte kezei miatt a rendőrségi gépjárműbe szállni, és a rendőrök bedobták őt a szolgálati gépjárműbe.

A jelentés szerint nem oldható fel a panaszos és a rendőrség álláspontja közötti ellentmondás, a bejelentés tartalma (személy elleni erőszak), a bejelentő sérülése, a panaszos erősen ittas állapota ténylegesen felvetette annak kockázatát, reális és jelenvaló veszélyét, hogy a panaszos támadó magatartást tanúsíthat, vagy szökést kísérelhet meg. Így az intézkedő rendőrök jogszerűen alkalmaztak kockázatcsökkentési céllal, preventív jelleggel kényszerítő eszközt (bilincset), visszásság e tekintetben nem történt.

Az orvosi vizsgálat megállapította, hogy a bilincselés valóban okozott sérülést a panaszos számára, ám az nem volt olyan mértékű, mint amire a panaszos beadványában utalt. A biztos álláspontja szerint a zárójelentésben leírt sérülés nem éri el azt a mértéket, amely a bilincs alkalmazásának módját alapvető jogot sértővé tenné vagy annak közvetlen veszélyével járna.

A bilincselést követően szükség volt a panaszost elvezető fogások alkalmazásával a szolgálati járműbe ültetni. A biztos úgy foglalt állást, hogy a panaszossal szemben jogszerűen alkalmaztak testi kényszert, visszásság e tekintetben nem történt. Ellentmondás feszült a panaszos és a rendőrség álláspontja között a testi kényszer alkalmazási módja vonatkozásában. Nem volt olyan, rendelkezésre álló információ, amely az ellentmondást feloldaná, így e tekintetben a visszásság fennállásáról a biztosnak nem állt módjában állást foglalni. Az országos rendőrfőkapitány határozatának tartalma ezúttal is egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-35/2021. A panasz szerint este rendőrök jelentek meg az otthonánál, a kikerkező rendőrökkel a panaszos felesége vette fel a kapcsolatot. A panaszos beadványában sérelmezte, hogy a rendőrök megütötték, megrúgták, elfogadhatatlan hangnemben kommunikáltak vele, továbbá megtiltották, hogy a felesége az intézkedésről videofelvételt készítsen.

A rendőri jelentések egyöntetűen arról számoltak be, hogy sem testi kényszert, sem más kényszerítő eszközt nem alkalmaztak a panaszossal szemben, arra ugyanis nem volt szükség. A panaszossal szemben távoltartó mozdulatot alkalmaztak, ám az sérülés okozására nem volt alkalmas, annak eredményeként a panaszos nem esett el. A biztosnak nem állt módjában állást foglalni azon sérelmek tekintetében, amelyek a panaszossal szembeni bánásmódról, hangnemről és a felvétel-készítési szándékra vonatkoztak, a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján nem lehetett feloldani. Az országos rendőrfőkapitány határozatának tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-36/2021. A panaszos sérelmezte, hogy a rendőri intézkedés során a rendőrök nem tájékoztatták őt megfelelően az intézkedés körülményeiről, különösen arról, hogy ha aláírja a közigazgatási bírságról szóló tájékoztatót, abban az esetben elismeri a jogsértést és lemond a jogorvoslati lehetőségeiről. A panasz szerint az intézkedő rendőrök nem tájékoztatták a panaszost a panasztételi lehetőségekről sem.

A panaszosi és a rendőrségi álláspontok között ellentmondás feszül, ugyanakkor a panaszos aláírásával elismerte a szabálysértés tényét (ezáltal az intézkedésre okot adó körülményt), olyan információ nem állt rendelkezésre, amely e nyilatkozat hitelességét, tartalmi elfogadhatóságát igazolhatóan kétségbe vonná. A biztos szerint a panaszos magatartása felvetette a szabálysértés elkövetésének gyanúját, így jogalap birtokában kezdeményeztek intézkedést a rendőrök, visszásság nem történt. A rendőrségi dokumentumok szerint az intézkedő rendőrök minden szükséges tájékoztatást megadtak a panaszos számára az intézkedéssel és a bírságolási eljárással összefüggésben. A biztosnak azon sérelem tekintetében nem állt módjában állást foglalni, amely a panasztételi lehetőségekre vonatkozó tájékoztatás terjedelmére vonatkozott, a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást ugyanis a rendelkezésre álló információk alapján nem lehetett feloldani. Az országos rendőrfőkapitány határozatának tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

AJB-4352-38/2021. A panaszos állítása szerint a lakóhelyén két civil ruhás rendőr jelent meg, akik felszólítás nélkül, csengetést, kopogtatást mellőzve, erőszakosan behatoltak a bérleményébe. A panasz szerint a két férfi csupán külön kérdésre közölte, hogy rendőrök, és a panaszos fiát keresik lopás bűncselekményének elkövetése miatt.

A rendőrök a panaszos kérése ellenére sem azonosították magukat, nem mutattak be érvényes kutatási parancsot sem. A panaszos szerint a kutatás során megfélemlítő módon jártak el, feldúlták a lakást, többször félrelökték az útból, miközben durva, becsmérlő kifejezésekkel illették őt és feleségét. A panaszos és felesége a rendőrkapitányságra ment panaszt tenni, ott röviden elmondták a történeteket, bejelentést, feljelentést kívántak tenni a rendőri intézkedéssel szemben. A panaszos beadványában sérelmezte a magánlakásukban foganatosított intézkedés módját (azonosítási és tájékoztatási kötelezettség elmulasztása, nem megfelelő hangnem és bánásmód), a kerületi rendőrkapitányság épületében a bejelentésük kezelésével kapcsolatos mulasztást.

A biztosnak nem állt módjában állást foglalni azon sérelmek tekintetében, amelyek az intézkedő rendőrök azonosítási kötelezettségének elmaradására, valamint az intézkedés során

alkalmazott hangnemre és bánásmódra vonatkoztak, ugyanis a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján nem lehetett feloldani. Az intézkedő rendőrök közölték a panaszossal, hogy nem kutatást hajtanak végre a lakásban, hanem körözött személy felkutatása céljából intézkednek. Kiderült, hogy a rendőrség elfogatóparancsot bocsátott ki a panaszos fiával szemben folyamatban lévő büntetőeljárásban. A biztos szerint az intézkedő rendőrök megfelelő felhatalmazás birtokában léptek be a panaszos lakásába, ehhez nem volt szükség kifejezetten a magánlakásba történő belépést biztosító dokumentum felmutatására. Szükséges volt ugyanakkor a panaszos felvilágosítása, ami – a rendelkezésre álló információk alapján – megtörtént, így visszásság e tekintetben nem történt.

A panaszos erősen ittas állapotban jelent meg a rendőrkapitányságon az intézkedést követően. A biztonsági őr a panaszost meghallgatta, majd tájékoztatta a szolgálatban lévő rendőrt. A panaszos állapota miatt tőle helyes vallomástétel nem volt várható, a panasz felvételére és írásban történő rögzítésére nem volt lehetőség. A biztos szerint a panaszos állapota valóban nem tette lehetővé, hogy panaszát felvegyék, ám ez hátrányt nem jelentett, hiszen volt lehetőség a panasz megfelelő módon történő benyújtására, így visszásság e tekintetben sem történt. Az országos rendőrfőkapitány határozatának tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.

5.2. AZ OMBUDSMAN EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK VIZSGÁLATÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ HATÁSKÖRE

Az alapvető jogok biztosa 2021. január 1-től látja el az egyenlő bánásmód törvényben meghatározott feladatokat. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalába való beolvasással 2021. január 1-jén megszűnt, általános jogutódja az alapvető jogok biztosa. Az egyenlő bánásmód törvény által meghatározott ügyekben a biztos **közigazgatási hatósági eljárás** keretében jár el. A törvényben a biztos számára meghatározott feladat- és hatáskörök ellátását a Hivatal erre kijelölt elkülönült szervezeti egysége, az **Egyenlő Bánásmódért Felelős Főigazgatóság** végzi.

Az ombudsman mindezek eredményeképpen az egyenlő bánásmód törvény alapján lefolytatott eljárásaiban az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének megállapítása esetén nemcsak javaslatot tehet a feltárt jogsértés orvoslására, hanem kötelező erővel bíró közigazgatási határozatot hozhat, amelyben szankciót is megállapíthat. Így elrendelheti a jogsértő állapot megszüntetését, megtilthatja a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, elrendelheti a jogsértést megállapító határozat nyilvános közzétételét, és bírságot is kiszabhat.

Az EBH feladatainak átvételével minden korábbinál szélesebb vizsgálati és intézkedési jogkör áll a biztos rendelkezésére ahhoz, hogy felléphessen az alapvető jogok,

közöttük is kiemelten az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülése érdekében. **2021-ben tehát új fejezet kezdődött a Hivatal munkájában**, amely a hazai jogfejlődés szempontjából jelentős előrelépés.

5.2.1. AZ OMBUDSMAN EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉVEL KAPCSOLATOS FELADATAI

A biztosnak az egyenlő bánásmód törvény szerinti elsődleges feladata **az egyenlő bánásmód követelményének megsértése (diszkrimináció) tárgyában benyújtott kérelmek kivizsgálása**. A törvényben meghatározott esetekben a biztos hivatalból is eljárást indíthat. Az eljárások lefolytatása mellett a másik legfontosabb feladat **az érintettek folyamatos tájékoztatása az egyenlő bánásmód megsértése elleni fellépés lehetőségéről**. A törvény értelmében akkor sérül az egyenlő bánásmód követelménye, ha egy személyt vagy csoportot a törvényben felsorolt ügynevezett védett tulajdonsága miatt **másoknál kedvezőtlenebb bánásmódban részesítenek**.

Az egyenlő bánásmód törvény szerinti **védett tulajdonságnak minősül** a nem, faji hovatartozás, bőrszín, nemzetiséghez való tartozás, anyanyelv, fogyatékoság, egészségi állapot, vallási vagy világnézeti meggyőződés, politikai vagy más vélemény, családi állapot, anyaság (terhesség) vagy apaság, szexuális irányultság, nemi identitás, életkor, társadalmi származás, vagyoni helyzet, foglalkoztatási jogviszony, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony részmunkaidős jellege, illetve hátrázott időtartama, érdekképviselőhez való tartozás, egyéb helyzet, tulajdonság vagy jellemző.

Az egyenlő bánásmód törvény általában **olyan tulajdonságokat részesít védelemben**, amelyek **jellemzően veleszületett, állandó, az egyén által megváltoztathatatlan vagy nehezen megváltoztatható, nem az egyén szabad döntésén múló tulajdonságok, helyzetek**. A törvénnyel védelmet kapott tulajdonságok jellemzően **a személyiség lényegi vonásai**, csoportképzésre alkalmasak és előítéletek alapjául szolgálnak. A törvényi felsorolás nem zárt, a felsorolás utolsó helyén az egyéb helyzet, tulajdonság vagy jellemző szerepel. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a törvény egy személy vagy csoport bármilyen egyéb tulajdonsága, jellemzője alapján való megkülönböztetését diszkriminációnak tekintené. Az **egyéb helyzet fogalmát** szűken kell értelmezni, ebben a körben is csak a felsoroltakhoz hasonló jellegű tulajdonságok, helyzetek vehetők figyelembe védett tulajdonságként. A tág értelmezés a nevesített védett tulajdonságok esetére nyújtott jogvédelem devalválódását eredményezné.

Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti a törvény alapján **a közvetlen hátrányos megkülönböztetés**, a közvetett hátrányos megkülönböztetés, a zaklatás, a jogellenes elkülönítés (szegregáció) és a megtorlás.

5.2.2. AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK OMBUDSMANI VIZSGÁLATÁVAL KAPCSOLATOS SZAKMAI TEVÉKENYSÉG BEMUTATÁSA

A 2021. évi tevékenység a számok tükrében, a jogsértések legjellemzőbb területei

2021-ben az Egyenlő Bánásmóddért Felelős Főigazgatóság **összesen 462 ügygel foglalkozott**. Ebből **265 volt a hatósági ügy**, ideértve többek között a korábbi évekről áthúzódó hatósági ügyeket, a bírósági felülvizsgálati és a végrehajtási szakban lévő ügyeket is. Továbbá **197 volt a nem hatósági ügy**, amelyekben a biztos a Főigazgatóság útján tájékoztatta az egyedi ügyekben hozzá forduló ügyfeleket az egyenlő bánásmód követelményének megsértése esetére a jogérvényesítés lehetőségéről anélkül, hogy az ügyben hatósági eljárásra sor került volna.

2021-ben a Főigazgatóságon **169 eljárást lezáró döntés született**: 76 kérelmet visszautasító vagy eljárást megszüntető végzés, 85 az ügy érdemében hozott határozat és 8 egyezséget jóváhagyó határozat. Az érdemi határozatokat tekintve 59 kérelmet elutasító és 26 jogsértést megállapító határozat született. Szankcióként 5 esetben került sor bírság kiszabására.

A **jogsértést megállapító határozatok közül** 11 a szolgáltatások igénybevétele, 5 a foglalkoztatás, 3 az oktatás és képzés, 1 a szociális biztonság és egészségügy és 6 egyéb területet érintett. Ugyancsak a jogsértést megállapító határozatokat tekintve a biztos 18 esetben a fogyatékoság, 3 esetben az anyaság (terhesség), 1-1 esetben pedig a nem, a nemzetiséghez való tartozás, az életkor, a nemi identitás és a szexuális irányultság védett tulajdonsággal összefüggésben állapította meg a jogsértést. 2021-ben – a járványhelyzetre tekintettel – mindössze 9 esetben került sor közigazgatási eljárás keretében tárgyalás tartására.

2021-ben ebből láthatóan a legnagyobb metszetet a szolgáltatások igénybevétele területén a fogyatékosággal összefüggésben megvalósult jogsértés. A fogyatékosággal mint védett tulajdonsággal összefüggésben nemcsak az általánosulhat meg jogsértés, ha valakit a fogyatékosága miatt másoknál ténylegesen kedvezőtlenebb bánásmódban részesítenek. Ha a fogyatékoságra tekintettel előírt kötelező esélykiegyenlítő jogszabályi előírást kell betartani, annak elmulasztása, nem megfelelő teljesítése is sérti az egyenlő bánásmód követelményét, és közvetlen hátrányos megkülönböztetés valósul meg, ugyanis a védett tulajdonsággal nem rendelkezőkhöz képest az egyenlő bánásmód csak az esélykiegyenlítő intézkedés megfelelő megvalósulása révén biztosítható. **Ennek tipikus esete a jogszabályok által előírt akadálymentesítési kötelezettség elmulasztása**. A közszolgáltatások akadálymentesítésére vonatkozó határidők jellemzően már évekkal ezelőtt lejártak, azonban továbbra is számos olyan panasz érkezik a biztoshoz, melyben fogyatékosággal élő ügyfelek azt panaszolják, hogy nem biztosított számukra a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés, mivel az erre kötelezettek az akadálymentesítési kötelezettségüknek nem tettek, illetve nem tesznek eleget.

A biztos a közszolgáltatások széles skáláját áttekintve kiemelkedően fontosnak ítélte meg a **fogyatékos személyek háziorvosi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést**, ezért hivatalból történő eljárások indításáról határozott, amelyekben azt vizsgálja, hogy a megyei jogú városokban a fogyatékos személyek számára egyenlő eséllyel hozzáférhető-e a felnőtt háziorvosi ellátás. Az egészségügyi alapellátás tekintetében az egyenlő esélyű hozzáférés megvalósításának határideje 2008. december 31-én lejárt, vagyis azóta a háziorvosi ellátásnak valamennyi háziorvosi rendelőt tekintve akadálymentesnek kellene lennie. Az ombudsman **2021 végén tíz megyei jogú város önkormányzatával szemben indított e tárgyban hivatalból eljárást**. Az eljárások jelen beszámoló készítésekor még folyamatban vannak, azok eredményéről a következő éves beszámolóban részletesen beszámolunk.

Bírósági ügyek, végrehajtási ügyek és egyéb feladatok

Az Egyenlő Bánásmóderít Felelős Főigazgatóság munkáját ismertette feltétlenül említést kell tenni a **bírósági ügyekről**, mert mindez fontos szegmense a szakmai tevékenységnek. A biztos közigazgatási döntéseit, tevékenységét – az eljárásban érintettek keresete alapján – a **Fővárosi Törvényszék** közigazgatási perben vizsgálja. A bíróság jogerős határozatával szemben a **Kúriához** lehet felülvizsgálati kérelmet benyújtani. **2021-ben** a biztos az egyenlő bánásmód törvényben meghatározott tevékenysége kapcsán **29 ügyben összesen 37 közigazgatási per, illetve kúriai felülvizsgálat** volt folyamatban. E pereknek, különösen a kúriai felülvizsgálatnak **stratégiai jelentősége** van: ezek kimenetele határozhatja meg ugyanis a joggyakorlat jövőbeni alakulását. 2021-ben a biztos által ellátott közigazgatási tevékenységet érintő perek **még nem zárultak le**, konkrét bírósági ügyekről így még nem lehet beszámolni.

A Főigazgatóság munkájának másik szegmense a **közigazgatási döntések végrehajtása**, a végrehajtási eljárások elrendelése és azok során a végrehajtást kérővel, a kötelezettel és az adóhatósággal való együttműködés. Különösen problematikus e körben a valamely konkrét tevékenység elvégzésére (pl. egy épület vagy egy online felület akadálymentesítésére) kötelező határozatok végrehajtása. A Főigazgatóságon jelentkezik további feladatként a biztosnak az egyenlő bánásmód törvény szerinti tevékenységével összefüggésben keletkezett **pénzkövetelések** (pl. perköltség, eljárási bírság) érvényesítése.

A Főigazgatóság a fenti tevékenységein túl közvetlenül, a Hivatal más szervezeti egységeivel **együttműködve** részt vesz az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését érintő tervezetek véleményezésében, illetve a javaslatlétben, a tájékoztatásban. A Főigazgatóság együttműködik a civil szervezetekkel, az állami szervekkel, közreműködik a nemzetközi szervezetek számára készülő jelentések elkészítésében, a hazai és nemzetközi szervezetektől érkező adatigénylések, kérdőívek megválaszolásában, valamint a saját tevékenységét érintő adatszolgáltatásban. A Főigazgatóság részt vállal az EQUINET egyes munkacsoportjaiban is.

5.2.3. AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉVEL KAPCSOLATOS JOGESETEK

A következőkben a 2021-ben az alapvető jogok biztosa (jelen fejezetben a **továbbiakban: hatóság**) jogsértést megállapító vagy egyezséget jóváhagyó határozatával véglegesen lezárult, az adott évre jellemző vagy azok közül kiemelkedő ügyekről olvashatnak.

Szolgáltatás és közszolgáltatás

Az egyenlő bánásmód törvény és a fogyatékos személyek jogairól szóló törvény értelmében a **menetrend alapján közlekedő járművekkel végzett közforgalmú személyszállítás közszolgáltatásnak minősül**, amelyet a fogyatékos személyek számára **egyenlő eséllyel hozzáférhető módon kell nyújtani**. A következő három ügyben kerekesszékkal közlekedő, mozgásfogyatékossgal élő személyek fordultak a hatósághoz azaz, hogy a busztársaság nem biztosította számukra az általuk nyújtott szolgáltatás egyenlő esélyű igénybevételét.

EBF-AJBH-109/2021. Az elektromos kerekesszékel közlekedő, mozgásfogyatékossgal élő kérelmező a helyi járatú autóbusszal szeretett volna reggelenként eljutni a munkahelyére, azonban több alkalommal csak nyomatékos kérésére sikerült feljutnia a szóban forgó járatokra.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. március

A kérelem szerint az egyik alkalommal a buszsofőr kijelentette, hogy a kérelmező az általa használt kerekesszékkal nem szállhat fel a buszra, és ekkor a kérelmezőnek kellett tájékoztatnia, hogy az általa használt eszköz nem elektromos moped, hanem elektromos kerekesszék, amivel lehetséges a felszállás. Más alkalommal a buszsofőr arra hivatkozott, hogy azért nem szállhat fel, mert a kerekesszékével együtt túl nehéz, túllépi a megengedett súlyhatárt. Amikor a kérelmező az autóbuszállomáson érdeklődött, ott a pénztárostól azt a tájékoztatást kapta, hogy személyes kísérő nélkül nem szállhat fel a járatokra. A kérelmező álláspontja szerint a busztársaság fenti magatartásával az ép utasokhoz képest őt hátrányosan megkülönböztette.

A busztársaság nem vitatta a kérelmező által állított események tényszerű megtörténtét. Nem vitatta, hogy a kérelemmel érintett időszakban több alkalommal előfordult, hogy a kérelmezőt a társaság alkalmazottai a kerekesszékével nem akarták felengedni a buszra, az ismertetett indokokra hivatkozva. A busztársaság nem vitatta azt sem, hogy az általa foglalkoztatott pénztáros a kérelmezőt arról tájékoztatta, hogy kísérő személyzet szükséges az utazásához.

A hatóság megállapította, hogy a társaság nem tagadta meg a kérelmező számára a szolgáltatás nyújtását, de annak igénybevételében a mozgáskorlátozottsága miatt indokolatlanul akadályozta. Ez pedig azt jelentette, hogy a közösségi közlekedésben nem tudott a többi utassal megegyező módon és feltételekkel utazni, nem tudta velük megegyező módon igénybe venni a busztársaság által nyújtott közszolgáltatást. Ez utóbbihoz ugyanis pontosan arra lett volna szükség, hogy a kérelmező mint fogyatékossgal élő személy esetében a vonatkozó jogszabályok által előírt esélykiegyenlítő intézkedést a társaság zavartalanul biztosítsa.

A jelen esetben alkalmazandó esélykiegyenlítő intézkedések zavartalan biztosítása körébe tartozott volna például, hogy ha a buszsofőrök megítélése szerint a kérelmező nem kerekesszékekkel, hanem elektromos mopeddel utazott vagy az általa használt eszközzel együtt túl nehéznek tűnt, akkor e körülmények esetleges fennállásáról vagy fenn nem állásáról alaposan, de udvariasan meggyőződjenek. Nem elfogadható azonban, ha a kérelmezőről és az általa igénybe vett eszközről szerzett első benyomások alapján, a kellő ismeretek hiányában a buszvezetők olyan magatartást tanúsítanak, hogy a kérelmező egy hét alatt több alkalommal is csak nyomatékos kérésére tudjon felszállni a buszra. Ugyanez a helyzet a kérelmező utazásának kísérőhöz kötésével is. Nem volt elfogadható e körben a busztársaság azon hivatkozása, hogy a kérelemben megjelölt napon az általa foglalkoztatott pénztáros csupán általánosságban fogalmazott és nem a konkrét esetre adott iránymutatást. A társaság üzletszabályzata szerint egyébként csak abban az esetben kellett volna kísérő a fogyatékos személy utazásához, ha magatehetetlen vagy utazásra kísérő nélkül nem képes. Az e körülményeknek a kérelmező esetében való fennállásáról való meggyőződésre a pénztáros a vele folytatott beszélgetés során kísérletet sem tett. A kérelmező önálló, utazásra kísérő nélkül képes, nem magatehetetlen, így az arra való hivatkozás az adott esetben nem állhatta meg a helyét.

Mindezek alapján a hatóság megállapította, hogy a kérelmezővel szemben a bepanaszolt busztársaság a fogyatékossgával összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetést alkalmazott, amely megkülönböztetésnek semmilyen, a jogviszony természetével összefüggő észszerű indoka nem volt kimutatható, ilyenre lényegében a társaság nem is hivatkozott. A hatóság ezért megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását. A hatóság továbbá elrendelte a jogerős határozatának 30 napig tartó, közérdekből történő nyilvános közzétételét a busztársaság és a Hivatal honlapján. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-16/2021. Az autóbuszvezető az elektromos kerekesszékekkel közlekedő mozgáskorlátozott kérelmezőt nem engedte felszállni az autóbuszra, arra hivatkozva, hogy – a busztársaság belső szabályzata szerint – csak mechanikus kerekesszékekkel lehet felszállni a járműre.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. március

A kérelmező azt panaszolta, hogy az autóbuszvezető azért nem engedte felszállni az autóbuszra, mert a belső szabályzat szerint csak mechanikus kerekesszékekkel lehet felszállni a járműre.

A busztársaság azzal védekezett, hogy a buszvezető nem tiltotta meg a kérelmezőnek, hogy felszálljon az autóbuszra, csak azt kérte, hogy legyen türelemmel addig, amíg telefonon információt kér az utazási lehetőségeiről. A buszvezető ugyanis bizonytalan volt abban, hogy az elektromos kerekesszék szállítható-e a járművön. A busztársaság nyilatkozata szerint a buszvezető a buszvégállomáson még nem állt be az induló megállóhelyre, amikor a kérelmező megkérdezte, hogy felszállhat-e, majd mire beállt, a kérelmező már eltávozott.

A hatóság megállapította, hogy a kérelem megalapozott. A felek az eljárás során egybehangzóan nyilatkoztak arról, hogy a kérelmező a megjelölt napon elektromos kerekesszékekkel szeretett volna szállni az autóbuszra, ez azonban nem valósult meg. Azt nem lehetett megállapítani, hogy a buszvezető valóban megtagadta, hogy a kérelmező elektromos kerekesszékekkel felszálljon az autóbuszra. A hatóság azonban már azt is hátrányként értékelte, hogy a buszvezető nem tájékoztatta a kérelmezőt megfelelően az akadálymentes utazás feltételeiről, indokolatlanul hátráltatta a kérelmezőt a szolgáltatás igénybevételében.

A hatóság megvizsgálta a busztársaság üzletszabályzatát is, és megállapította, hogy az lehetővé teszi az elektromos kerekesszékekkel közlekedő utasok szállítását az autóbuszokon. Tilalom kizárólag az elektromos mopedek szállítására vonatkozik. A buszsofőr ismeretei azonban a mozgáskorlátozott kérelmező szállíthatóságával kapcsolatban hiányosak voltak, így nem tájékoztatta a kérelmezőt megfelelően az akadálymentes utazás feltételeiről. A hatóság megállapította, hogy a busztársaság mint közszolgáltató felelősséggel tartozik azért, hogy a buszvezetők megismerjék az üzletszabályzatát, tisztában legyenek a mozgássérülteket és mozgáskorlátozottakat az utazás során megillető jogokkal, valamint ismerjék a mozgást segítő eszközök különböző típusait, és a mozgássérült ügyfeleket ennek megfelelően tájékoztassák. Az ezen ismeretek hiányából származó jogsértésért a közszolgáltató felelősséggel tartozik.

A hatóság megállapította, hogy a kérelmező a személyszállítási közszolgáltatás akadálymentes igénybevételében indokolatlanul hátráltatva volt, ezáltal sérült a fogyatékos személyek jogairól szóló törvény által biztosított azon joga, hogy a tömegközlekedési közszolgáltatáshoz egyenlő eséllyel férjen hozzá. A busztársaság tehát megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, a kérelmezővel szemben a fogyatékossgával összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg azzal, hogy nem tájékoztatta megfelelően az akadálymentes utazás feltételeiről. A hatóság szankcióként megtiltotta a busztársaságnak a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását. A szankció megállapításánál figyelembe vette,

hogy a busztársaság nyitott volt az egyezségkötésre, felhívta a buszsofőr figyelmét, hogy a munkakörére kiadott szabályokat a munkavégzés során tartsa be, az eset után a kérelmező zavartalanul utazhatott elektromos kerekesszéssel a buszon. *A döntéssel szemben a felek egyike sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-165/2021. Az elektromos kerekesszéssel közlekedő mozgáskorlátozott kérelmező gyermekével szeretett volna utazni a menetrend szerint közlekedő helyi buszjáraton, a buszvezető azonban a rendőrséggel leszállította a buszról.

Védett tulajdonság	Fogyatékosság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést részben megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. május

A kérelmező az adott járaton már több alkalommal utazott kerekesszéssel a gyermekével együtt. A sérelmezett esetben a kérelmező kerekesszéssel, kétéves gyermekével az ölében – a rámpa lehajtása nélkül – kísérelt meg felszállni a buszra, de elakadt, és végül a buszvezető segítségével szállt fel. A felszállás után a kérelmező elhelyezkedett a buszon az arra kijelölt helyen, de a busz nem indult el, mivel vita alakult ki közte és a járművezető között a kérelmező utazásának feltételeivel kapcsolatban. A buszsofőr ugyanis – kísérelt hiányában, és mivel a gyermek nem volt rögzítve – nem látta biztosítottnak a biztonságos utazást. Az üzletszabályzatra hivatkozott, hogy kísérelt nélkül nem utazhatnak, és elhangzott az is, hogy a gyereket rögzíteni kell. Felszólította a kérelmezőt, hogy szálljanak le, mert nem biztosítottak a biztonságos utazás feltételei. A kérelmező azonban nem akart leszállni, ragaszkodott ahhoz, hogy ők kísérelt nélkül utazhatnak, mert kísérelt csak a magatehetetlen embereknek kell, nem kell rögzítés sem emellett, hiszen fogja a gyermeket. Hangoztatta, hogy gond nélkül szokott utazni gyermekével együtt ezen a járaton, nem magatehetetlen, ugyanolyan joga van utazni, mint másnak. A járművezető erre azt mondta a kérelmezőnek, hogy „egyedül fel se tudott volna szállni”. Többször felszólította a kérelmezőt, hogy hagyják el a járművet, a kérelmező azonban erre nem volt hajlandó, ezért a járművezető a diszpécserrel történt egyeztetés után kihívta a rendőrséget, és a kérelmező végül a rendőrök felszólítására hagyta el a járművet a gyermekével együtt.

Az ügyben a hatóság tárgyalást tartott, amelyen a felek egyezség kötése céljából az eljárás szünetelését kérték. Az eljárás szünetelése alatt a feleknek azonban nem sikerült egyezsége jutniuk, ezért a hatóság az ügyben döntést hozott. Az eljárásban az esetről jelen lévő két utastárs és a buszsofőr írásbeli tanúvallomást tett. A hatóságnak a döntéshozatal során abból kellett kiindulnia, hogy a vonatkozó jogszabályok alapján az eljárás alá vont köteles biztosítani az általa nyújtott autóbuszos személyszállítási szolgáltatás mint közszolgáltatás akadálymentes és biztonságos igénybevételét a kérelmező számára

az állapotának megfelelő önállósággal. Az ehhez szükséges feltételeket az eljárás alá vontnak kell biztosítania. A kísérelt jelenlétét a személyszállítási szolgáltatás igénybevételéhez mind a vonatkozó jogszabály, mind az eljárás alá vont üzletszabályzata kizárólag a magatehetetlen vagy a szolgáltatás igénybevételére kísérelt nélkül nem képes személy, valamint a hat éven aluli gyermek esetében követeli meg. Az eljárásban megállapítható volt, hogy a kérelmező nem magatehetetlen, gyakran utazik önállóan, gyermekével együtt az eljárás alá vont által üzemeltetett járatokon. A kérelmező tehát képes a szolgáltatás kísérelt nélküli igénybevételére, ezért jogosult volt kísérelt nélkül utazni.

A jogszabályok és az üzletszabályzat rendezik a biztonságos utazás feltételeit, amelyek nem írják elő a járművezető által a konkrét esetben megkövetelt feltételeket. A jogszabály a feltételek szükségességének és megfelelőségének megítélését nem a járművezetőkre bízta.

A gyermek esetében a szolgáltatás igénybevételének feltétele volt kísérelt igénybevétele, az adott esetben azonban ez a feltétel teljesült, mivel édesanyjával mint kíséreltével kívánta igénybe venni a szolgáltatást. A gyermek rögzítését sem jogszabály, sem az eljárás alá vont üzletszabályzata nem írja elő. Tehát nem feltétele a szolgáltatás igénybevételének, hogy a helyi buszjáraton a gyermeket a kíséreltje rögzítse akár magához, akár a buszban esetlegesen található valamely biztonsági rendszerhez. Az adott járaton az eljárás alá vont nyilatkozata szerint sem volt erre szolgáló biztonsági eszköz, tehát a járművezető ezért sem szabhatta feltételül a rögzítést.

A kérelmező annak megállapítását is kérte, hogy a járművezetőnek a felszállást követő vita során elhangzott azon kijelentése, hogy „egyedül fel se tudott volna szállni”, a maga kontextusában nézve megvalósította vele szemben a zaklatás tényállását is. A hatóság szerint azonban ennek a kijelentésnek nem volt olyan, emberi méltóságot sértő többlettartalma, amely indokolná, hogy e kijelentés kapcsán a zaklatás megvalósítását is megállapítsa. A tanúk vallomása nem utalt arra, hogy a járművezető megalázó, támadó, megfélemlítő módon vagy ilyen szándékkal szólt volna, ezt a kérelmező sem állította. Az adott esetben nem volt megállapítható az sem, hogy az elhangzott kijelentés célja, hatása a kérelmezővel szemben ellenséges, megalázó környezet kialakulása lett volna. Így a busztársaság zaklatás formájában nem sértette meg a kérelmezővel szemben az egyenlő bánásmód követelményét.

A hatóság megállapította, hogy a busztársaság azzal, hogy a kérelmező és gyermeke számára többletfeltételekhez (kísérelt, a gyermek rögzítéséhez) kötötte a személyszállítási szolgáltatás igénybevételét és ezek nem teljesítése miatt megtagadta tőlük a szolgáltatást, a kérelmezővel szemben fogyatékoságával összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetés formájában megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. Az azonban nem volt megállapítható, hogy zaklatás formájában is megsértették volna a kérelmezővel szemben az egyenlő bánásmód követelményét, ezért a kérelmet e vonatkozásban a hatóság elutasította. A hatóság az eset

körülményeire, súlyára tekintettel a hasonló esetek megelőzése, a mozgásfogyatékossgal élőkkel szembeni sztereotípiák megszüntetése érdekében jogkövetkezményként megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, elrendelte végleges határozatának közzétételét, és a társaságot bírság kiszabásával sújtotta. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-26/2021. Egy népszerű online ételrendelő platform felülete oly módon változott meg, hogy a továbbiakban a súlyos látásfogyatékos személyek által használt ernyőolvasó szoftverrel lényegében hozzáférhetlenné vált.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. február

2020-ban 4 súlyosan látássérült (vak), a számítógépet képernyőolvasó szoftverrel használó személy fordult a hatósághoz ugyanazt az online ételrendelő platformot érintő panasszal. Mind a négy esetben azt sérelmezték, hogy 2020. augusztus első hetében a bepanaszolt cég által üzemeltetett weboldal felülete megváltozott, aminek következtében ernyőolvasó szoftverrel lényegében hozzáférhetlenné vált. Ez jelentős visszalépést jelentett a korábbi állapotokhoz képest, hiszen a weboldal előző verziója használható volt képernyőolvasó szoftverrel, valamint korábban létezett egy kimondottan akadálymentes oldalváltozat is, ami azóta szintén megszűnt. Ezen túl a kérelmezők kifogásolták azt is, hogy a bepanaszolt által üzemeltetett weboldal mobiltelefonos applikáció sem alkalmas az akadálymentes használatra. A négyből három esetben még az EBH, egy esetben azonban már a hatóságként eljáró biztos hozott döntést.

A kérelemmel érintett online ételrendelő platformot üzemeltető cég az eljárás során nem vitatta, hogy az általa nyújtott szolgáltatás a látássérültek számára 2020 augusztusát megelőzően akadálymentesen használható volt, ezt követően azonban nem volt egyenlő eséllyel hozzáférhető. Az eljárás alá vont továbbá úgy nyilatkozott, hogy 2021. február 28-ig a weboldalt a látássérültek számára akadálymentessé teszi.

Döntésének meghozatala során a hatóság mindenképp a fogyatékos személyek jogairól szóló törvényben foglaltakra volt figyelemmel, amelynek értelmében a bepanaszolt cég által nyújtott szolgáltatás közszolgáltatásnak minősül. A bepanaszoltnak ugyanis nyilvánvalóan több hatóság engedélyét is be kellett szereznie a szolgáltatás nyújtásához, a szóban forgó tevékenység nyilvános (az internetről elérhető, online felületen keresztül történik), és mivel ételrendelésről van szó, így egyértelműen a közellátást is szolgálja, használata nem korlátozott, illetve nem korlátozható. A fogyatékos személy számára – figyelembe véve a különböző fogyatékossgai csoportok eltérő speciális szükségleteit – biztosítani kell a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést.

A látássérült személyek speciális szükségletének figyelembevétele pedig jelen esetben azt jelenti, hogy egy online elérhető közszolgáltatás esetében azoknak a webes és egyéb online felületeknek, amelyeken keresztül a szolgáltatás igénybe vehető, a látássérültek számára akadálymentesnek, értelmezhetőnek és érzékelhetőnek kell lenniük.

A rendelkezésre álló adatok és a bepanaszolt cég nyilatkozata alapján tehát megállapítható volt, hogy a bepanaszolt cég által nyújtott szolgáltatást 2020. augusztustól a súlyos látásfogyatékos személyek csoportja nem tudta akadálymentesen igénybe venni. Továbbá ennek semmilyen, az adott jogviszony természetével összefüggő, tárgyilagos mérlegelés szerinti észszerű indoka sem volt kimutatható. Mindezek alapján a hatóság megállapította, hogy a bepanaszolt cég a kérelmezővel szemben fogyatékossga (látássérültsége) miatt közvetlen hátrányos megkülönböztetést alkalmazott azzal, hogy az általa kínált közszolgáltatást 2020. augusztus eleje óta nem akadálymentes módon nyújtotta. A hatóság ezért kötelezte a bepanaszolt céget a jogsértő állapot megszüntetésére, ennek keretében arra, hogy az általa nyújtott közszolgáltatást 2021. február 28-ig a látássérült személyek számára tegye egyenlő eséllyel hozzáférhetővé.

A jogkövetkezmény alkalmazása során a hatóság különös figyelemmel volt arra, hogy a súlyosan látássérült személyek számára rendkívül fontos, hogy – akár napi rendszerességgel – az otthonukba készített tudjanak rendelni. Ennek jelentősége pedig a járvány következtében előállt helyzetben még inkább felértékelődött, hiszen házhozszállítás esetén jóval kevesebb személyes, fizikai érintkezéssel lehetséges az ételhez hozzájutni. Ezen túl azt, hogy az általa nyújtott szolgáltatás látássérültek számára történő egyenlő eséllyel való hozzáférhetővé tételét a bepanaszolt cég pontosan milyen technikai, informatikai vagy egyéb eszközökkel valósítja meg, a hatóság a bepanaszoltra bízta azzal, hogy annak eredményét tekintve olyannak kell lennie, hogy azt a látássérült személyek lényegében a látókkal megegyező minőségben vehessék igénybe. A hatóság további szankciók alkalmazását nem tartotta szükségesnek, mivel a bepanaszolt az eljárás során a jogsértést elismerte és egyértelműen a helyzet megoldására, valamint együttműködésre törekedett a hatósággal és a kérelmezővel is. *A hatóság döntésével szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH- 236/2021. A fogyatékossgal élő kérelmezőt nem engedték be a segítő kutyájával a vadasparkba.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. december

A segítő kutyát alkalmazó, látássérült és mozgásában is korlátozott kérelmező 2021 nyarán édesanyjával együtt látogatást kívánt tenni egy vadasparkban. A kérelmezőt azonban segítő kutyájával nem engedték be a létesítmény területére, annak

ellenére, hogy többször is felhívta az alkalmazottak figyelmét a segítő kutyára vonatkozó jogszabályi előírásokra.

A létesítmény üzemeltetője úgy nyilatkozott, hogy nem a kérelmező fogyatékkossága képezte akadályát a látogatásnak: be-mehetett volna a parkba, a társaság munkatársai ennek érdekében többféle megoldást is kínáltak. A kérelmező azonban nem volt hajlandó a segítő kutyája nélkül bemenni, és a felajánlott alternatív programokat sem fogadta el. A látogatás azért hiúsult meg, mert a kérelmező nem volt együttműködő. Az üzemeltető hangsúlyozta, hogy a parkban élő állatok egészségének megóvása, az idegen állatra adott reakciójukból adódó esetleges, látogatók számára is fenyegetést jelentő veszélye miatt arra törekedett, hogy a kérelmezőnek úgy biztosítson tartalmas kikapcsolódást, hogy a kutya ne lépjen be a park területére.

Az eljárás alá vont egyebekben vitatta a látogatás alatt a személyi segítő kutya alkalmazásának, jelenlétének szükségességét, valamint további kifogásként hozta fel, hogy a kérelmező nem jelezte előre, hogy segítő kutyával szeretne látogatást tenni náluk. A pénztárnál sem jelezte, hogy kutyával van, azt csak véletlenül vette észre a pénztáros munkatárs. Ezt követően a Látogatási Szabályzatnak megfelelően tájékoztatták a kérelmezőt arról, hogy a park területére kutya nem vihető be. Az eljárás alá vont arra is hivatkozott, hogy a kérelmező nem tudta megfelelően igazolni azt, hogy kutyája segítő kutya, emellett a kutya oltási könyvét és a kiképzését igazoló tanúsítványt nem vagy nem megfelelő módon mutatta be. A kutya ráadásul nem a jogszabályoknak megfelelő módon viselte a kiképzőszervezet logójával ellátott megkülönböztető jelzést. A kérelmező vitatta az eljárás alá vont nyilatkozatában foglaltakat.

A hatóság az eljárásban két tárgyalást is tartott, amelyen meghallgatta a feleket és négy tanút, két további tanú pedig írásban tett tanúvallomást. A felek az első tárgyaláson egyezségkötési szándékukat kinyilvánítva, annak kidolgozása, megkötése érdekében az eljárás szüneteltetését kérték. Ez azonban nem vezetett eredményre, a hatóság az ügyben érdemi döntést hozott.

A segítő kutya alkalmazásának feltételeit a segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól szóló SZMM rendelet szabályozza. A hatóságnak abból kellett kiindulnia, hogy a segítő kutya alkalmazása és a segítő kutyának az egyébként a kutyák elől elzárt területekre történő beengedése egy esélykiegyenlítő rendelkezés. Lehetővé teszi azt, hogy a fogyatékkossággal élő személy azonos önállósággal juthasson hozzá a szolgáltatásokhoz – adott esetben az állatkerti látogatáshoz –, mint a nem fogyatékkal élő személyek. A kérelmező az eljárásban mind a védett tulajdonságát, mind a segítő kutya alkalmazásához szükséges jogszabályi követelményeknek való megfelelést igazolta. A kérelmező a jogszabály szerinti értelemben is az őt segítő kutya gazdája, az alkalmazásához szükséges vizsgát letette, a kutya rendelkezik a megfelelő tanúsítvánnyal, személyi segítő kutyaként segíti a kérelmező mindennapjait. Nem kérdőjelezhető meg tehát a kérelmező azon joga, hogy a személyi segítő kutyájával együtt léphessen be mindazon területekre, amelyek vonatkozásában a jogsza-

bály erre feljogosítja. Nem a segítő kutyával látogatható létesítmény üzemeltetőjének a feladata, hogy megítélje a segítő kutya egyedi esetekben történő alkalmazásának szükségességét. Az üzemeltető a segítő kutyát csak akkor távolíthatja el a létesítmény területéről, ha az az ott tartózkodók testi épségét veszélyeztető magatartást tanúsít, erre utaló körülmény azonban nem merült fel az adott esetben, és ilyenre az eljárás alá vont sem hivatkozott.

A kérelmező látogatásakor a társaság honlapján fellelhető Látogatási Szabályzata kifejezetten tiltotta kutya bevitelét a park területére, és nem tartalmazott semmiféle rendelkezést, információt a segítő kutyával érkezőkre vonatkozóan. Megállapítható volt, hogy eljárás alá vont azzal, hogy a jogszabályi előírás ellenére nem tette lehetővé a kérelmező számára, hogy a segítő kutyájával látogassa meg a létesítményt, a kérelmezőt a vele összehasonlítható helyzetben levőkhöz képest kedvezőtlenebb bánásmódban részesítette. Az adott közszolgáltatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést ugyanis abban az esetben biztosította volna, ha a kérelmezőt a jogszabályi rendelkezést betartva a segítő kutyájával együtt beengedi.

A hatóság nem tudta kimentésképpen elfogadni az eljárás alá vont azon hivatkozásait, miszerint a kérelmező nem igazolta megfelelően a kutya jogosultságát, nem mutatta be a szükséges iratokat, illetve hogy a kutya nem megfelelően viselte a megkülönböztető jelzést. A létesítmény tanúként meghallgatott munkatársai ugyanis nem erősítették meg, hogy a kutya felszerelését, okmányait illetően bármilyen hiányosság, kérdés felvetődött volna a park munkatársai részéről a kérelmező látogatásakor. A tanúvallomások azt támasztották alá, hogy az ügyvezető a belépés akadályaként a vadasparki állatokra leselkedő veszélyre hivatkozott, és nem volt szó arról, hogy a kutya logójával, dokumentumaival kapcsolatban aggály merült volna fel. Kiderült az is, hogy az ügyvezető által is elismerten a segítő kutyával érkező, fogyatékkossággal élő látogatók esetében az alternatív programlehetőségek felajánlása volt a park szokásos eljárása.

A hatóság szerint nem menti fel az eljárás alá vont társaságot a felelősség alól, hogy a kérelmezőnek több alternatív programot is felajánlott. A jogszabály ugyanis kötelezettséget állapít meg az eljárás alá vont részére arra vonatkozóan, hogy a kérelmezőt segítő kutyájával beengedje a parkba. Az, hogy a kérelmező előzetesen nem jelentette be a segítő kutyával tervezett látogatását, azért sem szolgálhat mentségként, hiszen az eljárás alá vont honlapja semmiféle információt, illetve előírást nem tartalmazott erre vonatkozóan.

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont azáltal, hogy nem engedte be a kérelmezőt a személyi segítő kutyájával együtt a park területére, a kérelmezővel szemben fogyatékkosságával összefüggésben hátrányos megkülönböztetést valósított meg. A jogkövetkezmények megállapítása során a hatóság figyelemmel volt arra, hogy az eljárás alá vont törekedett a kérelmezővel való megegyezésre, illetve hogy már a határozat meghozatalát megelőzően a látogatási szabályzatát módosítva részletesen rendelkezett a segítő kutyával érkező látogatókra

vonatkozó eljárási szabályokról, továbbá arra is, hogy az eljárás alá vonttal szemben korábban nem hozott elmarasztaló döntést. Mindezek alapján a hatóság szankcióként az eljárás alá vontnak megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, valamint figyelmeztetésben részesítette. További szankció alkalmazását – a fokozatosság elvét is szem előtt tartva – azonban nem tartotta szükségesnek. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-251/2021. Egy településen a postai szolgáltatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés a mozgásszervi fogyatékossgal élők számára nem volt biztosított, az épület ugyanis, amelyben a közszolgáltatást nyújtják, nem volt akadálymentes.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést részben megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. augusztus

Egy mozgásszervi fogyatékossgal élőket képviselő civil szervezet sérelmezte, hogy a működési területén egy postai szolgáltatás nyújtására szolgáló épület nem akadálymentes. Az épületbe csak lépcsőn lehet felmenni, nincs rámpa, a belső térben szűkös a hely, továbbá nem alakítottak ki parkolót a mozgáskorlátozottak számára.

A szolgáltató a kérelmező állításait nem vitatta, kifejtette, hogy a dolgozók a mozgáskorlátozott ügyfelek ügyféltérbe történő bejutását fizikailag, a kerekesszék felemelésével segítik, valamint egy ablakon keresztül szolgálják ki a mozgáskorlátozott ügyfeleket, így nem kell fizikai akadályokkal szembeülniük. Az ingatlanon egyáltalán nincs gépjárműparkoló, a parkolás az épület oldalában lévő utcában kialakított közterületi parkolóban (leállósávban) biztosított, ahonnan az épület akadálymentesen megközelíthető. Kérte, hogy a hatóság vegye figyelembe, hogy sok ingatlant kezel, a szolgáltató helyek akadálymentesítése a beruházási források nagysága függvényében, ütemezetten lehetséges. A szolgáltató előadta azt is, hogy a tervei között szerepel az akadálymentes bejárat kialakítása.

A hatóság a rendelkezésre álló bizonyítékok, így az ügyfelek nyilatkozatai, a becsatolt fényképek, valamint annak alapján, hogy azt a szolgáltató maga sem vitatta, megállapította, hogy a mozgásszervi fogyatékossgal élő, kerekesszéket használó személyek számára a településen az adott közszolgáltatás nem egyenlő eséllyel hozzáférhető, mivel az épületbe kizárólag lépcsőn lehet bejutni, és a belső tér is szűk egy kerekesszékkel közlekedő számára. A hatóság nem fogadta el a szolgáltató azon védekezését, hogy a kérelmező által képviselt személyek számára az épületének ablakán keresztül biztosított a különböző szolgáltatások igénybevétele, mint ahogy azt sem tartotta elfogadhatónak, ha az alkalmazottak viszik fel a lépcsőn a kerekesszéket, mivel az balesetveszélyes, vészhelyzetben nem

hagyható el az épület biztonsággal, illetve az érintettek másokra vannak utalva, kiszolgáltatott, az emberi méltóságukat sértő helyzetbe kerülnek. A fogyatékos személyek jogairól szóló törvény értelmében a közszolgáltatások egyenlő esélyű hozzáférést már évek óta biztosítani kell, ezért idő- vagy forráshiányra történő hivatkozással sem menthető ki a mulasztás.

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont szolgáltató megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, és fogyatékossgal összefüggő közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósít meg azáltal, hogy a településen nyújtott közszolgáltatása a mozgásszervi fogyatékossgal élő személyek számára nem vehető igénybe egyenlő eséllyel. A hatóság elrendelte a jogsértő állapot megszüntetését, és kötelezte a szolgáltatót, hogy a településen nyújtott szolgáltatását a mozgásszervi fogyatékossgal élő személyek számára tegye egyenlő eséllyel hozzáférhetővé és azt rehabilitációs szakmérnök által kiállított okirattal igazolja a határozatban meghatározott időpontig, továbbá ötszázezer forint bírságot is kiszabott. A szolgáltató az adott helyen egyáltalán nem rendelkezett saját parkolóval vagy annak kialakítására alkalmas területtel, így a hatóság a mozgáskorlátozott parkoló hiányával kapcsolatosan jogsértést nem állapított meg. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-55/2021. A személyszállítási szolgáltatást végző cég által üzemeltetett buszokon több alkalommal nem, vagy nem megfelelően működött az automatizált hangos utas-tájékoztató, amit a súlyosan látássérült kérelmező sérelmezett.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Egyezség
Döntés időpontja	2021. május

A hatóság a látássérült kérelmező kérelmére eljárást indított a céggel szemben, majd a felek részvételével tárgyalást tartott. A felek a tárgyaláson egyezséget kötöttek egymással. Az egyezségben a személyszállítási szolgáltatást végző cég vállalta, hogy amennyiben az autóbuszra fehér botos, látássérült utas várakozik a megállóban és a külső, belső hangszóró nem működik kellő hangerővel, akkor a buszvezető szóban tájékoztatja az utast a járat számáról és arról, hogy a busz milyen irányba közlekedik. Az utas felszállása esetén megkérdezi őt, hogy melyik megállóban szeretne leszállni, és időben bemondja a kívánt megállót. Ezt követően meggyőződik arról, hogy a látássérült utas a tájékoztatást hallotta. A személyszállítási szolgáltatást végző cég vállalta továbbá, hogy a fenti eljárásrendet szolgálati utasítás keretében ismerteti a járművezetőkkel. *A hatóság az egyezséget határozatával jóváhagyta.*

EBF-AJBH-284/2021. Egy közjegyző első emeleti irodája nem volt akadálymentesen megközelíthető a mozgásszervi fogyatékkal élő, kerekesszékekkel közlekedő kérelmező számára. A közjegyző ezért az épület földszinti előterében nyújtotta számára a szolgáltatást, amiért a helyszíni kiszállásnak megfelelő emelt díjat számított fel.

Védett tulajdonság	Fogyatékoság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Egyezség
Döntés időpontja	2021. október

A kerekesszékekkel közlekedő kérelmező angol nyelvű hitelesítés céljából bejelentkezett a lakóhelyéhez legközelebb található, angol nyelvi jogosultsággal rendelkező közjegyzőhöz. Mivel az épület első emeletén lévő közjegyzői irodát kerekesszékekkel nem tudta megközelíteni, a közjegyző az igényelt szolgáltatást a földszinti előtérben nyújtotta számára. A számla átadásakor a közjegyző arról tájékoztatta, hogy mivel nem tudott felmenni az irodába, a helyszíni kiszállásnak megfelelő tarifával számolt, amely mintegy másfélszeres árat jelent a hivatali helyiségben teljesített szolgáltatásért fizetendő díjhoz képest.

Az eljárásban a közjegyző arra hivatkozott, hogy az irodája maradéktalanul megfelel a Magyar Országos Közjegyzői Kamara (MOKK) előírásainak, a kérelmező pedig nem jelezte előre, hogy mozgáskorlátozott és kerekesszékekkel közlekedik, arról csak a megjelenésekor szerzett tudomást. A kérelmezőnek felajánlották, hogy segítenek neki feljutni az irodába, ezzel azonban nem kívánt élni. Előadta, hogy a kérelmezőnek tudomása volt a magasabb díjtételről, mivel erről a helyszínen tájékoztatták. Hangsúlyozta, hogy az eljárás díja tekintetében a jogszabály nem ad lehetőséget a magasabb díjtétel alkalmazásának egyedi esetben méltányossági alapon történő mellőzésére. Elismerte ugyanakkor, hogy az eset kapcsán történő érdeklődésére a MOKK arról tájékoztatta, hogy hasonló esetekben az eljárást nem kell feltétlenül a közjegyző – magasabb díjtétellel járó – hivatali helyiségén kívül lefolytatott eljárásának tekinteni.

A közjegyző az eljárásban egyezségi ajánlatot tett a kérelmező számára, amelyet a kérelmező elfogadott. A hatóság a felek egybehangzó szándéknyilatkozata alapján megszövegezte az egyezséget: ebben a közjegyző elnézést kért a kérelmezőtől, és visszatérítette számára a hivatali helyiségén kívül lefolytatott eljárásra tekintettel felszámított díjtöbbletet. A kérelmező a panaszát ezzel így orvosoltnak tekintette. *A hatóság az egyezséget határozattal jóváhagyta.*

EBF-AJBH-216/2021. A súlyosan látássérült kérelmező azt panaszolta, hogy a vasúti személyszállítási szolgáltatást nyújtó társaság új online menetrendkereső felülete, továbbá a menetjegy vásárlásra szolgáló elektronikus felülete képernyőolvasó szoftverrel nem használható.

Védett tulajdonság	Fogyatékoság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Egyezség
Döntés időpontja	2021. október

A hatóság a kérelem alapján eljárást indított a céggel szemben, majd a felek részvételével tárgyalást tartott, amelyet követően a felek egyezséget kötöttek egymással. Az egyezségben a cég vállalta, hogy 2021. december 31-ig a weboldala akadálymentes használatához a látássérült személyek számára szükséges fejlesztéseket megvalósítja, a látássérült utasok számára is elérhető formában tájékoztatást helyez el a jegyvásárlási internetes felület akadálymentes használatáról. Az egyezség szerint a cég a kérelmezőnek lehetőséget biztosít, hogy a fejlesztések tesztelésében személyesen részt vegyen. *A hatóság az egyezséget határozatával jóváhagyta.* A kérelmező tájékoztatása szerint a weboldal 2021. december végén használható volt képernyőolvasó szoftverrel, és a látássérült utasok számára elkészült a tájékoztató.

Foglalkoztatás

A legtöbb panasz 2021-ben is a foglalkoztatás területét érintette, ahol a gyakorlatban az egyik leggyakrabban hivatkozott védett tulajdonság továbbra is az anyaság, terhesség.

EBF-AJBH-12/2021. Egy többletfeladat ellátásáért valamennyi, abban részt vevő munkavállaló külön juttatásban részesült, a várandós munkavállaló kivételével.

Védett tulajdonság	Terhesség
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést részben megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. május

A kérelmezőt gazdasági ügyintézőnek nevezték ki a bepanaszolt munkáltatónál. Fő feladatai közé tartozott a bérszámfejtés és a pénztári teendők ellátása. Minden évben a munkáltató látta el a helyi önkormányzat által szervezett nyári tábor gazdasági koordinálását, a táborozó gyermekek étkeztetésével összefüggő adminisztratív feladatokat. A munkáltató az ebben részt vevő munkatársak többletmunkájának honorálása céljából elkülönített egy meghatározott összeget. A tábor körüli feladatok ellátásában hat munkatárs, köztük a kérelmező vett részt. A feladat ellátásában részt vevő munkatársak a többletmunkáért a kérelmező kivételével valamennyien külön juttatásban részesültek. A kérelmező többször is érdeklődött a felettesénél, hogy miért nem kapott többletjuttatást. Érdeklődésére a felettes ígéretet tett arra, hogy ő is meg fogja kapni. A kérelmező számára a külön juttatás kifizetésére azonban azért nem került sor, mert a felettesének bejelentette a várandósságát. A kérelmező elmondása szerint már akkor jelezték, hogy annak nem örülnek, mert az elődje is terhesség miatt van távol. A kérelmező sérelmezte, hogy az eljárás alá vont munkáltató új székeket

vásárolt a munkatársaknak, azonban ő nem kapott ilyet. Véleménye szerint ez a sérelem is a terhessége miatt érte őt.

A munkáltató az eljárásban hivatkozott arra, hogy a kérelmező sokat volt távol, így nem lett volna igazságos a többiekkel szemben, ha vele is meg kell osztani a juttatást. Az iratokból azonban megállapítható volt, hogy a táboroztatás szempontjából releváns időszakban a kérelmező mindössze 8 nap szabadságot vett ki, míg a többi munkatárs ezt jóval meghaladó időtartamban volt szabadságon. A munkáltató utalt arra is, hogy a kérelmező ebben az időszakban még próbaidőn volt. Ugyanakkor maga sem nyilatkozott úgy, hogy akik próbaidőn vannak, nem részesülhetnek többletjuttatásban. Erről a kérelmezőnek sem tett említést, és a becsatolt levelezésben sem utalt arra, hogy a kérelmező a próbaidő miatt ne részesülhetne a kifizetésben, sőt a becsatolt levelezés tanúsága szerint kifejezetten ígéretet tett a kérelmezőnek arra, hogy megkapja a juttatást.

A munkáltató hivatkozott arra is, hogy a kérelmező nem megfelelően végezte a munkáját, annak során nem megfelelően kommunikált. Ezt azonban a kérelmező vitatta, a munkáltató pedig nem bizonyította. Emellett nyilvánvaló, hogy ha ez lett volna a kifizetés elmaradásának az oka, akkor a munkáltató a levelezésben erre hivatkozott volna, és nem arra, hogy azért nem került sor az utalásra, mert a kolléga elfoglalt, és nem tett volna ígéretet a későbbi kifizetésre. A munkáltató említést tett arról is, hogy az adott évi táboroztatással kevesebb munka volt, azonban ez nyilván nemcsak a kérelmezőt, hanem valamennyi, abban részt vevő munkatársat érintette, tehát ez sem indokolhatja azt, hogy kizárólag a kérelmező nem részesült a juttatásban.

Az eseti illetménykiegészítés a nyári napközis tábor feladatainak elvégzésére, tehát konkrét célra került meghatározásra, és abból a kérelmezőt leszámítva valamennyi, az adott feladat ellátásában részt vevő munkatárs részesült, így felmerült annak valószínűsége, hogy a kérelmező valóban azért nem részesült ebben a juttatásban, mert bejelentette a várandósságát.

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont munkáltató az eljárásban nem tudta bizonyítani, hogy a kérelmezőt a terhességén kívüli, valamely más okból nem részesítette a pluszjuttatásban. A feladatellátásban részt vevő munkatársak közül kizárólag a kérelmező nem részesült a többletjuttatásban, és erre a munkáltató az eljárásban nem szolgáltatott, illetve nem bizonyított semmilyen megfelelő indokot. A hatóság így arra a meggyőződésre jutott, hogy a kérelmező terhessége és az őt ért hátrány között ok-okozati összefüggés állt fenn. A panasznak az új székre vonatkozó része kapcsán a hatóság megállapította, hogy a kérelmezőt ebben a vonatkozásban nem érte jogsértésként értékelhető hátrány. Az új székek használatba állítását követően ugyanis a kérelmező keresőképtelen állománya miatt olyan rövid volt az az időszak, amely alatt a munkatársak már használhatták az új székeket, a kérelmező pedig nem, hogy ezt a hatóság nem tudta az egyenlő bánásmód törvény értelmében vett hátrányként értékelni.

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont munkáltató a kérelmező terhességével összefüggésben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét azzal, hogy a gyermektábor feladatainak ellátásában történt munkavégzés céljára megítélt eseti illetménykiegészítésből nem részesítette. A kérelem további részeit azonban a fentiek szerint nem találta megalapozottnak, és elutasította. A hatóság a munkáltatónak megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását. A hatóság szerint hasonló esetek szélesebb körben is előfordulhatnak, ezért fontosnak tartotta a nyilvánosság figyelmét felhívni arra, hogy az ilyen és hasonló munkáltatói intézkedések sérthetik az egyenlő bánásmód követelményét, ezért elrendelte a határozat nyilvános közzétételét. A hatóság ugyanakkor további szankció megállapítását nem tartotta indokoltnak. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-28/2021. A kérelmezőnek több éves, gyermekgondozási célú távollétet követő munkába állása kapcsán a munkáltató indokolatlanul, a kérelmező számára vállalhatatlan munkaidő-beosztást határozott meg.

Védett tulajdonság	Anyaság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést részben megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. március

A kérelmező azt panaszolta, hogy többéves, gyermekgondozási célú távollétet követően bejelentette, hogy munkába kíván állni, és kérte a fizetés nélküli szabadsága megszüntetését. A munkáltató a munkaszerződésének módosítására azonban olyan ajánlatokat tett, amelyek a számára elfogadhatatlan munkaidő-beosztást tartalmaztak. A kérelmező utalt arra, hogy a munkáltató mindezzel lényegében el akarja lehetetleníteni a tényleges munkába állását. A kérelmező emellett a munkabérének megállapítását is kifogásolta.

A panaszolt munkaidő-beosztás kapcsán az ügyben kiderült az, hogy a kérelmezőnek ajánlott szerződésmódosítási tervezetekben szereplő munkaidő-beosztás következtelen, minden észszerűséget nélkülöző meghatározása sem az iroda nyitvatartásával, sem a munkatársak munkaidejével, sem az ellátandó feladatkörrel nem volt összhangban. A munkáltató pedig semmiféle magyarázattal nem szolgált arra vonatkozóan, hogy mi indokolta kizárólag a kérelmező esetében a munkaidő-beosztás ily módon történő módosítását. Egyértelműen megállapítható volt, hogy a munkáltató a kérelmezőnek a vele összehasonlítható helyzetben levőkhöz képest lényegesen kedvezőtlenebb munkaidő-beosztást ajánlott. A hatóság felhívta az eljárás alá vont figyelmét a rá háruló bizonyítási teherre, vagyis hogy a kirívóan kedvezőtlen munkaidő-beosztásra neki kell magyarázatot adnia és azt bizonyítania. A munkáltató azonban ennek nem tett eleget. A hatóság ezért arra következtetett, hogy a hátrányos intézkedés hátterében a kérelmező védett

tulajdonsága állt, vagyis az, hogy több éves kiesés után, három kisgyermeket nevelő anyaként kívánt a munkába visszatérni.

A hatóság megállapította, hogy a munkáltató a kérelmezővel szemben anyaságával összefüggésben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét közvetlen hátrányos megkülönböztetés formájában, és megtiltotta a munkáltatónak a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását. A kérelmező munkabére tekintetében megállapította, hogy a kérelmezőt nem érte hátrány, a kérelmet e részben elutasította. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

A hatóság hatásköre nem terjed ki arra, hogy a jogsértő felet anyagi jellegű kompenzáció megfizetésére kötelezze. Az eljárás keretében létrejött egyezség esetében nem kizárt, hogy az eljárás alá vont fél anyagi jellegű kompenzáció teljesítését vállalja a kérelmező részére.

EBF-AJBH-173/2021. A munkáltató a próbaidő alatt megszüntette a várandós kérelmező munkaviszonyát, majd a hatóság által jóváhagyott egyezségben anyagi jellegű kompenzációt vállalt.

Védett tulajdonság	Terhesség, egészségi állapot
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Egyezség
Döntés időpontja	2021. július

A kérelmező azzal fordult a hatósághoz, hogy a munkáltató diszkriminatív módon szüntette meg a munkaviszonyát a próbaidő alatt. Előadta, hogy péntek reggel munkába menet rosszul lett, panaszai miatt azonnali kivizsgálást igényelt. Felettesének jelezte, hogy amint végzett a vizsgálatokkal, bemegy a munkahelyére. A vizsgálatok eredménye alapján pulzuszavaros rohama volt, illetve felmerült, hogy terhes, emiatt további vizsgálatokat javasoltak részére. A felettesével megbeszélte, hogy hétvégén pihenni fog, és az azt követő, hétfő kora reggeli vizsgálatok után megy dolgozni. Leírta, hogy a hétfői vizsgálatok követően, amikor telefonon jelezte a felettesének, hogy a rosszulletet egy esetlegesen fennálló várandósság is okozhatta, a felettese – a jelentős munkateherre hivatkozva – közölte vele, hogy kilépteti a munkahelyről. Álláspontja szerint terhessége és egészségi állapota miatt nem tartották igényt a munkájára.

A munkáltató arra hivatkozott, hogy a kérelmező a felmondást megelőzően nem jelezte várandósságát, így a munkaviszony megszüntetéséről szóló döntés meghozatalában ez a körülmény nem is játszhatott szerepet. Elmondása szerint a kérelmező csupán a felmondás közlését követő napon közölte felettesével, hogy a korábbi rosszulletét várandósság is okozhatta. A felmondás indokaként előadta, hogy a kérelmező 2 napig nem jelent meg a munkahelyén, anélkül, hogy a munkáltató engedélyezte volna a távolmaradását.

A hatóság a tényállás tisztázása érdekében tárgyalást tűzött ki, melynek alkalmával mindkét fél részéről nyitottság mutatkozott az egyezségkötésre, és rövid egyeztetést követően a felek között a következő tartalommal egyezség jött létre. A munkáltató bocsánatot kért a kérelmezőtől, és vállalta, hogy a munkaviszony megszüntetésének körülményeiből adódó kellemetlenségek ellentételezéseként megfizet 200.000,- Ft-ot a kérelmező részére. A kérelmező a fentieket elfogadta, ezzel panaszát megfelelően orvosoltnak tekintette, valamint nyilatkozott, hogy azzal kapcsolatban további igénnyel nem lép fel. *A hatóság az egyezséget határozatával jóváhagyta.*

EBF-AJBH-341/2021. A munkáltató a próbaidő alatt megszüntette a várandós kérelmező munkaviszonyát, majd a megkötött egyezségben vállalta a jogviszony helyreállítását.

Védett tulajdonság	Terhesség
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Egyezség
Döntés időpontja	2021. december

Az eset megmutatja, hogy az egyezség teljesebb körű orvoslást jelenthet, mint egy szigorú szankciót is kiszabó, jogsértést megállapító, elmarasztaló határozat. A munkáltató ez esetben is próbaidő alatt szüntette meg a várandós kérelmező határozatlan idejű munkaviszonyát. A hatóság eljárást indított az ügyben, amelynek során a felek egyezséget kötöttek. A munkáltató az egyezségben a kérelmező munkaviszonyának azonnali hatályú felmondását visszavonta, és azt visszamenőlegesen, a korábbiaknak megfelelően (határozatlan idejű munkajogviszony keretében, eredeti munkakörben, korábbi munkavégzési helyen) helyreállította. A munkáltató az egyezségben vállalta, hogy a kérelmező elmaradt munkabérét és járandóságait meghatározott időn belül megfizeti a kérelmezőnek. *A hatóság az egyezséget határozatával jóváhagyta.*

EBF-AJBH-247/2021. A munkáltató megszüntette a próbaidő alatt keresőképtelenné vált kérelmező munkaviszonyát (anyagi jellegű kompenzáció).

Védett tulajdonság	Egészségi állapot
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Egyezség
Döntés időpontja	2021. július

A kérelmező gyártósori összeszerelőként dolgozott egy autóalkatrészeket gyártó munkáltatónál. Még a próbaidő alatt, a legyártott késztermékek ládába pakolása közben megerőltette magát, és keresőképtelen állományba került. Az orvosi vizsgálatok gerincérvet, valamint a gerinc nyaki szakaszán ún. előbortosulást állapítottak meg esetében. A kérelmező a közvetlen

felettesét telefonon folyamatosan tájékoztatta az állapotáról. A javulás ellenére azonban, az utolsó telefonbeszélgetésüket követő napon a munkáltató próbaidő alatti azonnali hatályú, indokolás nélküli felmondást közölt vele e-mailben, amelyet a kérelmező kifogásolt. Az ügyvezető e-mailt küldött a kérelmezőnek, ebben leírta, hogy a kérelmező „csak veszteséget termelt a munkáltatónak, amit nem tudnak kigazdálkodni.” A kérelmező szerint munkaviszonya megszüntetésére az egészségi állapota miatt került sor, ezért kérte a hatóság eljárását.

Az eljárás indításáról szóló értesítés átvételét követően a munkáltató rövidesen egyezségi ajánlattal kereste meg a kérelmezőt. Az egyeztetések nyomán a hatóság megszövegezte az egyezséget, amely szerint a munkáltató a munkaviszony megszüntetésének körülményeiből adódó kellemetlenségek ellentételezéseként vállalta 900.000-Ft 8 napon belül történő megfizetését a kérelmező részére. A kérelmező mindezt elfogadta, és panaszát orvosoltnak tekintette. *A hatóság az egyezséget határozatával jóváhagyta.*

EBF-AJBH-255/2021. A kérelmezőt szexuális zaklatás érte a munkahelyén.

Védett tulajdonság	Nem
Diszkrimináció típusa	Zaklatás
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. november

A nő kérelmező mintegy másfél hónapot dolgozott egy élelmiszerboltban csemegepultosként. A szintén az üzletben dolgozó, de egy másik munkáltató által foglalkoztatott férfi biztonsági őr a panasz szerint a kérelmezőt többször simogatta, ölelgette, volt olyan, hogy randevúra invitálta. A kérelmező mindezek ellen tiltakozott, jelezte, hogy van párkapcsolata, de ez nem vezetett eredményre, ezért szólt felettesének, a műszakvezetőnek. A műszakvezető a kérelmező szerint nem tett intézkedést, a jelzésre úgy reagált, hogy a biztonsági őr „szeretethiányos”. A kérelmező más munkatárstól azt az információt kapta, hogy korábban már volt probléma az őrrel, és ezt erősítette meg egy másik személy, akinek a kérelmező szintén elmondta panaszát. A kérelmező, megelégedve az őr viselkedését, azonnali hatállyal megszüntette a jogviszonyát.

Az eljárásban a munkáltató nem vitatta, hogy a kérelmező által előadottak megtörténhettek, azonban arra hivatkozott, hogy a biztonsági őr régóta az üzletben dolgozik, és viselkedését sem a munkavállalók, sem a vevők nem kifogásolták. A munkatársak és a cégvezető is tudtak arról, hogy az őr általában hasonlóan viselkedik, tapasztaltak részéről kézsímozgatást, váll megfogását, ölelést, homlokra adott puszit, de ezt nem szexuális jellegűnek, hanem kedveskedésnek vélték. A munkáltató arra is hivatkozott, hogy a kérelmező nem a megfelelő személynek jelezte a panaszát, ezért arról a vezetés nem tudott, így nem is intézkedhetett.

Az ügyfelek nyilatkozatai és a tárgyaláson meghallgatott tanúk, köztük a biztonsági őr vallomása alapján a hatóság megállapította, hogy a biztonsági őr több alkalommal közeledett a kérelmezőhöz kéretlenül, annak tiltakozása ellenére, testi érintéssel: megfogta, megsimogatta a kezét, megfogta a vállát, a derekát, a kérelmezőt randevúra hívta. A kérelmező panaszkodott a műszakvezetőnek, aki azt javasolta, hogy jelezze az őrnek, ha zavarja a magatartása. A műszakvezető az őrnek szólt, hogy ne közeledjen a kérelmezőhöz, így a sérelmezett magatartások ritkábbá váltak, az őr „csak” a kérelmező kezét, vállát érintette meg.

Az egyenlő bánásmód törvény alapján zaklatásnak minősül az az emberi méltóságot sértő, szexuális vagy egyéb természetű magatartás, amely az érintett személynek a törvényben meghatározott védett tulajdonságával – nemével – függ össze, és célja vagy hatása valamely személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegyenítő vagy támadó környezet kialakítása. A törvény zaklatásról szóló rendelkezéseit a munkavédelemre, a munkáltató kötelezettségeire vonatkozó ágazati szabályokkal együtt értelmezve az egyenlő bánásmód követelményének megtartása körében a munkáltató feladata arról gondoskodni, hogy a munkavállalót a munkahelyen ne érje az emberi méltóságát sértő, szexuális vagy egyéb természetű olyan magatartás, amelynek célja vagy hatása megalázó, megszegyenítő környezet kialakítása a kérelmező valamely védett tulajdonságával összefüggésben.

A biztonsági őr kérelmező által panaszolt viselkedéséről megállapítható volt, hogy az a kérelmező női mivoltával volt összefüggésben. Egy nő ugyanis egy idegen férfi kéretlen, az adott helyzet által nem indokolt, ismételt érintését többnyire szükségszerűen szexuális jellegűként értelmezi, tekintve, hogy ellentétes a társadalmi érintkezés nők és férfiak között elfogadott normáival. Az ilyen közeledés megalázó, és sérti az emberi méltóságot, az áldozatot hozza olyan helyzetbe, hogy védekeznie, tiltakoznia kell, miközben az ilyen magatartásnak eleve nincs helye egy munkahelyen. Ennek az eljárás alá vont munkáltató is tudatában kellett, hogy legyen, amin nem változtat az, ha az adott munkahelyen már régebb óta dolgozó női kollégák elfogadták és az évek során nem kifogásolták a biztonsági őr magatartását.

A munkáltató ismerte a biztonsági őr viselkedését, azonban mégsem tett intézkedést annak megakadályozására. A műszakvezető a kifogásolt magatartást „szeretethiányként” mintegy mentegette, és az azzal szemben történő fellépést a kérelmezőre hátrította. Mindezek alapján a hatóság megítélése szerint a kérelmező alappal értelmezhetette úgy, hogy nem számíthat a munkáltató részéről tényleges segítségre. A műszakvezető a kérelmezőt intézkedéséről nem biztosította, a problémáról a felsőbb vezetőket nem tájékoztatta, és arról sem győződött meg, hogy a kérelmező a későbbiekben tapasztalta-e még a sérelmezett magatartást. A kérelmező a későbbiekben, a felmondási szándéka közlésekor sem kapott arra

vonatkozó jelzést, hogy a munkáltató a problémát lényegesnek tekinti és kész intézkedéseket tenni.

Mindebből a hatóság arra következtetett, hogy a munkáltató nem tette meg a tőle elvárható hatékony intézkedéseket annak érdekében, hogy a kérelmezőt ne érje a munkahelyen zaklatás. A hatóság nem fogadta el a munkáltató azon védekezését, hogy a kérelmezőnek tudnia kellett, hogy hasonló problémáival kihez kell fordulnia. Egyrészt ugyanis a munkáltatói előadások és a csatolt iratok ellentmondásosak voltak, azokból nem volt megállapítható egy a kérelmező számára átlátható struktúra, amit panasz esetén követnie kellett volna. Másrészt a műszakvezető is elismerte, hogy a munkavállalói panaszokra vonatkozó gyakorlat szerint jeleznie kellett volna a panaszt felettese felé. A kérelmező megfelelően jelezte panaszát ahhoz, hogy a munkáltató arról tudomást szerezzon. Mindemellett a munkáltató tudatában volt annak, hogy a biztonsági őr miként szokott viselkedni, ezért azzal kapcsolatosan már korábban intézkedhetett volna, ezzel megelőzhető volna, hogy a kérelmezőt a panaszolt szexuális zaklatás érje.

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont munkáltató azon mulasztásával, hogy nem tett hathatós intézkedéseket a biztonsági őr sérelmezett magatartásának megelőzése, illetve megszüntetése érdekében, megsértette a kérelmezővel szemben az egyenlő bánásmód követelményét, megvalósította a zaklatást a kérelmező női nemhez tartozásával összefüggésben. A szankció kiszabásánál a hatóságnak az egyenlő bánásmód törvény vonatkozó rendelkezésein, illetve azon túl, hogy az eljárás alá vonttal szemben korábban nem hozott jogsértést megállapító döntést, figyelemmel kellett lennie a közigazgatási szabályszerűségekre szankcióiról szóló törvény rendelkezéseire is. Mindezek alapján a hatóság eltiltotta a munkáltatót a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsításától, valamint figyelmeztetésben részesítette. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

Oktatás és képzés

EBF-AJBH-43/2021. A kijelölt általános iskola az Oktatási Hivatal erre vonatkozó engedélye ellenére nem biztosította a fogyatékos kiskorú kérelmező számára az egyéni foglalkozás keretében történő felkészítést.

Védett tulajdonság	Fogyatékoság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. március

A mozgásszervi fogyatékosággal és egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási zavarral) küzdő, sajátos nevelési igényű kiskorú kérelmező – törvényes képviselő útján előterjesztett – panasz 2021. januárban érkezett a hatósághoz. Eszerint az Oktatási Hivatal az egészségi állapotában bekövetkezett állapotromlás miatt engedélyezte, hogy a 2020/21-es tanévben egyéni munkarend keretében tegyen eleget tankötelezettsé-

gének. Az általános iskola azonban heti 20 tanórai jelenlétet határozott meg számára, amivel ellehetetlenítette az egyéni munkarend érvényesülését. A tanuló teljesítette a félévi követelményeket, részt vett a tanórákon, felelt, dolgozatokat írt, és az osztálytársaival azonos számú érdemjeggyel rendelkezik. Sérelmezte, hogy mindezek ellenére az általános iskola 2020. decemberben arról tájékoztatta, hogy félévi osztályozó vizsgát kell tennie, ezáltal kétszer kell teljesítenie a félévet.

A hatóság eljárást indított az általános iskolával szemben, amely azzal védekezett, hogy nem kötelezte a kiskorú kérelmezőt a rendszeres iskolába járásra, azt csak a törvényes képviselő kérelmére engedélyezte. A kiskorú kérelmező felkészítése a 2020/21-es tanév első félévében tanórai keretek között történt. Az iskola igazgatója leírta, hogy a kiskorú kérelmezőnek az Oktatási Hivatal határozata alapján félévi osztályozó vizsgát kell tennie.

A hatóság döntésében megállapította, hogy a kérelem megalapozott. Abban az esetben, ha az Oktatási Hivatal a tanuló tartós betegségére tekintettel szakorvosi javaslatra engedélyezi az egyéni munkarendet, akkor a vonatkozó jogszabályok szerint az iskola kötelessége gondoskodni a tanuló egyéni munkarendben történő felkészítéséről, érdemjegyeinek és osztályzatának megállapításáról. Az iskola ilyen esetben a tanulónak heti tíz óra egyéni felkészítést köteles biztosítani. A hatóság a felek által tett nyilatkozatok alapján megállapította, hogy az általános iskola nem tett eleget az esélyegyenlőséget biztosító, hivatkozott jogszabályi rendelkezéseknek. Nem tájékoztatta a törvényes képviselőt a kötelező heti tíz óra egyéni felkészítésről, és a 2020/21-es tanév első félévében nem biztosította a kiskorú kérelmező egyéni foglalkozás keretében történő felkészítését. A vonatkozó jogszabályok alapján az egyéni foglalkozások biztosítása nem váltható ki azzal, hogy az általános iskola lehetővé teszi a tanuló tanórákon való részvételét. A hatóság álláspontja szerint az általános iskola hivatkozott mulasztása vezetett ahhoz, hogy a kiskorú kérelmező végül bejárt a tanórákra, érdemjegyeket szerzett, és a jelen helyzetben kétszer kell teljesítenie a félév követelményeit.

A félévi osztályozó vizsga teljesítését ugyanakkor az Oktatási Hivatal végleges és végrehajtható határozata írta elő a kiskorú kérelmező számára, amely kötelezettség teljesítése alól az általános iskola nem adhat felmentést. A kiskorú kérelmezőnek osztályozó vizsgát kell tennie azokból a tantárgyakból, amelyek értékelése, minősítése alól nem élvez mentességet. Az Oktatási Hivatal határozatát hatáskör hiányában a hatóság sem vizsgálhatta felül, nem változtathatta meg.

A hatóság megállapította, hogy az általános iskola megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, a kiskorú kérelmezővel szemben a fogyatékoságával összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg azzal, hogy a 2020/21-es tanév első félévében nem biztosította az egyéni foglalkozás keretében történő felkészítését. A szankció megállapításánál a hatóság az általános iskola javára értékelte, hogy a 2020/21-es tanév második félévében már biztosítja az egyéni

foglalkozás keretében történő felkészítést a kiskorú kérelmező számára, ezért a fokozatosság elvének szem előtt tartásával megtiltotta az általános iskolának a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását. A hatóság ugyanakkor figyelembe vette, hogy a jogsértő magatartás kiskorú személyt érintett, egy teljes fél-évig fennállt, és a jogsértéssel okozott hátrány nem visszafordítható. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-32/2021. A kijelölt iskola nem biztosította a kiskorú, beszéd fogyatékos kérelmező számára a szakértő által előírt fejlesztést és egyéni felzárkóztatást.

Védett tulajdonság	Fogyatékoság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést részben megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. február

A kiskorú kérelmező törvényes képviselője útján azt sérelmezte, hogy több esetben hátrányos megkülönböztetés érte beszéd-fogyatékosága miatt az eljárás alá vont iskolában a 2019/20-as és a 2020/21-es tanévben. A kérelmező a pedagógiai szakszolgálat 2018-as szakértői véleménye szerint beszéd-fogyatékos, sajátos nevelési igényű, integráltan oktatható; heti 3 óra logopédiai foglalkozásra, 1 óra szenzoros integrációs szemléletű mozgásfejlesztésre jogosult. A tanuló a szakvéleményben kijelölt iskolában kezdte meg a tanulmányait, majd azt 2019 szeptemberétől költözés miatt az eljárás alá vont iskolában folytatta, ahol egy angol orientációjú osztályba vették át. A 2020 januárjában készült szakértői vélemény az eljárás alá vont iskolát jelölte ki a kérelmező számára. Eszerint a kérelmező továbbra is integráltan oktatható, heti 3 óra logopédiai foglalkozásra és 2 óra szenzoros integrációs szemléletű mozgásfejlesztésre jogosult. A szakértői vélemény rögzítette, hogy a kérelmező felzárkóztatását valamennyi tantárgy esetében egyéni haladási tempóban és egyéni foglalkozás keretében – egyéni fejlesztési terv alapján – szervezzék meg; írásbeli beszámolón valamennyi tantárgy esetében tegyék lehetővé számára az iskolai tanulmányok során alkalmazott segédeszköz használatát.

A hatóság eljárást indított az iskolával szemben, nyilatkozattételre, iratok megküldésére szólította fel. A felek közt nem született egyezség, így a hatóságnak határozattal kellett lezárnia az eljárást. A kérelmező sérelmezte, hogy a 2019/20-as tanévtől nem részesült a szakértői véleményekben rögzített mozgásfejlesztésben, a logopédiai fejlesztést pedig csak részben kapta meg. Az iskola a 2018-as szakértői véleményt a 2019/20-as tanév kezdetén megismerte, a 2020-as szakértői véleményt pedig 2020 januárjában ugyancsak megkapta. A kérelmező ennek ellenére csak részben, bizonyos időszakokban részesült az iskolában logopédiai fejlesztésben. A kérelmező mozgásfejlesztését a szülők mindvégig magánúton biztosították, az iskola azt nem biztosította számára. Nem fogadta el a hatóság az iskolának a személyi változásokra, a szakemberhiányra, a szülők saját

vállalásaira vonatkozó hivatkozását. A kijelölt intézménynek ugyanis feltétlenül biztosítania kell a gyermek számára a szakértői véleményben előírtakat.

A kérelmező sérelmezte, hogy a 2019/20-as tanévben a digitális oktatás időtartama alatt nem kapott segítséget, differenciált feladatokat. A kérelmező nem részesült az egyéni fejlesztési tervben foglaltak szerinti felzárkóztatásban, tehát a szakértői vélemény által előírtak ebben a tekintetben sem teljesültek. Az iskola úgy nyilatkozott, hogy felzárkóztató órák nem szerepeltek a digitális tanrendben, külön feladatsorok nem készültek, a feladatok számának csökkentése, az időkorlát meghosszabbítása volt a jellemző eljárás a kérelmező esetében. Az iskola felhívás ellenére sem küldte meg a hatóságnak az egyéni fejlesztési tervet.

A kérelmező azt is sérelmezte, hogy a magyar nyelvtan és matematika tantárgyakból az írásbeli beszámolókon nem használhatott segédeszközt, annak ellenére, hogy a szakértői vélemény azt valamennyi tantárgy esetében lehetővé tette, és panasolta, hogy nem szólnak neki, hogy előveheti a segédeszközt. Megállapítható volt, hogy a kérelmező – a pedagógus döntése alapján – bizonyos esetekben használhatott segédeszközt. Annak megítélése, hogy a kérelmező az egyes tantárgyak esetén a különféle feladatok teljesítése során milyen segédeszközt használhat, olyan szakmai kérdés, amely nem tartozik a hatóság hatáskörébe. Ha a szülőknek vagy az iskolának kétségei, kérdései merülnek fel a szakértői véleményben foglaltakkal kapcsolatban, akkor az azt kibocsátó intézménytől kérhetik annak értelmezését vagy kiegészítését.

A kérelmező panasolta, hogy az iskola megtorlást alkalmazott vele szemben azzal, hogy – valószínűsíthetően – a szakértői véleményének felülvizsgálatát szeretné kezdeményezni. A hatóság a kérelmező e panaszát elutasította, mivel az eljárás alá vontnak jogszabály alapján lehetősége volt arra, hogy szakértői vizsgálatot kezdeményezzen. A szakértői vizsgálat vagy annak kezdeményezése a törvény értelmében nem tekinthető hátránynak, illetve jogsérelemnek, így az fel sem vetette a megtorlás megvalósulásának a lehetőségét.

A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont iskola megsértette az egyenlő bánásmód követelményét a kiskorú kérelmezővel szemben, közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg a fogyatékoságával összefüggésben azáltal, hogy a 2019/20-as és a 2020/21-es tanévben nem biztosította számára teljeskörűen a szakértői véleményekben előírt logopédiai terápiát és mozgásfejlesztést, ezen túl a 2019/20-as tanévben a digitális oktatás időtartama alatt a szakértői véleményben előírt felzárkóztatást sem biztosította számára. A hatóság elrendelte a jogsértő állapot megszüntetését, megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, és kötelezte az eljárás alá vont iskolát, hogy a hatályban lévő szakértői véleményben foglaltak szerint biztosítsa a kérelmező fejlesztését és felzárkóztatását. A kérelem további részeit a hatóság a leírtak szerint elutasította. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-95/2021. Az önkormányzat az általa fenntartott óvodában a fruktózmalabszorpcióval diagnosztizált kiskorú számára nem biztosította a szakorvos által előírt diétás étrendet.

Védett tulajdonság	Egészségi állapot
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. december

A kiskorú kérelmező törvényes képviselője útján azt sérelmezte, hogy az önkormányzat az általa fenntartott óvodában nem biztosította számára a szakorvos által előírt diétás étrendet. Az óvodának átadta a gasztroenterológus szakorvos által kiállított igazolást, amely szerint a számára visszavonásig laktóz- és fruktózmentes diéta javasolt. A törvényes képviselő a közétkeztető cégnek írt leveleiben beszámolt arról is, hogy a kiskorú kérelmezőt szakorvos fruktózmalabszorpcióval és laktózintoleranciával diagnosztizálta, ezért van szüksége a diétára. Kérte azt is, hogy ha az igazolásban foglaltakon túl pontosabb paraméterekre lenne szükség az étrend előállításához, akkor azt jelezze neki. A közétkeztető cég elutasította a kérelmező diétás étrendjének biztosítását azzal az indokkal, hogy az túlzottan összetett és egyénre szabott, közétkeztetési keretek között biztonsággal nem kivitelezhető. A törvényes képviselő 2018 őszén írásban az önkormányzatnál is panaszt tett, amelyben szintén utalt arra, hogy a kérelmezőnek milyen diagnózis miatt van szüksége a diétára, és csatolta az igazolást. Az önkormányzat ennek ellenére a továbbiakban sem biztosította a diétás étrendet.

A hatóság eljárást indított az önkormányzattal szemben, amely azzal védekezett, hogy a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló EMMI rendelet alapján nem köteles fruktózmentes diétát biztosítani a kiskorú kérelmező számára. A hatóság az EMMI rendelet értelmezése kapcsán megkereste a szakértőt, amely állásfoglalásában leírta, hogy az igazolás szerint a szakorvos laktóz- és fruktózmentes diétát írt elő, azonban a pontos diagnózist nem tüntette fel, melynek hiányában nem lehet megállapítani, hogy az óvoda köteles-e a diétát biztosítani. Az EMMI rendeletben megfogalmazott előírások nyomán a fruktózintolerancia fennállása esetén az óvoda nem köteles a diétát biztosítani a gyermek részére, mert a fruktóz nem szerepel az 1169/20011/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet II. mellékletében. Fruktózmalabszorpció esetén azonban a diétát biztosítani kell, ha azt a szülő igényli, és a megfelelő, pontos diagnózist is magában foglaló szakorvosi igazolás rendelkezésre áll.

A hatóság megállapította, hogy a kérelem megalapozott. Az EMMI rendelet kategorikusan arról rendelkezik, hogy a szakorvos által igazolt diétás étkezést igénylő személy számára az állapotának megfelelő diétás étrendet biztosítani kell. Az EMMI rendelet e szabály alól táplálékallergia és -intolerancia esetén határoz meg ugyan kivételt, a kérelmezőt érintő fruk-

tózmalabszorpció azonban nem tartozik a kivételek közé. Az eljárás során egyértelműen megállapítható volt, hogy a törvényes képviselő tájékoztatta az önkormányzatot és a közétkeztető céget a kiskorú kérelmező pontos diagnózisáról. Az önkormányzat ezért nem hivatkozhatott az EMMI rendelet szerinti mentességre. A hatóság megállapította, hogy az igazolás és a törvényes képviselő által megjelölt diagnózis együttesen tartalmazta azokat az információkat, amelyek alapján az önkormányzatnak biztosítania kellett volna a kiskorú kérelmező diétás étrendjét az EMMI rendeletnek megfelelően. A törvényes képviselő továbbá külön felhívás hiányában nem volt köteles az orvosi diagnózist az önkormányzat és a közétkeztető cég felé igazolni, mert azt az EMMI rendelet nem írja elő.

A hatóság megállapította, hogy az önkormányzat megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, és a kiskorú kérelmezővel szemben az egészségi állapotával összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg azzal, hogy az általa fenntartott óvodában nem biztosította számára a diétás étkezést. A szankció megállapításánál a hatóság az önkormányzat javára értékelte, hogy az eljárásban nem zárkózott el az egyezségkötéstől, ezért a fokozatosság elvének szem előtt tartásával elegendőnek tartotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsításának megtiltását. A hatóság ugyanakkor figyelembe vette, hogy a jogsértő magatartás kiskorú személyt érintett, huzamos ideig fennállt, és a jogsértéssel okozott hátrány nem visszafordítható. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-177/2021. A súlyos figyelemzavarral küzdő kiskorú kérelmező azt panaszolta, hogy a szakértői bizottság által számára kijelölt iskola csak korlátozott időtartamban fogadta, és több hétig nem biztosította a szakszerű oktatását.

Védett tulajdonság	Fogyatékoság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Egyezség
Döntés időpontja	2021. május

A kiskorú kérelmező törvényes képviselői útján 2021. márciusban a számára szakértői bizottság által kijelölt általános iskolával szemben nyújtott be panaszt a hatósághoz. Az egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos figyelemzavarral) küzdő, sajátos nevelési igényű kérelmező a szakértői vélemény szerint a többi gyermekkel együtt nevelhető. A kérelmezők azt sérelmezték, hogy a gyermeket már ebéd után haza kellett hozniuk az általános iskolából. Panaszolták, hogy az általános iskola a kérelmezőt két alkalommal is több hétre kiemelte az osztályközösségből, és egy tanári végzettséggel nem rendelkező pedagógiai asszisztenssel kellett tanulnia.

A hatóság eljárást indított az általános iskolával szemben, majd a felek részvételével tárgyalást tartott, amelyen a felek egyezséget kötöttek. Az egyezségben az eljárás alá vont

megerősítette, hogy a 2020/21-es tanév folyamán biztosítja a kérelmező számára a hatályos szakértői véleményben előírt, a sajátos nevelési igényei miatt indokolt különleges bánásmódot, kiemelt figyelmet. Vállalta továbbá, hogy a tanév folyamán a kiskorú kérelmezőt a továbbiakban nem emeli ki az osztályközösségből. A törvényes képviselők azt vállalták az egyezségben, hogy az eljárás alá vont rendelkezésére bocsátják a kiskorú kérelmezővel kapcsolatban az elmúlt három évben keletkezett, a kérelmező iskolai ellátása szempontjából releváns egészségügyi iratokat. *A hatóság az egyezséget határozatával jóváhagyta.*

EBF-AJBH-376/2021. A súlyos látásfogyatékossgal élő kérelmező azt panaszolta, hogy a felnőttképzéssel foglalkozó cég a látásfogyatékossga miatt elállt a vele kötött felnőttképzési szerződéstől.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Egyezség
Döntés időpontja	2021. december

A bepanaszolt cég, amelynél a kérelmező társadalombiztosítási és bérügyintéző OKJ tanfolyamot kívánt elvégezni, elállt a kérelmezővel kötött felnőttképzési szerződéstől azt követően, hogy kiderült a kérelmező látási fogyatékossga, vaksága. A kérelmező korábban már elvégzett egy online tanfolyamot az adott cégcsoporthoz tartozó másik szolgáltatónál, mellyel összefüggésben arról tájékoztatták, hogy megszerzett tudását a bepanaszolt cég OKJ tanfolyamán beszámítják, így jelentkezett a kérelmező az OKJ képzésre. Az újabb szerződéskötés kapcsán azonban kiderült, hogy a kérelmező vak. Először tájékoztatták arról, hogy milyen kérelmet kell benyújtania ahhoz, hogy vizsgáztatásakor biztosítottak legyenek számára a fogyatékossga miatt szükséges feltételek, azonban kérelme benyújtását követően arról értesítették, hogy a szerződéstől elállnak, a kérelmező által befizetett díjat visszafizetik.

A szolgáltató – alapvetően – arra hivatkozott az eljárásban, hogy egy kifutó képzésről volt szó, amely vonatkozásában a vizsgaszervezés a jogszabályi változások miatt időben korlátozott, számos hallgatóra kevés vizsgaidőpont áll rendelkezésre. A rendelkezésre álló időn belül a kérelmező számára alkalmas feltételeket a vizsgaszervező – egy szintén a cégcsoporthoz tartozó cég – nem tudná biztosítani, vizsgáztatása aránytalanul nagy erőforrás-ráfordítást igényelne.

Az eljárásban egyezség született a felek között. Ebben a szolgáltató vállalta, hogy az egyezségben foglalt határidőben tanúsítványt állít ki a kérelmező számára az általa korábban elvégzett online tanfolyamról. Az egyezségben a felek azt is rögzítették, hogy a kérelmező már e korábbi tanfolyam árát is visszakapta. *Az egyezséget a hatóság határozatával jóváhagyta.*

EBF-AJBH-382/2021. A kiskorú kérelmező törvényes képviselője útján azt panaszolta, hogy a roma származása miatt zaklatás éri az iskolában a tanítója részéről.

Védett tulajdonság	Nemzetiséghez való tartozás
Diszkrimináció típusa	Zaklatás
Döntés	Eljárást megszüntető végzés
Döntés időpontja	2021. november

A hatóság gyakorlatában olyan esetek is előfordulnak, amikor az eljárás megszüntető végzéssel, vagyis **látszólag eredménytelenül zárul**, mégis elmondható, hogy **a kérelmező problémáját hathatósabban oldotta meg**, mint akár egy súlyos szankciókat kiszabó, jogsértést megállapító határozat. Előfordul ugyanis, hogy már az eljárásindítás ténye, az arról való tudomásszerzés is elegendő ahhoz, hogy az eljárás alá vont felhagyjon a kérelmező által sérelmezett, esetlegesen jogsértő magatartással. Erre példa a jelen eset.

A kiskorú kérelmező törvényes képviselője 2021 szeptemberi panaszában azt sérelmezte, hogy harmadik osztályos, sajátos nevelési igényű gyermekét az iskolában a tanítója folyamatosan zaklatja a roma származása miatt, osztálytársai előtt dehonosztáló megjegyzésekkel illeti. Mindez a gyermeket annyira megviseli, hogy már nem akar iskolába járni.

A hatóság eljárást indított az iskolával szemben, aki nyilatkozatában előadta, hogy időközben a problémát kivizsgálta és a sérelmes helyzetre megoldást talált, miszerint 2021. novemberől a sérelemmel érintett tanító a szülők kérésének megfelelően már nem tanítja a gyermeket. A kérelmező törvényes képviselője 2021. novemberi beadványában megerősítette, a probléma megoldódott, az eljárás alá vont intézménnyel sikerült megegyezésre jutniuk, ezért az eljárás folytatását nem kéri. Köszönetét fejezte ki a hatóságnak az eljárásával nyújtott segítségért, mivel a probléma megoldása óta – mint fogalmaz – gyermeke ismét felszabadult, boldogan jár iskolába. A hatóság az eljárást végzéssel megszüntette, mivel ahhoz az iskola is hozzájárult.

Egyéb ügyek

EBF-AJBH-139/2021. A kérelmezőt kizárták a plazmaadásból, mert az ahhoz szükséges kérdőívek kitöltése során tájékoztatta a cég munkatársait arról, hogy homoszexuális.

Védett tulajdonság	Szexuális irányultság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2021. május

A kérelmező 2021 januárjában vérplazmát kívánt adni a bepanaszolt plazmagyűjtéssel foglalkozó cég egyik plazmaközpontjában. A plazmaadáshoz szükséges kérdőívek kitöltése során tájékoztatta a cég jelenlévő munkatársait arról, hogy homoszexuális, akik erre hivatkozva megtagadták tőle a plazmaadás lehetőségét. A kérelmező szerint a bepanaszolt cég

közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg vele szemben azzal, hogy szexuális irányultsága (homoszexualitása) miatt a plazmaadásból kizárta. A kérelmezőt képviselő civil szervezet az eljárásba közérdekű igényérvényesítőként is bekapcsolódott azt követően, hogy kiderült, a cég valamilyeni, férfiakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfit véglegesen kizár a plazmaadásból.

A bepanaszolt cég az eljárás során nem vitatta, hogy a plazmaadásból történő kizárás oka a kérelmező homoszexualitása volt. Azzal védekezett, hogy egy nemzetközi cégcsoport tagja, és az anyacégével kötött megállapodás, illetve az ennek alapján kidolgozott irányelvek a férfiakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfiak plazmadonációból való végleges kizárását írják elő. Hivatkozott továbbá azon jogszabályi rendelkezésre, amely szerint tartósan ki kell zárni a véradásból azokat, akiknek a szexuális viselkedése (szokásai) nagy kockázattal jár súlyos, vérrel átvihető fertőző betegségek megszerzéséhez. Hivatkozott a közte és a vérellátásért felelős állami szerv között létrejött együttműködési megállapodásra is, amely szintén a plazmaadásból való kizáró okként jelöli meg a kockázatos szexuális magatartásról nyilatkozó donort. Előadta, hogy a minőségbiztosítási rendszerének a magyar egészségügyhöz képest szigorúbb feltételei betartását a vérplazma felhasználásával készült készítményeket kapó betegek egészséghez fűződő jogának magasabb szintű biztosítása indokolja. Az eljárás későbbi szakaszában azonban úgy nyilatkozott, hogy az általa alkalmazott donor-tájékoztató és kérdőív olyan módosítását tervezi, amelynek eredményeként a férfiakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfiakat nem zárja ki automatikusan a plazmaadásból. Jelezte, hogy ez a változtatás „folyamatban van”, azonban 2021 januárjában ezzel együtt jogszerűen zárta ki a kérelmezőt a plazmadonációból.

A bepanaszolt cég nyilatkozata és a rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható volt, hogy 2021 januárjában a bepanaszolt a kérelmezőt homoszexualitása miatt zárta ki a vérplazmaadásból. Megállapítható volt az is, hogy ez a kizárás végleges volt, illetve, hogy a bepanaszolt cég ez év januárjában, azt követően, illetve a határozat meghozatalának időpontjában is ezt a gyakorlatot követte. Mindezek alapján megállapítható volt a kérelmezőt, illetve a homoszexuális férfiak nagyobb, pontosan meg nem határozható csoportját ért hátrány (a plazmadonációból való végleges kizárásuk), és annak az esetükben értékelt védett tulajdonsággal (homoszexuális irányultság) való ok-okozati összefüggése. A továbbiakban ezért a hatóság azt vizsgálta, hogy e megkülönböztetésnek, vagyis a férfiakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfiak plazmaadásból történő időkorlát nélküli tartós kizárásának volt-e a jogviszony természetével összefüggő tárgyilagos mérlegelés szerinti észszerű indoka.

Az észszerű indok fennállását illetően a hatóság megállapította, hogy a férfiakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfiak vérplazmaadásból való kizárásának kifejezett jogszabályi alapja nincs. A vonatkozó jogszabályok a kockázatos szexuá-

lis magatartást folytató személyek kizárásáról rendelkeznek, e körben nem nevesítik a homoszexuális vagy férfiakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfiakat. A hatóságnak tehát az észszerű indok vonatkozásában tovább kellett vizsgálnia, ami elsősorban a felek által felhozott további érveknek és a vérellátásáért felelős állami szervtől az eljárás során a hatóság által bekért adatoknak az elemzését jelentette.

A határozat szerint a férfiakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfiak vér-, illetve plazmaadása tekintetében az elmúlt években, illetve a közelmúltban jelentős változások következtek be Európa több országában, így Magyarországon is. Eszerint a hangsúly az automatikus kizárásról a szexuális viselkedés és szokások tekintetében az egyéni körülmények és kockázatok mérlegelésére helyeződik. A kizárás helyett tehát a kockázatos szexuális magatartás alapos feltérképezése, illetve elemzése szükséges, amelynek alapvető és elsődleges jellemzőjét nem a donor szexuális irányultsága, hanem az adja, hogy pl. az adott személy gyakran váltogatja-e a partnerét, létesít-e szexuális kapcsolatot HIV- vagy hepatitisz-fertőzött személlyel.

A rendelkezésre álló adatok alapján nem volt megállapítható, hogy a recipiensek egészségének megőrzése érdekében nem léteznek a homoszexuális férfiak plazmadonációból való, kérdőív alapján történő automatikus és egyszersmind végleges kizárásánál kevésbé korlátozó hatékony módszerek. Ezt lényegében a bepanaszolt gazdasági társaság maga sem állította, hiszen az eljárás idején ezzel kapcsolatos gyakorlatának és az általa alkalmazott donor-tájékoztatónak és kérdőívnek a megváltoztatására készült. 2021. év első és második negyedéve között nem volt különbség a releváns jogi szabályozást illetően, ezért nem állta meg a helyét a bepanaszolt cég azon állítása, hogy 2021 januárjában a kérelmezőt jogszerűen zárta ki a plazmaadásból, és az egyenlő bánásmód követelményét vele szemben nem volt köteles megtartani.

A bepanaszolt cég nem tudta a férfiakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfiak, így a kérelmező vérplazma-donációból való egyedi mérlegelés, illetve időtartam nélküli tartós, azaz végleges kizárásának az adott jogviszony természetével összefüggő észszerű indokát adni. A hatóság ezért megállapította, hogy a bepanaszolt cég a homoszexuális, vagyis a férfiakkal szexuális kapcsolatot létesítő férfiak nagyobb, pontosan meg nem határozható csoportjának – így a kérelmezőnek – a plazmaadásból való tartós kizárásával megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, és szexuális irányultságon alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg. A hatóság szankcióként megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, illetve elrendelte a jogsértő állapot 2021. augusztus 31-i határidővel történő megszüntetését. *A határozat felülvizsgálatára irányuló kérelem nem érkezett.*

5.3. AZ OMBUDSMAN OPCAT NEMZETI MEGELŐZŐ MECHANIZMUSKÉNT VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE

A bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről (Optional Protocol to the Convention Against Torture – OPCAT) szóló 2011. évi CXLIII. törvény értelmében Magyarországon 2015. január 1-jétől Nemzeti Megelőző Mechanizmusként (NMM) személyesen vagy munkatársai közreműködésével az alapvető jogok biztosa jár el.

A 478/2020. (XI.3.) Korm. rendelettel kihirdetett veszélyhelyzet 26/2021. (I.29.) Korm. rendelettel történt megszüntetésével egyidejűleg a 27/2021. (I.29.) Korm. rendelet 2021. február 8-tól kezdődően a koronavírus-világjárvány következményeinek elhárítása érdekében újabb veszélyhelyzetet hirdetett ki. A koronavírus-világjárvány elleni védekezésről szóló 2021. évi I. törvény felhatalmazta a Kormányt, hogy a veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedésekről szóló kormányrendeletek hatályát a törvény hatályvesztéséig meghosszabbítsa. Az Országgyűlés felhatalmazása alapján a Kormány a veszélyhelyzeti intézkedéseket 2021 folyamán többször meghosszabbította.

Az NMM 2021-ben, a koronavírus-járvány miatt **a fogvatartási helyek korábbi szempontok szerinti vizsgálatán túl feladatának tekintette annak ellenőrzését**, hogy a járvány terjedésének megelőzése érdekében alkalmazott intézkedések **mennyiben érintették a fogvatartottak alapvető jogait**.

Az NMM vizsgálatának további szempontja volt, hogy a fogvatartási helyek hogyan biztosítják a fertőzés megelőzésének, az esetleges fertőzés terjedése megakadályozásának feltételeit. Az NMM a járványhelyzetre tekintettel 2020-ban kialakított látogatási módszereit alkalmazta 2021-ben is. A látogatásokon jellemzően az alapvető jogok biztosa személyesen is részt vett. A 'do no harm' („ne árts”) elvnek megfelelően a látogatócsoport tagjai kockázatelemzés után, védőfelszerelésben léptek be a fogvatartási helyszínek területére.

A járványhelyzetre tekintettel az **NMM a látogatások során kiemelt figyelmet fordított**

- a járványhelyzet által előidézett változásokra a bánásmód tekintetében;
- a járványügyi intézkedésekről történő tájékoztatásra;
- a fertőzés megelőzése érdekében, különösen a befogadás során tett intézkedésekre;
- a napirendre, különösen az oktatás, a munkavégzés, a szabadidő eltöltése, a szabad levegőn való tartózkodás biztosítására;
- az egészségügyi ellátás biztosítására a járványhelyzetben, az egészségügyi elkülönítés lehetőségére;
- a kapcsolattartás lehetőségeire;
- a fertőzésveszély csökkentése érdekében tett korlátozások (pl. kapcsolattartás, szabadidős programok korlátozása) kompenzálása érdekében tett intézkedésekre.

Az NMM 2021-ben összesen **23 fogvatartási helyszínt látogatott meg, valamennyi esetben a speciális, járványhelyzetben kialakított módszertant alkalmazta.**

	A látogatás helyszíne	Időpontja
1.	Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Baracscai Objektum	2021. január 14.
2.	Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, II. Objektum	2021. január 14.
3.	Állampusztai Büntetés-végrehajtási Intézet	2021. január 15.
4.	Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Kékmadár Gyermekotthon	2021. január 20.
5.	Ajkai Rendőrkapitányság	2021. január 21.
6.	Devecseri Rendőrőrs	2021. január 21.
7.	Keszthelyi Rendőrkapitányság	2021. január 21.
8.	Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2021. január 26.
9.	Márianosztrai Fegyház és Börtön	2021. február 2.
10.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2021. február 10.
11.	Somogy Megyei II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthon	2021. február 18.
12.	Szarvasi Rendőrkapitányság	2021. június 2.
13.	EMMI Budapesti Javítóintézete	2021. június 24.
14.	Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2021. július 14.
15.	Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2021. július 22.
16.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2021. július 29.
17.	Győr-Moson-Sopron Megyei Gondoskodás Szociális Központ Időskorúak Otthona	2021. augusztus 5.
18.	Tolna Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2021. október 13.
19.	Zala Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2021. október 14.
20.	Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2021. október 19.
21.	Zala Megyei Szívárvány Egyesített Szociális Intézmény Napsugár Otthona	2021. november 23.
22.	Szegedi Fegyház és Börtön III. Objektum	2021. december 2.
23.	Győr-Moson-Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2021. december 9.

	A jelentés tárgya	A jelentés kiadásának dátuma
1.	Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató Hódmezővásárhelyi Lakásotthonának látogatása	2021. május 20.
2.	Ajkai Rendőrkapitányság és Devecseri Rendőrőrs látogatása	2021. július 5.
3.	Somogy Megyei II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthon látogatása	2021. szeptember 16.
4.	Keszthelyi Rendőrkapitányság látogatása	2021. október 8.
5.	Márianosztrai Fegyház és Börtön látogatása	2021. október 21.
6.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet látogatása	2021. november 5.
7.	Sopronkőhidai Fegyház és Börtön látogatása	2021. november 8.
8.	Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató csanádpalotai lakásotthonainak látogatása	2021. november 12.
9.	Somogy Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Kékmadar Gyermekotthon látogatása	2021. december 13.
10.	Szarvasi Rendőrkapitányság látogatása	2021. december 13.
11.	Győr-Moson-Sopron Megyei Gondoskodás Szociális Központ Időskorúak Otthona látogatása	2021. december 13.

5.3.1. AZ OMBUDSMAN NMM TEVÉKENYSÉGE KERETÉBEN KIADOTT JELENTÉSEI

Az alapvető jogok biztosa 2021-ben NMM jogkörében eljárva **11 jelentést adott ki**, amelyek a járványhelyzetben tett látogatások tapasztalatait ismertették.

A **látogatási helyszínek és a jelentések száma közötti eltérés** részben abból adódik, hogy több telephely helyszíni vizsgálatainak megállapításait **egy-egy közös jelentés** tartalmazza, részben pedig – a korábbi évekhez hasonlóan – **egy-egy látogatások esetében a tapasztalatok és információk feldolgozása nem fejeződött be az adott évben.**

5.3.2. A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETEK OPCAT NMM LÁTOGATÁSA

A világjárványra tekintettel a szabadságvesztés büntetés végrehajtására vonatkozóan 2020-ban meghozott, a **büntetés-végrehajtási törvényben meghatározottakhoz képest speciális szabályok érintették a fogvatartottak befogadására, kapcsolattartására, elhelyezésére, munkáltatására, oktatására és szabadidejének eltöltésére vonatkozó rendelkezéseket.**

A jogalkotó a 2020. évi LVIII. törvényben foglalt alkalmazhatóságát a járvány miatt elrendelt veszélyhelyzet fennállásának idejére meghosszabbította, így 2021 folyamán az említett rendelkezésekhez kapcsolódó fogvatartotti jogokat a járványhelyzet alakulásának megfelelően a bv. szervezet korlátozhatta. A bv. intézetekben tett látogatások fókuszában ezért 2021-ben is a **járvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása érdekében tett intézkedések ellenőrzése**, valamint annak vizsgálata állt, hogy a bevezetett korlátozások hogyan érintették a fogvatartottak mindennapi életét, és **milyen intézkedéseket** hoztak ezek kompenzálására.

A BVOP közleménye szerint 2021. április 28-án megkezdődött a **fogvatartottak oltása**. 2021 júliusától a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka bizonyos korlátozások fenntartása mellett újra lehetővé tette látogatók fogadását. A beoltott vagy fertőzést átesett fogvatartotthoz 2021 július folyamán egy felnőtt korú, védettségi igazolvánnyal rendelkező hozzátartozó érkezhett

havonta egyszer 30 perc, 2021. augusztus 1-től november 7-ig egy felnőtt és egy 12. életévét betöltött, védettségi igazolvánnyal rendelkező látogató havonta egyszer, maximum 60 perc időtartamban, fertőzés elleni intézkedések (maszk, az előírt szociális védőtávolság megtartása, közvetlen testi érintkezés kerülése) betartása mellett. A fogvatartottak oktatása során szintén a járványhelyzet alakulása határozta meg, hogy mely időszakban szervezték a tanórákat – az előírt védelmi intézkedések betartásával – a tanárok személyes jelenlétével.

2020-ban vezették be azt, hogy a járványra tekintettel elrendelt látogatófogadási tilalom kompenzálására **a fogvatartottak számára meghosszabbított időtartamú telefonálási és Skype-hívási lehetőséget biztosítanak**. Az NMM a 2021. év folyamán is azt tapasztalta, hogy mind a bv. személyi állománya, mind **a fogvatartottak pozitívan értékelték** a Skype-használat lehetőségét. A kedvező tapasztalatok hatására a jogalkotó **2021. január 1-jei hatállyal részletesen szabályozta** a telekommunikációs eszköz útján történő kapcsolattartást oly módon, hogy arra a különleges jogrend időszakán kívül is lehetőség legyen. A havonta engedélyezhető alkalmak számát főszabály szerint a szabadságvesztés végrehajtási fokozatától és a rezsikategóriától tette függővé. Egészségügyi válsághelyzet vagy a bv. szervezet érintő katasztrófahelyzet idején azonban, ha a látogatófogadás kiváltására alkalmazkodik, a kapcsolattartási forma **a rezsimszabályokra tekintet nélkül engedélyezhetővé vált.**

AJB-750/2021. Az NMM jogkörében eljáró biztos 2020. május 13-án látogatta meg a **Sopronkőhidai Fegyház és Börtönt**, ahol ekkor 577 fogvatartott tartózkodott. Az országos férőhely-bővítési program keretében folyamatban volt egy 110 férőhelyes új részleg építése, amelynek átadását követően várható volt, hogy az Intézet telítettsége 100% alá csökken.

A parancsnok intézkedett a szükséges védőfelszerelés és fertőtlenítőszerbiztosítás, valamint a fertőzés megelőzése érdekében. A látogatás időpontjáig egyetlen fertőzött személy sem volt az Intézetben. A látogatófogadási tilalom kompenzálására rezsikategóriától függetlenül 15 perccel megemelték a telefon-

beszélgetésre felhasználható időkeretet. A **Skype kapcsolattartás** biztosítása érdekében kialakítottak egy helyiséget, amelyben 4 számítógépet helyeztek el.

A **fogvatartottak oktatásban való részvételét** a tanárok személyes jelenléte nélkül biztosította az Intézet, a szabadidős programokat és a szabad levegőn tartózkodást a szokásosnál kisebb csoportokban szervezték meg. A látogatás idején a fogvatartottak külső vállalatnál történő munkavégzése szünetelt, mivel a járványhelyzetben csökkentek a megrendelések, illetve az alapanyagok beszerzése is akadozott, ezért karbantartást rendeltek el. A bv. szervezet által működtetett Sopronkőhidai Ipari és Szolgáltató Kft.-nél a munkavégzés tovább folytatódhatott, így a járvány ellenére is lehetőség volt a fogvatartottak több mint felének munkáltatására.

A személyi állomány látogatáskor tapasztalt **létszámhiánya**, különösen a járványhelyzetben mind a fogvatartottakat, mind a személyi állomány tagjait érintő **megnövekedett pszichés terhelés** a biztos megállapítása szerint alkalmas volt arra, hogy hátrányosan befolyásolja a fogvatartottakkal való bánásmódot, ami veszélyeztette az embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesülését. Az ombudsman ezért felkérte az Intézet parancsnokát, hogy tegye meg a szükséges lépéseket az üres státuszok betöltése érdekében a fogvatartotti állománnyal közvetlenül foglalkozó munkakörök tekintetében. Válaszlevelében a parancsnok ismertette **a személyi állomány túlterheltségének csökkentése, az üres álláshelyek betöltése érdekében megtett intézkedéseit**. Az ombudsman a választ elfogadta.

AJB-874/2021. Az NMM jogkörében eljáró biztos 2021. február 2-án tett látogatást a **Márianosztrai Fegyház és Börtönben**. Az 505 fős befogadási kapacitású Intézetben a látogatás napján 492 felnőtt korú férfi fogvatartott tartózkodott, ami **97,43%-os telítettséget** jelentett. A látogatás napjáig az Intézetben a fogvatartottak közt egyetlen esetben sem igazoltak koronavírus-fertőzést. A személyi állomány körében 11 személy tesztje lett pozitív. Az Intézet egészségügyi dolgozóinak **oltása** a látogatás idején még zajlott, a személyi állomány többi tagja esetében az oltási igények összeírása volt folyamatban. Szintén megtörtént az idős és a gondozott beteg fogvatartottak oltási igényének felmérése, de arról, hogy pontosan hogyan és mikor kerül sor a fogvatartottak oltására, a látogatás napján még nem volt információ.

Skype végpontok a Márianosztrai Fegyház és Börtön kultúrtermében

Az NMM vizsgálat idején a bv. szervezetben **látogatási tilalom** volt érvényben. Az ennek kompenzálására bevezetett **Skype alkalmazáson keresztül történő videohívás** az Intézetben a kapcsolattartás új formája volt, arra a járványhelyzetet megelőzően nem volt lehetőség. A beszélgetéshez 4 végpontot alakítottak ki az egyik kultúrteremben.

A járványhelyzetre tekintettel **az oktatásban való részvételt** elsősorban a tanárok személyes jelenléte nélkül biztosították, a szakmaképzés során azonban a fertőzés megelőzését szolgáló védelmi intézkedések alkalmazása mellett jelenléti oktatás is folyt. A szabadidős programokat kisebb csoportokban szervezték meg. A fogvatartottak munkáltatása a járványt megelőző időszakban is az Intézet területén, illetve az ahhoz szoros közelségben található Nostra Kft. telephelyén folyt, így a munkavégzési lehetőségek körét nem kellett szűkíteni, de a szükséges védelmi intézkedéseket a munkahelyeken is bevezették.

Az NMM jogkörében eljáró biztos jelentésében több körülmény tekintetében állapított meg alapjogi visszásságot. A 2017-es látogatás tapasztalataihoz képest a fogvatartottak elhelyezési körülményei javultak ugyan, azonban **a zárkák egy része még mindig rossz állapotban volt, és a poloskafertőzést sem sikerült felszámolni**. A személyi higiénés feltételek biztosítása terén a **rossz állapotú, piszkos** fürdőhelyiség adott okot aggodalomra. A fogvatartottakkal közvetlen kapcsolatban álló **körletfelügyelői állomány** létszámhiánya – különös tekintettel a megnövekedett pszichés terhelésre – a biztos szerint alkalmas arra, hogy hátrányosan befolyásolja a fogvatartottakkal való bánásmódot. Az ombudsman a feltárt visszásságok orvoslása érdekében **négy ajánlást** fogalmazott meg az Intézet parancsnokának.

A **parancsnok válaszában** részletes tájékoztatást nyújtott a zárkakörülmények és a személyi állomány létszámhelyzetének javítása, a poloskairtás, a fürdőhelyiségek takarítása és a melegvíz-ellátottság folyamatos biztosítása érdekében a látogatás óta megtett intézkedésekről, és mellékelte a további lépésekre vonatkozó intézkedési tervét. A biztos a választ elfogadta.

AJB-1190/2021. Az NMM jogkörében eljáró biztos 2021. február 10-én látogatott el a **Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe**. A létesítmény két épületrészből áll, az egyik objektum Miskolc belvárosában (székhely), a másik Miskolc határában található (szirmabesenyői telephely). Az összesen 874 fő befogadási kapacitású Intézetben a látogatás napján 820 fogvatartott tartózkodott, ami **96,81%-os telítettséget** jelentett. 2020 folyamán az országos férőhely-bővítési program keretében a szirmabesenyői telephelyen kiépített új, könnyűszerkezetes épületek átadását követően az Intézetben nőtt a férőhelyek száma, és bár sok új fogvatartott is érkezett, **megszűnt a korábban jellemző túltelítettség**.

Új könnyűszerkezetes épület a szirmabesenyői telephelyen

Az Intézetben a látogatás napjáig a fogvatartottak közül 20 fő, a személyi állomány körében 65 fő tesztje lett pozitív. A látogatás idejére az Intézet egészségügyi dolgozói közül az igénylők mindegyike megkapta a vakcina két adagját. A személyi állomány további tagjait nyilatkoztatták, de az ő oltásuk még nem kezdődött meg. Szintén megtörtént az igényfelmérés a 60. életévüket betöltött fogvatartottak körében, akiknek mintegy fele jelezte, hogy be kívánja oltatni magát. A fogvatartottak oltásának időpontjáról a látogatáskor még nem volt információ.

Az Intézetben az NMM vizsgálatának időszakában érvényben volt a **látogatási tilalom**. A Skype alkalmazáson keresztül történő beszélgetést az Intézetben a járványhelyzetre tekintettel vezették be, azt megelőzően a kapcsolattartás e formája itt nem működött. Mind a székhelyen, mind a telephelyen (a FiaTalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete volt épületében és az új, könnyűszerkezetes objektumban is) volt lehetőség Skype kapcsolat igénybevételére.

Skype végpontok a BAZ Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben

Az Intézetben a járványhelyzetre tekintettel a korábban működő **szabadidős foglalkozások** egy részét ideiglenes jelleggel szüneteltették, helyettük olyan új programokat vezettek be, amelyek maximálisan 3-4 fő részvételével, az előírt távolságtartás mellett is megszervezhetőek voltak.

Az oktatás és a munkáltatás megszervezését a járványhelyzeten túl 2020 második felében **jelentős számú új fogvatartott érkezése** is befolyásolta. Az oktatásban való részvételt elsősorban a tanárok személyes jelenléte nélkül biztosították, csupán

a szakmaképzés során került sor jelenléti oktatásra a fertőzés megelőzését szolgáló védelmi intézkedések alkalmazása mellett. A munkáltatás intézetén kívüli lehetőségeit megszüntették, de a vezetőség tájékoztatása szerint ez a járvány kitörésétől függetlenül is bekövetkezett volna.

A biztos jelentésében visszasságokat tárt fel a **személyi állomány túlterheltsége és a személyi higiénés feltételek biztosításának hiányosságai kapcsán**, ezért ajánlásokat tett az Intézet parancsnokának azok orvoslására. A parancsnok válaszában tájékoztatást adott a túlterheltség csökkentése és a fogvatartotti fürdők megfelelő állapotának biztosítása érdekében megtett intézkedéseiről. Tájékoztatást nyújtott továbbá a szájmasczkok viselésére és cseréjére vonatkozó előírásokról és a fogvatartottak oltásának helyzetéről is. Az ombudsman a választ elfogadta.

5.3.3. A RENDŐRSÉGI FOGVA TARTÁST ÉRINTŐ OPCAT NMM VIZSGÁLATOK

A látogatások célja a járvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása érdekében tett intézkedések ellenőrzése, valamint annak vizsgálata volt, hogy a **rendőrségi fogvatartottak jogait a veszélyhelyzet miatt elrendelt korlátozások hogyan érintették**. Az intézkedéseket foganatosító és a rendőrségi eljárási cselekményeket végrehajtó rendőrök munkavégzése során a látogatások tapasztalatai szerint a személyes kontaktusok létesítése elkerülhetetlen volt. A látogatócsoport megtekintette a vizsgált létesítmények előállításra szolgáló helyiségeit, hivatali helyiségeit, interjúkat készítettek a személyi állomány tagjaival és a vezetőkkel.

AJB-634/2021. Az NMM jogkörében eljáró alapjogi biztos 2021. január 21-én az **Ajkai Rendőrkapitányságon** és a **Devecseri Rendőrőrsön** tett látogatást: az objektum előállító helyiséggel, az őrs pedig előállító egységgel rendelkezett. A látogatáskor sem az objektumban, sem az őrsön nem tartózkodott fogvatartott. Az ORFK által a rendőrség vezetői állománya részére kiadott, szakmai iránymutatásként szolgáló egészség-megőrzési és közegészségügyi rendőrségi feladatokról szóló **eljárásrend** előírásainak az objektumban és az őrsön kialakított beléptetési rend, a lázmérés, a kézfertőtlenítés lehetősége és az érkezők szájmasczkkal történő ellátása, illetve az állomány egészségvédelmét szolgáló vezetői intézkedések megfeleltek.

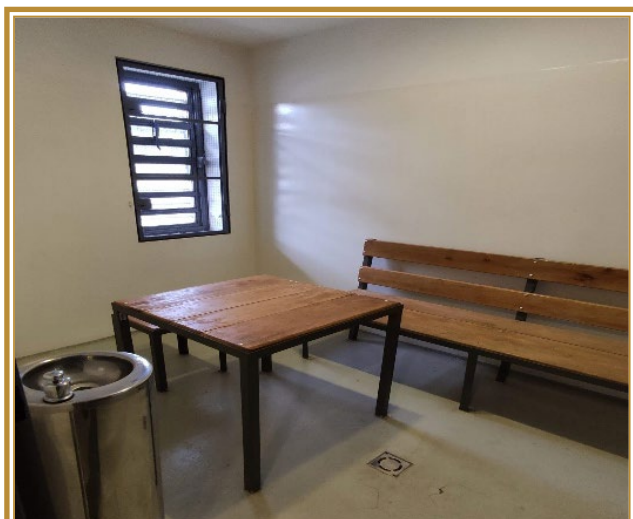
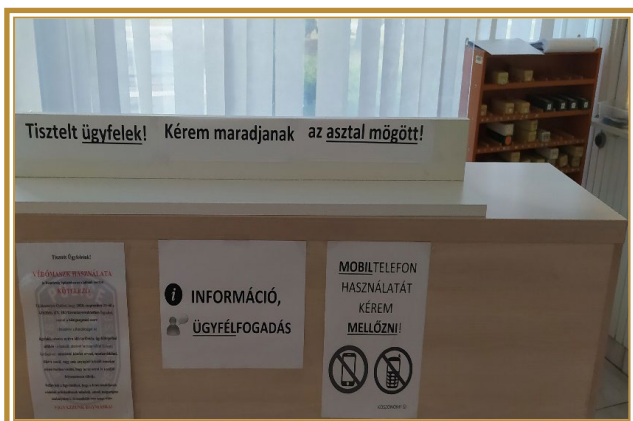
Az objektum és az őrs vezetése az előállítás végrehajtásával érintett helyiségekben a fogvatartottak és a személyi állomány védelmét célzó előírásokat teljesítette, és az előállított jogainak érvényesülését biztosító feltételeket megfelelően biztosította. A rendőri feladatok végrehajtásához szükséges szájmasczkok és kesztyűk, fertőtlenítő eszközök és védőfelszerelések az objektum és az őrs állománya részére rendelkezésre

áltak, a szükséges eszközöket az állomány a rendőrségi egészségvédelmi protokollok előírásai szerint alkalmazta.

Az **előállítottak biztonságos szállítására vonatkozó speciális higiénés feltételeket** a szolgálati gépkocsik használata kapcsán a rendőri szerv vezetése a járványhelyzetben megteremtette, és a fertőzés elleni védekezéshez szükséges eszközök az előállított személyek számára rendelkezésre álltak. A személyi állomány a fogvatartottak kapcsolattartáshoz fűződő jogainak érvényesülését a veszélyhelyzet idején is érvényre juttatta.

A biztos **az előállított személyek orvosi vizsgálatára és az objektum előállító helyiségének állapota miatt** állapított meg alapjogi visszasságot. A jelentés **a személyes szabadságot korlátozó intézkedések adminisztrációja** kapcsán mind az objektumban, mind az őrsön kifogásokat fogalmazott meg, és a biztos nem találta megfelelőnek az őrs állományának tájékozottságát a rendőrségi egészségügyi protokollokra vonatkozóan sem.

Az ombudsman NMM jogkörében tett **ajánlásait az objektum vezetése elfogadta**, és az előállító helyiség tisztasági festéséről, az ott elhelyezett pad felújításáról, illetve az előállított és az orvos között zajló bizalmas kommunikáció tiszteltetésére irányuló intézkedések és oktatás bevezetéséről, a jelentések adminisztratív hiányosságaival, illetve a rendőrségi egészségvédelmi protokollok előírásainak megismerésével összefüggésben parancsnoki ellenőrző tevékenység kezdeményezéséről adott tájékoztatást válaszában.

Az Ajkai Rendőrkapitányság ügyfélirányító pultja és a Deveszeri Rendőrőrs előállító egysége

AJB-636/2021. Az ombudsman NMM jogkörében eljárva 2021. január 21-én tett látogatást a **Keszthelyi Rendőrkapitányságon**. A kapitányságon előállító egységben helyezték el a fogvatartott személyeket. Előállítás a látogatás ideje alatt nem történt. Az utasítás előírásainak a beléptetési rend, a lázmérés, a kézfertőtlenítés és a lábbelik fertőtlenítésének lehetősége, az érkezők egyszer használatos kesztyűvel és szájmascskkal történő ellátása, illetve az állomány egészségvédelmét szolgáló vezetői intézkedések megfeleltek. A kapitányságra a veszélyhelyzet kihirdetését követő időszakban koronavírus-fertőzés gyanús személyt nem szállítottak.

Az előállításra használt helyiségekben a fogvatartottak és a személyi állomány védelmét célzó előírásokat teljesítették, az előállítottak jogainak érvényesülését biztosító feltételeket a járvány körülményei között is megteremtették. A feladatok biztonságos végrehajtásához szükséges szájmascskok és kesztyűk, fertőtlenítő eszközök és védőfelszerelések a rendőri állomány részére rendelkezésre álltak, a megfelelő eszközöket a rendőrségi egészségvédelmi protokollok előírásai szerint alkalmazták. Az előállítottak szállítására vonatkozó és a szolgálati gépkocsik megfelelő használatához szükséges speciális higiénés feltételeket, illetve a fertőzés elleni védekezéshez szükséges eszközöket biztosították az előállított személyek számára.

A személyi állomány **a fogvatartottak kapcsolattartáshoz fűződő jogainak** érvényesülését a veszélyhelyzet idején is biztosította. Az NMM jogkörében eljáró biztos ugyanakkor az előállított személyek **orvosi vizsgálatára, valamint a személyes szabadságot korlátozó intézkedések rutinszerű végrehajtására, adminisztrációja kapcsán** visszasságot tárt fel.

Az ajánlások kapcsán a Rendőrkapitányság vezetője arról tájékoztatta a biztost, hogy a fogvatartott igénye szerinti orvos választására és az orvos-vizsgált személy közötti kommunikáció tiszteltetésére irányuló intézkedéseket tett, a fertőzés gyanú megállapítását szolgáló adatgyűjtési tevékenység adminisztrációja kapcsán pedig a rendőri intézkedésekről készült jelentésekre vonatkozó szigorúbb ellenőrzési gyakorlatot vezetett be.

A Keszthelyi Rendőrkapitányság előállító helyisége

A fogvatartottak mosdója
a Keszthelyi Rendőrkapitányságon

A Szarvasi Rendőrkapitányság hivatali helyiségeiben
rendelkezésre álló védőfelszerelések

AJB-3825/2021. Az NMM jogkörében eljáró biztos 2021. június 2-án látogatott a **Szarvasi Rendőrkapitányságra**. A Rendőrkapitányságon a vizsgálatkor előállított személy nem tartózkodott. A bejáratnál érintésmentes kézfertőtlenítő készüléket állítottak fel, a kihallgató helyiségben plexifalal védett munkaállomásokat alakítottak ki, az utasításnak megfelelően a szolgálati gépkocsikban a fertőzés elleni védekezéshez szükséges egyéni védőfelszerelések és fertőtlenítő eszközök rendelkezésre álltak.

A veszélyhelyzet elrendelése óta fertőzés gyanús személyt nem állítottak elő az objektumba. Az előállítás végrehajtására szolgáló helyiségekben mind a fogvatartottak, mind a személyi állomány védelmét célzó előírásokat teljesítették, és az előállítottak jogainak érvényesülését biztosító feltételeket a veszélyhelyzet körülményei között is megfelelően biztosították.

A biztos **az előállító helyiség alkalmatlan bútorzata** miatt és **az előállított személy orvosi vizsgálata kapcsán** azonban visszasságot állapított meg, **a személyes szabadságot korlátozó intézkedések adminisztrációja** miatt is fogalmazott meg aggályokat. A Rendőrkapitányság vezetője elfogadta az ajánlásokat a pihenésre alkalmas bútorzat kialakításáról, az orvos és fogvatartott közti bizalmas kommunikáció megismerésének elkerülése érdekében, az erre vonatkozó intézkedéstaktikai képzés bevezetéséről adott tájékoztatást.

5.3.4. A GYERMEKVÉDELMI INTÉZMÉNYEK OPCAT NMM LÁTOGATÁSA

A tárgyévben **négy gyermekvédelmi intézmény látogatásának tapasztalatait** összegző jelentést adott ki az ombudsman. Két, **Csongrád-Csanád megyei településen összesen három lakásotthon** látogatott meg az NMM 2020 októberében, **két, Somogy megyében található gyermekotthonban** pedig 2021. év első negyedévében tett látogatást. A nagybajomi Kékmadár Gyermekotthon és a fonyódi II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthon az SZGYF fenntartásában működnek. A hódmezővásárhelyi és csanádpalotai lakásotthonok pedig egyházi fenntartó, a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató fenntartása alá tartoznak.

E **vizsgálatok közös tapasztalata** volt, hogy minden, meglátogatott intézményben tisztaság volt, elegendő fertőtlenítő- és tisztítószer, valamint védőfelszerelés állt rendelkezésre, a higiénés követelményeket mindenütt betartották. Az otthonokban élő gyermekek a járványhelyzettel és annak megelőzésével kapcsolatban tájékozottak voltak, a korlátozások értelmét megértették. A meglátogatott intézményekben tartózkodó gyermekek között igazolt fertőzés nem fordult elő. Arra volt csupán példa, hogy egy más betegsége miatt kórházban ápolatott megfertőződött a koronavírussal, de a fertőzés nem került be az otthonba.

Mindenütt volt **stratégia** arra vonatkozóan, hogy **nagyobb számú fertőzés esetén hogyan oldják meg a szükségessé váló elkülönítést**. A megoldási módok a helyi adottságtól, illetve fenntartói döntéstől függően eltértek egymástól. A két, Somogy megyei intézményben az otthonon belül alakítottak át egy tárgyaló vagy foglalkoztató helyiséget erre a célra. A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató az egyházmegyében külső izolációs házat működtetett. Megfertőződés veszélykor a többi gondozási helyen lévő gyermektől teljesen elkülönítve két héten át itt biztosították az ellátást. Az izolációs házban a gyermekvédelmi szakemberek mellett az Alföld Ambulance Kft. egészségügyi szakszemélyzete látta el a gyermekeket.

A korábbi tárgyaló-oktató szoba a járvány alatt az elkülönítést biztosítja Nagybjajomban

Vizsgálatai során a biztos tárt fel olyan alapjogi visszasságokat, amelyek megszüntetésére javaslatot tett. A fonyódi látogatás nyomán csak az intézménynek és fenntartójának, míg a másik három látogatás alapján **a jogalkotó felé is tett ajánlást**. A nagybjajomi gyermekotthon fenntartójának jelezte az NMM jogkörében eljáró biztos, hogy **a 12 éven aluli gyermekek elhelyezését a gyermekvédelmi törvényben felsorolt kivételektől eltekintve nevelőszülőnél kell biztosítani**. Az SZGYF főigazgatója a válasza szerint a Somogy Megyei TEGYESZ figyelmét felhívta erre. A fenntartóknak szóló további ajánlásokkal a biztos **a tárgyi környezet javítását, a szükséges felújítások elvégzését, a megrongálódott, elhasználódott eszközök, bútorok cseréjét kérte**. A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató főigazgató-helyettese és megyei területi igazgatójának tájékoztatása szerint a balesetveszélyes kerti bútorokat leselejtezték, a felújítási és javítási munkákat folyamatosan, rendszeresen végzik. Az SZGYF főigazgatója válaszában ismertette a fonyódi gyermekotthon felújítására vonatkozó intézkedési tervet.

A jelentések rámutattak, hogy a vonatkozó rendelet személyi feltételekre vonatkozó előírásai sehol nem teljesültek hiánytalanul, **mindenütt alkalmaztak megfelelő képesítéssel nem rendelkező személyt**. A vizsgálatok feltárták, hogy a gyermekotthonokban **hiányzott vagy az előírtnál kevesebb időt töltött ott pszichológus**. A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szol-

gáltató meglátogatott lakásotthonaiban ezzel szemben több személyt alkalmaztak a kötelezőnél. A jelentésben a biztos arra vonatkozóan is ajánlást fogalmazott meg, hogy **ne helyezzenek el a gyermekvédelmi törvényben rögzítettél nagyobb számban az átlagostól eltérő szükségletű gyermekeket a lakásotthonban**. A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató válaszában jelezte, hogy egy kettős szükségletű gyermeket időközben áthelyeztek a szükségleteinek megfelelő ellátási helyre, az előírt képesítés nélküli dolgozó vállalta a szükséges végzettség megszerzését, a feltárt hiányosságokat megszüntették.

A fonyódi gyermekotthon munkatársai között **magas volt a fluktuáció**, illetve több gyermek is engedély nélkül távol volt, jelentős volt az otthonon belül a rongálás. A biztos javasolta, hogy a gyermekek között megjelenő kortársbántalmazást szorítsák vissza, szervezzenek továbbá a dohányzásról leszoktató programot. Az **intézményvezető válaszában** megírta, hogy számottevően csökkent az engedély nélkül távol lévő gyermekek száma. Az ellátottak közötti agresszív megnyilvánulások csökkentése érdekében párhuzamos szolgálatot szerveznek minden csoportban 2022-től, aminek biztosítása érdekében növelni fogják a csoportokhoz beosztott munkatársak számát. Felvették a kapcsolatot az INDIT Közalapítvány „Tükör” Somogy Megyei Drogambulanciájával, és közösen szerveznek programot a gyermekotthonban a viselkedési függőségek kialakulásának a megelőzése céljából. Továbbá tájékoztattak arról, hogy meghívásukra a Fonyódi Egészségügyi Kht. védőnője 2021 novemberében felvilágosító előadást tart a dohányzás káros hatásairól és a leszokás lehetőségeiről.

A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató a jogszabályban rögzített és 2008 óta változatlan, étkezésre fordítandó napi minimum összeg 146%-át biztosítja a lakásotthonaiban elhelyezett gyermekek számára. Az ombudsman kezdeményezte a jogalkotónál **az ötszöri étkezésre fordítandó összeg minimumának növelését**. Azt is jelezte a biztos, hogy aggályos helyzetet eredményez, hogy a családi jellegű ételkészítést biztosító lakásotthonokra ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a közétkeztetést végzőkre. A szociális ügyekért felelős államtitkár tájékoztatta a biztost, hogy az étkezési normatíva emelésével szakmailag egyetért, de ennek megvalósítása a mindenkori költségvetési helyzettől függ. Jelezte, hogy a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló rendelet módosítására, a lakásotthonok kivételként történő megjelenésére javaslatot tett az egészségügyi szakterületnek. Az államtitkár **a fejlesztő pedagógus munkakörben a képesítési előírások egyértelmű meghatározásának** szükségességével egyetértett, ezért a biztost ennek kapcsán arról tájékoztatta, hogy azt az irányadó rendelet szakmai tartalmú módosítása során figyelembe fogják venni.

A vizsgálat során általános tapasztalat volt, hogy **mindegyik meglátogatott intézményben alkalmazkodtak az elhelyezési körülmények a gyermekek szükségleteihez, életkori sajátosságaihoz**, sok időt tölthettek a gyermekek a szabadban.

A Balatonig nyúló 6 hektáros park a fonyódi II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthonban

A digitális oktatásra való áttérés kezdetben mindenütt okozott némi nehézséget, de a pandémia első hullámában fenntartói és alapítványi támogatásokkal megteremtették a tárgyi feltételeket, így azok a látogatások időszakában már mindenhol rendelkezésre álltak.

A digitális oktatás feltételei Csanádpalotán, tágas nappali Hódmezővásárhelyen

5.3.5. A BENTLAKÁSOS SZOCIÁLIS INTÉZMÉNYEK OPCAT NMM LÁTOGATÁSA

AJB-4635/2021. 2021. augusztus 5-én az NMM jogkörében eljáró biztos **Csáfordjánosfán, a Győr-Moson-Sopron Megyei Gondoskodás Szociális Központ Időskorúak Otthonában** tett előre be nem jelentett látogatást. Az Otthonban az ellátottak közül 15 fő demenciával élt, közülük szakorvosi vélemény alapján hárman súlyos, egy személy középsúlyos mértékben. 5 fő látássérült, 1 fő hallássérült, 11 fő ellátott mozgásszervi fogyatékkal, 8 ellátott értelmi fogyatékkal élt. Az Otthon lakoszobái két, nagy parkkal szegélyezett épületben találhatók.

Az Otthonban **a lakók hosszú ideig izolálva voltak** a külvilágtól a járvány miatt bevezetett látogatási és kijárási tilalom miatt. Az NMM jogkörében eljáró biztos azt vizsgálta meg, hogy milyen körülmények között élnek az ellátottak, biztosított-e a fertőzéssel szembeni védelmük. A vizsgálat ezen belül kiterjedt a lakók egészségi-pszichés állapotára, élelmezésére, foglalkoztatására és az őket ellátó személyzet létszámára és munkakörülményeire is.

A vonatkozó miniszteri rendelet szerint idős személyek számára ápolást, gondozást nyújtó intézményben 50 fő ellátottra vetítve az előírt ápoló-gondozó létszám 12 fő, továbbá 1 szociális vagy terápiás munkatárs. **Az ápolók és gondozók száma nem felelt meg a rendeletben foglalt létszám-követelménynek.** A biztos javasolta mentálhigiénés munkatárs alkalmazását is.

Az SZGYF főigazgatójának válasza alapján az Intézmény kezdeményezte az EFOP program keretében megváltozott munkaképességű szakdolgozó további 6 órában foglalkoztatását. A nehezen mozgó lakók emelése, a folyamatos ápolásra szoruló férfi lakók ellátása érdekében az ombudsman jelezte, hogy az Intézménynek férfi ápolót is foglalkoztatnia kellene. Az Otthon vezetője válaszában ígéretet tett, hogy lehetőség szerint férfi ápolót alkalmaz üres álláshelyen.

A látogatás időpontjában a személyzet tagjainak többsége és valamennyi lakó a koronavírus elleni két **oltást** már megkapta, és az ellátottak közül sokan jelentkeztek a 3. oltásra. Két lakó halt meg koronavírus okozta betegségben. Egyikük más okból, sugárkezelés szükségessége miatt került a szombathelyi kórházba 2020 decemberében, ahol elkapta a fertőzést, és 2021 januárjában a kórházban meghalt. A másik ellátottnak pozitív lett a tesztje, őt az Otthonban az izolációs szobában elkülönítették, és az ápolók a szükséges védőfelszerelésben: védőruhában, maszkban és kesztyűben ápolták. A tünetei láz és legyengült állapot voltak, a betegség egyéb tüneteit (köhögés, nehézlégzés) azonban nem mutatta. A jegyzőkönyv szerint ápolását a lehető legnagyobb körültekintéssel és odafigyeléssel végezték. A beteg második tesztje már negatív lett, de az eredmény megérkezésekor a lakó a gondos ápolás ellenére már meghalt.

A látogatás időpontját megelőzően a járvány miatt **látogatási tilalom** volt az Otthonban. Az ellátottak ebben az időszakban is láthatták hozzátartozóikat a kerítésen át. Sok ellátottnak volt mobiltelefonja, és volt az Otthonban wifi, de a kastélyépületben nagyon rossz volt a térerő a vastag falak miatt. Elektronikus úton 3-4 ellátott tudott levelezni a hozzátartozóival. A látogatás időpontjában már volt lehetőség **személyes kapcsolattartásra**. Telefonon előzetesen be kellett jelentkezni a látogatásra, fél óra lehetett egy lakó esetében a látogatás időtartama. Egy alkalommal 3 felnőtt látogató érkezhetett egy lakóhoz, akik gyermeket is hozhattak magukkal. A hozzátartozóknál látat mértek, a szájmascsk használata kötelező volt a látogatás során.

A lakók számára a járvány harmadik hullámát követően **a mentális egészséget segítő közösségi foglalkozások** nem folytatódtak, és az ellátottak nagy része tétlenül maradt az Otthonban. Az ombudsmani ajánlásra adott válaszában az Otthon vezetője ígéretet tett az ellátottak igényeinek megfelelő foglalkozások megszervezésére.

Közösségi szoba a Győr-Moson-Sopron Megyei Gondoskodás Szociális Központ Időskorúak Otthonában

5.3.6. AZ OPCAT NMM ÁLTAL SZERVEZETT NEMZETKÖZI SZAKMAI RENDEZVÉNYEK

A magyar NMM 2014-től megfigyelőként, 2016. április 21-től teljes jogú tagként vesz részt a Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Délkelet-európai Hálózatának (a továbbiakban: Délkelet-európai Hálózat) munkájában, amelynek tagjai szakmai tapasztalataik megosztásával egymást kölcsönösen segítve, eredményesebben tudják ellátni a rossz bánásmódok megelőzésének feladatát. A Délkelet-európai Hálózat elnökségi feladatait 2021-ben a magyar NMM látta el, amelynek keretében **két rendezvényt**, egy online workshopot és egy hibrid, azaz személyes és online részvétellel tartott konferenciát szervezett.

2021. július 20-án „A Covid 19 hatása az NMM-ek tevékenységére – kihívások és elsődleges látogatási szempontok” címmel megrendezett online workshopon az NMM három munkatársa, a CPT elnöke, az SPT egy tagja, az APT egy tanácsadója, valamint a Délkelet-európai Hálózat tagjainak képviselői vettek részt. A résztvevők többsége arról számolt be, hogy 2020 márciusától fel kellett függeszteni a helyszí-

ni látogatásokat. Változtattak a munkamódszereiken: videohívások útján vagy telefonon keresztül vették fel a kapcsolatot a fogvatartottakkal és a fogvatartási helyek dolgozóival. A magyar NMM beszámolt arról, hogy a biztos 2020 áprilisától folytatta a helyszíni látogatásait, amelynek során törekedett a különböző helyszínek vizsgálatára: bv. intézeteket, rendőrségi helyszíneket, szociális és gyermekvédelmi intézményeket, menekültügyi fogvatartási helyszíneket is ellenőrzött. A COVID-fókuszú látogatások rövidebb időtartamúak voltak, a látogatócsoport tagjai védőfelszerelést viseltek.

Az NMM – az OPCAT 26. cikke szerinti Speciális Alap részfinanszírozásával – szervezte meg **2021. szeptember 29–30-án** a **„Speciális fogvatartotti csoportok esetében alkalmazható interjútechnikák”** című nemzetközi workshopot, amely egyben a Délkelet-európai Hálózat az évi második találkozásának is helyet adott. A workshophoz személyesen és online módon tudtak csatlakozni a résztvevők. A szakmai rendezvény célja az SPT 2017. évi látogatását követően megfogalmazott ajánlásainak megvalósítása érdekében az NMM munkatársainak továbbképzése volt. A workshop célja volt az együttműködés erősítése más államok NMM-jeivel, a civil szervezetekkel, a munkamódszerek hatékonyságának fokozása tapasztalatcsere útján. A workshop a bizonyos tulajdonságaikra tekintettel különösen kiszolgáltatottnak minősülő fogvatartottakkal készítenő interjúk sajátosságait vitatta meg. Az előadások négy kiszolgáltattott csoportra fókuszáltak: a gyermekekre, a pszichoszociális fogyatékossgal élőkre, a külföldiek, illetve nemzeti, etnikai kisebbségek tagjaira és az LMBTQI személyekre.

A rendezvényen felkért szakértők, a Délkelet-európai Hálózat és a Civil Konzultációs Testület tagjai, az NMM munkatársai és a Hivatal más érdeklődő munkatársai vettek részt. A workshop első napján a négy kiszolgáltattott csoporttal készített interjúk speciális technikáit négy panelbeszélgetés vitatta meg. Az első panel a külföldi és nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozó személyekkel folytatott interjútechnikákat vitatta meg. A második panel a pszichoszociális fogyatékossgal élő emberekkel készített interjútechnikákat vette számba.

A „Speciális fogvatartotti csoportok esetében alkalmazható interjútechnikák” tematikájú nemzetközi workshop

A harmadik panel a gyermekekkel készített interjútechnikákat tárgyalta. A negyedik panel az LGBTQI személyekkel készített interjútechnikákat vitatta meg. A workshop második napján plenáris ülés keretében foglalták össze a panelbeszélgetések vezetői az ülések eredményeit.

A tapasztalatcsere alapján az NMM kiszolgáltató csoportokat érintő látogatásai kapcsán a résztvevők közös megállapításokat tettek. A látogatásokat alaposan elő kell készíteni és lehetőség szerint tapasztalati szakértőket kell bevinni a látogatásba. Az interjútechnikák közös jellemzője, hogy empátiákkal kell viszonyulni az interjúalanyokhoz, megfelelő időtartamot kell biztosítani a beszélgetésre. Az interjú során kapott információkat bizalmasan kell kezelni, kerülni kell az általánosítást és az előítéletességet. Az információkat ellenőrizni kell különböző forrásokból. Az interjúalanyokat nem érheti semmilyen hátrány amiatt, hogy az NMM tagjaival beszéltek. Fontos az NMM tagjainak folyamatos képzése, az NMM-ek közötti tapasztalatcsere.

5.4. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTŐK JOGAINAK OMBUDSMANI VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉG

5.4.1. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEK MEGTÉTELÉRE ÉS NYILVÁNTARTÁSÁRA SZOLGÁLÓ ELEKTRONIKUS RENDSZER ÜZEMELTETÉSE A SZÁMOK TÜKRÉBEN

2021-ben a közérdekű bejelentések megtételére szolgáló elektronikus rendszeren keresztül **537** (2020-ban 316) **beadvány** érkezett a Hivatalhoz, ez **70 %-kal** több, mint az elmúlt 5 év átlaga. A törvényi definíció nyomán **306**, azaz a **beadványok közel 60%-a** volt ténylegesen közérdekű bejelentés. A közérdekű bejelentésként érkező, de tartalma alapján **az ombudsman-törvény szerint** jogszabálykritikaként vizsgálható beadványok száma 2021-ben igen jelentős, 125 volt. Az egyéb, panaszként sem vizsgálható 212 beadványt a biztos hatáskör hiányában elutasította. Az összes, védett elektronikus rendszeren keresztül érkezett beadvány további 3 százaléka közérdekű bejelentés vizsgálata miatt benyújtott felülvizsgálati kérelem volt.

A közérdekű bejelentő számára a rendszer által biztosított kiemelten fontos lehetőség, hogy **a bejelentést kivizsgáló szerv felé névtelen, anonim maradhat**. Éppen ezért **a bejelentők közel 90 %-a kérte, hogy személyes adataik kizárólag a Hivatal részére legyenek hozzáférhetőek**. Anonimitás kérése mellett papír alapon történő ügyintézésre nincs törvényi lehetőség, ezért érdemi ügyintézésre csak akkor van mód, ha a bejelentő a Hivatal felhívását követően igénybe veszi az **elektronikus rendszert**. Az elektronikus rendszer használata az Ügyfélszolgálaton is biztosított.

5.4.2. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEK LEGJELLEMZŐBB TÁRGYAI

A leggyakrabban megkeresett eljáró szervek 2021-ben

1. Kormányhivatalok (70)
2. Önkormányzatok (44)
3. Innovációs és Technológiai Minisztérium (27)
4. Emberi Erőforrások Minisztériuma (21)
5. Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (18)
6. Rendőrkapitányságok (15)
7. Igazságügyi Minisztérium (7)

A bejelentések kivizsgálását követően megállapítható, hogy **a beadványok körülbelül az esetek felében voltak megvalósítottak**. Ezen ügyekben az eljáró szervek gondoskodnak az adott körülmény orvoslásáról, a veszélyeztetett társadalmi érdekek érvényesítése érdekében.

5.4.3. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEK JELLEMZŐ ESETEI

A közigazgatás, valamint az élet teljes spektrumát lefedő körben a Hivatalhoz benyújtott közérdekű bejelentések közül – a teljesség igénye nélkül és a publikus kivonatban feltüntetett ügyazonosító megjelölésével – tematikusan a következő esetek említhetőek példaként. Számos, a járvány miatt bevezetett **veszélyhelyzeti intézkedést, a védeltségi igazolvány szabályozását kifogásoló bejelentés** érkezett. Ezek közül az alábbiak emelhetők ki.

A **1389029** számon érkezett bejelentésben a bejelentő mint **külföldön élő magyar állampolgár** megírta, hogy annak elenére, hogy **Magyarországon is engedélyezett oltóanyaggal oltották be külföldön** – erről szóló igazolással is rendelkezik –, nem kaphatja meg a Magyarországon alkalmazott védeltségi igazolványt, tekintettel arra, hogy jelenleg még nincs az ilyen esetekre vonatkozó jogszabályi rendelkezés. Bejelentő megírta, hogy emiatt számos szolgáltatás igénybevételétől eselik,

szerinte a jogalkotó által elmulasztott jogalkotás nem eshet az ő terhére, ezért kérte az illetékes hatóságot, hogy tegye meg a kellő intézkedéseket, és hívja föl a jogalkotó figyelmét a fenti-ekben rögzített mulasztás orvoslására.

Az ügyben megkeresett **Belügyminisztérium** a bejelentést kivizsgálta, és megírta, hogy a koronavírus elleni védettség igazolásával kapcsolatos egyes kormányrendeletek módosításáról szóló kormányrendelet megteremtette annak lehetőségét, hogy magyar állampolgárok a külföldön kapott, koronavírus elleni vakcinájukat elismertethessék, és azért védettségi igazolványt kaphassanak. Ehhez kapcsolódóan tájékoztatást nyújtott a koronavírus elleni védettség igazolásáról szóló kormányrendelet 2021. május 21-től hatályos szövegéről. Eszerint, ha a koronavírus elleni védőoltás beadására a kiadott rendeletben megjelölt országban került sor, a védettségi igazolványt a külföldön beoltott magyar állampolgár részére a hatóság 15 napon belül, díjmentesen bármely kormányablakban személyesen vagy az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló törvény szerinti elektronikus úton benyújtott kérelemre állítja ki. A kérelem beadása érdekében a magyar állampolgár a határátlépési korlátozások nélkül léphet be Magyarország területére.

A **1418099** számú ügyben a bejelentő megírta, hogy egy Pest megyei **nyugdíjasházban megtiltották a hozzátartozóknak, hogy családtagjaikat a lakóegységekben látogassák meg.** Álláspontja szerint ez a szigorú intézkedés méltatlan helyzetet teremt: idős, beteg emberek kánikulában az utcán, padokon és kempingszékeken ülve tudnak látogatót fogadni, ami nem indokolt a járványügyi védekezésről kiadott hivatalos tájékoztatás szerint sem.

Az ügyben eljárásra jogosult **Pest Megyei Kormányhivatal** a közérdekű bejelentésben foglaltakat megvizsgálta. Megírta, hogy a Kormányhivatalhoz az elmúlt időszakban több hasonló tartalmú bejelentés érkezett már, ezért a Kormányhivatal nem indított a tárgyi ügyben újabb vizsgálatot. A Kormányhivatal a szolgáltató nyilvántartásba bejegyzett szolgáltatók és intézmények ellenőrzését végzi. A bejelentésben nevesített fenntartó egy 136 apartmanos nyugdíjasházat (Levendula Ház) és egy 23 fős idősek otthonát működtet. A Kormányhivatal megkeresette a Fenntartót, aki írásban nyilatkozott, hogy jelenleg nincs az időotthoni ellátásra érvényes megállapodásuk, illetve nincs ellátottja az idősek otthonának. A fenntartó, aki egyben a nyugdíjasház működtetője is, arról tájékoztatta a Kormányhivatalt, hogy a látogatást az intézmény területén kizárólag a fogadóépületben engedélyezi heti 3 napon, 4 óras időintervallumban, a 20 percnként felosztott előzetes időpont-regisztrációt követően. Az apartmanokba nem lehet felmenni. A látogatási rendről a lakókat és a hozzátartozókat írásban értesítette a működtető. A szociális törvény hatálya nem terjed ki a nyugdíjasházra, ezért annak ellenőrzésére a Kormányhivatalnak nincs hatásköre, így nincs módja az országos tisztifőorvos 2021. április 29-én kelt, a szociális korlátozó intézkedések visszavonásáról szóló határozatában foglaltak betartatására sem; a határozat

ugyanis szakosított ellátást nyújtó szociális intézményekre vonatkozik. A Kormányhivatal megállapította, hogy a nyugdíjasházban polgári jogi jogviszony alapján tartózkodnak a lakók; az elhelyezést, az ellátást és a különböző szolgáltatások igénybe vételét a felek megállapodása szabályozza. Mindezek alapján a szerződéses jogviszonyból eredő jogviták eldöntését a bíróságon lehet kezdeményezni.

A **1389336** számú bejelentésben a bejelentő azt kifogásolta, hogy **a védettségi igazolványról szóló kormányrendeletben nem szerepel a jogosítvány mint használható dokumentum.** A bejelentő megírta, hogy a lejárt személyi igazolvány megújítása nem kötelező, ezért álláspontja szerint a jogszabály megkülönbözteti az állampolgárokat aszerint, hogy milyen hivatalos okmányuk van. Emiatt nem tartotta megfelelőnek, hogy egy lejárt személyi igazolvány adatait tartalmazó védettségi igazolványt a Kormányhivatal 3 000 Ft-ért javít ki.

Válaszában az eljáró **Belügyminisztérium** arról tájékoztatta a bejelentőt, hogy a védettségi igazolvány esetében a Kormány az adattakarékosság elve alapján csak a feltétlenül szükséges okmányszámokat tudja feltüntetni. A tárca megírta, hogy a védettségi igazolvány külföldön is felhasználható, így a Kormány arról döntött, hogy olyan, személyazonosításra alkalmas hatósági igazolványokat fogad el hozzá, amelyek a határátlépésnél is felhasználhatóak. Erre figyelemmel tüntették fel a személyazonosító igazolványt és az útlevelet.

A Belügyminisztérium felhívta a figyelmet, hogy 2021. május 13-tól, ha az érintett útlevel, személyazonosító igazolvány száma megváltozik, a védettségi igazolvánnyal rendelkező érintett részére a hatóság – személyazonosító igazolvány esetében a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló törvény szerinti nyilvántartást vezető szerv, útlevel esetében az útiokmány-nyilvántartást vezető szerv jelzésére – hivatalból, díjmentesen, az új okmányazonosító generálását követő 8 napon belül állít ki új védettségi igazolványt.

Környezetvédelemhez kapcsolódóan az alábbi bejelentések emelhetőek ki.

2021-ben összesen hat esetben (**1441723** bontott ügy **1442252, 1442497, 1442690, 1442691, 1442692, 1442693**) kifogásolták a bejelentők, hogy számos, élelmiszerláncához tartozó áruház parkolójában található **elektromos gépjármű-töltőállomás** az országos településrendezési és építési követelményekről szóló kormányrendeletben (OTÉK) foglaltak ellenére **nem üzemel.** A bejelentések intézésére illetékes kormányhivatalok álláspontja némileg eltért, illetve az Innovációs és Technológiai Minisztérium hatáskörének hiányát állapították meg az ügyben.

Budapest Főváros Kormányhivatala tájékoztatása szerint az OTÉK 2016. március 10-én hatályba lépett rendelkezése alapján az újonnan létesített várakozó- (parkoló) helyeket úgy kell kialakítani, hogy 100 várakozó- (parkoló) hely után legalább 10 várakozó- (parkoló) hely vonatkozásában elektromos gépjármű-töltőállomás kiépíthető legyen a burkolat megbontása nélkül. A fenti időpont után építési engedélyt kapott, újonnan

épített vagy bővített kereskedelmi épületeknél az építésügyi hatóság a használatbavételi engedélyezési eljárás során ellenőrzi a várakozóhelyek OTÉK által rögzítettek szerinti kialakítását.

Budapest Főváros III. Kerület közigazgatási területén a bejelentéssel érintett ingatlanon a meglévő üzletépület több éve használatbavételi engedéllyel rendelkezik. A várakozóhelyek kapcsán az OTÉK által előírt elektromos gépjárműtöltő-állomások létesítési kötelezettségének ellenőrzésére az építésügyi hatóság nincs kijelölve. A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló kormányrendelet alapján az elektromos gépjármű-töltőállomásokot érintő szabályozás az innovációért és technológiáért felelős miniszter hatáskörébe tartozik.

A Pest Megyei Kormányhivatal tájékoztatása szerint **építés-felügyeleti hatósági jogkörében meg fogja vizsgálni**, hogy az érintett Kft. a 2020-ban végzett épület-felújítás során betartotta-e a jogszabályban foglalt előírásokat, és hatáskörében megteszi a szükséges intézkedést.

A **1390265** számú bejelentésben a bejelentő megírta, hogy a főváros külső kerületében a közelben lévő **repülőtér motoros kis repülőgépeinek zajszenyezése** a lakók pihenését évek óta növekedő mértékben zavarja, ellehetetleníti. A 250 család lakókörnyezetét érintő terület fölött pilótaképzés folyik, ennek forgalma az elmúlt években megtöbbszöröződött, és a hét minden napját, a hétvégéket is érinti. Nem jártak sikerrel az önkormányzat és a légügyi hatóság felé tett kezdeményezések, a lakók szeretnék elérni a nyugalmaikat zavaró zajterhelés csökkentését, az iskolakör lakókörnyezetét nem érintő terület felé való áthelyezését.

A **Pest Megyei Kormányhivatal** mint környezetvédelmi hatóság a közérdekű bejelentésben foglaltakat megvizsgálta. A válaszában megírta, hogy a légi járművek földön és levegőben végrehajtott manővereire vonatkozó előírások megtételére a környezetvédelmi hatóságnak nincs jogszabályi felhatalmazása. A repülőgépek útvonalával, a repülési pályákkal kapcsolatban az Innovációs és Technológiai Minisztérium Léginavigációs és Repülőtéri Hatósági Főosztálya mint légügyi hatóság rendelkezik ugyanis hatáskörrel.

A repülőtereken repülési művelet, felszállás, leszállás a légügyi hatóság által jóváhagyott, repülőtér-rendben meghatározott repülési eljárások szerint történhet. A különböző repülési műveletek irányítása során a légiforgalmi irányítást végző szervezet, a HungaroControl Zrt. a **légi járművek között** a forgalmi, a meteorológiai körülményektől, a légi járművek típusától és az általuk végrehajtott repülési művelettől függően térbeli és időbeli elkülönítést alkalmaz.

Környezeti zajvédelmi szempontból a környezetvédelmi hatóság a környezeti zaj és rezgés elleni védelem egyes szabályairól szóló kormányrendelet alapján jár el. A környezeti zaj- és rezgésterhelési határértékek megállapításáról szóló rendelet a közlekedéstől származó zaj terhelési határértékeit határozza meg. A melléklet a közlekedési zajforrások között nevesíti a repülőtértől, illetve a nem nyilvános fel- és leszállóhelyektől származó zajokat. A rendelet, valamint „A közlekedési zaj mérése –

Repülési zaj” elnevezésű, MSZ-13-183-3:1992 szabvány azonos megítélési időt állapít meg repülési zaj vonatkozásában: nappal (6:00–22:00): 16 óra, éjjel (22:00–6:00): 8 óra. A fentiekre tekintettel nem a légi jármű elhaladásakor mérhető zajesemény-szint pillanatnyi értékét kell összevetni a vonatkozó határértékekkel, hanem a légi járművek által okozott zajterhelést a megítélési időre vonatkoztatva szükséges megállapítani, mely értéket kell összevetni a vonatkozó határértékekkel. A zajesemény-szint mért értékét befolyásolja az átrepülés időpontja, iránya, hogy fel- vagy leszállás történik-e, a gép típusa, valamint az alapzajra vonatkozó egyéb információk az átrepülés során.

A környezetvédelmi hatóság nem rendelkezik hatáskörrel a repülőteréről felszálló kisgépek nyomvonalának módosításával kapcsolatosan, mivel az Budapest területén található. A Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft. elkészítette Budapest és vonzáskörzete stratégiai zajtérképét, és jóváhagyásra benyújtotta a környezetvédelmi hatósághoz. A stratégiai zajtérkép a környezeti zaj átfogó értékelésére, illetve az adott területen belüli aktuális zajhelyzet értékelésére és a jövőbeli zajhelyzet előrejelzésére készített térkép. A légiközlekedés eredetű kerületi zajtérkép egész napra vonatkozó adatai szerint a repülőtér légi forgalmából származóan a kerület stratégiai küszöbérték feletti zajjal nem terhelte, konfliktussal nem érintett, ezért a Budapest és vonzáskörzetének stratégiai zajtérképére épülő intézkedési tervben a repülőtértől származó zajra vonatkozóan nem volt szükséges intézkedést kidolgozni. A repülőtér éjszaka nem üzemel, csak a nappali műveletek terhelik zajjal a környezetet.

Fontos társadalmi kérdéseket érintő bejelentések a tárgyévben az alábbiak voltak.

A **1386510** számú ügyben a bejelentő a **több gyermeket vállaló doktoranduszok** érdekében javasolja a nemzeti felsőoktatási törvény megfelelő **módosítását a hallgatói jogviszony szüneteltetése és a doktori értekezés leadásának határideje** tekintetében. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium megírta, hogy a közérdekű bejelentés lényegét tekintve egy törvénymódosításra tenne javaslatot, a gyermeket vállaló doktoranduszok fokozatszerzését megkönnyebbitendő. A szaktárca érdemben vizsgálja a doktori fokozatszerzésre előírt szabályokat a járvány okozta nehézségek elhárítása és a Kormány családpolitikai céljainak elősegítése érdekében. A minisztérium az Országgyűlés felé a **kérdéseknek az újragondolását javasolja, azonban a felvetésről érdemben az Országgyűlés hozza meg a döntést.**

A **1441899** számú ügyben a bejelentő álláspontja szerint **a családok által befizetett 2021. évi személyi jövedelemadó visszatérítése** igazságtalan megkülönböztetés: az elvált szülők esetében csak az a szülő igényelheti az adóvisszatérítést, akinél a gyermek elhelyezésre került. A bejelentő szerint a pozitív döntés nagy segítség lenne a különélő szülők gyermekeinek.

Válaszában a Pénzügyminisztérium arról adott tájékoztatást, hogy a gyermeket nevelő magánszemélyek adóvisszatérítése esetében a családi kedvezményre való jogosultság alapulvétele olyan szabályozási megoldást jelent, ami az elmúlt évek

tapasztalatai alapján megfelelően biztosítja a jogosultság dokumentálhatóságát és ellenőrizhetőségét. A családi kedvezmény érvényesítése a családi pótlékra való jogosultságon alapul, a vonatkozó szabályozás pedig maradéktalanul biztosítja, hogy családi pótlékban csak az részesüljön, aki a gyermeket ténylegesen is a saját háztartásában neveli. A Pénzügyminisztérium válasza szerint a személyi jövedelemadóról szóló törvény és a családok támogatásáról szóló törvény rendelkezéseinek együttes olvasata alapján tehát a főszabály szerint a különélő apák valóban nem részesülhetnek az adóvisszatérítésből. A Pénzügyminisztérium álláspontja szerint a szabályozás módosítása, a jogosultak körének bővítése nem tűzhető napirendre.

A Pénzügyminisztérium felhívta a bejelentő figyelmét arra, hogy a különélő apák nincsenek kizárva teljes egészében sem a családi pótlék rendszeréből, sem pedig a családi kedvezmény érvényesítéséből, és ebből következően a 2021-ben megfizetett adójuk visszatérítésére is jogosultak lehetnek. A családtámogatási törvény értelmében, ha a szülők időszakonként felváltva gondozzák gyermeküket és a szülői felügyeleti jog mindkét szülő esetében fennáll, a családi pótlékra – közös kérelmükre, 50-50 százalékos arányban – mindkét szülő jogosult.

5.4.4. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEKKEL KAPCSOLATBAN ELJÁRÁSRA JOGOSULT SZERVEK MEGFELELŐ INTÉZÉSÉNEK FELÜLVIZSGÁLATA

A biztos további jogosítványokkal rendelkezik a közérdekű bejelentések területén. A közérdekű bejelentés – arra jogosult által történt – kivizsgálását követően a bejelentő az általa vélelmezett visszásság orvoslása érdekében **beadvánnyal fordulhat a biztoshoz, ha véleménye szerint bejelentését az eljáró szerv nem vizsgálta ki teljeskörűen, illetve ha a vizsgálat eredményével nem ért egyet, vagy a bejelentését megalapozatlannak tartották.**

A kérelem alapján a biztos **vizsgálja a közérdekű bejelentés megfelelő intézését.** Ennek keretében az érintett szervezet megkeresésére kerülhet sor, tőle tájékoztatás, valamint az ügy kapcsán releváns iratok becsatolása kérhető. Sor kerülhet az eljáró szerv képviselőjének személyes konzultáció keretében történő meghallgatására, illetve, ha az ügy körülményei indokolják, helyszíni vizsgálatra. Ha a biztos a lefolytatott vizsgálat alapján visszásságot tapasztal, annak orvoslására ajánlást tehet az érintett, illetve annak felettes szervéhez.

A **biztos hivatalból vizsgálhatja a közérdekű bejelentésekkel kapcsolatban eljáró szervek általi kezelésének gyakorlatát.** Az elektronikus rendszeren keresztül tett közérdekű bejelentések, az azt kivizsgáló szervek eljárásához kapcsolódó vizsgálatok legfontosabb adatai, jellemzői nyomon követhetők. Az adatok elemzése alapján következtetések vonhatók le annak kapcsán, hogy az adott szervek által lefolytatott eljárások megfelelnek-e a jogszabályoknak, szabályzatoknak. Alapjogi visszásság megállapítása esetén pedig az alapjogi biztos ajánlást tehet az érintetthez, illetve annak felettes szervéhez.

Közérdekű bejelentéseket kivizsgáló szervek eljárásának felülvizsgálatára irányuló kérelem 175 esetben érkezett a Hivatalhoz. A lezárt ügyek közül **5** esetben fordult elő, hogy a hatóság eljárása nem felelt meg mindenben a vonatkozó jogszabályok előírásainak, ezáltal sérült a jogbiztonság, a petíciós és a hatósági ügyek tisztességes intézéséhez való jog.

5.4.5. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEKET KIVIZGÁLÓ SZERVEK ELJÁRÁSÁNAK FELÜLVIZSGÁLATA SORÁN JELENTÉSBEN MEGÁLLAPÍTOTT VISSZÁSSÁGOK

AJB-320/2021. Az ügyben a panaszos közérdekű bejelentésében kérte az önkormányzattól, hogy kezdeményezze a község **belterületi útszakaszán a súlykorlátozás bevezetését** a 3,5 tonnánál nagyobb összteherű tehergépjárművekre. Közérdekű bejelentéseihez csatolta a Magyar Közút Nonprofit Zrt. Pest Megyei Igazgatóság szakmai és jogi körülményeket is figyelembe vevő tájékoztatásait. A panaszos 2019. május 13-án kelt, közérdekű bejelentései intézésének felülvizsgálatára irányuló kérelmében megírta, hogy az önkormányzat képviselő-testülete több alkalommal is tárgyalta a bejelentéseit, és az egyeztetésekről, tervek elkészítéséről és tárgyalásokról döntés is született. Ennek ellenére az önkormányzat ellentmondó és késedelmes tájékoztatást adott, vizsgálata nem volt teljes körű, és annak eredményével nem ért egyet. A felülvizsgálat során a biztos tájékoztatást kért a Pest Megyei Kormányhivatal kormány megbízottjától, és több alkalommal megkereste a polgármestert.

A biztos jelentésében megállapította, hogy az önkormányzat a közérdekű bejelentés vizsgálata kezdeti fázisában eleget tett a panasztörvény által előírt eljárási és tájékoztatási kötelezettségének, később azonban már egymásnak ellentmondó válaszokat adott. Az ombudsmani megkeresésre részleges tájékoztatást adott, majd a későbbi tényállás tisztázására irányuló kérdések vonatkozásában az írásbeli választ elmulasztotta, amivel nem csak az ombudsmani vizsgálatot akadályozta, de a petíciós joggal és a tisztességes hatósági eljáráshoz való joggal, valamint a jogbiztonsággal összefüggésben visszásságot idézett elő.

A jelentésre adott válaszában az önkormányzat az intézkedési javaslatokkal egyetértett, és arról adott tájékoztatást, hogy az ügybe bevont forgalomtechnikai szakember állásfoglalása alapján a közérdekű bejelentő teljes körű tájékoztatása megtörtént. A kifogásolt útszakasz teherforgalmának csökkentése érdekében szükséges intézkedéseket megtették.

AJB-549/2021. A bejelentő 2019. január 3-án a Hivatal által üzemeltetett védett elektronikus rendszeren keresztül anonimitás kérése mellett a gázkészülékekre vonatkozó előírások változása kapcsán közérdekű bejelentést nyújtott be.

Ebben a lakossági gázfelhasználók szempontjait hangsúlyozva, **kifogásolta a helyiségfűtő berendezések és a kombinált fűtőberendezések környezettudatos tervezésére vonatkozó jogszabályi változások hazai bevezetését.** Konkrét szakmai javaslatok megfogalmazása mellett a technológiaváltási folyamat nehézségeire, a szabályozás és a gyakorlati végrehajtás ellentmondásaira hívta fel a jogalkotó figyelmét, különös tekintettel a közös kéményt használó társasházak problémáira.

A Hivatal a közérdekű bejelentést három eljáró szerv, az Innovációs és Technológiai Minisztérium, a Belügyminisztérium és a Miniszterelnökség részére is elérhetővé tette.

A panaszos 2019. február 11-én benyújtott felülvizsgálati kérelmében kifogásolta az **Innovációs és Technológiai Minisztérium** válaszát. Álláspontja szerint az eljárásra jogosult szerv a közérdekű bejelentését nem vizsgálta ki teljeskörűen, mivel válasza általános jellegű, és a közérdekű bejelentésben részletesen felvázolt műszaki jellemzőket figyelmen kívül hagyta, ezért a közérdekű bejelentés tartalmának vonatkozásában válaszát nem lehetett értelmezni.

A biztos jelentésében megállapította, hogy az Innovációs és Technológiai Minisztérium a közérdekű bejelentés vizsgálata során a bejelentő felé – az elektronikus rendszeren keresztül – nem adott teljes körű tájékoztatást, és ezáltal a petíciós joggal és a tisztességes hatósági eljáráshoz való joggal összefüggésben visszasságot idézett elő. Mindezen túl, az Innovációs és Technológiai Minisztérium a felülvizsgálati eljárásban megvalósult késedelmes válaszadásával sértette a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelményét is.

A jelentésre adott válaszában a miniszter elfogadta az ajánlásokat, és arról adott tájékoztatást, hogy a **háztartásokat érintő fűtőkorszerűsítési beruházási támogatásokról** a társadalom szélesebb körű, hatékony és célzott tájékoztatására tett ombudsmani javaslat kapcsán a tárca illetékes szakterülete megkezdte a munkát az aktív, hathatós tájékoztatási módszerek kidolgozása és alkalmazása érdekében az ilyen jellegű támogatások esetén.

AJB-608/2021. A panaszos közérdekű bejelentés intézésére irányuló felülvizsgálati kérelmében kifogásolta, hogy az önkormányzati hivatalban személyesen, majd felhívást követően 2017. november 17-én írásban is előterjesztett, a **belterületi lakóterületen ló- és egyéb állattartással és ahhoz kapcsolódó építmények létesítésének jogszerűségével** kapcsolatos közérdekű bejelentését nem vizsgálták ki megfelelően.

A vizsgálat során az ombudsman megkereste a jegyzőt, aki arról adott tájékoztatást, hogy a közérdekű bejelentést kivizsgálta, a tényállás tisztázása érdekében a panaszossal levelezést folyta-

tott, és az ügyben érintett hatóságokat megkereste. A vizsgálat megállapításairól, benne a hatóságok álláspontjáról a panaszos részére 2018. május 18-án írásbeli tájékoztatást adott.

A vizsgálat alapján az ombudsman megállapította, hogy **a jegyző részéről a közérdekű bejelentés vizsgálatának elhúzódnása, az erről szóló tájékoztatás elmaradása, valamint a hatáskörrel érintett hatóságok felé a szükséges áttétel elmulasztása** a panaszos tisztességes hatósági eljáráshoz fűződő jogaival összefüggő visszasságot idézett elő. A biztos feltárta, hogy a kifogásolt állattartó karámok építési feltételeit a vonatkozó hatályos jogszabályok alapján a helyi építési szabályzat állapíthatja meg, amelynek a vizsgálat idején hatályos szövegezése nem rendelkezett az állattartó építmények elhelyezésének feltételeiről. A vizsgált ügyben a biztos felismerte, hogy a szabályozás hiányossága, az önkormányzat számára jelentősen megnehezíti a lakosság állattartásból eredő konfliktusaiban a rendezés lehetőségét, ezért megállapította, hogy indokolt az állatok tartása – az OTÉK övezeti besorolásán alapuló, helyi viszonyokat is figyelembe vevő – szabályozásának kialakítása.

A jelentésre adott válaszában a jegyző az ajánlásokat elfogadta, és jelezte, hogy a képviselő-testület módosította a település kedvtelésből tartott állatok tartásának szabályairól szóló önkormányzati rendeletét, és ezzel összefüggésben új helyi építési szabályzatot fogadtak el.

AJB-613/2021. A panaszos egy vidéki város utcájának **zaj- és rezgésterhelésével kapcsolatos közérdekű bejelentése** kivizsgálását sérelmező panaszát a kormányhivatalhoz mint a járási környezetvédelmi hatóság felettes szervéhez nyújtotta be. A kormányhivatal a közérdekű bejelentés vizsgálatának felülvizsgálatára irányuló beadványt a Hivatalhoz áttette.

A vizsgálat során az ombudsman megkereste a kormányhivatalt, a járási környezetvédelmi hatóságot, majd hatásköri érintettség miatt az önkormányzatot is.

A kormányhivatal és a járási környezetvédelmi hatóság arról adott tájékoztatást, hogy a közérdekű bejelentést megvizsgálta, annak eredményeként hivatalból eljárást indított, amelyről a panaszost – hivatali költözés miatt három hónap késedelemmel – tájékoztatta. Az eljárás során a járási környezetvédelmi hatóság a bejelentéssel érintett út vagyongazdálkodóját az általa üzemeltetett út vonatkozásában az okozott zajterhelés, zajkibocsátás mérésével történő meghatározására, a védendő létesítmények érintettségének bemutatására és a kiértékelt jegyzőkönyv benyújtására kötelezte, amelynek eredménye alapján részleges környezetvédelmi felülvizsgálatra kötelezte az üzemeltetőt. A közút állapotát kifogásoló részek vonatkozásában az önkormányzat arról adott tájékoztatást, hogy a tárgyban a panaszostól megkeresés nem érkezett, ugyanakkor más utcai lakos nyújtott be hasonló tartalmú beadványt, melyet az állami útkezelőnek, a tárgyi út tulajdonosának és kezelőjének továbbítottak.

A biztos jelentésében megállapította, hogy az utcában tapasztalt, sérelmezett, a lakosságot zavaró közlekedési zaj kivizsgálása érdekében benyújtott közérdekű bejelentés vizsgálatának késedelmes megindításával, valamint a hatáskörrel érintett hatóságok felé a szükséges áttétel elmulasztásával a járási környezetvédelmi hatóság a panaszos tisztességes hatósági eljáráshoz fűződő alapvető jogaival összefüggésben visszásságot idézett elő. A járási környezetvédelmi hatóság vezetője a jelentésre adott válaszában az ajánlásokat elfogadta.

AJB-4437/2021. A panaszos közérdekű bejelentést nyújtott be az önkormányzathoz, melyben előadta, hogy álláspontja szerint a község **szelektív hulladékgyűjtésének gyakorlata** nem felel meg az egyes hulladékgazdálkodási létesítmények kialakításának és üzemeltetésének szabályairól szóló kormányrendeletben foglaltaknak. Az önkormányzat ugyanis időkorlát megjelölése mellett nyújt lehetőséget az üveghulladék elhelyezésére, holott a hivatkozott jogszabály rendelkezése értelmében erre a lakosság részére folyamatosan rendelkezésre álló hulladékgyűjtő pontot kell létesítenie. A bejelentő kérte, hogy az üveghulladék gyűjtésének lehetőségét az önkormányzat folyamatosan biztosítsa a lakosság részére. A panaszos felülvizsgálati kérelme alapján a biztos megállapította, hogy az önkormányzat nem válaszolt a panasztörvényben rögzített határidőn belül, így a petíciós joggal és a hatósági ügyek tisztességes intézéséhez való joggal összefüggő visszásságot okozott. A jelentésre adott válaszában a jegyző az ajánlást elfogadta, az ügyben pedig a panaszos tájékoztatása megtörtént.

5.5. A JOGSZABÁLYOK VÉLEMÉNYEZÉSE, ILLETVE A JOGALKOTÁST ÉRINTŐ OMBUDSMANI TEVÉKENYSÉG

A jogalkotási folyamatban kiemelt jelentősége van a normaszöveg kidolgozásának, mert a jogszabályok szakmai tartalmát már ekkor meghatározzák. A biztos – tekintettel alkotmányos funkciójára és törvényi hatáskörére – kifejezett kodifikációs munkában csak kivételesen vesz részt. **Jogalkotási javaslatok megfogalmazásával, valamint jogszabálytervezetek alapjogi szempontú véleményezésével** azonban érdemben befolyásolhatja a jogszabályok előkészítését.

5.5.1. A JOGSZABÁLYTERVEZETEK OMBUDSMANI VÉLEMÉNYEZÉSE

Az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető, tömeges megbetegedést okozó járványhelyzet következményeinek elhárítása, az állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében kihirdetett **veszélyhelyzet időszakában életbe léptetett különleges jogrend** 2021-ben – ahogyan az azt megelőző évben

is – **a jogszabály-véleményezések gyakorlatában is éreztette hatását.** A jogalkotó gyors válaszokat kívánt adni a szabályozást igénylő jogviszonyokra, így **a jogszabályok egyeztetése háttérbe szorult.** A biztost 2021-ben ugyanúgy **33 jogszabálytervezet véleményezésére kérték fel,** mint 2020-ban, és ez a harmadát sem éri el az előző években részére megküldött előterjesztéseknek. Előfordult, hogy olyan, alapjogi szempontból **fontos előterjesztések egyeztetése is elmaradt,** amelyek tárgyában korábban ombudsmani jelentések készültek.

Sor került azonban **eredményes együttműködésre** is, így a bérek átláthatóságáról és a kapcsolódó végrehajtási mechanizmusokról szóló irányelv-tervezet szövegváltozatait folyamatosan egyeztetették az alapvető jogok biztosával. Az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes között pedig a nemzetiségi törvény 2021. évi módosítása kapcsán folyt széles körű szakmai egyeztetés.

A véleményezésre megküldött jogszabálytervezetek az előterjesztő szerint

Belügyminisztérium	8
Emberi Erőforrások Minisztériuma	12
Igazságügyi Minisztérium	2
Innovációs és Technológiai Minisztérium	2
Miniszterelnökség	6
Miniszterelnöki Kormányiroda	1
Pénzügyminisztérium	1
Települési Önkormányzat	1

Az előterjesztéseket – a korábbi évekhez hasonlóan – **2021-ben is jellemzően szűk határidővel küldték meg véleményezésre.** Gyakori volt, hogy éppen az alapjogi szempontból részletesebb elemzést igénylő jogszabálytervezetek esetében határoztak meg rövid határidőt. Példaként említhető a köznevelési törvény, amely – a tartós gyógykezelés alatt álló gyermekekre, illetve a tankötelezettség teljesítésére vonatkozó új szabályokat is magában foglaló – módosításának véleményezésére alig egy munkanap állt rendelkezésre.

A **rövid véleményezési határidők** megnehezítik az előterjesztésekről való érdemi véleményalkotást. Az ombudsman ezért a véleményezés során kifejtett álláspontjától függetlenül minden esetben fenntartotta magának azt a jogot, hogy utólag is kezdeményezheti a már kihirdetett jogszabály módosítását.

Az alapjogi biztos 2021-ben a **részére megküldött előterjesztések közel háromnegyedében, 25 tervezet kapcsán fogalmazott meg érdemi véleményt.** Ezek egy részében kisebb-nagyobb kodifikációs hiányszabályokra, jogtechnikai problémákra hívta fel a figyelmet, de esetenként az előterjesztés részleges vagy koncepcionális felülvizsgálatát javasolta.

A **jogalkotás során figyelembe vett vélemények közül** említhető, hogy – egy korábbi ombudsmani jelentésben megfogalmazott ajánlásnak eleget téve – a jövőben az arra jogosult vizsgáló kérelmére a fizikai vagy kommunikációs segítséget nyújtó segítő személy, illetve a jelnyelvi tolmács jelen lehet az érettségi vizsgán. A szülői felelősséget érintő nemzetközi igazságügyi együttműködésről szóló törvény véleményezése során elfogadták az alapvető jogok biztosának azon javaslatát, hogy végrehajtási rendeletben szabályozzák a közvetítői eljárással kapcsolatos központi hatósági feladatokat.

A jogszabálytervezetek ombudsmani véleményezésekor kiemelt figyelmet kap **az egységessé vált intézmény integrált szemléletének érvényre juttatása**. Ezt segíti elő, hogy a vélemények előkészítésében a biztos és biztoshelyettesek, valamint az egyes szakterületek szempontjai komplex módon, egymást kiegészítve jelenhetnek meg. A belső szakmai egyeztetésnek fontos közreműködője a Független Rendészeti Panasztestület korábbi feladatkörébe tartozó ügyeket előkészítő Rendészeti Igazgatóság, valamint a 2021. január 1-je előtt az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz tartozott ügyekben eljáró Egyenlő Bánásmódot Felelős Főigazgatóság is.

A vélemények előkészítésekor hangsúlyt kap az a kérdés, hogy **a jogalkotás milyen hatással lehet** a kiemelten védendő gyermeki jogokra, a jövő nemzedékek érdekeire, a nemzetiségek és a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogaira. Ezt a különös gondosságot kifejezi, hogy 2021-ben az érdemi észrevételek közel háromnegyede a gyermekjogi, esélyegyenlőségi, környezetvédelmi vagy nemzetiségi jogi szabályozáshoz kapcsolódott.

5.5.2. AZ OMBUDSMAN JOGALKOTÁST ÉRINTŐ JAVASLATAI

Az országgyűlési biztosok az intézmény létrejötte óta javasolhatták a jogalkotásra jogosult szervnél a jogszabály kiadását, módosítását vagy hatályon kívül helyezését, ha egy hatóság tevékenysége kapcsán feltárt visszásság a norma fölösleges, nem egyértelmű rendelkezésére vagy az adott kérdés jogi szabályozásának hiányára volt visszavezethető.

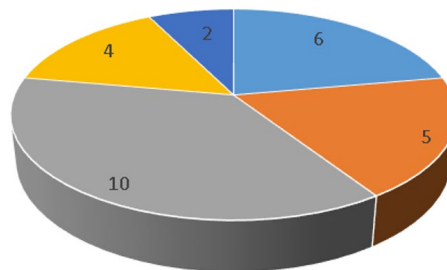
A hatályos törvény szélesíti a biztos intézkedési jogkörét azzal, hogy a visszas hatósági jogalkalmazás kimutatása nélkül, vagyis önmagában a jogszabályok alapjogi szempontú vizsgálata alapján is tehet jogalkotási javaslatot. **Az alapjogi biztos 2021-ben 27 ügyben kezdeményezte valamely jogszabály módosítását vagy általánosságban a jogi környezet áttekintését.**

A 2021. évi jogalkotási javaslatokat tartalmazó jelentések részletesebb bemutatása a beszámolóban az érintett kérdéskörökről szóló fejezeteiben található.

Általános jelleggel megállapítható, hogy **a jogalkotási javaslatok tárgykörei széles kört ölelnek fel**, mint például gyermekjogi, egészségügyi, végrehajtási ügyek, a nemzeti megelőző mechanizmus keretében kiadott jelentések, a jövő

nemzedékek érdekeinek védelmével, illetve a nemzetiségi jogokkal kapcsolatos vizsgálatok, valamint a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportokhoz tartozók alkotmányos jogainak védelme. Ebből is kitűnik, hogy **az integrált intézmény hatékonyan látja el az egyes alkotmányos jogok védelmét.**

A jogalkotási javaslatok jogforrás szerinti csoportosítása

- kormány- vagy miniszteri rendelet
- több jogforrást is érintett
- általános jogalkotási javaslat
- törvény
- önkormányzati rendelet

Az ombudsman – javaslattételi jogával élve – a jogszabály kiadására jogosult szervet, törvények esetében a feladatköre alapján érintett minisztériumot hívta fel a feltárt visszásság orvoslása érdekében **szükséges jogalkotásra, annak előkészítésére**. Az ombudsmantörvény rendelkezései alapján a jogalkotási javaslattal kapcsolatos érdemi álláspontjáról az érintett szervnek a jelentés kézhezvételétől számított 60 napon belül kell tájékoztatást adnia. **E határidőt azonban több esetben is jelentősen túllépte a javaslat címzettje.** Az érintett szervek a jogalkotási javaslat elfogadása esetén is csak kivételesen adtak tájékoztatást arról, hogy milyen határidővel várható a jogalkotás vagy annak előkészítése.

A biztos e beszámolóban is felkéri a jogszabályok előkészítéséért felelős minisztereket, hogy a jövőben nagyobb figyelmet fordítsanak érdemi válaszadási kötelezettségük teljesítésére, illetve az elfogadott ombudsmani javaslatok gyakorlati megvalósítására.

5.6. AZ OMBUDSMAN NORMAKONTROLLT INDÍTVÁNYOZÓ JOGKÖRÉVEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉGE

Az Alaptörvény értelmében az **Alkotmánybíróság** az alapvető jogok biztosának kezdeményezésére felülvizsgálja a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangját. Az alapvető jogok biztosáról szóló törvény lehetőséget ad arra, hogy a biztos kezdeményezze az Alkotmánybíróságnál a jogszabályok Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatát, az Alaptörvény értelmezését, valamint a kihirdetéstől számított harminc napon belül az Alaptörvény és az Alaptörvény módosítása megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények megtartásának vizsgálatát.

Itt érdemes röviden beszámolni az Alkotmánybíróság egy, **ez évben meghozott döntéséről, amely egy ombudsmani állásfoglaláshoz kapcsolódik.**

A **védettségi igazolványokra vonatkozó szabályozás alkotmányossági szempontú felülvizsgálata kapcsán kiadott állásfoglalásában** a biztos kifejtette, hogy a védettségi igazolvány szabályozásának egészével összefüggésben nem merül fel olyan aggály, amely indokolná a vonatkozó rendelkezéseknek az Alkotmánybíróság általi megsemmisítését. Az ombudsmani **állásfoglalásban** (amelynek pontos tartalmáról részletesen a Beszámoló 4.3.3. alfejezetében olvashatnak) ugyanakkor **összegezte a védettségi igazolványok alkalmazása során érvényesítendő alkotmányossági követelményeket, és a felmerülő gyakorlati kérdések megoldását célzó javaslatokat fogalmazott meg.** Kiemelendő, hogy utóbb, magánszemélyek alkotmányjogi panaszai alapján a **27/2021. (XI. 5.) AB határozatban** az Alkotmánybíróság is a biztosi állásfoglalásban foglaltakkal lényegében azonos elvi alapon foglalt állást a védettségi igazolványra vonatkozó szabályozás alkotmányosságáról.

5.7. A NEMZETBIZTONSÁGI ELLENŐRZÉSEK FELÜLVIZSGÁLATI ELJÁRÁSA

A biztos a nemzetbiztonsági törvényben meghatározottak szerint, alapjogi visszásság esetében **a nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálati eljárásának elrendelését, lefolytatását vizsgálja.** Az érvényes biztonsági szakvélemény-nyel rendelkező, nemzetbiztonsági ellenőrzés alapjául szolgáló jogviszonyban álló, ilyen jogviszony betöltésére jelölt személy

esetében a biztonsági feltételek fennállása felülvizsgálati eljárás keretében vizsgálható. A felülvizsgálati eljárás alá vont személy a vizsgálat lefolytatására a felülvizsgálati eljárásról történő tudomás szerzést követő 6 hónapon belül fordulhat a biztoshoz.

A biztos emellett hivatalból is vizsgálhatja **a nemzetbiztonsági szolgálatok felülvizsgálati eljárásra vonatkozó gyakorlatát.** A felülvizsgálati eljárás irataiba a biztos betekinthez, ha az irat megismerése az eljárás eredményes lefolytatása érdekében elengedhetetlenül szükséges. A biztos vizsgálati jogköre nem terjed ki a nemzetbiztonsági kockázatok megállapításának szakszerűségére. Ha a biztos a felülvizsgálati eljárás elrendelése, lefolytatása körében alapjogi visszásságot állapít meg, akkor tájékoztatja a nemzetbiztonsági szolgálatot irányító minisztert, egyben kezdeményezi az általa szükségesnek tartott intézkedések megtételét. Ha ezt nem tartja megfelelőnek, akkor erről tájékoztatja az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságát.

2021-ben összesen **hat nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálatára irányuló kérelem** érkezett a Hivatalba. A panaszosok több esetben az elrendelt és lefolytatott nemzetbiztonsági ellenőrzést, az ellenőrzés során az információszerzést és a körülmények tisztázását szolgáló módszerek alkalmazásának elmulasztását, valamint az ennek eredményeként bekövetkezett kormányzati szolgálati jogviszony megszüntetését sérelmezték. A megindult felülvizsgálatok közül a tárgyévben – alapvető jogokkal összefüggésben fennálló visszásság megállapítása nélkül – **két vizsgálat zárult le.** A folyamatban lévő ügyek – az iratbetekintés és a megkeresésre adott válaszok beérkezését követően – várhatóan a 2022. év folyamán fejeződnek be.

6. BESZÁMOLÓ A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELME T ELLÁTÓ BIZTOSHELYETTES 2021. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Dr. Szalayné Dr. Sándor Erzsébet egyetemi tanár, ombudsmanhelyettes

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A „nemzetiségi jogok” kifejezés hallatán sokan sokfélét gondolhatnak. Annak felismeréséhez, hogy egyszeri és megismételhetetlen személyiségünk a többségitől eltérő adottságaink, anyanyelvünk, hagyományaink kölcsönhatásának lenyomata, nem szükséges szakembernek lennünk. A származás miatti kirekesztés igazságtalanságának felismeréséhez sincs szükség különleges képességekre, csak az emberségünkre. Az ilyen élethelyzetek megértéséhez és a jogvédelmi lehetőségek megismeréséhez azonban mindenki számára iránytű lehet az ombudsmanhelyetesként szerzett tapasztalataim megismerése. Az éves beszámoló és a negyedéves, előhírnöknek szánt, 2021-ben bevezetett online Hírlevél ezt a célt szolgálja.

A beszámoló időszakában – a járvány újabb és újabb hullámainak árnyékában is – a korábbi években megszokott lendülettel és hivatástudattal végeztük a munkát. Csenedesebb hónapok előkészítő tevékenységei és intenzív időszakok váltották egymást az év folyamán.

Társadalom alulnézetből – az általam figyelemmel kísért és vizsgált egyedi és rendszerszintű visszasságok zöme hosszabb ideje létező bizonytalan jogértelmezésre, téves jogalkalmazási tendenciákra és felmerülő új jogalkalmazási hibákra utal. Munkatársaimmal együtt ezekre a kihívásokra kerestem a legmagasabb szakmai színvonalú és az emberi méltóságot a központba helyező megoldásokat. Több, különös gonddal, esetenként hosszabb ideig vizsgált ügy végére is sikerült pontot tenni ebben az évben. Számos tájékoztató célú hazai és nemzetközi rendezvényen nyújthattam betekintést az emberi jogok és nemzetiségi jogok rendszerébe.

A beszámolóban a nemzetiségi jogterületen végzett ombudsmanhelyettesi munka főbb elemeit villantom fel, arra biztatva az Olvasót, hogy szánjon időt az egyes ügyek megismerésére is a honlapomon elérhető részletesebb dokumentumok segítségével.

6.1. A NEMZETISÉGI JOGOK MAGYARORSZÁGI HELYZETE ÉS A BIZTOSHELYETTES TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁLTALÁNOS KERETEI

Az elmúlt években a nemzetiségi biztoshelyettes beszámolója a nemzetiségi jogi rendszer kereteinek bemutatásával kezdődött, áttekintve a jogi szabályozás történetét, jelenét és az intézményrendszer fontosabb elemeit. 2022-től ezt a feladatot **új, digitálisan hozzáférhető és rendszeresen megújuló online kiadványok** veszik át, amelyek a nemzetiségi biztoshelyettes digitális kommunikációt megújító stratégiájának részei.

A nemzetiségi biztoshelyettes alapfeladatai közé tartozik, hogy rendszeresen tájékoztatja az alapvető jogok biztosát, az érintett intézményeket és a nyilvánosságot a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatairól, valamint a nemzetiségek érdekeivel kapcsolatos hazai intézményrendszer helyzetéről, értékeiről, fejlődési irányairól. **E kötelezettség egyben egyedülálló esélyt is jelent**, hiszen a társadalom közel 10%-át kitevő nemzetiségi közösségek adottságainak, jövőképeinek, esetleges küzdelmeinek, nehézségeinek, illetve a felmerült problémák megoldási lehetőségeinek ismertetése, a kölcsönös párbeszéd dinamizálása erősítheti a társadalom más kisebbségi csoportjai iránti nyitottságot, elfogadást is.

A nemzetiségi biztoshelyettes **tevékenységének kereteit és általános tájékoztatói eszközeit az alábbiakban**, speciális kapcsolattartási lehetőségeit pedig a **6.5. alfejezetben** mutatjuk be.

A szakmai anyagokhoz való legszélesebb körű és folyamatos hozzáférés érdekében a biztoshelyettes két online felületet is felhasznál. A **www.nemzetisegijogok.hu** honlapon az érdeklődők a nemzetiségi jogterületet és a biztoshelyettesi szakmai dokumentumokat részletesen bemutató, folyamatosan kiegészülő és megújuló tudástárat találhatnak, míg a **www.facebook.com/ombudsmanhelyettes** oldalon elsősorban a napi események, a közlemények és üzenetek, valamint a frissen kiadott szakmai dokumentumok jelennek meg.

Az **INFO.lapok** rövid ismeretterjesztő és szakmai tájékoztató digitális kiadványok, amelyekből az Olvasó átfogóan, mégis közérthető módon megismerheti a nemzetiségi jogvédelmi rendszer struktúráját, állandó szabályozási elemeit és garanciális intézményeit. Az anyagok egyaránt szolgálják az általános

ismeretszerzést és tájékozódást, de belépőt is jelenthetnek a nemzetiségi jogok iránt komolyabban érdeklődők számára a terület alaposabb megismerése felé. Eddig megjelent számai:

- INFO.lapok 1 – Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes
- INFO.lapok 2 – Nemzetiségi jogok
- INFO.lapok 3 – Egyenlő bánásmód és esélyegyenlőség
- INFO.lapok 4 – Panasz benyújtása

Olvassa be a kódot és kattintson a linkre!

A negyedévente digitálisan megjelenő **Hírlevél** segítségével a biztoshelyettes rendszeresen betekintést nyújt az adott időszakban ellátott aktuális tevékenységébe, így különösen a hazai, illetve nemzetközi szakmai eseményekbe és az ügyforgalmi tendenciákba, valamint bemutatja lezárt átfogó vizsgálatainak eredményeit. A kiadvány „Esetjogi Mozaik” című része szakmailag különösen izgalmas, konkrét, anonimizált panaszokat, illetve élethelyzeteket mutat be.

Olvassa be a kódot és kattintson a linkre!

6.2. ÜGYSTATISZTIKÁK ÉS TENDENCIÁK

6.2.1. A NEMZETISÉGI BIZTOSHELYETTES 2021. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉNEK LEGFONTOSABB MUTATÓI

A világot megrázó és a mindennapjainkat átalakító 2020. év után 2021 első hónapjai a széles körű oltási program európai megindulásával a **kritikus időszak enyhülését** ígérték. A világvjárvány és az ennek nyomán elrendelt veszélyhelyzet ugyan két év után is megkerülhetetlenül jelen van a világban, így **továbbra is nehezíti a hatóságok, intézmények, közszolgáltatók működését**, de a gazdasági-társadalmi élet újraindulása a nemzetiségi közélet és a nemzetiségi közösségek többsége számára is az **újrakezdés lehetőségét** jelentette. Ez alól a **roma közösség helyzete sajnos kivételt jelentett**: a szociálisan kiszolgáltatott, hátrányos helyzetű, nagy számban roma honfitársaink számára a megbetegedések elkerüléséhez szükséges egészséges élelmiszerek, vitaminok és infrastrukturális körülmények biztosítása, illetve a megbetegedés esetén az egészségügyi ellátáshoz való megfelelő és diszkriminációmentes hozzáférés, valamint a szükséges gyógyszerek megvásárlása 2021-ben is sokszor megoldhatatlan kihívást jelentett számukra. A világvjárvány következtében je-

lentkező gazdasági problémák is súlyosan érintették a hátrányos helyzetű roma lakosságot; gazdasági, társadalmi kirekesztettségük újrakezdési lehetőségeiket is szűkítette.

A fenti folyamatok kettős hatást gyakoroltak a nemzetiségi biztoshelyettes ügyforgalmi tendenciáira. A **klasszikus nemzetiségi jogi ügyekkel kapcsolatban** közel egy évtizede fokozatosan alakuló, de hatásaiban csak közvetett módon érvényesülő trend 2020-ban egyszerre struktúrává állt össze, amely 2021-re megszilárdult. Az egyedi visszasságok helyett egyre inkább az általános, valamennyi nemzetiséget érintő panaszok vizsgálatát kérő, **alacsonyabb számú, de nagy elvi jelentőségű beadványok érkeztek**. Ez a folyamat közvetlenül összefüggésbe hozható a nemzetiségi származású személyek jogtudatosává válásával, az online jogérvényesítési lehetőségek robbanásszerű terjedésével és a nemzetiségi jogvédelem egyéb szerveinek (helyi és országos önkormányzatok, nemzetiségi szószólók és képviselő) fokozódó aktivitásával. Tapasztalataink szerint egyedi ügyekben az érintettek gyakrabban kértek segítséget a választott vezetőiktől, illetve testületeiktől, a nemzetiségi önkormányzatok, intézmények ugyanis jellemzően rendelkeztek megfelelő szakemberekkel és infrastruktúrával a felmerülő problémák kezelésére, megoldására. Ezzel párhuzamosan a nemzetiségi biztoshelyetteshez elsősorban kiemelt jelentőségű jogi kérdésekkel és visszasságokkal fordultak; sok esetben több nemzetiségi közösség képviselője közösen kérte az ombudsmanhelyettes segítségét, közreműködését. Ezek az ügyek összetettebbek voltak, a struktúra teljes körű vizsgálatát célozták meg, illetve speciális szakértői tudást, nagyobb elemzési kapacitást vagy rendszerszintű ismereteket igényeltek.

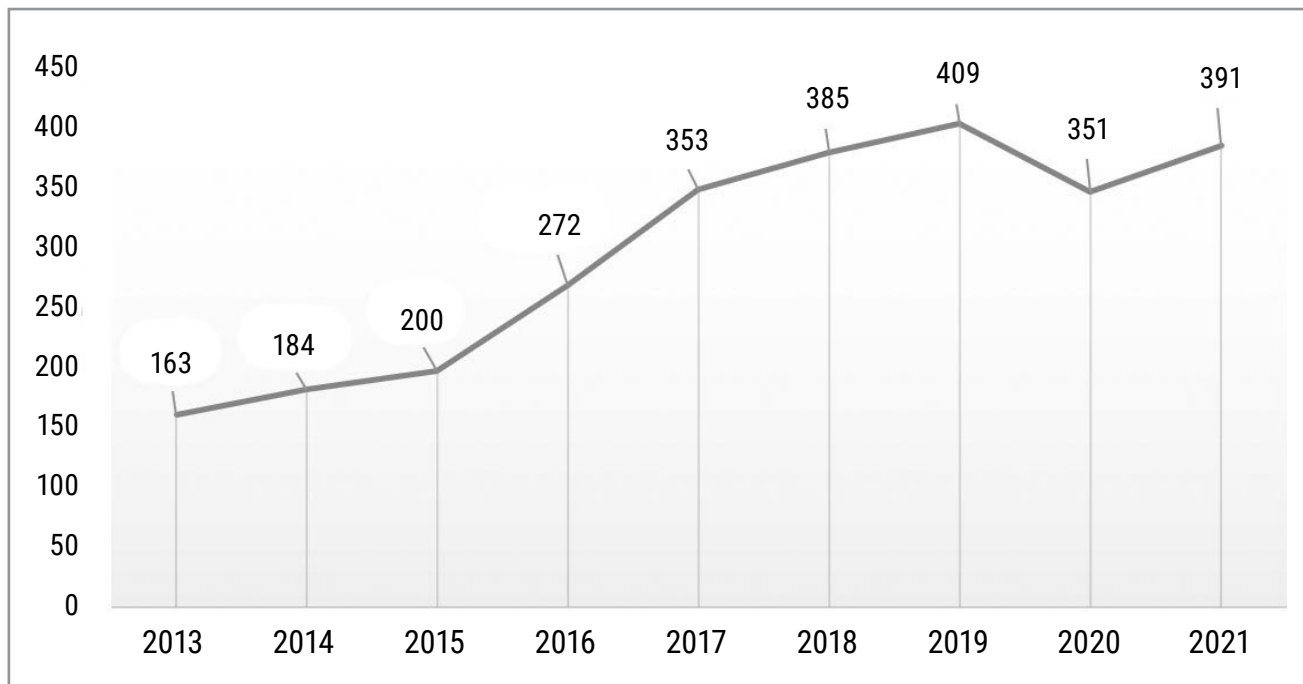
Az **egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos problémák**, vagyis elsősorban a roma közösségtől érkező ügyek esetén ennek éppen a **fordítottja tapasztalható**.

A gyors és kompetens szakmai segítséghez való hozzáférés több okból is korlátozott volt, ezért a beadványok túlnyomó többsége egyedi élethelyzetekkel, főként szociális és lakhatási kihívásokkal függött össze. Aggasztó jel a gyűlöletbeszéddel és gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos panaszok számának növekedése; 2021-ben még csak elszigetelt eseteket sérelmeztek, de összefüggéseik már negatív tendenciára utalnak. Az egyedi panaszok láncolata alapján az átfogó problémák felismerése, elemzése és szakpolitikai megoldások keresése a roma panaszosok által benyújtott ügyek esetén jellemzően a biztoshelyettes feladata.

2021-ben a **fenti trendek keretében az alábbi konkrétumok** jellemezték az ügyforgalmat.

A panaszbeadványok száma

Dr. Szalayné Dr. Sándor Erzsébet közjogi megbízatásának kezdete óta, vagyis **2013 és 2021 között 3.163 panaszügyben járt el**, miközben **az éves ügyszám közel két és félszeresére növekedett**, ami jelentős változás, és egyértelműen jelzi, hogy a nemzetiségi biztoshelyettesi intézmény **egyre ismertebbé és elfogadottabbá vált** a nemzetiségi közösségek tagjai és képviselői számára. Az eddigi tendenciák alapján általában évi 400

A panaszbeadványok és hivatalból észlelt visszasságok száma 2013–2021 között

beadvány érkezik a biztoshelyetteshez, ami a Hivatal teljes ügyforgalmának körülbelül 8-10%-a.

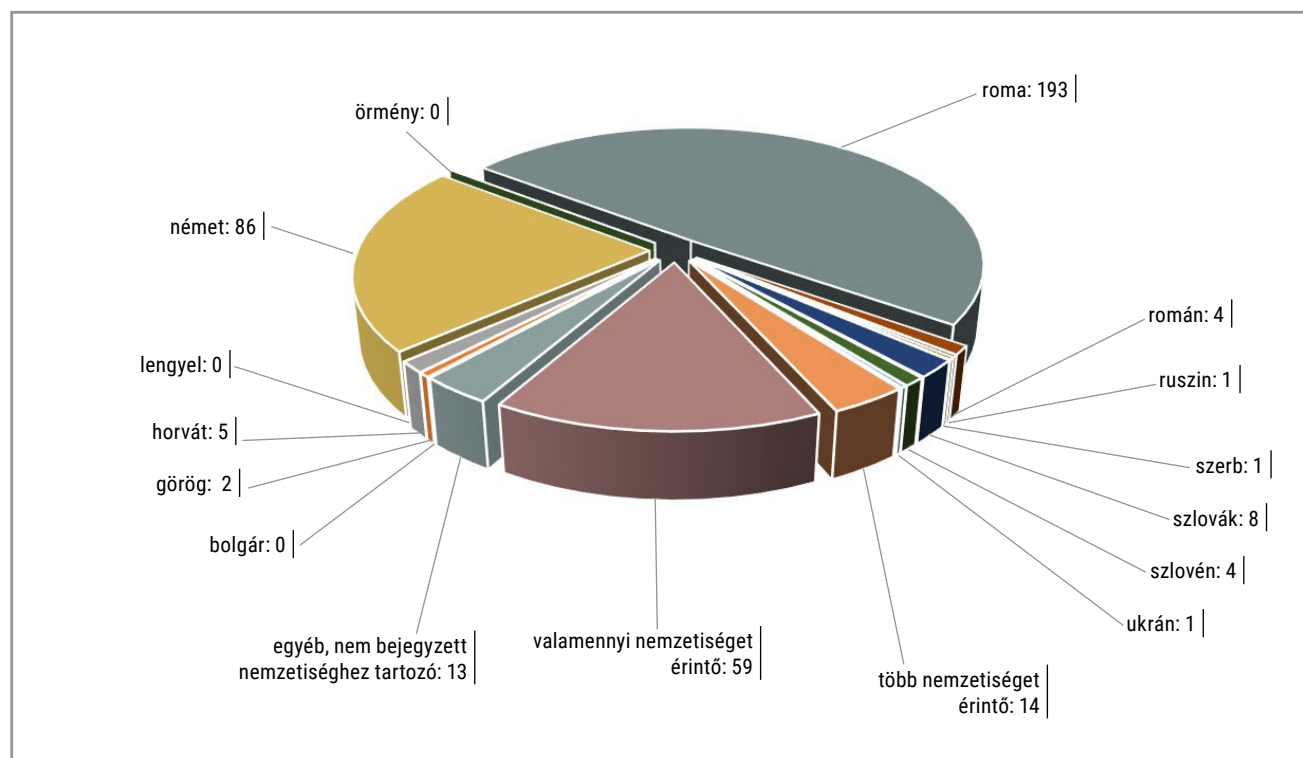
2021-ben a nemzetiségi érintettségű ügyek – panaszbeadványok és hivatalból észlelt visszasságok – száma **391** volt, ami **11%-os növekedést** jelent a 2020-as adatokhoz képest. Ez ugyanakkor csak visszatérés a világjárványt megelőző évek ügyforgalmi trendjéhez, de az újrakezdési folyamat egyik fontos indikátora.

Az ügyintézés intenzitását jelzi a **megnövekedett levélforgalom** is. A 2021. év során **2.213 darab** papír alapú vagy elektronikus dokumentumot kezeltek a Nemzetiségi Biztoshelyettes

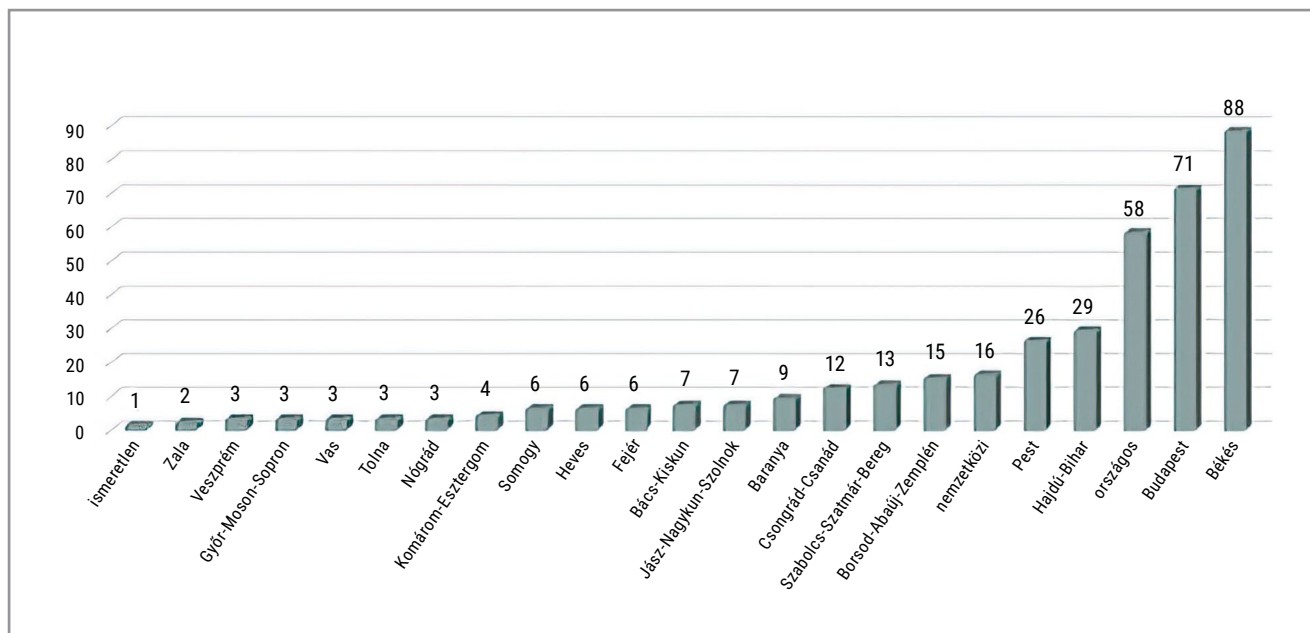
Titkárságának munkatársai, ezek közül 1.000 bejövő (pl. beadvány, megkeresett szervek válaszai, szakértői anyagok) és 1.213 kimenő (pl. megkeresések, szakmai állásfoglalások, ügyzáró dokumentumok) levél volt.

A beadványozók nemzetisége

Az elmúlt évekhez hasonlóan 2021-ben is a teljes ügyforgalom közel felét kitevő, a roma nemzetiségű állampolgárokat érintő ügyek száma volt a legmagasabb: a biztoshelyettes **193 esetben foglalkozott a roma közösség beadványaival**. A magas ügyszám,

A 2021. évi panaszbeadványok és hivatalból észlelt visszasságok nemzetiségek szerinti megoszlása

A 2021. évi panaszbeadványok és hivatalból észlelt visszások területi megoszlása

az ügyek tartalma azt jelezte, hogy a roma nemzetiségű lakosok korábban is fennálló komplex nehézségei a világvárvány hatására tovább súlyosbodtak. Kiemelkedően magas volt a **német beadványok** száma (86 darab), ami a közösség jelentős közéleti aktivitása mellett a málenkij robotra hurcoltak hozzátartozóinak hadigondozotti ellátásával kapcsolatos, a 2022. év elején lezárt ügycsomagnak köszönhető. Tovább növekedett a **több, illetve valamennyi nemzetiségi közösséget érintő, átfogó nemzetiségi jogi visszásokat jelző** ügyek száma (14, illetve 59 darab), amelyek alapvetően az említett járványügyi helyzettel kapcsolatos intézkedésekkel, valamint a nevelés-oktatással, a kulturális jogokkal, a nemzetiségi önkormányzatok működésével és finanszírozásával, valamint jogszabály-veleményezéssel kapcsolatban merültek fel.

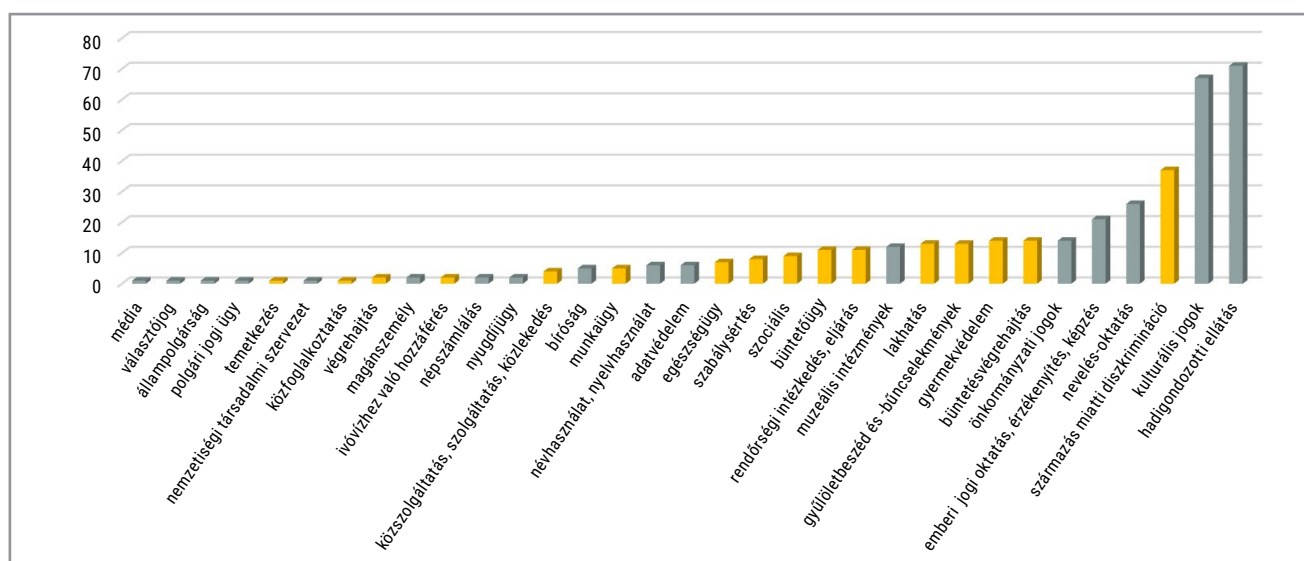
A panaszbeadványok területi megoszlása

2021-ben is minden hazai megyéből érkezett beadvány, igaz, lényeges különbség tapasztalható az érintettségben. Békés megye kitüntetett helyét a korábban már említett, málenkij robottal

kapcsolatos ügyek biztosították, emellett a biztoshelyettes kétnapos helyszíni látogatása után a területről további 18 beadvány érkezett. Az előző évhez hasonlóan **Budapest megtartotta kiemelt pozícióját**, ami egyrészt a minisztériumok, központi hatóságok és az országos önkormányzatok székhelyeinek elhelyezkedésével magyarázható, másrészt viszont a hozzáférhetőséggel kapcsolatos problémákat jelzi: a Hivatal 2021-ben nem rendelkezett regionális vagy megyei kirendeltségekkel. A jelzett trendforduló miatt számos ügy érkezett a romák által nagyobb arányban lakott, általában gazdasági és demográfiai kihívásokkal küzdő országrészekből.

A panaszbeadványok típusai, tárgykörei

A 2021-es év tárgykörei és azok arányai hasonlóak voltak az előző évihez, és továbbra is jól mutatják a panaszügyekkel kapcsolatos, a fentiekben többször is jelzett **klasszikus nemzetiségi** (nevelés-oktatás, nemzetiségi önkormányzatok, kultúra) és **roma esélyegyenlőségi, illetve egyenlő bánásmód** (szociális, lakhatási, gyermekvédelmi, közfoglalkoztatási) **ügyek** közötti polaris

A 2021. évi panaszbeadványok és hivatalból észlelt visszások típusai, tárgykörei

megosztottságot, ami egyben a panaszfeldolgozás módszertanát is meghatározta. A diagram szürke mezői jellemzően az előbbi, míg a sárga mezők az utóbbi kategóriába tartozó beadványokat jelzik. Technikai szempontból fontos megjegyezni, hogy egyes nemzeti jogi ügyek – összetettségük következtében – több területhez is kapcsolódnak; ügypárosba sorolásuk a legjellemzőbb adataik mérlegelése alapján történt. A kiemelt ügycsoportokat elemző **6.4. fejezetben** részletesen is bemutatásra kerül a biztoshelyettes különböző típusú ügyekben végzett 2021. évi tevékenysége.

6.2.2. A BIZTOSHELYETTES ÁLTAL IRÁNYÍTOTT NEMZETISÉGI JOGTERÜLET HIVATALI ADATAI, EGYÜTTMŰKÖDÉSI TERÜLETEI

Külön is foglalkoznunk kell az **Egyenlő Bánásmód Hatóság integrációját követő, nemzetiségi ügyeket érintő változásokkal**. Az Országgyűlés döntése alapján az Egyenlő Bánásmód Hatóság 2021. január 1-jétől az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala szervezeti egységként, Egyenlő Bánásmóddal Felelős Főigazgatóság néven folytatta tevékenységét. Ahogyan azt a 2020. évi beszámoló is jelezte, a törvénymódosítás – az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága gyors helyzetfelismerésének és szakmailag precíz intézkedésének köszönhetően – **külön garanciális elemeket iktatott be az ombudsmantörvénybe** a nemzetiségi jogterülettel kapcsolatban. Ezek közül az ombudsmantörvény két irányadó rendelkezését, valamint ezek gyakorlati érvényesülésének tapasztalatait az alábbiakban mutatjuk be.

Ha nemzetiségi jogi tartalmú, illetve nemzetiségi érintettségű személy által kezdeményezett, az egyenlő bánásmód sérelmét jelző ügyben a beadványtevő nem nyilatkozik, vagy a biztoshelyettes és a Főigazgatóság eljárásának megindítását egyaránt kéri, **a nemzetiségi biztoshelyettes tesz javaslatot** az alapvető jogok biztosának arról, hogy mely eljárást indokolt megindítani. A Hivatal irat- és ügyelosztási rendjéről szóló utasítás a jogszabályi rendelkezésnek **megfelelő belső szabályozási környezetet teremtett**, amely a „nemzetiségi tartalmú” ügy definíciója mellett az eljárásrend részleteit is rendezte.

A Főigazgatóság a **nemzetiségi tartalmú ügyekben a nemzetiségi biztoshelyetessel köteles együttműködni**. A Hivatal Szervezeti és működési szabályzatának vonatkozó módosítása alapján a nemzetiségi biztoshelyettes megismerheti a Főigazgatóság hatáskörébe tartozó nemzetiségi ügyeket, valamint a Főigazgatóság kérésére vagy saját kezdeményezésre – a hatósági eljárás integritásának sérelme nélkül – **szakmai álláspontot alakíthat ki és véleményt is nyilváníthat** velük kapcsolatban. A biztoshelyettes soron kívüli **tájékoztatást kérhet** a nemzetiségi jogterületet is érintő ügyek **eljárásának menetéről, eredményeiről**, egyéb **releváns körülményekről** a Főigazgatóság vezetőjétől az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága előtti beszámolási kötelezettségének teljesítése érdekében, illetve a nemzetiségi jogterületet érintő éves beszámoló elkészítését megelőzően. Az eddigi tapasztalatok szerint a szakmai együttműködés a Főigazgatóság munkatársaival **folyamatos és kiegyensúlyozott** volt.

A fenti együttműködési rendszer keretében a nemzetiségi biztoshelyettes kérésére a **Főigazgatóság részletes adatokat szolgáltatott 2021. évi nemzetiségi ügyforgalmáról**. A biztoshelyettes a teljes nemzetiségi jogvédelmi rendszer folyamatait kiemelt figyelemmel kíséri, és ennek alapján széles körű tájékoztatási kötelezettség is terheli. Az ombudsmani tevékenység statisztikai szempontú elemzése után ezért a Főigazgatóság ügyforgalmi tapasztalatainak rövid összegzése is szükséges.

2021-ben a Főigazgatóságon **32 ügy** volt folyamatban a közigazgatási hatósági eljárás valamely szakaszában, ahol a kérelmező arra hivatkozott, hogy **roma nemzetisége miatt érte hátrány**. Ezek közül 4 esetben előre meg nem határozható, nagyobb csoport érdekében közérdekű igényérvényesítő nyújtotta be a kérelmet, a többi egyéni kérelemben összesen 29 kérelmező szerepelt. Az ügyek további jellemzőit az alábbi táblázatban foglaljuk össze.

Az érintettek roma származása melletti további védett tulajdonságok	esetszám
vagyon helyzet	3
társadalmi származás	3
bőrszín	3
egészségi állapot	3
fogyatékos	1
politikai vagy más vélemény	1
faji hovatartozás	1

Az élethelyzet, amely során az érintett diszkriminációt tapasztalt	esetszám
foglalkoztatás	11
árak forgalmazása és szolgáltatások igénybevétele	5
lakhatás	3
oktatás és képzés	3
szociális biztonság és egészségügy	1
egyéb	9

Az ügyek megyei megoszlása	esetszám
Budapest	8
Szabolcs-Szatmár-Bereg	6
Borsod-Abaúj-Zemplén	3
Bács-Kiskun	2
Hajdú-Bihar	2
Heves	2
Pest	2
Fejér	1
Tolna	1
Zala	1
Győr-Moson-Sopron	1
Vas	1
Komárom-Esztergom	1
Csongrád-Csanád	1

6.3. KÖZÖS JELENTÉSEK ÉS ELVI ÁLLÁSFOGLALÁSOK

A terjedelmi korlátokra való tekintettel a következő táblázatban tizenhat, 2021-ben kiadott kiemelt szakmai dokumentum listáját közöljük, azonban az alábbi QR kód segítségével a dokumentumok összegzése, teljes szövege és a kapcsolódó szakmai háttéranyagok is megismerhetők. A *Kiemelt ügycsoportok a nemzetiségi jogterületen* című, 6.4. alfejezetben az egyes szakterületek elemzése során külön is megjelennek a dokumentumok fontosabb megállapításai.

Olvassa be a kódot és kattintson a linkre!

A nemzetiségi biztoshelyettesnek az egyedi panaszok konkrét kezelése mellett lehetősége van jogi jellegű, általános szakmai anyagok kiadására.

A biztossal együtt kiadott **közös jelentés** az adott egyedi ügyben folytatott vizsgálat részleteiről, a megállapított tényállásról és a felmerült jogsértésről ad részletes tájékoztatást, valamint rendelkezik az ombudsmantörvény által kínált, „ombudsman-típusú” eszközök alkalmazásáról.

Az **elvi állásfoglalás** célja, hogy a biztoshelyettes felhívja a jogalkotó és a nyilvánosság figyelmét a hazai nemzetiségi közösségek tagjai egyéni és kollektív jogainak megőrzésével kapcsolatos teendők fontosságára, a nemzetiségi alapjogoknak, illetve az egyenlő bánásmód elvének sérelmével fenyegető helyzetre és aggályos gyakorlatra, továbbá felmutasson olyan jó gyakorlatokat, amelyek a nemzetiségi jogok sikeres érvényesítését szolgálhatják.

A fentiek mellett a biztoshelyettes a vizsgált szervnek küldhet **jogalkalmazási javaslatot tartalmazó zárólevelet** is, amely az adott egyedi ügyben részletesen feltárt tényállás bemutatása és a jogi helyzet elemzése után felhívja a figyelmet a tapasztalt jogalkalmazási koherenciazavarra, majd annak saját hatáskörben történő kijavítására kéri fel a szerv vezetőjét.

2021-ben a nemzetiségi jogterületen **öt elvi állásfoglalás** és **négy közös jelentés** született, **hét ügyben** pedig **jogalkalmazási javaslatot tartalmazó zárólevelet** adott ki a biztoshelyettes.

1/2021. számú elvi állásfoglalás egy roma nemzetiségű tanuló nevelési-oktatási és gyermekvédelmi problémáinak vizsgálata kapcsán feltárt egyedi és rendszerszintű hiányosságokról (2021. április 15.)

2/2021. számú elvi állásfoglalás a nemzetiségi közszolgálati rádióadások elérhetőségének aktuális helyzetéről (2021. július 28.)

3/2021. számú elvi állásfoglalás a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználatról (2021. július 30.)

4/2021. számú elvi állásfoglalás a nemzetiségi nyelven való közösségi névhasználatról (2021. december 14.)

5/2021. számú elvi állásfoglalás a gyöngyöspatai roma gyermekek nevelési-oktatási helyzetével kapcsolatban feltárt egyedi és általános problémákról (2021. november 5.)

553/2021. számú közös jelentés a megkeresett szerv együttműködési kötelezettségének megszegésével összefüggésben (2021. június 3.)

729/2021. és 730/2021. számú közös jelentés egy roma nemzetiségű személlyel szemben fokozott ellenőrzés keretében foganatosított rendőri intézkedések vizsgálatát érintően (2021. július 23.)

553/2021. számú közös jelentés egy temető működésével, valamint a települési önkormányzat és a települési roma nemzetiségi önkormányzat együttműködésével összefüggésben (2021. december 21.)

523/2021. számú közös jelentés egy nemzetiségi nevelést-oktatást folytató általános iskolát érintő helyi népszavazás elrendelésével összefüggésben (2021. december 22.)

AJB-470/2021. számú ügy rendőri intézkedés és annak során elkövetett bántalmazás vizsgálata (2021. szeptember 21.)

AJB-472/2021. számú ügy az Országos Mentőszolgálat helyszínre vonulásával és halálessel kapcsolatos eljárásának vizsgálata (2021. január 28.)

AJB-486/2021. számú ügy rendőrség kiskorúval szembeni eljárásának vizsgálata (2021. november 4.)

AJB-672/2021. számú ügy nemzetiségi kötődésű, vegyes identitású gyermekek elhelyezése és gyámrendelése (2021. március 11.)

AJB-697/2021. számú ügy körzetes általános iskolai felvétel elutasítása deszegregációs okokból (2021. március 24.)

AJB-1700/2021. számú ügy eljárás alá vont személy elővezetésével és fogva tartásának dokumentálásával kapcsolatos vizsgálat (2021. november 3.)

AJB-1704/2021. számú ügy fal állítása és elektromos vezetékhálózat kiépítése szegregált lakóterület mellett (2021. december 20.)

6.4. KIEMELT ÜGYCSOPORTOK A NEMZETISÉGI JOGTERÜLETEN

A kiemelt ügycsoportokat ismertető fejezetben – hasonlóan az előző évi beszámolóhoz – a **nemzetiségi biztoshelyettes 2021. évi tevékenységének átfogó bemutatása a cél**. Ebben az évben is készült összefoglaló a nemzetiségi nevelés-oktatás, a nemzetiségi önkormányzatok, valamint az egyéni és közösségi nemzetiségi jogok területeit érintő legfontosabb jellemzőkről, tendenciákról és változásokról. Ezek elsősorban **a nemzetiségek jogairól szóló törvényben biztosított „klaszszikus” nemzetiségi jogok érvényesítésével** függtek össze. Vannak olyan ügycsoportok – a nevelési-oktatási diszkriminációval, szociális és lakhatási problémákkal összefüggő ügyek, a büntetőügyek és szabálysértési, büntetés-végrehajtási ügyek – amelyek főként a roma nemzetiségi közösség tagjait érintik, és a panaszok **az egyenlő bánásmód követelménye érvényesítésének akadályai, illetve a leszakadás, kirekesztettség, a megfordíthatatlannak tűnő esélyegyenlőtlenség következményeivel kapcsolatosak**.

Kiemelésre érdemes a különféle, eltérő tárgyú beadványok alapján indult eljárásokat, vizsgálatokat bemutató **egyéb ügycsoport**, amely jól tükrözi **a nemzetiségi jogterület és a nemzetiségi ombudsmanhelyettes tevékenységének sokszínűségét és összetettségét**.

A **gyűlöletbeszéddel és a gyűlölet motiválta cselekményekkel összefüggő témakörre külön hangsúlyt szükséges helyezni**, mert a tapasztalatok szerint **napjainkban ilyen atrocitás nem csak a roma, hanem a többi nemzetiségi, illetve bármely más kisebbségi, sérülékeny közösséget is érhet**. Az ellene való fellépés az állami és egyéb szervek felelőssége mellett minden, az emberi méltóság védelmét fontosnak tartó állampolgár közös érdeke és feladata.

Az ügycsoportok többségénél az esetek tartalmát és a biztoshelyettes intézkedési lehetőségeinek áttekintését konkrét ügyek bemutatása segíti elő. A többségében anonimizált konkrét esetek lehetőséget nyújtanak arra is, hogy alaposabban, nagyobb mélységben is megismerhető legyen a biztoshelyettes 2021. évi tevékenysége.

A 2021-es esztendő is a pandémia éve volt, súlyos nehézségekkel, a nemzetiségi önkormányzatok működését nehezítő, valamint a hátrányos helyzetű, főként roma lakosságot sújtó, mindennapi életet is befolyásoló, veszélyeztető körülményekkel, nehézségekkel együtt. A világjárvány, a veszélyhelyzet megkerülhetetlenül jelen van a világunkban, és minden formában nehezíti a hatóságok, intézmények, közszolgáltatók működését, a nemzetiségi önkormányzatok, szervezetek tevékenységét. A türelem, az együttműködés, az egymásra figyelem és az ennek megfelelő, az állampolgárok különféle érdekeit figyelembe vevő, azokat szakszerűen összeegyeztető jogi szabályozás és jogalkalmazás nélkülözhetetlen ezen időszak túléléséhez és az emberi jogok, ezen belül a nemzetiségi jogok felelős védelméhez.

6.4.1. NEMZETISÉGI, ILLETVE AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD KÖVETELMÉNYÉT ÉRINTŐ NEVELÉS-OKTATÁSSAL ÉS GYERMEKI JOGOKKAL ÖSSZEFÜGGŐ ÜGYEK

A 2021-ben vizsgált, illetve kiemelt figyelemmel kísért, nevelés-oktatással kapcsolatos ügyek az előző évekhez hasonlóan alapvetően két nagy tárgykörből kerültek ki.

A panaszok egyik része **a nemzetiségi nevelés-oktatással**, másik része **a roma nemzetiségű gyermekeknek az iskola-rendszerben tapasztalt hátrányos és folyamatosan marginalizálódó helyzetével** kapcsolatos. Az ügyek **közös jellemzője**, hogy az érintett gyermekek nem jutottak hozzá az azonos minőségű, a továbbtanulást lehetővé tevő oktatáshoz, valamint nemegyszer olyan közegben tanultak, nevelkedtek, ahol származásuk miatt rossz bánásmódot szenvedtek el, és sérült az emberi méltóságuk.

2021-ben is érkezett több panasz, amelyekben a roma nemzetiséghez tartozó szülők az intézményvezetők, pedagógusok vagy óvónők magatartását, hozzáállását, illetve egyes oktatási intézmények előítéletes szemléletű, megkülönböztető eljárását kifogásolták. A legtöbb esetben a szülők úgy érezték, hogy gyermekükkel származásuk miatt bánt rosszabbul a pedagógus, óvónő. Bántó verbális megnyilatkozásokról, a roma gyermekek hátsó padba ültetéséről, gyakoribb megbüntetésükről, esetleg külön osztályba sorolásukról érkeztek bejelentések.

A nevelés-oktatással összefüggő, az egyenlő bánásmód követelményét érintő ügyekkel kapcsolatban számos olyan gyermekjogi, illetve gyermekvédelmi kérdést is felvetettek, amelyek miatt az érintett szervek bevonása nélkül azok feltárása, illetve kezelése lehetetlen lett volna. Emiatt a biztoshelyettes a nevelési-oktatási intézmények mellett több esetben is tájékoztatást kért a helyi gyermekvédelmi szervektől, a gyermek, illetve az egész család helyzetének, hátterének megismerése érdekében.

A roma nemzetiségű gyermekek iskolai helyzetének kérdésével kapcsolatban továbbra is súlyos probléma a társadalmi mobilitás lehetőségének hiánya, ami szorosan összefügg az iskolai lemorzsolódás magas arányával. A rendelkezésre álló adatok szerint Magyarországon a cigány származású tanulók több mint fele tanul szegregált körülmények között, az iskolai elkülönítés pedig legtöbb esetben alacsonyabb színvonalú oktatással is párosul. Ehhez kapcsolódik **a gyöngyöspatai roma gyermekek nevelési-oktatási helyzetével kapcsolatban feltárt egyedi és általános problémákról szóló 5/2021. számú elvi állásfoglalás**.

A biztoshelyettes átfogó utóvizsgálat keretében tárta fel, mikor és milyen változások történtek a 2011. évi kisebbségi ombudsmani jelentés óta **a Gyöngyöspatán élő, roma nemzetiségű gyermekek nevelése-oktatása terén a helyi köznevelési intézményekben**. A biztoshelyettes szakmai álláspontja a szegregáció és az integráció kérdéskörében megegyezik a több évtizedes ombudsmani gyakorlat tapasztalataival:

a különböző származású és társadalmi helyzetű gyermekek integrált nevelése-oktatása mind egyéni, mind társadalmi tekintetben az egyetlen valódi és tartós eredményre vezető nevelési-oktatási módszer. A biztoshelyettes megállapította, hogy a gyöngyöspatai általános iskolában fennálló nevelési-oktatási szegregáció nem csupán a spontán társadalmi folyamatok, illetve a 2011-es események nyomán jelentősen felerősödött előítéletek következménye, hanem súlyos felelősség terhelt az általános iskola korábbi vezetőit, továbbá az akkori fenntartókat is. A fokozatosság és szakszerűség elvére épülő integráció helyett ugyanis csak „hideg” integrációra került sor, azaz „összezárták” a roma és nem roma gyermekeket az osztályokban, a minőségi és méltányos nevelés-oktatás feltételeinek biztosítása nélkül.

A biztoshelyettes **a téma átfogó elemzését amiatt is szükségesnek tartotta**, mert – ahogyan arra az állásfoglalásában is felhívta a figyelmet – miközben a szegregált oktatási intézmények száma hazánkban az utóbbi években növekedett, továbbra is hiányoznak a rendszerszintű változások generálására alkalmas oktatáspolitikai intézkedések és ösztönzők. A biztoshelyettes ezért **a szakmai javaslatai közt olyan felkéréseket fogalmazott meg**, amelyek a helyi szinten, Gyöngyöspatán tapasztalható szegregációs folyamat felszámolása mellett az állami beavatkozás általános szükségességére is felhívták a figyelmet. A feszültségekkel terhelt, mély társadalmi megosztottsághoz vezető folyamatok megállítása az állami és önkormányzati szervek, intézmények közös felelőssége, feladata.

A nevelés-oktatás tárgykörben a biztoshelyettes kiadott egy további állásfoglalást is, **egy roma nemzetiségű tanuló nevelési-oktatási és gyermekvédelmi problémáinak vizsgálata kapcsán feltárt egyedi és rendszerszintű hiányosságokról**. Az állásfoglalásban a biztoshelyettes megállapította, hogy a panaszban érintett, több szempontból veszélyeztetett, beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézségekkel küzdő **roma nemzetiségű gyermek szakszerű és folyamatos fejlesztésére éveken át nem került sor az általa látogatott általános iskolákban**, annak ellenére, hogy az iskolák az előírt rendelkezéseket a papírforma szerint betartották.

A biztoshelyettes állásfoglalásában ezzel kapcsolatosan agyályosnak találta, hogy a jogszabályok nem rögzítették azt a tájékoztatási kötelezettséget, amely szerint a tanuló másik iskolába történő átvétele során az átadó általános iskola a szakértői véleményről és a kapcsolódó feladatokról köteles információt nyújtani, adatokat szolgáltatni az átvevő általános iskolának. Sajnos általánosnak mondható az is, hogy a súlyos problémákkal küzdő **gyermek helyzetét a pedagógusok és a szülők között kialakult**, szinte már személyes jellegű **viták is nagymértékben megnehezítették**, ugyanakkor, az elmergesedett helyzet feloldására **közvetítői, mediátori segítséget nem vettek igénybe a felek**.

Az elvi állásfoglalás alapjául szolgáló panaszügy számos, általánosan megjelenő és rendszerszintű problémára is rávilágított, ezért a biztoshelyettes azt is hangsúlyozta: érdemes az

ügy tanulságait abból a szempontból is átgondolni és elemezni, hogy milyen formában lehetne a hasonló jellegű problémákkal küszködő gyermekeket és szülőket nagyobb hatékonysággal támogatni, változtatási, fejlődési lehetőséget biztosítva számukra – a helyi intézmények, szakértők, gyermekvédelmi szervek nagyobb mértékű bevonásával. Az állásfoglalás hatására az Emberi Erőforrások Minisztériuma **a biztoshelyettesi javaslattal egyetértve az ügyben érintett jogszabályok módosítását kezdeményezte** a sajátos nevelési igényű, illetve a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók előrehaladását érintő információk köznevelési intézmények közötti áramlásának elősegítése és hatékonyabbá tétele érdekében.

2021 folyamán a nemzetiségi biztoshelyettes az alapvető jogok biztosával közös jelentést tett közzé **egy nemzetiségi nevelés-oktatást folytató általános iskolát érintő helyi népszavazás elrendelésével összefüggésben is**. Amint az köztudott, a települések általános iskoláit már nem a települési önkormányzatok tartják fenn. A jelentés azt tárta fel, hogy a helyben élők iskolát érintő kérdésekkel kapcsolatos véleményformálásának van-e létjogosultsága, ha igen, akkor azt milyen formában tehetik meg, és ebben a települési önkormányzatnak milyen szerepe lehet. A jelentés alapjául szolgáló konkrét ügyben a **képviselő-testület helyi népszavazást írt ki** azzal a kérdéssel, hogy **az általános iskola, ahol német nemzetiségi nyelvoktató nevelés-oktatás folyik, egyházi fenntartásba kerüljön-e**.

A biztos és a biztoshelyettes megállapították, hogy a **képviselő-testület a beadványban megjelölt kérdésben, a helyi népszavazást kezdeményező és a helyi népszavazást elrendelő eljárásával a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okozott**. A helyi népszavazás alkotmányos funkciójával nem egyeztethető össze, ha a helyi közösség döntési helyzetbe hozásának valódi szándéka nélkül olyan tárgykörben kezdeményeznek helyi népszavazást, amelyben a települési önkormányzat nem rendelkezik feladat- és hatáskörrel, így a helyi népszavazásra feltett kérdésben hozott döntés települési önkormányzat általi végrehajtása nem lehetséges. A jelentés ugyanakkor hangsúlyozza, hogy bár az állami fenntartású általános iskolai nevelés-oktatás megszervezésének és fenntartásának kérdésköre nem tartozik a települési önkormányzat feladat- és hatáskörébe, kiemelten fontos lehet a helyi lakosok ezzel kapcsolatos véleményének a megismerése. Erre tekintettel **a közös jelentés olyan alternatív eszközöket is bemutat, amelyek lehetőséget teremthetnek a helyi közösség véleményének jogszerű módon történő megismerésére**.

A nemzetiségi közösségekhez tartozó gyermekek **anyanyelvi nevelés-oktatásának legfontosabb szinterei a család mellett a nevelés-oktatást nyújtó intézmények**. A nemzetiségi óvodák és iskolák speciális feladata a magyarországi nemzetiségi közösségek identitásának megőrzését és ápolását elősegíteni azáltal, hogy a családi közegekből hozott, „vele született”,

belső közösséghez tartozás tudata kiegészülhessen az identitás tanult elemeivel, kiemelten a stabil nyelvtudás biztosításával.

A nemzetiségi nevelés-oktatás területén a biztoshelyetteshez érkezett, ezzel kapcsolatos panaszok továbbra is jellemzően **a pedagógushiányt, az eszközök és felszerelések hiányosságait, a tankönyvek nemzetiségi tartalmát** kifogásolták. Érkezett beadvány a fenntartói jogok helyes gyakorlásával, illetőleg egy esetleges fenntartóváltásnak a nemzetiségi nevelés-re-oktatásra gyakorolt hatásával kapcsolatban is.

2021 folyamán is érezte hatását a koronavírus világjárvány, ezért a biztoshelyettes kiemelt módon figyelte a járvány következtében kialakult rendkívüli helyzetet a nevelés-oktatás területén, főként azokban a helyzetekben, amikor az oktatás csak online formában volt elérhető. A hivatalból elrendelt vizsgálatok és kiemelt figyelemmel kísért ügyek mellett panaszbeadványok is érkeztek a biztoshelyetteshez annak kapcsán, hogy a megfelelő digitális eszközök, illetve internet-elérés hiányában a nehéz körülmények között élő, köztük nagy számban roma gyermekek mekkora hátrányt szenvedtek el az oktatásba történő bekapcsolódás terén.

Biztoshelyettesi esetjeg

1. Az Országgyűlés ruszin nemzetiségi szószólója beadvánnyal fordult a biztoshelyetteshez egy ruszin nemzetiségű személy ügyében. A kezdeményezés szerint a panaszos 2021 februárjában jelentkezett a felvi.hu honlapon egy államilag finanszírozott szak nappali tagozatára.

Az érintett külföldön szerzett érettségi bizonyítványának honosítása már 2003-ban megtörtént, az Oktatási Hivataltól kapott előzetes szóbeli tájékoztatás értelmében a felvételin való részvételének akadálya nem volt. Az egyetemről ezt követően telefonon kapott tájékoztatás szerint azonban a megjelölt karra **kizárólag emelt szintű érettségivel lehet jelentkezni, a külföldön szerzett, honosított érettségi viszont csak középszintű érettségi bizonyítvánnyal egyenértékű.** A beadvány alapján az egyetem úgy tájékoztatta a panaszost, hogy amennyiben nem jelentkezett február 15-ig emelt szintű érettségi vizsgára, akkor arra csak a következő évben jelentkezhet. Tájékoztatták továbbá, hogy amennyiben az adott évben lesz pótfelvételi, arra jelentkezhet, a sikeresen teljesített szakmai felvételi vizsga után az önköltséges nappali tagozatra felvételt nyerhet. A panaszost ezzel szemben az Oktatási Hivatal arról informálta, hogy nem vehet részt a szakmai felvételi vizsgán, mert kizárólag emelt szintű érettségi vizsgát követően lehet egyetemi felvételre jelentkezni. Ez a panaszos esetében azt jelentti, hogy megítélése szerint az Oktatási Hivataltól korábban kapott hiányos tájékoztatás miatt csak egy évvel később kezdeni meg tanulmányait.

A panaszos 2020-ban az államilag elismert ELTE Origo Nyelvi Centrumnál ruszin nyelvvizsgát tett, amelyért a felsőoktatási felvételi eljárás során szeretett volna plusz pontot kapni, azt észlelte azonban, hogy **a felvi.hu honlapon a nyelvvizsga**

bizonyítvány feltöltési rendszerében a menüben nincs lehetőség a ruszin nyelv kiválasztására, mivel az nem szerepel a felsorolásban. Így arra kényszerült, hogy az ukrán nyelvet megjelölve töltse fel a ruszin nyelvből szerzett nyelvvizsga bizonyítványát. Az ügyben beérkezett válasz feldolgozása a beszámoló lezárásának idején még folyamatban volt, az ügy befejezésére 2022-ben kerül sor.

2. Egy roma származású panaszos beadványában azt sérelmezte, hogy Szakképzési Hídprogram keretében tanuló gyermeke **a digitális oktatási rendszerbe történő bekapcsolódás hiánya miatt** több tantárgy vizsgájára sem tudott megfelelően felkészülni, ezért az évfolyam követelményeit nem tudta teljesíteni, és **az intézmény döntése alapján évisméltésre kényszerült.** A panaszos megírta, hogy a koronavírus-világjárvány miatt bevezetett digitális oktatásra használt platformra történő bekapcsolódás lépéseiről csak 2021. június 23-án kapott felvilágosítást a tagintézmény igazgatóhelyettesétől, ezért korábban nem tudta támogatni fiát az online oktatási rendszerhez való csatlakozásban. Szerinte több roma tanuló is volt, akik nem tudtak csatlakozni a digitális platformhoz. Levelében többször hangsúlyozta, elengedhetetlennek tartja, hogy fia alapfokú iskolai végzettséget szerezzen, és azt követően elhelyezkedjen a munkaerőpiacon. A panaszos továbbá elfogadhatatlannak tartotta, hogy gyermekét évisméltásra kötelezték, ezért felkereste fia osztályfőnökét és a tagintézmény igazgatóhelyettesét a nehézségek jelzése érdekében. Az apa kérte, hogy az iskola segítse elő a helyzet megoldását, és biztosítson pótvizsga lehetőséget gyermekének, az intézmény azonban állítása szerint elzárkózott az érdemi segítségtől.

A beadvány nyomán a biztoshelyettes megkereste a szakképzési intézmény igazgatóját, és teljes körű tájékoztatást kért az eset körülményeiről. Az igazgató a megkeresésre kilencven napon túl sem reagált, ezért a biztoshelyettes ismételt megkereséssel fordult hozzá. A sürgetésre az intézményvezető megküldte válaszát, amely azonban hiányos volt, ezért újabb, immár harmadik megkeresés vált szükségessé. A biztoshelyettes a válaszok teljes körű beérkezését és elemzését követően alakítja majd ki szakmai álláspontját, az ügy lezárására 2022-ben kerül sor. Időközben ugyanakkor ismertté vált, hogy az intézmény a tanulók alapkompenciájának fejlesztését célzó programot indított, amelyhez csatlakozott a panaszos fia is, így évet kell ugyan ismételnie, de nem vált iskolaelhagyóvá.

6.4.2. NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK MŰKÖDÉSÉVEL, JOGAIK GYAKORLÁSÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ ÜGYEK

A korábbi évekhez hasonlóan 2021-ben is meghatározó jelentőséggel bírtak a nemzetiségi jogok érvényesülése szempontjából a helyi és országos nemzetiségi önkormányzatok működését érintő kérdések. A világjárvánnyal összefüggésben kihirdetett, majd meghosszabbított veszélyhelyzet

nagymértékben akadályozta a nemzetiségi önkormányzatok működését, számos új kihívás elé állította, állítja elnökeiket és képviselő-testületeik tagjait. A veszélyhelyzet bevezetését követően a biztoshelyettes a nemzetiségi önkormányzatokra irányadó jogszabályi előírások tisztázására törekedett.

Már a **4/2020. számú elvi állásfoglalás** is megállapította, hogy a katasztrófavédelemről szóló törvénynek a helyi önkormányzatok veszélyhelyzetben való működésére vonatkozó rendelkezéseit a nemzetiségi önkormányzatokra is alkalmazni kell. **Veszélyhelyzetben főszabály szerint a nemzetiségi önkormányzat képviselő-testületének, közgyűlésének feladat- és hatáskörét annak elnöke gyakorolta, aki nem foglalt állást a nemzetiségi önkormányzat fenntartásában álló intézmények átszervezéséről, megszüntetéséről, az ellátási, szolgáltatási körzeteivel kapcsolatban, és nem gyakorolhatta különösen a nemzetiségi önkormányzatokat köznevelési és más ügyekben megillető véleményezési, egyetértési jogát sem.** E szűkített hatáskör és a képviselő-testületi ülések hiánya 2021 nyaráig változatlanul nehézséget jelentett a nemzetiségi önkormányzatok számára.

A katasztrófavédelemről szóló törvénynek a helyi önkormányzatok veszélyhelyzetben való működésére vonatkozó eltérő rendelkezései egészen 2021. június 15-ig voltak hatályban. A Kormány ekkor függesztette fel a katasztrófavédelemről szóló törvény – veszélyhelyzetben alkalmazandó önkormányzati feladat- és hatáskörök gyakorlására vonatkozó – rendelkezéseit, melynek alapján ettől az időponttól **ismételten a nemzetiségi önkormányzatok képviselő-testületei, illetve közgyűlései gyakorolták döntési, véleményezési és egyetértési jogaikat,** megkönnyítve ezzel a feladat- és hatáskörök rendeltetésszerű ellátását.

A 2021-ben a biztoshelyetteshez érkezett legjellemzőbb panaszok a helyi önkormányzatok és a települési nemzetiségi önkormányzatok **együttműködési nehézségeivel** összefüggésben érkeztek. Továbbra is jellemzőek voltak azok a beadványok, amelyek a nemzetiségi nevelési-oktatási területhez kapcsolódva a nemzetiségi önkormányzatok egyetértési jogának alkalmazásával függtek össze. A biztoshelyettes fókuszába került egyik ügyben megállapítást nyert, hogy egy intézményvezetői megbízás során az adott települési önkormányzat súlyosan akadályozta a települési nemzetiségi önkormányzat egyetértési jogának gyakorlását, amit a törvényességi felügyelet ellátó kormányhivatal is megerősített.

A beérkezett jelzések, beadványok alapján a nemzetiségi önkormányzatok, kiemelten az elnökök 2021-ben számos módon törekedtek a közösségeikhez tartozók támogatására és a rendelkezésre álló eszközökkel az érdekeik képviseletére. A pandémiával összefüggésben azonban, a panaszosok több esetben is sérelmezték a településeiken szervezett adományelosztások gyakorlatát, és ehhez kapcsolódva néhány beadványban a nemzetiségi önkormányzat elnökeinek részrehajló magatartását is kifogásolták.

Biztoshelyettesi esetjog

1. A veszélyhelyzethez kötődött egy több nemzetiséget is érintő ügy, amelyben a települési nemzetiségi önkormányzat elnöke azt kifogásolta, hogy az adott település polgármestere a katasztrófavédelemről szóló törvény felhatalmazó rendelkezése alapján a képviselő-testület feladat- és hatáskörében eljárva elfogadta a képviselő-testület szervezeti és működési szabályzatának módosításáról szóló rendeletet.

A panaszos sérelmezte, hogy a polgármester nem tájékoztatta megfelelően a képviselő-testületet, továbbá a településen működő nemzetiségi önkormányzatok elnökeit sem értesítette arról, hogy a korábban önállóan működő nemzetiségi bizottságot más bizottsággá kívánja átszervezni, és ehhez előzetesen nem kérte a nemzetiségi önkormányzatok egyetértését sem.

Az ügyben a biztoshelyettes tájékoztatást kért a törvényességi felügyeleti jogkörben eljáró kormányhivatal kormány megbízottjától, valamint a település polgármesterétől. A válaszok alapján a biztoshelyettes részletes felvilágosítást nyújtott a panaszosnak a bizottsági struktúraváltozást érintő jogszabályi környezetről, a települési nemzetiségi önkormányzat elnökének biztosított lehetőségekről. Az ügyben alapvető jogokkal összefüggő visszasság megállapítására ugyan nem került sor, a biztoshelyettes azonban felhívta a felek figyelmét a jóhiszemű és a kölcsönös együttműködés elvén alapuló joggyakorlásra.

2. Egy német nemzetiségi önkormányzat elnöke beadványában azt sérelmezte, hogy a község önkormányzata a fenntartásban működő német nemzetiségi óvoda intézményvezetői pályázatának és intézményvezetői megbízásának eljárása során törvénytelenül járt el, amit az Országgyűlés német nemzetiségi képviselője és a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának elnöke is kifogásolt. 2020 áprilisában vezetői pályázat kiírására került sor egy 2019 őszén megüresedett óvodavezetői beosztásra. A pályázati kiírást a települési önkormányzat érvénytelennek nyilvánította, mivel a pályázó óvónő nem rendelkezett a kinevezéshez szükséges képesítéssel. A települési önkormányzat arról tájékoztatta a pályázót támogató német nemzetiségi önkormányzatot, hogy a képviselő-testület ismételten ki fogja írni az intézményvezetői pályázatot, amelynél újra kérni fogják a nemzetiségi önkormányzat egyetértését és határozathozatalát.

A fenntartó önkormányzat ezt követően a vezetői feladatok ellátására az óvoda korábbi helyettes vezetőjének adott megbízást, ehhez azonban nem kérték ki a nemzetiségi önkormányzat egyetértését. A nemzetiségi önkormányzat által támogatott óvónő 2021 januárjában megszerezte az intézményvezetői feladat ellátásához szükséges végzettséget, ennek ellenére a fenntartó önkormányzat elutasította a német nemzetiségi önkormányzatnak a vezetői pályázat kiírás-

sára vonatkozó kérését, így azóta az intézmény vezetését a nemzetiségi önkormányzat egyetértése nélkül megbízott személy látja el.

A biztoshelyettes információi szerint 2021 szeptemberében ismételten kiírták a vezetői pályázatot. A biztoshelyettes megkeresésére a kormányhivatal megállapította, hogy a községi önkormányzat képviselő-testülete törvénysértően járt el, amikor a nemzetiségi intézménynek számító helyi óvoda ideiglenes vezetőjének megbízása során nem szerezte be a német nemzetiségi önkormányzat egyetértését. A törvényességi felügyeleti eljárása eredményeként a kormányhivatal törvényességi felhívással élt a képviselő-testület felé. A nemzetiségi önkormányzat elnökének beadványa alapján indult vizsgálat a beszámoló összeállításakor még folyamatban volt, lezárására 2022-ben kerül sor.

6.4.3. EGYÉNI ÉS KÖZÖSSÉGI NEMZETISÉGI JOGOK

A koronavírus-világjárvány hatása a 2021-es évben is érzékelhető volt, az **egyéni és közösségi nemzetiségi jogok sérelme kapcsán** ugyanis továbbra is **kevesebb egyéni beadvány érkezett** a nemzetiségi biztoshelyetteshez, mint a pandémia előtti időszakban. Ennek következtében **lehetőség nyílt** a korábbi években indult, átfogó és szélesebb körű elemző munkát igénylő **vizsgálatok lezárására**. 2021-ben a nemzetiségi biztoshelyettes három kiemelt átfogó vizsgálat záródokumentumaként adott ki elvi állásfoglalást. A vizsgált tárgykörök a nemzetiségi nyelven való egyéni és közösségi névhasználatot, valamint a nemzetiségi médiajogot érintették.

A **nemzetiségi nyelven való névhasználat** két fontos területének jelenlegi helyzetét, adottságait, fejlesztési lehetőségeit a nemzetiségi nyelven való **egyéni névhasználatról** szóló 3/2021. számú és a nemzetiségi nyelven való **közösségi névhasználatról** szóló 4/2021. számú elvi állásfoglalások együttesen mutatták be. E két témakörrel kapcsolatban konkrét egyedi panaszok érkeztek, továbbá a biztoshelyettes a korábbi években több jelzést is kapott a legsúlyosabb problémákról. Egyértelművé vált, hogy a kérdéskörhöz kapcsolódóan a felmerült hiányosságok, nehézségek teljes körű áttekintése, elemzése szükséges. Az elvi állásfoglalások célja a nemzetiségi nyelven való egyéni és közösségi névhasználat jogi szabályozásának, azok gyakorlati érvényesülésének, a témakör komplex helyzetének a bemutatása volt.

A két elvi állásfoglalás iránt a nemzetiségi közösségek, kormányzati szereplők és a tudományos közélet részéről is nagy érdeklődés mutatkozott, a visszajelzések arra utalnak, hogy az érintettek támogatják a dokumentumok tartalmát és a megfogalmazott szakmai javaslatokat, valamint segítik szélesebb körben történő megismertetésüket.

Az **egyéni névhasználat terén előremutató lépés történt**: a vizsgálat megindítását követően az anyakönyvi eljárásról szóló törvény 2021. március 1-jén hatályba lépett módosítása a **nemzetiségi utónévjegyzéknek az országos nemzetiségi**

önkormányzatok honlapján történő közzétételét írta elő, amire azóta valamennyi országos nemzetiségi önkormányzat honlapján sor került. A Miniszterelnökséget vezető minisztertől kapott tájékoztatás szerint továbbfejlesztették az elektronikus anyakönyvi nyilvántartás informatikai rendszerének **nemzetiségi nyelvű betűkészletét**, megszüntették az ismételt névváltoztatással kapcsolatos **magasabb összegű illetékfizetési kötelezettséget**, valamint **magánútleveleken** is lehetséges a hazai nemzetiségi közösségekhez tartozó személyek **nemzetiségi nevének feltüntetése**.

A nemzetiségi kulturális autonómia egyik markáns területét érintően a magyarországi nemzetiségi közösségek képviselői évtizedek óta hasonló panaszokat fogalmaztak meg a nemzetiségi rádióműsorok vételi körülményeivel kapcsolatban. A biztoshelyettes a nemzetiségek anyanyelvű közszolgálati médiaszolgáltatáshoz való hozzáféréseinek aktuális helyzetét a 3/2018. számú elvi állásfoglalásban mutatta be részletesen. Ennek utóvizsgálataként, a magyarországi digitális földi rádiós műsorszórás 2020-ban történt megszüntetésének hatását feltáró vizsgálat 2021-ben a **nemzetiségi közszolgálati rádióadások elérhetőségének aktuális helyzetéről** szóló 2/2021. számú elvi állásfoglalás kiadásával zárult.

A vizsgálat megállapítása hosszú évek tapasztalata és az aktuális helyzet alapján az volt, hogy sajnálatos módon a **nemzetiségi közösségek tagjai számára a nemzetiségi nyelvű közszolgálati rádióműsorok vételének technikai feltételei eltérő, alacsonyabb színvonalon érhetők el**. Az állásfoglalás szakmai javaslataira reagálva az MTVA vezérigazgatója elfogadta a nemzetiségi közösségek vezetőivel folytatandó konzultáció szükségességét, és jelezte, hogy a közszolgálati médiaszolgáltató vezérigazgatójával történő egyeztetést követően a tartalomért felelős médiaszolgáltató a közeljövőben párbeszédet kezdeményez a nemzetiségi rádiózás jövőbeli fejlesztésének lehetséges stratégiai irányairól.

A nemzetiségi anyanyelvhasználat területéhez kapcsolódik a nemzetiségi biztoshelyettes 2021-ben **folyamatban lévő vizsgálata**, amely a **nemzetközi jogi dokumentumok magyar nyelven és a hazai jogszabályok nemzetiségi nyelveken történő elérhetőségére** fókuszál. A vizsgálat egyrésztől áttekinti azt, hogy a Magyarország által ratifikált, a nemzetiségi jogok terén releváns nemzetközi egyezmények és az egyezmények rendelkezései szerint működő nemzetközi testületek/szervek/intézmények által kiadott dokumentumok tartalma megismerhető-e a magyarországi nemzetiségi közösségek tagjai által, azok elérhető-e magyar vagy nemzetiségi nyelvű fordításban. Másrésztől vizsgálja, hogy a hatályos magyar jogszabályok tartalma rendelkezésre áll-e nemzetiségi nyelvű fordításban. A vizsgálat lezárása 2022-ben várható.

A biztoshelyettes a fentiek mellett 2021-ben is kiemelt figyelemmel kísérte a nemzetiségi jogi szempontból is jelentős **népszámlálás** előkészítését.

Biztoshelyettesi esetjog

1. A biztoshelyettes a 2/2020. számú elvi állásfoglalásban részletesen bemutatta a **2021. évi népszámlálás előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos nemzetiségi jogi vonatkozású komplex kérdéseket**, valamint az elvi állásfoglalás kiadását követően szakmai javaslataival továbbra is aktívan támogatja a soron következő népszámlálás előkészítését. 2020 nyarán véleményezte és szakmai javaslatok megfogalmazásával segítette a népszámlálás végrehajtásával kapcsolatos feladatokról szóló rendelet tartalmának meghatározását. Ennek eredményeként a végrehajtási rendelet hatályos szövege értelmében a **jegyző** – a helyi népszámlálás végrehajtásának felelőseként – **együttműködésre köteles a helyi nemzetiségi önkormányzattal**, tájékoztatást ad az elvégzendő feladatokról, **a számlálóbiztosi hálózat létrehozása során pedig egyeztet a helyi nemzetiségi önkormányzattal**. A 2021. május-júniusra tervezett népszámlálást a Kormány a veszélyhelyzetre tekintettel elhalasztotta. A **népszámlálás adatfelvételére 2022. október 1. és 2022. november 20. között kerül sor**. A népszámlálás elhalasztása ellenére a biztoshelyettes 2021-ben többször is felhívta a nemzetiségi közösségek vezetőinek és az érintett szakembereknek a figyelmét a 2/2020. számú elvi állásfoglalásában megfogalmazott szakmai javaslatok végrehajtásának kiemelt jelentőségére.

6.4.4. GYŰLÖLETBESZÉDDEL ÉS A GYŰLÖLET MOTIVÁLTA CSELEKMÉNYEKSEL KAPCSOLATOS ÜGYEK

A biztoshelyettes 2021-ben is kiemelt figyelemmel kísérte a hazánkban az elmúlt évek során **egyre erőteljesebben megjelenő gyűlöletbeszéddel** és más **gyűlölet-cselekményekkel kapcsolatos tendenciákat**. 2020-ban két állásfoglalást és több közleményt is kiadott a témában, a múlt évi tapasztalat azonban azt mutatta, hogy **a kedvezőtlen folyamat nem állt meg**, hanem – különösen az országgyűlési választásokat is megelőző érzékeny időszakban – tovább fokozódott. Elmondható, hogy a nemzetiségi közösségekkel, kiemelten **a hazánkban élő roma nemzetiségű közösség tagjaival kapcsolatos gyűlöletbeszéd** gyakorlatilag már **a hétköznapi közbeszéd részévé vált**, és az ehhez kapcsolódó kirekesztő, dehumanizáló retorika nem csak a szélsőséges szervezetek képviselőinek, de akár befolyásos közszereplők megnyilvánulásainak is egyik eleme, kommunikációs eszköze lett.

Ahogy arra a biztoshelyettes számos alkalommal rámutatott, a gyűlölet motiválta cselekmények kezelésének fontossága nem csak az áldozatok, illetve az áldozati csoport védelmének szükségességéből fakad, hanem annak megerősítéséből is, hogy az emberi jogok és a jogszabályok minden egyes állampolgárra nézve egyenlő mértékben érvényesek. **A társadalmi béke és köznyugalom megteremtésének elengedhetetlen feltétele a kirekesztéssel és a diszkriminációval szembeni következetes fellépés**. Tekintettel arra, hogy az online térben,

elsősorban a különböző közösségi médiafelületeken pillanatok alatt elér a tömegekhez a sztereotípiákat erősítő, a gyűlölet kiáltására, fokozására alkalmas tartalom, a gyűlöletbeszéd elleni fellépés lehetőségeiről 2021 folyamán is több alkalommal egyeztetett a biztoshelyettes a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság (NMHH) vezetőivel.

Az ún. **Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv** 2018. december 18. óta hatályos módosítása értelmében a médiaszabályozás hatálya alá kerültek a videómegosztó-platformok is. Erre figyelemmel a biztoshelyettes és az NMHH munkatársai az egyeztetések során arra keresték a választ, hogy **milyen hathatós fellépésre nyújt lehetőséget a változó jogszabályi környezet a videómegosztó platformokon megjelenő gyűlöletkeltő tartalmakkal szemben**.

Az online gyűlöletbeszéd elleni fellépés lehetőségeinek vizsgálata mellett a biztoshelyettes személyesen utazott el arra a településre, ahol **szélsőjobboldali szervezetek gyülekeztek a helyi roma lakosság megfélemlítése céljából**.

Biztoshelyettesi esetjog

1. 2021. június 13-án, „Elég a cigánybűnözésből!” elnevezéssel, **vonulások demonstrációt szervezett több közismert szélsőséges szervezet Monoron**.

A demonstrációt megelőzően egy társadalmi szervezet az országos, illetve a Pest megyei rendőrfőkapitányhoz, valamint a Monori Rendőrkapitányság vezetőjéhez fordult, beadványát az alapvető jogok biztosa és a nemzetiségi biztoshelyettes részére is megküldve. A beadvány szerint a városban a közelmúltban elkövetett súlyos bűncselekmény kapcsán tartott felvonulás nyilvánvaló célja a város roma lakosságának a megfélemlítése volt. A szervezet hangsúlyozta, hogy a szélsőjobboldali párt retorikája a romákkal szembeni gyűlöletkeltésre alkalmas, a hatóságoknak ezért hathatós lépéseket kell tenniük annak érdekében, hogy védelmet nyújtsanak a helyi lakosoknak a megfélemlítéssel szemben. A civil szervezet elnöke ezt követően – ugyanazon állami szerveknek címzett – levelében jelezte, hogy 2021. július 25-én, Jászapátiban hasonló megmozdulást szerveznek szélsőségesek, nyilvánvalóan a város roma lakosságának megfélemlítése céljából. A jelzések alapján a biztoshelyettes vizsgálatot rendelt el, amelynek keretében – szakmai megfigyelőként – 2021. június 13-án megjelent a demonstráció helyszínén, majd mindkét demonstráció ügyében – a rendezvények rendőri biztosításával kapcsolatos kérdéseivel – az országos rendőrfőkapitányhoz fordult.

Az országos rendőrfőkapitány válaszában arról tájékoztatta a biztoshelyettest, hogy a gyülekezési hatóságnak a lehető legszélesebb körben biztosítani kell a gyülekezési jog gyakorlását. Annak tiltó határozattal történő korlátozása csak végső eszközként alkalmazható, amennyiben a jogszabályban kifejezetten hivatkozott közbiztonság, közrend vagy mások jogainak és szabadságának védelme enyhébb korlátozással nem biztosítható. A gyülekezési hatóság minden olyan bejelentés

esetében élt a gyülekezési jog korlátozására kapott törvényi felhatalmazással, ahol az indokolt volt, a határozatokat a bíróság is megalapozottnak találta. A konkrét gyűlések lebonyolítása kapcsán rendőri intézkedés nem történt, bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetését megalapozó körülmény nem jutott a rendőrség tudomására.

Az országos rendőrfőkapitány levelében arra is felhívta a figyelmet, hogy a gyűlölet-bűncselekményekkel szembeni hatékony fellépés érdekében a rendőrség 2012 januárjában kialakította a gyűlölet-bűncselekmények önálló szakvonalát. Ennek keretében országos szinten kiépült a mentori és szakirányítói rendszer. A szakvonal együttműködik a 2012-ben, civil szervezetek által létrehozott Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoporttal. A gyűlölet-bűncselekményekre adott egységes, hatékony és szakszerű rendészeti válaszok érdekében – az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága ajánlásának figyelembevételével – 2019-ben kiadták a gyűlölet-bűncselekmények kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról szóló 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítást is, amelynek értelmében a rendőrség eljárása során úgynevezett előítélet-indikátorokra alapoz. A vizsgálat folyamatban van, 2022-ben várható a befejezése.

2. Egy másik ügyben – az érintett rendőri szervek, valamint a Legfőbb Ügyészség megkeresése útján – a nemzetiségi biztoshelyettes folyamatosan kiemelt figyelemmel kíséri a rendőrség eljárását, amely annak kapcsán indult, hogy még 2020 júliusában egy nyaraló erkélyére valaki SS zászlót helyezett ki. Ebben az ügyben önkényuralmi jelkép használata miatt büntetőeljárást indítottak, amely jelenleg is folyamatban van. Ugyanezen nyaraló erkélyére 2021 júliusában egy Hitlert ábrázoló ágytakarót függesztettek ki, a biztoshelyettes ennek kapcsán szintén figyelemmel kísérte és kíséri a rendőrség eljárását.

Az **Alkotmánybíróság** a véleménynyilvánítás szabadsága korlátozásának legitim céljaként ismerte el a diktatórikus rendszerekkel való azonosulást kifejező nézetek nyilvános megfogalmazásának, terjesztésének vagy hasonló célzatos magatartásoknak a büntetendővé nyilvánítását, mert a 20. század szélsőséges politikai diktatúráihoz kötődő szimbólumaival összefüggő magatartások érzékenyen érinthetik, sérthetik az emberi méltóságot, és ellentétesek az Alaptörvényből levezethető alkotmányos értékrenddel.

A roma holokauszt oktatásának társadalmi szemléletformáló szerepéről és hazai helyzetéről szóló **1/2017. elvi állásfoglalásban** az ombudsmanhelyettes már felhívta a figyelmet arra, hogy a nemzetiszocialista ideológia által támogatott és véghezvitt népiirtás nemcsak a zsidókat, hanem a romákat és más kisebbségi csoportok tagjait is érintette. A kutatók szerint a koncentrációs táborokban és a helyi pogromok során kivégzett európai romák száma ötszázezerre tehető. Magyarországon a roma holokauszt áldozatainak száma 5 ezer és 15 ezer közé tehető; a nemzetiszocialista ideológia és fajüldözés azonban több százezer cigány származású embert, a magyarországi roma közösségek csaknem harmadát közvetlenül érintette.

3. A biztoshelyettes kiemelt figyelemmel követte nyomon azt az esetet is, amelynek során egy több százezres nézettségű **internetes rajzfilmsorozat egyik epizódja a hazai roma közösség tagjait mélyen sértő, előítéleteket erősítő tartalommal jelent meg.**

A mese megjelenése ellen tiltakozó magánszemélyek és szervezetek a rasszista tartalom mellett azt is kifogásolták, hogy az **súlyosan sérti az örökbefogadott gyermekek, valamint az örökbeadó és örökbefogadó szülők érzéseit és érdekeit is.** Az oktató műfajúként megjelölt videóban ugyanis egy saját családjával elégedetlen kisfiúról véletlen ajtó-csere folytán „kiderül”, hogy örökbe fogadták, és a lakásán megjelenő gyámügyi munkatárs segítségével a vér szerinti roma szülők elviszik őt magukkal, hogy az életét a születési roma családjában folytassa. A sokak által kifogásolt epizód a „vér szerinti” roma szülőket a legrosszabb sztereotípiák mentén ábrázolja: koszosnak, tanulatlanok mutatja be őket, akik közönségesen, primitív módon beszélnek. A mesét közvetítő mesecsatorna a kisgyermekes családok által leglátogatottabb rajzfilmcsatorna a YouTube videómosztó platformon több mint nyolcszázezer feliratkozóval rendelkezik. A szóban forgó epizódot a feltöltését követően pár napon belül közel háromezerezer alkalommal tekintették meg. A mese nem csak előítéletes, emberi méltóságot sértő roma-ábrázolása miatt volt problémás, de gyermekjogi szempontból is, hiszen a mese félrevezető és súlyos előítéleteken alapuló képet közvetített az örökbefogadásról is. A videómosztó platformról a jelzett rajzfilmsorozat kifogásolt epizódját nem távolították el, ellátták azonban egy tizennyolc éven aluliak számára nem ajánlott megjelöléssel; az epizód tartalma azonban változatlanul sérti a jelzett csoportok emberi méltóságát.

6.4.5. SÚLYOS SZOCIÁLIS ÉLETKÖRÜLMÉNYEKEL, LAKHATÁSI PROBLÉMÁKKAL ÖSSZEFÜGGŐ ÜGYEK

2021-ben a **szociális helyzetet, a lakhatási feltételek hiányát,** illetve a **közfoglalkoztatás** szervezését kifogásoló beadványokkal **legnagyobb arányban hátrányos helyzetű, roma nemzetiségű személyek** fordultak a nemzetiségi biztoshelyetteshez.

A nehéz életkörülményekkel, súlyos lakhatási feltételekkel kapcsolatos beadványok többségében a **települési önkormányzat és bérlő között fennálló lakásbérleti szerződéseket** érintették; sérelmezték többek között a felhalmozódott díjtartozást, a bérleti szerződés határidő előtti felmondását vagy meghosszabbításának elmaradását, érkeztek panaszok lakáscserével, illetve a lakás állapotával összefüggő problémák miatt is.

A biztoshelyettes az ombudsmantörvény alapján a helyi önkormányzatok és bérlők között létrejövő polgári jogviszony közvetlen vizsgálatára nem, de a helyi önkormányzatok szociális jellegű feladatainak, beleértve a hajléktalanná válás megelőzése érdekében tett önkormányzati intézkedések vizsgálá-

tát is, rendelkezik hatáskörrel. Az előző évek gyakorlatának megfelelően, a panaszosok kiszolgáltatott helyzetére tekintettel, a lehető legpontosabb tájékoztató érdekében, a biztoshelyettes rendszerint **megkereste a települési önkormányzat polgármesterét, a családsegítő központ vezetőjét,** és felkérte őket, hogy saját hatáskörükben eljárva nyújtsanak méltányos segítséget az érintett helyi lakosoknak. Részletes tájékoztató levelében a biztoshelyettes megküldte a panaszosoknak azon szervezetek, intézmények, hatóságok elérhetőségét, amelyek az igénybe vehető támogatásokról, ellátási formákról szakszerű információt, konkrét anyagi támogatást vagy jogi segítségnyújtást biztosíthatnak.

Az elmúlt évben is érkezett a települési vagy a nemzetiségi önkormányzat **élelmiszer-csomagot, szociális célú tűzifa támogatás** megállapítását és elosztását kifogásoló panasz. A települési önkormányzat egyes eljárásait sérelmező roma nemzetiségű panaszosok 2021-ben is szembesültek az **„intézményes diszkrimináció”** jelenségével. A társadalmi előítélet továbbra is jelen van egyes intézmények, hatóságok szervezeti kultúrájában. A roma lakosságot sújtó és kirekesztő, egyenlőtlen bánásmódra utaló, gyakran rejtett eljárási formák csak általánosságban érhetők tetten, ezért azokhoz kapcsolódóan konkrét visszasságot nem lehetett megállapítani.

Tárgyakat tekintve újkeletűnek tekinthetők azok a beadványok, amelyek a **magas adóerő-képességgel rendelkező települések közfoglalkoztatási programjai indításának kizárására vonatkozó szabályozást** tartották méltánytalannak. Ezzel összefüggésben az elmúlt években a nemzetiségi biztoshelyettes több esetben is jelezte a Belügyminisztériumnak a kizárás rászorultakat, köztük roma lakosokat sújtó hátrányait. A kifogásolt közfoglalkoztatás-szervezési probléma a Belügyminisztérium 2021. évi szakmai iránymutatása alapján 2021. március 2-től megszűnt, a közfoglalkoztatási programok újraindíthatóvá váltak ezeken a településeken is.

Több panasz érkezett **uniós finanszírozású telep-rehabilitációs projektek** megvalósításának szakszerűtlenségével, szabálytalanságával kapcsolatban. Az egyik telep-rehabilitációt és lakhatási szegregációt érintő panasszal összefüggésben a nemzetiségi biztoshelyettes még 2020 végén vizsgálatot indított, amelyet azonban 2021-ben időközben kénytelen volt megszüntetni. A beadványozó ugyanis ugyanabban a tárgykörben a Főigazgatóságon hatósági vizsgálatot is kért az alapvető jogok biztosságától. Ennek oka, hogy az újabb panaszt a beadványtevő nyilatkozata alapján az egyenlő bánásmód törvény szerinti kérelemnek kellett tekinteni. Ezért jelenleg közigazgatási hatósági eljárás keretében a Főigazgatóság vizsgálja az ügyet.

A **leromlott városi területek rehabilitációjára vonatkozó TOP pályázatokkal** kapcsolatban több más beadvány is érkezett a biztoshelyetteshez, ezekben az ott élő családok kiköltöztetését, elhelyezés nélküli kiköltöztetését, valamint az elnyert pályázati forrásoknak a roma nemzetiségi önkormányzat közreműködése, illetve a helyi roma nemzetiségű lakosok megfelelő tájékoztatása nélküli felhasználását kifogásolták

a beadványozók. A TOP pályázatokkal kapcsolatban a biztoshelyettes tájékoztatást kért a települések polgármestereitől, illetve a regionális fejlesztési programokért felelős helyettes államtitkártól is. A beérkezett válaszok elemzése, az iratok adatainak feldolgozása még folyamatban van, az ügyek lezárása 2022-ben várható.

A pandémia kérdéskörére az ügycsoporthoz kapcsolódóan külön is ki kell térni. A beérkezett szociális, lakhatási panaszok 2021-ben is arra utaltak, hogy a **pandémia felerősítette a kiszolgáltatott társadalmi csoportok nehéz helyzetét.** A hátrányos helyzetű családoknak az egészségügyi veszélyhelyzet mellett a világvárvány súlyos gazdasági kockázataival, következményeivel is számolniuk kellett. A pandémia második évében növekedett az infláció, amely a mindennapi megélhetési nehézségek mellett, sok esetben a családok lakhatási kiadásokból, közüzemi díjakból származó tartozásainak felhalmozódását is eredményezte. A foglalkoztatási jogviszonyok korlátozások következtében történő megszüntetése, a keresetek kiesése tovább mélyítette az egyenlőtlenégeket. Általános jelenségként mindez különösen hátrányosan érintette a veszélyeztetett, kirekesztett társadalmi csoportokat, köztük a roma lakosságot.

A biztoshelyettes minden esetben tájékoztatta az érintett állampolgárokat azokról az átmeneti intézkedésekről, jogi szabályozásokról, amelyek a veszélyhelyzet ideje alatt hozzájárultak a lakhatási feltételek megőrzéséhez, így tájékoztatást adott az ingatlanok árverezésére és kiűritésére vonatkozó, a veszélyhelyzet ideje alatt érvényben lévő **kilakoltatási moratóriumról,** illetve a veszélyhelyzet ideje alatt lejáró, az állam vagy helyi önkormányzat tulajdonában lévő lakásra kötött **lakásbérleti szerződés meghosszabbodásáról.** A biztoshelyettes azt is jelezte a panaszosoknak, hogy a bérleti szerződés hatályának a veszélyhelyzet megszűnéséig történő meghosszabbítása nem automatikus; a bérlő aktív, a szerződés lejártát megelőző fellépését igényli. Az érintett személyek lakhatási problémái a veszélyhelyzet után újból felmerülhetnek, a hosszabb távú következmények jelenleg még kiszámíthatatlanok.

A biztoshelyettes a koronavírus világvárvány kihívásaival kapcsolatban többször is felhívta az állami és önkormányzati szereplők figyelmét az országos és helyi szintű, célzott **szociális válságkezelő programok** kidolgozásának szükségességére, amelyek a leghátrányosabb helyzetű közösségek helyzetének megsegítésére fókuszálnának.

Biztoshelyettesi esetjog

1. Szociális célú tűzifa támogatással kapcsolatos beadványában egy roma panaszos jelezte, hogy 2021 januárjában az érintett települési önkormányzat állami forrásból finanszírozott tűzifát osztott szét. A tűzifaigénylés lehetőségével kapcsolatban azt a tájékoztatást kapta, hogy a közös háztartásban élő nevelt fia már igényelt tűzifát, ezért ő maga már nem jogosult arra. Úgy vélte, hogy a hivatali ügyintézés során roma száрма-

zása miatt megkülönböztető módon bántak vele. A biztoshelyettes a panaszos kiszolgáltató helyzetére és a téli időszakra figyelemmel soron kívül megkereste a település polgármesterét és a lakóhelye szerint illetékes családsegítő szolgálat vezetőjét.

A családsegítő szolgálat válaszelevele szerint a családot környezettanulmány készítése céljából korábban az egyházmegyei karitás felkérése alapján már felkeresték. A panaszos ekkor rendelkezett tűzifával, az ingatlan fűtött volt. A polgármester tájékoztatása szerint a panasz ismert volt számára, több alkalommal személyesen is foglalkozott a beadványozó problémájával, illetve a tűzifa igénylésével összefüggésben a jegyző és az önkormányzat szociális ügyintézője részletesen informálta a panaszost. Jelezte egyúttal azt is, hogy a beadványozó az önkormányzati rendeletben meghatározott határidő lejártát követően kívánta a kérelmét benyújtani, illetve a panaszos fia ugyanarra az ingatlanra, határidőn belül már igényelt tűzifát. Végül a jegyző – a biztoshelyettes megkeresését követően – jelezte a panaszosnak, hogy az önkormányzat a kérelme alapján segítséget nyújt számára, és soron kívül tűzifa támogatásban részesíti, 2021 februárjában ki is szállította részére a tűzifát.

2. A járvány- és veszélyhelyzet ideje alatt állását elvesztő roma nemzetiségű panaszos, **nem tudta tovább fizetni** az édesanyjával és fiával közösen lakott kerületi önkormányzati bérlakás lakbérét, és a korábbi, betegsége miatt **felhalmozódott lakbértartozását** sem tudta rendezni. A biztoshelyettes által megkeresett önkormányzati ingatlangazdálkodási szerv álláspontja szerint a lejáró lakásbérleti szerződésre tekintettel a panaszos nem volt jogosult részletfizetésre. A szerződés lejártá után jogcím nélküli lakáshasználóként a lakbér háromszorosának megfelelő összeget kellett fizetnie. A beadványában a panaszos lakhatási problémája méltányos rendezéséhez kért segítséget, egyúttal sérelmezte az érintett intézmények eljárását, és úgy vélte, roma származása miatt érte hátrányos megkülönböztetés.

A biztoshelyettes a család kiszolgáltató helyzetére figyelemmel megkereste a lakóhelye szerint illetékes önkormányzat polgármesterét és a családsegítő központ vezetőjét. A polgármester a válaszában ismertette az önkormányzat által felajánlott, a hátralék rendezését érintő részletfizetési megállapodás feltételeit. A polgármester arról biztosította az ombudsmanhelyettest, hogy amennyiben a panaszos vállalja az új részletfizetési megállapodás teljesítését, és tartozását kiegyenlíti, sor kerülhet bérleti jogviszonyának rendezésére. Emellett jelezte azt is, hogy a veszélyhelyzet ideje alatt munkájukat elvesztő lakosok részére az önkormányzat egyszeri, rendkívüli települési támogatást nyújthat a kérelmezőknek.

3. **Kritikus statikai állapotú, életveszélyesnek minősített önkormányzati lakás** roma nemzetiségű bérlője **vízdíjtartozásával összefüggésben** fordult a biztoshelyetteshez. A panaszos szerint a rendkívül magas adósságot egy főnyomócső többszöri eltörése okozta. Az ombudsmanhelyettes tájékozta-

táskéréssel fordult a lakóhely szerint illetékes települési önkormányzathoz, a vízellátást biztosító gazdasági szervezethez és a helyi családsegítő központ vezetőjéhez. A megkeresett vízszolgáltató szerint az érintett ingatlan vízellátását biztosító főnyomócső meghibásodásáról évekre visszamenően sem volt tudomásuk, illetve jelezték, hogy amennyiben a panaszos hitelt érdemlően igazolni tudja a csőtörés tényét és az elvégzett helyreállító munkálatok után kiállított számlákat bemutatja, a szolgáltató jóváírja az átlagfogyasztás feletti csatornadíj összegét. A megkeresett családsegítő központ vezetője válaszelevelében részletesen ismertette a családnak juttatott azon támogatási formákat, amelyeket a települési önkormányzat biztosított a panaszos családjának, illetve azon szociális szolgáltatásokat, amelyeket a központ nyújtott a korábbi években. A polgármester pedig jelezte, hogy az ingatlan állapotával kapcsolatos problémák ismeretese az önkormányzat előtt, ezért a panaszos lakhatási nehézségeit egy másik ingatlanban történő elhelyezéssel kívánja megoldani. Erre figyelemmel a válaszelevel megírása előtt pár nappal a polgármester egyeztetett a panaszossal, aki a felajánlott cserelakást elfogadta.

6.4.6. EGYÉB ÜGYEK (TEMETKEZÉSI ÜGY, NYUGDÍJÜGYEK, VÉGREHAJTÁSI ÜGYEK, EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁSSAL, PANDÉMIÁVAL, MÁLENKIJ ROBOTTAL, POSTAI SZOLGÁLTATÁSSAL KAPCSOLATOS ÜGYEK)

A korábbi évekhez hasonlóan 2021-ben is érkeztek olyan ügyek a biztoshelyetteshez, amelyekben a panaszosok utaltak a nemzetiségi származásukra vagy nemzetiségi hovatartozásukkal összefüggő hátrányaikra, de **a panaszok tartalmuk vagy a csekély számuk okán nem voltak tipizálhatók**, egyik kiemelt ügycsoportba sem sorolhatók. Ismertetésük a jelen beszámolóban azonban fontos, mert **rámutatnak a biztoshelyettesi tevékenység összetettségére, a nemzetiségi jogterület sokszínűségére.**

A panaszok egyedi jellegüket tekintve **több élethelyzetet is érintettek, és számos jogterülethez kapcsolódtak**, az egyenlő bánásmód követelményének tényleges sérelme a panaszosok nemzetiségi hovatartozása okán azonban általában nem volt megállapítható. A panaszok többek között **közüzemi díjtartozás mértékével, végrehajtási eljárással, nyugdíj összegének megállapításával, postai szolgáltatással, személyes adatok közösségi oldalon történő közzétételével, állampolgársági kérdésekkel, gondnokság alá helyezési eljárással, álláskereséssel, egészségügyi ellátással összefüggésben** érkeztek.

A biztoshelyettes olyan esetekben is részletes tájékoztatást nyújtott a beadványozóknak a vonatkozó szabályozási háttérrel, valamint a panaszos rendelkezésére álló egyéb jogi lehetőségekről, amikor nem járhatott el, vagy azért, mert más hatóságnál folyamatban lévő ügyben keresték meg, vagy mert nem merült fel az adott ügyben alapjogi visszásság gyanúja, illetve mert nem volt hatásköre vizsgálatra. Továbbra is érkeztek olyan beadványok, amelyekben a panaszosok bírósági eljárást

vagy döntést sérelmeztek, ezekkel összefüggésben a biztoshelyettes minden esetben világosan jelezte, hogy hatáskör hiányában nincs lehetőség vizsgálatot folytatni.

A biztoshelyettesi gyakorlatban sajátos helyet foglalnak el a kegyeleti joggal, a temetkezéssel, illetve a temetők működésével kapcsolatos ügyek, amelyek közül 2021-ben **egy Nógrád megyei település temetője ügyében az alapvető jogok biztosával lefolytatott vizsgálat zárult közös jelentéssel.** Az ügyben közbenső közös jelentés is készült, amelyben a biztos és a biztoshelyettes a megkeresett szerv együttműködési kötelezettségének megszegése miatt állapított meg alapvető joggal összefüggő visszásságot és kérte fel az adott szervet a soron kívüli válaszadásra és tájékoztatásra. Jelentésükben a kegyeleti joggal összefüggésben alapjogi visszásságot nem állapítottak meg, a temetőről és a temetkezési tevékenységről szóló önkormányzati rendelet és a települési önkormányzat képviselő-testületének szervezeti és működési szabályzatáról szóló önkormányzati rendelet áttekintése eredményeként azonban a jogállamiság elvével, valamint a nemzetiségi önkormányzathoz való alapjoggal összefüggő visszásságot tártak fel. A megyei kormányhivatal kormány megbízottja támogatta a jelentésben foglaltakat, és törvényességi felhívás kibocsátásával intézkedett a feltárt visszásság megszüntetése, illetve a jogszabályoknak megfelelő állapot helyreállítása érdekében.

2021-ben is folytatódott a Békés megyei, **német nemzetiségű személyek hadigondozási ügyeit** érintő beadványok vizsgálata, ennek eredménye a fejezet végén olvasható.

A biztoshelyettes 2021 folyamán is kiemelt figyelmet fordított a **koronavírus világjárvány harmadik, majd negyedik hulláma nemzetiségi közösségeket érintő hatásaira**, különös tekintettel a hátrányos helyzetű, **szegregátumokban élő roma családok helyzetére.** Ennek keretében 2021 tavaszán a biztoshelyettes átfogó adat- és információgyűjtést rendelt el, soron kívüli egyeztetést kezdeményezett a Belügyminisztérium társadalmi felzárkózásért felelős helyettes államtitkárával, illetve tájékoztatást kért az illetékes állami szervektől, települési önkormányzatoktól, valamint az országos és helyi nemzetiségi önkormányzatoktól, és intézkedéseket is kezdeményezett. A biztoshelyettes Facebook közösségi felületén közleményt adott ki, amelyben méltatta az „Oltass, hogy élhess” elnevezésű civil, oltásra buzdító országos kampányt.

2021 novemberében ismételt közleményt tett közzé, amelyben a szakmai és civil szervezetekkel egyetértésben nyomatékosan arra kért minden érintettet, hogy az embert próbáló járványhelyzetben kiemelten támogassák a leginkább rászoruló közösségeket. Az illetékes szervek kötelességének és felelőségének hangsúlyozása mellett közleményében a biztoshelyettes konkrét intézkedésekre is javaslatokat tett.

Biztoshelyettesi esetjog

1. Egy kelet-magyarországi településen kialakult tömeges fertőzés jelenségére sajtóhírek alapján felfigyelve a biztoshelyettes rövid úton kapcsolatba lépett a társadalmi felzárkózásért felelős helyettes államtitkárral, aki visszaigazolta, hogy valóban súlyos helyzet alakult ki a település szegregátumában. Az érintett településrészen a járványhelyzet kezelését nehezítette, hogy a lakóházakban zsúfolt körülmények között, nagy létszámú családok éltek, és folyamatosan fennállt a veszélye a felülfertőződésnek, amellyel szemben nem tudtak megfelelő módon védekezni. Ezzel együtt a mentőegységek folyamatos készütségben voltak a településen. A nemzetiségi biztoshelyettes és a helyettes államtitkár megegyeztek abban, hogy folyamatosan tájékoztatják egymást a helyzet alakulásáról. A település polgármestere is részletesen beszámolt a biztoshelyettesnek arról, hogy a településen, elsősorban a romák lakta részekben valóban közel száz személy fertőződött meg egy időben, és ismertette azokat az intézkedéseket, amelyeket az önkormányzat a helyi családsegítő szolgálattal és más segítő szervezetekkel együttműködve végzett a bajba jutott családok megsegítése és a járványhelyzet további eszkalálódásának megakadályozása érdekében. A helyi önkormányzat és a településen működő más szervezetek hatékony fellépésének eredményeként a járványgócot végül sikerült megszüntetni.

2. Egy országos nemzetiségi önkormányzat a Magyar Posta Zrt. eljárását kifogásolta. A beadvány értelmében egy magánszemély az érintett nemzetiségi közösség egyik hetilapjának következő évi díjfizetése alkalmával azt tapasztalta, hogy a postai alkalmazott a csekket elkülönítetten kezelte, elkérte a befizető személyazonosításra alkalmas adatait, és rögzítette azokat a számítógépes nyilvántartásban. Az országos nemzetiségi önkormányzat sérelmezte, hogy az adatrögzítésre és az eljárásra vonatkozó kérdésekre nem hangzott el érdemi válasz az ügyintézőtől. A biztoshelyettes vizsgálatra kérte fel a Magyar Posta Zrt. vezérigazgatóját, aki a lefolytatott vizsgálatról részletes tájékoztatást nyújtott. Ismertette a készpénzátutalási megbízások esetében alkalmazandó előírásokat, az adatrögzítési és ügyfél-átvilágítási kötelezettség szabályait. A postai vizsgálat nem igazolta a panaszban foglaltakat, a biztoshelyettes az ügyben alapjogi visszásságot nem állapított meg. A felvetett panasz kapcsán ugyanakkor hangsúlyozta, hogy figyelemmel kell kísérni a nemzetiségeket is érintő adatvédelmi és információszabadsággal összefüggő folyamatokat, problémákat. 2022-ben a biztoshelyettes átfogó vizsgálat keretében kívánja áttekinteni az **etnikai adatok kezelésének tendenciáit és aktuális kérdéseit.**

3. 2021-ben is érkeztek beadványok – ha csekély számban is – munkajogi kérdésekkel, illetve jogvitákkal kapcsolatban. Egy szlovén nemzetiségű panaszos **foglalkoztatási nehézségeivel** összefüggésben fordult a biztoshelyetteshez. A beadványozó

azt sérelmezte, hogy évek óta nem részesülhetett foglalkoztatói támogatásban, és az illetékes járási hivatal az összes kérelmét elutasította. A biztoshelyettes az eljárása során tisztázta, hogy a panaszos csupán az álláskereső nyilvántartásba vétele iránt terjesztett elő kérelmet a foglalkoztatási szervhez, álláskeresői járadék igénylésére nem, ezért a járadék jogosultsági feltételeiről tájékoztatta a panaszost. A nemzetiségi biztoshelyettes felhívta a beadványozó figyelmét a mentori szolgáltatás igénybevételének lehetőségére is, amit regisztrált álláskeresőként kérelmezhet.

4. Egy roma nemzetiségű panaszos a korábban keletkezett, rendezetlen fűtéstartozása miatt indított végrehajtással kapcsolatban kérte a biztoshelyettes segítségét. Nehezményezte a végrehajtási eljárásokat, a követelések összegét, amely miatt nyugdíjának 50%-a végrehajtás alá került. Sérelmezte, hogy az ügyben előterjesztett panaszait számos szerv elutasította, a tartozás törlesztése azonban mindennapi megélhetését veszélyezteti. A biztoshelyettes hatásköre hiányáról informálta a panaszost, általános jellegű tájékoztatást nyújtott a végrehajtással kapcsolatos tudnivalókról és a végrehajtási eljárás során igénybe vehető jogi lehetőségekről. A panaszos újabb beadványában azt jelezte, hogy az általa megjelölt követelés elévült, amire figyelemmel a biztoshelyettes teljes körű felvilágosítást adott a végrehajtási jog elévüléséről, az elévülési idő számításáról, az elévülés nyugvásáról és félbeszakadásáról.

5. Az egészségügyi ellátás igénybevételét érintette az a beadvány, amelyben egy roma és német nemzetiségű család beszámolt arról, hogy a származásukon alapuló hátrányos megkülönböztetés miatt másik településre költöztek. A panaszos az új lakóhelyre költözésekor célszerűnek látta az ellátási körzetben tevékenykedő háziorvoshoz való átjelentkezését, aki azonban nem fogadta a panaszost, az átjelentkezés elutasítása nehézséget okozott a beadványozónak az egészségügyi ellátás igénybevételekor. Az általános jellegű panaszról nem derült ki, hogy a panaszos kimerítette-e a jogorvoslati lehetőségeit, ezért a biztoshelyettes hatásköre hiányában nem indíthatott vizsgálatot. Részletes tájékoztatást nyújtott azonban a háziorvosi, házi gyermekorvosi és fogorvosi tevékenységről szóló rendelet ügyhöz kapcsolódó releváns rendelkezéseiről, a jelentkezés elutasítása esetén lehetséges eljárásról. Ismertetette a panaszossal egy másik háziorvoshoz történő átjelentkezés feltételeit, a háziorvos megválasztására vonatkozó jogosultságot, illetve a jelentkezés elutasítása esetén rendelkezésére álló lehetséges lépéseket.

6. A Békés megyei, német nemzetiségű személyek hadigondozása ügyében a vizsgálat 2021-ben is folytatódott, amelynek eredményeként a biztoshelyettes 2022. január 19-én kiadta a második világháború végén a Szovjetunióba, kényszermunkára elhurcolt német nemzetiségű személyek hadigondozásáról szóló 1/2022. számú elvi állásfoglalását.

A szakmai dokumentum kiadásának elsődleges célja az volt, hogy – a Szovjetunióba hurcolt személyek részére nyújtott személyi kárpótlásra, illetve e személyek és hozzátartozóik hadigondozására vonatkozó szabályozás áttekintését követően – rámutasson a jogalkalmazói gyakorlat egyes visszásságaira, valamint a történelmi helyzetből fakadó azon körülményekre, amelyek következtében az elhurcoltak leszármazottai – különös tekintettel a német nemzetiségű elhurcoltakra – a jelenlegi hadigondozási szabályok alkalmazása során több szempontból is méltánytalan jogi helyzetbe kerülnek. Az állásfoglalás részletes bemutatására a 2022. évi beszámolóban kerül sor.

6.4.7. BÜNTETŐ-, SZABÁLYSÉRTÉSI ÉS RENDŐRI ELJÁRÁST ÉRINTŐ ÜGYEK

A járványhelyzet miatt 2021-ben is érvényben maradtak a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló törvényben foglalt, a 2020. évi beszámolóban ismertetett – elsősorban a büntetőeljárásokat érintő – rendelkezések.

Büntetőeljárást érintő ügyek

Az ügytípusban továbbra is az volt a jellemző, hogy mind terhelték (gyanúsítottak, vádlottak, elítéltek), mind sértettek fordultak panasszal a biztoshelyetteshez.

A gyanúsítottak (vádlottak) az elmúlt évben is **sérelmezték** a személyi szabadságukat korlátozó kényszerintézkedés (letartóztatás) elrendelését, illetve fenntartását, valamint a nyomozás elhúzódsát és az eljáró szervek elfogultságát. Tekintettel arra, hogy **a letartóztatás elrendeléséről, meghosszabbításáról a bíróság dönt**, az ombudsman hatásköre pedig semmilyen formában nem terjed ki a bírói döntések vizsgálatára, a biztoshelyettes a jogorvoslati lehetőségekről, illetve a terheltet megillető jogokról, a nyomozás határidejéről és a kizárás indítványozásának szabályairól, továbbá ezzel összefüggésben arról is tájékoztatta a beadványozókat, hogy **a nyomozás felett az ügyészség látja el a törvényességi felügyeletet**, így az ügyészség eljárásának, döntéseinek a vizsgálatára sem terjed ki a hatásköre.

Az előző évekhez hasonlóan **több elítélt is kifogásolta az ügyében hozott bírói ítéleteket, a velük szemben folytatott büntetőeljárás során – származásukra tekintettel – tapasztalt elfogultságot.** A biztoshelyettes részletesen tájékoztatta a panaszosokat az igénybe vehető rendkívüli jogorvoslati lehetőségekről, a védő kirendelésének szabályairól, valamint – egy panaszos kérésére – az Emberi Jogok Európai Bíróságához való fordulás feltételeiről is.

Biztoshelyettesi esetjog

1. A roma nemzetiségű, letartóztatásban levő panaszos a fia házának udvarán a fiával és vele szemben foganatosított rendőri intézkedéseket sérelmezte. Állítása szerint

a rendőrök egy szabálysértés miatti intézkedés kapcsán egyből rátámadtak a fiára, a származásukra utaló megjegyzéseket tettek, majd megbilincseltek és előállították őket. Ezt követően a rendőri intézkedés fenyegetéssel való akadályozása miatt büntetőeljárást indítottak ellenük.

A biztoshelyettes – az érintett rendőri szerv vezetőjének megkeresését követően – megállapította, hogy az intézkedésekről készült rendőri jelentésekben az egyes intézkedések (magánlakásban való intézkedés), illetve kényszerítő eszközök (testi kényszer, bilincs) alkalmazásának a megjelölése, a használatukra való előzetes figyelmeztetés megtörténte, valamint az események tényleges leírása között ellentmondás tapasztalható, amit – az intézkedések jog- és szakszerűségének vizsgálatakor – az őrsparancsnok sem észlelt. A biztoshelyettes arra is felhívta a figyelmet, hogy a jelentés nem rögzíti azt az időpontot, amikor a panaszost átadták a nyomozó ügyészségnek, így az előállítás tényleges időtartama nem állapítható meg. A biztoshelyettes arra kérte a kapitányságvezetőt, vizsgálja ki, miért nem észlelték a feltárt ellentmondásokat, illetve hiányosságokat a parancsnoki kivizsgálás során.

A kapitányságvezető teljes mértékben egyetértett a biztoshelyettes észrevételeivel, ezért az őrsparancsnokkal szemben megtették a szükséges intézkedéseket.

Tekintettel arra, hogy a panaszos a vele és fiával szemben – hivatalos személy elleni erőszak miatt – indított ügyészégi nyomozást is sérelmezte, a biztoshelyettes megkereste a Központi Nyomozó Főügyészség vezetőjét. A bűncselekményt az követheti el, aki hivatalos személyt jogszerű eljárásban erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályoz, illetőleg intézkedésre kényszerít. A biztoshelyettes rámutatott, hogy a rendőrségi törvény értelmében a rendőr magánlakásba – bebocsátás vagy hatósági határozat nélkül – nem léphet be, kivéve a szabálysértést felszólítás ellenére folytató személy előállítása céljából. Álláspontja szerint az ügyben a törvényi feltételek nem valósultak meg, vagyis a rendőri intézkedés jogszerűsége, ezáltal a bűncselekmény egyik tényállási elemének a megvalósulása megkérdőjelezhető.

A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettese arról tájékoztatta a biztoshelyettest, hogy az ügyben – a cselekmény elkövetésétől számított három hét elteltével – már vádat emeltek a panaszossal és a fiával szemben, ezért az eljárás az illetékes bíróság előtt van folyamatban. Kifejtette, hogy a terheltek lakóháza előtti terület csupán részben volt körbekerítve, ezért az nem minősült a törvény szerinti magánlakás-fogalom elemét képező, összefüggően körülhatárolt területnek.

A biztoshelyettes tájékoztatta a panaszost az ügygel kapcsolatos jogi álláspontjáról, intézkedéseiről, valamint arról, hogy a bíróságok eljárásának, döntéseinek a vizsgálatára nem terjed ki a hatásköre. A legfőbb ügyész helyettesének, valamint a kapitányságvezetőnek a figyelmét ugyanakkor felhívta arra, hogy álláspontja szerint az államnak az otthon nyugalma védelemben részesítő alaptörvényi kötelezettségével nem áll összhangban, ha az eljáró rendőrök – a szabálysértés abbahagyására vonatkozó

felszólítás mint törvényi feltétel hiányában – olyan, akár részben, akár egészben bekerített ingatlanon intézkednek a szabálysértést feltételezeten elkövető személlyel szemben, amelyről egyértelműen meg tudják állapítani, hogy az az érintett otthonához tartozik, és az érintett fel is szólítja őket annak elhagyására.

A gyermekek jogainak védelme a büntetőeljárás során

2. Az előző évben szintén a biztoshelyetteshez forduló panaszos édesanya jelezte, hogy a helyi rendőrkapitányság bünyügyi osztályvezetője felkereste őt a lakásán, távollétében a 12 éves lánya nyitott ajtót. A panaszos sérelmezte, hogy a rendőr durván beszélt a lányával, sőt meg is fenyegette. Az édesanya először az Országos Rendőr-főkapitányságon tett panaszt, csatolva a beszélgetés egy részéről készült hangfelvételt, de panaszát nem vizsgálták ki, hanem az érintett rendőri szervhez továbbították. A hangfelvételen az alábbi kijelentés hallható: „Innentől kezdve, ha a tanárokkal úgy beszélsz, akkor az én kérésre fel leszel mindig jelentve. Tehát, hogyha te okozol problémát, akkor mi is fogunk okozni problémát.”

Az érintett rendőri szerv vezetője levélben tájékoztatta a panaszost arról, hogy a bünyügyi osztályvezető a panaszos gyermekeinek iskolájában foglalkoztatott iskolaőr helyi koordinátoraként végzett ellenőrzést az iskolában, melynek során az iskolaőr beszámolt neki a panaszos gyermekeinek magatartásával kapcsolatos problémákról (tiszteletlenül beszélnek a tanárokkal). Az osztályvezető ezt követően úgy döntött, hogy egy kollégájával együtt felkeresi a panaszost a lakásán, és felhívja a figyelmét arra a tényre, hogy a becsületsértés elkövetése bűncselekmény. A kapitányságvezető álláspontja szerint az osztályvezető nem beszélt durván a panaszos gyermekével, és nem is fenyegetőzött, hanem magatartása lehetséges következményeire hívta fel a lány figyelmét.

A biztoshelyettes megkereste a legfőbb ügyészt, hogy a sérelmezett rendőri eljárás jogszerűségével kapcsolatos álláspontjáról tájékoztassa, valamint kérte, hogy vizsgálta ki: az érintett rendőrkapitányságon 2020-ban és 2021-ben hány büntetőeljárást folytattak a nyomozás megindításakor ismeretlen gyermekkorú személyekkel szemben. A legfőbb ügyész álláspontja szerint a rendőri eljárás a jogszabályi előírásoknak nem felelt ugyan meg, de bűncselekmény (hivatali visszaélés) elkövetésének gyanúja nem merült fel. Azt is megállapították, hogy az érintett rendőrkapitányságon 2020-ban öt ügyben rendeltek el nyomozást olyan személyekkel szemben, akikről tudták, hogy gyermekkorúak, de az eljárásokat rövid időn belül megszüntették. 2021-ben a nyomozó hatóság már a büntetőeljárás szabályainak megfelelően járt el, amikor a gyermekkorú személyek ellen tett feljelentéseket elutasította.

A biztoshelyettes hangsúlyozta, hogy a Szolgálati Szabályzat kizárólag azt az intézkedési kötelezettséget állapítja meg a rendőr részére, hogy „a magánindítványra büntethető bűncselekmény észlelése esetén a feljelentés megtételére jogosult kérésére megadja a szükséges felvilágosítást”. Álláspontja

szerint a gyermekkorú személlyel szembeni rendőri eljárás során a hivatali hatáskör túllépésére került sor; leszögezte, hogy a rendőri szerveknek – a panasz és a csatolt hangfelvétel alapján – észlelniük kellett volna a jogsértés tényét, és meg kellett volna tenniük a szükséges intézkedéseket.

A biztoshelyettes felkérte az országos rendőrfőkapitányt, hogy hívja fel az érintett rendőri állomány figyelmét a panaszok körültekintő kivizsgálására, valamint a vonatkozó jogszabályok betartására, továbbá a megfelelő gyermek- és ifjúságvédelmi – köztük bűnmegelőzési – programok megszervezésének szükségességére. A panaszos figyelmét pedig arra hívta fel, hogy gyermekei 14 éves korának betöltése után, bűncselekmény elkövetésének gyanúja esetén a nyomozó hatóság – a fiatalokorra vonatkozó speciális eljárási szabályok alkalmazása mellett – eljárhat velük szemben, a szabálysértési hatóság is eljárást indíthat: fontos, hogy gyermekei a jövőben kerüljék az esetleges konfliktusokat és a jogsértést eredményező magatartásokat.

A büntetőeljárásban **sértettként (feljelentőként) szereplő panaszosok ebben az évben is a feljelentésük elutasítását, a nyomozás megszüntetését, valamint az eljáró szervek elfogultságát sérelmezték.** A biztoshelyettes minden esetben tájékoztatta a panaszosokat a sértettek eljárási jogairól, valamint a rendelkezésükre álló jogorvoslati lehetőségekről.

3. A rendőrségen folytatott nyomozás megszüntetését sérelmezte egy helyi roma nemzetiségi önkormányzat elnöke. A biztoshelyettes arról tájékoztatta a panaszost, hogy az eljárást megszüntető határozattal szemben 15 napon belül tehet panaszt, melynek elbírálására az illetékes járási ügyészség jogosult, észlelte ugyanakkor, hogy az eljárást megszüntető határozat – a büntetőeljárási törvény szabályaival ellentétben – nem a rendelkező részben, hanem csupán az indokolás végén tartalmazza a jogorvoslati jogra való figyelmeztetést és annak határidejét, ami álláspontja szerint akadályozhatja a jogorvoslatihoz való alapvető jog megfelelő érvényesülését, ezért felhívta az érintett rendőrkapitányság vezetőjének a figyelmét a vonatkozó eljárási szabályok betartására.

4. Egy roma önkormányzati képviselő beadványában feljelentést kívánt tenni két rendőr ellen, akik megítélése szerint túllépték a véleménynyilvánítás szabadságához való jog alapvető jogorvoslati korlátait. Az iratokban szereplő „cigányozást” sértőnek tartotta az érintett személyek és a helyi roma közösség nevében is. A biztoshelyettes felhívta a panaszos figyelmét, hogy az emberi méltóságot, a becsületet, jóhírnevet sértő véleménynyilvánítás miatt az érintettek személyesen, az elévülési időn belül, a közösséget ért sérelem esetén pedig annak tagjai 30 napos jogvesztő határidőn belül – a polgári jog szabályai szerint, személyiségi jogi per keretében – bíróság előtt érvényesíthetik az igényüket. Tájékoztatta a panaszost, hogy a rendőrség hivatalos állományú tagja által elkövetett bűncselekmény miatt az

illetékes nyomozó ügyészségnél tehet feljelentést, ugyanakkor szakmai álláspontja szerint a sérelmezett kijelentésekkel nem valósult meg bűncselekményi tényállás. Végül a biztoshelyettes javasolta, hogy a helyi nemzetiségi önkormányzat képviselőjeként a panaszos – a rendőrség és a roma kisebbségi önkormányzatok közötti együttműködésről, kapcsolattartásról szóló ORFK utasításban foglaltakra figyelemmel – kezdeményezze a helyi rendőrőrsrel való hivatalos kapcsolatfelvételt, és a helyben felmerült problémák, köztük az előítéletmentes kommunikáció kérdésének a napirendre tűzését.

Szabálysértési eljárást érintő ügyek

A tavalyi évben is több, **szabálysértési eljárást érintő, illetőleg ennek keretében a rendőrség eljárását sérelmező panasz** érkezett a biztoshelyetteshez. A biztoshelyettes minden esetben tájékoztatta a panaszosokat, hogy a szabálysértési hatóság határozatával szemben jogorvoslattal élhetnek, az elzárással sújtható szabálysértések elbírálása pedig a bíróság hatáskörébe tartozik.

Biztoshelyettesi esetjog

1. Az előző évben is a biztoshelyetteshez forduló, idős, beszéd fogyatékossgal élő és pszichés betegségekkel is küzdő, roma nemzetiségű panaszos a szabálysértési hatóság (rendőrség) döntését sérelmezte, melyben a kijárási korlátozással kapcsolatos szabályok megszegése miatt pénzbírsággal sújtották. A biztoshelyettes kiemelte, hogy a kiszabott pénzbírságot nem lehet szabálysértési elzárásra átváltoztatni, ha az eljárás alá vont fogyatékossgal élő személynek minősül, és felhívta a panaszos figyelmét, hogy ezt a körülményt haladéktalanul jelezze a bíróságnak. A bíróság a későbbiekben hatályon kívül helyezte a szabálysértési hatóság határozatát, új eljárás lefolytatására kötelezte a hatóságot, amely az új eljárásban megállapította, hogy az elkövetett cselekmény az elbírálásakor már nem minősült szabálysértésnek, ezért a panaszossal szemben folytatott eljárást megszüntette. A szabálysértési törvény ugyanis kimondja, hogy ha a szabálysértés elbírálásakor hatályban lévő új jogszabály szerint a cselekmény már nem minősül szabálysértésnek vagy enyhébben bírálandó el, akkor az új jogszabályt kell alkalmazni.

2. Egy szabálysértési eljárásban – tanúkénti meghallgatásra – elővezetett, roma nemzetiségű panaszos sérelmezte, hogy a rendőrőrsön két rendőr a származására utaló megjegyzéseket tett, és – noha a barátjának telefonon értesíthette – később hiába jelezte többször is, hogy beteg gyermeke felügyelet nélkül van otthon, nem kapott segítséget. A panaszos végtelenül elkeserítőnek tartotta, hogy egy kis közösség rendőrőrsének tagjai ilyen előítélettel viseltetnek a helyi nemzetiséghez tartozókkal szemben. A biztoshelyettes a panasz alapján megkezdte az illetékes megyei rendőrfőkapitányt, majd a megküldött

dokumentumok áttekintését követően az országos rendőrfőkapitányhoz fordult.

A szabálysértési eljárásban a biztoshelyettes megállapította, hogy az ismeretlen tettes ellen folytatott eljárást a szabálysértési hatóságnak – elévülés miatt – már azt megelőzően meg kellett volna szüntetnie, hogy a panaszos tanúkenti elővezetését elrendelték, mivel a szabálysértés elkövetése óta hat hónap eltelt. A szabálysértési törvény értelmében az elévülést kizárólag a szabálysértés miatt az eljárás alá vont személy ellen foganatosított eljárási cselekmények szakítják félbe. Ismeretlen tettes ellen folytatott eljárásban – eljárás alá vont személy hiányában – ugyanakkor fogalmilag kizárt, hogy az elévülési idő félbeszakadjon, hiszen „az eljárás alá vont személy ellen foganatosított eljárási cselekményekről” ilyen esetekben értelem szerűen nem lehet szó. A panaszos elővezetését ennél fogva – egy már elévült szabálysértés miatt folytatott eljárásban – jogszerűtlenül rendelte el a szabálysértési hatóság.

A biztoshelyettes azt is megállapította, hogy – a rendőri jelentéseken és a szabadulási igazoláson kívül – nem készült az elővezetett, a rendőrőrsön visszatartott panaszos fogva tartására vonatkozó dokumentum. A hozzátartozó értesítésével kapcsolatos fogvatartotti nyilatkozat ténye, illetőleg az értesítés végrehajtása csupán a megkeresés nyomán készült rendőri jelentések alapján volt rekonstruálható. A fogva tartás dokumentálása ezért nem felelt meg a jogszabályi előírásoknak, és nem tette lehetővé a fogva tartás körülményeinek utólagos ellenőrzését. Az országos rendőrfőkapitány válaszában leszögezte, hogy a fogvatartási alapadatok többségének rögzítésére egyáltalán nem került sor, ezért egyetértett a biztoshelyettes megállapításaival.

A biztoshelyettes megállapította, hogy az elővezetés végrehajtásakor a panaszos gyermekei egy felnőtt felügyelete alatt álltak, akit a panaszos értesített az elővezetéséről. Ez a felnőtt szükség esetén – ha úgy ítéli meg, hogy a tízéves beteg gyermek egészségi állapota folyamatos felügyeletet, gondozást igényel – a gyermek rokonainak értesítésével tudott volna gondoskodni a gyermek felügyeletének megoldásáról, ezért az elővezetés végrehajtását kizáró körülmény nem állt fenn.

A megkeresést követően készült rendőri jelentések alapján a biztoshelyettes továbbá megállapította, hogy elfogadhatatlan a Rendészeti Alosztály vezetőjének azon kijelentése, miszerint a panaszosnak „a rendőr gesztusát igazán illene értékelnie, mivel saját telefonját adta kölcsön a kiértesítési jogát gyakorolni.” A „kiértesítési jog” biztosítása a fogvatartottak számára nem gesztus, hanem a rendőrséget terhelő törvényi kötelezettség, amit indokolatlan késedelem nélkül teljesíteni kell. A panaszos által kifogásolt kijelentések elhangzását utólag nem lehet bizonyítani, mivel azt az érintettek tagadták, ugyanakkor a biztoshelyettes megállapította, hogy a rendőri jelentések hangvétele egyértelműen arra utal, hogy a panaszossal és családjával szemben a rendőrőrs egyes tagjainak hozzáállása semmiképp sem tekinthető elfogulatlanak.

Az országos rendőrfőkapitány is egyetértett azzal, hogy az objektivitás és az elfogulatlanság követelményének a kifogásolt rendőri jelentések nem feleltek meg. Hangsúlyozta, hogy a rendőrségnek kiemelt figyelmet kell fordítania a rendőri intézkedések végrehajtására vonatkozó garanciális jogszabályi előírások maradéktalan betartására. A megyei rendőrfőkapitány a teljes érintett személyi állomány tekintetében a panaszügy feldolgozására irányuló oktatást rendelt el, különös tekintettel az előítéletmentes kommunikáció követelményére, valamint a fogva tartással összefüggő garanciális szabályok betartásán alapuló joggyakorlat kialakítására.

2020 februárjában megváltoztak az alapvető jogot sértő rendőri intézkedésekkel szemben tett panaszok elbírálásának szabályai:

az érintett – választása szerint – vagy az intézkedést foganatosító rendőri szervhez fordulhat, vagy kérheti, hogy az alapvető jogok biztosa által folytatott vizsgálatot követően panaszát az országos rendőrfőkapitány bírálja el. Az ombudsman jelentést készít az ügyben, amit megküld az országos rendőrfőkapitánynak, aki köteles megindokolni, ha a panaszt elbíráló határozatában eltér a jelentésben foglaltaktól.

A kizárólag rendőri intézkedést érintő panaszok vizsgálatát jelenleg a **Rendészeti Igazgatóság** végzi, ugyanakkor a nemzetiségi származáson alapuló diszkriminációt (is) sérelmező panaszok esetén **együttműködik a nemzetiségi biztoshelyettes**. A korábbi szabályozás szerint az érintettek a panaszt elbíráló közigazgatási határozatokkal szemben, a jogorvoslat kimerítését követően az ombudsmanhoz is fordulhattak. Két ilyen korábbi panaszügyben a biztos és a nemzetiségi biztoshelyettes közös jelentést készített egy roma nemzetiségű panaszossal szemben fokozott ellenőrzés keretében foganatosított rendőri intézkedések vizsgálatáról.

A jelentés főbb megállapításai szerint a panaszos igazoltatásának és ruházata átvizsgálásának jogalapját képező fokozott ellenőrzés – mind formai, mind tartalmi szempontból – **jogállami aggályokat vet fel**. A határozati forma nem megfelelő a fokozott ellenőrzés elrendelésére, erre kizárólag a törvényben foglalt célok érdekében, valamint tér-, illetve időbeli korlátok között kerülhet sor, és kizárólag a törvényben meghatározott intézkedések foganatosíthatóak. A jelentés ajánlásokat fogalmazott meg a belügyminiszter és az országos rendőrfőkapitány felé.

A jelentés vizsgálta **a rendőri intézkedések és az etnikai profilalkotás kapcsolatát** is: európai uniós kutatások szerint ugyanis egyes országokban a rendőrség gyakrabban igazoltatta a kisebbségek tagjait (hazánkban a romákat), mint a többséghez tartozó személyeket. A roma nemzetiségű személyeket tehát a fokozott ellenőrzés is jelentősebb mértékben érintheti hazánkban. Az etnikai profilalkotás problémája ennél fogva nálunk sem kerülhető meg, a jelenség figyelmen kívül hagyása az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének közvetlen veszélyével járhat a roma nemzetiségű személyek tekintetében. A belügyminiszter válasza szerint a jelentés megállapításai

alapján megkezdték a szükséges jogszabály-módosítások előkészítését. Egyetértett azzal, hogy a fokozott ellenőrzés elrendelése nem igényel alakszerű határozati formát; ezt a helytelen gyakorlatot a rendőrség az elmúlt időszakban már nem követi. Az országos rendőrfőkapitány is elfogadta az ajánlásokat. A fokozott ellenőrzésre vonatkozó törvényi és rendeleti szabályozást 2021. december 30-i hatállyal módosították.

6.4.8. BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI ÜGYEK

A beszámolás időszakában a 2020. évi adatokkal összevetve a fogvatartottaktól érkezett panaszok száma nem emelkedett, és tartalmuk, típusuk is hasonló maradt. **A járványhelyzettel szorosan összefüggő fogvatartotti panasz az elmúlt évben nem érkezett a biztoshelyetteshez**, ugyanakkor a befogadást követő tizennégy napos elkülönítésre, valamint a kapcsolattartásra és a fogvatartottak elhelyezésére vonatkozó megváltozott szabályokról a biztoshelyettes több esetben is tájékoztatta a beadványozókat.

Természetesen elsődleges fontossággal bír, hogy a járvány ne jusson be a bv. intézetekbe, és ezáltal ne veszélyeztesse a fogvatartottak és a bv. intézetekben dolgozók életét, egészségét, ugyanakkor – az oltások széles körű elérhetővé válásával – figyelembe kell venni a fogvatartottak szabadulása utáni társadalmi beilleszkedésének (reintegrációjának) kiemelt szempontjait is. **A fogvatartottak önbecsülésének fejlesztését, ezáltal a reintegrációjukat** segíti elő minden olyan tevékenység, amelyben a fogvatartottak tehetsége, kreativitása megnyilvánulhat, kibontakozhat (például: kórus, színjátszás, képzőművészeti tevékenységek), valamint amelyet a helyi vagy távolabbi közösségek megsegítése érdekében, egyfajta jóvátételként végeznek (például: beteg, hátrányos helyzetű gyermekek segítése, óvodák, kórházak felújításában való részvétel, szemétszedés).

A járványhelyzet miatt értelemeszerűen csökkent az intézetben szervezett programok száma, illetőleg az intézeten kívüli munkákban való részvétel lehetősége. **Kiemelkedő fontosságúak** ezért a veszélyhelyzet időszakában is működő, **a fogvatartottak reintegrációját célzó erőfeszítések**, projektek: például a mesefelolvasás és a mesék DVD-n való elküldése a fogvatartottak gyermekei számára, saját havilap indítása a fogvatartottak által („Lapzárka” címmel), valamint az ún. „Picasso-projekt”, amelynek keretében a fogvatartottak – művészeti vezető segítségével – monumentális falfestményt készítettek az egyik bv. intézetben.

A 2021 júliusában visszaállított látogatófogadás lehetőségét a járvány erősödésével, novemberben ismételtelen megszüntették, ami nyilvánvalóan hátrányosan érintette a fogvatartottakat és családjaikat. A tilalom ellensúlyozására bevezetett **Skype-beszélő széles körű alkalmazását** ugyanakkor minden bv. intézetben egységesen, a járványhelyzet elmúltával is indokolt a lehető legszélesebb körben és leghosszabb időtar-

tamban fenntartani, a fogvatartottak családi kapcsolatainak az erősítése érdekében.

2021-ben is több fogvatartott kért segítséget másik büntetés-végrehajtási intézetbe való átszállításához, társaikkal és/vagy a felügyelettel való konfliktusaikra, fenyegetettségükre, retorziótól való félelmükre hivatkozva.

A biztoshelyettes minden esetben tájékoztatta a panaszosokat arról, hogy a büntetés végrehajtásának helyeül szolgáló **bv. intézet kijelöléséről** – a törvényi előírásokra, az egyes fogvatartottakra vonatkozó kockázatértékelési összefoglaló jelentésben meghatározott konkrét szempontokra, valamint a bv. intézetek telítettségére is figyelemmel – **a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka mérlegelési jogkörben dönt**. A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról szóló törvény azt is kimondja, hogy a járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel az országos parancsnok a szabadságvesztés végrehajtására a Bv. törvényben meghatározottól eltérő bv. intézetet is kijelölhet. **Az átszállítással** (a bv. intézetek kijelölésével) **kapcsolatos, mérlegelési jogkörben hozott döntések így csak törvényességi szempontból vizsgálhatóak**.

Biztoshelyettesi esetjog

1. Egy fogvatartott sérelmezte, hogy a bv. intézetben – többszöri jelzése ellenére – egy zárkában helyezték el a haragosával, aki bántalmazta is őt. Másik zárkába való áthelyezését követően a panaszos továbbra sem érezte magát biztonságban, ezért **többször is kérte másik bv. intézetbe való átszállítását**. A biztoshelyettes – az országos parancsnok megkeresését követően – megállapította, hogy a panaszost a befogadásakor valóban abban a zárkában helyezték el, ahol a haragosa is tartózkodott, de jelzését követően még aznap áthelyezték egy másik emeleten levő zárkába. A panaszos a bántalmazását nem jelezte az intézetben, fegyelmi vagy más eljárás ezért az ügyben nem indult. A fogvatartott 2019-ben és 2020-ban egy-egy alkalommal kérte az átszállítását, amit első fokon elutasítottak, de a döntés ellen nem tett panaszt. 2021 januárjában előterjesztett átszállítási kérelmét – melyben a családjához közelebbi bv. intézetbe kérte az átszállítását – ugyanakkor rövid időn belül engedélyezték.

2. Egy gyógyító-terápiás részlegen elhelyezett fogvatartott sérelmezte, hogy az egyik társa több alkalommal élelmet, dohányterméket és tisztasági felszerelést vett el tőle, de ezt nem merte jelezni a felügyeletnek. **Kérte másik bv. intézetbe való átszállítását, mert nem érezte magát biztonságban**, tartott tőle, hogy fogva tartott társa megpróbál bosszút állni rajta. Az országos parancsnok tájékoztatta a biztoshelyettest, hogy a panaszosnak a társával való konfliktusára hivatkozó átszállítási kérelmét engedélyezték, a kérelmében megjelölt bv. intézetbe szállították.

3. Egy – az előző évben is több alkalommal a biztoshelyetteshez forduló – fogvatartott sérelmezte, hogy bántalmazás érte **a társai részéről, illetőleg – kényszerítő eszköz alkalmazása során – a felügyelet részéről.** A panaszos – retorziótól tartva – kifejezetten kérte, hogy a biztoshelyettes ne küldje meg a panaszát sem a bv. országos parancsnokának, sem a bv. intézetnek, sem a nyomozó ügyészségnek, mert tart a retorziótól, inkább intézkedjen az átszállítása érdekében. A biztoshelyettes minden alkalommal felhívta a panaszos figyelmét arra, hogy a beadványaiban foglalt **bűncselekmények gyanúja miatt – hamis vád terhe mellett – az ügyészségen tehet feljelentést,** a személyi állomány tagjai által elkövetett bűncselekmények gyanújának kivizsgálására pedig a nyomozó ügyészség rendelkezik kizárólagos hatáskörrel és nyomozati jogkörrel. A biztoshelyettes arról is tájékoztatta a panaszost, hogy az őt ért **egyéb sérelmek kivizsgálásához elengedhetetlen a személyes adatainak a megadása** az érintett vagy a felügyeleti szerv megkeresése során, hiszen ennek hiányában a panaszos állításai nem ellenőrizhetőek, az ombudsmannak ugyanis nincs közvetlen hozzáférése semmilyen adatbázishoz. A beadványt benyújtó személy nevének felfedése nélkül kizárólag a hatóságok eljárásával (mulasztásával) összefüggő általános jellegű – alapjogi visszásság gyanúját felvető – problémák kivizsgálására van lehetőség. Amennyiben tehát a panaszos bármilyen okból nem járul hozzá személyes adatai felfedéséhez, a konkrét panaszt érintő vizsgálat nem folytatható le. A fogvatartott ezt követően hozzájárult a kiléte felfedéséhez a vizsgálatok során. A biztoshelyettes tájékoztatta továbbá a panaszost a bv. intézetek kijelölésére vonatkozó szabályokról, illetőleg tájékoztatást kért az országos parancsnoktól a panaszos átszállításának lehetőségéről. A panaszost végül hivatalból **átszállították** egy másik bv. intézetbe.

A fogvatartottak 2021-ben is beszámoltak további problémákról, melyek elsősorban az egészségügyi ellátás hiányosságait érintették, valamint **panasz érkezett** az egyik bv. intézetben uralkodó, rossz közegészségügyi állapotok **miatt.** A biztoshelyettes megkereste az országos parancsnokot, aki intézkedett a szükséges felújítások ütemezett elvégzése érdekében. Az egyéb fogvatartotti panaszokkal kapcsolatban a biztoshelyettes minden esetben részletes jogi tájékoztatást adott az ügyben.

4. Egy – az előző évben szintén a biztoshelyetteshez forduló – fogvatartott továbbra is kifogásolta az egészségügyi ellátás, illetve a gyógyszerellátás **hiányosságait.** A panaszos megírta, hogy ismételt kiújultak a tályogos, gennyes vérző sebei. Sérelmezte, hogy az orvosi rendelésre egy felügyelőnő kísérte, aki végig jelen volt a vizsgálat során, ahol teljesen le kellett vetkőznie. Kifogásolta, hogy a korábbi fürdési engedélyét nem hosszabbították meg, valamint az allergiagyógyszerét sem kapta meg. Kérte másik bv. intézetbe való átszállítását, mert úgy érezte, hogy a jelen-

legi fogvatartási helyén a helyzete rosszabbodott, miután szóváltotta az egészségügyi ellátás hiányosságait.

A biztoshelyettes – az országos parancsnok megkeresését követően – megállapította, hogy az előállítást végrehajtó felügyelőnő jelentése szerint, ha a fogvatartottnak a vizsgálat során le kell vetkőznie, a felügyelet minden esetben elhagyja a rendelőt. A felügyelő határozottan kijelentette, hogy egyetlen esetben sem tartózkodott ilyenkor az orvosi rendelőben; jelentését az egészségügyi osztályvezető is megerősítette. Az ellentmondás feloldására ombudsmani vizsgálati eszközökkel nincs lehetőség.

A panaszos bőrén visszatérően jelentkező gyulladás kivizsgálása érdekében több laborvizsgálatot végeztek, góckutatás is történt, a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen is vizsgálták. Az intézet orvosa a valamennyi fogvatartott részére engedélyezett heti ötszöri fürdésen túl fürdési engedély kiadását nem tartotta indokoltnak. A gyógyszer-nyilvántartás szerint az allergiagyógyszerét rendszeresen kiírták a számára. A rendelkezésre álló dokumentumok szerint a panaszos orvosi ellátását, gyógyszerellátását biztosították, az egészségügyi ellátásával kapcsolatos orvosszakmai kérdésekben ugyanakkor a biztoshelyettes nem foglalhat állást. A panaszost időközben – kérelme alapján – másik bv. intézetbe szállították.

5. Egy fogvatartott sérelmezte a bv. intézetben uralkodó közegészségügyi állapotokat. A biztoshelyettes megkeresését követően **az Országos Parancsnokság Egészségügyi Főosztálya helyszíni ellenőrzést tartott** a bv. intézetben, és több zárkában, illetve közös fürdőhelyiségben a vakolat omladozását, a falak penészesedését és salétromtól fellazult állapotát észlelték. **Két fürdőhelyiség és egy zárka esetében azonnali intézkedést kezdeményeztek.** A fürdők általánosan rossz állapota miatt **az intézetben felújítási program kezdődött,** amelyre 2022-ben ütemezetten kerül sor.

6. Egy fogvatartott azt kifogásolta, hogy **a bv. intézet viszsztatartja az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt már megítélt kártalanítás összegét.** A biztoshelyettes arról tájékoztatta a panaszost, hogy a kártalanítási eljárás szabályait 2021. január 1-jével módosították. A kártalanítással összefüggő kifizetés iránt az igazságügyért felelős miniszter intézkedik a kártalanítási döntés érkezésétől számított 90, illetve bizonyos esetekben 120 napon belül. A miniszter mindezekelőtt ellenőrzi, hogy az elítélttel szemben van-e folyamatban levő végrehajtási eljárás. Amennyiben igen, a végrehajtó – a törvényben meghatározott sorrendben – érvényesítheti a követeléseket a megítélt kártalanítás terhére. **A megítélt kártalanítás kifizetéséről tehát az igazságügyért felelős miniszternek kell intézkednie,** a bv. intézet parancsnokának erre nincs hatásköre.

7. Két elítélt is tájékoztatást kért a sajtónak adható nyilatkozáttal kapcsolatban. A biztoshelyettes tájékoztatta a panaszosokat arról, hogy a szabadságvesztés végrehajtása alatt **az elítélt**

véleménynyilvánítási szabadsága a törvényben meghatározott korlátozásoknak megfelelően gyakorolható. Az elítélt véleményét olyan formában nyilváníthatja ki, amely nem zavarja a bv. intézet rendjét és biztonságát. Az elítélt jogosult nyilatkozatot tenni másorszámban vagy sajtótermékben, illetve elektronikus hírközlő hálózat útján történő közzétételével. A nyilatkozattétel engedélyezéséről vagy megtagadásáról az országos parancsnok – a kérelem megtagadása esetén indokolt írásbeli határozattal – dönt. A nyilatkozattétel megtagadásáról szóló határozat ellen az elítélt bírósági felülvizsgálati kérelmet nyújthat be.

6.5. A NEMZETISÉGI BIZTOSHELYETTES SZAKMAI KAPCSOLATTARTÁSÁNAK KERETEI

Jelen fejezet az összetett biztoshelyettesi tevékenység speciális kapcsolattartási, együttműködési formáira és a kapcsolódó tendenciákra összpontosít. Az aktuális események és korábbi programok összefoglalói a Hírlevelekből ismerhetők meg, valamint a www.nemzetisegijogok.hu honlapon és a [Facebook.com/ombudsmanhelyettes](https://www.facebook.com/ombudsmanhelyettes) oldalon érhetők el.

A folyamatos szakmai kapcsolattartás, valamint információszerezés és -feldolgozás a biztoshelyettes jogszabályi kötelezettsége, egyben kiemelt feladata, és elengedhetetlen a szakmai munka érdemi megalapozásához, megvalósításához. Legfontosabb eszközei a folyamatos jelenlét a nemzetiségi közösségek mindennapi életében, valamint az aktuális helyzetükkel és a nemzetiségi közélettel kapcsolatos információk nyomon követése, gyűjtése és rendszerezése.

A világvjárvány miatt jelentősen beszűkült lehetőségek után 2021-ben a biztoshelyettes több csatornán is a **kapcsolatok dinamizálására és a fokozott szakmai jelenlétre törekedett.**

Az említett **online kiadványok** a kapcsolattartás új útjait jelentik, széles és folyamatos elérést biztosítanak a partnerek felé. Természetesen nem helyettesíthetik a személyes kapcsolattartást, de az **egyszerű kezelhetőség, valamint időben és fizikailag egyaránt korlátlan hozzáférés** révén fontos kiegészítői a tapasztalatok kölcsönös megosztásának, a párbeszédnek.

A ciklikusan visszatérő járványügyi intézkedések elsősorban a **személyes szakmai beszélgetéseknek és szűkebb körű egyeztetéseknek kedveztek**, de a beszámoló évében már több nagyszabású kulturális eseményre és konferenciára is sor került. A biztoshelyettes novemberben folytatta a 2019-ben felfüggesztett átfogó szakmai körutak gyakorlatát is, ezúttal **két napos Békés megyei látogatás** keretében találkozott a gyulai román és a békéscsabai szlovák közösségek vezetőivel, valamint a helyi nevelési-oktatási, kulturális és egyházi intézmények munkatársaival. Emellett folytatódott az egyedi ügyekhez kapcsolódó helyszíni vizsgálatok is, amelyek közül a **gyöngyöspatai látogatás** volt kiemelt jelentőségű.

A biztoshelyettes **folyamatosan szakmai kapcsolatot tartott** a nemzetiségi közösségek kulturális autonómiájának érvé-

nyesítése, illetve egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos jogainak biztosítása érdekében tevékenykedő **hazai és nemzetközi kutatóintézetek**, valamint **civil és egyházi szervezetek képviselőivel**. Emellett **kiemelt partnerként** rendszeresen egyeztetett a hazai nemzetiségek **választott testületeivel**, más **alapjogvédő szervezetekkel**, **kormányzati és közigazgatási szervekkel**, valamint a kifejezetten a nemzetiségi jogok érvényesülését vizsgáló **egyeztető testületekkel**.

Kiemelten fontos volt az ismét **megélnéknél nemzetközi szakmai párbeszédbe** való intenzív bekapcsolódás. A korábbi években megszokott kapcsolattartási formák – így például szakértők és szakmai delegációk fogadása, kerekasztal-beszélgetések, konferencia-részvétel – mellett erre 2021-ben speciális lehetőség is nyílt. Magyarország töltötte be ugyanis május 21. és november 17. között az **Európa Tanács Miniszteri Bizottságának elnöki tisztségét**. A félév során prioritásként jelent meg a nemzeti kisebbségek hatékony védelmének elemzése, előmozdítása, a biztoshelyettes pedig kiemelt partnerként minden kapcsolódó rendezvényen jelen volt, és megosztotta elvi, illetve gyakorlati javaslatait. A biztoshelyettes 2021-ben különleges **felkérést kapott az ENSZ kisebbségi kérdésekkel foglalkozó különmegbízottjától is**: az ENSZ Emberi Jogi Tanács éves Kisebbségi Fórumát, valamint a különmegbízott globális kisebbségi jogok helyzetéről szóló jelentését előkészítő Európai Regionális Fórum tematikus ülésének levezető szakmai moderátora volt. A rendezvény célkitűzései közé tartozott a kisebbségek emberi jogainak elismerésével és végrehajtásával kapcsolatos jogi, intézményi és politikai kihívások megvitatása a régóta fennálló sérelmek kezelése érdekében, valamint a különböző érdekelt felek közötti partnerségek megerősítése és kapacitásépítés a konfliktusok kiváltó okainak kezelése és a konfliktusok hatékonyabb megelőzése céljából.

A következőkben **rendhagyó galéria segítségével** mutatunk be néhány pillanatot az év eseményeiből. A fotók a közös események és értékek megjelenítői, az együttműködő partnereknek a biztoshelyettes ezzel is köszönetet kíván mondani.

Kapcsolattartás stratégiai érdekképviseleti szervekkel

Szakmai tájékoztatás az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága számára – Budapest

Szakmai fórumok és megbeszélések

„Interjútechnikák sérülékeny csoportok tagjai esetében” című nemzetközi workshop – Budapest

VI. Erdélyi Jogászgyűlés – Marosvásárhely

Roma Ifjúsági Konferencia 2021 – Budapest

Első Magyar Jogi Könyvszalon, Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja című kötet bemutatója – Budapest

Helyszíni látogatások

Helyszíni vizsgálat és konzultáció az érintettekkel – Gyöngyöspata

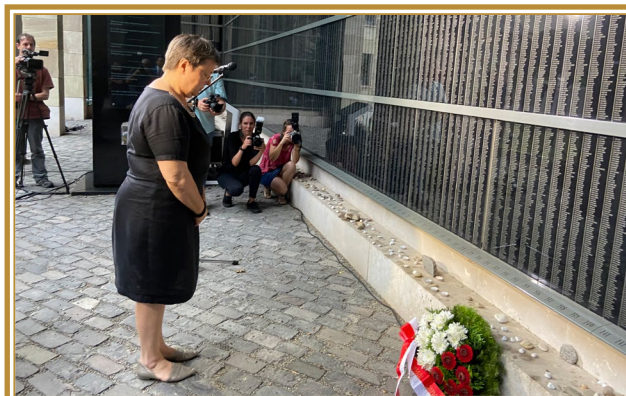

Szakmai nap a Szlovák Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium munkatársaival, valamint a szlovák közösség vezetőivel – Békéscsaba

Óralátogatás a Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégiumban – Gyula

Kulturális rendezvények és megemlékezések

Megemlékezés a Roma Holokauszt Emléknap alkalmából – Budapest

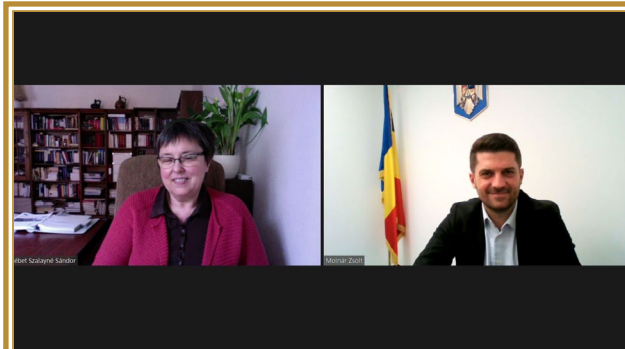

Ünnepség a Görög Nemzeti Ellenállás évfordulója, az OXI Napja alkalmából – Budapest

Nemzetközi kapcsolattartás

A V4-es országok ombudsmanjainak éves szakmai csüestálálkozója – Visegrád

Szakmai beszélgetés Molnár Zsolttal, Románia ombudsmanhelyettesével

Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának magas szintű Európai Regionális Fóruma

„Council of Europe norms and standards on national minority rights: Results and challenges” című magas szintű konferencia – Strasbourg

Találkozó Elise Cornu-vel az Európa Tanács nemzeti kisebbségi normáival kapcsolatos konferencia után – Budapest

Találkozó Francesco Palermoval az ENTAN kutatói hálózat európai kisebbségi autonómiákkal kapcsolatos konferenciája után – Budapest

Sajtókapcsolatok

Interjú a Rondó nemzetiségi magazin munkatársaival – Budapest

Oktatás és társadalmi szemléletformálás

ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Orientációs Napok – Budapest

Szakmai est a Jezsuita Roma Szakkollégium tagjaival – Budapest

7. BESZÁMOLÓ A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME TELLÁTÓ BIZTOSHELYETTES 2021. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

BEVEZETŐ GONDOLATOK A JÖVŐ NEMZEDÉKEK JOGAIRÓL

Bándi Gyula biztoshelyettes, a jövő nemzedékek szószólója
(Fotó: Réti Dóra)

Az elmúlt év kiemelkedő eredménye egy olyan nemzetközi áttörés volt, amely már régen váratott magára. 2021 októberében az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa – A/HRC/48/L.23/Rev.1. sz. határozatában – végre elismerte emberi jogként a biztonság, tiszta, egészséges és fenntartható környezethez való jogot. Ilyen magas szinten mindeddig formálisan erre nem került sor, az Emberi Jogok Európai Bírósága is csupán kiterjesztett jogértelmezéssel alkalmazza. A határozat kiemeli, hogy ez a jog minden más emberi jog előfeltétele, illetve azokkal szoros egységet alkot, ezáltal az eddig figyelmen kívül hagyott emberi jog központi szereplővé vált. E jog érvényesítéséhez is – csakúgy, mint minden más esetben – szükséges, hogy az államok építsék ki a megfelelő intézményeket, alkalmazzák a jó gyakorlatokat, fogadják el a vonatkozó stratégiákat, politikákat, és általánosságban tartsák tiszteletben az emberi jogokat. Figyelembe véve, hogy miként teljesedett ki a környezethez való jog gyakorlata hazánkban az elmúlt évtizedekben, ez a fejlemény mindenképpen ígéretes. Az így megjelenő átfogó és megújuló szemléletre jó példa tavalyi gyakorlatunkból a táj mint az alapvető jogokat közvetlenül érintő környezeti elem egyértelmű beemelése az alapjogi bástyák közé.

A határozat valójában mindarra emlékezteti az államokat – hiszen jelenleg az emberi jogokat rajtuk és az államok közösségén kell számon kérni –, amire magunk is, mindennapi munkánk során újra és újra felhívjuk a figyelmet, sajnos nem egyszer hiábavaló módon. Nem csoda tehát, hogy bár a Nemzeti Fenntartható Fejlesztési Stratégia negyedik, decemberben elfogadott előrehaladási

jelentése több más hazai szervezettel együtt a jövő nemzedékek szószólójának működésére is utalva úgy fogalmaz, hogy a sajátos, fenntarthatóságot szolgáló szervezetek hazánkban „együttesen, világszinten egyedülállóan gazdag fenntarthatósági intézmény-rendszert mutatnak”, kénytelen azonban azt is hozzátenni, hogy „a végrehajtó hatalom területén a fenntarthatóság nem stratégiai szempont”. Márpedig enélkül fenntarthatóság, jövő nemzedékek védelme aligha lehetséges.

A stratégiai, a hosszú távú gondolkodás fontosságát és jogilag elvárható kötelezettség mivoltát az Alkotmánybíróság is több alkalommal hangsúlyozta határozataiban. Ennek gyakorlati megvalósítása nélkül a rövid távú – gazdasági vagy politikai – érdekek ugyancsak rövid távú haszna olyan, hosszú távon jelentkező káros és gyakran visszafordíthatatlan következményekkel jár, amelyek a jövő nemzedékekre hárítják a jelen nemzedékek jólétének terheit, nem tudatosítva a 'jól-lét' és a 'jólét' közötti különbséget, elmosva tehát az emberi méltóság tényleges megélése és a gazdagodás illúziójának olykor kibékíthetetlen ellentétét. Az elmúlt év során számos olyan állásfoglalást, figyelemfelhívást, közös jelentést adtunk ki vagy szolgáltunk meg más módokon – így munkaértekezletek, kerekasztal-beszélgetések vagy konferenciák útján –, amelyekkel magunk is annak a nélkülözhetetlen fenntarthatósági fordulatnak szükségességére figyelmeztettünk, amely egyre súlyosbodó következmények nélkül aligha várható sokáig magára.

A körforgásos gazdaság az egyik aktuális hívószó, és ezen belül is elsődleges lépésként szükséges a jelenlegi fenntarthatatlan fogyasztási struktúrák megfelelő átalakítása, illetve a hulladék-gazdálkodási rendszerek fenntarthatóvá tétele, a környezet minimális terhelésével egyetemben. Nem meglepő, hogy ez a kérdés is munkánk fókuszában áll. Az a környezet ugyanis, amellyel úgy bánunk, mintha nem lenne holnap, valójában nem csupán a miénk, hanem a jövő nemzedékeké is. Dönteni viszont a jövő nemzedékek még nem tudnak a környezet állapotáról, az azt meghatározó folyamatokról, ezért a jelen generációk felelőssége, kötelezettsége korlátokat állítani önnön érdekei elé. Minden közös jelentésünkben és más megszólalásunkban kiemeljük az Alaptörvény vonatkozó szakaszait, különösen a nemzet közös örökségét hangsúlyozó P) cikket, amely ugyan „mindenki” kötelezettségeiről beszél, de ezen belül álláspontunk szerint – egyetértve az Alkotmánybíróság világos üzenetével – a felelős gondolkodásra vonatkozó elsődleges kötelezettség az államé. Az államnak és intézményeinek ki kell alakítaniuk azokat a körülményeket, amelyek között a többi kötelezett magatartásának keretei megrajzolhatók, továbbá az államnak és intézményeinek kell a későbbiekben elszámolniuk azzal, mit tettek vagy nem tettek a körforgásos gazdaság unos-untalan hangoztatott szlogen-jének aprópénzre váltása érdekében.

A jelenlegi gazdasági-politikai rendszer egyik fő mozgatója még mindig a folytonos gazdasági növekedés, holott jelen formájában ez már nem fenntartható. Régi – de mára sem elkopott – környezetgazdaságtani álláspont, hogy a környezet értékei és az általuk nyújtott szolgáltatások olyan externáliák, amelyek internalizálására, tehát az elszámolási rendszerekbe való beemelésére, költségként vagy haszonként történő elszámolására szükség volna, bár elegendig ténylegesen, széles körben nem került erre sor. Ennek mentén fordítottunk 2021-ben kiemelt figyelmet az ökoszisztéma-szolgáltatások kérdésére, tehát azon értékekre, amelyeknek minden gazdasági döntéshozatalban meghatározó szerepet kellene szánni. Ugyan vannak már törekvések e szolgáltatások számszerűsítésére, de attól még nagyon messze vagyunk, hogy a sérült természeti értékek ténylegesen költségként merüljenek fel a döntéshozatal folyamatában. Márpedig, ha ez nem következik be, akkor takarékoskodni sem fogunk velük, azaz szabad prédát jelentenek. Ezért foglalkoztunk egyebek mellett a fák – mint a természeti tőke fontos részei – értékelésének problematikájával, és ennek mentén a beporzó rovarokkal is, amelyek ártatlan áldozatai többek között a nem megfelelő szünyoggyérítésnek is, tömeges pusztulásuk pedig felmérhetetlen gazdasági károk lehetőségét is magában hordozza. Ebbe a gondolati sorba illeszkedik azon elvi állásfoglalásunk is, amelyben kifejtettük, hogy mit kell az erdőgazdaságot érintő természetvédelmi célú korlátozásokon érteni. Természetesen módon elvárható, hogy ha a környezeti értékek számszerűsítését és így elszámoltathatóságát követelményként kell megjeleníteni, akkor ez fordítottan is igaz legyen, tehát a környezeti korlátozásokból, el nem számolható költségekből eredő károkat valamilyen módon kompenzálni lehessen. Ez is az állami gondoskodás szükségszerű eleme kellene, hogy legyen.

A természeti környezet elemein túl a fent már említett táj, de mellette az épített környezet elemei is megérdemlik ugyanazt a bánásmódot, védelmet. A jövő nemzedékeket megillető örökségbe a természeti és ember alkotta környezet egyképpen beletartozik, márpedig ezek védelme az egyedi építkezéseknél kezdődik, a helyi településrendezésnél folytatódik és jut el az országos egységig. A döntési keretek kijelölését illetően természetesen a sorrend, a folyamat ennek fordítottja. Az mindenképpen kiemelendő, hogy az állam nem mondhat le az e folyamatokat, rendszereket ellenőrző, felügyelő és számon kérő szerepéről – még a közigazgatási terhek könnyítése okán sem –, hiszen valójában az ügyfelek és nem a közigazgatás terheit kell csökkenteni, nem veszélyeztetve a védett értékeket. Ha mindezeket, így az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésének szükségességét is figyelembe vesszük, akkor a közigazgatás szerepei, súlypontjai nem annyira eltűnőben vannak, hanem sokkal inkább átrendeződnek. Az alapjogi szempontokat e téren a védendő közérdek szolgálata jelenti.

Az elmúlt évben sem juthattunk volna előbbre a fenntarthatóság, a jövő nemzedékek érdekeinek védelme terén széleskörű, a gazdaság, a társadalom, a tudomány – és természetesen az állami intézmények – képviselőit bevonó párbeszéd, együttműködés nélkül. Az egyedi panaszügyeken kívül voltaképpen minden megnyilatkozásunkban támaszkodtunk e forrásokra, érzékel-

tetve az összefogás, a konzultáció, az együttműködés nélkülözhetetlenségét. Ezúton is megköszönjük minden együttműködő szervezetnek és szakértőnek önzetlen, a közös ügy előbbre vitelét szolgáló hozzájárulását. A pandémiás helyzet okán megtanultunk együtt élni e téren is a távkapcsolatokkal, online megbeszélésekkel, amelyek új – és inkább környezetkímélő – megoldásokat kínáltak, miközben a hatékonyság megmaradt.

7.1. A SZÓSZÓLÓ ESZKÖZTÁRÁNAK BEMUTATÁSA

A jövő nemzedékek érdekei védelmének jelentősége az Alaptörvényben számos helyen tükröződik. Már a Nemzeti Hitvallásban is megjelenik, hogy utódainkért felelősséggel tartozunk, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával is védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit. Emellett a nemzeti vagyon (állami és önkormányzati tulajdon) kezelését és védelmét illetően is alkotmányos követelmény, hogy annak célja nem lehet más, mint a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése, a természeti erőforrások megóvása és a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele.

A biztoshelyettes (a jövő nemzedékek szószólója) mandátumának esszenciája a jövő nemzedékeket érintő alaptörvényi keretek feletti őrökös, amelynek keretében a fentiek mellett különösen a következő 3 alkotmányos cikk alapozza meg feladatkörét.

Az Alaptörvény **P) cikke** értelmében

- **a természeti erőforrások** – különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet,
- **a biológiai sokféleség** – különösen a honos növény- és állatfajok,
- valamint a **kulturális értékek**

a **nemzet közös örökségét képezik**, amelynek **védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése** az állam és mindenki kötelessége. A „különösen” határozószó egyértelművé teszi, hogy a nemzet közös öröksége természetesen nem zárt felsorolást fogalmaz meg.

Az Alaptörvény **XX. és XXI. cikkei** pedig a **testi és lelki egészséghez**, valamint közvetlenül és közvetve az **egészséges környezethez való alapvető jogról rendelkeznek**.

Az ombudsmantörvény alapján a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes figyelemmel kíséri a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését, ezen belül:

- rendszeresen tájékoztatja az alapvető jogok biztosát, az érintett intézményeket és a nyilvánosságot a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatairól
- felhívja az alapvető jogok biztosát, az érintett intézmények és a nyilvánosság figyelmét a természetes személyek nagyobb csoportját – különösen a jövő nemzedékeket – érintő jogsértés veszélyére

- az alapvető jogok biztosának hivatalbóli eljárás megindítását javasolhatja
- közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában
- javasolhatja, hogy az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybírósághoz forduljon
- figyelemmel kíséri a fenntartható fejlődés Országgyűlés által elfogadott stratégiájának megvalósulását
- javaslatot tehet a jövő nemzedékek jogait érintő jogszabályok megalkotására, módosítására
- nemzetközi tevékenységével elősegíti a jövő nemzedékek érdekeivel kapcsolatos hazai intézményrendszer értékeinek bemutatását

A **szószólói munka sokrétűségét** az állampolgári panaszok, valamint azok a rendszerszintű problémákat is felvető jelentős események, élethelyzetek, jelenségek alapozzák meg, amelyek egyéb módon látókörébe kerülnek a jövő nemzedékek érdekeinek figyelemmel kísérése során. A szószóló igen aktív és kiterjedt szakmai kapcsolatrendszerben látja el tevékenységét, folyamatos szakmai párbeszéd zajlik a tudomány képviselőivel, a zöld és egyéb civil szervezetekkel, a kapcsolódó szakmai és gazdasági szervezetekkel, a területért felelős jogalkotási szervekkel, valamint a jogalkalmazókkal. A titkárságon zajló komplex háttér-munka keretében – a jogszabályok és a joggyakorlat elemzésén túl – a szószóló szakértői megbeszéléseken, műhelybeszéléseken, konferenciákon, munkabizottságokban közvetlenül is tájékozódik a különféle érdekcsoportok álláspontjáról, a jelen és a jövő nemzedékek közötti érdekkonfliktusokról, azok okairól.

A táblázat a szószóló tevékenységének sokszínűségét, illetve a titkárság által ellátott egyes kiemelendő feladatok számszerűsített, típusok szerinti megoszlását mutatja be.

A szószóló titkársága által az év során kezelt ügyek száma összesen	535
Kiemelendő tevékenységtípusok	Ügy/eset
A biztos és a szószóló által kiadott közös jelentések	8
Nyilvános figyelemfelhívás kiadása a jövő nemzedékek érdekeit érintő kiemelt ügyekben és biztoshelyettesi átfogó stratégiai elvi állásfoglalások	8
Jogszabálytervezetek és szakmai anyagok véleményezése, jogszabály módosítására irányuló jogalkotási javaslat	26
Átfogó hivatalbóli vizsgálat előkészítése, lefolytatása	7
Saját szervezésű szakmai és tudományos esemény vagy előadás tartása külső rendezvényen	32
Szakértői egyeztetéseken, valamint szakmai és tudományos eseményeken való részvétel	53
Országgyűlés bizottságai / Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács / Országos Környezetvédelmi Tanács ülésein való részvétel	21
Nemzetközi kapcsolattartás, megkeresésekre válasz, tájékoztató és tájékoztatás	15
Helyszíni látogatás, terepi jelenlét	5
Hazai média megjelenések (közlemények, interjúk, publikációk)	27

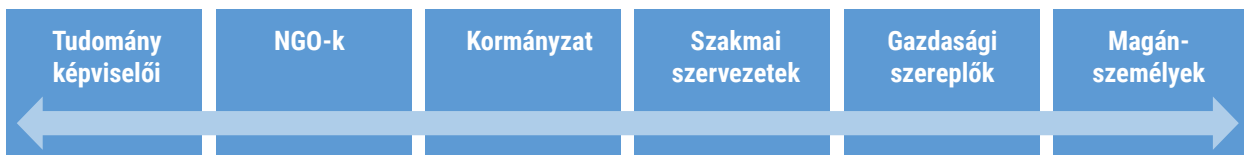
A szószóló a fentiek révén megszerzett információkat is felhasználva él a számára elérhető jogi eszközökkel. A lefolytatott

vizsgálatok végén **az alapvető jogok biztosával közösen kiadott jelentések általános és egyedi jogalkotói, illetve jogalkalmazói ajánlásokat, intézkedéseket tartalmaznak.** Mindezek mellett az említett rendszerszintű visszásságokat, összetett problémákat illetően egyéb lehetőségei is vannak mind a konkrét, mind a jogilag generálisabb szintű üzeneteket tartalmazó megszólalásokra, ahogyan azt a következő oldalon található ábra is szemlélteti.

Az év során kiadott **elvi állásfoglalásokat** és **figyelemfelhívásokat** az alábbi táblázat tartalmazza, az alapvető jogok biztosával **közösen kiadott jelentéseket** pedig a **7.12. fejezetben tárgyaljuk** részletesen.

A szószóló által kiadott elvi állásfoglalások és figyelemfelhívások	
Elvi állásfoglalások	
a természetvédelmi célú korlátozásokból eredő kártalanításról, különös tekintettel az erdőkre	08.18.
a Táj Nemzetközi Napja alkalmából a táj és a táj védelme, kezelése, tervezése szabályozásának alapjogi vetületeiről	10.20.
Figyelemfelhívások	
a mezőgazdasági öntözési célú kutak létesítésével és fennmaradásával kapcsolatos eljárásokkal szembeni alkotmányos elvárásokról	02.04.
a természetvédelmi célok megfelelő hatósági érvényesítéséről bányászati célú kutatási tevékenység engedélyezése során	02.22.
a településtervezéssel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló T/15397. számú törvényjavaslat kapcsán	03.22.
a nemzet közös örökségének részét képező természeti kincseinket veszélyeztető beruházások kapcsán	05.25.
a természeti tőke, ezen belül a fák értékelésének fontosságáról	06.21.
a naperómű telepítés és a termőföldvédelem kérdései kapcsán	11.04.

Szereplők a nemzet közös örökségének állapotát illetően

Jövő nemzedékek szószólója titkárságának kutató-elemző szakmai tevékenysége

Az alapvető jogok biztosával közösen:

Önállóan:

7.2. A TERMÉSZET VÉDELME

A szószóló az Alaptörvény P) cikkében rögzített biodiverzitás-védelmi, természetvédelmi feladatok ellátását elősegítő tevékenysége során a beérkező panaszok kivizsgálása mellett kiemelten foglalkozik a **rendszerszintű problémákkal, hiányosságokkal, segítve az általános tudatformálást, valamint javaslatokkal él a jogalkotók és jogalkalmazók számára.**

7.2.1. A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG VÉDELME

A biodiverzitás védelmének stratégiai céljai

Az alapvető jogok biztosának és a szószólónak a 2021. évi **környezetvédelmi világnap alkalmából kiadott közös közleménye kiemelte, hogy megkezdődött az ENSZ ökoszisztéma-helyreállítási évtizede.** A nemzetközi elvárásokat tükrözve az Európai Parlament 2021-ben fogadta el az EU 2030-ig szóló Biodiverzitás Stratégiáját, amelynek egyik fő célja, hogy 2050-re az EU ökoszisztémái helyreálljanak, ellenállóak és megfelelően védettek legyenek. **A Stratégia hangsúlyozza, hogy a biológiai sokféleség nagyarányú csökkenésének következményei súlyosan veszélyeztetik az emberi jogokat, hiszen az egészséges környezet hiányában veszélybe kerülnek az élethez, az egészséghez, az élelmiszerhez és a biztonságos ivóvízhez fűződő alapvető jogok.**

Ezekhez igazodóan 2021-ben állt össze a Nemzeti Biodiverzitás Stratégia (NBS) is.

Az NBS 2030-ig szóló tervezetének megismerése és megvitatása céljából 2021-ben a biztoshelyettes, az Agrárminisztérium és a Magyar Természetvédők Szövetsége által közösen rendezett konferencián a **szószóló az emberi méltóság, az emberi jogok, a környezetvédelem és a biológiai sokféleség kapcsolatrendszerét járta körül. Hangsúlyozta, hogy a környezethez való jog az emberi jogok előfeltételének tekinthető. Az emberi méltóságot biztosító környezeti minőség viszont nem érhető el a természeti értékek, így a biológiai sokféleség megkérdőjelezhetetlen védelme nélkül.** A szószóló kiemelte: a biodiverzitás védelmének hathatós eszköze, hogy a biológiai sokféleség védelmét az Alaptörvény Nemzeti Hitvallása és P) cikke is nevesíti.

Beporzók védelme

A biológiai sokféleség kérdése kapcsán számos témakörrel kiemelten is foglalkozott a 2021. évben a szószóló. **Ezek közül az egyik a „Beporzók védelme és települési zöldfelületek” című rendezvény volt, amelynek során a szószóló felhívta az önkormányzatok figyelmét a települési zöldfelületek szerepére a beporzók védelmében, tágabb értelemben pedig a biológiai sokféleség egészének megőrzésében.** A beporzó rovarok a biológiai sokféleség zászlóshajói. Védelmükre az Alaptörvény több cikke is vonatkozatható, továbbá az **Alkotmánybíróság számos esetben megerősítette, hogy az állam köteles a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartására,** ami így tartalmi, abszolút jellegű zsinórmértéket jelent az állam mindenkori tevékenysége számára. A rendezvény az alkotmányos elemzésen túl gyakorlati segítséget kívánt nyújtani a résztvevők számára. A megtartott előadások az önkormányzati tapasztalatokról, a közvetlen EU-s és a hazai támogatási rendszerről, a mezőgazdasági területek szerepéről és a környezeti nevelés lehetőségeiről is szóltak. A szószóló a Beporzók Napja alkalmából kiadott közleményében is felhívta a figyelmet a beporzók létfontosságú szerepére és a fennmaradásukat veszélyeztető gyakorlatok megváltoztatásának szükségességére. **A jövő nemzedékek védelme érdekében ezért – többek között – a mezőgazdaság zöld irányú reformját, a települési zöldfelületek fenntarthatóbb kezelését, valamint a vegyszeres beavatkozások csökkentését sürgette.**

Földi poszméh (bombus terrestris) beporzás közben

A szűnyoggyérítés gyakorlata

A szószóló a 2021. évben a **vegyszerek ökológiai hatásainak, így az élővilágra kifejtett kedvezőtlen hatásainak a csökkentése érdekében a szűnyoggyérítés jelenlegi gyakorlatával is foglalkozott, amelynek kapcsán műhelybeszélgetést is szervezett.** Ennek keretein belül a tudomány képviselői körében megvitatta a gyérítések ökológiai hatásait, kitekintéssel a hazai szűnyogpopulációt érintő virológiai szempontokra is. A szószóló részletes vizsgálata még folyamatban van; célja annak értékelése, hogy a szűnyoggyérítés jelenlegi módja a biológiai sokféleség fenntartásának szempontjából aggályokat vet-e fel. A beporzók számának a beavatkozások általi, vélhetően jelentős csökkenése az ökoszisztémának a jövő nemzedékek részére való megőrzését veszélyeztetheti. **Az Alaptörvényből fakadó, a jövő nemzedékekkel szemben fennálló felelősség azt kívánja meg a jogalkotótól, hogy intézkedései várható hatását a tudományos ismeretek alapján, az elővigyázatosság és a megelőzés elvének megfelelően értékelje és mérlegelje.** Az állam az alkotmányos jelentőségű elővigyázatosság elve és a P) cikkben megfogalmazott kötelezettség folytán nem hagyhatja figyelmen kívül az esetleges kockázatokat.

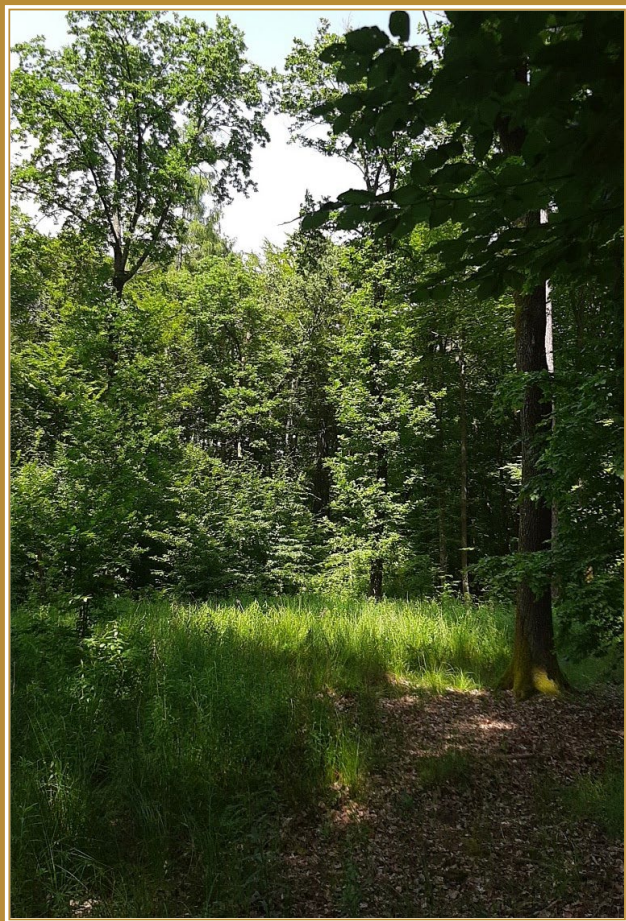
Figyelemfelhívás a természeti tőke értékelésének jelentőségéről

A szószóló 2021-ben figyelemfelhívást adott ki a **természeti tőke, ezen belül a fák értékelésének fontosságáról is.** A figyelemfelhívásban hangsúlyozta, hogy a településeken belüli zöldfelületek, különösen a fák jelenléte és állapota a településen élők életminősége szempontjából alapvető fontosságú. A jelen nemzedéknek Alaptörvényből fakadó feladata a természeti tőkével való fenntartható bánásmód, ezért kifogásolható az a gyakorlat, amely anélkül dönt az egyes természeti elemek felszámolásáról, hogy valós értékük meghatározása megtörtént volna. Aggályokat ébreszt, hogy a fás szárú növényekre vonatkozó jelenlegi szabályozás magában foglalja annak **kockázatát,** hogy akaratlanul is feléljük, felhasználjuk magunk körül a természeti értékeket anélkül, hogy tisztában lennénk valós értékükkel. A települési zöldfelületeken található faállományra igencsak kedvezőtlen hatással bíró életmóddal nemcsak a saját környezetünkben okozunk hátrányos változást, hanem egyidejűleg a jövő nemzedékek lehetőségeit, jogait is csorbítjuk.

A szószóló jelezte, hogy a **fák Alaptörvény P) cikke szerinti megfelelő védelmének, valamint a jövő nemzedékek érdekeinek biztosítása érdekében megfontolandó egy olyan zöldfelület-gazdálkodási kerettörvény megalkotása, amely – amellet, hogy az Alaptörvény által megkívánt szintre emeli a zöldfelületek és benne a fás szárú növények védelmét – rendelkezik azok valószerű értékeléséről, valamint az értékek következetes érvényesítésére vonatkozó szabályokról is, biztosítva, hogy mindezeket kellő súllyal vegyék figyelembe minden döntéshozatal vagy beavatkozás során.**

7.2.2. ERDŐVÉDELEM

Az előző évekhez hasonlóan a szószóló a 2021. évben is kiemelt hangsúlyt fektetett az erdő védelmére. Az **erdő – mint a nemzet közös öröksége – megőrzésének alaptörvényi követelményeiről** tartott előadást a szószóló a **Környezet- és Természetvédő Civil Szervezetek 30. Országos Találkozója alkalmából**. Az esemény keretében az erdővel foglalkozó szakmai fórum felvillantotta a legértékesebb hazai erdők védelmének új irányait, jogi szempontból is körüljárva a mindannyiunk számára alapvető értéket jelentő erdők megőrzésének lehetőségeit.

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság által pro-silva módszerrel kezelt erdőrészlet (Csörötnek)

Elvi állásfoglalás a természetvédelmi célú korlátozásokból eredő kártalanítási igényekről

A szószóló az erdőkezeléssel, kiemelten az erdők véghasználatával, kivágásával kapcsolatban beérkezett panaszok, a fővárossal a folyamatos erdőborítást biztosító gyakorlat kialakítása érdekében folytatott megbeszélések, továbbá a nemzeti park igazgatóságokon tett látogatások alkalmával az erdőgazdálkodási tevékenység tanulmányozása során szerzett tapasztalatok alapján a **2021. évben** többek között **elvi állásfoglalást adott ki a természetvédelmi célú korlátozásokból eredő kártalanítási igények kielégítése szabályairól**.

Elvi állásfoglalásában a szószóló kifejtette, hogy az erdőgazdálkodás terén is kiemelt jelentőségű az egészséges

környezethez való jog és a tulajdonhoz való jog közötti megfelelő összhang megteremtése. Az elvi állásfoglalás célja az alkalmanként versengő alapjogok közötti összhang elősegítése, a konfliktushelyzetek megelőzése, feloldása és annak hangsúlyozása, hogy számos lehetőség létezik a korlátozásokból származó terhek ellentételezésére a kompenzációs kifizetések rendszerén, valamint az elérhető állami és EU-s támogatások által nyújtott lehetőségeken keresztül. **Az Alaptörvény P) cikke alapján az erdők, illetve a biológiai sokféleség védelme érdekében az állam korlátozhatja a tulajdonhoz kapcsolódó jogosultságok szabad gyakorlását, mivel a P) cikk körébe tartozó természeti értékek védelme az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint közérdeknek minősül.** Az Alaptörvény alapján a természeti értékek megővésében minden érintettnek – így a terület tulajdonosainak, használóinak és kezelőinek is – közre kell működnie a társadalmi felelősségvállalás jegyében. A tulajdonhoz való jog, illetőleg a vállalkozáshoz való jog természetéből következik a tulajdonjog tárgyának, illetőleg a vállalkozási tevékenységnek állami beavatkozással szembeni védelme. Valójában ezen egyéni érdekekhez fűződő jogok nem alapoznak meg ugyanolyan szintű jogvédelmet, mint a közérdeket képviselő környezeti jogok védelme, amelynek prioritását több alkotmánybírói döntés is kimondta. Éppen ezért, miközben egyes esetekben a tulajdonjog, illetőleg a vállalkozáshoz való jog korlátozása akár a kártalanítás biztosításának lehetősége nélkül is alkotmányos lehet, **a természetvédelem mint közérdek érvényesülése érdekében külön is üdvözlendő az a jogszabályi környezet, amely a tulajdonos (ideértve ebben a tekintetben az erdőgazdálkodót is) egyes kárainak és költségeinek megtérítésével egyensúlyt biztosít a különböző alapjogok között, ezzel is elősegítve a természeti értékek védelmének hatékonyságát.** A szószóló a jogszabályi kereteknek és az alaptörvényi követelményeknek az elvi állásfoglalásban való tisztázásával segíti az erdőgazdálkodási és a természetvédelmi érdekek összehangolását.

Az erdőgazdálkodás természetvédelmi célú korlátozásaiából eredő kártalanításról szóló elvi állásfoglalás kapcsán a 2021. évben a **szószóló egyeztetett az öt meghatározó erdészeti szakmai és érdekképviseleti szervezettel, köztük a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával** is. Az egyeztetés témája az erdőgazdálkodással szemben támasztott közérdekű elvárások és azok teljesítésének lehetőségei, feltételei voltak. Az ezt követően kiadott közös sajtóközlemény hangsúlyozta, hogy hazánkban is mindinkább előtérbe került az erdők környezet- és természetvédelmi jelentősége, illetve az emberek egyre nagyobb igénye az erdők turisztikai és rekreációs szolgáltatásaira. A jövő nemzedékek megfelelő lehetőségeinek biztosítása, valamint a megnövekedett közérdekű elvárások együttesen az erdőgazdálkodás terheinek gyarapodását eredményezték. A felek egyetértettek abban, hogy a biológiai sokféleség védelme érdekében kifejtett korlátozások ellentételezéseként az erdőgazdálkodás számára az agrárgazdasághoz hasonló mértékű támogatás biztosítása szükséges.

7.2.3. ÖKOSZISZTÉMA-SZOLGÁLTATÁSOK

A szószóló biodiverzitás-védelmi feladatai kapcsán az ökoszisztéma-szolgáltatások témaköre a 2021. évben is hangsúlyos volt.

A biológiai sokféleség megőrzése alapvető fontosságú, hiszen egyéb funkciói mellett az emberi élethez, jól-léthez elengedhetetlen ún. ökoszisztéma-szolgáltatásokat is nyújt.

Biztosítja az egészséges élelmiszer, a tiszta édesvíz és a tiszta levegő ökológiai alapjait, élőhelyet és gyógyszer-alapanyagot biztosít számunkra, szerepet játszik a katasztrófák, a járványok és betegségek elkerülésében, hatásainak enyhítésében, valamint az éghajlat szabályozásában, stb.

A Föld természeti tőkéjének felélésével a jövő generációk nélkülözhetetlen ökoszisztéma-szolgáltatásait veszélyeztetjük.

Az ökoszisztéma-szolgáltatások típusai

Forrás: <https://www.yoair.com/hu/blog/ecology-what-are-ecosystem-services/>

Az Alaptörvény P) cikke, valamint 38. cikke értelmében biztosítani kell, hogy a nemzet közös örökségét érintő állami, üzleti és egyéni döntések mellett a **természeti tőke állaga, mennyisége, minősége, működőképessége és alapvető folyamatai fennmaradjanak a jövő nemzedékek számára.** Mindehhez szükséges a természeti tőke értékelésének beépülése a hatályos normarendszerbe, engedélyezési eljárásokba, döntéshozatalba.

Az ökoszisztéma-szolgáltatásokra vonatkozó nemzetközi, uniós és hazai célkitűzések teljesítéséhez járult hozzá a szószóló a 2021. évi tevékenységével, amelynek keretei között két műhelybeszélgetést is szervezett a téma kapcsán.

A szószóló és a BME Környezetgazdaságtan Tanszéke 2021 márciusában tartott közös szakmai rendezvényén a szakértők több tudományág és környezeti elem kapcsán – talaj, erdők, vízkészletek, biodiverzitás – vitatták meg a természeti tőke elemei értékelésnek szükségességét és a már használt, illetve lehetséges értékelési módszerek sajátosságait. A rendezvényen a természeti erőforrásokra vonatkozó alaptörvényi kötelezettségeket, a természeti tőke értékelésével kapcsolatos módszereket és gyakorlati tapasztalatokat, valamint az egyes tőkeelemek értékelésének lehetséges szempontjait vitatták meg. A műhelybeszélgetés célja az volt, hogy szakmai párbeszédet indítson egy olyan, iránymutatásul szolgáló – a gazdasági szereplők, az állam, az önkormányzatok és a társadalom széles köre által alkalmazható – módszertan kialakítására, amely a természeti tőke értékeléséhez, e tőkeelemeknek a nemzeti vagyon részeként való számbavételéhez szükséges.

A műhelytalálkozóról összegző cikk jelent meg „A természeti tőke értékelése az Alaptörvény tükrében” címmel a *Magyar Tudomány* folyóirat 2021. októberi számában.

Következő lépésként 2021 novemberében a természeti tőke elemei közül a biodiverzitással foglalkozott részletesebben a szószóló, építve egyben a Nemzeti Ökoszisztéma Szolgáltatások Térképezése és Értékelése projekt (NÖSZTÉP) meglévő eredményeire. **A Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat részeként a szószóló a BME Környezetgazdaságtan Tanszékével, valamint az MTA Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottságával közös szervezésben tartotta meg a második műhelybeszélgetését az ökoszisztéma-szolgáltatások témakörében.** A kerekasztal-megbeszélés fő célja az volt, hogy feltárja, miként lehetne az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésének vizsgálatát beépíteni a hatályos jogrendszerbe, hogyan lehetne megteremteni a gyakorlati alkalmazás jogszabályi, jogalkalmazási, módszertani, koncepcionális kereteit. A jogi manifestálódás nélkül ugyanis e szempontok érvényesülése megnehezül. A két rendezvény elvi kiindulópontjával az Alaptörvény szabályai szolgáltak, amelyek egyértelmű kötelezettségként fogalmazzák meg, miszerint a nemzeti vagyon tulajdonosa és kezelője a nemzet közös örökségével csak úgy gazdálkodhat, ha egyaránt figyelembe veszi a jelen és a jövő nemzedékek szükségleteit.

A Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretében megtartott műhelybeszélgetés az ökoszisztéma-szolgáltatások értékeléséről (Fotó: Szigeti Tamás)

7.3. AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET ÉS ÖRÖKSÉG VÉDELME

7.3.1. A TELEPÜLÉSI SZINTRE VONATKOZÓ ÉPÍTÉSÜGYI JOGANYAG ÁTFOGÓ MÓDOSÍTÁSÁNAK JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME TÁJÉKOZTATÓ VETÜLETEI

2021-ben a 2015 óta tartó építésügyi szabályozási reform folyamata a végéhez ért. A mintegy hatéves folyamatot a szószóló kiemelt figyelemmel követte, számos esetben a jogszabályok előkészítése során a véleményezésben való közreműködésével, közleménnyel, figyelemfelhívással vagy akár önálló elvi állásfoglalással támogatta a terület szabályozási reformjának az Alaptörvény P) cikkével való összhangja megteremtését.

A településképi arculati védelem új jogintézményének bevezetése, az országos és kiemelt térségi területrendezési tervek mint jelentős kodifikációs lépések után került sor 2021-ben a települési szintre vonatkozóan a településtervezést, -fejlesztést és -rendezést meghatározó szabályok átalakítására.

A szószóló a jogalkotási folyamatban számos alkalommal kifejtette, hogy **az épített környezet alakításának és védelmének kérdése nem kezelhető elkülönítetten az Alaptörvény P) cikkében megjelenő értékvédelem részét képező nemzet közös örökségének egységes szemléletétől.** Az épített környezet alakítására és védelmére vonatkozó szabályozás garanciális elemei kiemelt jelentőséggel bírnak a nemzet közös öröksége védelmében, az egészséges környezethez való alapvető jog és a jövő nemzedékek szempontjából. **Ez a szabályozás természetéből eredően korlátozó, védelmi funkciójú,** közvetlenül hat a természeti környezet állapotára, így **nem csupán a jelen, de a jövő nemzedékek életminőségét is hosszú távon meghatározza, egyben alapvetően befolyásolja a nemzeti vagyon állapotát és értékét is.** Mindezen körülmények alapján **terjesztette ki az Alkotmánybíróság a visszalépés tilalmának követelményét az épített környezet alakítására és védelmére,** továbbá ezek indokolják az elővigyázatosság és a megelőzés elveinek fokozott érvényesítését, úgy a szabályozás kialakítása során, mint annak tartalmában.

A fentiek érvényesítésére a szószóló 2021. márciusban, az **épített környezet alakításáról és védelméről szóló törvény** módosításának országgyűlési bizottsági szakában

figyelemfelhívást adott ki. Ebben felhívta a figyelmet a jogállamiság elvéből következően a jogbiztonság követelményével, illetve az egészséges környezethez és testi lelki egészséghez való alapvető jogi, valamint a jövő nemzedékek érdekeinek védelmével kapcsolatos alapjogi aggályokra, amelyek a tervezetnek a környezeti hatásvizsgálat átalakítása, a társadalmi részvétel, illetőleg az „egy település egy terv” koncepció megvalósítása, továbbá a döntéshozatali szintnek az önkormányzattól való távolítása kapcsán merülnek fel. A szószóló egyebek mellett rámutatott, hogy **az érdekelt helyi lakosság bevonásának szűkítése a települési területhasználatokkal kapcsolatos döntéshozatal során, azaz a közigazgatás érdekegyeztető szerepének csökkentése vagy kizárása nem eredményez tényleges bürokráciacsökkentést, mivel az érintetteknek más fórumokon kell majd igényeiket érvényesíteniük.**

A környezeti hatásvizsgálatnak a településrendezési eljárásokba való teljes, egyszerűsített integrálása és a környezetvédelmi törvény alóli kivonása **nem csupán a környezet szabályozásban elért védelmi szintjének Alaptörvénybe ütköző csökkentését, hanem a nemzetközi és uniós jogi szabályozás lehetséges sérelmét is felveti.** A felvetett aggályt az Országgyűlés Törvényalkotási Bizottsága megköszönte, és a kifogásolt szabályozási elemek a törvényi szabályozásokban már nem jelentek meg.

Ugyanakkor mindezek a végrehajtási rendeletekben változatlan formában és változatlan aggályokat felvetve beépítésre kerültek. Ekkor a szószóló a **jogalkotónak címzett észrevételeiben** arra is rámutatott, hogy a nemzetközi egyezménybe – az Aarhusi Egyezmény követelményeibe – és az uniós joganyagba ütközés meghatározott jogkövetkezményeket hordozhat magában az Alkotmánybíróság kontrollján túl, akár a Jogkövetési Bizottság, akár az Európai Bizottság eljárását.

2021 őszének végén immár szükségessé vált a vonatkozó **alapjogi aggályok elvi állásfoglalásban történő vizsgálata,** ami átnyúlik a következő évre is.

7.3.2. TERMÉSZETI KINCSEINKET VESZÉLYEZTETŐ BERUHÁZÁSOK

A számukban kevesebb, egyedi hatásukban azonban jelentősebb nagyberuházások, **a természeti értékeket, különösen nagy tavainkat érintő ingatlanfejlesztések kapcsán évek óta egyre több és egyre sűrűbb jelzés érkezik a szószólóhoz.** Ezek közé sorolhatóak a tatai Öreg tavat, a Balaton partját vagy a Fertő tavat érintő beruházások. Utóbbival kapcsolatban több ezer magyar és osztrák állampolgár nyílt petícióban fordult a szószólóhoz. Jóllehet számos ügyben a vizsgálati hatáskör – a párhuzamosan folyó hatósági és bírósági eljárások miatt – kizárt, és így vizsgálatra, jelentésre, illetve ehhez kapcsolódó intézkedésre nem kerülhet sor, **az ilyen ügyek számos közös alapjogi jellegzetességgel rendelkeznek.** Ezekre építve 2021 tavaszán a szószóló **figyelemfelhívást** adott ki a **nemzet közös örökségének részét képező természeti kincseinket veszélyeztető beruházások kapcsán.**

A figyelemfelhívásban ismét felmerült hazánk P) cikkéből eredő felelőssége elsődlegesen a nemzet, valamint a nemzetközi közösség és az Európai Unió irányában. A nemzetközi közösség közös fellépése és törekvése az értékvédelem terén abból a felismerésből fakad, hogy az ökológiai rendszerek és az egyetemes kultúra értékeinek védelme is csak együttes célkitűzéssel és felelősségvállalással, az elérhető legjobb megoldás alkalmazásával érhető el. **Az Alaptörvény uniós jogi klauzlát megfogalmazó E) cikke, a nemzetközi közösséggel való együttműködést, továbbá a nemzetközi jog és a hazai jog viszonyát meghatározó Q) cikke, valamint a P) cikkéből fakadó alapjogi követelményekkel összhangban az állam jövő nemzedékekkel kapcsolatos, illetve nemzetközi jogi és uniós kötelezettségei a védelemnek olyan stabil, meghatározott viszonyítási és hivatkozási pontjai, amelyeket sem a hazai**

A szószóló az MTA Nemzeti Víztudományi Program Irányító Testülete által megrendezett „Nagy Tavak” előadói napon a Magyar Tudományos Akadémián (Fotó: Szigeti Tamás)

Az említett alapjogi keretek követelményei itt is egyértelműek. Ezek között kiemelt helyen szerepelnek ismét a megelőzés és elővigyázatosság elvei, valamint a visszalépés tilalma. A szóban forgó alkotmányos alapelvek a jogalkotók és a jogalkalmazók – így a hatóságok – számára is zsinórmértékül szolgálnak. **A környezet és természet jogszabályokkal garantált, elért védelmi szintjét a hatóság egyedi döntése sem ronthatja le, mérlegelésében ez abszolút korlátot jelent.**

Az Alkotmánybíróság elvi élel mondta ki, hogy a **környezetvédelmi hatáskört is gyakorló hatóságok számára alkotmányos követelmény, hogy ne rendeljék alá a környezetvédelmi szempontokat egyéb versengő (pl. gazdasági) érdekeknek.** Az ilyen ügyekben – és általában a profitorientált beruházásoknál – erősen és hatékonyan jelennek meg a gazdasági érdekek, a fejlesztői szemlélet. A szószóló újfent hangsúlyozta, hogy alkotmányos keretek között a döntéshozó

a kiemelt környezetvédelmi – tágabb megközelítésben a nemzet közös örökségének védelmét szolgáló – érdekekkel összefüggő döntésében **csakis olyan más érdeket vagy állampéldát vehet ezzel párhuzamosan figyelembe, amely ugyancsak alaptörvényi szinten részesül védelemben.** Ez a gazdasági érdekekre nem vonatkozatható. A szószóló az Alkotmánybíróság gyakorlatára alapozottan leszögezte, hogy a **vállalkozás-hoz való jog nem élvezhet elsőbbséget a környezethez való joggal szemben,** hiszen egy vállalkozás mindig csak az irányadó jogszabályi keretek között folytatható.

7.3.3. A VERSENGŐ ÉRDEKEK ALKOTMÁNYOS RENDJE A TERÜLETEK HASZNÁLATÁBAN

Az elmúlt években az ún. építésügyi kiemelt beruházások körének bővülésével és a már említett konfliktusos nagyberuházásokra vonatkozó jelzések nyomán a szószóló több ízben is felhívta a figyelmet a szűkösen rendelkezésünkre álló erőforrásunkkal, a földterületekkel való gazdálkodás során jelentkező érdekütközések esetén irányadó alkotmányos keretekre.

A kiemelt beruházások körében nem csupán a hatósági eljárások, de a területek használatát az országostól az egyedi telek beépítéséig meghatározó tervrend alól egyre táguló körben adható felmentések miatt szükséges kimondani, hogy azok **nem befolyásolhatják a hazai természetvédelmi szabályozás egyébként irányadó horizontális jellegét, az Alaptörvényben gyökerező természetvédelmi szempontokat.**

A beruházásokhoz fűződő magánérdekek az Alaptörvény értékrendje és szabályai szerint nem írhatják felül a jelen és a jövő közérdekét érintő természetvédelmi érdekeket. Az általános szabályozásban megjelenő közérdek és a kiemelt indokoló, az általános szabályozás kialakításakor előre nem látott, ad hoc jelentkező közérdek ütközése esetén is irányadóak az alkotmányos mérlegelés szempontjai. A szabályozásban garanciális elemekkel biztosítottan kellene megjeleníteni, hogy **mi indokolja a kiemelt közérdek elsőbbségét az általános közérdekkel szemben, azaz mely esetekben adekvát alapjogi szempontból az általános szabályok alóli kivétel és ezzel a környezet és a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét biztosító rendszer gyengítése.**

A táj védelmére vonatkozó állásfoglalásban megfogalmazottak szerint **az emberi ráhatás – a természeti vagy az épített környezet alakításának – iránya a természetes folyamatokra nem tetszőleges, annak elsődleges korlátja, hogy az életet biztosító feltételeket tiszteletben tartsa és megvédje az utánunk következők számára.**

Mindezen kiemelt beruházási körön túl 2021-ben is számos településrendezési döntés kapcsán, vagy az ezeket előkészítő szakmai döntések hibáinak környezeti következményei miatt fordultak a szószólóhoz. Általánosságban elmondható, hogy a területhasználatra vonatkozó döntésekben a **köz- és a magánérdekek megfelelő egyensúlya, illetve az arra for-**

dított fokozott figyelem egyben az Alaptörvény P) cikkéből fakadó, a jövő nemzedékek érdekeinek védelmére irányuló kötelezettségek teljesítését is szolgálják.

Mindezek miatt a konkrétan megjelenő fejlesztési igények esetén is kiemelten fontos a helyi közösség érdekeinek védelme és az ezt biztosító garanciák, követelmények (jogi rögzítése, hiszen azok egyben a felek jövőbeni zavartalan együttműködésének is biztosítékai. **A várható hatások alapos és körültekintő felmérése és mérlegelése, valamint a társadalmi részvétel minél szélesebb körű biztosítása egyaránt olyan, az elővigyázatosság és a megelőzés elveivel is összhangban álló garanciális követelmények,** amelyekkel ezek a hosszú távon konfliktust okozó helyzetek elkerülhetőek, egyben a jelen és a jövő nemzedékek érdekeit szolgálják.

7.4. A TÁJ VÉDELME

A természeti és épített környezet természetes elegyét megjelenítő táj védelme, tervezése és kezelése szabályozásának és gyakorlatának alapjogi kereteire kiemelt figyelmet fordít a szószóló. Ennek egyik megnyilvánulási formája, hogy immáron hagyományosan a Táj Nemzetközi Napja alkalmából a szószóló összefoglalja az adott év fejleményeit. Többször szakmai, tudományos műhely keretében került sor erre, az ünnepi, 5. nemzetközi nap alkalmából pedig a **táj védelmének, szabályozásának alapjogi kereteit összefoglaló elvi állásfoglalás született.**

Az állásfoglalás a táj jelentőségét a jövő nemzedékek érdekeinek védelmében összefüggés-rendszerben elemzi, egyfajta „alapjogi katalógust” ad. Rámutat, hogy a táj szerepe nem csupán az egészséges környezethez, a testi és lelki egészséghez való alapvető jog vonatkozásában jelentős, de számos más emberi jog és alkotmányos érték vagy elv érvényesíthetőségében is; így a művelődéshez, a kultúrához vagy az információhoz, a társadalmi részvételhez való jog, a diszkrimináció vagy a visszalépés tilalma tekintetében. **A táj jelentősége és a rá vonatkozó joganyag nem egy új alapvető jogi kategória igényét veti tehát fel, hanem számos emberi jog érvényesítésének egyik nélkülözhetetlen eszköze.**

A táj komplex, folyamatosan változó entitás, melyet a meghatározó természetvédelmi joganyagon kívül számos más ágazati szabályozás is érint. A táj védelmét integráltan kell megjeleníteni akár a vízgazdálkodás, akár a környezetvédelem, akár a mezőgazdaság, akár az építésügy területén. Jóllehet utóbbi 2015 óta tartó reformjának több pontja is szorosan érintette a tájat, a szabályozás nem mindig tükrözi vissza a horizontális védelem – a környezet- és természetvédelmi törvényekben meghatározott – követelményeinek érvényesülését és a táj komplexitását. A szószóló erre is tekintettel javasolta a természetvédelmi törvény felhatalmazásán alapuló **tájvédelmi végrehajtási kormányrendelet mielőbbi megalkotását, amely a Nemzeti Tájstratégiában is szerepel, mégis máig hiányzik.**

Jellegzetes tájkép (Piliszsántó)

A szószóló hangsúlyozta, hogy **a táj változása folyamatos. A cél, amihez a szabályzó eszközöket is rendelni szükséges az, hogy az egyébként természetes folyamatként zajló változások ne véletlenszerűen, a különböző ágazati érdekek pillanatnyi erőviszonyainak térbeli tükröződéseként jelenjenek meg, hanem a magasabb szinten meghatározott – így nemzetközi egyezményben foglalt és alaptörvényi – követelményeknek megfelelően, a horizontális védelem, a hosszú távú gondolkodás és az integráció elveivel összhangban, tudatosan alakítsuk őket.**

Az állásfoglalás reflektált arra a jelentős eseményre is, hogy 2021 nyarán mutatták be a „Tájkarakter és Zöldinfrastruktúra országos kutatás” eredményeit. Az online eseményen a szószóló munkatársai is részt vettek. A közigazgatási, civil és szakmai szervezetek közel 5 évig tartó közös kutatómunkája eredménye hasznosításának igénye okkal merül fel a szabályozás szintjén is. Az ezzel kapcsolatos további munkát a szószóló rendkívül hasznosnak és előremutatónak tartja, és annak elvi alapjait, a kapcsolódó (jogi) szakmai munkát is támogatja.

2021 tavaszán a szószóló értesült az Órségi Nemzeti Parkba tervezett szénhidrogén bányászati tevékenységről. Az ügy környezet- és természetvédelmi jelentőségére figyelemmel – a jövő nemzedékek érdekeit közvetlenül érintő jogsértés veszélyére tekintettel – **a bányászati célú kutatási tevékenység engedélyezése során a természetvédelmi célok megfelelő hatósági érvényesítéséről szóló figyelemfelhívást tett közzé a szószóló.**

A figyelemfelhívás megállapítja, hogy az Alkotmánybíróság és a Kúria gyakorlatával összhangban a bányászati tevékenység nem minősül kiemelt közérdekű célnak egy olyan védett természeti területen megvalósuló beruházás esetén, amely többféle oltalommal is bír, így Natura 2000 és országos jelentőségű védett természeti terület, valamint az ökológiai hálózat magterülete. Ráadásul a bányászati tevékenység műszaki jellegéből adódóan irreverzibilis folyamatokat jelent, ezért is lényegi kérdés, hogy a Natura 2000 hatásbecslés során, ha a je-

lentős hatások nem zárhatóak ki egyértelműen, azok meglétét feltételezni kell.

A „védett természeti területek, illetve a Natura 2000 területek elsődlegesen természetvédelmi célokat szolgálnak, és ekként közvetlenül az Alaptörvény P) és XXI. cikkének hatálya alatt állnak. Ennél fogva bármely hatósági engedélyezési eljárásban **a védendő közérdek nem a bányászati célok megvalósítása, hanem elsősorban a természet védelme,** a terület védetté nyilvánításának természetvédelmi céljai azok, amelyek következetes érvényesítése a hatóságok alkotmányos kötelezettsége engedélyezési eljárásaik során.”

Az említett figyelemfelhívásokban megfogalmazott, a természeti területet vagy értéket érintő beruházásokkal kapcsolatos alapjogi keretéről konkrét ügy vonatkozásában is tájékoztatta az érintett hatóságot a szószóló, amikor tudomást szerzett arról, hogy a Duna-Ipoly Nemzeti Park országosan védett természeti területének részét képező Börzsöny hegységben bányászati tevékenység indításának terve merült fel.

Az értékvédelem átszövi a természeti, az épített környezethez és ezek egyét jelentő tájhoz kapcsolódó alapjogi témaköröket a **kulturális javak** vetületében is. A műemléki világnap alkalmából megjelent közleményben a szószóló kiemelte, hogy **maig hiányzik az értékmegőrzés főbb sarokköveinek, irányainak, célkitűzéseinek lefektetésére szolgáló ágazati stratégia.** Egy, a műemlékvédelmi kérdések társadalmassá válásával, konszenzuson alapuló, szakmai és civil csoportokkal közösen kidolgozott alapidokumentum kiváló alkalom lenne a védendő érték fogalmának, valamint **a műemlékek védelmére, felújítására és fenntartására irányadó alapkövetelményeknek társadalmilag elfogadott meghatározására, az Alaptörvény P) cikkében lefektetett egyetemes hármas kötelezettség teljesítésének előmozdítására.**

7.5. A VIZEK VÉDELME

A felszín alatti vízkészlet védelme az Alaptörvény P) cikkének tükrében

A vízkészlet mint természeti kincs és erőforrás védelme mindannyiunk kötelessége az Alaptörvény P) cikke szerint. E kötelezettség az államra tulajdonosként is és a jövő nemzedékek mint kedvezményezettek számára a természeti kincsek egyfajta „bizalmi vagyonkezelőjeként” is kiemelten vonatkozik. **Az állam a jogi szabályozáson keresztül értéket közvetít, amely formálja a vízhasználat és -védelem lehetőségeit, ezáltal jelentős hatással bír a jelen és a jövő generációk életkörülményeire. Az Alaptörvény P) cikke szerinti fenntarthatóság követelménye pedig az állam és a gazdaság részére is irányt szab a környezeti értékekkel való felelős bánásmódhoz.**

Magyarország kivételes abban, hogy az Alaptörvény P) cikke és 38. cikke, valamint a vízkészlet kizárólagos állami tulajdona és az ehhez kapcsolódó nemzeti vagyon státusza miatt

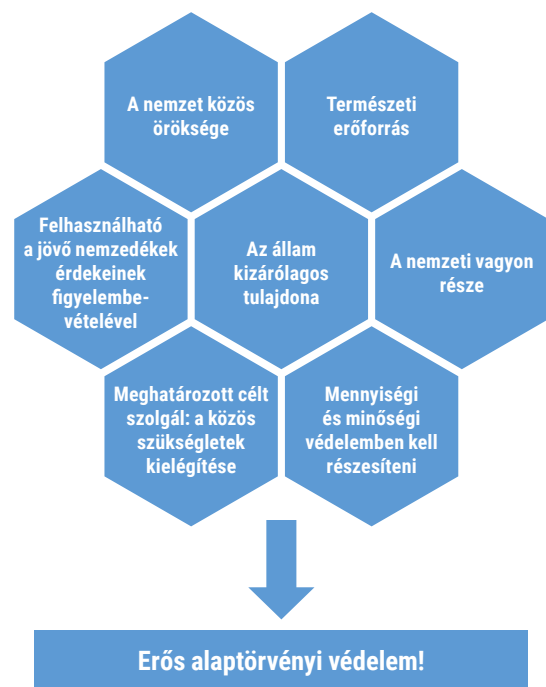
Forrás: <https://wwf.hu/public/uploads/toftsdle/1575556129-infograph-problema-micacc-final-preview.jpg>

a (felszíni és felszín alatti) vízkészlet erős alaptörvényi védelem alatt áll. A vízkészlet kezelésének és védelmének célja nemzeti vagyonként a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése. A szószóló folyamatosan hangsúlyozza, hogy az Alaptörvényből levezethető a vízkészlet horizontális védelmének a nemzedékek közötti igazságosságot is érintő követelménye, valamint a vízkészlet megfelelő mennyiségi és minőségi védelme a túlhasználattal szemben. Mindez az integráló szemléletű jogalkotáson, jogalkalmazáson, az önkormányzati, az állami, a magánszektor és a civil szféra szintjén történő döntéshozatalon, illetve a vízjogi engedélyezési rendszeren keresztül valósítható meg.

„Felszín alatti víz: A láthatatlan láthatóvá tétele” – ez az ENSZ 2022. évi Víz világnapi jelmondata. Az ENSZ tudatosságot növelő törekvésének megfelelően a szószóló a biztossal közös jelentéseiben, önálló elvi állásfoglalásaiban és figyelemfelhívásaiban az elmúlt évek során folyamatosan hangsúlyozta, hogy a felszín alatti vízkészlet védelmének kérdései hazánkban is kiemelt figyelmet érdemelnek, hiszen ivóvízellátásunk 95%-ban felszín alatti vízből biztosított. Műszaki értelemben az ivóvíz csak akkor érhető el, ha van a felszín alatti vízkészletre települő víztermelő létesítmény, és rendelkezésre áll az a felszín alatti, illetve kisebb mértékben felszíni víz, amely ivóvíz kitermelésre alkalmas. Az Alaptörvény P) cikke szerinti vízkészletvédelem tehát az ivóvízhez való hozzáférés és ezen keresztül a testi és lelki egészséghez való alapvető jog ér-

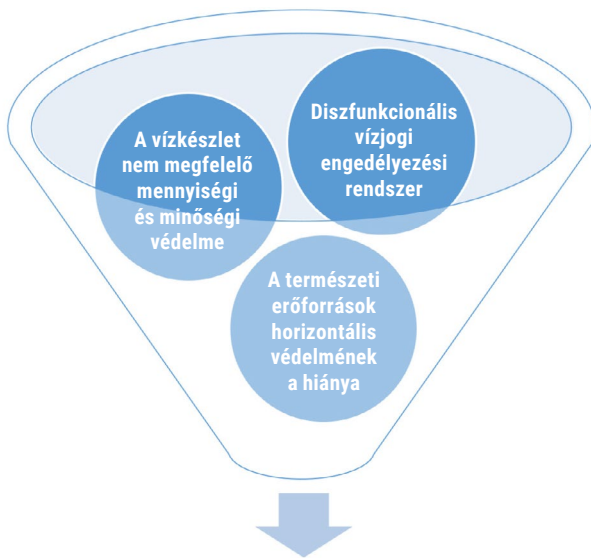
vényesülésének előfeltétele. Ugyanerre a következtetésre jutott az Alkotmánybíróság is a vízjogi engedélyezési rendszerrel foglalkozó 13/2018. (IX. 4.) AB határozatában.

A vízkészlet alaptörvényi jellemzői:

A vízkészletvédelem, a vízkészlet-gazdálkodás és az ivóvízhez való hozzáférés biztosítása mind az alapjogi védelem, mind a jogi szabályozás szintjén, mind a műszaki rendszer tekintetében egymással szorosan összefüggenek.

Amennyiben a vízjogi engedélyezési rendszer nem megfelelően működik, akkor nem teljesülnek az Alaptörvény P) cikkéből levezethető követelmények. Ezáltal a vízkészletnek a vízigények közötti fenntartható szétszótása, továbbá a vízkészlet megfelelő mennyiségi és minőségi védelme is sérül. Az engedélyezési rendszer diszfunkciójának oka lehet a jogkövető magatartás hiánya, de a jogi szabályozás hiányossága is. A szószóló ezzel összefüggésben a 2021. év során a mezőgazdasági kutakkal kapcsolatos figyelemfelhívásban tette közzé az Alaptörvény P) cikkéből levezethető követelményeket, valamint Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási tervének második felülvizsgálata (VGT3 szakmai tervezete) kapcsán is jelezte ezeket. A jogszabályalkotás szintjén megoldás lehet a rétegvízből – a mélységi rétegvizek adják az ivóvízbázist – történő öntözés engedélyezésének újragondolása, illetve a mezőgazdasági kutak kapcsán az előzetes és egységes vízjogi engedélyezési eljárás fenntartása, mint ahogyan azt vonatkozó határozatában az Alkotmánybíróság is levezette.

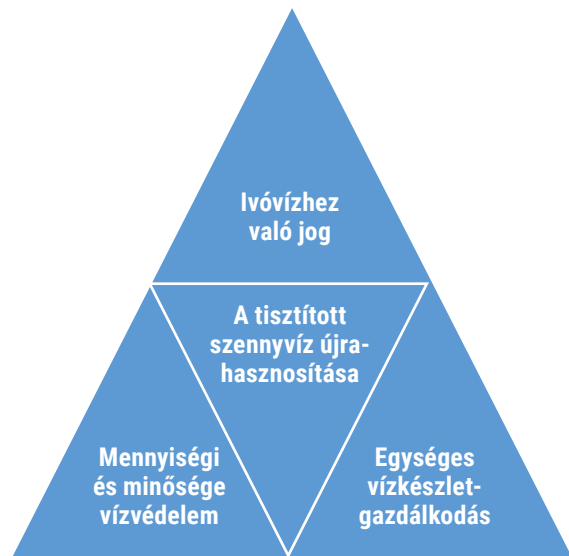
Az Alaptörvény P) cikkéből levezethető követelmények sérülését eredményezi

A mezőgazdasági öntözési célú kutakra vonatkozó új szabályozás és az öntözéses gazdálkodás fejlesztése

A 2021–2027 közötti operatív programokról szóló előterjesztés kapcsán a szószóló jelezte az előterjesztőnek, hogy az öntözéses gazdálkodás javítása szükséges cél, amelyet azonban a takarékos vízhasználatra való ösztönzéssel, továbbá a helyi viszonyokhoz igazodó növénytermesztéssel és megfelelő talajműveléssel együtt szükséges elérni. **Öntözésnél a jogalkotók és a döntéshozók általában a felszíni vagy a felszín alatti víz elérhetőségét tekintik a legfontosabb tényezőnek. Kevés figyelem irányul viszont az alternatív vízbeszerzési lehetőségekre, például a hasznosítható szennyvizek felhasználható-**

ságára, amelyet a VGT3 szakmai tervezete is prioritásként kezel. A körforgásos gazdaságra történő átállás része a tisztított szennyvíz és szennyvíziszap újrahasznosítása, a víz erőforrásként való értékelése.

A Nemzeti Vízstratégia is rámutat arra, hogy bizonyos célok az elmúlt 20–30 év minden stratégiájában szerepelnek – anélkül, hogy a megvalósításukhoz közelebb kerülnénk. A jelenlegi agrártámogatási rendszer eredményezte agrárszerkezet és művelési mód vízgazdálkodási szempontból nem fenntartható. Sok helyen mezőgazdasági művelésre alkalmatlan vagy gyakran belvíz járta területeken is szántóművelés folyik, ahol a megoldást olyan területhasználat, természetközeli gyep- és erdőgazdálkodás jelentheti, amelynek révén a ma károkat okozó ár- és belvizek haszonként jelentkeznének.

Az ivóvízhez való jog érvényesülésének előfeltétele: a megfelelő mennyiségű és minőségű vízkészlet rendelkezésre állása

Az öntözéses gazdálkodás elősegítésének részeként a mezőgazdasági öntözési célú kutak mint vízilétesítmények engedélyezési eljárása a vízgazdálkodásról szóló törvény módosítása révén 2021. január 1-jével megváltozott. A módosítás új hatósági engedélyezési/jóváhagyási rendszert vezetett be, az egységes vízkészlet-gazdálkodási rendszerbe tartozó, a felszín alatti vízkivételre szolgáló vízilétesítményeket (kutak) a jogalkotó megkülönbözteti a vízfelhasználás céljától függően. Emellett a mezőgazdasági öntözési igényeket szolgáló kutak kapcsán a hatósági feladat- és hatáskör elkerült a vizek védelmére rendelt hatóságtól az öntözés ösztönzésére létrehozott igazgatási szervhez, megosztva ezzel az addig egységes vízügyi hatósági szervezetrendszerrel.

A szószóló a törvénymódosítás kapcsán **figyelemfelhívásban** összegezte a **mezőgazdasági öntözési célú kutak létesítésével és fennmaradásával kapcsolatos** eljárásokkal szembeni alkotmányos elvárásokat, az Alaptörvény P) cikkére tekintettel. Hangsúlyozta, hogy **meg kell teremteni azokat az eljárási és szervezeti garanciákat, amelyek biztosítják**

a vízkészlet-gazdálkodás és a vízvédalom egységességének fenntartását a megosztott vízügyi és vízvédalmi hatósági hatáskör mellett is. A jogkövető magatartás elősegítése érdekében megoldás lehet az illegális mezőgazdasági célú öntözési kutak kapcsán a műholdas távérzékelésen alapuló hatósági felderítés bevezetése és az öntözési térképek elkészítése, a szakképesítéssel és megfelelő felszereléssel rendelkező kútfúrók nyilvántartásának a kidolgozása, kizorítva ezzel a gazdasági piacról a „kontár” kútfúró tevékenységet végző vállalkozókat.

A témában **szakmai műhelybeszélgetést** is szervezett a szószóló az érintett szaktárcák és az irányításuk alá tartozó jogalkalmazó szervezetek részvételével. **Örömmel fogadta a műhelybeszélgetésen, hogy az Agrárminisztérium öntözésfejlesztési koncepciója a felszíni víz használatára irányul, míg a felszín alatti víz öntözési célú használata csupán kiegészítő jellegű.** Ez a koncepció megfelel az EU víz keretirányelv előírásának, amely szerint felszín alatti vizet csak felszíni vízbeszerzési lehetőség hiányában lehet figyelembe venni az öntözéshez szükséges víz beszerzése során.

A műhelybeszélgetésről készített emlékeztető kísérelésében a szószóló összefoglalásként megállapította, **hogy az öntözéses gazdálkodás hatékonysága, továbbá a legális és illegális öntözés is nyomon követhető a műholdas adatok felhasználásával.** A talajvizeknél tapasztalható jelentősebb vízszintsüllyedések esetében, valamint a **súlyosan vízhiányos két térség: a Duna-Tisza-közi Hátság és a Nyírség, Hajdúhát esetén elsődleges szempont kell, hogy legyen az Alaptörvény P) cikkéből következő horizontális védelem érvényesítése, a felszín alatti vízkészlet megfelelő mennyiségi és minőségi védelme annak érdekében, hogy a vízkeresleti oldalon megjelenő igények kielégíthetőek maradjanak.** Ennek megfelelően a térségekben alapvető fontosságú az engedély nélkül működő mezőgazdasági kutak jogszerű használatba vonása.

A szószóló a műhelybeszélgetésen kérte, hogy a tanácskozáson részt vevő intézmények az új szabályok hatályba lépésétől eltelt 5 hónap tapasztalatai alapján készítsenek probléma-térképet, amely tartalmazza a megoldásra váró feladatokat. A beérkező anyagok segítik az új szabályozás gyakorlati értékelését, figyelembe véve az Alaptörvény P) cikkének való megfelelés elősegítését.

Az ivóvízhez való jog érvényesülése hazánkban az EU új, ivóvízre vonatkozó irányelvének hazai átültetése kapcsán

A szószóló az általa delegált munkatársa révén folyamatosan részt vett az új, az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló irányelv átültetését előkészítő szakmai munkacsoport tevékenységében.

A szószóló az Alkotmánybíróság 3196/2020. (VI. 11.) AB határozatát is alapul véve hangsúlyozta, **hogy az állam objektív, intézményvédelmi kötelezettsége alapján, törvényi szinten indokolt előírni állami feladatként a megfelelő mennyiségű**

és minőségű ivóvízhez való hozzáférés biztosítását, amelyet – többek között – az ivóvízhez való hozzáférés javításával való sít meg az állam.

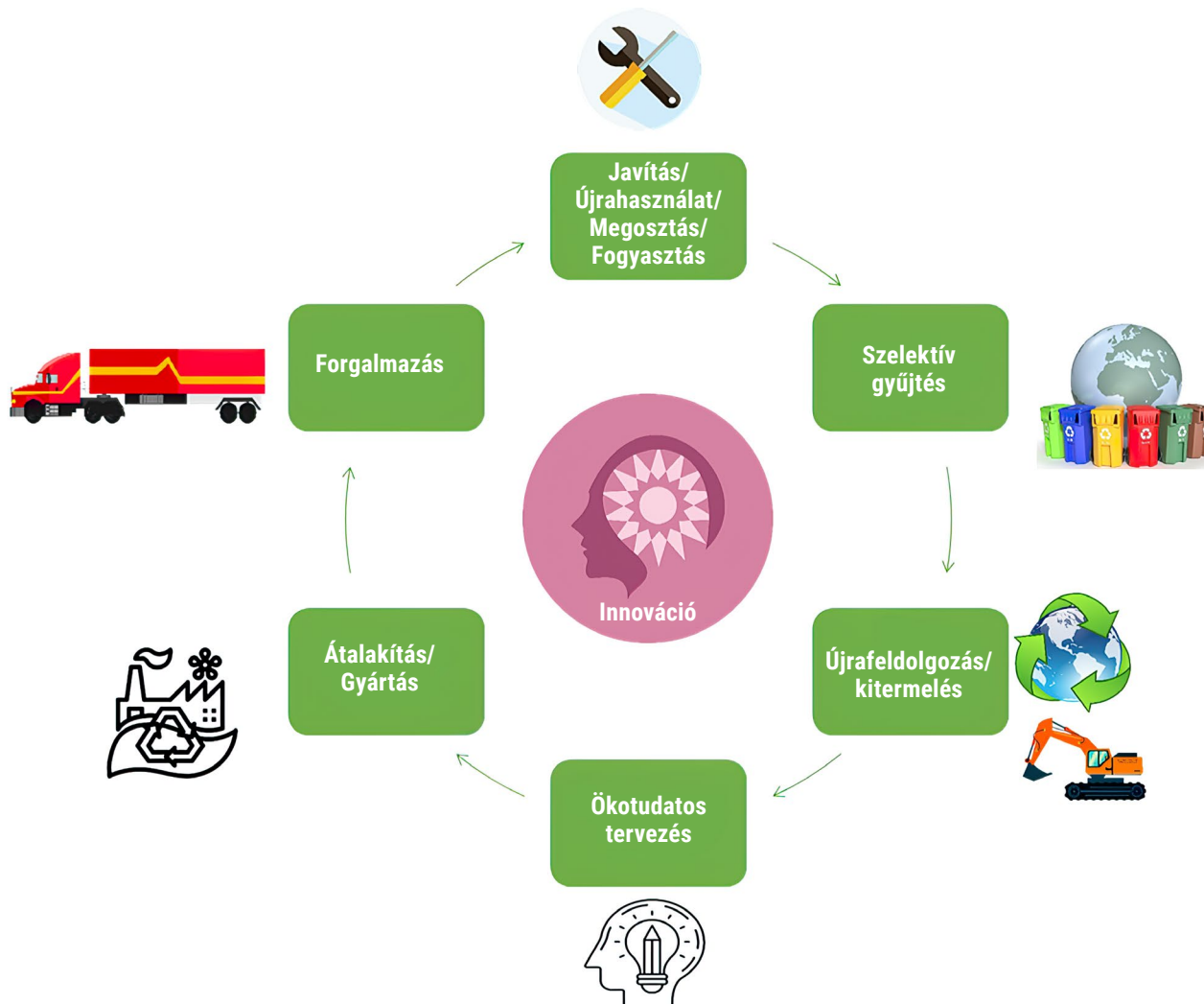
A megfelelő mennyiségű ivóvíz megállapítása kapcsán a szószóló továbbra is fenntartotta a WHO ajánlására tekintettel álláspontját, amely szerint minden embernek napi min. 50 l vízre van szüksége.

7.6. KÖRFORGÁSOS GAZDASÁG

Fogyasztói társadalmunkban egyre rövidebb a megvásárolt termékek életciklusa, az ellátási láncok pedig egyre hosszabbak. Túlságosan sok – számos esetben szükségtelen – árucikket vásárolunk, és túlságosan hamar szabadulunk meg tőlük. Egyre nehezebb, vagy meg sem oldható a javítás a termékek összetettsége vagy a javításra irányuló szándék hiányában, miközben erőteljesen buzdítják a fogyasztókat újabb és újabb termékek vásárlására. E folyamatok révén fokozódó nyomás nehezedik természeti erőforrásainkra, mind a kitermelés, az előállítás, mind pedig a hulladékmennyiség növekedésének oldaláról.

A körforgásos gazdaság célja – szemben a jelenlegi lineáris gazdasági modellel –, hogy a termékek és alkotóelemeik, alapanyagaik minél hosszabb ideig és minél magasabb minőségben maradjanak a gazdaság vérkeringésében. A termékeket már az életciklusuk további szakaszait szem előtt tartva úgy szükséges megtervezni, hogy minél tartósabbak, javíthatók, újrahasználatosak, illetve hulladékká válásukat követően hasznosíthatók legyenek. E rendszerben természetesen nagyon fontos szerepe van a lakosságnak (fogyasztóknak) is. A vásárlástól való tartózkodás, továbbá tartós termékek vásárlása, javíttatása, újrahasználat, újrahasználatra történő átadása révén ők tudják biztosítani, hogy ezek minél később váljanak hulladékká. A szelektív hulladékgyűjtés, az anyagáramok elkülönült leadása révén pedig lehetővé teszik a hulladék újrafeldolgozását, anyagában történő hasznosítását. **A körforgásos gazdaság tárgykörében azonban nem csak a hulladékgazdálkodásról van szó. Az csupán része, ha úgy tetszik, kezdete e rendszernek.**

Az Alaptörvény P) cikke értelmében az állam és mindenki kötelessége a nemzet közös örökségének védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése. **Ennek megvalósításához elengedhetetlen a jelenleg nagy anyagigényű, lineáris gazdasági és fenntarthatatlan fogyasztási rendszerünk átalakítása.** Ez segít teljesíteni a Fenntartható Fejlődési Célok 12. célkitűzését, a fenntartható fogyasztás és termelés megteremtését, az EU erőforrás-hatékony és körforgásos gazdasághoz kapcsolódó, valamint az Európai Zöld Megállapodás révén születő új cselekvési irányai koncepciójának megvalósítását. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az Alaptörvényben lefektetett, az állampolgárokat terhelő, a természeti erőforrások megőrzésére vonatkozó kötelezettségből az a tényleges elvárás következik, hogy a fogyasztók a véges természeti erőforrásokat takarékos módon, azt nem pazarolva használják. **Jelenlegi, lineáris gazdasági rendszerünk**

átalakítása közvetlen kapcsolatban áll az Alaptörvény P), illetve XX. és XXI. cikkeivel, hiszen befolyásolja a jelen és a jövő nemzedékek életfeltételeit. Ezért is követi kiemelt figyelemmel a szószóló ezt a területet. Az uniós irányelvek átültetésével párhuzamosan zajlik a hulladékgazdálkodási ágazat átalakítása és az új Országos Hulladékgazdálkodási Terv elkészítése, továbbá mindannyiunk alapvető érdeke a körforgásos gazdaság megteremtése, amelynek a jól működő hulladékgazdálkodási rendszer is része, így a szószóló **műhelybeszélgetés-sorozat**ot indított a felmerült kérdések megvitatása céljából. Az első műhelybeszélgetést követően a további rendezvények a Magyar Tudományos Akadémia Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottság Fenntartható gazdaság munkacsoportja társszervezésében valósulnak meg. A sorozat két beszélgetése 2021-ben zajlott, további három 2022 folyamán kerül megrendezésre.

A hulladékgazdálkodási rendszer átalakítása

Ahogy azt a szószóló többször hangsúlyozta, **hazánk hulladékgazdálkodása, valamint a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás szerves része annak az intézményrendszernek, amelyet az állam az egészséges környezethez való jog biztosítása érdekében hozott létre, emellett természetesen jelen-**

tős közegészségügyi célokat is szolgál. Ennek megfelelően a szószóló folyamatosan nyomon követi a hulladékgazdálkodás rendszerének átalakítását, módosítását, amely folytatódott az Alkotmánybíróság 5/2021. (II. 9.) AB határozatával és azt követően az egyes energetikai és hulladékgazdálkodási tárgyú törvények módosításáról szóló törvény elfogadásával, majd a rendeleti szintű szabályozás egy részének megjelenésével. Ennek keretében szakmai szervezettel folytatott egyeztetést a szószóló az ágazatot érintő átalakításokról.

A szószóló a 2021-es év során elkészült új Országos Hulladékgazdálkodási Tervet (OHT) sajnálatos módon nem kapta meg véleményezésre a stratégiaalkotótól. Az OHT Stratégiai Környezeti Vizsgálatának értékelésében az OKT keretén belül vett részt.

A 2021-es év során a Környezetvédelmi Szolgáltatók és Gyártók Szövetsége (KSZGYSZ) hívta fel a szószóló figyelmét arra a problémára, hogy bár a különböző hulladékgazdálkodási szolgáltatók nem végezhetőek megfelelő pénzügyi biztosítékok nélkül, sőt a felelősség- és vagyonbiztosítás megléte a legtöbb hulladékgazdálkodási tevékenységnél a tevékenységi engedély feltétele, mégis úgy tűnik, hogy évről-évre szűkül az a biztosítói piac, ahol a hulladékkal foglalkozó társaságok vagyon- és felelősségbiztosításukat meg tudják kötni. Ezen belül a legnagyobb gond e vállalkozások telephelyi általános vagyonbiztosításával

kapcsolatban tapasztalható. A KSZGY SZ a probléma orvoslása érdekében egy – a megoldási lehetőségekre fókuszáló – tisztázó egyeztetés megtartását javasolta a hulladékgazdálkodásért felelős Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM), a biztosítási piac felügyeletét ellátó Magyar Nemzeti Bank (MNB) és a Magyar Biztosítók Szövetsége (MABISZ), illetve a Független Biztosítási Alkuszok Magyarországi Szövetsége között, a KSZGY SZ és a Hulladékgazdálkodók Országos Szövetsége (HOSZ) szakértőinek bevonásával. A szószóló figyelemmel kíséri a folyamatot, és megkereste az illetékes minisztériumot annak érdekében, hogy segítse az ügy eredményes megoldását.

Fenntartható élelmezési rendszerek

A szószóló az Agrárminisztérium felkérésére részt vesz az élelmiszer-termelés és -fogyasztás fenntarthatóvá tételéről szóló ENSZ Élelmezési Rendszerek Csúcstalálkozó – Nemzeti Dialógus Párbeszédben. A fenntartható élelmezési rendszer átfogó szakpolitikai megközelítés, amely nemcsak az élelmiszer-termelést és -fogyasztást foglalja magában, hanem gazdasági, környezeti és szociális következményeiket is. A fenntartható mezőgazdasági termelés biztosítja az egészséges és tápláló élelmiszerekhez való hozzáférést, garantálja az élelmiszer-ellátási lánc valamennyi gazdasági szereplőjének méltányos kezelését, valamint csökkenti az élelmiszer-pazarlást. Ez az átfogó cél az ENSZ 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési céljainak eléréséhez is hozzájárul.

A fenntartható termelés célja, hogy kevesebb erőforrásból ugyanakkora – vagy akár nagyobb – hozadékú gazdasági produktum keletkezzen, a fenntartható fogyasztási minták kialakítása pedig a hatékonyabb erőforrás-kiaknázást segíti. A 21. század első évtizedének tapasztalata mégis az, hogy mind a globális ökológiai lábnyomunk, mind a termeléshez felhasznált alapanyagok mennyisége nőtt. A célok eléréséhez nemzeti szinten megfelelő keretrendszerek kialakítása szükséges, amelyek integrálják a fenntartható termelési és fogyasztási normákat és közvetett módon befolyásolják az üzleti szféra folyamatait és a fogyasztók szokásait.

A fenntartható fogyasztás megteremtése komplex feladat, amely integrált megközelítést követel, és elválaszthatatlan a körforgásos gazdaság megvalósításától. Amint arra korábban a talaj védelméről szóló elvi állásfoglalásában a szószóló elődje is felhívta a figyelmet, az egészséges és fenntartható élelmezés kérdése nagymértékben összefügg a termőföldvédelem kérdéseivel. A talaj egészséges élővilága kulcsszerepet játszik a megtermelt növények egészségében, tápanyagtartalmukban. A szószóló kiemelte, hogy a fogyasztók megfelelő tájékoztatása rendkívül fontos annak érdekében, hogy jó döntést tudjanak hozni. Éppen ezért fontos a termék tartósságára, javíthatóságára, a hulladékkezelésre vonatkozó környezeti információk megosztása a fogyasztókkal közérthető, egyértelmű és ellenőrizhető módon. A lehető legrövidebb ellátási láncok kialakítása érdekében szükséges támogatni és népszerűsíteni

azokat a szerveződések, amelyek célja a kistermelők közvetlen összekötése a fogyasztókkal. Fontos továbbá a termékekre vonatkozó túlzó esztétikai elvárások korlátozása a kereskedelmi láncban, illetve ezen elvárásokkal kapcsolatban a fogyasztók szemléletformálása is. Előnyt kell biztosítani a lehető legközelebről származó élelmiszereknek.

A szezonális fontosságának hangsúlyozása kettős célt szolgál: a környezeti szempontokon túl, a szezonnak megfelelően választott zöldség, gyümölcs révén szervezetünk több hasznos tápanyaghoz jut, ilyenkor a termékben található mesterséges kemikáliák aránya is kisebb, így a szezonális gyümölcsök, zöldségek fogyasztása és immunrendszerre gyakorolt hatása kedvezőbb. A termékek ára nem tükrözi a különböző környezeti externáliák (például a szállítás) költségét. Ezt szintén szükséges tudatosítani a fogyasztókban. Mindezeket elősegíti a termékekkel kapcsolatos környezeti információk megbízható átadása.

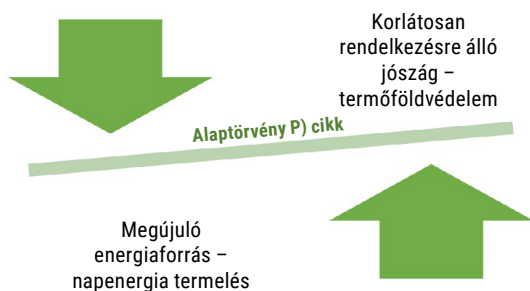
Európai Hulladécsökkentési Hét

2021-ben is a biztossal közös közleményt fogalmazott meg a szószóló az Európai Hulladécsökkentési Hét alkalmából, amelynek célja, hogy a fenntartható erőforrás- és hulladékgazdálkodás területén minél több szemléletformáló, gyakorlati tevékenység valósuljon meg. Ezért ösztönzik azt, hogy az önkéntesek kreatív kezdeményezéseik révén hívják fel a figyelmet a hulladécsökkentés, az újrahasználat és a hasznosítás jelentőségére, a tudatos hulladékgazdálkodásra és fogyasztói magatartásra, az erőforrásokkal való takarékosagra. Ilyen a termékek egymással való megosztása, valamint a „nulla hulladék” szemlélet népszerűsítése is. 2021-ben külön hangsúlyt helyeztek a komposztálás és a termékek javításának, javíttatásának fontosságára.

Az ombudsman és helyettese emlékeztettek arra, hogy a tudatos fogyasztás, a felelős hulladékgazdálkodás nem csupán ezen a héten, de az év minden napján fontos. A 2021-es Európai Hulladécsökkentési Hét kiemelt témája – a „körkörös közösségek” – a kis helyi közösségeknek a körforgásos gazdaságra való áttérésben játszott szerepét kívánta hangsúlyozni a fenntartható fogyasztás és termelés felé való átmenet során.

7.7. KLÍMA ÉS ENERGIA

Korunk egyik nagy kihívása az éghajlatváltozás hatásainak megértése, azok lehetőség szerinti elkerülése, illetve a hozzájuk való alkalmazkodás. Rendkívül összetett folyamatokról van szó, amelyek során különböző – akár környezetvédelmi – alkotmányos követelmények vetélkednek egymással. Alapvető fókuszváltásra van szükség, és ebbe bizony beletartozik az is, hogy ne – vagy legalábbis semmiképpen se kizárólag – a technikától, technológiai megoldásoktól várjuk a probléma megoldását, hanem komplex megközelítést alkalmazzunk egy igen összetett problémára, amelynek részét kell, hogy képezze az egyéni igények újragondolása is.

Ilyen konfliktusos helyzetet elemzett a szószóló a **naperőművek telepítése és a termőföldvédelem kérdéseiről kiadott figyelemfelhívásában**. Ebben kifejtette, hogy üdvözlő és támogatandónak tartja az átfogó fejlesztési és energiastratégiákban megfogalmazott mindazon célkitűzéseket, amelyek szerint a hazai ellátásbiztonság, az import energia kiváltása a jövőben a hazai megújuló energiakapacitások bővítését (is) felhasználva valósul majd meg. Egyúttal indokoltnak tartotta felhívni a figyelmet a naperőmű-telepítéssel kapcsolatban e körben felmerülő alaptörvényi követelményekre, tekintettel arra, hogy a naperőművek létesítése – így térfoglalása – számos esetben termőföldet vesz igénybe.

Abból fakadóan, hogy az Alaptörvény P) cikke a nemzet közös örökségéhez tartozó termőföldet alkotmányos védelem alá helyezte kiemelt természeti értéke miatt, a napenergiához kötődő beruházások szabályozásakor is kiemelt figyelmet kell fordítani a termőföldvagyron védelmére.

Vagyis **mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a napelem-beruházások csak akkor használjanak fel termőföldet, ha más alkalmas terület nem áll rendelkezésre, valamint, ha adott régióban azon a területen a mezőgazdasági termelés nem lehetséges, vagy nem szükséges**. E körben kiváltképpen ellenjavallt a jobb termőhelyi adottságú földek használata. Ilyen fejlesztésekre ugyanis több más alkalmas területen is lenne lehetőség, mint például rehabilitációra váró egykori iparterületek, egyéb barnamezős területek, ipari parkok, nagy kiterjedésű parkolók felett kialakított tetők vagy a bevásárlóközpontok – illetve egyéb épületek – lapos teteje.

Emlékeztetett arra is, hogy a kiváló, illetve jó minőségű termőföldeken van lehetőség a legjobb minőségű élelmiszerek előállítására, amit szintén több hazai nemzeti stratégia irányoz elő.

A figyelemfelhívás többek között kitért az e területen már meglévő előremutató és támogatandó megoldásokra is, illetve a vonatkozó alkotmányos és jogszabályi keretekre.

A szószóló részt vett a 2021–2027 közötti Operatív Programok, valamint azok Stratégiai Környezeti Vizsgálatának (SKV), továbbá a Helyreállítási és Alkalmazkodási Tervnek a véleményezésében, valamint az e célból rendezett szakmai egyeztetéseken, fórumokon.

A szószóló egyebek mellett – hasonlóan az Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program Plusz SKV-jának jelentéséhez – kiemelte, hogy a környezet- és természetvédelmi célok érvényesülését az engedélyezési eljárások is garantálják, valamint e célok hatósági kikényszerítés segítségével biztosíthatók. E téren korlátot jelent a hatóságok szűkös kapacitása és a kiemelt

beruházásokkal járó különleges eljárások. Egyetértett az SKV megállapításaival, és javasolta a gátló tényezők mielőbbi feloldását, a különleges eljárások számának csökkentését, hogy a környezet- és természetvédelmi célok maradéktalan érvényesülése megtörténhessen.

Első Országos Interdiszciplináris Éghajlatváltozási Tudományos Konferencia – Nyitó plenáris ülés, Nemes Csaba levezető elnök és Bándi Gyula biztoshelyettes

A szószóló előadást tartott az **Első Országos Interdiszciplináris Éghajlatváltozási Tudományos Konferencia plenáris nyitó ülésén**. Előadásában a klímaváltozás és az emberi jogok kérdését járta körbe. Előadásának két premisszája:

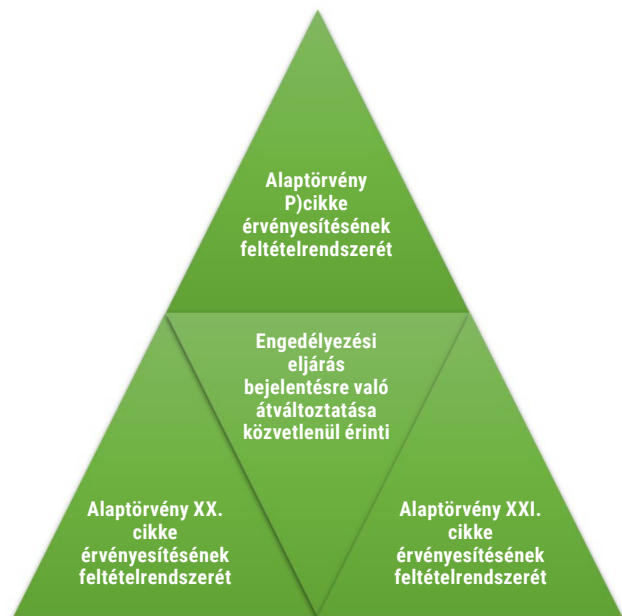
- A klímaváltozás elleni fellépés egyértelműen része a (tiszt) környezetbe való alapjognak;
- A klímaváltozás számos emberi jogot sért/érint közvetlenül, kifejezetten hátrányosan.

A tudományos konferencia keretében munkatársai is tartottak előadást a „Gazdasági és jogi vonatkozások, nemcselekvés költségei, finanszírozás” szekció keretében. (Az előadások visszanezethetők a konferencia YouTube csatornáján.)

7.8. A KÖZIGAZGATÁS, A GAZDASÁG ÉS AZ ÖNSZABÁLYOZÁS ESZKÖZEI A KÖRNYEZETVÉDELMI TERÜLETÉN

A szószóló folyamatosan nyomon követi a közigazgatási rendszer, a hatósági eljárások alakulását, hiszen a közigazgatás hatósági és nem hatósági eljárásai biztosítják az Alaptörvény P) cikkében felsorolt értékek védelmét. Nagyon fontos azonban emellett a környezetvédelem területén a gazdasági eszközök alkalmazása, illetve az önszabályozásban rejlő potenciál kiaknázása is.

Az állami beavatkozás eszközeinek módosítása jelentős mértékben változtatja meg az állam, a környezethasználók, a környezeti teherviselők, a társadalmi szervezetek kapcsolatrendszerét, feladataikat, érdekérvényesítési lehetőségeiket, jogait és kötelezettségeiket, valamint a döntéseikért való felelősségüket. Ezért a 2020-as évben a biztos támogatásával **hivatalbóli vizsgálat kezdődött annak megállapítására, hogy a környezetvédelem területén az új közigazgatási eljárások képesek-e az engedélyezési rendszerrel azonos hatékonyságú védelmet biztosítani**, megfelelően az Alaptörvényből fakadó követelményeknek, és nem ütközve egyben a visszalépés tilalmába. 2021-ben az eljáró

hatóságokat érintő kérdőív került kidolgozásra, majd megküldésre az érintettek számára. A cél, hogy minél teljesebb képet kaphassunk a gyakorlati jogalkalmazásról. A beérkezett anyagok, adatok feldolgozása folyamatban van.

Zöld pénzügyek

A szószóló nyomon követi a zöld pénzügyi rendszerek egyre erőteljesebb kiépülését is. A Magyar Nemzeti Bank számos, fenntarthatóságot, zöld pénzügyeket elősegítő intézkedést hozott a 2021-es év során. Ilyen volt többek között a Zöld pénzügyi jelentés, a kereskedelmi bankok számára készült zöld pénzügyi ajánlás, valamint a **Fenntarthatósági jelentés** elkészítése és kiadása. A Fenntarthatósági jelentés a fenntarthatóság több tényezőjét (környezet, társadalom, gazdaság, pénzügyek) vizsgálja, kifejezetten azért, hogy képet alkosson a hazai gazdaság fenntarthatóságának állapotáról. Az, hogy az MNB a monetáris stabilitás pilléréként kezeli a fenntarthatóságot, pozitív előrelépés. E tevékenység körében a szószóló és kollégái szakmai egyeztetéseken vettek részt, továbbá értékelésre került az OTP Csoport 2020. évi Fenntarthatósági jelentése is.

Önszabályozó Reklám Testület

Az Önszabályozó Reklám Testülettel (ÖRT) való folyamatos együttműködés keretében a 2021-es évben felkérést kapott a szószóló, hogy **tegyen javaslatot a Magyar Reklámetikai Kódex aktualizálási folyamatában**. A szószóló a Kódex aktualizálása során jelezte: tendenciaként érzékelhető, hogy a fogyasztók igyekeznek egyre környezettudatosabb döntéseket hozni vásárlásaik során. A fogyasztói szokások megváltozásának komoly szerepe van egy fenntarthatóbb életmód kialakításában. Éppen ezért kell segíteni a fogyasztókat e törekvésükben és valós, pontos információkkal ellátni őket az egyes termékek

kapcsán. A fogyasztók szemléletének változásával párhuzamosan megjelennek az egyes termékek és márkák „zöldrefestési” (greenwashing) kísérletei, amelyekkel szemben meg kell védeni a fogyasztókat. Aktualizálásra irányuló javaslatait a szószóló az alábbi kettős cél mentén fogalmazta meg:

- egyrészt a fogyasztókat jobb, megbízhatóbb és összehasonlíthatóbb környezetvédelmi információkhoz (beleértve a tartósságot, javíthatóságot, hulladékkezelést) kell juttatni az egyes termékekkel kapcsolatban;
- másrészt jobban kell védeni az olyan „környezeti” információkkal szemben, amelyek nem felelnek meg a valóságnak, félrevezető vagy megtévesztő módon kerülnek feltüntetésre, azt a téves benyomást keltve, hogy egy termék vagy vállalkozás környezetvédelmi szempontból jobb, megfelelőbb, tudatosabb.

7.9. A TÁRSADALMI RÉSZVÉTEL FONTOSSÁGA

A szószóló kiemelten fontosnak tartja a társadalmi részvétel hazai érvényesülését, számos megszólalásában, jogszabály-veleményezésben, valamint közös jelentésben évek óta hangsúlyozza a társadalmi részvétel fontosságát, illetve jelzi a megvalósulásban tapasztalt gátló tényezőket.

Környezeti ügyekben a társadalmi részvétel alapját az Aarhusi Egyezmény alapozta meg. Mára több területen általánossá lett az Egyezményben elvárt részvételi jog, így például a közérdekű adatokhoz való hozzáférés rendszerében.

A szószóló az Agrárminisztérium megkeresésére részt vett az Aarhusi Egyezmény végrehajtásáról szóló 2020-as Nemzeti beszámoló elkészítésének folyamatában. A beszámolóhoz fűzött meglátásai foglalkoztak

- a **hatósági szervezetrendszer átalakításával**, valamint az azt értékelő alkotmánybíróvási határozatban foglalt követelményeknek való megfelelés kérdéseivel.

Aarhusi Egyezmény – Részvételi jogok

/Kihirdette: a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény kihirdetéséről szóló 2001. évi LXXXI. törvény/

**Részvétel a
döntéshozatalban /
jogalkotásban**

**Részvételi jog az
egyedi hatósági
ügyekben**

**Jogorvoslati jogok /
hozzáférés az
igazságszolgáltatáshoz**

Mindezek biztosítására (is) a környezetvédelmi társadalmi szervezetek jogai

Ennek során megjegyezte, hogy bár az eljárási szabályok módosítása révén a jogalkotó a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányértést kiküszöbölte, azonban a további érintett eljárási jogszabályok kellő kohéziója még kialakításra vár;

- az **ügyfélképesség kérdéseivel**, kiemelve, hogy nem környezetvédelmi egyesület ügyfél esetében azzal, hogy a 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról (Ákr.) a hatásterületi ügyfélre vonatkozóan nem tartalmaz speciális szabályokat, a hatásterületen élőköt hozza nehezebb helyzetbe, mert az ő ügyfélképességük csak az Ákr. általános ügyfélfogalma alapján bírálható el. Ez pedig az előzőekben érvényesülő ügyféli jogkör egyértelmű szűkítését jelenti;
- a jogszabályok előkészítésekor megvalósuló **társadalmi részvétellel**, melynek keretében már számos jogszabály-veleményezés során hívta fel a jogalkotó figyelmét arra, illetve kérte annak orvoslását, hogy a jogalkotó nem tesz eleget a nyilvános egyeztetés követelményének, a jogszabálytervezetek nem kerülnek a kijelölt honlapon közzétételre. Ez pedig jelentősen rontja a társadalmi részvétel esélyeit.

7.10. HAZAI SZAKMAI, VALAMINT TÁRSADALMI KAPCSOLATRENDSZER

A szószóoló tevékenységének fontos eleme a szakmai és társadalmi kapcsolatrendszer erősítése, ami által hatást gyakorolhat a jövő nemzedékeket érintő folyamatokra. E kapcsolatok létrehozása és fejlesztése számos formán keresztül valósulhat meg.

Az egyik legfontosabb a **saját rendezésű szakmai események** – konferenciák, szakértői műhelytalálkozók – megszervezése, valamint a **külső rendezvényeken** és szakértői találkozókön társszervezőként vagy előadóként való részvétel. A 2021-es év ezen események tekintetében jóval kedvezőbben alakult az előzőnél. A járvány következtében egyes találkozók kizárólag az online térben vagy hibrid formában kerültek megszervezésre. A partnerek között egyaránt megtalálhatók a kormányzat, a tudomány, a civil szervezetek vagy a gazdasági élet képviselői. A saját rendezvények legfontosabb témái a természeti tőke és az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelése, a körforgásos gazdaság, a felszín alatti vizekkel való gazdálkodás, a települési zöldfelületek, a beporzók védelme voltak; a teljes listát az alábbi táblázat tartalmazza.

A szószóoló titkárságának szervezésében megvalósult események

Dátum	Esemény	Társszervező(k)
03.12.	A természeti tőke értékelése az Alaptörvény tükrében – műhelybeszélgetés	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME)
03.25.	Szakmai megbeszélés Budapest főtájépítésével és kollégáival a fővárosi zöldterületekről	Fővárosi Önkormányzat
04.22.	Szakmai egyeztetés erdőtervezési kérdésekről a folyamatos erdőborítás biztosítására koncentráva I.	Fővárosi Önkormányzat
05.13.	Mit hoz nekünk és a jövőnek az EU-Mercosur megállapodás? – online konferencia	Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ)
05.27.	A felszín alatti víz mennyiségének és minőségének változása, a fenntartható vízgazdálkodás megvalósítása és a mezőgazdasági kutakra vonatkozó új szabályozás az Alaptörvény P) cikkének tükrében – szakértői szintű online műhelybeszélgetés	Önálló szervezés

Dátum	Esemény	Társszervező(k)
06.03.	Egyeztetés a hulladékgazdálkodási ágazatot érintő új rendelkezések kérdéseiről a Hulladékgazdálkodók Országos Szövetségével	Önálló szervezés
06.10.	A vegyszeres szűnyoggyérítés környezeti hatásai és alternatívái az egészséges környezethez való alapjog tükrében – szakértői online műhelybeszélgetés a szűnyoggyérítés jelenlegi gyakorlatáról	Önálló szervezés
06.23.	Beporzók védelme és települési zöldfelületek – online szakmai konferencia	Önálló szervezés
06.28.	Szakmai egyeztetés erdőtervezési kérdésekről a folyamatos erdőborítás biztosítására koncentráva II.	Fővárosi Önkormányzat, Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
06.28.	Az új génmódosítási technológiák kockázatait – online szakmai konferencia	MTVSZ, Közép-magyarországi Zöld Kör
07.01.	JNBH – OKRI – Legfőbb ügyészség szakmai beszélgetés a környezet és természet elleni bűncselekmények témakörében I.	Önálló szervezés
09.14.	A hulladékgazdálkodás rendszerének átalakítása, a koncesszori rendszer kérdései – Körforgásos gazdaság műhelybeszélgetés I.	Önálló szervezés
09.20.	JNBH – OKRI – Legfőbb ügyészség szakmai beszélgetés a környezet és természet elleni bűncselekmények témakörében II.	Önálló szervezés
09.22.	Az ökoszisztéma-szolgáltatás értékelésének jogrendszerbe való beépítéséről, valamint a NÖSZTÉP eredményeiről szóló egyeztetés	Agrárminisztérium (AM)
10.20.	A 2030-ig szóló Nemzeti Biodiverzitás Stratégia tervezetének megismerése és megvitatása céljából tartott szakmai konferencia	AM, MTVSZ, Nemzeti Fenntartható Fejlesztési Tanács, Országos Környezetvédelmi Tanács
11.17.	Első lépések az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésének jogrendszerbe való beépítéséhez című műhelybeszélgetés – a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat részeként	MTA Fenntartható Fejlesztés Elnöki Bizottsága, BME
11.30.	Úton a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszer felé – Körforgásos gazdaság műhelybeszélgetés II.	Önálló szervezés

Ígéretesnek tűnő szakmai kapcsolat van kibontakozóban a Legfőbb Ügyészség és az Országos Kriminológiai Intézet szakértőivel, valamint a főváros főtájékoztatójával és kollégáival. Kiemelt szakmai esemény volt a Legfőbb Ügyészség és az Országos Kriminológiai Intézet munkatársaival több alkalommal megtartott kerekasztal-beszélgetés, amelynek keretében a jövő nemzedékek védelmével kapcsolatos problémákat, a szószóló és az ügyészség tevékenységének környezeti ügyeket illető kapcsolódási pontjait, valamint a környezetvédelmi tárgyú bűncselekmények aktuális kérdéseit tekintették át. Az eredményes tapasztalatcserét a jövőben is indokolt folytatni; ennek jegyében a szószóló egy konkrét problémára már fel is

hívta a Legfőbb Ügyészség figyelmét a kulturális örökséget sértő építkezés vonatkozásában.

A szószóló és munkatársai számos hazai és nemzetközi **szakmai rendezvényen szerepeltek meghívott előadóként**; a téma széles spektrumát ismertető előadásai középpontjában a szószóló tevékenységének, az adott téma alapjogi vetületeinek bemutatása állt. A fenntartható fejlődés, az éghajlatváltozás, a körforgásos gazdaság és részterületei, a természetvédelem, a biológiai sokféleség és ökoszisztéma-szolgáltatások, a jövő nemzedékek jogai, a vízkészletvédelem voltak a főbb tématerületek. Az előadások listáját és rövid tartalmát az alábbi táblázat mutatja be.

A szószóló és munkatársainak előadásai, felszólalásai külső rendezvényeken		
Esemény	Téma, főbb üzenetek	Szervező
A településképvédelmi rendszer gyakorlati tapasztalatai – Építési Jog Konferencia 2021.	A településképi rendeletek 2021. március 1-jével szükséges változásai kapcsán kaphattak képet az önkormányzatok a szükséges jogalkotási feladat terjedelméről, míg az építetők, tervezők megismerhették a településképi bejelentés változásait. Az előadásban szó esett a településképi rendeletek tipikus hibáiról, illetve a gyakorlati életben felmerült leggyakoribb jogalkalmazási problémákról.	epitesijog.hu portál, Artifex Kiadó
Első Országos Interdiszciplináris Éghajlatváltozási Tudományos Konferencia	A négynapos rendezvény során több mint 250 szakmai előadás hangzott el, a szünetekben különféle kapcsolódó témákban került sor kötetlenebb beszélgetésekre. A rendezvényen a szószóló és több munkatársa is előadást tartott. A szószóló a nyitó plenáris ülésen az emberi jogi vonatkozásokról beszélt.	Magyar Éghajlatváltozási Tudományos Testület
Soproni OTDK Közgazdaságtudományi szekciója	Az OTDK adott szekciójában videó üzenettel mutatta be a szószóló munkásságát és titkársága tevékenységét, valamint a rendelkezésére álló jogi eszközöket.	Soproni Egyetem
A hulladékkelhagyás kérdései – online konferencia az Ökoindustria keretében	A szószóló a kiskunhalasi veszélyeshulladék-gyűjtőhely felszámolásának apropóján beszélt a környezeti felelősségről szóló jogszabályi csomag mielőbbi elfogadásának szükségességéről. Szóba került az idő múlása mint többletkárokat okozó potenciális tényező; a pénzügyi biztosítékok hiányának következményei és a kármegelőzési alap szükségessége; az egységes joggyakorlat, valamint az állam felelősségének kérdése.	Környezetvédelmi Szolgáltatók és Gyártók Szövetsége

A nemzeti összetartozás napja alkalmából tartott megemlékezés – köszöntő	Az összetartozás igazi alapja a kulturális és természeti értékek megőrzése, ápolása és a jövőről való gondoskodás egysége, motorja pedig a kollektív emlékezet, olyan tartalmakat is hordozva, amelyeket az egyén maga nem élhetett át. Nem feledkezhetünk meg természeti értékeink sajátos megtartó erejéről sem, ennek példája az európai jelentőségű élőhelyek hálózatán belül a Pannon ökorégió.	Csömör Nagyközség Önkormányzata
E.ON EnergiaKözösségek verseny záró rendezvény	Az egyéni cselekvésnek nem csupán létjogosultsága, de hatása és ereje is van, és alapul szolgálhat a klímaváltozás elleni küzdelem során szükséges változásokhoz. A kis lépések, helyi kezdeményezések, csoportok szerepe elengedhetetlen, erről szól tulajdonképpen az EnergiaKözösségek verseny is.	Green Dependent Intézet, E.ON
Környezet-szennyezési jog? – beszélgetés a környezetjog szerepéről	A környezetjog szerepéről, a jelenlegi hazai, uniós és nemzetközi bírósági gyakorlat tapasztalatairól folytatott beszélgetés egyik fókuszja a környezetszennyezési ügyekben tapasztalható fokozódó bírói aktivitás volt.	Ökopolisz Alapítvány
Az erdő – mint a nemzet közös öröksége – megőrzésének alaptörvényi követelményei	A szószóló az előadásban bemutatta az erdők védelme érdekében az elmúlt időszakban történeteket, kezdve az erdőtörvény 2017-es módosítását követő AB határozat meghozatalával, folytatva az ezzel kapcsolatosan kiadott figyelemfelhívással, egészen a nemrégiben megjelentetett elvi állásfoglalásig.	Környezet- és Természetvédő Civil Szervezetek Országos Találkozója
Teremtésvédelem és emberi jogok – Betű és Lélek – Jog és jogtudomány a kereszténység nézőpontjából című konferencia	A szószóló előadásában szövegezte az ember felelősségéről a teremtett világ iránt. Beszélt az emberi méltóság, a közjó és a környezet összefüggéseiről, valamint az emberi jogokról. Mindezek az Alaptörvény P) cikkében és az Alkotmánybíróság elmúlt évekbeli gyakorlatában is megjelennek. A jelen és jövő nemzedékek megfelelő életminőségéről való gondoskodás az állam és mindenki kötelezettsége, de ezen belül az államnak – és az államok közösségét jelentő nemzetközi közösségnek – ebben kiemelt felelőssége jelenik meg.	Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Keresztény Jogakadémia
Természetkárosítással kapcsolatos ügyek a jövő nemzedékek szószólójának praxisában – Természetkárosítás a jogalkalmazók aspektusából című rendezvény	A szószóló ismertette az alapjogi biztosra és a szószólóra vonatkozó jogszabályokat, valamint az Alaptörvény természetvédelmi elvárásait és ennek alkotmánybírósági gyakorlatát: a visszalépés tilalma, a megelőzés elsőbbsége, az elővigyázatosság, a kötelezettségek mindenre kiterjednek. Az Alkotmánybíróság szerint a biológiai sokféleség megóvása hosszú távú gondolkodásmódot és szabályozást igényel, a fajok sokszínűsége önmagában is értékes és védelemre méltó. Szólt a Hivatal természetkárosítással kapcsolatos vizsgálatairól is. Végül felvázolt néhány, az ombudsmani gyakorlat során észlelt problémát, így például azt, hogy a természetvédelmi bíróság, természetvédelmi szabálysértés és természetkárosítás tényállása hármasszankciórendszer felosztása nehézkes; a jogalkalmazók nem elég befogadók és nyitottak a természettudományos ismeretek iránt, illetve sokszor nem szerez tudomást a természetkárosításokról a közérdekvédelmi feladatokat ellátó ügyész, illetve az illetékes szerv.	Országos Kriminológiai Intézet
A visszalépés tilalmának értelmezése – Új kutatási irányok az agrár- és környezetvédelmi jog területén II. című konferencia	A környezetvédelmi elvárások megközelítésének a visszalépés tilalma az egyik módja, amit a hazai joggyakorlatban az Alkotmánybíróság a környezethez való jogból levezethetőnek tart. A visszalépés tilalma kiterjed az anyagi jogi, eljárásjogi, szervezeti kérdésekre, de az elvből következik az is, hogy a környezet és természet védelmének jogszabályokkal garantált szintje egyedi hatósági döntéssel sem rontható le. Az elv a tényleges romlásnál tovább kockázatát sem tartja megengedhetőnek.	Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Üzleti Jogi Intézete
Protecting the Rights of Future Generations in Hungary – V4 Ombudsman Találkozó	A szószóló beszámolt a hazai ombudsmani intézményrendszer létrejöttéről, saját feladatairól és jogköréről, jogi eszközeiről, valamint eredményeiről. Az előadásban szó esett a szószóló nemzetközi tevékenységéről is.	AJBH
A jövő nemzedékek jogai – elmélet és lehetőségek? – I. Országos Közigazgatástudományi Találkozó	A szószóló előadásában elsőként a közös felelősségről, elővigyázatosságról szóló nemzetközi intelmeket tekintette át, majd azon hazai jogi kereteket vázolta fel, amelyeket a most élők állítanak saját mozgásszabadságuk elé a fenntarthatóság biztosítása érdekében. Az államot terhelő azon keretek kijelölésének kötelezettsége, amelyek hosszú távon a választás lehetőségét, a minőség megőrzését és a természeti erőforrásokhoz való hozzáférést biztosítják az utánunk jövők számára. Ezen keretek kijelölésében az elővigyázatosság és a megelőzés elvének, valamint az integratív és hosszú távú szemléletnek kiemelkedő jelentősége van. Mások alaptörvényi kötelezettségei ugyanis csak az állam által kijelölt keretek között kérhetők számon.	Széchenyi István Egyetem és a Közép és Kelet-Európai Közigazgatástudományi Egyesület (KTE)
Lesz-e mindig vízünk? Az ivóvízhez való jog és a vízkészletvédelem az Alaptörvény tükrében – A klímaváltozás hatásai a víziközmű-szolgáltatás jövőjére: országos szemléletformálási rendezvénysorozat	A megfelelő mennyiségű és minőségű ivóvízhez való hozzáférés biztosításának háttere az Alaptörvény P) cikke és 38. cikke alapján. Az Alaptörvény P) cikke szerinti vízkészlet védelem az előfeltételét képezi az ivóvízhez való hozzáférésnek és ezen keresztül a testi és lelki egészséghez való alapvető jog érvényesülésének. A vízkészlet védelem, a vízkészlet gazdálkodás és az ivóvízhez való hozzáférés biztosítása mind az alapjogi védelem, mind a jogi szabályozás szintjén, mind a műszaki rendszer tekintetében szorosan összefüggnek egymással. Amennyiben a vízjogi engedélyezési rendszer nem működik megfelelően, akkor nem teljesülnek a P) cikkből levezethető követelmények, és ezzel a vízkészlet fenntartható szétosztása sérül.	Klímaparát Települések Szövetsége, Magyar Víziközmű Szövetség
A hazai hulladékgazdálkodás jelene és jövője – HOSZ 30. konferencia	A hulladékgazdálkodás területén a cél egy kiszámítható, ellentmondásmentes, a hulladéktermelés összes releváns szereplőjét megfelelő magatartásra ösztönző rendszer kialakítása és működtetése, amely alkalmas az Alaptörvény által elvárt módon a jövő és a jelen nemzedékek környezeti érdekeinek hatékony védelmére. A körforgásos gazdaság megvalósításához szükséges egy komplexebb látásmód és szabályozás a hulladékgazdálkodás területén (is).	Hulladékgazdálkodók Országos Szövetsége

A víz tükre az Alaptörvény P) cikkében - Nagy tavak előadói nap	A szószóló beszélt arról, hogy a vizek a nemzeti vagyon részét képezik, védelmük csak állapotuk megfelelő ismeretében biztosítható, ami a hosszú távú idősorok meglétét feltételezi. Az előadás következő részében a táj, a területrendezés és a víz kapcsolatáról beszélt, majd említette a Fertő tavi beruházás kapcsán érkezett panaszok apropóján kiadott figyelemfelhívást. Kiemelte, hogy a vízkészletek védelme mindenki kötelezettsége, amelynek során az állam mint bizalmi vagyonkezelő a jogi szabályozáson keresztül értéket közvetít, ami formálja a vízhasználat és -védelem lehetőségeit és ezzel jelentős hatást gyakorol a jelen és a jövő generációk életkörülményeire.	MTA Nemzeti Víz tudományi Program Irányító Testülete
Diák Önkormányzati Nap	A szószóló előadásában a jövő nemzedékek és a környezet kapcsolatával foglalkozott. Említésre került a hagyományos emberi jogok és a környezethez való jog közötti lehetséges konfliktusok területe, a környezethez való jog helye és helyzete az emberi jogok, alapjogok között, a hazai joggyakorlat az Alaptörvény előtti időszakban, illetve jelenleg, valamint az egészséges, tiszta környezethez való jog érvényesülése az Alkotmánybíróság döntéseiben.	Radnóti Miklós Gimnázium

A partnerek által szervezett **szakértői egyeztetéseken** való részvétel szintén fontos lehetőség a jövő nemzedékek érdekeinek védelmében. Az egyeztetésekhez kapcsolódóan készülő szakmai anyagok kialakításában, véleményezésében való részvétel is hasznos és szükséges eszköz a szószóló kezében. Az elmúlt év kapcsán a fenntartható fejlődési célok értékelését segítő indikátorrendszer kimunkálásában, a vízvédellemmel, vízkészletekkel kapcsolatos munkacsoportokban, az élelmezési rendszerek kapcsán szervezett csúcstalálkozó nemzeti dialógusában, valamint az ökoszisztéma-szolgáltatások feltérképezését és értékelését támogató szakértői egyeztetéseken való részvétel mindenképp említést érdemel.

A szakmai kapcsolatok sorában külön ki kell emelni az **Országos Környezetvédelmi Tanács (OKT)**, valamint a **Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT)** munkájában való – már több éve zajló – részvételt. E szervezetek a Kormány, illetve az Országgyűlés tanácsadó szerveiként működnek és széles társadalmi kört képviselnek, különösen is az NFFT, amelynek

tagjai a gazdasági érdekképviseltek, a tudományos élet, a politikai pártok, valamint a civil szervezetek és az egyházak küldöttei közül kerülnek ki.

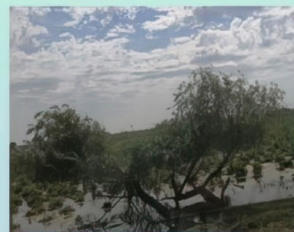
A szószóló tájékozódását a **terepi jelenlét**, valamint a **rendezvényeken, lakossági fórumokon való részvétel** is segíti. Az elmúlt évben ezekre is több lehetőség nyílt, bár a járvány miatt továbbra is korlátozottabb megvalósulási formában. Tekintettel arra, hogy az ombudsman a nemzet közös örökségének megóvásában kiemelt szakmai együttműködő partnerként számít a nemzeti parkok munkatársaira, az alapvető jogok biztosa és helyettese a Duna-Dráva, a Hortobágyi, valamint az Őrségi Nemzeti Parkok meglátogatásával folytatta az előző évben megkezdett sorozatot, a biztoshelyettes pedig szakértő kollégák kíséretében is tett egy hosszabb látogatást szakmai egyeztetés céljából az Őrségi Nemzeti Parkban. A szakértői egyeztetéseken, helyszíni szakmai találkozókon, illetve rendezvényeken való szószólói részvétel vagy képviselő sokrétűségét az alábbi táblázat szemlélteti.

Szakértői tevékenység és terepi jelenlét		
Időpont	Esemény	Szervező
02.23., 03.02., 03.23.	Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljaival kapcsolatos nemzeti indikátorlista előkészítése I., II., III.	Központi Statisztikai Hivatal
04.28.	Az öntözési közösségek szerepe a hazai mezőgazdasági vízgazdálkodásban – évente megrendezésre kerülő Dr. Szalai György Kerekasztal beszélgetés	Magyar Hidrológiai Társaság Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Szakosztály, MHT Bács-Kiskun megyei Területi Szervezete, Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Víz tudományi Kar
04.28.	Élelmezési rendszerek csúcstalálkozó – nemzeti dialógus I.	Agrárminisztérium
05.11.	Fenntarthatóságra nevelés – műhelybeszélgetés	UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság, Emberi Erőforrások Minisztériuma
06.07.	A biztos és a szószóló látogatása a Duna-Dráva Nemzeti Parkban és a SEFAG Erdészeti és Faipari Zrt.-nél	AJBH, Duna-Dráva Nemzeti Park, SEFAG Erdészeti és Faipari Zrt.
06.14.	Successful Wildlife Crime Prosecution in Europe (SWiPE) projekt	TRAFFIC (Wildlife Trade Monitoring Network, vadvédelmi ellenőrző hálózat), WWF (World Wide Fund for Nature)
06.21–22.	A szószóló látogatása az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságánál	AJBH, Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
06.30.	A biztos és a szószóló látogatása a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságon és a Nyírerdő Zrt.-nél	AJBH, Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, Nyírerdő Zrt.
09.15.	A biztos és a szószóló látogatása az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságánál	AJBH, Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság

Időpont	Esemény	Szervező
10.04.	Nemzeti Ökoszisztéma-szolgáltatások Térképezése és Értékelése (NÖSZTÉP) Vezető Szakértő Panel ülés	Agrárminisztérium
11.23.	Élelmezési rendszerek csúcstalálkozó – nemzeti dialógus II.	Agrárminisztérium
11.26.	Faültetés a Települési Fásítási Program keretében – a szószóló köszöntő beszéde	Dunabogdány Önkormányzata
11.29.	NAK erdőgazdasági találkozó	Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK)
folyamatos	Az NNK által kezdeményezett, az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló, 2020/2184 EU irányelv átültetését koordináló szakmai munkacsoport létrehozása, ülésezése	Nemzeti Népegészségügyi Központ (NNK)

A biztos és a szószóló a Duna-Dráva Nemzeti Parkban és a SEFAG Zrt.-nél

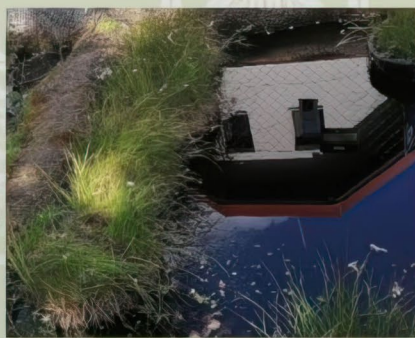

Látogatás a Hortobágyi Nemzeti Parkban és a NYÍRERDŐ Zrt.-nél

A biztos és a szószóló látogatást tett az Őrségi Nemzeti Parkban

A szószóló és kollégáinak látogatása az Őrségi Nemzeti Parkban

A szóbeli megnyilatkozások mellett fontos a szószólói **szakmai tevékenység írásos lenyomata** és ennek minél szélesebb körben való megismertetése is. Ez támogatja a szakmai partnereket, a döntéshozókat, a kormányzati jogalkalmazás területén dolgozókat, valamint a lakosságot és egyéb társadalmi csoportokat a jövő nemzedékek érdekeinek fokozottabb védelmében ki-

fejtett tevékenységük során. E támogató, ösztönző tevékenység a részletesebb szakmai publikációk mellett jelentésekben, közleményekben, elvi állásfoglalásokban, figyelemfelhívásokban, interjúkban és a közösségi média felületén közzétett hírekben ölthet formát a szakmai és a szélesebb közönség számára.

Publikációk és média-megjelenések		
Típus	Cím	
Publikáció	Bándi Gyula: Rights of Future Generations and the Creation. In: Vizi, E. Szilveszter; Kabai, Sára Réka; Kenéz, Gabriella; Moravcsik-Nagy, Flóra; Nagy, Alexandra Hortenzia (szerk.) Hit, tudomány és társadalom = Faith, Science and Community. Budapest, Magyarország: Szent István Társulat, 2021. pp. 355-364.	
	Bándi Gyula: A jövő nemzedékek jogai és a teremtet világ. In: Vizi, E. Szilveszter; Kabai, Sára Réka; Kenéz, Gabriella; Moravcsik-Nagy, Flóra; Nagy, Alexandra Hortenzia (szerk.) Hit, tudomány és társadalom = Faith, Science and Community. Budapest, Magyarország: Szent István Társulat, 2021. pp. 155-164.	
	Bándi Gyula: Rationale and Means of Public Participation. In: Cordonier Segger, Marie-Claire; Szabó, Marcel; Harrington, Alexandra R. (eds.) Intergenerational Justice in Sustainable Development Treaty Implementation. Cambridge, Egyesült Királyság / Anglia: Cambridge University Press, 2021. pp. 239-253.	
	Bándi, Gyula: Az Emberi Jogok Európai Egyezménye, a Szociális Karta és a környezeti jogok. In: ACTA HUMANA: HUNGARIAN CENTRE FOR HUMAN RIGHTS PUBLICATIONS 9: 2. pp. 179-206. (2021)	
	A jövő nemzedékek szószólójának munkatársai (szerk.): Bándi Gyula, a jövő nemzedékek szószólójának hatása a környezetjogra. In: Vox Generationum Futurorum, Budapest, Pázmány Press, 2021. pp. 527-572.	
	Agócs Ilona: Múlt, jelen és jövő szövetsége a települési környezet alakításában és védelmében. In: Vox Generationum Futurorum, Budapest: Pázmány Press, 2021. pp. 23-31.	
	Sulyok Katalin: A medve és a jog. In: Vox Generationum Futurorum, Budapest: Pázmány Press, 2021. pp. 391-399.	
	Sulyok Katalin: A természeti tőke értékelése az Alaptörvény tükrében. Magyar Tudomány, 2021/10. – összegző cikk a márciusi műhelytalálkozóról	
	Sulyok Katalin: Szegek a környezeti közérdek koporsójában – A bürokráciacsökkentés hatásáról. Jogtudományi Közlöny, LXXVI. évf. 10. szám, 2021.	
	Szamek Gabriella: Változások a környezet védelmét szolgáló eljárások területén. In: Vox Generationum Futurorum, Budapest: Pázmány Press, 2021. pp. 445-454.	
Szamek Gabriella: Úttalan utakon – Néhány gondolat az ellenőrzött bejelentésről. Jogtudományi Közlöny, LXXVI. évf. 2021. 11-12. szám.		
Interjú	Tudományos konferencia az éghajlatváltozásról – a pazmanyonline.blog.hu interjúja a szószólóval	
	„Valójában nem a környezetet védjük, hanem az embert” – interjú a HETEK Országos Közéleti Hetilapban	
Sajtóközlemény	„Több mint 142 ezer mosásra elegendő energiát takarítottak meg az EnergiaKözösségek” – a GreenDependent Intézet sajtóközleménye az E.ON EnergiaKözösségek verseny záró rendezvénye és díjkiosztója kapcsán, melynek védnöke Dr. Bándi Gyula, a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes	
	„A jövő nemzedékek szószólójával egyeztettek az erdészeti szakmai szervezetek” – A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara sajtóközleménye a szakmai egyeztetés kapcsán	

A szószóló saját szakmai aloldala elérhető a

<https://www.ajbh.hu/en/dr.-bandi-gyula> címen, közösségi médiafelülete pedig a www.facebook.com/people/Jövő-Nemzedékek-Szószólója/100064284170882/ oldalon.

Ezen oldalakon naprakész információk nyerhetők a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes szakmai tevékenységéről.

7.11. BIZTOSHELYETTESI TEVÉKENYSÉG MINT NEMZETKÖZI JÓ GYAKORLAT

Nemzetközi tendenciákban egyértelműen megmutatkozik az erősödő igény az ökológiailag fenntartható alapokon nyugvó, rendszerszintű, hosszú távú gondolkodás, a generációk közötti igazságosság biztosítása iránt. Az ENSZ Főtitkára 2021 szeptemberében a Közgyűlés elé terjesztett „Our Common Agenda” című jelentésében vázolta a következő 25 évre vonatkozó elképzeléseit a globális célok és együttműködés terén. Elődjének 2013-as jelentésében megfogalmazott gondolatát tovább szöve a jelentésben példaként megemlíti a **jövő nemzedékek érdekvédelmének intézményesített nemzeti formáit**, és hangsúlyozza annak fontosságát, hogy az **átfogó politikák, költségvetéssel kapcsolatos döntések meghozatalakor figyelemmel kell lenni a jövő nemzedékekre gyakorolt hatásokra**, ennek biztosítását pedig egy több szereplős, jövőben felállítandó intézményes struktúrában látja, egyebek mellett egy **Jövő Nemzedékeket érintő Nyilatkozat** és egy **ENSZ Jövő Nemzedékes Különmegbízott** részvételével.

Szintén több évtizeden át tartó érdekérvényesítés, jogi előkészület, nemzetközi egyeztetési folyamat után októberben az **ENSZ Emberi Jogi Tanácsa történelmi jelentőségű határozatával a biztonságos, tiszta, egészséges és fenntartható környezethez való jogot emberi jogként ismerte el**. Emellett felkérte az ENSZ Közgyűlést is, hogy tűzze napirendre a kérdést, mert a Közgyűlés általi elfogadás a feltétele annak, hogy

e jog a jövőben bekerülhessen az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatába is 31. Cikként.

A jövő nemzedékek szószólójának tevékenységén keresztül megvalósított intézményesített jogvédelem a fenti eszméket tükrözve nemzetközileg is egyedülálló és előremutató, ennek megfelelően gyakran szolgál nemzetközi jó példaként. A lent részletezett nemzetközi szervezetektől érkező érdeklődésen túl a biztoshelyettesi szakmai tapasztalatokat illetően megkeresés érkezett az angol Parlament Jövő Nemzedékekért Felelős Bizottságától, valamint a klímavédelem és emberi jog összefüggéseit illetően a Norvég Emberi Jogi Intézménytől.

A **V4-es országok ombudsmanjainak találkozáján** a jövő nemzedékek érdekvédelmével foglalkozó panelbeszélgetésből is kitűnt, hogy bár a szomszédos országokban is gyakran felmerülnek a hazaihoz hasonló, fenntarthatósággal kapcsolatos problémák, az alkotmányos háttér és intézményi struktúra ott még nem tükrözi egyenértékűen ezeket az igényeket.

Franciaországban is felmerült a jövő nemzedékek intézményesített jogvédelmének igénye, mely folyamat során többek között a magyar biztoshelyettesi intézményt is követendő példának tekintik. Ehhez kapcsolódóan a Normandy Chair of Excellence for Peace szervezésében megrendezett rangos online kerekasztal-beszélgetésen a szószóló és két elődje ismertette a hazai intézmény jó gyakorlatokkal kapcsolatos tapasztalatait, valamint beszélt a kihívásokról és az Alkotmánybíróság e téren kiteljesedő jogformáló szerepéről.

HEARINGS

OMBUDSMAN FOR FUTURE GENERATIONS MEDIATION AND ENVIRONMENTAL ADVOCACY

APRIL 8TH AND 15TH, 2021

In the presence of the
Deputy Cécile Muschotti (Var, 2nd district)

Online event free registration:

https://zoom.us/webinar/register/WN_Essue_sQYWIgP_icnLNMw

With simultaneous translation French / English (April 8th)

Event organized by the Normandy Chair of Excellence for Peace
<https://chairepaix.hypotheses.org/>

Egyéb nemzetközi szerepvállalás

Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának felhívására a **Fejlődéshez Való Joggal foglalkozó kormányközi munkacsoport elnöke** 2021 májusában benyújtotta az erről szóló egyezménytervezetet és annak kommentárjait. A fejlődéshez való jog és a fenntarthatóság összeegyeztetése globális szinten is kihívást jelent, hiszen mindkettő az erőforrások használatához kötődik, ugyanakkor más megközelítést alkalmaz. A biztoshelyettes módosító javaslatában hangsúlyozta, hogy a mai sokrétű környezetvédelmi kihívások idején mindennemű fejlődést csakis a fenntarthatóság legszigorúbb figyelembevételével szabad végrehajtani.

Az **ENSZ Környezetért és Emberi Jogokért felelős Speciális Jelentéstevője** az ősz folyamán nemzetközi felmérést végzett a **szennyezőanyagok hatásairól**. A kérdőív címe az alábbi volt: „A biztonságos, tiszta, egészséges és fenntartható környezethez való jog: Szennyezőanyag-mentes lakó- és munkahelyek, iskolák és játszóterek” (The Right to a Safe, Clean, Healthy and Sustainable Environment: Toxic-free places to live, work, study and play). A szószóló az elkészült anyagban rámutatott olyan konkrét alapjogi visszásságokat is felvető szennyező gyakorlatokra, amelyek súlyos egészségkárosító hatással bírnak, különösen a levegő, a víz és a talaj szennyezettsége kapcsán, valamint ismertetett olyan példamutató jó gyakorlatot, amelynek teljes körű végrehajtása jelentősen hozzájárulhatna a szennyeződések felszámolásához.

A szószóló részt vett a globális szinten fenntarthatóbb életmódot sürgető „No Planet B” elnevezésű nemzetközi projekt online záró konferenciájának nyitó panelbeszélgetésén is. A konferencia azt vizsgálta, miként ösztönözhetik innovatív szövetségek a hatékony fellépést a klímaváltozás elleni küzdelemben.

ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok

Az Egyesült Nemzetek Szövetsége (ENSZ) 2015-ben fogadta el a Fenntartható Fejlődési Célokat (Sustainable Development Goals, SDG-k) tartalmazó Agenda 2030-at, amely a fenntartható fejlődésnek három (környezeti, társadalmi és gazdasági) pillérén alapul. A célok többféle megjelenítése közül az ábrán szereplő sajátos ábrázolás jól szemlélteti, hogy az ENSZ által meghatározott **Fenntartható Fejlődési Célok mindegyikéhez az alapot a természeti környezet szolgáltatja: a természet, az ökoszisztéma biztosítja a társadalom életfeltételeit és szolgálja ki a gazdasági szükségleteket.**

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának iránymutatását követve az ENSZ Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Globális Hálózata (GANHRI) is kiemeli, hogy mivel az SDG-k igen jelentős emberi jogi vonatkozással bírnak, az egyes nemzeti intézmények kiemelt szerepet játszhatnak az SDG-k nemzeti implementálása, illetve monitorozása során. A GANHRI több alkalommal személyes interjúban érdeklődött a jövő nemzedékek szószólója korábbi években e téren végzett munkája iránt, és azt megismerve nemzetközi kiadványaiban más nemzeti intézmények munkáját segítő jó gyakorlatként mutatta be.

- A szószólót felkérték, hogy egy ENNHRI SDG kurzus tananyagaként videóüzenetben összegezze tapasztalatait az SDG-kkel kapcsolatos több éves munkáját illetően;
- titkárságvezetője egy GANHRI webináriumon tartott a témában előadást;
- a nemzeti intézményeknek az Önkéntes Nemzeti Jelentéstétel folyamatában játszott szerepét illetően útmutató jelent meg a magyar jó gyakorlatot is bemutatva. („Engaging with the voluntary National Review of 2030

Érdeklődő nemzetközi fél	Megkeresés témája és eredménye
A Brit Parlament Jövő Nemzedékekért Felelős Bizottsága	interjú a szószólói mandátum kialakulásával és tapasztalatával kapcsolatban
Norvég Emberi Jogi Intézmény	interjú a klíma és emberi jogok összefüggéseivel kapcsolatos tapasztalatokról
ENNHRI	videóüzenet a szószólói mandátummal, illetve SDG-vel kapcsolatos tevékenységet illetően
GANHRI	webinárium előadás az SDG Önkéntes Nemzeti Jelentéstétel és nemzeti indikátorok terén végzett szószólói tevékenységről
GANHRI + Dán Emberi Jogi Intézmény	két kiadványban nemzetközi jó gyakorlatként említik meg a szószólói tevékenységet: „Engaging with the voluntary National Review of 2030 Agenda progress to promote human rights – a Guide for National Human Rights Institution” „Indicators and data for human rights and sustainable development – a Guide for National Human Rights Institutions”
Fejlődéshez Való Joggal foglalkozó ENSZ kormányközi munkacsoport	módosító javaslat benyújtása az egyezménytervezethez
ENSZ Környezetért és Emberi Jogokért felelős Speciális Jelentéstevője	szakmai kérdőív a „Szennyezőanyag-mentes lakó- és munkahelyek, iskolák és játszóterek” témájában
Franciaország, Normandy Chair of Excellence for Peace	magas szintű kerekasztal-beszélgetés a biztoshelyettesi intézmény tapasztalatáról és az Alkotmánybíróság vonatkozó jogformáló tevékenységéről
„No Planet B” nemzetközi Projekt szervezői	előadás a nemzetközi projekt online záró konferenciáján

Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019AE0917&from=GA>

Agenda progress to promote human rights – a Guide for National Human Rights Institutions”).

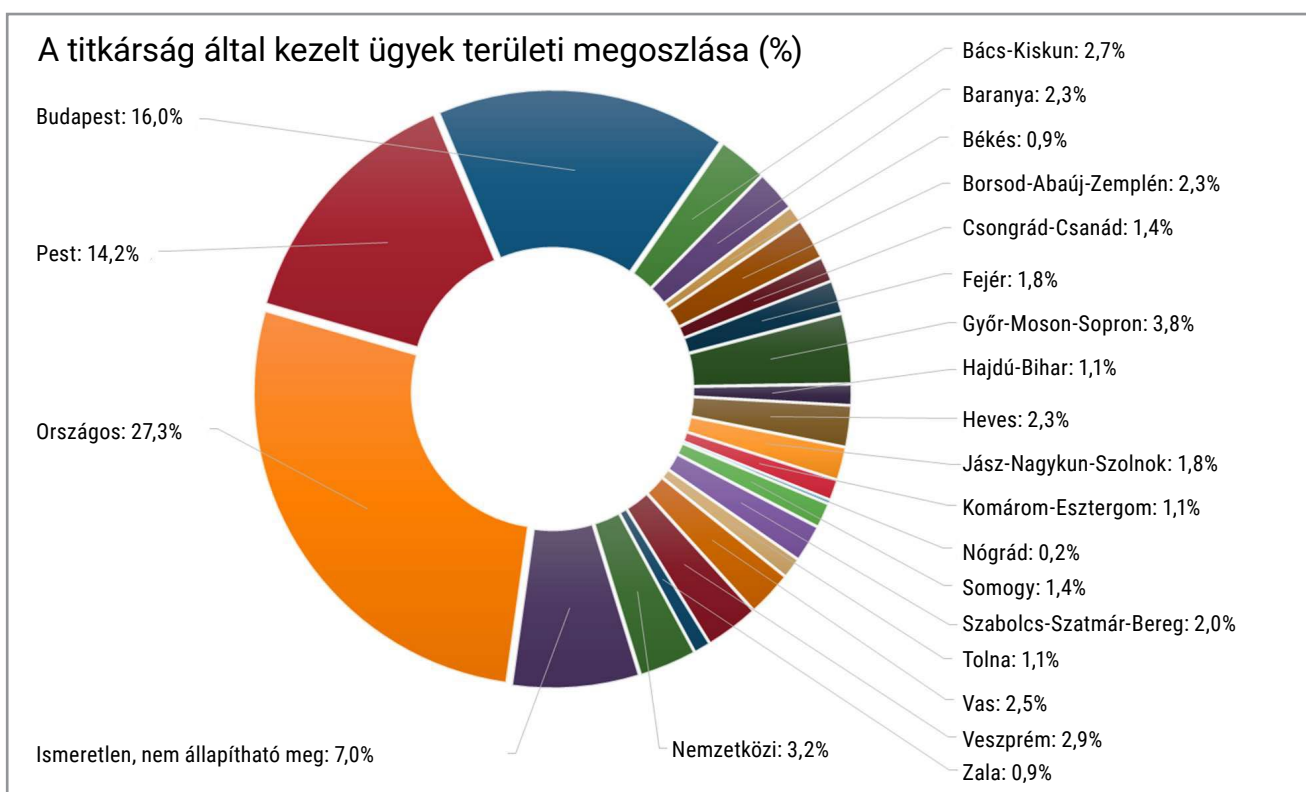
- Ugyancsak nemzetközi jó gyakorlatként került megjelenítésre egy másik útmutatóban („Indicators and data for human rights and sustainable development –

a Guide for National Human Rights Institutions”), hogy a szószóló titkársága részt vett a Központi Statisztikai Hivatalnak a nemzeti indikátorokra vonatkozó, szakminisztériumokat is bevonó átfogó munkájában.

Nemzetközi szakértői találkozók	
Esemény	Szervező
Sustainable Recovery from the Covid-19 Pandemic: Based on the 2030 Agenda and Human Rights – SDG Forum	ENNHRI
Exchange & cooperation on biodiversity	European Environment and Sustainable Development Advisory Councils (EEAC) Network
6th meeting of the expert group on equitable access to water and sanitation under the Protocol on Water and Health	United Nations Economic Commission for Europe (UNECE), francia Szolidaritási és Egészségügyi Minisztérium, Nemzeti Népegészségügyi Központ
12th meeting of the working group on Water and Health	United Nations Economic Commission for Europe (UNECE)
Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) nemzeti teljesítésével, az önkéntes nemzeti jelentések elkészítésével kapcsolatos tapasztalatokról szóló online munkaértekezlet	ENNHRI
National Human Rights Institutions on the front lines of the UN Call to Action on Human Rights – Climate Action and the Right to a Healthy Environment	United Nations Development Programme (UNDP), GANHRI, OHCHR, UN Environment Programme UNEP

7.12. KÖRNYEZETVÉDELMI PANASZOK, VIZSGÁLATOK ÉS KÖZÖS JELENTÉSEK

A következő rész a biztos és helyettese által **2021-ben kiadott közös jelentések legfontosabb megállapításait ismerteti.** Az esetek bemutatását megelőzően pedig az alábbi diagramok mutatják be a **panaszbeadványok ügytípus és területi megoszlás szerinti bontását.**

Kármentesítés

AJB-277/2021. A **panasz alapja** a Budapest, XVIII. kerületi Cséry hulladéklerakó-telepen évtizedek óta elhelyezett veszélyes hulladék környezetkárosítása és a telep elhúzódó kármentesítése volt. A jogellenesen lerakott veszélyes hulladék a talaj alatt lévő víztestben jelentős mértékű szennyeződést eredményezett, amely már átlépte a telephelyként használt ingatlan határát, és 72 lakossági ingatlant is érintett.

A jelentés feltárta, hogy a területen 1945-től folyamatosan, több évtizeden át zajló szennyezés következményeinek felszámolása szükséges. A kármentesítést 2029-re kell elvégezni, vagyis az 1996-ban megkezdett folyamat több mint 30 év elteltével fejeződhet be. A jogellenesen lerakott veszélyes hulladék a talaj alatt lévő víztestben jelentős mértékű szennyeződést eredményezett, amely átlépte a telephelyként használt ingatlan határát, és feltehetően lakosság által használt kutakat is érint. A vizsgálat eredményeként a jelentés az **egészséges környezethez való joggal, valamint a testi és lelki egészséghez való joggal** összefüggő visszásságot állapított meg.

Az olyan kármentesítési eljárásokban, ahol a szennyezett talajvíz lakossági ingatlanokra is eljut, különösen fontos, hogy a szennyezést minél hamarabb felszámolják. Amíg ez nem történik meg, **elengedhetetlen az érintett lakosság folyamatos tájékoztatása a kármentesítés helyzetéről**, tárgyilagos információt adva a **talajvíz felhasználásának esetleges egészségügyi kockázatairól**.

A biztos és helyettese ezért felkérte a jegyzőt, hogy tekintse át, milyen intézkedéseket tett korábban a lakosság tájékoztatása érdekében, és ismételt gondoskodjon az érintettek teljes körű felvilágosításáról. Mérlelje, hogy szükséges-e a szennyezéssel érintett területen az engedély nélkül létesített kutak jegyző általi felderítése, valamint vízmintavétel elrendelése.

A vizsgálat szintén feltárta, hogy az **országban a mintegy 200.000 lakos ivóvízhez való hozzáférést biztosító magánkutak védelmére nincsenek védőövezetek kijelölve, és e kutak nyilvántartása sem teljes körű**.

Emiatt a biztos és helyettese felkérte a belügyminisztert, hogy az emberi erőforrásokért felelős miniszterrel közösen alakítsa ki az ivóvíz-ellátásra használt saját célú ivóvízművek nyilvántartásba vételének és védelmének rendszerét.

A jelentés további lényeges megállapítása volt, hogy **a pénzügyi eszközök hiánya is akadályozza a jelentős költségigényű kármentesítések végrehajtását**. Alapvető fontosságú volna, hogy a **környezeti felelősség érvényesítését segítő pénzügyi biztosítékokról szóló kormányrendelet megszülessen**, valamint az állami beavatkozás esetén szükséges pénzügyi fedezet megteremtéséhez **megfelelő pénzügyi forrást biztosítsanak az állami szereplők számára**.

A közös jelentés hivatkozott az Európai Parlament és a Tanács 2020/2184. számú új ivóvíz irányelvére, valamint kitért az Alkotmánybíróság 3196/2020. (VI. 11.) AB határozatára, amely az ivóvízhez való hozzáférés tekintetében számos előremutató megállapítást tartalmaz.

A biztos és helyettese felkérte az emberi erőforrásokért felelős minisztert, hogy az irányelv átültetése során vegye figyelembe az AB határozat Alaptörvényből eredő megállapításait.

Erdőgazdálkodás

AJB-650/2021. A **panaszos az erdőgazdálkodási bírság** kiszabásával kapcsolatos hatósági eljárást, a bírság végrehajtását, továbbá a panaszbeadványai elbírálásának elmaradását kifogásolta. A biztos és helyettese eljárása során számos alapjogi és eljárásjogi jogsértést tárt fel egyebek mellett az erdővé minősítési eljárás, a beadványok kivizsgálása és a határozatok kézbesítése tekintetében is.

A vizsgálat során a biztos és helyettese számos alapjogi és eljárásjogi jogsértést tárt fel. A **panaszost sem az ingatlan erdővé minősítéséről, sem a vonatkozó jogszabályi következményekről nem értesítette az erdészeti hatóság**, ráadásul ennek ingatlan-nyilvántartási hatósági átvezetése sem történt meg, a terület a közhiteles ingatlan-nyilvántartásban – a mai napig – „legelő” művelési ágban, és nem „erdő”-ként szerepel.

A panaszos lakcímét nem az erre szolgáló, a Belügyminisztérium által üzemeltetett közhiteles személyiadat- és lakcímnnyilvántartásból, hanem a földhivatali ingatlan-nyilvántartásból állapították meg, így **a határozatokat rossz címre kézbesítették, és kézbesítési vélelem alapján történt később a bírság behajtása**.

A felettes erdészeti hatóság döntése nyomán módosították ugyan az Erdészeti Adattárban a panaszos erdőrészletének alapvető adatait, de a korábbi – hibás – adatokon alapuló hatósági intézkedések felülvizsgálatára nem került sor.

A panaszos korábbi címére kézbesített 2013-as határozattal és kézbesítési vélelemmel szembeni, 2018-ban beadott igazolási kérelem tárgyában nem hoztak döntést, amit a felettes hatóság sem észlelt. Míg a panaszosnak 2019-ben a fizetési kötelezettség részletekben történő teljesítését engedélyezték, addig a felülvizsgálatra irányuló kezdeményezését arra hivatkozva utasították vissza jogellenesen, hogy a jogerőre emelkedéstől eltelt a jogvesztő 5 év, noha az új teljesítési időpont alapján helye lett volna mind a döntés megváltoztatásának, mind pedig megsemmisítésének a felülvizsgálat során.

A vizsgálat feltárta azt is, hogy nem vizsgálták ki a panaszos 2018–2019-ben igazoltan átvett beadványait, amelyekben ügye felülvizsgálatát kérte,

A biztos és helyettese megállapította, hogy **az erdészeti hatóságok hivatalból kötelesek kezdeményezni az Adattárban erdőként nyilvántartott területek ingatlan-nyilvántartási átvezetését, bejegyztetését** annak érdekében, hogy a tulajdonos az erdővé „minősülésről” és az erdőtvény szerinti kötelezettségeiről tudomást szerezhessen. A lakcím hatósági megállapítása kapcsán pedig kimondták, hogy **visszásságot eredményez, ha az eljáró hatóságok egyes esetekben a közhiteles nyilvántartásra alapozottan, máskor pedig annak tartalmát vitatva vagy azt figyelmen kívül hagyva járnak el**. Hivatalból indult eljárások során a hatóságnak kell tisztáznia az ügyfelek kapcsolattartási vagy lakcím adatait, méghozzá úgy, hogy ezen adatok közhiteles

lekérdezésére és megállapítására a Belügyminisztérium által üzemeltetett személyiadat- és laccímnyilvántartást kell használni, nem pedig a földhivatali ingatlan-nyilvántartást. A közös jelentés megállapította, hogy a **Kormányhivatal** eljárása, illetve mulasztása **a jogbiztonság követelményével, a tisztességes hatósági eljáráshoz, a jogorvoslathoz, az egészséges környezethez való joggal, valamint a jövő nemzedékek érdekei védelmének sérelmével kapcsolatos visszasságot vetett fel.**

Mindezek alapján felkérték a kormány megbízottat, hogy a panaszos 2018-ban és 2019-ben benyújtott beadványai alapján a jogszabályi előírásoknak megfelelően járjon el, fontolja meg a beszedett bírságösszegek visszautalását, továbbá kezdeményezze az érintett ingatlanra az „erdő” művelési ág feljegyzését az ingatlan-nyilvántartásban.

Hulladékgazdálkodás

AJB-1827/2021. A panaszt benyújtó egyházi oktatási intézmény vezetője azt sérelmezte, hogy az állami alapítású köznevelési intézményekkel szemben az egyházi iskolák számára **Budapestén a közszolgáltató térítésmentesen csak a vegyes háztartási hulladék gyűjtésére alkalmas edényeket biztosítja, a szelektív kukák ugyanakkor csak külön díj ellenében vehetők igénybe. A közszolgáltató álláspontja szerint** ugyanis az egyházi iskolák – a költségvetési szervként működő állami iskolákkal szemben – gazdálkodó szervnek minősülnek.

A beadványozó szerint a köznevelési intézmények között a fenntartó (önkormányzat, illetve állam, valamint egyház, alapítvány) alapján történő megkülönböztetés a szelektív hulladékgyűjtés kiterjedt alkalmazása ellen hat, valamint a környezeti nevelés szempontjából is hátráltatja az elkülönített hulladékgyűjtés és a körforgásos gazdaság népszerűsítésével összefüggő pedagógiai célokat, közvetve sértve ezzel a jelen és jövő nemzedékek érdekeit.

A biztos és helyettese leszögezte, hogy a köznevelési intézmények jogi személyiségére vonatkozó szabályozást a köznevelési törvény tartalmazza, megállapítva a köznevelési intézmény erre jogosult egyházi jogi személy által való alapításának lehetőségét.

A hulladékgazdálkodási közszolgáltatásban a hulladékbirtokosra általánosan az ingatlanhasználóra irányadó törvényi rendelkezések vonatkoznak, a gazdálkodó szervezetekre irányadó speciális rendelkezések pedig csak akkor, ha a hulladéktörvény által hivatkozott polgári perrendtartásban szereplő gazdálkodó szerv meghatározásnak adott jogi személy megfelel. A biztos és helyettese a jelentésben megállapította, hogy az egyházi iskolák nem felelnek meg a polgári perrendtartás szerint a gazdálkodó szervre vonatkozó rendelkezéseknek; a közszolgáltatás szempontjából ingatlanhasználónak minősülnek, így a közszolgáltató helytelenül minősítette az egyházi fenntartású köznevelési intézményt gazdálkodó szervezetnek, következésképpen **az egyházi iskolák is térítésmentesen jogosultak a szelektív kukák igény-**

bevételére. A **közszolgáltató** e hibás jogértelmezése alapján nem biztosította az érintett egyházi iskola számára az ingatlanhasználókkal azonos módon térítésmentesen a szelektív hulladékgyűjtő edényeket, amivel **az egészséges környezethez való joggal összefüggő visszasságot okozott.**

A biztos és helyettese felkérte a közszolgáltatót, hogy biztosítsa térítésmentesen a szelektív hulladékgyűjtő edényeket a panaszos iskolának, és a jövőben a jelentésben foglalt jogértelmezési szempontokat követve, a jogszabályokban meghatározottak szerint végezze a közszolgáltatást a köznevelési intézmények számára, akár állami, önkormányzati, egyházi vagy alapítványi fenntartásban működnek.

A jelentés utóélete

A közszolgáltató a jelentés megállapításait elfogadva arról tájékoztatta a biztost és a szószólót, hogy az iskola részére a kezdeményezésnek megfelelően biztosította a szelektív gyűjtőedényeket.

Levegőszennyezés és házpanasz

AJB-4234/2021. A panasz szerint a Tárnok és Érd határában működő telephelyen a FALCO Zrt. 2013 óta raktározás, tárolás tevékenységet folytat. 2020 tavaszától egy új, dízel üzemű, fahulladékokat aprító- és zúzógépet helyeztek üzembe a telepen, amely a **fahulladék zúzásából származó porkibocsátással, valamint szennyezőanyag-kibocsátásával légszennyezést, továbbá zavaró mértékű zajterhelést okoz.** A beadványok szerint a panaszosok korábbi bejelentései nyomán felhúzott PVC-sátor a porkibocsátást kis mértékben csökkentette, azonban az alapproblémát nem orvosolta.

A vizsgálat megállapította, hogy a nyilvántartás szerint „raktározás, tárolás” tevékenység folytatására jogosult üzemeltető a telephelyen egy 2014-ben megadott hulladékgazdálkodási engedély alapján fahulladékok előkezelését is végzi, a tevékenység volumenét a 2017-ben kiadott új hulladékgazdálkodási engedély a korábbi másfélszeresére emelte, ugyanakkor a telepengedélyes a hulladékkezelési tevékenységet nem jelentette be a jegyzőnek, így annak folytatására nem volt jogosult.

A 2020 májusában tett lakossági bejelentésre a jegyző nem vizsgálta meg teljeskörűen, hogy a zavaró környezeti hatásokat okozó tevékenység megfelel-e az ipari telepek működésére vonatkozó jogszabályok rendelkezéseinek, holott ennek tisztázása alapvető fontosságú a panasz megalapozottsága szempontjából. Azt ugyan ellenőrizte, hogy a telephely ipari övezetben működik, azt azonban nem, hogy a FALCO Zrt. a telephelyen valóban a bejelentett, s ekként nyilvántartott „raktározás, tárolás” tevékenységet folytatja-e, illetve jogosult-e hulladékkezelési tevékenységre.

A jelentés megállapította, hogy a jegyző telepengedélyes hatósági hatáskörében a fentiek ellenőrzésének elmulasztásával a panaszosok egészséges környezethez való jogával, valamint petíciós- és tisztességes eljáráshoz fűződő jogával összefüggő visszasságot okozott.

A bejelentés alapján feltárt zajhatárérték-túllépéssel összefüggésben a Kormányhivatal az üzemeltetőt zajcsökkentési intézkedési terv benyújtására kötelezte. Tekintettel arra, hogy a levegőtisztaság- és zajvédelmi eljárások még folyamatban voltak, a vizsgálat ezekre nem terjedt ki. A telep hatályos hulladékgazdálkodási engedélyében az szerepel, hogy a telephely környezetvédelmi engedéllyel rendelkezik, míg a Kormányhivatal a vizsgálat során küldött megkeresésre adott válaszában ezzel ellentétesen annak hiányát állapította meg.

A tevékenység jellege és volumene alapján, a jogszabályok előírására, valamint a vizsgálat során feltárt, a telephely környezetvédelmi engedélyének meglétével kapcsolatos információk közötti ellentmondásra figyelemmel a biztos és helyettese jelezte a környezetvédelmi hatóságnak a jogsértés veszélyét és az esetleges környezetvédelmi felülvizsgálat lefolytatásának szükségességét. Emellett felkérték az önkormányzat jegyzőjét, hogy folytassa le a telephely szabályosságának teljes körű vizsgálatát, mérlegelve a telepengedélyezés rendjéről szóló jogszabály szerinti jogkövetkezmények alkalmazását.

AJB-991/2021. Egy kertvárosi, frissen vásárolt ingatlan tulajdonosa **panaszokként** a szomszédos ingatlanon lévő húsbolt mögött működő **húsfeldolgozó és húsfüstölő üzem lakásába áradó bűzét sérelmezte**, azt is jelezve, hogy a korábbi bejelentésük alapján történt hatósági ellenőrzés nem vezetett megoldáshoz.

A húsboltban és húsfeldolgozóban a környezetvédelmi hatóság a társhatóságokkal közösen előre bejelentett helyszíni ellenőrzést tartott, amelynek során megállapították, hogy a telephelyen a tevékenységre jellemző szaghatás volt tapasztalható és a telep jogszerűen működik.

A közös jelentés szerint a **levegőtisztaság-védelmi hatóság elmulasztotta a bűznek a bejelentő ingatlanán való ellenőrzését**, valamint a húsfüstölő-kamra üzemeléséhez szükséges, helyhez kötött légszennyező pontforrás levegőtisztaság-védelmi követelményeknek való megfelelése ellenőrzését is. **A hatóság a bejelentés megalapozottságát nem vizsgálta kellő alaposítással, és nem mérlegelte a hatósági intézkedések esetleges szükségességét**, ezek tekintetében nem hozott érdemi döntést, hanem az ügyet a hatályos jogszabályok rendelkezéseivel ellentétesen áttette a települési önkormányzat jegyzőjéhez. Az önkormányzat főépítésze a bejelentőket arról tájékoztatta, hogy a terület kertvárosias lakóövezeti besorolása szerint a húsbolt és húsfeldolgozó a hatályos településrendezési eszközökben foglalt előírásoknak megfelel. A jelentés megállapította, hogy **panaszosok petíciós, tisztességes eljáráshoz és egészséges környezethez való joga egyaránt sérült a környezetvédelmi hatóság eljárásának hiányosságai miatt**.

A biztos és helyettese kezdeményezte a Kormányhivatalnál, hogy folytassák le a húsfeldolgozó diffúz légszennyező forrásai-
ból, továbbá helyhez kötött légszennyező pontforrásából származó

bűz miatti panaszbejelentés megalapozottságának teljes körű vizsgálatát és a bűzhatás megszüntetése, illetve csökkentése érdekében tegyék meg az esetlegesen szükséges intézkedéseket.

Haszonállattartás

AJB-4449/2021. A **panaszosok** a szomszédos ingatlanokon folytatott, **háztáji haszonállattartás okozta szag zavaró hatása, valamint esetenként rovarok és rágcsálók elszaporodása** miatt fordultak a Hivatalhoz. A témában a biztos és helyettese három, hasonló problémával foglalkozó beadványhoz kötődő vizsgálat tapasztalatait egyesítette, tekintettel az alapul szolgáló ügyek tényállási elemeinek átfedéseire és a megegyező szabályozási környezetre.

A közös vizsgálat kiindulópontja az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló törvény 2012. október 1-től hatályos módosítása volt. A törvényi szabályozás szerint önkormányzati rendeletben nem lehet korlátozni a mezőgazdasági haszonállattartást.

Az alapvető jogok biztosa és helyettese megállapította, hogy az állattartás ágazati szabályozása mind törvényi, mind rendeleti szinten kifejezetten állategészségügyi, állattartási szempontú; hatósági eljárást, intézkedést csak e részletes előírások sérelme esetén lehet kezdeményezni. Az élelmiszerlánc törvény általános elvként ugyan előírja, hogy az állatok tartása nem veszélyeztetheti az emberek és állatok egészségét, jólétét, nem károsíthatja a környezetet, azonban az emberi jólét fogalma és a veszélyeztetés értelmezése nincs meghatározva. Mivel a jólét fogalma túl általános, és objektív mércéje nincs, az eljáró hatóságok a jellemző probléma, a szaghatás mint jólétet zavaró tényező miatt nem tudnak intézkedni.

A jelentés megállapította, hogy a jelenlegi szabályozási környezet nem ad egyértelmű és hatékony hatósági jogköröket a lakókörnyezetet zavaró háztáji állattartás miatti panaszok orvoslására. A biztos és helyettese hangsúlyozta, hogy a haszonállattartás tekintetében a szubszidiaritás elvére figyelemmel indokolt lehet a helyi szintű szabályozás.

A vizsgálat feltárta azt a **jogbiztonság szempontjából aggályos ellentmondást**, hogy bár a hatályos törvényi előírások szerint a mezőgazdasági haszonállattartást önkormányzati rendeletben nem lehet korlátozni, ugyanakkor kormányrendeleti felhatalmazás (OTÉK) alapján a helyi építési szabályozás meghatározhat az állattartás helyére, építményeire vonatkozó feltételeket, azaz közvetve korlátozhatja azt.

A biztos és helyettese felkérte az agrárminisztert, hogy vizsgálja meg a bűzzel járó tevékenységekre vonatkozó hatósági eljárásokat, az ellenőrzési módszereket, és dolgozzon ki szakmai útmutatót a járási környezetvédelmi hatóságok számára a bűzzel való terheltség objektív megállapítására. Javasolták továbbá, hogy gondoskodjon az élelmiszerlánc törvény szerinti jólét zavarásának fogalom-meghatározásáról, valamint felkérték arra is, hogy

vizsgálja meg a törvényben meghatározott korlátozási tilalom és az OTÉK-ban biztosított felhatalmazás viszonyát, és oldja fel az esetleges ellentmondást.

Zajpanasz

AJB-285/2021. A panaszos egy társasházban üzemelő vendéglátó egység zajterhelése miatt fordult a Hivatalhoz. A presszó működése hétköznapokon is, főként pedig péntek-szombati napokon az ott élők számára zavaró, pihenésüket ellehetetleníti, a nyitvatartási időt a működtető számos esetben nem tartja be.

A jegyző kereskedelmi hatósági jogkörben hatósági ellenőrzést, majd kereskedelmi hatósági eljárást folytatott le, amelynek lezárásaként az üzemeltető gazdasági társaságot 50.000 Ft bírsággal sújtotta. A jelentés megállapítása szerint, figyelemmel a határozat tényállásában rögzített cselekményekre és mulasztásokra, a hatóság igen enyhe szankció alkalmazása mellett döntött.

A **jegyző** a kereskedelmi hatósági eljárásban a közterület-használati engedély kérdését is vizsgálta, a közterület-használat ugyanakkor nem kereskedelmi, hanem önkormányzati hatósági ügynek minősül, ezért e tekintetben **hatáskörén túllépett**. A jelentés rögzítette azt is, hogy a jegyző **a panaszos iratbetekintési jogát csak késedelmesen és a Kormányhivatal levelét követően biztosította**, továbbá nem tette lehetővé a társasház számára az ügyben hozott határozat megismerését.

A **közterület-használat** tekintetében a jelentés megállapította, hogy az önkormányzat nem szerzett érvényt az e kérdést szabályozó rendeletében foglaltaknak, az üzlet nagyjából egy éven keresztül **érvényes engedély nélkül használta a területet**, majd a szerződések zömét visszamenőleges hatállyal kötötte meg az önkormányzattal.

A konkrét eljárást érintő észrevételek mellett a jelentés általánosságban megállapította, hogy **az engedélyezési eljárással szemben a tevékenység bejelentéshez kötöttsége nem szolgálja megfelelően a megelőzés szempontjait**, valamint utalt arra is, hogy egy ilyen **konfliktus utólagos kezelése az állami és önkormányzati szervek részéről évekig húzódó eljárási és intézkedési terhet jelent**, ráadásul – amint azt a konkrét példa jelzi – a hatékonysága is kérdéses.

Tekintettel arra, hogy a kifogásolt presszó egy társasházban üzemel, vonatkoznak rá a társasházi törvény szabályai. Ezek alapján a társasház közösségének lehetősége van a társasház működését érintő szabályok megalkotására, amelyeket a presszó mindenkor üzemeltetőjének is be kell tartania.

A biztos és a biztoshelyettes felkérte a jegyzőt, hogy lakossági panasz esetén a hatáskörébe tartozó eljárásokat a jövőben a jelentés megállapításaira is figyelemmel folytassa le, és e körben tegye meg a szükséges és hatékony intézkedéseket, míg a polgármestert arra kérték, hogy a közterület-használattal összefüggésben a jövőben a jogszabályok maradéktalan betartásával járjon el.

A jelentés utóélete

A polgármester a jelentésben foglaltakat elfogadta, és arról nyilatkozott, hogy a jövőben a megállapításoknak megfelelően jár el a közterület-használati engedélyek kiadása és ellenőrzése során. A jegyző a hatáskör-túllépésre válaszában nem tért ki, ugyanakkor felkérte hivatala adatvédelmi ügyintézőjét, hogy tisztázza, a jövőben mely adattartalommal tudja tájékoztatni a panaszosokat egy hatósági döntésről.

Műemlékvédelem

AJB-227/2021. A panaszos a tulajdonában és egyben műemléki védelem alatt álló ingatlana miatt fordult a Hivatalhoz. Sérelmezte, hogy **az épület akarata ellenére került műemléki védelem alá**, aminek következtében **kénytelen azt a műemlékekre vonatkozó szigorú megkövetésekkel fenntartani**. A nagyobb esőzéskor és hóolvadás idején a településen gyakran tapasztalható árvíz nagymértékben rontotta az épület állapotát, a panaszos szerint nincs anyagi lehetősége a helyreállításra.

A vizsgálat általánosságban megállapította, hogy az Alaptörvény P) cikk szerinti kulturális értékek védelme és fenntartása olyan közérdek, amely esetében a tulajdon egyes részjogsítványainak törvénnyel összhangban gyakorolt korlátozása nem vet fel alapjogi visszásságot.

A jelentés hivatkozott egy korábbi ombudsmani vizsgálatra, amely rögzítette, hogy a közérdekből történő tulajdonjog-korlátozáshoz az államnak meg kell teremtenie a korlátozás anyagi feltételeit is. A biztos és helyettese e tekintetben utalt az időközben létrehozott Népi Építészeti Programra, amellyel a Kormány eleget tett az állami többletkötelezettség követelményének.

A műemlékvédelem alatt álló ingatlan közvetlen környezetében tapasztalható belvízkárral kapcsolatban a biztos és helyettese rögzítette, hogy az épület országos közútnak minősülő útról nyíló ingatlanon helyezkedik el, ezért a csapadék-elvezetéssel kapcsolatos feladatok megoszlanak a helyi önkormányzat és az országos közút kezelője között.

Az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdéséből és a vonatkozó alkotmánybírói határozatokból következően a **műemlék védelmét, adott esetben csapadékvíztől való megóvását fokozott óvatosság és körültekintés mellett kell ellátni, ami többletkötelezettséget ró a helyi önkormányzatokra és a Magyar Közút Nonprofit Zrt.-re**. A többletkötelezettség végrehajtását támogató **jogszabályi háttér azonban hiányos**, a Magyar Közút Nonprofit Zrt. nem rendelkezik hozzáférési jogosultsággal a régészeti lelőhelyeket és a műemléki értékeket listázó nyilvántartáshoz, az Országos Építészeti Nyilvántartáshoz (OÉNY).

A biztos és a biztoshelyettes felkérte a miniszterelnökséget vezető minisztert, hogy vizsgálja felül az OÉNY-hez hozzáférési joggal rendelkező hatóságok, valamint állami szervek körét, és amennyiben a kulturális örökség védelme érdekében szükséges, terjessze azt ki, különös tekintettel a közútkezelőhöz hasonló, védelmi tevékenységet ellátókra.

8. ALAPJOGVÉDŐ SZERVEZETEK ÖSSZESÍTETT STATISZTIKÁJA

Az alapjogi adatgyűjtés jogszabályi alapja

Az ombudsmantörvény nyomán az alapvető jogok biztosa áttekinti és elemzi az alapvető jogok magyarországi helyzetét, az **alapvető jogokkal összefüggő, Magyarországon történt jogsértésekről statisztikai kimutatást készít**. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) és az oktatási jogok biztosa (OJB) által közölt adatok mellett az alapvető jogok biztosának (AJBH) egyes statisztikai kimutatásait is itt tesszük közzé.

A jogvédő szervezetek tevékenységének alapadatai

Alapjogi statisztika	AJBH	OJB	NAIH
Beérkezett ügyek*	7354	615	4265
Hivatalból indított ügyek	363	0	196
Elutasított beadványok	4436	242	654
Érdemi vizsgálat alá vont ügyek	1229	72	1311
Megállapított sérelmek	171	32	461
Elmarasztalás, intézkedés, határozat	147	27	387
Jogorvoslat-kezdeményezések	29	0	7

* A beérkezett ügyek nem tartalmazzák a rövid úton (személyesen vagy telefonon) elintézt ügyeket. Ezek a Hivatalnál további tízezer, az OJB-nál pedig további 550 ügyintézészt jelentenek.

A jogvédő szervezetek eltérő feladat- és hatásköréből értelemszerűen **eltérő statisztikai adatgyűjtési módszer következik**. A Hivatal az alapjogok érintettségét csupán akkor rögzíti, ha legalább egy alapjog sérelmének alapos gyanúja miatt a vizsgálatot meg is indítja, és ezek esetleges sérelmét a jelentéseiben állapítja meg. A NAIH és – az EBH integrációját követően, hatósági jogköréből adódóan – az alapvető jogok biztosa is határozatokat is hoz, amelyekkel szemben biztosított a bírósági jogorvoslati út igénybevételének lehetősége.

A jogvédő szervezetekhez fordulók területi megoszlása

Beadványok területi megoszlása	AJBH	NAIH	OJB
Budapest	1448	779	194
Baranya	155	13	13
Bács-Kiskun	208	43	14
Békés	169	23	10
Borsod-Abaúj-Zemplén	272	55	12
Csongrád-Csanád	197	44	16
Fejér	186	67	13
Győr-Moson-Sopron	224	48	18
Hajdú-Bihar	217	36	16
Heves	167	53	12
Jász-Nagykun-Szolnok	105	24	10
Komárom-Esztergom	133	37	12
Nógrád	59	16	1
Pest	717	193	52
Somogy	105	19	9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	164	34	9
Tolna	86	16	9
Vas	97	15	4
Veszprém	157	28	10
Zala	106	25	6
Ismeretlen*	2382	2697	175
Összesen	7354	4265	615

* e-mailen és/vagy külföldről érkezett

A beadványokban érintett alapjogok

Alapjogok		AJBH		NAIH		OJB	
§	Megnevezés	Érintett alapjog	Jogsérelem	Érintett alapjog	Jogsérelem	Érintett alapjog	Jogsérelem
B cikk	Jogállamiság, jogbiztonság követelménye	174	28			9	3
C cikk	Hatalommegosztás elve						
E cikk	Közösségi és uniós jogi aktusok kötelező ereje						
G cikk	Állampolgársághoz való jog						
L cikk	Házasság és a család intézményének védelme						
M cikk	Verseny szabadsága, fogyasztóvédelem	9	1				
P cikk	A jövő nemzedékek védelme	118	2				
I. cikk	Alapvető jogok védelme	19	2			3	
II. cikk	Élethez és emberi méltósághoz való jog	58	17			86	1
III. cikk	Kínzás, kegyetlen, megalázó bánásmód tilalma	12	5			10	
IV. cikk	Személyes szabadsághoz, biztonsághoz való jog	35	9				
VI. cikk	Magánzférához való jog, személyes adatok védelme	19	9	3083	223		
VI. cikk	Információs jogok (vegyes)	4		686	238	19	
VII. cikk	Lelkiismereti- és vallásszabadság	1				1	
VIII. cikk	Gyülekezés, egyesülés szabadsága	5					
IX. cikk	Véleménynyilvánítás és sajtószabadság	1	1			1	
X. cikk	Tudományos és a művészeti élet szabadsága					3	
XI. cikk	Művelődéshez, oktatáshoz való jog	12	6			568	20
XII. cikk	Foglalkozás szabadsága	1				39	
XIII. cikk	Tulajdonhoz való jog és az öröklés	34				6	
XIV. cikk	Kiutasítás tilalma és korlátai, menedékjog						
XV. cikk	Törvény előtti egyenlőség, esélyegyenlőség	632	6			42	1
XVI. cikk	Gyermekvédelemhez, gondoskodáshoz való jog	24	19			55	3
XVII. cikk	Sztrájkjog és a szervezkedés szabadsága					2	
XVIII. cikk	Gyermekmunka tilalma						
XIX. cikk	Szociális biztonsághoz való jog	9	2			3	
XX. cikk	Testi és lelki egészséghez való jog	57	10			38	2
XXI. cikk	Egészséges környezethez való jog	146	14				
XXII. cikk	Lakhatás, közszolgáltatások biztosításának joga	2				7	1
XXIII. cikk	Választójogosultság						
XXIV. cikk	Tisztességes eljáráshoz való jog	261	31			14	1
XXV. cikk	Kérelmezési és panaszjog	9	6				
XXVII. cikk	Tartózkodási hely megválasztásának joga	9	1			2	
XXVIII. cikk	Tisztességes bírósági eljáráshoz való jog	13				6	
XXIX. cikk	Nemzetiségi jogok	154					
XXX. cikk	Közteherviselési kötelezettség	21	2				
XXXI. cikk	Honvédelmi kötelezettség						
Az érintett jogok összesen		1839*	171	3769	461	914	32

* Az alapvető jogok biztosa a beadványok áttekintését követően 1839 alapjog érintettsége miatt indított vizsgálatot, és ennek eredményeként készült 269 jelentéssel lezárt ügyből, 147 ajánlásban 171 alapjog sérelmét fogalmazta meg.

„A szabadságszerető ember [...] szüntelenül szem előtt tartja, hogy az emberi szabadság és az emberi méltóság egy és oszthatatlan és az egyik ember ellen akár társadalmi helyzete, akár származása, akár neme vagy kora címén elkövetett minden sérelem mindenki más szabadságát, méltóságát is veszélyezteti: ezért az emberi szabadság minden korlátozása, önkényes letartóztatás, fogvatartás, egyéni vagy hatósági hatalmaskodás, s az emberi méltóság mindenféle megalázása ellen azonnal együttesen, de ha az rögtön nem lehetséges, magában is fellép.”

(Bibó István: A szabadságszerető ember politikai tízparancsolata, részlet)